

WIDENER

HN HBMT X

XP6063(2)

Harvard College Library

FROM THE

J. HUNTINGTON WOLCOTT FUND

Established in 1891 by ROGER WOLCOTT (H. U. 1870), in memory of his father, for "the purchase of books of permanent value, the preference to be given to works of History, Political Economy, and Sociology," and increased in 1901 by a bequest in his will.

DANMARKS
GILDE- OG LAVSSKRAAER
FRA MIDDELALDEREN

UDGIVNE

VED

C. NYROP

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

ANDET BIND

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

KJØBENHAVN

I KOMMISSION HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

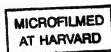
TAKT HOS NIELSEN & LYDICH

1895—1904

Seam 445.6

Herbert Fund.
(II.)

XP 6000

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 28. Februar 1892 og 21. Februar 1897 besluttet at udgive Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen med nogle tilhørende beslægtede Breve ved Professor C. NYROP under Tilsyn af Professor, Dr. phil. KR. ERSLEV og Rigsarkivar, Dr. jur. V. A. SECHER.

*L. Bobé. Chr. Villads Christensen. William Christensen.
Kr. Erslev. J. A. Fridericia. Aage Friis. M. Cl. Gertz.
S. Gjellerup. G. L. Grove. Anna Hude. Fr. Krarup.
L. Laursen. M. Mackeprang. W. Møllerup. C. Nyrop.
A. Olrik. H. Olrik. V. A. Secher. A. Thiset. C. Weeke.*

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Kroniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

- Kong Frederik den Førstes danske Registranter**, udgivne ved *Kr. Erslev og W. Møllerup*. 1879.
- Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve**, udgivne ved *C. F. Bricka og J. A. Fridericia*. 1—7. Bind. 1878—91.
- Codex Esromensis**. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen*. 1880—81.
- Danske Kancelliregistranter 1535—1550**, udgivne ved *Kr. Erslev og W. Møllerup*. 1881—82.
- Libri memoriales capituli Lundensis**. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke*. 1884—89.
- Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid**, udgivne ved *Kr. Erslev*. 1—3. Bind. 1883—90.
- Corpus constitutionum Danicæ**. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher*. 1—5. Bind. 1887—1903.
- Aktstykker til Oplysning om Stavnbaandets Historie**, udgivne ved *J. A. Fridericia*. 1888.
- Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov**, udgivne ved *V. A. Secher og Chr. Storchel*. 1—2. Bind. 1891—94.
- Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalia**. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev, William Christensen og Anna Hude*. 1—3. Bind 3. Hæfte. 1894—1902.
- Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen**, udgivne ved *C. Nyrop*. 1—2. Bind. 1895—1904.
- Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark**, udgivne ved *Anna Hude*. 1897.
- Breve til og fra Kristoffer Goje og Birgitte Belle**, udgivne ved *Gustav Bang*. 1898—99.
- Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676**, udgivet ved *J. Lindbæk*. 1. Bind. 1660—1670. 1903—04.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden:

L. Laursen. M. Mackeprang. H. Olrik.

slutning dukker Tilføjelser op. Af saadanne har jeg ndfr. S. 413 flg. kunnet meddele nogle, og hertil kan endnu føjes et Kongebrev af 5 April 1510 vedrørende Helsingørs Skomagerlav, som Hr. Lærer L. Pedersen i Helsingør velvilligt har gjort mig bekendt med, og som jeg har omtalt i mine »Helsingørske Industriforhold« (1904, S. 22). Det er skrevet paa Pergament, hører til i Helsingørs Raadstuearkiv og lyder saaledes:

Vii Hans met gudz nade Da[n]marckes, Norges, Vendes, oc Gotes konning, hertug vdi Sleszuig, Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitterligt, at paa thet, at vore k[ie]re vndersotte skomagere vdi Helsingør skulle nw her effther giffue redelig oc skellig køb paa skoo, støfflæ oc annen theres arbejde, tha haffue wii nw aff wor synderlig gunst oc nade wntt oc giffuit oc met thette wort opne breff vndtne oc giffue them swodan skraa, som wore vndersotte skomagere i Kopenhaffn by haffue oc nydendes ere paa theres embitte, them at nyde oc brwge i alle maade vdi ordt och article, som hwn indeholder oc vtviser oc efftersom wii henne stadfestitt haffue¹, forbiwdendes alle, ehwo the helst ære eller wære kwnde, serdelis wore fogethe oc embitemen, borgemestere oc raadmen i Helsingør forskreffne wore k[ie]re vndersotte skomagere ther sammestedz her imodt att hindre, hindre lade, dele, platze, vmage eller i noget maade at vforrette vnder wor konglig hæffn oc vrede. Giffuit paa wort slott Kopenhaffn siætte poske dag aar etc. mdx² vnder vort signete.

Her er et nyt Bidrag til Oplysning om, at den af Kong Hans i 1507 befalede Ophævelse af alle Landets Skomagerlav (ndfr. S. 393) ikke varede længe.

Det er ogsaa en Tilføjelse, naar det nu kan oplyses, at de to ndfr. S. 128 nævnte Borgemestere i Roskilde Hans Frost og Niels Fynbo, som jeg den Gang ingensteds kunde finde, nn ere fundne (se Navneregisteret) og kunne paavises som Borgemestere i den nævnte By henholdsvis ved Aarene 1515 og 1525 (se 1ste Bind S. 387, 419). Det kan ogsaa betragtes som en Tilføjelse, naar Stud. mag. Erik Møller har paavist (se ndfr. S. 571), at Statuterne for de to Vor Fruegilder i Flensborg (ovfr. I, S. 577 og 224), ligesom for Elendelav og Trefoldighedsgilde i Odense (ovfr.

¹ Se ndfr. S. 316-23, 4 Oktbr. 1509. ² D. e. Fredag d. 5 April 1510.

I, S. 182 og 736), staa i Forbindelse. Af større Betydning er det imidlertid, at Hr. Biblioteksassistent, Cand. mag. Carl S. Petersen velvilligt har gjort mig opmærksom paa, at der i E. G. R. Naumanns »*Catalogus librorum manuscriptorum, qui in bibliotheca senatoria civitatis Lipsensis asservantur*» (Grima, 1838, S. 225) nævnes et Manuskript med Afskrifter af St. Knudsgilde-Skraaer; det havde tilhørt Borgemester Uffenbach i Frankfurt (se ovfr. I, S. 32) og för ham Marcus Meibom, der fra 1653—1663 var Bibliotekar hos Kong Frederik III, d. v. s. ved det senere store kongelige Bibliotek i Kjøbenhavn. Ved dette Biblioteks Bistand har jeg faaet Haandskriftet hertil, og skjönt Udbyttet af dets Gjennemgang ikke er overordentligt, vil det dog være paa sin Plads her at gjøre Rede for dets Udseende, Historie og Indhold.

Haandskriftet er et lille Kvarthind (21 cm. höjt og 16 cm. bredt), med 76 Papirblade, der i en ny Tid med Blyant ere signerede som Fol. 1—76; af dem ere Fol. 1—6 tomme, Fol. 7—38a beskrevne og Fol. 38b til 76 igjen tomme. De beskrevne Blade falde i to Afdelinger, idet to St. Knuds Gildeskraaer to Gange ere afskrevne af to forskjellige Afskrivere, den ene Skrivners Arbejde gaar fra Fol. 7—23, den andens fra Fol. 24—38a. Begge Arbejder ere fra det syttende Aarhundrede, og de have synlig fra først dannet to selvstændige Hefter, til de en Gang ere blevne indbundne sammen, med en Del Blade for og bag; disse Blade skjelne dem ved deres hvide Farve tydeligt fra Afskrifthefternes af Tiden gulnede Blade. Bindet, der samler det Hele, er et hvidt Skindbind med to Rammer i Guldtryk (den indre med Hjørneornamenter) paa Bindets For- og Bagside og med følgende Titel i Guldtryk paa Ryggen: »S Kanuti regis convivium« og derunder: »Ex vet. must. apograph.«

Det er afgjort, at de to Afskrifthefter have tilhört Borgemesteren i Frankfurt Z. C. Uffenbach († 1734) og för ham Marcus Meibom. I Marginen överst tilhöjre paa det første Heftes første Side (Fol. 7a) er der med en Haand, som Naumanns Katalog tillægger Uffenbach, skrevet: »Ex Bibliotheca M. Mei-

bomii redemi curavit Z. C. ab Uffenbach vid. Catal. Meib. «Haandskriftet findes da ogsaa nævnt i den store Foliant: »Bibliotheca Uffenbachiana manuscripta«, der 1720 udkom i Halle (II, Sp. 219—20), og derefter paany i den Fortegnelse over det Uffenbachske Bibliotek, som Ejeren selv udgav i fire Kvarbind (1729—30), da han endnu i levende Live afhændede sine Bog- og Manuskriptskatte. De sidste omtales i tredje Bind, og der forekommer det her omhandlede Haandskrift paany (Bibliothecæ Uffenbachianæ universalis tomus III, Francofurti ad Moenum, 1730, S. 115—16). Paa lignende Maade kan det ikke bekræftes, at Haandskriftet har været i M. Meiboms Eje. I Fortegnelsen over de Bøger, han solgte 1705 i Amsterdam (Bibliotheca Marci Meibomii continens raros libros, qui publica auctione venduntur in ædibus Meibomianis, Amstelodami, 1705, 8°) findes det ikke nævnt, men derfor kan det godt have tilhørt ham. Han solgte sikkert ikke ved den Lejlighed Alt, hvad han ejede af Bøger og Manuskripter. Werlauff nævner i sin Bog om det store kongelige Bibliotek (2den Udg., 1844, S. 44—45) en Katalog over en Række Bøger m. m., som Meibom havde efterladt sig, og som solgtes 1752 (Catalogus manuscriptorum et librorum ex bibliotheca Marci Meibomii. Hag. Com. 1752, 8°).

Vende vi os derefter til Afskrifthefternes Indhold, da gjen-give Afskrifterne Fol. 7a—17a og Fol. 24a—32 den samme Skraa, som er trykt i nærværende Værks første Bind S. 68—81, Afskrifterne Fol. 17b—23b og 33a—38a Skraaen, som er trykt sst. S. 35—44. Hvert af Hefterne har, som det ses, villet have en Knud Konges og en Knud Hertugs Skraa; den først-nævnte Skraa begynder jo: »Incipit prologus convivii sancti Canuti regis«, den anden: »Hæc est skra convivii sancti Canuti Ringstadiensis«. Sammenlignes nu Afskrifterne med de trykte Texter, er der for »Konge«-Skraaens Vedkommende kun faa Bemærkninger at gjøre, hvorimod Sammenligningen for »Hertug«-Skraaens Vedkommende dog giver noget, skjönt ikke stort Udbytte. Begge Afskrivere have ganske aabenbart haft de samme

Haandskrifter til Afskrivning, der i intet af Tilfældene falde sammen med de af mig trykte.

Hvad da nu først »Konge«-Skraaen angaar, har det afskrevne Haandskrift i alt Væsentligt været i Overensstemmelse med det af Lagerbring 1744 i *Monumenta Scanensia* aftrykte Pergamethaandskrift. Afskrifterne stemme saa godt som helt igjennem med de ovenfor I, S. 68 flg. meddelte Lagerbringske Varianter, men dog kan der paavises forskellige Uoverensstemmelser¹.

Vende vi os derefter til »Hertug«-Skraaen, er der Grund til at gjøre opmærksom paa, at den ovfr. I S. 35 flg. meddelte Text — forøvrigt ligesom »Konge«-Skraaen — er trykt ikke efter noget originalt Pergamethaandskrift, men efter Afskriften i Malmø St. Knudsgildes »Lavsbog«. Afskrifterne i Leipzig-Haandskriftet kunne derfor godt staa i uok saa nær Forbindelse med det oprindelige Haandskrift som den. Det har derfor sin Interesse, naar de fastslaa nogle Rettelser, jeg i den trykte Text har optaget andendeds fra (S. 35 § 1 næstsidsste Linie: »lak, nominati«; — S. 39 § 17 og 18, hvorved dog maa mærkes, at Afskrifterne i § 18 efter ad conventum have Tilføjelsen »convivarum omnium«; — S. 42 § 37 næstsidsste Linie Tallet »tres«), ligesom der maa tillægges de reale Ændringer, de inde-

¹ S. 68 L. 3 f. n. Afskrifterne have Ordene »et violentum transgressio puniatur«, dog læse de »insolentium« istedenfor »violentum«. — S. 70 § 4 L. 1. Lagerbring har »In honestatem«, Afskrifterne »Ad honestatem vero«. — S. 71 § 8 L. 8. Efter »secunda vice« tilføje Afskrifterne »vocalus«. — S. 73 § 15 L. 1. »vel lak«, Afskrifterne »videlicet lak«. S. 74 § 17 L. 2. »fratrem suum«, Afskrifterne udelatte »suum«; L. 3. »inde«, Lagerbring har »in«, Afskrifterne »inde«; L. 4. »ei«, Lagerbring har »et«, Afskrifterne »et ei«; — S. 75 § 21 L. 1. »confratrum«, Lagerbring har »fratrum«, Afskrifterne »confratrum«; — S. 77 § 35 L. 2. »in«, Lagerbring mangler dette Ord, Afskrifterne have det; — S. 79 § 43 L. 4. »nuntial«, saaledes Afskrifterne, Lagerbring har »mittal«; — S. 79 § 44 sidste Linie. »vero«, saaledes Afskrifterne, Lagerbring mangler dette Ord; — S. 80 § 45 L. 2. »aaldinger«, saaledes Lagerbring, Afskrifterne »aldærmæn«; — S. 81 §§ 49, 50. Afskrifterne forholde sig til disse Paragrafter ganske som Lagerbring; — S. 81 § 51 L. 7. »literas«, saaledes Afskrifterne, Lagerbring har »trans«.

holde, væsentlig Betydning (S. 38 § 14 L. 10, efter Bøden til den Skadelidte tilføjes: »et fratribus tres marchas«; — S. 39 § 17 L. 2 læses »temptantes« istedenfor »temperantes«; — S. 40 § 24 L. 6-7 læses »tres denarios« istedenfor »tres marcas«; — S. 41 § 31 L. 3 læses »oram« istedenfor »marcam«; — S. 44 § 45 L. 1 læses »heslag« istedenfor »herlag«)¹.

Efter Afskrifterne af »Hertug«-Skraaerne følger endnu den St. Knudsbøn, som er trykt ovfr. I S. 82 — i begge Afskrifterne mangle dog de fire sidste Ord »nostrum Jesum Christum, amen« — og derefter endnu det ovfr. I S. 32 trykte Vers. Til det skulle vi nedenfor komme tilbage, men først skal her endnu gjøres et Par Bemærkninger om de to Afskrifthefter.

Det er ovenfor meddelt, at der med en Haand, som formodes at være Uffenbachs, er gjort en Bemærkning paa det første Heftes første Side, og med den samme Haand er der paa det andet Heftes første Side skrevet: »Not. idem est cum præcedente, huic tamen adscriptae quaedam correctiones in mar-

¹ Hertil kommer endnu nogle mindre betydende Afvigelser: S. 35 i de indledende Læner hedder *d ad utilitatem ejusdem convivii convivarum et*; § 1 L. 4: »*quadraginta marcas*« istedenfor »*quadraginta marcarum*«; L. 6: »*tres marcas*« istedenfor »*tres marcae*«; § 3 L. 1: »*vel*« istedenfor »*seu*«; — S. 36 § 3 L. 22: »*expurget*« istedenfor »*purget*«; § 5 L. 1: »*potentes*« istedenfor »*potentem*«; — S. 37 § 8 L. 2: »*ipsemet*« istedenfor »*ipse*«; — S. 38 § 14 L. 1: »*quis*« istedenfor »*congilda*«, »*convitiosa*« istedenfor »*vitiosa*«; — S. 39 § 17 L. 1: efter »*discordes*« tilføjes »*fuerint*«; L. 4: efter »*omnium*« tilføjes »*habere*«; § 20 L. 4: »*fecerit*« mangler; — S. 40 § 23 L. 1: »*præ ebrietas*« istedenfor »*pro ebrietas*«; § 25 L. 1: »*convivæ*« istedenfor »*conviva*«; § 26 L. 3: efter »*skrae*« tilføjes »*scriptis*«; § 28 L. 1: »*tabulas*« istedenfor »*tabulam*«; — S. 41 § 29 L. 2: »*denarium*« istedenfor »*denarii[orum]*«; § 32 L. 2: »*aliquis fratrum*« istedenfor »*aliquis frater*«; § 33 L. 1: »*notatus*« istedenfor »*vocatus*«; L. 7: »*aut aliis causis legitimis et*« istedenfor »*vel aliis causis legitimis vel*«; — S. 42 § 36 L. 4: »*fratrum*« istedenfor »*fratres*«; § 38 L. 6: efter »*testimonio*« tilføjes »*convictus*«; — S. 43 § 39 L. 2: »*sic que*« istedenfor »*sic quod*«; § 41 L. 2 og § 42 L. 3: »*aldærmæn*« istedenfor »*aaldirger*«; § 41 L. 3: »*nullatenus*« istedenfor »*ullatenus*«; § 44 L. 3-4: »*convivis*« istedenfor »*congildis*«; — S. 44 § 45 L. 5: »*integralliter*« istedenfor »*integrum*«; i Slutningsstykket L. 2 har den ene Afskrift »*sit seditio*« istedenfor »*sit seditio*«; L. 7: efter »*convivii*« tilføjes »*et*«; L. 8: Ordet »*sine*« mangler; L. 9: »*volentium*« istedenfor »*nolentium*«.

gine et ex alio codice descript., ut coligere licet ex nota in fine hujus paginae adjecta«. Det er rigtigt, naar det her siges, at de to Hefter ere ens. Naar man ser, at de begge have saadanne Urimeligheder som »intererunt« istedenfor »interfuerunt« (ovfr. I S. 36 § 3 L. 17) og »nas ha« istedenfor »magna« (ovfr. I S. 74 § 17 L. 3), kunde man endog fristes til at tro, at det ene var skrevet ud efter det andet, hvad dog andre Ting tale imod. Og sikkert er det i ethvert Tilfælde, at det andet Hefte fremfor det første har været ejet eller brugt af en Mand, der synes at have sammenlignet dets Text med det tilgrundliggende Haandskrift og en anden Afskrift, saaledes som det allerede fremgaar af den Note paa Hefstets første Side, som den formentlige Uffenbach hentyder til i sin ovenfor anførte Bemærkning. Denne Note staar Fol. 24a indenfor Ordet »quodque« i Begyndelsesstykket til »Konge«-Skraaen og siger, efter først at have vist, hvorledes »quodque« skrives i Haandskriftet, »alter exscriptor male legit atque«, hvad der staar at læse ovfr. I S. 68 L. 5 fr. n. efter Lausbogen i Malmø St. Knudsgilde (Lagerbring har »quoque«). Udenfor »huuagstnt« (ovfr. I S. 71 § 6 L. 3) skriver han dernæst: »scut pto legi, sequitur deinde sapius stuth, significans symbolam, contributionem«.

Det er imidlertid ikke blot disse Læsninger, han fremkommer med, han fremsætter ogsaa Gisninger. Naar Haandskriftet i § 9 har »nullus ex gildarum«, skriver han: »addendum forsau numero« (ovfr. I S. 72 § 9 L. 7); i Overskriften til § 11 (S. 72) mener han, at der skal staa »de consilio« istedenfor »de auxilio«, og i samme Paragraf (S. 73 L. 1) foreslaar han »incnsatus« istedenfor »incansatus«. Af størst Betydning er imidlertid hans Bemærkninger til »Hertug«-Skraaens Slutningsstykke (ovfr. I S. 44). Han bekræfter afgjort, at der i det tilgrundliggende Haandskrift staar »heslagh«, han skriver nemlig udenfor dette Ord: »Hezlagh, quod lego Hezlag, alins exscriptor] Herlagh«; i den næste Linie skriver han udfor »quoque«: »quandoque, alter male legit quoque«, og endelig

bringer han en Mening i det nforstaaelige »dominus episcopns Lnnndensis præfectns«. I begge Hefter staar istedenfor »episcopns« et stort A, og ndenfor det tilføjer han: »Archiep. vel nomen proprium est: Abel; alter exscriptor legit episcopatns«. Tør man da her læse »dominus [Abel], Lnnndensis præfectns«, er Stedet ikke længer nforstaaeligt. Endelig holder han paa, at der i Haandskriftet staar »nolentim« (Afskrifterne have begge »volentium«): »Mamsc. nolentium, ita ut alter exscriptor«.

Nu staar kun det ovenfor nævnte Vers tilbage, der ikke synes at have Noget med de afskrevne Gildeskraaer at gjøre. Det indeholder en Bogstavgaade, saaledes som den ubekjendte Haandskriftlæser rigtigt har set. Han har i Marginen ndenfor Verset søgt at finde en Løsning ved at omstille visse Bogstaver, som han har troet, at Verset gav, men hans Forsøg synes at have været forgjæves. Hans Bogstavopstillinger m. m. lyde saaledes: »Ogil losop, opsol ligo, posol i log, polos i log, polos ligo, nempe, Dens«. Men en Løsning er der, og den er funden af Underbibliotekaren ved Universitetsbiblioteket, Hr. Dr. phil. Sofns Larsen, til hvem jeg henvendte mig om Sagen.

I den geniale Tydning, han har meddelt mig, slaar han strax fast, at Versets tre første Linier maa være leoninske Hexametre med Dobbelttrim mellem Midte og Slutning (den fjerde er kun en personlig Bemærkning af den paagjældende Skriver), og i Overensstemmelse hermed læser han:

Partem verte poli, tres primas subtrahe soli,
 Adde caput liliae¹, frontem superadde Goliae²
 Et posthac converte: ¹Ita'illico¹ claret aperte.
 Detur pro penna scriptori pulcra puella.

Med Hensyn til Tydningen skriver han: »Begyndelsen maa oversættes, Du skal forandre en Del af Ordet poli. Jeg foreslaar at ændre første og sidste Bogstav, det ene til g, det andet til s. Vi har da Stavelsen gols. Endvidere byder Opgivelsen:

¹ Rettet saaledes af Dr. phil. S. ² Dette Ord findes ikke i den ovfr. Larsen. I, S. 32 citerede Text, men det

staar i begge Afskriftheftene.

Træk de tre første Dele (d. e. her Bogstaver) fra Ordet soli, til Rest har vi da i, og dette lagt til gols giver golsi. Dernæst hedder det: Føj dertil Hovedet af liliae. Hovedet betegner sikkert Begyndelsen d. e. første Stavelse li. Saa faar vi golsili. Endvidere skal vi dertil føje Panden af Ordet Goliath. Naar der ved Hovedet forstaas første Stavelse, maa Panden betegne første Del af første Stavelse 3: Begyndelsesbogstavet g. Lagt til det, vi har, giver det golsilig. Endelig hedder det: Og vend det dernæst omkring d. v. s. læs det omvendt. Følger man denne Opfordring, staar der: Gilislog 3: Gildeskraa. — Det var med Beundring, jeg læste denne Tydning, da jeg fik den, og det vil sikkert gaa alle Læsere af Tydningen ganske paa samme Maade.

Herefter kan maaske hidsættes, at der ndfr. S. 399, hvor Bartskerne i Kjøbenhavn nævnes (1525), kunde have været gjort Rede for, at Barbererne i denne By have haft Artikler fra 1506. J. D. Herholdt og F. V. Mansa meddele i deres »Samlinger til den danske Medicinal-Historie« (I, 1835, S. 52), at det i det kjøbenhavnske Barberlaus Forsamling den 12 April 1718 blev oplyst, at der mellem dets gamle Dokumenter fandtes en af Kong Hans given Skraa af 2 Februar 1506 med en vedhængende Konfirmation af 15 April 1515; i Lavet maatte der være 6 Mestere og ikke flere. Den 12 December 1729 ejede Lavet endnn de to gamle Dokumenter; men senere synes de forsvundne ligesom den Protokol eller det Dokument, hvoraf Oplysningen fra 1718 er tagen.

Jeg skal herefter gaa over til at omtale de meddelte Register, og da først Navneregisteret, om hvilket det strax maa siges, at det ikke omfatter alle Værkets Navne. Ikke enhver Hans Petersen er medtagen, men kun de Bærere af dette eller lignende Navne, der have været Byfogeder, Borgemestere, Raadmænd eller Lign., og de ere da nævnte under den By, de have gjort Tjeneste i. Paa denne Maade ere alle Byfogeder, Borgemestere osv. opførte; men kun forsaavidt de have et virkeligt Slægtnavn eller et særligt Til-

navn, forekomme de desuden særskilt i Registeret. Se vi f. Ex. paa de kjøbenhavnske Byfogeder (ndfr. S. 483) Jens Andersen Baden, Jep Schröder (Skræder) og Jes Nielsen, da ere kun de to første opførte særskilt i Registeret, ikke Jes Nielsen. Alle virkelige Slægtnavne ere søgt samlede her, alle særlige Tilnavne f. Ex. Drukken, Dyd, Eventyr, Galnehjerne, Helwit o. s. v. ligesom ogsaa alle om den Vedkommendes stedlige Udspring mindende Navne f. Ex. Falster, Fynbo, Jyde, Laale o. s. v. Forekommer baade Navnet paa det vedkommende Sted (By, Landsby o. s. v.) og et efter det optaget Personnavn, er hint stillet først og derefter dette, se f. Ex. under Gyrstinge, Hvalso, Kolding. Alle Haandværksbetegnelser, Bager (Becker), Bartsker, Bødker (Bøcker, Bodeker) o. s. v. og Bestillingsbetegnelser, saaledes som Brofoged, Degn, Foged o. lign. ere endvidere medtagne i Navneregisteret, idet det maa overlades til særlige Undersøgelser at fastslaa, i hvilke Tilfælde Betegnelserne ere Mere end Navne. Overfor de Gejstlige er der i alt Væsentligt fulgt den samme Fremgangsmaade, som der her er gjort Rede for med Hensyn til de rent borgerlige Navne. Alle Gejstliges Navne findes derfor ikke i Registeret. Det skulde derimod være Tilfældet med alle i Værket forekommende Adelige, og har jeg naaet det, maa jeg bringe en oprigtig Tak til Hr. Arkivar Thiset, der her som altid paa den elskværdigste Maade har stillet sin store Viden til Disposition. Da de imidlertid ikke altid nævnes ved deres Slægtnavne, men ofte med en Tilføjelse, der viser deres fædrene Afstamning, har jeg troet det rigtigt ikke alene i Registeret at opføre dem under hint, men ogsaa under denne; derved fremkommer f. Ex. Artiklen »Jepsen«, fra hvilken der henvises til Artiklerne Ravensberg, Rosensparre og Sparre. Det kan være, at dette ikke helt er i Overensstemmelse med, hvad der kan betegnes som god middelalderlig Brug, men jeg har troet, at det under de givne Forhold kunde være praktisk. Ansvarer herfor er ndelukkende mit.

Under Korrekturen af nærværende Fortale har Hr. Rigsarkivar V. A. Secher gjort opmærksom paa, at der i Seidelins

Læsning af Navnene i Flensborgs Kjøbmandsgilde — og hans Text er jo her fulgt — maa være nogle Fejl. Naar der ovfr. I S. 587 i Spalte staar Hinrik Feerst, S. 600 Sp. 2 Rychuert Heyky og S. 605 Sp. 1 Karsten Richquarst, har han efter Hr. Sechers Paavisning ikke set, at disse Navne og maaske nogle flere formentlig have endt ikke med st eller y, men med Forkortelsestegnet þ, saaledes at de skulle læses Feersön (Feddersen), Heyksön og Richquarsön. Man maa altsaa være paa Post overfor disse urigtige Læsninger.

Naar jeg herefter vender mig til Sagoversigten, da kan jeg sige, at Planen for den atter og atter er bleven gennemarbejdet, ligesom Oversigten selv. Desuagtet føler jeg, at Oversigten, som den nu foreligger, har Mangler, men jeg nærer dog det Haab, at den alligevel vil kunne gjøre nogen Nytte. Forbilledet, som jeg med min paa mange Punkter mangelfulde Kjendskab til Middelalderens Forhold ikke har kunnet naa, har jeg set i Professor Kr. Erslevs fortrinlige Sagoversigt til hans »Danske Testamenter«. Jeg nævner den, fordi den i høj Grad har været mig til Hjælp. — En Ulempe, der har sat sine Mærker, har det været, at Oversigtens første Ark maatte trykkes, inden de senere kunde sættes.

Endnu maa jeg gjøre Rede for den i Forordet til første Bind nævnte »Udsigt over vore Gilders og Lavvs Forhold i Middelalderen«; en saadan Udsigt findes nemlig ikke nedenfor. Tanken om den var fremkommen, jor Værket blev udvidet til at skulle omfatte alle vor Middelalders Gilde- og Lavsskraaer, og den blev med Urette staaende efter Udvidelsen. Udsigten vilde nemlig herefter være voxet op til et ganske omfattende Værk, der snarere bør fremtræde som Noget for sig. Det blev tilmed ikke uden Føje gjort gjældende, at der i en saadan Indledning eller Oversigt, hvad man vil kalde den, ikke kan undgaas Udviklinger af delvis helt subjektive Anskuelser, der ikke ere paa rette Plads i et af »Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie« besörget Værk; hvad det udgiver, bør

helst holdes helt objektivt. Udsigten er derfor ikke bleven udarbejdet, hvad jeg forsaavidt kan beklage, som jeg er overbevist om, at Sagoversigten vilde have vundet ved det Studium af Skraaernes mangeartede Forhold, som Udarbejdelsen nødvendigt havde medført.

Tilsidst maa jeg her gjentage min tidligere udtalte Tak til saavel Carlsbergfondet som til de mig af Selskabet givne Tilsynsmænd Dhrr. Professor, Dr. phil. Kr. Erslev og Rigsarkivar, Dr. jur. V. A. Secher.

Lindevej 7, i December 1904.

C. NYROP.

INDHOLD.

Haandværkerlav.

1. Brev vedrørende Skræderne og Overskjærerne i Ribe (17 Sept. 1349)	1
2. Brev vedrørende Skomagersvendene i Odense (30 Dec. 1402)	2
3. Skraa for Bagersvendene i København (1403)	3
4. Skraa for Skomagersvendene i Odense (1405-6)	14
5. Skraa for Rebvinderne i Malmø (6 Sept. 1412)	23
6. Skraa for Skræderne i Slesvig (22 Avg. 1415)	25
7. Skraa for Skræderne i København (1415)	30
8. Skraa for Bagerne i Slesvig (1418)	34
9. Skraa for Slagterne i Slesvig (2 Novbr. 1421)	38
10. Skraa for Smedene i Ribe (3 Marts 1424)	44
11. Brev vedrørende Skomagerne i Haderslev (16 Apr. 1424)	48
12. Skraa for Smedesvendene i Flensborg (c. 1425)	49
13. Skraa for Skinderne i Malmø (6 Apr. 1429)	58
14. Gjenbrev fra Skinderne i Malmø (29 Apr. 1429)	62
15. Skraa for Guldsmedene i København (1429)	65
16. Skraa for Bagerne i Malmø (28 Juli 1430)	70
17. Gjenbrev fra Bagerne i Malmø (28 Juli 1430)	76
18. Gjenbrev fra Skræderne i Malmø (12 Dec. 1432)	78
19. Skraa fra Smedene i Malmø (21 Juni 1433)	79
20. Brev vedrørende Skomagerne i Haderslev (22 Juli 1434)	83
21. Skraa for Skomagerne i Flensborg (24 Juli 1437)	84
22. Skraa for Buntmagerne i Flensborg (15 Novbr. 1437)	101
23. Skraa for Slagterne i Dragør (22 Juni 1443)	113
24. Skraa for Smedene i Ribe (15 Juni 1450)	114
25. Gjenbrev fra Skomagerne i Malmø (18 Okt. 1450)	119
26. Skraa for Skomagersvendene i Roskilde (c. 1450)	122
27. Skraa for Skomagersvendene i Slagelse (c. 1450)	130
28. Skraa for Guldsmedene, Remsniderne og Sværdfejerne i Svendborg (c. 1450)	135
29. Skraa for Skræderne i Odense (16 Apr. 1451)	140

30. Skraa for Slagterne i Kjøbenhavn (20 Apr. 1451).....	141
31. Skraa for Smedesvendene i Odense (15 Avg. 1452).....	144
32. Skraa for Bagerne i Flensborg (1452).....	151
33. Skraa for Remsniderne og Pungemagerne i Kjøbenhavn (3 Apr. 1460).....	156
34. Skraa for Smedene i Slagelse (7 Juli 1469).....	162
35. Brev vedrørende Skomagerne i Aalborg (12 Marts 1470)....	167
36. Skraa for Skomagerne i Slagelse (21 Febr. 1471).....	168
37. Skraa for Bagerne i Slagelse (22 Febr. 1471).....	176
38. Brev vedrørende Skomagerne i Aalborg (13 Sept. 1474)....	182
39. Brev vedrørende Skræderne i Ribe (21 Oktbr. 1474).....	183
40. Dom vedrørende Skomagerne i Kjøge (29 Novbr. 1476)....	184
41. Brev vedrørende Skræderne i Odense (9 Okt. 1480).....	186
42. Brev vedrørende Guldsmedene og Remsniderne i Svendborg (9 Novbr. 1481).....	187
43. Brev vedrørende Smedene i Odense (31 Maj 1487).....	190
44. Brev vedrørende Smedene i Odense (17 Jan. 1488).....	191
45. Skraa for Skomagerne i Sønderborg (27 Marts 1488).....	192
46. Brev vedrørende Skomagerne i Ystad (31 Marts 1489).....	199
47. Brev vedrørende Malerne, Guldsmedene, Snedkerne og Glarmesterne i Flensborg (26 Novbr. 1490).....	201
48. Skraa for Smedene i Roskilde (1491).....	203
49. Skraa for Skomagerne i Tønder (5 Oktbr. 1492).....	216
50. Brev vedrørende Smedene i Roskilde (28 Dcbr. 1492).....	221
51. Skraa for Skræderne og Overskjæderne i Odense (1492)....	222
52. Skraa for Skinderne i Odense (24 Febr. 1493).....	230
53. Brev vedrørende Skræderne i Kjøbenhavn (15 Apr. 1493)...	238
54. Skraa for Skinderne i Kjøbenhavn (2 Juni 1495).....	239
55. Brev vedrørende Malerne, Guldsmedene, Snedkerne og Glarmesterne i Flensborg (17 Avg. 1495).....	241
56. Skraa for Smedene i Odense (13 Maj 1496).....	243
57. Skraa for Guldsmedene i Kjøbenhavn (27 Okt. 1496).....	251
58. Skraa for Slagterne i Kjøbenhavn (1496?).....	260
59. Skraa for Smedene i Ystad (1496).....	265
60. Skraa for Malerne, Guldsmedene, Glarmesterne og Snedkerne i Flensborg (1497).....	273
61. Brev vedrørende Guldsmedene, Malerne, Snedkerne og Glarmesterne i Flensborg (12 Dcbr. 1498).....	282
62. Skraa for Bødkerne i Malmø (12 Marts 1499).....	285
63. Brev vedrørende Skræderne i Ribe (28 Novbr. 1503).....	291
64. Skraa for Bødkersvendene i Malmø (27 Dcbr. 1503).....	292
65. Brev vedrørende Smedene i Ribe (17 Sepbr. 1505).....	295
66. Skraa for Smedene i Ystad (7 Septbr. 1506).....	296
67. Brev vedrørende Slagterne i Kjøbenhavn (2 Avg. 1508)....	297
68. Skraa for Skomagerne i Odense (12 Novbr. 1508).....	299
69. Skraa for Skomagerne i Aalborg (17 Maj 1509).....	309
70. Skraa for Skomagerne i Kjøbenhavn (4 Oktbr. 1509).....	316

71. Brev vedrørende Skomagerne i Præstø (1 Decbr. 1510).....	323
72. Bestemmelser vedrørende Skomagerne i Stege (18 Febr. 1511).....	324
73. Bestemmelser vedrørende Remsniderne og Pungemagerne i Kjøbenhavn (22 Avg. 1511).....	325
74. Skraa for Skomagerne i Slagelse (21 Febr. 1512).....	326
75. Skraa for Smedene i Kjøbenhavn (15 Apr. 1512).....	328
76. Skraa for Smedene i Flensborg (24 Juli 1514).....	339
77. Skraa for Remsniderne, Pungemagerne og Taskemagerne i Kjøbenhavn (4 Avg. 1514).....	349
78. Brev vedrørende Skomagerne i Viborg (30 Novbr. 1514)...	355
79. Skraa for Buntmagerne og Skinderne i Kjøbenhavn (17 Maj 1515).....	356
80. Skraa for Barbererne i Flensborg (12 Oktbr. 1515).....	359
81. Skraa for Tømrerne i Kjøbenhavn (5 Decbr. 1515).....	369
82. Brev vedrørende Skomagerne i Odense (26 Maj 1516).....	374
83. Brev vedrørende Guldsmedene, Snedkerne, Malerne og Glar- mesterne i Flensborg (15 Marts 1518).....	375
84. Brev vedrørende Guldsmedene, Snedkerne, Malerne og Glar- mesterne i Flensborg (6 Avg. 1518).....	378
85. Skraa for Skomagerne i Odense (8 Maj 1521).....	380
86. Skraa for Smedene i Odense (11 Maj 1521).....	382
87. Brev vedrørende Skræderne i Odense (30 Oktbr. 1524)....	383
88. Brev vedrørende Bagerne i Malmø (c. 1524).....	384
89. Brev vedrørende Bagerne i Malmø (24 Febr. 1548).....	385
90. Brev vedrørende Smedene i Odense (23 Maj 1532).....	387

*Breve vedrørende den samme Art Haandværkerlav hele Landet
over eller flere Lav paa samme Sted.*

91. Bestemmelser om skaanske Guldsmedearbejders Stempling m. m. (c. 1445).....	388
92. Bestemmelser om, hvorledes Guldsmedene skulle stemple deres Arbejder (8 Marts 1491).....	391
93. Alle Skomagerlav hæves (21 Novbr. 1507).....	393
94. Bestemmelser om Guldsmedearbejders Stempling m. m. (1 Septbr. 1515).....	394
95. Fjorten kbhvske Lav andrage om Særrikslev Mark (17 Febr. 1525).....	399
96. Bestemmelser om Guldsmedearbejders Stempling m. m. (15 Avg. 1526).....	401
97. Alle Gilder og Lav hæves m. m. (4 Decbr. 1526).....	403
98. Borgemestere og Raad og fire Lav i Svendborg købe en Gaard til Byen (29 Juli 1527).....	407
99. Borgemestere og Raad og fire Lav i Malmø hylde Kri- stian III (12 Juni 1536).....	409

Tilføjelser.

100. Skraa for Bødkerne i Flensborg (11 Juli 1488).....	413
101. Skraa for St. Hansgilde i Skarhøh (1488).....	422

102. Skraa for et Kjøbmandsgilde i Haderslev (c. 1500)	438
103. Rettelser til Skraaen for St. Gertrudsgilde (I, S. 169 flg. af 23 Juni 1404).....	444
104. Rettelser til Skraaen for Slagterne i Slesvig (ndfr. S. 38 flg. af 2 Novbr. 1421).....	444
105. Rettelser til Skraaen for Marie Rosenkrans Broderskab i Sles- vig (I, 435 flg. af 1484)	446
106. Rettelser til Skraaen for Guldsmedene i Kjøbenhavn (ndfr. S. 251 flg. af 27 Oktbr. 1496).....	449
Fortegnelse over de i nærværende Skrift nævnte Breve, der vedrøre Gilder og Lav, men ikke ere trykte her... ..	451
<i>Registere.</i>	
Navneregister.....	457
Sagoversigt.....	522

RETTELSER.

Første Bind:

- S. 33, 10 L. f. o. tune læs: tunc.
S. 35, 14 L. f. o. omnibu sconvivis læs: omnibus convivis.
S. 64, 14 L. f. o. uoluerit læs: noluerit.
S. 88, 17 L. f. n. Bøder læs: nogle Bøder.
S. 100, 7 L. f. o. 48 læs: 44.
S. 101, 19 L. f. o. I §§ 24 og 25 læs: I §§ 9, 24 og 25.
S. 121, 8 L. f. n. beoderen læs: broderen.
S. 177, 6 L. f. n. ovfr. S. 168 læs: ovfr. S. 169.
S. 219, 9 L. f. o. Borgemesteren eller Nogen o. s. v., her udslettes
»Borgemesteren eller«.
S. 225, 2 L. f. o. to one læs: to lone.
S. 259, 18 L. f. o. »Falsterbo« udgaar.
S. 276, 278, 280 foroven: Almindelige Gilder læs: Gejstlighedens Gilder.
S. 364 Anm. 2 er udfaldet; den skulde hedde: Magister Christoffer
Nielsen Present 1503 og 1506 (sst. S. 26).
S. 374, 11 L. f. o. høsthre læs: søsthre.
S. 485, 17 L. f. o. 1527 læs: 1529.
S. 486, 2 L. f. n. psisque læs: ipsisque.
S. 492, 9 L. f. n. in dono læs: in domo.
S. 493, 11 L. f. o. Athonii læs: Anthonii.
S. 593, 12 L. f. o. tilhøjre. mii læs: mit.
S. 755, 16 L. f. o. ingen mand, suend eller dreng læs: ingen mands
suend eller dreng.

Andet Bind.

- S. 63, 9 L. f. o. Nr. 14-16 læs: Nr. 14, 17 og 18.
S. 108, 13 L. f. o. suser læs: suster.
S. 192, sidste Linie af Nr. 44. Antonii bbatis^a læs: Antonii abbatis^a.
S. 210, 22 L. f. o. eybet alle læs: ej betalle.
S. 237, 4 L. f. n. vare, vnderthagen læs: vare vnderthagen,
S. 261, 1 L. f. n. tilhøjre: foruder læs: foruden.
S. 279, 15 L. f. n. beiden læs: bei den.
S. 362, 1 L. f. n. horghe nheme læs: borghe nheme.

I.

1349, 17. Septbr. Borgemestere og Raad i Ribe giv Byens
Skrædere og Overskærere Eneret paa deres Erhverv.

Nedenstaaende Eneret er bevaret i Kristiern I's Stadfæstelse af den
under 21. Oktbr. 1474, som er trykt ndfr. under denne Dato. Den er her
gjengiven efter det originale paa Pergament skrevne Dokument fra 1474,
der opbevares i Ribe Raadstuearkiv.— Tidligere trykt af Adjunkt P. Adler
i *Indbydelseskr. t. d. offentl. Examen i Ribe Katedralskole 1847*, S. 3—4;
Kinchs *Ribe Bys Hist.*, I, S. 196 meddelev en Oversættelse.

Omnibus, quorum interest vel intererit in futurum,
proconsules et consules ciuitatis Ripensis salutem in domino
sempiternam. Dignum est et consonum rationi, vt illos
ampliori gratia amplectemur, quos nouimus ciuitatis vtilitati
expensis maioribus et seruiciis insudare. Cum igitur exhibi-
tores presencium, senatores confraternitatis et conuiuii sar-
torum et epytonsorum apud nos, et sartores sibi adherentes
ad nostre ciuitatis munitiõnem et talliarum impositionem de
laboribus manuum suarum pro suis modulis sicut alii ciuita-
tenses exponunt jugiter et exsoluunt¹, dictos senatores,
sartores et epytonsos ac jus confraternitatis et conuiuii
eorundem tali voluimus prerogatiua tenore presencium confo-
uere, vt nullus, cuiuscunque status extiterit, sine nostro et
dictorum senatorum consensu et licencia speciali apud nos
pannum epytondere vel vestimenta noua incidere aut con-
suere, de cetero valeat quoquomodo. In cuius rei testi-

¹ Her læser Adler »sicut alii ciuitati solvuntur« (jfr. *Hist. Tidsskr.* 5 R.,
VI, S. 483).

monium ciuitatis nostre sigillum presentibus duximus apponendum. Datum anno domini m^o ccc^o xlix^o quinta feria proxima ante festum beati Mathei apostoli et ewangeliste¹.

2.

1402, 30. Decbr. Graabrødre-Klosteret i Odense tilsiger Byens Skomagersvende Andel i dets aandelige Goder.

Brevet er her trykt efter en Afskrift i Universitetsbiblioteket (Rostgaards Saml. 4*, Nr. 107), der har følgende Paaskrift »Findes Originalen paa Pergament i Skomagernes Laugsgiemme med heelt og holden Segl«. Denne Afskrift synes igjen afskrevet i Ny kgl. Saml. paa det store kgl. Bibl. (4*, Nr. 729, S. 58—59). Den er tidligere trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. II, 1744, S. 496—7; en Oversættelse findes i J. B. Daaugaards, Om de danske Klostre i Middelalderen, 1830, S. 303.

Honestis personis famulis sutorum Otthoniæ morantibus seu moraturis² in Christo universis frater Nicolaus Tophgardianus fratrum minorum ibidem salutem in domino perennem. Exigente vestræ devotionis affectu, quo dominum³ et ordinem nostrum diligitis, vos tanquam speciales benefactores et amicos nostri ordinis ad omnia suffragia fratrum nostrorum recipio. Vobis plenam participationem omnium bonorum concedens tam post mortem quam in vita, quæ per ipsos die noctuque in missis, vigiliis, jejuniis, orationibus, prædicationibus, laboribus ac aliis piis exercitiis operari dignabitur clementia salvatoris. Insuper obligamus nos nostrosque successores privilegia in exequiis vel⁴ prædictorum sepulturis . . . vel alibi⁵ in nostro favorab⁶ . . . admissa servare requisiti, dummodo nobis reciproca ea, quæ per predictos ibidem fundata⁶, fuerint exhibita ac ab iisdem ministrata.

¹ Det er Apostelen Mathæus' Dag den 21. September, der 1349 faldt
² Pontoppidan har »domum«.
³ Pontoppidan har »et«.
⁴ Pontoppidan har »et«.
⁵ Her kan muligvis læses »in clau-
stro favorabilia«.
⁶ Pontoppidan har »fuere data«.

² Ordene »seu moraturis« mangle i den her til Grund lagte Afskrift.
³ Pontoppidan har »fuere data«.

Datum anno domini m^o qvadingentesimo secundo¹ in profesto sancti Silvestri episcopi et confessoris gloriosi².

3.

1403. Kjøbenhavns Bagersvendes Skraa tilladt af Byens Borgemestere og Raad samt af Bagergildets Oldermænd og menige Brødre.

Det her gjengivne, i Rigsarkivet (Dske Kancellis Samlinger af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift) opbevarede Haandskrift er et lille Pergamentshefte, 12 $\frac{1}{2}$ cm. bredt og 16 cm. højt, bestaaende af 10 Blade i eet Læg. Det yderste Blad (S. 1—2 og 19—20) har oprindeligt været et ubeskrevet Omslag, men er i Tidens Løb blevet beskrevet som nedenfor anført. Skraaens første Bogstav I er tegnet med Rødt som en Prydelse i Sidaens Margen, og med Rødt skrevne Mærker angive de forskjellige Afsnits (Paragrafers) Begyndelse, der dog ikke som i det nedenfor meddelte Aftryk ere betegnede ved Paragrafstal. Skraaens §§ 1—41 ere skrevne efter hinanden uden Linieophold med en samtidig Haand. Hvad der findes efter § 41, er senere Tilføjelser med vedkommende Tids almindelige Skrive-skrift. Den sidste Tilføjelser er fra 1540. Haandskriftet er indbundet i et af de i forrige Aarhundrede sædvanlige Spejlbind. — Haandskriftet er tidligere trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan., II, 1744, S. 499—503 (der dog kun meddeler Skraaen og ikke de efterfølgende Navne) og i Kbhvns Dipl. II, S. 34—40. Et Uddrag af Skraaen er med moderne Retskrivning trykt i R. Nyerups Kbhvns Beskriv., 1800, S. 18—20.

I gudz naffn amen.

1. Aar effther gudz byrdh thusende fiere hundrede oppo thet tredie tha haffue wii baghere swenne i Københaffn, melh loff oc gunst borgemestere oc radz oc fulborth oc tillatelsse oldermænnen oc alle mene brøderens i bagere gilde oc selskappet, opp taghet oc stichtet eth brodereskap oc lag then altmektughest gudh til loff, heder oc ære, alle gudz helgene oc jomfrwe sante Karine till loff oc ære, oc

¹ Her staar »5°«, der kan være baade secundo og sexto, men i en Tilskrift paa det ndfr. under 26. Maj 1516 trykte Dokument, ogsaa en Afskrift i Rostgaards Saml. 4°, Nr. 107, slaas 1402 fast; Ann. eccl. Dan. opfører Brevet under

1402, skjondt »5°« gives som »10°«. Det er Pave Silvesters Dag den 31. December, men muligvis er Biskop Silvester en fra ham forskjellig Person. Reg. dipl. hist. Dan., I R., I, S. 360 nævner Brevet under Datoen 30. Decbr. 1402.

wore siele oc alle cristene siele til saligheet hwert aar ath holde lathe twenne messer i sancte Karine cappel i wor frwe kirke i Københaffn, then første messe om thorsdauwen effther pinxsedaw, then annen messen i sante Kanutes daw¹ effther jwle daw. Thesse twenne messer skolle wii lathe holde aff broderescappet, oc hwer broder skal offre til hwer messe een penningh. Wore *thet* soo, at nogre broder fore aff by oc icke komme til messen och offrede, tha skal han betale en groth, vten han haffuer lowelicht forfal, at han kan icke komme.

2. Item nar en broder dør vth aff wort broderskap, tha skulle alle brøderne waghe om natthen ower lighet oc om morghen følge lighet til kirken, oc alle brøderne skulle offre till messen for hanum oc komme lighet til graffue, och engen aff wore brødere skal bort gaa, for en lighet ær begraffuen, soo hwilken broder brydher her vti oc icke holler, han skal betale en groth, vthen han haffuer loffligt forfald.

3. Item fremdelis i hwilken stedh en dør aff wore brødere, oc wii fanghe *thet* at withe, tha skulle wy begaa hanum *meth* en vigilie oc messe, ligerwiis som han wore hær død.

4. Item ær *thet* soo, ath en aff wore brødhære wordher siwg oc haffuer enthet at forthiere, tha skulle brøderne komme hanum till hielp *meth* iiij þ lubesk vt aff bussen, och ær *thet* soo, ath then syghe the iiij þ haffuer fortheret, och *thet* bliffuer enthe bethre *meth* hanum, tha scall man faa hanum en iiij þ vth aff bussen, oc ær *thet* swo, at han bliffuer til passe igen, tha skal han the forskrefne penninge, som han haffuer opbaret, igen giffue aff hans forste forthiente løn vti bussen.

5. Item bliffuer then siwghe till passe igen, oc wil han wandre en annen wey till thieniste, tha skal han sette

¹ *Det er Knud Hertugs Dag den 7de Januar.*

burghen, at han broderscappet skal igen betale the penninge, som broderne hafue lonth hanum vti sin nødh; ær thet oc swo, at han døer oc haffuer enthet at betale forskrefne penninge meth, tha skal thet were giørd i gudz hedher.

6. Item fremdelis soo tiidh oc soo offthe segh noget formeder eller besteder til bagere gerningh, swo tiidh skal han giffue en hvid penning till wore brodere liws, then hwith, som man kaller gudz penningh.

7. Item fremdelis hwilken swen som hidh kommer wt aff fremmede landh oc wil gaa her vti en thieniste oc wil wære vti wort brøderscapp, han giffuer en β lubesk oc tre hvide til dricke stobe, oc hwo som en øll stob eller eth glas sendher slaar, han skal giffue laghet en mark wox.

8. Fremdelis hwer brodher skal giffue twenne tidher om aaret en hvid, en om jwle tiit oc then annen om sante Johans daghs¹ tiidh om mitsommere, at forbethre wore liws meth.

9. ²Ær thet swo, at two brodhre leighe til sammens meth terninghe oc en annen brodher kommer ther till gængendis oc siger thet, tha skulle the two, som haffue leigt, til hobe betale hwerder two engelske. Fremdelis ær thet oc soo, at en broder kommer ther, som twenne brodere leighe til sammens meth terninger, oc dylger han thet, oc komer thet sin wth, tha betaler han, som haffuer duldh thet, two engelske, soo wel the, ther dobbelt haue.

10. Item om noget leigher om peninge, i mæn³ han skal sellie sin herris brødh, soo tiit han thet gør, betaler han en groth. Oc om thet nogre soghe aff wore brodhre

¹ D. e. St. Hansdag den 24. Juni. men Indholdet gjør en Adskillelse

² Her er et kun mindre, rødt Adskillelsesmærke; det sædvanlige større ³ Her er oprindelig skrevet »mæn«, men ved et overskrevet e er det rettet til »mæn«.

och melthe them icke, oc komme *thet* sin wth, then ene betaler soo megget som then annen.

11. Item ær *thet* swo, at ther staar en for eth ledh oc wil købe brødh, oc en annen kaller hanum fraa ledhet, ther for skal han betale en hwit penningh.

12. Fremdelis ær *thet* swo, at en brodher then annen til taler i wredh hugh *thet*, som rører paa hans rukt oc ære, han giffuer en mark wox.

13. Fremdelis hwat penninge ther komme aff brodernes liws, them schal man gionie at gøre liwsen igen meth.

14. Fremdelis ær ther nogher brodher, som icke wil troo, for han hører thenne skra lesses, han giffuer en hwid penning.

15. Fremdelis two aff wore brodere skulle forstaa alt brodreskappet i alle mathe soo lenghe, at two andre forstendere worde vtualth aff alle broderne. Oc hwilke two brodhere, at the ther til wth wellie, sighe the ther imodh, ath the icke wille¹ gjøre *thet*, tha giffue hwerder en mark wox till wore liws.

16. Item fremdelis hwilken broder ther gør bulder oc vstyr, forste wii sitthe til hobe, oc wil icke høre forstandernæ oc forsmaer them, han betale two enghelske ther for.

17. Item ær *thet* soo, at noghen brodher forsummer wor steffuen, forste hanum wordher till saght, oc kommer icke til steffin, han betaler en groth.

18. Item hwilke[n] broder som slaar sin broder appo tendernæ eller kindbeen, han betaler² two mark wox.

19. Item hwilken broder drawer annen i hare aff alffwere, han betaler en mark wox.

20. Item hwilken broder dragher sin kniff appoo sin broder i en wredh hugh, han betale en mark wox³.

¹ Dette Ord er skrevet to Gange.

S. 36 trukne sammen i een Para-

² »Han betaler« er skrevet to Gange.

graf (§ 18).

³ §§ 18—20 ere i Kbhvns Dipl., II,

21. Fremdelis enghen broder skal kære annen for fogeden with two mark wox; ær *thet* soo, at then ene brodher skadher noget oppo then annen, tha skulle the *thet* forst kiere for skafferen; konne the icke forlighe them, tha skulle the soghe *thet* for oldermænnen aff bagere embedhe.

22. Fremdelis skal enghen brodher kære annen for noghen, for en then forste steffne ær holden; hwo *thet* gør, han skal giffue tre mark wox¹.

23. Item hwilken broder som finder annen paa boffue platzen, then, som funden worder, giffuer two engelske, och thiger han, som finner annen, och kommer *thet* sin wth, tha betaler han och two engelske.

24. Item hwilke[n] broder dricker sigh drucken, soo at han spywer, forste wii dricke sammens, han betale en groth².

25. Item hwilken broder bespilder then annen *meth* øll, forste wii dricke sammens, betaler en hwid³.

26. Item hwilke brodere som forstanderne kese til skenke, oc wille the icke skenke, tha betale the two engelske.

27. Item hwilken broder then annens købman kaller fran sith ledh, hanum skal man pante oppa two engelske, oc for en hwid maa han løse pantet innen then samme daw; gør han *thet* icke, tha maa men *thet* giffue i gudz ære.

28. Item then vngeste broder i broderscappet, som ær vngest aff aar, han skal gaa brodernes werff eth halfft aar with en mark wox.

29. Item skal enghen swen thiene i bagere embede, vten han skal gøre efther, som wii haffue for giordh, som wor skraa oc rettigheet inne holdher.

¹ §§ 21—22 ere i *Kbhvns Dipl.*, II, her »Hvid».

S. 36 trukne sammen i een Paragraf (§ 19). ² §§ 24 og 25 ere i *Kbhvns. Dipl.*, II, S. 37 trukne sammen i een

³ *Ann. eccl. Dan.* II, S. 501 har Paragraf (§ 21).

30. Item hwilken broder wten landz ær, som icke thien i embede, han skal giffue iiij þ til ingangh.

31. Item hwilken swen hit kommer och thien her, han skal giffue iij hwidhe, oc wanderer han framdellis et halft aar oc kommer atter igen, tha skal han atther soq megget giffue, och so lenge, som han ær icke ful broder, skal han alligewel giffue hwer tiid iij¹ hvide, och them han haffuer giffuit til foren wth, the skulle hanum enthet hielpe, forste han wordher brodher.

32. Item hwelken man, swen, qwinne eller jomfrw worder wore broder eller suster, the skulle faa oldermannen oc skafferen handen oc alle broderne oc jette them at holde, som wor skraa oc retticheet inne holder.

33. Item hwilken tiidh at wii dricke till sammens, tha skal engen broder bære² sith stemest ther, som wii dricke; hwo som thet gør, at thet bliffuer seeth aff twenne brodere, han skal giffue et groth.

34. Item hwilken broder som følger sin broder til graffue barbenet eller meth en skortte seck, han gifue en mark wox.

35. Item nar wii dricke tilsammens, tha skal engen broder annen til dricke twerth ouer boreth; hwo som thet gør, han giffue en hwid penningh, mæn³ ære ther gester, them maa til dricke hwo som wil, oc reth gore hwo som wil, men broderne skulle dricke hwer annen retsinninges om til.

36. Item hwilken broder spilder soo megget øll for sigh appo boret; at han eller skafferen kan thet icke betecke meth sin hant, han skal giffue two lubeske penninge.

37. Item nar skafferen wth wellie two brødere at købe en tøn øll, oc wille the icke thet gore, tha betale the en mark wox.

38. Item hwo som bedher een qwinne, ther skal

¹ Ann. eccl. Dan., II, S. 502 har 4. Dan., II, S. 502.

² Dette Ord mangler i Ann. eccl. ³ Her staar man (jfr. ovfr. § 10).

han enthet for opp legge, bether merre, ther for betaler han en hwith fran then ene maltiit till then annen.

39. Item nar wore brodere dricke til sammens i selskappet, tha skal ther enghen broder in beræ wærie elle[r] langk kniff with en halff tønne øll.

40. Item nar wi legge en tønne øll op i selskappet och noghen aff wore brodere bliffue hieme fortrudhen oc wille icke søghe selskappet oc forsma thet, the betale halff øll skudh.

41. Item hwelken broder forthorner oldermannen eller skafferen i theris øll, forste wi dricke sammens, han bryder en halffue tønne øll oc ii mark wox¹.

[Derefter følger med yngre Hænder:]

Item hwylken brodher ther ker then andhen for foydien, for fœstæ stœffne wor hollæn, han skal alldhri blywe her ²y lawy mer, och skalk skriwes eth skalkæ breff effter², enten quinne eller mandh gywe her hannem brød effther.

Jens Nielson

Lassæ Nicelson

Torchil Nielson

Per Jenson

Item Anne Niels Kags da-
ther soluerat iigang³ (?)

Item Ippæ Ericson

Item Per Nielson

Item Jens meth Boo

Item Hans Marchorsøn⁴

Item Ingwor Jenson

Item Per Jepsen

(Item Trwels po Norig (?))⁵

Item Karin Swens dotter

Item Andris Jwdhe

Item Jess Lawrissøn

Item Enrigh Ollosøn brodher

Item Symen Hansøn brodher

Item Jeppe Hansøn brodher

Item Niels Persøn brodher

¹ »oc ii mark wox« er tilføjet med en anden Haand.

² Ann. eccles. Dan., II, S. 302 læser »i Lavg meth oc skal skrivis eth Skælie-Bref effther«. I Haandskriftet er foran »alldhri« skrevet og igjen udstreget »skriwes eth skalkæ breff effter«.

³ Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser

»soluebat« uden tilføjet »iigang«.

⁴ Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser »Marchensøn«.

⁵ De i () satte Navne ere overstregede i Haandskriftet. Kbhvns. Dipl. forbigaar Navnet, som denne Note staar ved, ligesom nogle af de følgende overstregede Navne.

Item Ghesæ Bois søsster	Item Karine Jens Bagers dater
Item Konighe søssus ¹	Item Margrete Per Michelsøn
Item Klaus Persøn	dathers (!)
Item Mowens Feskere	Item Niels Persøn
Item Jenss Skoningh	Item Per Jenssøn meth Hallens-
Item Sadser	far
Item Hanss meth Clawss Ba-	Item Nielss Mønbo
ghetæ	(Item Berithe Bæcus (?))
Item Benthæ meth Annæ ab-	Item Karine Her Fannes (?)
bætekens	søsther ⁵
Item Birgittæ Hermenss	Item Anne Bøcker
Item Paulus Tømerman	Item Anders Jensøn
Item Rasmus frater ejus cum	Item Olluff Assersøn
uxore Anna	Item Per Jensøn
Item Jens Brygerswen	Item Jens Olluffsøn
Item Jesper Jenssøn	Item Hans Nielssøn brodher
Item Karine Skibbyghers ²	Item Matis Jepssøn brodher
Anna Grydestøbere	Item Hans Perssøn ⁶
Item Hans Edeleyr	Item Andhers Jepssøn
Item Rasmus Modher	Trvels Bertram Swor og hans
Item Boel Lyffleners	hostrv, Igeers (?) got for ⁷
Item Balsar Nielsøn ³	hans igang.
Item Jep Nielsøns tømermans ⁴	
hosfrw	

Item Hans Jepssøn betalet syn igangh

Item Jep Hansøn betalet syn igangh

(Item Per Jwdhæ betalet syn igangh)

(Item Sewryn Nielsøn betalet syn igangh)

¹ Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser Dipl.

»Konighe søster«.

² Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser

»Karine Terkil Byghers«.

³ Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser »Balsar

Mason«.

⁴ Dette Ord er ikke læst i Kbhvns.

⁵ Kbhvns. Dipl. II, S. 39 læser »Karine Gerlaus søsther«.

⁶ Kbhvns. Dipl. II, S. 39 læser »Hans Jonsson«.

⁷ Kbhvns. Dipl. II, S. 39 læser her »hostru. Jens Gor for«.

(Item Oloff Hansøn betalet syn igangh)
 (Item dominus¹ Jwrien Perssøn betalet syn igangh)
 (Item Jens Bøoryessøn² betalet syn igangh iiij β)
 (Item Morthyn Olloffsøn betalt syn igangh)
 (Item Sthy Holgerssøn betalt sin igangh)³
 (Anders Krafft bethalt syn⁴ igangh)
 Anders Claussøn
 Hans Kock uel (?) tysk⁵
 Item Matis Olloffsøn
 Item Lassæ Andhersøn betalt
 Item Lassæ Matisøn soluerat⁶ igangh
 Item Hans Nyelsøn goor i laweth
 Item Hans Persøn goor i laweth
 Item Matis met Boo
 Item Niels Lauerssøn soluerat⁶ igangh
 Item Niels Michelssøn restat cum introitu
 Item Per Olloffsøn restat cum introitu
 Item Lassæ Michelssøn mother restat cum introitu
 (Item Lasse Hanssøn lower for syn brodher)
 (Item jekh Symen lower for ii, Olyff oc Lauris)
 (Item Anders Krafft lower for syn stolbrodh[er] Kuntz⁷
 (Item Lasse lover for David)

Knudh Nielsøn	Item Laurens Hanssøn ⁸
Item Niels Jensøn	Item Knuth Nyelsøn
Niels Perssøn cum uxore Ma-	Item David Olssøn
rine	Item Per Olssøn
Item Olyff Jepssøn	Item Swendh Olsen

¹ Dette Ord, hvis Læsning er noget tvivlsom, er tilskrevet over Linien, Kbhvns Dipl. har det ikke.

² Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Hwityessøn«.

³ Her er Læsningen paa Grund af en foretagen Rettelse noget vanskeligt.

⁴ Foran »syn« staar et overstreget

»sin«.

⁵ Kbhvns Dipl. II, S. 39 har »Hans Kockrind (?) tysk«.

⁶ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »soluebat«.

⁷ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »stolbrodher Knudh«.

⁸ Kbhvns Dipl. II, S. 39 har »Laurens Chorff (?)«.

Item Twæ	Hans Jenssøn er godh for An-
Item Jenss Jepsøn	dthers Hanssøn
Item Jep Staffenssøn	Item Matis Perssøn
Item Boell Awessøn	Item Jens Hanssøn
Item Oluff Perssøn soluerat ¹	Hans Boossøn
introitum	Item Frans Hanss Jenssøn ² søn
Item Jenss Jepsøn	Item Per Ibssøn
Item Jenss Henricssøn ³	Niels Miclssøn som møllæ
Item Jepp Perssøn	hergh (?) ⁷
Item Mattis	Item Anderss Clawssøn
Item Laurenss Hanssøn	Per Nielssøn har betalt
Item Swen Olssøn	Item Symes Hans
Item Elseby Dreyfwss ³ , som	Clæmydh Jenssøn
tyenthæ Halyntzfadher	Item Hans Hwidh
Item Johanna Johansdather ⁴	(Item Knudh er godh for Claus
Item her Powel Remer	Jenssøn)
Item Sysse Niels Baghers	Nis Laurensøn
hostro	Rasmus Olson
Item Niels Perssøn	Laurens Jenssøn
(Claus)	Nicles Jenssøn
Claus Jenssøn	Oluff Jenssøn
Anders Hanssøn	Karinæ Klausis
Item Oluf Hepperson ⁵	Niels Klausøn
Item Hans Morthenssøn	Item Per Hanssøn
Item Hans Arilssøn	Item Søren Perssøn
Item Jøren Lauridssøn	Oluff skriuææ i Bagerswens
Item Las Jenssøn	law
Item Las Jenssøn	Sewren Thomissøn bagher ock

¹ Kbhvns. Dipl. II, S. 39 læser
»soluebat«.

² Kbhvns. Dipl. II, S. 39 har »Jenss
H . . .«

³ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Else-
by Dregghers«.

⁴ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser

»Pedersdather«.

⁵ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser
»Oluf Heyperssøn«.

⁶ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Hans
Jostz søn«.

⁷ Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Niels
Nielsson søn møllæ . . .«

hans hwstrv Karinne	ock Michel Olufsen
hans modher ¹ ock hans søn	Jep Anderssen
Jens ock Ellen (?), ock (?)	Rasmus Jørensøn
Dorethy ¹	Per Ybssøn
Sewren Unckersøn	Nielss Bowsøn ²
Hans Jenssøn	Michel Nielssøn
Sewren Anderssøn	Jens Anderssøn.

Er ther nogilth, som yper wstyre, oc wil hand ickæ gyffwe seg tyl fredz, tho skal hand wtskidis aff iiii karle ³ oc wil hand sydhen ⁴ seg tyl fredz, tha skal hand bødhe i tønne øl oc iiii marck wox.

Anders Styssøn ⁵	Anders Basth
Rasmus Perssøn	Hans Perssøn
Cristofer Pouelssøn	Per Ibson
Jens Hanssøn	Franss Hanssøn
Anders Mogenssøn	Johan Hanssøn (?)
Mats Perssøn	Hanss tysk ⁶

Huilken aff vore brødher som ick sidher, som han kommer til, wndher j fierding ⁷ øl oc ij mark vox, fremdelis nar wi læge en tønne øll op, alle brødher saunes ick til at dricke eller betallæ, han giuer j mark vox huilk som helst ther ower brydher. ⁸

¹ Disse Ord ere i Kbhvns. Dipl. II, S. 40, hvor de ikke helt ere læste, henførte til det strax efter kommende Navn »Sewren Unckersøn«.

² Dette og de to følgende Navne ligesom den derpaa følgende Vedtægt er med en Haand fra det 16. Aarh. skrevet paa det første Blads Forside. Bladet har oprindeligt været blankt.

³ Dette og de to følgende Navne ligesom den derpaa følgende Vedtægt er med en Haand fra det 16. Aarh. skrevet paa det første Blads Forside. Bladet har oprindeligt været blankt.

⁴ Ann. eccl. Dan., II, S. 503 læser: »tha skal han vtskielis af ni Karle«.

⁴ Ann. eccl. Dan. II, S. 503 indskyder »ikke give«.

⁵ Dette og de følgende Navne samt den efterfølgende Vedtægt findes paa det første Blads Bagside (altsaa S. 2) med Haandskrift fra det 16. Aarh.

⁶ De 3 sidste Navne ere ikke læste i Kbhvns Dipl.

⁷ Kbhvns Dipl. II, S. 40 har »skæppe«.

⁸ Denne Vedtægt er ikke afstrykt i Ann. eccl. Dan.

Anno 1540.¹

Item er detthe j frith vilkor, om der er nogen suen, som foruider hueranden, huad heller han er Fynbo, Jude eller Siellenzfar, gud giffue hueden han er kommen ij noger hande mode, hand skall giffue j god tynne øll vbeskoren oc iiij mark vox, der offuerverinde bode oldermc[n]d aff bagerne oc menige brødris samtycke.

4.

1405—6. Odense Skomagersvendes Skraa, givet dem af Oldermænden og Stolsbrødrene i Byens Skomagerlav.

Det Haandskrift fra Odense Raadstuearkiv, som her gjengives, er en lille 12 cm. bred og 21 cm. høj Pergamentsbog, i hvilken der indenfor et Pergamentsomslag med Overfald findes 10 Pergamentblade heftede i eet Læg. Paa den første Side staar foroven »skomager suenis skro«, men Skraaen begynder først øverst S. 3 og fortsættes derpaa til S. 14 med samme pyntelige Haand, der ogsaa paa S. 18 har skrevet Slutningen »Ath kumpanæ o. s. v.« Det synes altsaa, som om den, der har skrevet Haandskriftet, har ladet Plads aaben til Tilføjelser, og saadanne ere da ogsaa komne, i *Alt sex* (§§ 37—42) med tre forskellige Hænder. Disse Tilføjelser findes paa Haandskriftets S. 14 og 15, saaledes at S. 16 og 17 staa tomme ligesom ogsaa S. 19 og 20. Skraaen begynder med et sirligt i Rødt tegnet T, og foran hver af de nedenfor som særlige Paragrafer betegnede Stykker er der, ogsaa med Rødt, skrevet et Slags Paragrafstegn, efter hvilket Paragrafens første Bogstav er forsynet med en rød Streg, som ogsaa findes i de første Bogstaver efter nogle hist og her i Texten anbragte røde Kommastrøger. Disse røde Streger findes sidste Gang i »Item« i § 37. Til fire Paragrafstegn er der nedenfor ikke taget Hensyn. Det første findes i § 2 foran »æn huosumi ellers«, det andet og tredje i § 4 foran »æn om han« og foran »æn wore oc«, det fjerde i § 27 foran »æn skeer thet oc«. De følges nemlig ikke af noget »Item«, og herved faar efterfølgende Text ganske den samme Paragrafinddeling som det tidligere Afstryk af dette Haandskrift i *Nye Danske Mag.*, VI, 1836, S. 52—60. — I Haandskriftet findes ingen Paragraftal.

Naar den udaterede Skraa her er henført til 1405—6, er det, fordi Landsdommer Jacob Bircherods Antagelse i saa Henseende er godkendt i *Danske Mag.* (unf. St. S. 51). I *Bidr. t. Odense Bys ældre Hist.* (I, 2, S. 42—43) henfører Vedel Simonsen den til 1348, men et Svendelav kan

¹ Dette findes øverst paa det sidste Blads Bagside (altsaa S. 20).

næppe sættes saa tidligt. Forøvrigt findes der formentlig ingen Steder Oplysninger om Pest i Odense, saa den i Skraaens Begyndelse nævnte Epidemilader sig ikke bestemme, men givet er det, at Skomagersvendeue i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede spillede en Rolle i Odense. Dette fremgaar af det ovfr. S. 2 Nr. 2 trykte Aktstykke, der dog muligvis tillige viser, at Odense Skomagersvende endnu 1402 ikke vare fast ordnede i et Selskab; det nævner »famuli sutorum« og ikke noget »fraternitas famulorum« (jfr. nåfr. 16. April 1424 og 22. Juli 1434: »societas sutorum«). Et Odense »Skomagerhus« lader sig — som Vedel Simonsen vil (anf. St. I, 2, S. 92) — næppe sikkert paavise allerede 1405.

Den Afskrift af Skraaen, som Jac. Bircherod skal have haft og som skal være kommen i Danske Selskabs Besiddelse (se Nye Dske Mag., VI, S. 51 jfr. Suhms ældre Saml. t. d. dske Hist. I, 1, S. 37—38), synes nu forsvunden, men i Rigsarkivet opbevares en af Langebek tagen Afskrift, paa hvilken han har noteret: »Ex codice membran. 10 foliorum in 8° majori, mihi communicato a Dn. C. H. v. Bergen Ottoniensi 1740. Codex scriptus videtur circa medium seculi XV et forte antea«.

Thet schedhæ saa¹ i forthamæ timæ, ath stor døth regnerethæ ouer al werden, som man kallæ wære² pestilencia, tha friictæthæ suo wæl vngæ som gamlæ, forthi at døthæn han spar ængen, tha friictæthæ oc schomaghære svønæ i Otthens for døthen oc thottæ them suo, ³ath the wilde flii theres thing suo³, ath om noget aff them døthæ, ath han sculdæ wæl worthæ forstanden, tha gingæ the til alderman oc til stolbrothæ, som tha wore forstandere i schomaghære lagh i Otthens oc bathæ thøm, ath the wilde wæl gøre oc vnnæ them at hawe eet kumpanyæ, tha beradde the them meth alle brothæ oc vntæ them thet at hawe oc at holde, som her æfter stander screwet.

1. Først suo ath huo som kommer til Otthens aff schomaghære æmbyt, ther tiænæ scal, tha scal han ey siddæ paa stool oc syy, før æn han hauer giuet i sælsceph two ængelschæ, oc man sculæ sende til hanum først two kumpanæ, annet synæ two, thet threthiæ synæ oc two ath

¹ Her staar tydeligt »saa«, senere synes »suo« nogle Gange rettet til »saa«, men derefter faar »suo« Overvægt, og denne Skrivemaade er derfor stadig nåfr. brugt.

² Forkortelsestegnet kunde her nok

saa godt gjengives med æ som med e, men da Haandskriftet ikke er konsekvent i Brugen af æ, ere de vedkommende Forkortelser her stadig gjengivne med e.

³ Disse Ord mangle hos Langebek.

bethæ hanum giwæ vth the two ængelschæ, giuer han them ey tha vth oc far bort meth them, tha sculæ man scriwæ hanum efther som andræ, ther bort fare meth sælscaphs penningæ; æn kommer noger til Otthens, ther føre hauer wiinnet¹ sælscap, tha scal han een hwith penning ther for giwe sint sælscaph igeen meth at wyne.

2. Item huo som ellers wil gangæ i thet kumpanyæ, tha scal han giwæ firæ grotæ, om han ær aff schomaghære æmmet, suosom ær schomaghære, hans husfrv eller oc hans barn; æn huosum ellers wil ther i gaa, tha scal han eller hwn giwæ ottæ grotæ oc een marc wox, oc huer then i thet kumpanyæ ær, han scal huert aar giwæ fiærthings penningæ, som ær two lubeschæ om posche, two lubesche om knwtsmisse, two lubesche om mickelsmisse oc two lubesche om jwlen; thisse penningæ scal huer kumpan vtgiwe, nær wor laghe drik ær, weth two grotæ til brøthæ.

3. Item nær noger worther sywgh, tha sculæ man huer nath waghæ ouer hanum; æn huo æy wil waghæ, om han worther tilsagd af schaffernæ, tha scal han bæthra two grotæ; ær thet oc suo, ath then syughæ han døør eller noger aff sælscaph blyuer døot, tha sculæ kumpanæ waghæ ouer hanum om natæn oc bære hanum annen daghen til kirkæ, oc huer scal giwæ two lubesche til lighschut, eller huor til kumpanæ wille them hawe,² oc sithen æfter messen bærin til jorthæ; huo thetæ æy gør, han scal bæthra een grot for huert there, om han ær vtæn ræt forfall.

4. Item nær noger worther sywg, som fore ær sagd, tha sculæ man hanum æy forsymæ for ælændichet eller fattichdom, men man sculæ hanum hielpæ aff kumpanyæs penningæ e til thes, ath han eyntenæ leuer eller dør; ær thet suo, at han dør, tha sculæ forstandernæ anamæ til

¹ Muligvis har her oprindelig staaet *tegn*.
»wunnet».

² Her har, som i Indledningen nævnt, Manuskriptet et mindre Paragraf-

² I Marginen her udenfor staar tilskrevet et Ord, der formentlig kan læses »kul».

theres hand, huat han haffde eyntænæ klæther eller annet, e huat thet ær, oc sælgeth oc taghe ther aff suo myket, som han hauer aff theres fortæreth; thet høghestæ han scal aff theres fortæræ, thet scal wære een lubesche marc; thet *amet* sculæ the holde efter hans rættæ arwinge; wil oc noget foghet saghæ ther apaa, hwi the taghe hans klæther oc hans gwoes¹, han atæ, tha ær thet got at athschilgæ, forthy han hauer thet forgiort aff theres æfter sint egeth wilkor, oc wilkor thet gaar ouer all ræt; ²æn om han aff then siwghæ ey dør, tha scal han aldrih faræ aff Otthens, for æn han³ hauer giort forstanderns nøghæ for thet, han hauer fortæreth aff theres; ²æn wore oc noget suo snødhæ aff sigh, ath han wilde hemeligæ bort fare eyntenæ meth thøllighe penningæ eller andre penningæ, som han ware plechtigh i sælschapeth, tha scal han aldrih bliwæ dande swen, oc huor man kunnæ hanum spørre ther æfther, tha sculæ man hawe fullmakt ath scriwæ hanum æfter meth breff oc lathe got folk vnderstande, huilkelund han ær bort rymd meth sælscaps penningæ, forthy ath kumpanyæs wilkor thet ær suo, at huo suo wil bort fare hemeligæ meth thet, han ær plechtigh i sælschap, tha scal han bliwe een selff woxen hærgenssøn alle synæ daghe oc scal aldrih tiænæ noget dandesman eller sidde meth dandes swenæ⁴, oc han scal vtwise meth lithen æræ fra alle dandes men⁴ oc gothæ swænæ.

5. Item om noget gør⁵ om helgæ dagh, mæthen folk ær til kirkæ, for æn høymessæ ær vtæ eller kumpanyæs liws ær tænd, han scal bøthæ een marc wox, och huo then marc wox æy wil vtgiwe, han scal blywe vtæn sælschap oc aldrih dandesswen⁴ sithen som før.

¹ Ordet er rettet. Der har først staaet »dwnd«, saaledes som Langebek læser.

med en senere Haand.

² Her har, som i Indledningen nævnt, Manuskriptet et mindre Paragraftegn.

⁴ Langebek læser her »dande«, men Forkortelsestegnet fordrer »dandes«.

⁵ Her mangler et Ord, Nye dsk. Mag. IV, S. 55 anlægger »Helligbrode, Gjærning eller deslige«.

³ Dette Ord er tilskrevet over Linien

6. *Item* huræ som man sculæ dricke til samen, thiit scal engen bære baspiwdh, swærd, kniff eller andræ wapæn; om noget them thiit bær, tha scal han fangæ thøm schaffærnæ, til han wil heem gange; wil noget thet æy gøre for sint howmod, tha sculæ schaffernæ wisæ hanum bort fra them aff thet hwss; huat han scal bæthre ther fore, thet scal stande til alderman oc stolbrøthre; wil oc noget gøre vmagh oc bulder ther, som man dricke samen, tha scal han bøthæ een halff tynæ øll oc een marc wox eller rymæ, som for ær sacht.

7. *Item* nær sælschap¹ ær samen ath dricke, tha scal engen bortæ ware eyntenæ i krogh eller annerstadh, om han ær i byen oc vtæn siwghe sæng; ær han bortæ, tha scal han bæthre fire ængelske oc betale allighewæl suo myket som een annen.

8. *Item* om noget bryther sthaab² eller schalæ, tha scal han bæthre een marc wox for huer oc giwæ suo goth schal igeen, som han brøth.

9. *Item* huo sum øll spiller aff houmodh eller meth wilgæ, han scal bæthre een halff tynnæ øll oc een marc wox.

10. *Item* huo then annen aff biuther (?)³ meth aastingh eller meth annet innen sælschap vtæn aldermans oc schafferns mynnæ, han scal bæthre een tynnæ øll oc two marc wox.

11. *Item* huo sum sin stæymest drager⁴ eller sin kniff eller swærd at noget i sælschap, han scal bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox i sælschap oc bæthre modh then, han brøth i moth.

12. *Item* huo vlydh gør, men⁵ schaffernæ talæ, han scal bæthre two marc wox, ⁶oc huo then annen ellers gør vlydh, han scal bæthre een marc wox⁶.

¹ I Marginen her udenfor staar skrevet: »selskaff».

² Nye Danske Mag., VI, S. 55 læser her »schaal».

³ Langebek læser her »aff burther».

⁴ I Marginen her udenfor staar: »Hoe syndh steymedhz dragher».

⁵ D. v. s. methen.

⁶ Disse Ord mangle hos Langebek.

13. Item huo ther wnd døn kaster i elden ther, som man drickæ tilsamen, han scall bøthæ een halff tynnæ øll oc en marc wox.

14. Item huo ther i¹ laghæ lægger for sin sælschaps brother,² giwæ een tynnæ øll oc two marc wox; æn slar han hanum meth swærd, kniff, spiwdh, steen eller meth noger annen thing, ther han ma scade aff fangæ, han scal bæthre two tyner øll oc iiij marc wox i sælschapeth.

15. Item huo sum sigh gør galen om aften oc løpher eller gaar oc hugger i stenæ meth swærdh eller slaar meth spiudh eller pa folkæ dørre eller wyndugh, han scal bøthæ een halff tynnæ øll oc en marc wox.

16. Item huilken som ganger i openbare hørrekro³ oc setter sigh til drichs, han bøthæ ther fore een halff tynnæ øl oc een marc wox.

17. Item huo sum æy kommer til modhs, før æn pant ær taghet, han scal bæthre een marc wox, om hanum worther til sagd.

18. Item huo ther suo dricker, at han kaster vp, han scal bøthæ een halff tynnæ øl oc een marc wox.

19. Item huo hin annen til dricker mere æn schellikt ær oc ouer modhe, suo at han kaster ther aff vp, han scal bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox, oc then, ther ølleth annamer, han scal bøthæ halfft suo myket.

20. Item huo sin kniff æy wil fangæ fra sigh, han bota een halff tynæ øl oc een marc wox.

21. Item huo sin kniff tagher igeen eller swerd, nær vdh ær drucket, oc ganger meth til bænkis ath sidde vtæn schafferns wilghe, han scal ther fore bøthæ een halff tynnæ øll oc een marc wox.

22. Item huo hin annen løchter eller kaller schalk

¹ Dette Ord er, som oprindelig glemt, indsat mellem ther og laghæ; Langebek har det ikke. ² Linien tilføjet »han skal».
³ Her udenfor i Marginen staar »kroff».

⁴ Her er med en anden Haand over

eller hergensøn eller giuer nokræ andræ wquæthens ordh, han scal bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox.

23. *Item* huo æy fulgher gangendes til fodh om fastelawind oc walborgmisse dagh æfter may at hentæ, han scal bøthæ een halff tynnæ øll oc een marc wox, om han ær vtæn laghe forfall.

24. *Item* huo sum meth sint schøtæ klæthe ganger pa gathen, han scal bøthæ een marc wox ther fore.

25. *Item* huo sum barbeneth ganger til mods, han scal bøthæ een grot.

26. *Item* huo hin annen spotter¹ i sælschap entenæ for dantz eller for noget annet, han scall bøthæ een halff tynnæ øll oc een marc wox eller oc wærie sigh som kumpanies ræt til sigher.

27. *Item* huem som nogher sculdinge² tillegges³, han wærie sigh sielff thredie aff selschap eller oc bæthre, som sælschap tyckes⁴ ræt wære; æn wil han ey bæthre oc gøre schel oc ræt sint sælschap oc ganger bort iuerhørich at dør⁵, han scal æy wære kumpanyæ nærmere, æn som alt sælschap oc brøthre wille hannum haue oc tilstædhe; æn huo sum faller for brøthæ, tha scal han thet hawe i aldermants oc scafferns mynnæ, før han ganger at dør, with een halff tynnæ øll oc een marc wox tel brøthæ; æn skeer thet oc suo, ath noget skyter sigh fra sælschap oc til annen rættære oc worther ther wræt giuet, han scal ther for bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox oc alligewæl bæthre synæ brøthæ, ther han wor fallen fore i sælschap.

28. *Item* huo som sculding hauer til hin annen⁷, han

¹ I Marginen her udenfor staar her »tycker».
»Sz[p]oth» d. v. s. »Sspoth».

² En sikkert samtidig Haand har rettet Ordet til »skyldinge» (jfr. § 28).

³ Nye Dske Mag., VI. S. 57 leser her »tilliggher».

⁴ Nye Dske Mag., VI. S. 57 har

⁵ I Marginen her udenfor staar »offwer hørich ath dør».

⁶ Her har, som i Indledningen nævnt, Manuskriptet et mindre Paragraf-tegn.

⁷ I Marginen her udenfor staar: »How som gield».

taghe ouer *hanum* fire samfelde mod fire samfelde syndaghe oc lathe alderman oc schafferne vnderstande hans sculding¹, oc wil hin² æy bæthre, *ther* for sagh ær, oc lather sigh aff søghe *meth* the fire samfelde modh, tha scal han *ther* fore bōthæ een tynnæ øll oc ij marc vox.

29. *Item* om noget binder sigh til samen *meth* annen³ oc gør *partii* oc *samningh* modh noget annen i sælschap, han bōthæ j tynnæ øll oc en marc vox eller *werghe* sigh, som ræt ær.

30. *Item* huo hin annen kaster *meth* gamlæ scho eller stenæ eller *meth* nogeth annet innen scho bothæ eller tel noget annen man eller oc bespotter, han scal bōthæ een marc vox for huert synne.

31. *Item* huo syne ølpenningæ⁴ æy betaler efter schafferns mynnæ, han scal bæthre en marc vox *meth* ølpenninghene.

32. *Item* om schaffernæ tænde æy liws betiden om⁵ helgedaghe, tha scal huer *there* bæthre een marc vox *ther* fore.

33. *Item* om noget kærer sin sælschaps brother for noget man eller anner noget stedh, før æn han *thet* hauer kært for alderman eller for schaffere, tha scal han bōtæ en tynnæ øll oc ij marc vox.

34. *Item* om noget swen stæther sigh *meth* noget scho-maghere i Otthens, tha scal han holde *hanum* thienestæ *thet* leyemall vth eller oc blyue aff alle gothe kumpaniæ, suo lenge han gør hans nøy, huilken han stæther sigh *meth*.

35. *Item* nær schaffere wille ware steffnæ, tha sculæ the radhe *meth* alderman tel foren; ær *thet* suo, ath the *thet*

¹ En sikkert samtidig Haand har rettet Ordet til »scylding« (jfr. § 27).

² Nye dske Mag., VI, S. 58 har her »han«.

³ I Marginen her udenfor staar: »Om noget byndher andhen«.

⁴ I Marginen her udenfor staar »ølpenningh«.

⁵ »Om« er skrevet to Gange.

icke gøre, tha scal huer there bødhe j tynæ øll oc en marc wox.

36. Item om the mester swenæ, som schaffere sculæ wære, the thørwæ æy flere wære æn two, oc the sculæ wære the, som wæl meth tucht kunnæ oc gothe synnæ, oc the som godh vmgængelse hawe kunnæ, som ther wæl tilbør, oc nær man kesæ them ther til, tha scal man kesæ dansche swenæ, huilke som the tæncke, at sælschapeth best nyttæ ære, oc the, ther til keses, the sculæ hawe laas oc lycke til at beware meth thet, som them befalet ær.

[Tilføjelser med en væsentlig samtidig Haand:]

37. Item oc skal ynghen leghe tynne opp for vdhen aldhermansens mynne, hoo thet gør, thaa skal hwer gywe en tynne øl oc ij mark vox.

38. Item hoo ther hentheth eller kaller nogher swen, hans hosbone til forfangh eller skadhe, thaa skal hwer bødhe en tynne øl oc ij mark vox etc.

[Tilføjelser med en Haand fra det 16. Aarhundredes første Halvdel:]

39. Ithem ingen schomager suend schall gaa tiill tynne mett sine kniffue paa szig wed j fierding¹ øll tiill brøde for huer szynnde.

40. Ithem nar noger suenne dragis paa guluffuit, tha schall icke nogen szuend gaa paa gulluffuit att skillie att wden skaffernis loff wed j fierding¹ øll tiill wiide aff huer, som thet gjør, huer szynde, och ingen naade met.

[Tilføjelser med en Haand fra Frederik II's Tid:]

41. Item skal skaffernne opkreffue giesthernis kniffue eller fremmith suenis; huilchenn som iche wil antuorde them sine kniffue, hann schal wduissiis oc giiffue enn fierding¹ øl, som udbyernne² gesthernne; oc hues skaffernne thet forgethe, skulle thi giiffue enn fierding¹ øl.

¹ Nye dske Mag., VI, S. 59 og 60 har har Tønde for Fjerding i §§ 39, 40, 41 og 42.

² Nye dske Mag., VI, S. 60 har »udbyenns (?)», Langebek læser »indbyerni».

42. Item haffuer alle suennene samraath, ad huer skal møde tiil *tyne*, indenn klochenn faar wdslagenn *sex*¹ wedt enn *fierding* øl tiil wiide.

[*Halvtredie Side blank og herefter følgende Slutning med den oprindelige Haand:*]

Ath kumpanæ suo dricke oc gøre them gladhe, huræ the sammes oc fynnes, ath the altiidh kerlighed mellem them hawe oc gothe wennir blyue, oc ath the æftther døden mwæ fangæ thet ewynnelighe lyuæ, thet giuæ oc vnnæ then, ther mæctigh ær altingh oc schicker them æftther syn benedicidæ wilie. Amen.

[*Paa Omslagets tredie Side foroven læses endelig:*]

Anno domini mdxix dominica ante [festum] natiuitatis Marie². Item how som oss bredher, som tha wor reth³, hand bødher ther for j *tyne* øl och ij mark wox.

5.

1412, 6. Septbr. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Rebvindere Lausartikler.

Efterfølgende Skraa er tagen af »Registrum ville malmöyghæ« (Fol. 6 b.) d. e. Malmøs gamle Stadsbog, der er begyndt 1420 af Byens Notar, Aage Jensen med Tilnavnet Degn. Den opbevares i Lunds Universitetsbibliotek. I Script. rer. Dan., VII, S. 243—6 gjøres udførligt Rede for Stadsbogens Indhold jfr. M. Weibulls Saml. i Skånes Hist., 1873, S. 39—42. Tidligere trykt i Nye Danske Magasin, V, S. 121—2 efter en Afskrift af Langebek i hans Diplomatarium i Rigsarkivet, samt i Svenskt Diplomatar. från och med 1401, II, S. 536—7 efter Malmø Stadsbog. Denne har ikke de nedenfor tilsatte Paragraftal.

Alle the, thettæ breff höræ eller see, helsæ wi bor[ge- mestere] ok radmen i Malmøghe kerlighe meth gwth; kun- goræ, oss effter nathæ ok wilæ war nathighe frwge droft-

¹ Et andet nu ulæseligt Klokkeslet er rettet til »sex«.

² D. e. Søndag den 4. Septbr.

³ Nye dske Mag., VI, S. 60 er til-

bøjelig til at læse »som oss bryder, som tha wor with«. Den ovfr. givne Lesemaade stemmer med Langebek.

ning Margretis ok¹ hawæ vnth waræ bymen eet embīt, som er repwindere æmbith, ewindelike at nydæ ok brwgæ i saa madæ meth forskel ok wilkor, som hær efter stander skrewith.

1. Først ath the skule ware firæ ok tiwghæ i embedit ok ey fleræ. Tha noget affgar, tha skal meth radh ok wiliæ borgæmestaris, radmens ok embetz fore nempd, som tha eræ, een annær i then sammæ stath, som hin afgik, kesis ok insædiæs.

2. Item ok maa hwsfrwghen effter bondins dødth nydæ thet sammæ æmbīt, e mædhen hwn ænkæ ær ok siin frægdh bæwarer, ok ma then hwsbondæ, som hwn sidhen meth hedher ok æræ faar, nydæ thet sammæ æmbīt meth wilyæ ok samtykke borghemesteris, radmens ok æmbitz, som fører saght.

3. Hwilkin man, som i thet fornempdæ embīt gaar, han skal giwæ radhet i Malmøgæ sex sk[i]lling grot ok embedit een kost haldæ meth tiwghæ fadh ok iij ferskæ ræte ok øll swa meghet, som ther thil hører.

4. Item tha ma inghen byman i Malmö hafwæ bastgerning faal ok ey replagh vden the, som i embedit ære; hwa som hær amot gør, bædhræ byn tree mark ok embedit tree mark.

5. Item tha ma ok enghen bondæ aff landh sælghæ symæ eller hankkæ² i pennya word vdæn i helt³ tiwgh eller half, som tha i knyppyt er.

Thesse forskriffræ stykkæ wilghæ wi folkommælike ok woræ efterkommændæ meth them ok theræ efterkommændæ stadhug ok fast ath holdæ i allæ madhæ. In cuius rei testimonium sigillum nostre ciuitatis vna cum sigillis

¹ »ok« er i Ny dsk. Mag. V, S. 122 rettet til »at«; Langebeks Afskrift har »ok«. Sv. Dipl. vil forstaa det som »os«.

² Nye dsk. Mag., V, S. 122 læser

»haukkæ«, en Ordform, der er tvivlsom (s. Kalkars Ordbog).

³ Her staar »halt«, hvad der maa være en Skrivefejl for »helt«.

virorum discretorum videlicet Andree Martini, Hennechini Aghesson, proconsulum, Gynteri Lybrytsson, Clawus Riwæbrøth, Jenis Magni, Jenis Beyere, Tulonis Andersson et Andree Horn, consulum ibidem, presentibus est appensum. Datum anno domini m^ocd^oxij^o feria tertia ante festum nativitatis beate Marie virginis.¹

6.

1415, 22. Aug. Raadmændene i Slesvig give Byens Skrædere Lausartikler.

Denne Skraa er aftrykt efter Dr. A. Sachs »Geschichte der Stadt Schleswig« (Schlesw., 1875, S. 334—336). I den saakaldte »brune Bog« i Slesvigs Byarkiv, der skriver sig fra Midten af det 16de Aarhundrede og begynder med nogle Afskrifter fra »des rades olden stadthbok«, findes om Skrædernes Skraa kun Følgende (Fol. 104): »Des snyder amptes breff ys dateret die assumptionis Marie anno 1415«, hvad der dog ikke er rigtigt, idet den, som det nedenfor vil ses, er dateret Ottendedagen efter. Originalen synes tabt. Dr. Sach har til sit Aftryk benyttet en Afskrift fra det 16de Aarhundredes første Halvdel, som kan findes i Slesvigs Byarkiv. — De næfr. trykkede Paragrafial findes ikke hos Sach. De ere tilsatte, hver Gang Aftrykket har et »Item«, samt fire Steder, hvor Aftrykket begynder et nyt Stykke uden noget »Item«.

Wii radmanne der stat Sleszwik bekennen vnde betugen vor alle den jennen, de nu unde noch tokomende szint, dat wii desz ensz worden szint mit unseren leven medeborgeren, den beschedenen mannen in deme ampte der scrodere, wodane wisze sze unde ere nakomelinge in deme sulven ampte ere rechticheit unde wilkore holden scholen, de nutte unde vromlick vor sze unde ere nakomelinge wesen scal in tokamenden tiden in der wisz, also nascreven steit, stede unde vast to holdende.

1. To deme ersten: we dat scroderwark oven wil, de scal dat drie eschen van den warkmesteren, also im medensommer umb sunte Johannis baptisten dage², darna

¹ Jomfru Mariæ Fødselsdag er den Torsdag.

8. September og faldt 1412 paa en ² D. e. den 24. Juni.

to deme bredden mandage na sunte Michaels dage¹ unde to winachten; fortmer scal he wesen echt unde recht gebaren unde unberuchtet, bede he unde sine hues fruwe, ifte he eine hebbe edder hebben scal.

2. *Item* szine² scal szo gut wesen alse tve punt engl. unvorborgen, ock scal he vor den warkmesteren sniden eine underrok, eine mannes hoiken kogeles unde ein par hosen gudes wandes szines egenen gudes edder eines anderen, do he it nichte vormach; isset unstraffich, szo scal he des amptes werdich wesen unde geven to deme indracht eine halve tonne denskes bers, einen scinken vleskes unde brot vor tve schilling, deme rade bede vor dat ampt unde borgerscup xij schilling lubesk; darna wanne de warkmestere to seggen, szo scal he deme ampte eine koste doen mit ver vullenkamenen rechten unde eine tonne densk bers unde ein punt wasses.

3. *Item* scal he borge sedden vor dusse vorbenomeden stuke, dat sze alse scheen, ock scal he binnen jar unde dach nicht mit sineme gude wedder utevaren; weret, dat he ute varet, so scal he der borgerscup quijt wesen ock des amptes.

4. *Item* we overscheren wil, de scal den scroderen geven eine koste, alse vorscreven steit, unde deme rade xij schilling bede vor dat ampt unde borgerscup; wil he scroderwark medeoven, so scal he dat ampt eschen, alse vorbenomet is, unde geven deme ampte anderwarf eine koste, alse gesecht is, deme rade vj schilling.

5. *Item* wilkere scrodere einen jungen toset, de scal deme ampte geven eine tonne bers, einen scinken vleskes, tve schilling brodes, botter unde kese unde ein half punt wasses.

¹ Efter Oplysninger i »Zeitschr. für die Gesch. der Herzogthümer« (IV, S. 419—20) er »brede Mandag« en navnlig i det østlige Holsten

gængs provinsiel Betegnelse for Mandagen efter Mikkelisdag.

² Hermed kan jævnføres ndfr. S. 34 § 2 og S. 39 § 2.

6. [*Item*] were, dat jenige scrodere einen szo en hadde, de hir binnen der stat gebaren were unde wolde des vaders ampt oven, de scal vrig wesen van allerleie ungelte unde kosten, de in dat ampt børen ute to gevende.

7. *Item* were jement van den scroderen, deme wes schelede up szinen knecht edder desgeliken hinwedder deme knechte up szinen mester, de scal des openbaren vor den warkmesteren, unde de scholen de sulven darover vorenenen.

8. *Item* were, dat jeniger knecht sik vorbunde to denende mit jement in deme ampte unde vor de tit afginge, deme scal numment binnen dusser stat to denende beholden; were, dat jement it dede, de scal breken in dat ampt eine tonne bers.

9. *Item* were jement van den scroderen, de sik vorsumede in szineme ampte, unde jement darup schilte, dat scholen de warkmestere mit den tve ratmannen, de deme ampte togefoget szint, vruntliken scheden, alse dat enen an beden siden genoge.

10. *Item* were ock, dat jement dat vorsmade, wat eme togefunden were, it were welkerleie broke, lutte edder grote, unde dat ampt darmede vorachte unde schote sik vor deme rade, szo were an sulkeme to vullenbringende, wat eme togefunden wart, unde geven deme rade to deme broke eine tonne wismarsk bers, deme ampte eine tonne densk bers.

11. *Item* wilkere scrodere einen knecht upseddet unde gift eme halfwark to neiende, wert he darmede vorwunnen, de scal beteren deme rade eine tonne wismarsk bers, deme ampte eine tonne densk bers, so vaken alse it schut; fortmer wilkere scrodere hemeliken to sik treket edder loket jement to neiende, wert he darmede vorwunnen, de scal beteren deme rade eine tonne wismarsk bers, deme ampte eine tonne densk bers; ock szo wille wii,

dat numment van buten to edder innen, man edder fruwen, hir in der stat sniden edder neien scholen niwes wark; we darmede befunden wert, dat wark scal to vorne an den rat unde ampt vorbraken wesen.

12. [Item] were ock, dat eine guder hand, man edder fruwen, des in willen hadde van jement to doende van buten to, de scal sik bewisen den warkmesteren unde doen enen to wetende, dat it schute mit erem vorweten unde willen.

13. Item umb sunte Johannis dage to middensommer, szo scholen de scrodere mannigliken, man unde fruwen, de des amptes mede werdich szint, tosamende wesen, vroliken eten unde drinken, to vorne des morgens in deme dome to missen unde darto offeren; de to huse is, de dat nicht deit, de scal vj penninge breken, szunder it were, dat jement redelicke nottruft hadde, de scal szin gelt allikevel ute senden.

14. Item we jungest in deme ampte is, de scal toseggen in der møde, alse vaken eme de warkmestere toseggen, under deme broke einer halven tonnen bers unde eines pundes wasses; de nicht to der møde kumpt, deme togesecht wert, de scal vj penninge breken edder panden eme da szo vele; were, dat he des wegrede unde mit homode vorsatich wesen wolde, szo scal men eme szunder jenigerleie broke panden up j schilling.

15. Item szo wille wii, dat de scrodere bi sik sulvest allene nene møde holden scholen, szunder tom ringesten en van den ratmannen, de deme ampte togefoget is, aldar tegenwordich bi wese.

16. Item we jungest in deme ampte is, de scal szo lange deme ampte denen, wente szo lange he enen loser kricht, de szin rechte gedaen het; ock ein islik knecht in deme ampte de scal to veren tiden in deme jare ute geven in der bussen iiij penninge, junge ij penninge.

17. [Item] were dat jement van enen krank worden

unde geldes behofede, deme scal men ute der bussen lenen eine summe geldes; kumt he up unde neset, scal he nicht ute der stat wanken, er der summe geldes betalet is; isset, dat eme got eschen wil, szo scall dat ampt sik szines gudes underwinden vor szo vele geldes, as lenet was, unde bringen eme erliken, alse ere sede ute wiset, to der erden.

18. Item man unde fruwen in deme ampte scholen wesen to der vigilien unde missen unde to der graft¹ under deme broke vj penninge, ok scal ein islik man unde fruwe sulvest edder einen baden senden to wakende aver dat lik bi vj penninge to deme broke.

19. [Item] ok we deme anderen szine scrodgaste uteloket vor der tit, de scal in dat ampt breken eine tonne dansk bers.

Up dat dusse vorsecreven stuke szunder jenigerleie wedersprake stede unde vast bliven scholen to ewigen tiden, szo hebbe wii dussen bref gesterket to einer groteren vorwarunge mit unser stat ingesegele. Geven na der bort Christi dusent ver hundert darna in deme fofteinsten jare in den achte dagen unser leven fruwen der upvart².

[*Senere Tilføjelse:*]

Ok hebbe wii amptes brodere underscreven belevet vor unsz unde unsere nakomelinge ewich to holdende, dat eines amptes broderes dochter scal unde mach bekreftiget wesen unde bliven to genetende dat half ampt unde de nablivende wittiben desgeliken.

Dit is scheen an jare na gades unseres heren bort voftein hundert darna in dem ersten jare in des ersamen Jurgen Dowen husze in biwesende eres bisitters, Drewes Bülow, borgemesters, des werdigen heren Marquardes Swertfeger, karkheren, Michel Lucht, Jurgen Dowe, oldermannen,

¹ Her staar ghewast.

² Det er Marie Himmelfartsdag den 15. August.

Clawes Symens, Hans Aschenborg, Arend Scrøder, Harmen Overscherer, Jacob Overscherer, Hinrik Jeger unde Peter Scrøder, alle amptesbrodere.

7.

1415. *Kjøbenhavns Skræderes Skraa, vedtagen med Tilladelse af Biskop Peter i Roskilde samt Kjøbenhavns Borgemestere og Raad.*

Nedenstaaende Skraa er udskreven af den i Kjøbenhavns Raadstuearkiv bevarede anden Del af de ved P. Resen († 1688) som Borgemester og Præsident i Kjøbenhavn foranstaltede Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsskraaer (= Kjøbenhavns Lavgers gamle oc ny Privilegier, Tom. 2. Aar 1683° S. 947—51).¹ Den har der Overskriften »Skrædernis Skraa 1275°. Professor Johs. Steenstrup har imidlertid vist (Hist. Tidsskr. 5 R., VI, S. 479—84), at den snarere maa sættes til 1415. Den i Indledningen nævnte Biskop Peter af Roskilde kan kun være Biskop Peter Jensen Lodehat (1595—1416); paa hans Tid var der Borgemestere og Raad i Kjøbenhavn, men en Borgemester fandtes ikke 1275. Regningen efter Grot peger ligeledes paa Tiden efter 1400 (s. P. Hauberg i Aarb. f. nord. Oldk. 1884 og 1886). Naar en Del Paragrafer have Bøder i Daler, tyder det paa senere Ændringer, ti Dalerberegningen hører det 16. Aarhundrede til (s. Will. Scharling: Pengenes synkende Værdi S. 15) ligesom Udtrykket i § 20 Herrehof d. e. Herredag, der første Gang findes i Kristian II's Haandfestning 1513 (Aarsberetn. fra det kgl. Gehejmeark., II, S. 57). Men den Resenske Afskrift er jo ogsaa, som Efterskriften til den viser, tagen efter en bl. A. ved Udeladelse af flere Artikler ændret Kopi af den oprindelige Skraa. Den har Paragrafallene 1—23, men ikke de følgende, hvad der kan tyde paa, at §§ 24—27 ere nye Tilføjelser. — Skraaen har tidligere været trykt i Kbhvns Dipl., I, S. 26—28.

I navn gud faders och søns och den hellig aands, amen. Aff tilladelse och stadfestelse werdige faders med gud, biscop Pitters i Roschilde och borgemester och raad i Kiøbenhafn, hafue wi skredere, boendis her sammesteds optagit och annammet it brøderschab, gud den hellige threfoldighed till lof och heder och ære och vore efterkommere brødres och søstres lifuis och sielis bestandelse

¹ Jfr. Danske Samlinger, IV, S. 239—240.

alle disse efterschrefue artichle och schraaer fast och v-brødeligen att holdis vnder saadanne vide och brøde, som hosz huer artichel, som efterschrefuit, staar.

1. Huo som skræder eller ofuerschær vill vorde i Kiøbenhafn, schall gifue iij ℥ vox och 4 ß grot till indgang, dertill ij *tønder* dansch øll, x ny begere, ij fad salt mad, ij fad smør, ij oste och brød, som dertill hører.

2. Huo som vill winde embedet och broderschab, hand schall schære it par kleder och gjøre det ferdig paa oldermændens bord, och da schall prøfuis, om hand kand gjøre fuldt i laugget, førend hand annammes; det samme schall were om ofuerschær embede.

3. Huo som vill bruge begge disse embeder, hand schall gjøre fuldt for baade embeder.

4. Naar broder eller søster blifuer død, da schulle fire brødre, som till sigis, waage ofuer liget om natten, och alle brødre følge liget til kierchen, och schall ingen bortgaa, førend liget er jordet; huo det forszømmer vden oldermændens forlof och it¹ louglig forfald, bøde for huer gang ij grote.

5. Huo som till sigis at waage och ey kommer, bøde ij grothe.

6. Huo som ey kommer betiden at følge liget af huuset och till kierchen, bøde j grothe eller beviser sig at hafue loulig forfald.

7. Huo som vill ferdis sit verf af byes, pellegrim eller anden sin verf, hand maa ingen befale szit embede vden en af sine laugsbrødre eller hans suend.

8. Døer nogen broder, da maa hans hustrue sidde enche aar och dag och bruge embedet.

9. Huo som biuder nogen giest vden oldermændens forlof, bøde iij groth.

¹ Her staar »ind«, som i *Kbhvns. Dipl. I, S. 26* er lest »med«.

10. Huer schall bøde huad hans giest eller hans bane (l)¹ bryder i laugshuusz.

11. Huo szom ey følger laug[s]liusz hellige legoms dag² i process, bøde iiij grott.

12. Huo som worder till sagt at bere laugslusuz och det forszommer hellig legoms dag eller for³ bøde j tønde øll.

13. Huo szom stefner szin laugsbroder ind for nogen rett, førend hand er forfult for oldermannen, bøde til lauet j tønde øll j dr⁴.

14. Huo szom v-loulig straffer sin laugsbroders gierning, bøde ij grott.

15. Huo som siuer de kleder, som hans laugsbroder hafuer schaaren, vden hans loff, bøde ij grotte.

16. Huo som holder suend till half gierning, bøde j tønde øll j dr.

17. Huo som iche udgifuer laugspendinge inden forlagt tid, gier⁵ todobbelt for huer tid.

18. Setter nogen broder nogen læredreng paa sit werchsted och siger iche oldermannen før thill, bøde j dr. och giøre siden fuldt for hannem eller gifue hannem forlof.

19. Huo som er lauet imod, scheer och syer, førend hand hafuer wundet lauet, hand bøde for huer støche arbeide j dr., om hand der med worder ofv[er] befunden, eller suerge sielff tredie for saadan sag.

20. Maa och ingen broder opszette flere suenne end

¹ »Bane» giver ingen Mening, her skal muligvis staa »byvdh» eller »svend» (s. ndfr. Odense Skinderes Skraa 1493 § 36 eller Kjøbenhavns Vognmands Skraa 1518 § 20), hvis her ikke simpelthen kan læses barn: (s. ndfr. Kjøbenhavns Slagterers Skraa 1496 § 26).

² D. e. Kristi Legemsdag den anden Torsdag efter Puse.

³ Resens Afskrift har her det ufor-

staaelige Ord »szuschedis». »For szuschedis» kan muligvis være en Fejlskrift hidrørende fra f. Ex. »sti trinitatis søndag» (jfr. ndfr. Roskilde Smedes Skraa 1491 § 19).

⁴ Her ligesom i § 16 er »en Daler» sikkert den senere Tids Bødebestemmelse, der traadte istedenfor Øllet (s. Hist. Tidsskr. 5 R., VI, S. 483).

⁵ Kbhvns. Dipl. I, S. 27 Leser »giør».

tho och en dreng enten herrehoff eller anden thiid, huo her imod gjør, hand bøde j dr.

21. Huilchen laugsbroder som tillsteder nogen at dobbel i sit huusz, bøde j dr., om det er bevisligt.

22. Huo szom holder gierning inde otte dage efter oldermanden hafuer hannem till sagt, bøde j $\frac{1}{2}$.

23. Huilchen broder szom kommer till stefne eller till drich med bare bene, bøde j grott.

24. Weddies brødre¹. Dersom brødre weddies i laugshuusz, da schall det w[e]dfe komme till lauet, som de om veddie.

25. Huilchen broder som giester indbiuder, hand betale for dennem, strax de hafue en tid druchet; maa olde[r]mannen hafue en giest fri i alle laugsdriche².

26. Huilchen broder som opzetter nogen suend, som hafuer syet vden eller inden byes emod lauet och embedet, bøde j dr.

27. Wnder oldermanden nogen at gjøre imod forschrefne artichle, da schall hans brøde were efter brødres szigelse.

Nota.

Item er mange artichler vdi denne gamle schraa, szom schrederne hafue selfuer udeladet udi denne deris copia, hoesz huilche samme artichle er noterede dette signum x i den gamle schraa.

Vide anden schredernis schraa aar 1493 och i aar 1543³.

Af raadstuens gamle breve.

¹ Disse to Ord staa i Afskriften som en Overskrift over Paragrafen.

² »Maa oldermannen« o. s. v. staa i Afskriften som Slutning paa § 26, men passer bedre som Slutning paa § 25.

³ Under 15. April 1493 stadfæster Kong Hans (s. ndfr.) en nu ikke

opbevaaret Skraa for Kjøbenhavns Skrædere. 1543 er sikkert en Skrivefejl for 1545, ti under 9. November 1545 give Borgemestre og Raad i Kjøbenhavn Byens Skrædere en ny Skraa (s. Kbhvns. Dipl., II, S. 266—270).

8.

1418, 3. Marts. Borgemestere og Raad i Slesvig give Byens Bagere Lausartikler.

Slesvig Bageres Skraa er indført Fol. 100—101 i den saakaldte »brune Bog« (s. ovfr. S. 25) i Byens Arkiv som »Affschriffth des becker ampts breues ense gegeuen wo daterth anno Christi 1418 die Mathie«, og det er den, som her er aftrykt. — De her tilsatte Paragrafsal findes ikke i Manuskriptet.

Wy borgermesters vnd radthmanne der stadth Slesswick don wytlich vnde apenbar allen den jennen, de dusse jegenwordige schriffth seen vnd lesen horen, dath wy dath eynsz geworden syn myth vnsen leuen medeborge[re]n, den bescheden mannen in deme ampte der becker, myth vns wanafftig, wodane wisze sze vnde erhe nhakomelinge im suluen ampte erhe rechticheyt vnnd wylkore hebben scholen, de nutlich vnd fromlich vor sze vnd der gantzenn menheyth in tokamenden tyden wesen schall, in der wyse also nageschreuen steyth, stede vnd vasth tho holdende.

1. To deme ersten, we dath becker ampth wynnenn wyll, de schall wesen vmberuchtett, echte vnd recht, deszelichen syne husfruwe ok, vnd schall bewysynge bryngen, wor he lesten gedenth vnd syne handelinge dar holdenn hebbe, vnd schal dath drye eskenn in deme ersten haluen jare, vnd wen he annhamen worth, szo schall he vor deme warckmester syn egen gud¹ backen, schon roggen vnd wegge, vnd schenken deme warckmester myth den gennen, de dar by geesketh synth vth deme ampte, beer vor iij þ, isseth dath he gantz schippell brodth backeth vnd maken kan, he genete des amptes, issedt nycht, he lere² vordann.

2. [Item]³ ock schall ith syne⁴ szo gudth wesen also x lubesche mark vnuorborgeth, edder he schall borge setten

¹ Dette Ord har endnu et Par Bogstaver, som ere udslettede med andet Blæk end det oprindeligt brugte.

² Herefter slaar Ordet »betere«, som

dog synes overstregel.

³ Her og nogle Steder ndfr. er det formentlig manglende »Item« føjet til.

⁴ Hermed kan jævnføres ovfr. S. 26 § 2 og ndfr. S. 39 § 2.

vor szo uele geldes, alse schreuen is, vnd schall bynnen jar vnd dach nycht vth der stadth teen stedes vthe blyuende, vnd schall geuen in den radth beyde vor ampth vnde borgerscupp xij þ¹ vnd deme ampte tho indracht eyne tonne denskes bers, darnha, wen emhe de warckmester tho secht, eyne kosth myth vheer follekamen rechten vnd dar tho botter vnd kese vnde eyne gute tonne denskes bers, vnd schall dar nemanth tho buddenn sunder des warckmesters orleff; were dath he duth nicht ehn dede, szo schall synn borge duth holdenn vnnd dhoenn vnd darenth-bauen deme rade j tonne wiszmarsks beers, ock schall he geuen, dar men des amptes lichte mede holden schall, dath dar hengen tho deme dome vor suncte Peters bilde, ij punth wasses.

3. [Item] forth mher were, dath eynn becker keme vpp eyn kopp, dar rogge veyle were bauen iij heythschepell, vnd eyn ander becker dar by qweme, deme des behoff were, ehr de vpslach dan were, de kopp scholde erher beyder tosamen wesen²; were dath jemanth deme andern des weyerde, de schall breken in dat ampth j tonne denskes bers.

4. Item fynth eynn becker den andern in der molen, de syn korne malen leth, vnd is deme andern des mede behoff, he schall ehm tosteden eyn heytschepell edder twe mede³ tho malende; weyerth he des, he schall breken in dath ampth eyne halue tonne denskes beres.

5. [Item] ock szo wyll de radth, dath se szo fogen vnnderlanges, dath se alle dage veyle hebben gudth brodth beyde schonnroggen vnnd weggen⁴ ane ere⁴⁵

¹ »xij þ« er tilskrevet i Marginen.

² Her er først skrevet »syn«, som igjen er udstreget.

³ Dette Ord er tilskrevet i Marginen.

⁴ Disse Ord ere tilskrevne over

Linien istedenfor to overstregede væsentlig ulæselige Ord.

⁵ Her findes et ulæseligt Ord. Ordet »vorfall«, som der dog ikke staar, vilde her give en Mening.

den sze redelichenn bewisenn kunden, vnnder der broke xviiij þ inn denn radth.

6. [Item] ock schall de warckmester alle weken ehn maell vmbgann vnnd beseenn der becker brodth, dath sze backenn nha der tyth, issett strafflich, menn schall ith thosnydenn vnnd sendenth tho suncte Jurgen, edder de warckmester schall emhe vorbedenn dath brodth apembar veyle tho hebbennde vnnd schall geuen tho kope dre vor twe; were dar jemanth, de dath vorsmade vnd myth homodth vorsete, de schall brekenn in den radth eyne tonne wis-marksz bers, in dath ampth j tonne densk bere vnde dath ampth qwydth eyn halff jare, vorsumeth de warckmester dath, de schall brekenn in denn radth viij þ.

7. Item szo wyllen wy vnde vorbedenn, dath hir nummenth van buten edder van bynnen, szunder he sy in deme ampte der becker, hirbynnen brodth veyle hebben schullen behaluenn in vnsern freyen markede, tho jarmarkede vnd am guden donnerdaghe¹ de euene lydth vmme, szouerne dath brodt nycht voruaren wesenn scholde, wan emhe de warckmester dath kundigett² hefft vnd darenthbauen in den radth xviiij þ to beterende.

8. Item were, dath godt idth szo tofogede, dath hir eyne tosokynge wurde van gnade vnd afflates wegen edder eyn inleger van krigesz wegenn, szo wyll de radth des mechtich myth deme ampte wesenn brodth intostedende veyle to³ hebbenn, we szo wyll, tho eyner beschedener tydth.

9. Item we jungesth in deme ampte ys, de schall toseggenn tho der moedth, vnd we nycht ehn kumpth, de schall brekenn in dath ampth xviiij penningk vnd in⁴ de

¹ D. e. Skærtorsdag.

Linien.

² Her har oprindeligt staaet »vor- kundigett«, men »vor« er udstreget.

³ Dette Ord er skrevet til over

⁴ Et i Marginen med Haandskriftets sædvanlige Blæk tilskrevet Ord er med nyere Blæk rettet til »in«.

busse¹, alsoo vakenn emhe de warckmester thosecht, eyne schillingk.

10. [Item] ok schall de jungeste enthfengenn vnd vthdon des amptes licht alle hoichtide dage by broke vj penningk.

11. [Item] ock schall de jungeste eyns vmbgann in der wekenn myth der bussen vnd eskenn van islichem becker vor eyn islich weytenn molder eynen penningk; wol ehm dar mede vorsydt, de schall in dath ampth brekenn iij β, ock scholen de becker vmb paskenn vnd vmb suncte Michaelis den gemenlichen thosamende kamen, man vnd fruwen, vnd wesenn behagelich eten vnd dringken thosamenndhe, nach dem se eyns werden myth den radthmennen, de erhe bysytters syndth, vnde flyen erhe dingk vmme schamelige vnd ander stücke, des nodth is in erheme ampte; we nicht ehn kumpt, de sunder redeliche ohrsake edder vorfall is, de schall brekenn iij β in dath ampth allikewol in dath lack syn antall tobetalende.

12. [Item] ock scholen de becker erhe modt nicht holden sunder de radthman, de ehr bysytter synt, dat jegenwordich bysynth, vnde wes dar endigett worth, dath schall stede blyuenn, sunder idt weren graue saken, de in hanth vnde in hals gingenn, vnde we syck dar enthbauen vor denn radt schutt, de schall xvij β beterenn in den radt vnd j tonne denskes bers inn dath ampth, vnde stede thoblyuende, wes dar kundigett is.

13. [Item] forthmher we vth deme ampte vorstoruett vnde eynen echte szoene nhalett, wyll he des vader ampth nha ouen, szo is he frig vor allerleye stücke beyder der stadth vnde deme ampte tho donde, wes in dath ampth rort; isz des nicht, szo mach de fruwe dath ampt nha-besyten jar vnd dach vnd nicht lenger.

14. Item we vth dem ampte vorstorueth, de tho synen

¹ Her staar >bides<.

jaren kamen is, 'dar scholen man vnde fruwen bywesenn beyde tho der vigilienn vnde tho der missenn vnde offernn dar iszlich eynen lubeschenn pennyngk vnd blyuen dar by, wente dath lieck begrauenn is, eyn iszlich vnder deme broke vj *penningk*.

To tuchenusse dath alle dusse vorgeschreuen stücke stede vnde fasth blyuen scholen szunder jenigerleye weddersprake, szo hebben wy vnser stadth ingesegell gehengen latenn ahn dussen breff, de geuen is nha gades borth dusenth vee[r]hunderth dar nha in dem achteindstenn jare in den achte dagenn des hilligenn apostels suncte Mathias¹, auer hirin geschreuen anno Christi 1558 mandages nha Dionisii², wylkere was de 10 octobris.

9.

1421, 2. Novbr. *Borgemestere og Raad i Slesvig give Byens Slagtere Lavsartikler.*

Nedenstaaende Skraa er trykt efter den saakaldte »brune Bog« (s. ovfr. S. 25) i Slesvigs Byarkiv Fol. 103—104, hvor den findes indført med følgende Overskrift: »Affscrift der knakenhower ampt breues gegeben vnde datert 1421 aller selen dage«. — De her tilsatte Paragraftal findes ikke i Manuskriptet.

Wy borgermestere vnd radthmanne tho Sleszwick bekennen vnd betugen vor alle den jennen, de nhu gegenwordich vnd noch thokamende synn, dath wy des inssen geworden myth vnsen leuen medeborgeren, den bescheden mennenn in deme knakenhower ampte myth vns, wodane wysze sze vnd erhe nakomelynge in deme szuluen ampte erhs rechticheytt vnd wylkore holden scholen, dede nutlich vnd fromlich vor sze vnd der gantzen gemeynheyt in tokamende tyden wesen schall, in der wyse also nhageschreuen steytt stede vnd fasthe tho holdende.

¹ *Det er Apostelen Matthias Dag* ² *D. e. Dionysius' Dag den 9. Oktober, der 1558 var en Søndag.*

1. Tho deme ersten, we dath knakenhower ampth wynnen wyll, de schall dath wynnen nha rade des rades vnd des gansen amptes folborth vnd schall wesen eyn vnberuchtett bederue knecht edder man, mangk allen framen luden echte vnd recht gebaren nha de ee, vnd schall dath dryg esken van deme warckmester in deme ampte dessuluen verndell jares, wen he dath esketh vnd wen he thogestadigett warth, szo schall he geuen deme ampte xvijj *penningk*, in den radth xij β vnd ij punth wasses vnser leuen fruwen vnd dar nha deme ampte eyne¹ tonne denskes beres, vnd wen eme de warckmester thosecht, szo schall he geuen dem ampte eyne kosth myth veer volleken rechten vnd eyne tonne denskes beres vnd schall dar nemanth tho bidden sunder des warckmesters orleff.

2. Item we dath ampth eskett, dath syne² schall wesen also gudt also teyn margk lubesck, edde he schall deme warckmester borgen setten vor szo vele geldes, also gesecht is, vnde werett, dath he storue bynnen jares, szo schall de borge deme ampte betalen de teyn mark lubesck, vnde wereth, dath he in der koste brockafftich worde, also vorgeschreunn is, szo schall he breken in den radth xvijj β vnde viij β in dath ampth.

3. Item we jungesth in deme ampte is, de schall tho seggen tho der morgensprake vnd modth also vaken, also emhe de warckmester thosecht; deyth he des nycht, szo hefft he vorbraken xvijj *penningk* also vaken, also he dath jegen den warckmester vorsumeth.

4. Item szo schall he vnser leuen fruwen licht alle hoichtide dage enthfengen vnd wedder vthdon vnder vij *penningk* broke.

5. Item ock schall he bewaren vnser leuen fruuen busse vnd schall sammeln van eyneme islichem vam

¹ *Her staar »eyne«.*

§ 2 og S. 34 § 2.

² *Hermed kan jævnføres ovfr. S. 26*

ampte desz vormyddages, de eyn ryndth geslagen hefft, *iiij penningk*, vnd woll ehme des weyereth, szo schal he szunder broke nemen eyn stucke fleskes, dath negesth deme besten, vnnd schall stede in de stede dath gebt in de bussen leggen¹; wereth dath duth vorsumett worde, so schall he vorbraken hebben, de dath sammelen scholde, eynen schillingk.

6. Item also vaken dath ampth tho hope eten vnd dryngken, szo schall de jungeste im ampte denen vnde schencken, he edder eyn ander vor ehm, by *iiij β broke*.

7. Item woll tho der moedth nicht ehn kumpth, deme thogesecht ys, de hefft vorbraken *xviii penningk*; kumpth he nicht tho der anderen tydth, szo schal he dre schillingke gebraken hebben; wereth ock, dath jemandth myth homode edder wrefell², de schall breken in den radth *xviii β* vnd in dath ampth *viii β* vnd jar vnd dach vth deme ampte tho bluende.

8. Item we syck vnhouesken bewisett myth worden edder warcken in der modth edder wor se tosamende synth, de schall *xviii penningk* vorbraken hebben.

9. [Item]³ wereth dath jemanth deme andern worde tho sede, de deme andern in syn ere vnnd geruchte gingen, de schall in den radth gebraken hebben *xviii β* vnnde beteren wedder deme weddersaker nha des warckmesters seggende.

10. Item wes dar twydracht geendigett warth in deme ampte, dar de radthmanne gegenwordich syn, de dath ampth mede vorwesen scholen, vnd de warckmester, dath schal stede vnd fasth blyuen, offte dath gheendigett were vor deme syttende stole des rades, anhe dath weren saken, de dar ahn hals vnd in handth gingen.

¹ Dette Ord er skrevet til over Linien med en anden Haand.

² Her synes at mangle Noget.

³ Manuskriptets sædvanlige Paragraf-

tegn staar her, men uden noget »Item« efter. Det samme gjentager sig fem Gange ndfr.

11. Item we syck schutt vam ampte vor den radt vor jenygerleye broke, de hefft gebrakenn den hogestenn broke, vnd wes dar gheendigett is thouorn, dath schall stede vnde faste blyuen.

12. Item were jemant van buten tho dem wekheme (!) bynnen ampte schuldigede vmb qwickshultt, de schall syne sake apeenbaren vor deme warckmester; were de schulte benedden viij β , he schall eme eyne tyth vor leggen bynnen achte dagen tobetalende; were id dar bauen, bynnen x dagen; betalede he nicht tho der ersten tidtt, szo schall he gebraken hebben xviii penningk, tho der andern tydt iij β in dath ampt vnde vj β in den radth vnd schal eyne verendel jars des amptes qwydt syn; alsozo vaken eyner vorsytt syne tyth, de emhe vorgelecht wart, szo hefft he gebraken xviii penningk in dath ampth.

13. Item weme de warckmester pandet, de hefft ahn den warckmester xviii penningk vorbraken.

14. Item kumpt eyne knakenhower vpp eynen koepp benedden iij β , den schall he allene beholden, vnd schadede emhe dar jemanth ahn, de brickt in dath ampth xviii penningk.

15. Item kamen twe tosamene vpp eynen koepp, ehr de vppslach gedann is, de schall erhe tosamende wesen vnde leggen synen pennynck by des anderen.

16. Item wereth dath jenich knakenhower wor deme andern schade, de hefft gebraken in dath ampth iij β .

17. Item wor de enhe den anderen werth vpp den dorpern vnd landth¹, de schall eme nycht in synen kupp² fallen vnder iij β broke.

18. Item szo wyllen wy, dath achte vmberuchtede bederue mans, gebaren also vorgeschreuen steyth echt vnd rechte, deszgelichen erhe bederue echte wiff, de scholen nhu meer

¹ Her staar vndth.

² kopensz.

³ Foran kupp- staar et overstreyet

nha dusseme dage in dath knakenhower ampth wesenn vnd dath ampth stedes holdenn, anhe dath were also, dath godt wolde, dath syck de stadt merede vnnde beterde, szo schall syck dath ampth ock meren vnde beteren nha des rades radt vnd des amptes folborth.

19. [Item] ock szo wyllen wy, dath de knakenhowersz hebben scholen geue frisck flesck veyle vnd vnderlanges szo flyen, dath dar alle flesck dage fleysck veyle vnnde to kope sy, beydes des vormyddages vnd namyddages, by xvij β broke in den radt; were datt hir gebreck ahnne wurde vnde des namiddages nhe frisck flesck veyle were, de dath feyle edder tho kope hebben scholde, de schall breken in den radh iij β vnde xvij *penningk* in dath ampth; werett dath de warckmester syck her inne vorsumede vnd nicht geschege, alse gesecht is, de schall breken in den radth iij β .

20. Item de brickt edder sprickt kegen jenigen radthman edder olderman in deme ampte, de schall gebraken hebben twefolt vnd des gelichen wedder den warckmester.

21. Item we vth deme ampte vorstoruet vnd hefft eynen echten soen, de des vaders ampth bruken wyll, de schall des amptes werdich wesenn vnde frig vor de borger-scupp tho wynnende vnde allerleye vngeltt, szo in dath ampth horet; werett ock, dath he nenen szone hadde, szo ys de fruwe des amptes qwidth sunder jaer vnd dach, mach sze bynnen amptes blyuenn nha erhes mannes dode.

22. Item wen jemanth vth deme ampte vorstorueth, de tho synen jaren gekamen ys, dar nha schall men offernn tho eyner missen, mans vnd fruwenn in deme ampte, cyn islich cynen lubesken pennynk vnde scholen dar by blyuen, szolange dath lieck begrauen is, cyn islich by vj *penningk* broke.

23. Item wen jemanth vth deme ampte vorstorueth

de tho synen jaren [gekamen ys]¹, dar schall erhe licht tho barnen tho der vigilien vnd thor seelmissenn vnd schall ock de halue nacht barnenn.

24. [Item] ock wylcker knakenhouer dar fynnych flesck hefft veyle, de schall dar vnder leggen ey wyth reyne laken, deyth he des nyth, he schall iij β in dath ampth vnd sos schillingk in den radth vorbraken hebben.

25. Item we deme anderen syne koplude van deme lede ropth vnd dath bewysen kan, de schall deme ampte gebraken hebben iij² β .

26. [Item] ock wyllen wy dath neyne huszlude ossen edder ko rumpe lenger tho marckede bryngen scholen, alse van sonnauende nha suncte Jacobs dage ahn wente vpp den sonnauenth nha suncte Marten³, edder men schalt nemen vnde den armhenn geuen.

27. [Item] darbeneffensth schall ock keyn knakenhower flesck vam wagen kopen vnde houwen dath uth vpp syneme lede tho kope by dem hogesten broke.

28. Item nemanth schall van bynnen edder van bute vorkopen schapflesck edder lamflesck by verendelen, we dath deyth, de breke in den radt xviii β vnd viii β in dath ampth.

29. Item ij, iij edder vher mogen kopen eyn ryndth, schapp, lammer vnde delenn dath vnderlanges by verendelen tho erher egene koste vnd nicht mynner tho delende by stucke bym vorgeschreuen broke, sunder dath werde gekofft by vnsern borgeren in deme knakenhower ampte.

30. Item were idt alszo, dath de knakenhower gekofft hadde eynen kopp vnd eyn borger dar by were, deme des behoff were tho syner kosste edder notrufft, de schal geuen

¹ Se med Hensyn til denne Tilføjelse ² Det er St. Jakobsdag den 25. Juli § 22 samt ovfr. S. 37 § 14. og Mortensdag den 11. November.

³ Her er »vj« rettet til »iij«.

deme knakenhower, issedt eyn ryndt, eyn schillingk, eyn schap, vj *penningk*¹.

31. [Item] noch szo wyllen wy, dath de knakenhower nene modth scholen holdenn hemelichenn sunder bysynth erhre bysytters vth deme rade by broke eyne tonne wysmarsckes bers ahn dem radth gebroknenn.

32. Item woll slachtenn wyll, de schall nemenn vor eyn ryntwytte, vor eynn swynn eynenn wittenn, vor eyn schap twe pennynge.

Vpp dath dusse vorgescruen stücke vnnde artikell stede vaste inn erhre krafft sunder jenigerleye weddersprake tho ewigenn tiden blyuenn scholenn, szo hebben wy dussenn breff gestarkett myth vnser stadt groteste ingesegell ofte secrett. Gegeuenn nha Christi vnsers vorlosers vnnd herenn geborth dusenth veerhunderth in deme cynvndtwintigsten jare in die omnium animarum², auer hirinn geschreuen vnd copierth anno Christi 1558 des sondages nha Francisci³, wykere was de 9. octobris.

10.

1424, 3. Marts. Borgemestere og Raad i Ribe give Byens Smede Lausartikler.

Skraaen er skreven paa et stort Pergamentblad med Ribe Bys Segl under, hvoraf der nu kun er et Fragment tilbage; den opbevares i Ribe Raadstuearkiv. J. Kinch siger om den (Ribe Bys Hist., I, S. 324), at den største Del af den er ulæselig. Ved Overstrygning med en Garvesyreopløsning er det dog lykkedes Dr. V. A. Secher at faa Skrifttrækkene frem, og det er hans i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet nu indsatte Afskrift, som her er benyttet. De ndfr. trykte Paragrafater findes ikke i Originalen.

Uor allen den ghennen, de dessen breff seen, hören edder lesen, bekennen wy borghermestere vnde raedman

¹ Denne Paragraf stemmer væsentlig vember.

med § 55 af Slesvigs nyere Stadsret (s. Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V., S. 346).

² D. e. alle Sjæles Dag den 2. No-

³ D. e. Franciscus Seraphicus Dag den 4. Oktober, der 1558 faldt paa en Tirsdag.

der stad Rypen, dat wy umme gut¹ eendracht bestentnisse willen enes jewelken amptes, so hebben wy endrechtlike to ghelaten vnde ghegunnet, [to laten]² vnde ghegunnen jegenwardich in dessem breue, up dat gode ere unde loff werde mer ghebode werde, den vromen luden des smede-amptes bynnen Rypen vrygampt to holdende na woenheit also in andern steden in desser nabescreuen wise.

1. Int erste so rade wy, dat eyn islik man ofte knecht, de dat ampt der smede wynnen vnde essen wille, dat he sik wete gudes ruchttes, vryg vnde eeliken gheboren, dat he des nicht en werde vorlecht, vnde wan he so seker is vnde dat ampt wynnen wil bynnen Rypen, de dat essen schal to twen tide to der morghensprake to tween veerdende jares, vnde to isliker tyd schal he gheuen veerschillinge in de bussen to lichten, ok so scholen de olderlude des amptes ghan vnde beseen syn ampt, oft he noghachtich sy syn ampt to ouende.

2. Ok so se he also sik vore, oft he sik voranderen wolde, dat he sik also vorandere, dat he des wyues nycht entgelde.

3. Vortmer so scholen man vnde vrouwen in dem ampte vtgheuen in de ere godes to eren lichten to veer tiden in dem jare, also to paschen, to middensomer, to sunte Michels dage vnde to wynachten, islik bedderue man vnde sin wif enen witten penningh vnde en islik knecht twe penninghe, vnde we desse vorscreuen penninghe nicht vt gheue bynnen den negesten achte dagen der vorbenomeden hochtide, de schal se dar na twischat vt gheuen, it ne were, dat he so arm were, dat he des nicht vormochte.

4. Vortmer welk man ofte vrouwe vt ereme ampte steruet vnde so vele nicht en hadde, dat se konden mede

¹ Over de to Ord »umme gut« findes en mørk Plet, men nogle af Bogstaverne kunne dog skimtes.

² Den i forrige Note nævnte mørke

Plet hindrer at læse de i [] satte Ord; men der kan næppe staa Andet end »to laten«.

to graue komme, den doden schal dat ampt to graue bringen vnde eerliken beghaen laten na ereme vormoghe.

5. Weret ok sake, dat de olderlude vnde schaffer to waren let edder to seggen, dat se in erem ampte komme scholen to beghengnisse edder vp ere moet to der morgensprake, vnde we dat vorsete vnde nicht en kumpt, so vakene also he dat deit, so schal he breken sees peninge to ere lichten.

6. Vortmer schal nymant bynnen Rypen smeden, er he borgher gheworden is, he ne do dat mit der olderlude willen; ok welk man in dem ampte vte der stad varet mit willen vnde jaer vnde dagh dar vte is, vnde na der tyd will wedder in de stad varen, so schal he des amptes nicht bruken, er he dat wedder wynnnet, also vorscreuen is.

7. Vortmer wolde jemant in erem ampte enen to sik nemen to haluen werke, de schal dar gud vorwesen, dat he ghenne, den he to sik nympt, schal doen sin recht also vorscreuen is. Nympt he ok to sik enen lerejungen, so schal he gud wesen vor de tunnen beres, de de junghe vt gheuen schal. Ok we in dat ampt kumpt, de schal doen amptes recht vnde sin stapelbeer, also andere bedderue lude vor ghedaen hebben.

8. Vortmer en schal nemant deme anderen sinen knecht entmeden edder vorentholden vn[de] nicht to werke-stede er der tid, dat he van em scheden wil achte dage to vorne, also he em louet heft to denende, by broke ener tunnen beres vnde ener mark wasses.¹

9. Vortmer so schal nemant in ereme ampte nyn wapen in dregghen, dar se to hope komme, sunder willen vnde orloff der schaffers by broke ener mark wasses vnde ener tunnen beres, ok welk man sin mest vt tut, vnde nyne

¹ Her og ndfr. i §§ 9 og 10, hvor der ogsaa paabydes Bøder i Vox, er Ordet »wasses» skrevet ovenpaa en

Rasur. Kun i § 12 er dette ikke Tilfeldet.

schaden dede vp den anderen, edder ok mank en in ernste droghe sleghe sleyt edder en dem anderen øuele spreke, wan se to samende sint, de schal dat beteren mit twen marken wasses vnde en tunne beres, ok schal he denne beteren, deme he den vnghevoch ghedaen heft, vnde dat scholet de olderlude vruntlike scheden, vnde dat schal he holden by dem vorscrenen broke.

10. Ok en schal nemant mank en, noch vrouwe edder man, nemande inbiden, wan se to samende sint, sunder orloff der olderlude vnde der schaffere, vnde de dat deit, de schal gud wesen vor den, den he inbidder, vor kost vnde broke; we dat breke vnde hir bouen dede, de schal dat beteren mit twen marken wasses.

11. Ok welk man in erem ampte jemandes perd neghelde, dat god vorbede, deme dat perd horet, de schal dat deme smede dat wedder bringen, also vnse stades recht vtwiset.¹

12. Vurdermer so mōghen de amptlude, olderlude vnde schaffers kesen alle jaer, wan se willen in erem ampte, de en nutte sin to ereme ampte, vnde de scholen sik des nicht entweren, de dar to koren werden, by broke ener mark wasses vnde ener tunne beres, ok wen de knechte keset to schaffere, de schal dat holden by broke ener haluen mark wasses vnde ener haluen tunne beres.

13. Were ok sake, dat jennich twist edder vnwille schede twisschen den mesteren in dem ampte vnde den knechten, it queme to van vorsumenisse, edder wodane wis dat to queme, dat mōghen de olderlude vnde de amptlude vruntliken scheden, er dat de knechte wanderen na eres amptes sede vnde woenheit.

14. Were sak dat jemant in dem ampte alle desse

¹ En særlig Bestemmelse herom findes ikke i Ribe Ret (1269), men her kan være sigtet til den almindelige Bestemmelse i den, at den, der har

gjort en Skade, skal erstatte den (Kolderup Rosenvinge: Gamle danske Love, V, S. 240 § 41). Jfr. ndfr. 15. Juni 1450 § 24.

vorscreuen stucke vnde article nicht holden wolde vnde sik wreuelken setten jeghen de olderlude vnde ampt edder de schaffers eres amptes, so hebben de olderlude des wol macht, dat se en mōghen ere ampt vorbeden so lange, dat se vul ghedaen hebben, vnde dat schal en jewelk holpen by vorlust sines amptes.

15. Ok so scholen de olderlude alle jaer, wan se vmme koren werden, den nakommende olderluden vnde ampte rek[en]schop¹ doen na woenheit vnde amptes sede, vnde de ghenne, de ghekoren werden, scholen seggen by iren waren worden dat ampt truweliken vore to stande, so sik dat gheboret.

Alle desse vorscreuene stucke vnde articlen willen wy to ewighen tyden vnde stedighen truweliken stede vast vnde vnvorbroken werden to holdende van den vorbenomeden luden des smedeampts. To groterer betuchnisse so hebben wy vmme leue vnde willekores vnde bede willen der erbaren amptlude dessen breff to orkunde ghevestenet mit vnser stad inghezegele na godes bord veerteyn hondert jaer in dem veervndetwintigsten jare des vrygdaghes na sunte Mathias dagh apostoli.²

11.

1424, 16. April. Sortebrødrene tilsige Skomagerne i Haderslev Andel i deres aandelige Goder.

Nedenstaaende Brev meddeles efter en Afskrift i Statsarkivet i Slesvig, S. 4 i Manuskriptet Nr. 39: »Copiale von Privilegien betreff. Stadt und Amt Hadersleben«. Under Afskriften findes følgende Tilføjelse: »in dorso, Testimonium«.

Devotis et in Christo sibi dilectis senatori ceterisque

¹ Hvor de to indklamrede Bogstaver staa, er der et Hul i Pergamentet. Februar, men i Skudaaret 1424, Fredagen den 25. Februar.

² Apostelen Mathias' Dag er den 24.

singulis societatis sutorum Hathersløw frater Raymundus, fratrum ordinis predicatorum provincie Dacie prior provincialis, salutem et augmentum continuum celestium gratiarum. Existente vestre, ut audiui, erga fratres nostri ordinis devotionis affectione et illius usque in finem perdurante fauorabili continuationi vestris satisfacere cupiens desideriis, vobis omnium missarum, orationum, predicationum, vigiliarum, jejuniorum, abstinentiarum, laborum ceterorumque bonorum, que per fratres nostre provincie scilicet regnorum Dacie, Svecie et Noruegie fieri donaverit copiosa clementia salvatorum participationem concedo tenore presentium specialem, ut multiplici suffragiorum presidio et hic augmentum gracie et in futuro mereamini vite eterne premium possidere. Volo insuper et ordino, ut anime vestre post decessus vestros fratrum tocius provincie suffragiis et orationibus recommendentur in nostro provinciali capitulo, cum vestri obitus ibidem fuerint nunciati. In cuius concessionis testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Hathersløw anno domini mcdxxiii dominica palmarum.

12.

c. 1425. *Artikler for Smedesvendenes Kompagni i Flensborg, vedtagne af Byens Smede og Smedesvende.*

Haandskriftet, hvori nedenstaaende Vedtægter ere bevarede, er en lille Oktavbog, indbunden i et med presset Læder overtrukket Træbind fra senest det 17de Aarhundrede. Det begynder med 8 ubeskrevne Papirsider, derefter komme 32 Pergamentsider og endelig 74 Papirsider. Vedtægterne ere skrevne paa de 32 Pergamentsider, der ere samlede i to Løg (20 + 12 Sider), hvorved dog er at mærke, at det oprindelige Blad S. 19—20 er bortskaaet og et andet indklebet paa det tilbageblevne Stykke af det oprindelige. Haandskriftet, der opbevares i Gymnasialskolens Bibliotek i Flensborg, kan henføres til den første Halvdel af det 15de Aarhundrede. — Paa de sidste 74 Papirsider er der nedskrevet en Del senere Vedtægter og andre Op-

tegnelser vedrørende de flensborgske Smedesvende, henhørende til Tiden fra 1597 til 1728. — Hele Haandskriftet er udgivet af Overlærer C. H. Mejer: »Die Statuten des Verbandes der Flensburger Schmiedegesellen aus dem 15.—17. Jahrhundert« (Berlin, 1883), efter at nogle Brudstykker af det alt i 1877 vare offentliggjorte af Dr. Beeck i Paaskeprogrammet for Flensborg Gymnasialscole. — Paragrafallene findes ikke i Haandskriftet.

In den namen vnser heren Jhesu Christi amen. In de ere der hillighen frouwes namen sunte Maria Magdalenen hebbe wy smede vnde smedeknechte tho Flensborch ene kumpanye vppe ghenamen van sunte Marien Magdalenen wegen vnde vmme der elenden smedeknechte willen, de dar nene hulpe hebben konen van eren vrunden.

1. Efft se god krenken wolde vnde de dar an vnser kumpanye is, de schal hebben van der bussen veer schillinghe to hulpe syner kranckheit; efft he suluer nicht en heft to vorterende, vnde bliff he vort liggende in der kranckheit, vnde kan he nene hulpe hebben van synen vrunden, so schal me ene noch veer schillingh don, vnde bliff he liggende vnde deyt id eme noth, so schal me ene noch veer schillingh don, vnde bliff he noch liggende in der kranckheit, men schal ene noch ver schillinge don.

2. To reke werden.

Item werd de mynssche wedder to reke, van deme ersten lone, dat he vor denet, schal he dat ghelt wedder in de bussen gheuen, vnde to welkes mans hus, dar he licht an syner kranckheit vnde vnghemack heft vmme synen willen, de schal synes denstes negest wesen, dar na he sund werd, vmme mogheliick lon, effte he in der stad denen wil.

3. To dode werd.

Item werd, dat de mynssche to deme dode kerede vnde synes lyues nicht to trostede, so scholen de schaffere to eme gan, ens alle daghe erer een vnde des nachtes ouer eme waken erer een myt eneme andere kumpan, welken den se to segghen, vnde dat schal vmme gan myt den kumpanen vnde den schafferen also lange, dat sin dinck beter werd edder ok steruet, vnde vor sumet he dat, weme

de schaffer to secht, de breket ene tunne bers *vnde* veer mark wasses.

4. Sterued he.

Item steruet de mynssche *vnde* hefft so vele gudes edder cleder, alse dat ghelt werd is, so scholen de schaffere dat to siick nemen *vnde* vorwaren dat jar *vnde* dach sinen vrunden to guder wiis, *vnde* dat de busse dar nenen schaden aff en hebbe.

5. De kumpanye to wynnende.

Item desse kumpanye mach men wynnen myt eneme schillinge, *vnde* [giff] he synen inganek uth an deme suluen daghe, so heft he twe pennyghe vm to syneme bere.

6. Broderschupp wynnen.

Item wen en knecht hiir to denste kumt, so schal he broder werden to deme ersten, dat se to hope drincken dar na; vorsumet he dat to dren tiiden myt willen *vnde* wil in de kumpanye nicht kamen, so moghen de schaffere *vnde* ouerschaffere eme de broderschupp weygeren *vnde* spreken: du en bist dar nicht gud vore, dattu vnse broder werst¹, eer du wedder wandert hefft.

7. Wanner he broder werden schal.

Item wen en knecht heft syne lere jar vthe denet *vnde* vor medet siick vor loon, so schal he broder werden bynnen enen haluen jare, edder he vor brickt de kumpanye *vnde* mach dar nicht mer in kamen, er he wedder wandert hefft.

8. Were to dregende.

Item so en schal neyn broder were dregen deme anderen to schaden edder to ergeren de in der kumpanye edder buten; we dat deyth, de brickt ene tunne bers *vnde* ver mark wasses.

9. Blot *vnde* blawe.

Item so en schal neyn broder den anderen blot edder

¹ Foran »werst« er der først skrevet »best«, som derpaa er udstreget.

blawe maken in der kumpanye edder buthen; we dat deyth, de brickt ene tunne bers *vnde* veer mark wasses in de kumpanye.

10. Quade word.

Item so en schal dar nummend deme anderen qwade wort gheuen¹ in der kumpanye; we dat deyt, de brickt ene halue tunne bers *vnde* twe mark wasses.

11. Myt were.

Item wen en broder kumt in de kumpanye myt syner were, so schal he deme schaffere don; we des nicht en deit, de brickt enen groten.

12. Mer drincken.

Item so en schal nummend deme anderen to drincken mer, also ene wol lustet; we dat deyt, de brickt enen groten.

13. S[p]iget.

Item so en schal dar numment so vele drincken, dat he spiget; we dat deit, de brickt ene halue tunne bers *vnde* twe mark wasses.

14. Beer gheten.

Item we dar beer gud in der kumpanye mer, wenne kan myt eneme vote bedecken, de brickt enen groten.

15. Schencken kesen.

Item wol dar werd to schencken ghekaren, de scholen ene tunne bers to hope uth schencken; doth se des nicht, so breken se ene halue tunne bers, jewelck schencke, *vnde* twe mark wasses.

16. Beer vpleggen.

Item wanner de schaffer ber vpleggen, so scholen de kumpane dar kamen *vnde* helpen dat ber drincken *vnde* betalen; we dar nicht en kumt, de schal so vele betalen, alse de dar mede drincket, ane he hebbe so grot werff, dat he dar nicht kamen kan.

¹ I Marginen er her tilskrevet nogle »[ed]der slagh«. Ord, som muligvis kunne læses

17. Beer to kopende.

Item wen de schaffere ber scholen kopen to vastel-
auende edder to pinxten, so scholen se de kumpane to
hope vorbaden vnde kesen dar veer kumpane to, de dat
ber smecken vnde scholen dat beer, dat dar best is, kesen;
dat scholen de schaffere kopen vnde schaffen den kumpan
gud ghenack vor ere ghelt.

18. Ber vp to leggende.

Item wan de schaffere beer vppe legget to vastel-
auende edder pinxten, so schole gii in der kumpanye
bliuen; wol dat wil myden, sunder dat id eme noth beneme,
de schal so vele betalen alse de, dat ber mede drincket.

19. Vmme geste biddent.

Item so en schal dar numment geste bidden er ere
vrouwen edder man; wol dat deyth, de schal myt syneme
gaste uth der kumpanye gan vnde dar nicht wedder in to
gande edder to kamende, ere he betert heft ene tunne bers
vnde ver mark wasses.

20. Nyn ber vpleggen.

Item de schaffere scholen nen ber vpp leggen buten
der smede hus, hebben de smede beer to kope, ane he sy
an der kumpanye¹.

21. Wanner de schaffer cloppet.

Item so schole gii den schafferen horen, wen se kloppen
in der kumpanye; wol des nicht en deyt, de brickt enen
groten.

22. Spelen.

Item so schal numment spil spelen in der kumpanye,
dar men pennynghe mede wynnen vnde vorlesen mach; de
dat deyt, de brickt ene halue tunne bers vnde twe mark
wasses.

23. Nen wedde.

Item so schal nemant wedden vnde dabelen; we dat

¹ I denne Paragraf synes at være udfaldet Noget.

deyth, de brickt ene halue tunne bers vnde twe mark wasses.

24¹. Item wol dar gheit enen anderen wech to bere edder to spele, dar men pennynge wynt edder vorlust, wan de kumpane to samende drincken, de schal deme so vele betalen also de, dar mede drincket; dar to brickt he enen groten.

25. To hope vorbaden.

Item wanner juw de schaffere to hope vor baden in dat kloster edder an enen anderen wech, is he an der stad, sunder de noth beneme id eme, kumpt he nicht, he brickt enen groten.

26. Meygen.

Item schole gii in sunte Wolborgen morgen² halen meye; weret dat jumend vor sumede edder vor vulede, de brickt ene halue tunne bers vnde twe mark wasses, vnde schal ene in dat hus dregen, dar gii inne drincken scholen; vnde wol den mey wedder wech dricht uthe deme huse, er de kumpanye sleten is, de brickt ene halue tunne bers vnde twe mark wasses.

27. Licht entfengen.

Item de schaffere scholen vnse licht entfengen, dat dar hanget to sunte Nicolai kerken, alle hochtiid daghe tho der homissen vnde des sonnedages tor vromissen; vorsumet se dat, so brickt en jewelk schaffer enen groten.

28. To vorwarende.

Item de schaffere scholen vorwaren, wat to der kumpanye hort, wan se nenen baden hebben; wat dar wert vorlaren edder to braken van erer vorsumenisse wegghen, dat scholen se betalen.

29. We enen beker brickt.

Item wol dar enen helen beker to brickt in der kum-

¹ Her mangler en Overskrift.

1. Maj.

² Volborgs eller Valborgs Dag er den

panye, de brickt enen groten vnde schal kopen twe beker also gud wedder.

30¹. Item wanner dar eyn steruet uth der kumpanye, dat deme ampte to behorende is, so schole gii dar kamen vnde waken de nacht vnde des anderen dages volghen deme like to der kerken in juwen besten clederen vnde offeren enen pennyngh to der homissen, vnde den buthen broderen schole gii don, also men plecht in den anderen laghen; vnde we dat nicht en deyth, de brickt enen groten.

31. Der doden toch².

Item schaffere scholen deme dode schaffen baren vnde baren licht, kleith vnde wat dar to behort vnde bewaren des auendes dat tor vigilien, vnde des anderen daghes wesen dar by vnde volghen deme to der kerken vnde dar nicht van to schedende, er de kule to decket is; de dat nicht en deith, de brickt enen groten eyn islik schaffer.

32. Wandert.

Item wan en knecht hir uth wandert, heft he liick vnde recht ghedan in deme kumpanye, vnde sterfft he in deme jare, so schal men ene began hiir to sunte Nicolaus myt vigilien vnde myt sele myssen, liker wiis oft he hiir storue.

33. Titghelt.

Item so schole gii tiidghelt geuen, to jewelken verden-del jares enen pennyngh, islik broder vnde suster.

34. Sunte Marien Magdalenen daghe.

Item in sunte Marien Magdalenen daghe³ schal men began suster vnde broder, de uth der kumpanye vorstoruen sind, so scholen gii to der kerken kamen hiir to sunte Nicolawes beyde brodere vnde sustere vnde offeren enen pennyngh to der homissen; wol der nicht en deyt, de brickt enen groten, edder sendet juwe offer, de dar nicht kamen kan.

¹ Her mangler en Overskrift.

² D. e. den 22. Juli.

³ Her har Metger »teck (?)«.

35. Baden recht.

Item wanner gii enen baden hebben, de schal vorwaren licht vnde baren cleder vnde stole vnde wiirck¹ water vnde bekere, vnde schal juw to hope vor baden, wen em wert to ghesecht.

36. Baden lonn.

Item schal hebben to lone twe pennyghe van jewelken brodere vnde suster in deme jare vnde twe pennyghe van jewelken inganghe, vnde jewelkes daghes, dat gii to hope drincken, schal he hebben ene kanne bers also gud also twe pennyngh wart bers inghanck vnde van islikeme doden enen witten pennyghe vnde ene maltiid.

37. De slotel tor bussen.

Item so schal de schaffer den slotel vorwaren, vnde ouerschaffer scholen de bussen vor waren, vnde se scholen dar neen ghelt uth nemen, ane se sint dar alle veer ouer vnde weten, wor dat ghelt blifft, vnde were eyne buten der stad vnde konde dar nicht by wesen, so schal men enen anderen nemen in de stede uth der kumpanye, enen niester edder enen knecht, vnde laten eme dat mede witlik wesen, wor dat ghelt blifft.

38. Om schaffere to kesende.

Item wanner nye ouerschaffere kesen schal, so schal men erer eyne aff setten eyne jar vor deme anderen, vnde se scholen rekenschupp don vor den gantzen kumpanen, vnde de vnderschaffere schal men aff sette eyne half jar vor deme anderen, vnde dar schal de ouerschaffer kesen, vnde de kumpanye scholen vnderschaffer setten, vnde dat scholen se mede don na der ouerschaffer rade.

39². Item so is diith juwe wilkores recht, dat gii hebben an juwen kumpanen; wol dar brickt vnde dar

¹ Her har Metger «wyck», hvorved skriftets ij (der her gjengives ved for y'ets Vedkommende skal be- ii) som y.
mærkes, at Metger Leser Haand- ² Her mængler en Overskrift.

beteren wil, dar moghen de ouerschaffer gnade by don vnde moghen ock nenen broke to gheuen gantz myt alle.

40. De nicht beteren wil.

Item wol dar brickt vnde nicht beteren wil, den schal men uth der kumpanye wisen vnde dar nicht in to kamende, eer he betert heft ene tunne bers vnde veer mark wasses vnde synen ersten broke allike wol, vnde we ene myt siick an de kumpanye neme, de brickt ene tunne bers deme, id sy dat he beteren wil, ok we ene to rumede to sittende edder grotede ene to drinckende, de brickt ene twine bers, ane he wolde beteren; ock wandert he ok uth der stad vnde beterde synen broke nicht vnde wanderde enen anderen wech, der kumpane is edder broderschupp, vnde behouede he vnser hulpe myt breuen edder myt anderen donde, dat scholen nicht wer werden siick to vramen edder jenyghen manne to schaden.

41. De wanderen¹.

Item welk kumpane, de dar wandert in sunte Michaelis daghe² edder ander passche daghe, de schal geuen enen witten to verdelaghe; bliffit he lenger in der stad, so betale he also, deme schafferen duncket redelick wesen.

42. Wanderdende ku[m]pt.

Item welke knape hir wandernd³ kumpt vnde denst entfencet or gherckent is, de schal betalen vulleme laghe liicke eneme anderen broder.

43. De rekenschupp to passchen.

Item de rekenschupp to passchen, to sunte Michaelis daghe, de schal stan islike tiid achte dage⁴ also vorscreuen is; welker(?) nicht en kamen, de scholen

¹ Her læser Metger »wandering».

² D. e. den 29. September.

³ Her staar »wanend».

⁴ Der er her nederst paa vedkomende Side i Haandskriftet Plads til 6 Linier Tekst, men hvad der her

oprindeligt har staaet, er fuldstændig udvisket, saaledes at det heller ikke kan ses, om Stykket, der øverst paa den næste Side begynder med »also», hører til den samme eller en ny Paragraf.

allike vul betalen, sunder dat se vorkundet ere voreual;
dat beer scholen de vorscreuen vpp leggen vnde doen den
broderen vnde kumpanen rekenschup dar van to deme
vorscreuen tiiden, also vorscreuen is.

[*Med en senere Haand*].

Van vor lopen knechten.

Anno xvij an sant Vites tag¹.

Item so heben wy meysters vns ock vorwilkoret, dat
nen van den suluen vor lopen knechten sol hier in der stad²
denst heben.

Item so ock jenich meister so emen knecht arbeid
geue mitt wetennheit der sacke³, de sol geuen j tunnen
bersz vnd ij punt wasz eder entwere sick des, als ene recht
ist, dat hee des nit en wuste.

13.

1429, 6. April. Borgemestere og Raad i Malmø give
Byens Skindere Lavsartikler.

Nærværende Skraa er indført i Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23)
Fol. 5 og her afstrykt efter den, hvor den har Overskriften: »Vm skinnere
enbedet«. I Langebeks Diplomatorium i Rigsarkivet findes en Afskrift med
Langebeks Haand og med følgende Paaskrift foroven: »Ex Registro Malmøg.
membran. a Dn. Bringio communic. 1764«. — De ndfr. tilsatte Paragraf-
tal findes ikke i Haandskriftet.

Alla mæn, thætta nærwærandes breff se aller hōra læsit,
helsa wi borghemæstare ok rathmæn ii Malmøghe kærlichhæ
meth gwth. Aff besynnarlik nath, ynne ok makt wor natheghe
herra, koning Erik, Danmarks, Swerighes, Norghes, Wændes
ok Godes koning ok hertwkh ii Pomeran, oss vnt ok giffwit
haffwer⁴ æffter rikensens raths rath aff Danmark ok wor
natheghe herra koning Erik oss bebrewæt ok beseylt haff-

¹ Her læser Metger »tach«. D. e. Ord, der formentlig kan læses som
Vitus (Modestus og Crescentia) »neyn«.
Dag den 15. Juni.

² Her læser Metger »sulve«.

³ Over Linien er her med en vist-
nok samtidig Haand tilskrevet et

⁴ Langebek læser »haffde«.

wer, at wi makt haffwa æmbede at skikkæ ii Malmøghe¹, som wi prøwa kunne, at wor by nøttik æra ok gagnlik, tha kungøra wi thet allum oss sænnelighæ for wor bys bæsta, bestand, gagn ok hiælp skyld at haffwa skællighæ vnt, skikkæt ok stathfæst et æmbede ii Malmøghe, som kallas skinnare æmbede, meth frit berath, samthøkke ok gother wiliæ allæs worræs, at thet swo skællighæ holdas skall æfter artikkelæ ok wilkor i alla mada, som her æfter skriffna stonda.

1. Først at alla the i thetta æmbede wiliæ wara, the skule hawa goth freyth² bathe mæn ok qwinna.

2. Item skal her ængen wara i thetta æmbedit vdan thæn, swodan gerning gør, at harit bliwer pa sidiænde, vdan swo meghit hwidelæther, the behøffwa ok wither thørwa til læthring.

3. Item hwilkæn thetta æmbede wil vdi, han skal giffwa rathit i Malmøghe sæx skeling grøt ok en tynna got øl ok æmbedit ok swo meghit.

4. Item skule her ængæ vtlænningæ aff thet æmbedit længer stonda ok æy swodan wara her længer sæliæ, som ther til hørir, æn fra wor frwæ dagh assumptionis ok til sancti Mekæls dagh³, vdan the winna æmbedit.

5. Item hwilkæn, som dyrwis her mot at gora, bøde rathit thre mark skaniskæ ok æmbedit ok swo meghit for hwor tidh, han worther ther funnin wither.

6. Item æ methen qwinna bliffwer vmannath æfter sin bonde i thet æmbedit ok hwn løffwer ærlighæ, tha skal hun nyda sit æmbede.

7. Item fonger hwn en man meth hether ok æra, ok

¹ Se Erik af Pommerens Privilegium for Malmö af 5. Maj 1415 § 3 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 85).

² Langebek læser «fryth».

³ D. v. s. fra 15. August til 29. September, jfr. Erik af Pommerens Priv. for Malmö 1415 § 24. (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 88).

wil han wiinna thet æmbedit, tha skal han næst wara ok gøra, som fare skrewit star.

8. Item hwem oldenman¹ sænder bwth, ok wil han æy hørsøma ok komma, han skal bøda æmbedit en mark vox for hwor tidh.

9. Item skal thettris yngsta brother altidh gonga thettris bwth pa thettris æmbedis wæyna swo længe, til en yngre komber.

10. Item hwilken nagher kænnepilt til sik tagher i thet æmbedit, han skal giffwa æmbedit en halff tynna øl.

11. Item når nagher brother dør aff thettris æmbede, tha skule alla æmbedis brothra folia hans likh til kirkæn ok offra for hanum ok foliæn swo til grawa; hwo thet æy gør, bøda æmbedit en mark vox, vdan han haffwer lowlikt forfall.

12. Item hwo som swen leyær i thet æmbedit, han skal æy loffwa hanum at gøra sin eghen gerning innan hans stæffnedagh; hwo thet gør, bøda æmbedit en skanisk mark.

13. Item kwnne the æy forenas inbyrthis ok kærisk thet for rathit, tha skal han bøda rathit en skanisk mark.

14. Item lokkar nagher brother nagher brothers swen vt aff hans thiænistæ, før hans stæffnedagh kombær, hwo thet gør, han skal bøda rathit en skanisk mark ok æmbedit ok swo meghit, ok han skal beholda swennen, som før leythe, sin stæffnedagh vt.

15. Item skils nagher swen fra sin hosbonde i thet æmbedit meth vmyne, før hans stæffnedagh ær vde, tha skal hanum ængen brother i æmbedit holda, før the forlikte æra, vdan bondans sanna brødæ fins imot swennen; hwo

¹ Her og i § 23 staar tydeligt »oldenman» og ikke »olderman»; i fire Paragrafer (§§ 17, 18, 21 og 22) fordrer det paagjældende

Forkortelsestegn ogsaa n istedenfor r i dette Ord. Langebek har snart skrevet n og snart r.

thet gør, bøde rathit en skanisk mark ok æmbedit en skanisk mark.

16. *Item* vm nagher swen gar om syknan dagh vt aff bondans hws meth hans wmyne ok wil æy göra bondans gagn, nar hans stæffnedagh komber, tha skal bonden giffwa hanum sin løn, ok swennen skal thiæna bonden swo mania sykna dagha æfter stæffnedaghen, som han før forsymathe.

17. *Item* vm nagher brother ær æmar brother naghit skyldik, han skal komma pa therris fastende stæffnæ for therræs oldenmæn ok göra hanum swo meghit, som ræt ær; wil han thet æy göra ok kærís thet for rathit, tha skal han bøda rathit en skanisk mark ok æmbedit en skanisk mark.

18. *Item* talar nagher brother annar brother vqwæthins ordh til, tha bæthre han æfter therris oldenmæns siænde; wil han thet æy göra ok kombær thet for rathit, tha bæthre han æfter thy, som vor natheghe herra koningens priuilegia vt wisær¹.

19. *Item* ma ængen aff thet æmbedit sædiæ bedekar her i byn vdan then, som brother her ær i æmbedit; hwo thet gør, bøda rathit thre skaniskæ mark ok æmbedit ok swo meghit for hwor tidh, han ther meth fwnnen worther.

20. *Item* haffwa wi vnt them, i thetta forskreffna æmbede æra, at the mwghe göra semst læther swo længe, til ther görs et besynnarlikt æmbede aff.

21. *Item* skule ængæ makt haffwa oldænmen at kesa i thetta forskreffna æmbede vdan borghemæstar ok rathmæn i Malmøghe, ok hwem the kesa, the skule bliffwa oldenmæn, swolange rathit ok æmbedit thøkker then ther til nøtteghe wara.

22. *Item* skule oldenmen i thetta forskreffna æmbede swæria rathit i Malmøghe edh, at the skule wara wort

¹ *Erik af Pommerens Priv. for vinge: Gl. dsk Love, V, S. 87). Malmö 1425 § 26 (Kolderup-Rosen.*

natheghe herskap ok rathit i Malmøghe ok wor by hwlla ok tro i alla mada, e mæthen the løffwa.

23. *Item* hwilken brother thetta forskreffna æmbede vdi gar, han skal swæriæ oldenmæn i thet samma æmbede then samma forskreffna edh, at han ok swo skal göra i alla mada, som fareskrewit stonder.

24. *Item* vm wi æller wora æfterkommare thøkker naghra aff thesse forskreffna artikælæ æy nøtteghe wara wort natheghe herskap æller wor by, tha skule wi ok wora æfterkommare folmakt haffwa them om at wænda i the mada, oss æller them thøkker nøttwæst wara, vdan alles hinder æller gensiælse i naghra mada.

25. *Item* theenne forskreffna statuta, som kallas skra¹, haffwa wi grangiwelighæ hørt ok iffwerransaghat, hwær artikæl fra annar, ok vnt hæne thetta forskreffna æmbedit i Malmøghe til glæthe ok samqwæmd ewærdelighæ at bliffwa, e mæthen the thesse forskreffna artikælæ ok wilkor meth troskap gøma ok holda.

Thenne forskreffna statuta war skikkæt, stathffæst, giffwen ok skrewen ar æfter gwithz byrdh thusande firahwndrathe tiwghe ar pa thet ninda othensdaghen æfter första syndaghen æfter poscha², som siwngs quasimodo geniti. Til ydarmer forwaring ok sannare stathfæstelse, at thenne forskreffna statuta skal stathik ok fast bliffwa, tha haffwa wi hængt wort bys insceghle meth alles worra wiliæ ok witskap for thetta wort nærwærandes opna breff til witnesbyrdh.

14.

1429, 29. April. Gjenbrev fra Malmø Skindere til Byens Raad.

Brevet er aftrykt efter Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23) Fol. 5 b. I Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet findes en med Langebeks Haand

¹ Dette Ord er tilskrevet i Marginen. den 27. Marts og første Søndag

² 1429 var det første Paaskedag efter Paaske den 3. April.

skreven Afskrift, som han foroven har givet følgende Paaskrift: »Ex Registro Malmog. membr. a Dno Prof. Bringio communic. 1764. — De ndfr. tilsatte Paragrafial findes ikke i Haandskriftet.

Fol. 6 b i Malmø Stadsbog læses følgende Notits: »Item nota the genbreff, som skinnere, skrodere, baghere ok smede haffwe giffwet radhet, at the kænnes at haffwe the embede aff borgemestere ok radh, the fire breff ludhe alle eens, vthen at naffnen ære wende, hwert til sith embede, ok ther stonder cy penninge ok cy øll vdi etc. De nævnte Gjenbreve findes her som Nr. 14—16, med Undtagelse af Smedenes, der ikke er indført i Stadsbogen.

Alla mæn, thetta nærværandis breff se æller høra læsit, helsa wi oldenmæn¹ ok alla mæth brøthra i skinnare æmbede i Malmøghe kærlighæ mæth gwth. Wi kungøra thet allum, at wi mæth goth wiliæ ok samthøkke annamat haffwa et æmbede i Malmøghe, som kallas skinnare æmbede, aff wort hetherlighæ ok ærlighæ rath i Malmøghe, hwilkit æmbede wi thetta forneffndæ hetherlighæ rath kærlighæ ombethit haffwa, ok the oss thet til glæthe ok samqwæmd ok for wor bys gagn, bestand ok bæsta skyld til ewerdelighæ tymma vnt ok giffwit haffwa mæth swodan forordh, at wi skule thet forskreffna æmbede i alla mada æfter the artikelæ ok wilkor, som thet forneffnda hetherlighæ rath oss bebrewat ok beseylt haffwer, holda ok goma mæth troskap, emæthen wi ok wora æfterkommare løffwa ok thet forskreffna² æmbede bliwa kan, ok besynnarlighæ thesse artikelæ.

1. At ængen skal haffwa makt oldenmæn at kesa i thetta æmbedit vdan borghemæstare ok rathmæn i Malmøghe, ok hwem the ther til kesa, the skule bliffwa oldenmæn swo længe, thet forneffnde hetherlighæ rath ok æmbedit thøkker them ther til nøtteghe wara.

2. Item skule alla oldenmæn i thetta forskreffna æmbede swæriæ thetta forneffnda hetherlighæ rath edh, at the skule wara wort natheghe herskap, thetta forneffnda wort hetherlighæ rath i Malmøghe ok wor by hwilæ ok tro i alla mada, e mæthen the løffwa.

¹ Om Formen »oldenmæn« jfr. ovfr. ² Langebek opløser her »forneffnda« S. 60 Anm. 1.

3. *Item* hwilken i thetta forskreffna æmbede wil wara, han skal swæriæ oldenmæn i thet samma æmbede framdelis then samma edh, at han ok swo skal göra i alla mada, som fare skrewit star.

4. *Item* vm thetta forneffnda hetherlighæ rath æller therris æfterkommare thotte naghra aff the artikelæ, som the oss bebrewat ok beseylt haffwa, wort nathege herskap, them æller wor by æy nøttik æller gagnlik wara, tha skule the folmakt haffwa them om at wænda i the mada, them thøkker nøttwæst wara, vdan alles worra æller wora æfterkommaris hinder æller gensiælse.

5. *Item* skethe thet swo, thet gwth forbiwthe, at nagher brother i thetta forskreffna æmbede dyrwis her i mot at göra mæth nagher vtroskap æller falskhet antien i mot wort natheghe herskap æller wort hetherlighæ rath i Malmøghe æller wor by, ok worther han ther fwnnen wither, swo at bewiselikt ær, tha skal han genstan vt aff thetta forskreffna æmbede bliwa ok aldrik ther oftare inkomma, vdan thet forskreffna hetherlighæ rath giffwa therris mynne ther til, ok at the bithiæ for hanum til æmbedit, thok mæth bæthring æfter rathsæns siælse.

6. Ok thy binda wi oss ok wora æfterkomare stathelighæ til mæth thetta wort opna breff wort natheghe herskap aff Danmark, wort ærlighæ rath i Malmøghe ok wor by hwlla ok tro ok lytheghe at wara i alla mada ok then statutan, som kallas skra, the os vnt, giffwit, bebrewat ok beseylt haffwa, æfter artikelæ ok wilkor, som hwn ok thetta wort opna breff vt wisær, ewerdelighæ mæth troskap at gøma, göra ok holda.

Til ydarmer forwaring ok sannare stathffæstelse, at wi thesse forskreffna artikelæ ok wilkor mæth troskap skule gøma ok holda, tha haffwa wi hængt wort æmbedis insceghle mæth alles worra wiliæ ok witskap for thetta wort nærwærandis opna breff til witnesbyrdh. Giffwit ar æfter

gwithz byrdh thusande firahwndrathe tiwghe ar pa thet
ninda, fredaghen næst fare sancte Walborghæ dagh¹, hælikh
jomffrwæ ok werthik martyr.

15.

1429. Kong Erik af Pommeren og Dronning Filippa give
med Tilslutning af Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot samt af
Kjøbenhavns Raad Byens Guldsmede Lavsartikler.

Denne Skraa, der opbevares i Nationalmuseets 2den Afdeling, er skre-
ven paa en af to Stykker sammensyet Strimmel (Rulle) Pergament, der er
12 $\frac{1}{2}$ cm. bred og 132 cm. lang. Den begynder med et stort, i Rødt tegnet
A, og de enkelte Paragrafer, der dog ikke have noget Paragrafstal, begynde
hver med et rødt Paragrafegn, fra hvilket der føres en rød Linie tværs
over Pergamentstrimlen. I § 10 er det dog selve Begyndelsesbogstavet, der
er gjort rødt. — Skraaen er tidligere trykt i Danske Magasin, 3. Række,
I, S. 47—52 og i Kjøbenhavns Diplomatarium, II, S. 52—55.

Allen luden zy witlik, dat na godes gebort, do men
schreff verteynhundert vnde in deme negentwintegesten
jare, de irluchtigeste, hochgeborne furste vnde here, here
Erik, van godes gnaden koningh der rike Denemarken,
Sweden vnde Norwegen ok hertog to Pomeran, vnde de
irluchtigeste, hochgeborne furstynne vnde vruwe, vruw Phi-
lippa, koningyne der seluen gnade, hebben gheghunt vnde
toghelaten ene rechticheit vnde statute, also hyr na schreuen
steit, vnde dat is ok gheschen mit witschop her Esge Brok,
ridder, houetman des slotes to Kopenhauen, vnde vor dem
gantzen rade der stad Kopenhauen, so ys dyt ghemaket
vnde gedichtet in godes vnde in alle godes hilgen ere vnde
in sunte Loygen ere vnde van den beschedenen luden vp
ghenomen, de hir vormals to Kopenhauen goltsmede weren,
also by Euerd Lunynghes tiden, Olaff goltsmedes, Werner
goltsmedes, mester Johans, Andreas Regenstens, Marqwardes,
in de ere vnde dorch den vromen aller goltsmede.

¹ Det er Valborgsdag den 1. Maj, der 1429 faldt paa en Søndag.

1. Dat jewelik goltsmyt to Kopenhauen schal werken lodich suluer vnde gut golt; we des nichten doyt, de bote to dem ersten der kumpanie ene mark lodich, doyt he dat to dem anderen male, zo bote he twe mark lodich, doyt he dat tho de derden male, so botet he dre mark lodich. De dre mark schal men delen an dren, ene mark schal hebben des koninghes voghet, de anderen de raetlude, de derden mark den goltsmeden to Kopenhauen; darna schal de selue de stad rumen.

2. Vortmer de goltsmede to Kopenhauen scholen kesen enen olderman eder twe, de der kumpanie van sunte Loyen ghilde scholen vore zeen; so we dar jegen sprekt, wan yd eme boden wert, de bote ene halue mark syluers.

3. Vortmer we eghen werk werken wil, de schal hebben vyff mark lodiges syluers vnde touwe, dat werdich sy ene lodige mark syluers, vnde dat sweren twe erlike mannes namen vort, so schal he der kumpanie gheuen ene tunne bers vnde ene mark wasses vnde licht vnde bekere, de men dar antworten schal.

4. Vortmer so en schal nyn goltsmyt to sik nemen jenigen knecht tho lerende, he en sy van echten luden vth gekomen; we dar en jeghen doyt, de betere ene lodige mark syluers, vnde de knecht schal vngelert bliuen.¹

5. Vortmer so we enen knecht nymt to lerende, de schal der kumpanie gheuen ene tunne bers.²

6. Vortmer schal nyn knecht maken eghen werk edder stucke werk ane synes heren witschap; vnde vorgehet dat de here, zo betere de here ene halue lodighe mark vnde de knecht ene tunne bers, vnde den knecht schal men vor knecht, de beter nicht, holden.

7. Vortmer nyn knecht schal maken stucke werk

¹ I Marginen udenfor denne Paragraf staar med en vistnok samtidig Haand meget utydeligt »scriff nicht«.

² Haanden fra Anm. 1 har her tilskrevet i Marginen: »vnde sunte Loyen iij mark was.«

edder wekeloen vordenen; so we yn sodanighen stucken ghevunden wert¹, de betere veer mark wasses, deyt he dat myt des heren wille, so betere he ene tunne bers²; wert dat werk ghevunden myt deme knechte, dat schal men doen in sunte Loygen bussen.

8. Vortmer so welk knecht myt synes heren lone enwech vore vnde dar namals wedder qweme, den zolde men vor knecht, des de beter nicht, holden, vnde neman scholde den knecht tho sik nemen van vnser kumpanye; so we dat brekt, de beter ene mark lodich.

9. Vortmer denet en knecht syneme heren vp ene beschedene tiid, vnde wil de knecht enwech varen, vnde toghert de here deme knechte syn loen vore, vnde klaghet dat de knecht vor den oldermannen, so betere de here eyn lyspund wasses, dar tho so gheue he deme knecht syn loen.

10. Dyt recht hebbe wy vp ghenomen vor den ghemenen ratluden tho Kopenhauen. Vorsumet en knecht synes heren werk, de oldermanes kesen (?) twe selues heren; wat se dar doet, dat schal deme heren vnde deme knechte wol behaghen, so weme dat nicht behaghet, de gha vte der kompanye.

11. Vortmer nyn sulues here s[c]al myt den anderen drinken van vnser kumpanye yn tauernen edder yn birbenken; so we dat deyt, de betere enen lodighe verdynk vp gnade.

12. Vortmer het en sulues here den anderen horen-sone, de betere enen lodigen verdink sunder gnade.

13. Vortmer sleyt en sulues here den anderen enen pust, he betere ene halue lodighe mark sunder gnade; sleyt en here enen knecht, he betere enen lodighen verdink;

¹ Her har den samme Haand til-føjet i Marginen: »so vakene alze he dat deyt.»

² Her har den samme Haand til-føjet i Marginen: »vnde de meister ok eyne tunne ber.»

sleyt en knecht enen heren, he betere ene halue lodighe mark vnde sette enen borghen vor den broke.

14. Vortmer we eyn mest vp den anderen thuet van vnser kumpanye, dat sy war yd sy, he betere ene mark lodich; thuet eyn knecht en mest vp den heren, dat sy wor id sy, he betere ene mark lodich sunder gnade vnde sette borghen vor den broke.

15. Vortmer welk meister arbeidet vp sunte Loygen dach¹, zyn broke is ene tunne bers, vnde welk knecht arbeidet in den seluen daghe, zyn broke is ene halue tunne bers, vnde des junghen broke ene mark wasses.

16. Vortmer so worden se des to rade myt der ghemenen kumpanie, we enen junghen to sik neme vnde helde ene twelf vulle wekene vnde lete ene dar enbynnen nicht in der kumpanie rullen schriuen, de heft ghebroken vyff mark wasses, nochtan schal he der kumpanie vul doen vor den junghen.

17. Vortmer steruet eyn knecht, de suerliken ghedenet heft, deme schal men doen alle dat recht, dat men eyneme sulues heren doen schal; welk here des nichten doyt, de betere en ore.

18. Vortmer steruet eyn selues here edder syn husurouwe, den schal men volghen to der graft, alse der kumpanie recht is; we des nichten doyt, de betere eyn ore.

19.² Vortmer steruet ene wedewe vth vnser kompanie, der schal men doen alle dat recht, dat men enem selues heren don schal; we des nichten doyt, de betere eyn øre.

20. Vortmer so en schal nyn goltsmede knecht syn eghen man werden, he enhebbe en jar yn deme goltsmede werke to Kopenhauen ghedenet.³

¹ Det er 1. December.

² Denne Paragraf er i Kbhvns. Dipl. II, S. 54 gjort til Eet med § 18.

³ I Marginen udenfor denne Paragraf staar med den samme Haand, som nævnt ovfr., Ordene: scriff nicht.

21. Vortmer to sunte Andreas daghe¹ so schal de kumpanie tho hope drinken, dar schal sik eyn jewelik to der kumpanie to bereden; des anderen daghes scholen se ok eyne selemissen hebben, dar scholen to offeren beide vrouwen vnde man; so we des nichten doyt, de betere eyn øre.

22. Vortmer de deme anderen to dem markede synce stede benympt, de betere ene tunne bers; komet dar jenighe qwade wort en tusschen, de dar brekt, wert he ouer tughet, de betere twe tunne bers.

23. Vortmer so we in vnser kumpanie vor schult vorklaghet wert, ghift he eme dat nicht vp de seluen tiid, de eme ghezat is, de betere dre øre.

24. Vortmer so we den anderen van vnser kumpanie vp dat raethws buth sunder der olderlude orloff, de betere dre mark wasses.

25. Vortmer schal nyn selues here deme anderen synen knecht entwynnen ane synen willen; we dat doyt, de betere eyn half liispund wasses vnde de knecht ene tunne bers.

26. Vortmer so we syn eghene here werden will, de en schal syn bret nicht vort leggen, er he der kumpanie heft vul ghedan.

27. Vortmer we deme anderen enen beker bers vp dat houet ghut, de betere enen lodighen verdink; so we deme anderen enen beker bers in den schoet ghut, de betere veer mark wasses.

28. Vortmer so we vorhelet² enes anderen touwe, de betere ene tunne bers.

29. Vortmer so we des anderen knecht edder junghen locket to gheuende edder to vorkopende vte der boden

¹ Det er den 30. November, Dagen ² Kbhvns. Dipl., II, S. 55 leser »vor-
 efter er den 1. December, St. Loyes-
 dag, s. oxfr. § 15. holet».

van den dinghen, de in der boden zynt, ane des heren orleff, de betere eyn halff pund wasses vnde wese en man, de beter nicht.

30. Vortmer we to der steuene nichten kumpt, de betere en øre; so we ernstes modes vte der steuene gheit, der betere ene tunne bers.

31. Vortmer zo en mach efte en schal nyn goltsmyt kranker golt arbeiden dan gut werk gholt, also gud he dat vntfanget.¹

32. Vortmer zo en mach nyn goltsmyt nyn zuluer arbeiden, id en sy gud werck suluer.²

33. Ok is dat hiir en recht ghewesen van oldinghes her, dat men ghift van ener mark lodich de halue wicht, de dat wil wol ghemaket hebben vnuorghuldet, vnde vorguldet dat de mester mit synem eghenen golde, zo schal he hebben de ghantze wicht.

34. Ok is hiir en zede vnde en recht ghewesen van oldinghes, kumpt hiir vor jenighen meister goltsmede werk, dat nicht rechtuerdich en is, dat schal he vp holden wente tho rechte.

16.

1430, 28. Juli. *Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Bagere Lavsaartikler.*

Pergamentbrevet, som denne Skraa meddeles i, opbevares i Malmo Museum. Seglet, der oprindeligt har hængt under det, mangler. Skraaen er, mærkeligt nok, ikke indført i Malmo Stadsbog (s. ovfr. S. 23). — De her meddelte Paragrafter findes ikke i Originalen.

Allæ mæn, thætta nærwærandes breff se æller hœra læsit, helsa wi borghemæstare ok rathmæn³ i Malmøghe

¹ I Marginen udenfor denne Paragraf staar med samme Haand som ovfr. uovrent scriff nicht.

² I Marginen her udenfor har den samme Haand skrevet - De ok uth.

³ Maaske staar her -rathman-.

kærlighæ mæth gwth aff besynnarlik nath, ynnæ ok makt, wor natheghe herra koning Eriks, Danmarks, Swerikis, Norghis, Wændes ok Gwdes koning ok hertwk i Pomeran, oss vnt ok giwit hawer æfter righænsæns rathz rath aff Danmark ok wor natheghe herra koning Erik oss bebrewat ok beseylt hawer, at wi makt hawa æmbede at skikkæ i Malmøghe¹, som wi prøwa kunne, at wor by nøttik æra ok gagnlik, tha kungøra wi thet allum oss sannelighæ for wor bys bæsta, bestand, gagn ok hiælp skyld hawa skællighæ vnt, skikkæt ok stathfæst et æmbede i Malmøghe, som kallas baghare æmbede, meth frit berath, samthøkke ok goth wiliæ alles worræs, at thet swo skællighæ holdas skal æfter artikelæ ok wilkor i alla mada, som her æfter skriffna stonda.

1. Først ær thet, at hwo thetta æmbede wil wynta ok brwgha, han skal wara ækta aff fater ok mother, ther skal han breff pa hænta, om han vdan Malmøghe fødder ær, ok skal han hawa goth freyth ok spakh omgongelse.

2. Item hwo thetta baghare æmbede wil i Malmøghe wynta, han skal giwa rathit i Malmøghe sæx skeling grot ok en tynna got øl ok æmbedit sæx skeling grot, ther til skal han giwa alla æmbedis brøthra en goth² tynna øl til amynnelse, at alla brøthra skule wida, at han therris mæthæbrother worthen ær.

3. Item hwo som thetta forskreffna æmbede wil i Malmøghe wynta, han skal thiæna her i tw ar samfast tilfaren for mæster swen, før han thet æmbede annama skal, forthy at thet ma prøwas, om han sit æmbede wæl kan.

4. Item at ængen vdan thetta forskreffna æmbede skal sæliæ rwghbrøth æller hwedebrøth gistrat æller melslaghit ok ænkt[e]rhonda brøth vdan biwgbrøth, vdan, thet gwth forbiwthe, at swodan dyr tidh komme, at baghare æy meel haffthe ok thet æy falt kunne fynna, vnder brøthsæns mistelse.

¹ Jfr. ovfr. S. 59 Anm. 1.

² Ordets første Bogstav g er helt udvisket.

5. *Item* at ængen hwerken kôpman æller annar mæ sæliæ thythist brôth i Malmøghe i pænning wortha mynna æn for en grot at mynsta ok i hela tynne, ok at ængen skal thet falt hawa annar stath æn i sin both hwerken with gade æller i windwkh vnder brôthsæns mistelse, vdan swo længe frit markat stonder.

6. *Item* at ængen skal kôpa thythist brôth at sæliæ framdelis i Malmøghe vnder then samma brôden, swo offta som thet fwnnit worther.

7. *Item* at hwor i baghare æmbede ær, han skal bagha, æffter thy som tithen til sigher; skethe thet swo, at nagher i æmbedit baghathe myndra pæning wortha, æn som tithen til sathe, tha skule oldenmæn¹ i thet samma æmbede makt hawa thet samma brôth at sædiæ, æffter thy som the prôwa kunne, at thet wært ær; hwelken them æy lytha wil, han skal bæthra i æmbedit two mark vox for hwor tidh.

8. *Item* hwilken brôdelik ær ok thennæ forskreffna brôda æy vt giwa wil, ok worther thet tha kært for rathit. tha bæthre han rathit j skanisk mark ok æmbedit j skanisk mark fore hwor tidh, som fare swodant kært worther.

9. *Item* at alla i baghare æmbede mwghe bagha æffter therris wiliæ til skællikhet fra wor frvæ dagh assumptionis ok til sancti Dynis dagh² thok æffter rathsæns rath ok mynne.

10. *Item* at brôth skal altidh falt wara i thet forskreffna baghare æmbede i Malmøghe for pæniæ, vdan thet skeer, at vfrith, wanæring æller fatikdom ther hinder på gôr; swo offta brôth æy falt fins i thet forskreffna æmbede. tha bøde alt æmbedit rathit i Malmøghe en skanisk mark for hwor tidh, vdan herskap komme her til byn ok them æy tilsakt wore, at the ther besynnarlighæ til bagha skulde, ok thy nar herskap æller annat stort mannamot worther bebwthat hit til byn at komma, tha skal rathit i Malmøghe

¹ Om Formen *oldenmæn* jfr. ovfr. ² Det er fra 15. Avg. til 9. Okt. Dynis S. 63 Anm. 1. (Dines), Fordanskning af Dyonis,

lada wara oldenmæn at i *thet forskreffna æmbede*, at the thæm *ther vppa retha kwæne*.

11. *Item* hwilken goth *qwænna* sin hosbonde *mister* i *thet forskreffna æmbede*, hwn skal nyda sit *embede*, swo længe hwn manløs sider ok göra thok *meth* sit *æmbede*, som *ther tilhørir*; for hwn ok sithen en man *meth* hether ok æræ, ok wil han *thet forskreffna æmbede* brwgha, tha skal han *thet wyuna* aff ny, som fare ær sakt.

12. *Item* nar oldenmæn i *thetta forskreffna æmbede* *wiliæ therris stæffnæ* holda, tha skal *therris* yngstæ *æmbedis* brother alla *æmbedis* brøthra tilsigha, at the komma skule pa then tidh, them fare six; hwilken brother vdan lagha forfal ær ok *thet* forsmar ok æy komma wil, bōda *æmbedit* two mark vox.

13. *Item* hwilken for theune brōde falder ok hæne æy vt giwa wil ok worther *thet* kært for rathit, tha bōde han rathit en skanisk mark ok *æmbedit* en skanisk mark, swo offta *thet* kært worther.

14. *Item* vm *æmbedis* brøthra wortha thrætande them *imællum* *meth* hastik ordh, tha skule oldenmæn i *thet samma æmbede* makt hawa *æmbedis* brøthra til at næffna, som them forlighæ skule; hwilken brother æy lytha wil ok lada sik nøyæ, som oldenmæn ok the, til wortha næffnda, them fare sighæ, bōde han *æmbedit* en skanisk mark; hwelken *thet* æy göra wil ok worther *thet* kært for rathit, tha bōde han rathit two skaniske mark ok *æmbedit* ok swo meg hit.

15. *Item* nar nagher brother aff dør i *thet forskreffne æmbede*, tha skule alla *æmbedis* brøthra *fōliæ* hans liik til kirkæn ok offra for hanum ok *fōliæn* swo til grawæn; hwo *thet* æy gør, bōda *æmbedit* en mark wox, vdan han hawer lowlikt forfal.

16. *Item* lokkær nagher brother sin mæthebrothers swen vt af hans thænista, før fiortan dagha til faren før hans stæffne dagh komber, hwo *thet* gør, han skal bōda

rathit en skanisk mark ok æmbedit ok swo meghit for hwor tidh, ok han beholda swennen, som før leythe, sin stæffne dagh vt.

17. *Item* skils nagher swen fra sin hosbonde i thetta æmbedit meth vmynne, før hans stæffne dagh ær vde, tha skal hanum ængen brother i æmbedit holda, før the forliker(?) æra, vdan bondans sannæ brødæ fins i mot swennen; hwo thet gør, bōda rathit en skanisk mark ok æmbedit swo meghit,

18. *Item* vm nagher swen gar om syknan dagh vt aff bondans hws meth vmynne ok wil æy göra bondans gagn, nar hans stæffne dagh komber, tha skal bonden giwa hanum sin løn, ok swennen skal thiæna bonden swo maniaæ sykna dagha æffter stæffne daghen, som han før forsymathe.

19. *Item* vm nagher brother ær annar brother naghit skyldic, han skal komma pa therris fastande stæffnæ for therris oldenmæn ok göra hanum swo meghit, som ræt ær; wil han thet æy göra ok kærís thet for rathit, tha skal han bōda rathit en skanisk mark ok æmbedit swo meghit.

20. *Item* talar nagher brother annar brother vqwæthæns ordh til, tha bæthre han æffter therræ's oldenmæns siænda; wil han thet æy göra ok komber thet for rathit, tha bøthir han æffter thy, som rathit thøkker ræt wara.

21. *Item* wore nagher æmbedis brother, som sade dagh ok ar ok æy giorthæ æmbedis ræt, han skal bliwa vdan æmbedit; wil han thet sithen brwgha, tha skal han thet wyuna aff ny bathe aff rathit ok aff æmbedit.

22. *Item* køpær nagher æmbedis brother naghit ok jættar genstan at betala for rethæ pæniæ ok thet ække betaler, imman sol biærghæ's ther næst æffter, bōde han æmbedit en skanisk mark; kærís thet fore rathit, tha bōde han rathit tw swo meghit ok betalæ thet, han køpte.

23. *Item* skule ænga makt hawa oldenmæn at kesa i thetta forskreffna æmbede vdan borghemestare ok rathmæn

i Malmöge, ok hwen the kesa, the skule bliwa oldenmæn, swo længhe rathit ok æmbedit thøkker them ther til nøt-teghe wara.

24. *Item* skule oldenmæn i thetta forskreffna æmbede swæriæ rathit i Malmöge edh, at the skule wara wort natheghe herskap, rathit i Malmöge, ok wor by hwille ok tro i alla mada, e mæthen the löwa.

25. *Item* hwilken brother thetta forskreffna æmbede vdi gar, han skal swæriæ oldenmæn i thetta samma æmbede then samma forskreffna edh, at han ok swo skal göra i alla mada, som fare skrewit stander.

26. *Item* vm wi æller wore æfterkommare thørkke naghra aff thesse forskreffna artikela æy nøtteghe wara wort natheghe herskap æller wor by, tha skule wi ok wora æfterkommare fol makt hawa them om at wænda i the mada, oss æller them thøkke nøttwæst wara, vdan alles hinder æller gensiælse i naghra mada.

27. *Item* thenne forskreffna statuta, som kallas skra, hawa wi grangiwelighæ hørt ok iffwerransaghat, hwor artikæl fra annar, ok vnt hænne thetta forskreffna baghare æmbedit i Malmöge til glæthe ok samqwæmd ewerdelighæ at bliwa, e mæthen the thesse forskreffna artikela ok wilkor meth troskap gømma, göra ok holda.

Thenne forskreffna statuta war skikkæth, stathffæst, giwen ok skrewen ar æfter gwthz byrdh thusande firahwndrathe ar pa thet thrætiwghende arit fredaghen, som war sancti Olaffs aftan hælikh koning ok martyr.¹ Til ydarmer forwaring ok sammar stathffestelse, at thenne forskreffna statuta skal stathik ok fast bliwa, tha hawa wi hængt wor bys insceghle mæth alles worra wiliæ ok witskap for thætta wort nærwærandes opna breeff til witnesbyrdh etc.

¹ St. Olufsdag er den 29. Juli; 1430 fuldt den paa en Løverdag.

17.

1430, 28. Juli. Gjenbrev fra Malmö Bagere til Byens Raad.

Dette paa Pergament skrevne Gjenbrev opbevares i Malmö Museum. Seglet, der oprindelig har hængt under det, mangler. Det er med en helt forandret Skrivemaade indført i Malmö Stadsbog (jfr. ovfr. S. 23) Fol. 7 b, og en Afskrift herfra med Langebeks Haand er indsat under 1432 i hans Diplomatarium i Rigsarkivet; den har foroven følgende Paaskrift med hans Haand: *Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communie. 1764.* Naar den er indsat i Diplomatariet under 1432, er det, fordi Gjenbrevets sidste Stykke i Stadsbogen er gjengivet meget skjødest ved: *Till ydermere forwaring etc. anno domini etc. trigesimo sub sigillo predicti nostri sodalitati.*, saaledes at der efter *trigesimo* findes et overstreget Forkortelsestegn for *et.*, der kan se ud som et Total. Langebek har i sin Afskrift sat et *sic* herved og ved Afskriftens Begyndelse *et 1430.*, over hvis Nul han først har skrevet et Total og derefter igjen sat Prikker under. Nogle af Stadsbogens væsentligere Afvigelser ere gjengivne i Noterne nedenfor. Hverken Originalen eller Stadsbogen har Paragraftal. — Det her meddelte originale Gjenbrev kjendtes ikke, da Gjenbrevet fra Malmö Skindere ovfr. S. 62 blev trykt.

Alla¹ mæn, thætta nærwærandes breff se æller² hōra læsit, hēlsa wi oldenmæn³ ok alla mæthbroðræ⁴ i baghare⁵ æmbede i Malmøghe kærlighæ meth gwth. Wi kungōra thet allum⁶, at wi meth goth wiliæ, samthökke ok frit bera[d]h annamat hawa⁷ et æmbede i Malmøghe, som kallas baghare æmbede, aff wort hetherlighæ ok ærlighæ rath⁸ i Malmøghe, hwilkit æmbede wi thetta fornefudæ hetherlighæ rath kærlighæ⁸ ombethit hawa, ok the oss thet til glæthe ok samqwæmd ok for wor bys gagn, bestand ok bæsta skyld til ewerdelighæ tymma⁹ vnt ok giffwit hawa math swodan forordh, at wi skule thet forskreffna æmbede i alla mada æfter the artikelæ ok wilkor, som thet fornefuda hetherlighæ rath oss bebrewat ok beseylt hawer, meth tro-

¹ Her og nedenfor har Stadsbogen *Alle* for *Alla* ligesom *thætte* for *thætta*, *hōre* for *hōra* o. s. v.

² Her og nedenfor har Stadsbogen *elles*.

³ Stadsbogen har her og nedenfor *oldermen*, s. ovfr. S. 63 Anm. 1.

⁴ Stadsbogen har *medebrødre* lige-

som *gudh* for *gwth* *radh* for *rath* o. s. v.

⁵ Stadsbogen har *bagere*.

⁶ Stadsbogen har *alle*.

⁷ Her og nedenfor har Stadsbogen *haffwe* for *hawa* ligesom *bliffwe* for *bliwa* o. s. v.

⁸ Dette Ord mangler i Stadsbogen.

⁹ Stadsbogen har *timæ*.

skap holda ok gønia, e mæthen wi ok wora æfterkommare¹ løwa ok thet forskreffna æmbede bliwa kan, ok besynnarlighæ thesse artikela.

1. At ængen skal makt hawa oldenmæn at kesa i thetta æmbedit vdan² borghemæstare ok rathmæn i Malmøghe, ok hwem the ther til kesa, the skule bliwa oldenmæn, swo længe thet fornesfnde ærlighæ rath ok æmbedit thøkker them ther til nøtteghe³ wara.

2. Item skule alla oldenmæn i thetta forskreffna æmbede swæriæ thetta fornesfnda hetherlighæ rath edh, at the skule wara wort natheghe⁴ herskap, thetta fornesfndæ wort⁵ ærlighæ rath i Malmøghe ok wor by hwille ok tro i alla mada, e mæthen the ok thettris æfterkommare løwa.

3. Item hwilken i thetta forskreffna⁶ æmbede wil wara, han skal swæriæ oldenmæn i thet samma æmbede framdelis then samma edh, at han ok swo skal gøra i alla mada, som fare skrewit star.

4. Item wm thetta fornesfndæ hetherlighæ rath æller thettris æfterkommare thotte naghra aff the artikela, som the oss bebrewat ok beseylt hawa, wort natheghe herskap, them æller wor by æy nøttik æller gagnlik wara, tha skule the fol makt hawa them om at wænda i the mada, them thøkker nøttwæst⁷ wara, vdan alles worra æller wora æfterkommaris hinder æller ge[n]siælse.

5. Item skethe thet swo, thet gwth forbiwthe, at nagher brother i thetta forskreffna æmbede dyrwis her i mot at gøra meth nagher vtroskap æller falskhet antien⁸ i mot wort natheghe herskap æller wort hetherlighæ rath i Malmøghe æller wor by, ok worther han thet fwnnen wither,

¹ Stadsbogen har »efterlewere«.

»nathuge«.

² Stadsbogen har her og nedenfor »wthen«.

³ Dette Ord mangler i Stadsbogen.

⁴ Stadsbogen har »for(nesfn)de«.

⁵ Stadsbogen har her og nedenfor »nyttelige«.

⁶ Stadsbogen har »nyttelixst«.

⁷ Stadsbogen har »enting«.

⁸ Stadsbogen har her og nedenfor

swo at bewiselikt ær, tha shal han genstan vt aff thetta forskreffna æmbede bliwa ok aldrik ther offtare¹ inkomma, vdan thetta forneffnda hetherlighæ rath giwa thierris mynne ther til, ok at the bithiæ for hanum til æmbedit, thok mæth² bæthring æfter rathsæns siælse.

6. Ok thy binda³ wi oss ok wora æfterkommare stathelighæ til *meth* thetta wort opna breff wort natheghe hærskap aff Danmark, wort hetherlighæ rath i Malmøghe⁴ ok wor by hwille ok⁵ tro ok lytheghe at wara i alla mada ok then statutan, som kallas skra, the oss vnt, giwit, bebre-wæt ok beseylt hawa, æfter artikela ok wilkor, som hwn ok thetta wort opna breff vt wisær, ewerdelighæ at gøma, gøra ok aldelis *meth* troskap at holda.

Til⁶ ydarmer forwaring ok sannare stathfæstelse, at wi thesse forskreffna artikela ok wilkor *meth* troskap skule gøma ok holda, tha hawa wi hængt wort æmbedis insceghle *meth* allæs worræ wiliæ ok witskap for thetta wort nær-wærandis opna breff til witnesbyrdh. Giffwit ar æfter gwthz byrdh thusande firahundrathe ar pa thet thrætiwghende arit fredaghen, som war sancti Olaffs afftan hælik konning ok martyr⁶ etc.

18.

1432, 12. Decbr. Gjenbrev fra Malmö Skrædere til Byens Raad.

Brevet er indført i Malmö Stadsbog Fol. 6 (s. ovfr. S. 23) og er væsentlig ordret overensstemmende med det ovfr. som Nr. 17 trykte Gjenbrev fra Byens Bagere, saaledes at dog »hwilkit« i Indledningen bliver til »hwikkyt« og »hwilken« i § 3 til »hwikken«, ligesom det »hetherlighæ« Raad een Gang i Indledningen og een Gang i § 6 bliver til det »herlige«.

¹ Dette Ord mangler i Stadsbogen.

² Her staar »math«.

³ I stedet for »binda« med det efterfølgende »til« har Stadsbogen »tilbinde«.

⁴ Stadsbogen ndelader »i Malmøghe«.

⁵ Se i Indledningen til dette Gjenbrev, hvorledes dette sidste Stykke er gjengivet i Stadsbogen.

⁶ St. Olufs Dag er den 29. Juli.

Raad. Ogsaa i Henseende til Retskrivning nærmer Stadsbogens Text sig Bagernes Gjenbrev. Der er derfor kun Grund til her at afstrykke Brevets sidste Linier med dets Datering. En Afskrift med Langebeks Haand findes i Rigsarkivet (Langebeks Dipt.); den har foroven Paaskriften: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.»

. . . . Giwet ar effter gwthz byrd thusendæ firæhundrædæ thrætiwdæ ar¹ paa thet andræ fredagen, som war sankte Lucie affthen, hælik jumfrvæ ok marthir².

19.

1433, 21. Juni. Borgemestere og Raad i Malmö give Byens Smede Lavsartikler.

Fol. 8a—9a i Malmö Stadsbog (s. ovfr. S. 23) er nedenstaaende Lavsvedtægter indførte; en Afskrift med Langebeks Haand findes i Rigsarkivet (Langebeks Samlinger om Gilder og Lav); den bærer foroven følgende Paaskrift: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.» — De her tilføjede Paragrafaler findes ikke i Haandskriftet.

Alle man, thette nærwærindes breff høre eller ser, hilsse wi borghemæsteræ ok rathmen i Malmøghe kærlighæ mæth guth. Aff besynnerlig nath, ynne ok makt, wor natheghe herre koning Eriks, Danmarks, Swerighes, Norges, Wendes ok [Gotes] konyng ok hertuk i Pomern, oss wnt ok giwet hawer æffthir righens radhs rath aff Danmark ok wor nadheghe herre konyng Erik oss bebrewæt ok beseylt hawer, at wi foll makt hawe æmbede at skikke i Malmøge³, som wi prowe kunne, at wor by nøttik ok gagunlik æræ, tha kungøræ wi thet alle, oss samnelighæ for wor bys bæstæ, bestand, gagn ok hiælpp skyld at hawæ skellighæ wnt, skikkæt ok stathffast et æmbede i Malmøge, som kalles smithie æmbede, mæth frit berath samtøkke ok goth wilie alles worres, at thet swo skællighe holdæs skal æfftir artiklæ ok wilkor, som her æffthir skreffnæ stondæ.

¹ Her staar »er«.

paa en Løverdag.

² Luciedag den 13. Decbr. faldt 1432 ³ Jfr. ovfr. S. 59 Anm. 1.

1. Først at hwo smethie æmbede i Malmøghe her æfter wil winnæ, han skal waræ en skællik persona, ækte ok rætte, ok hawe got røkte, ok ther skal han hæntæ skels breff vppa aff then stath, han sist thiænt hawer, at han thæthen skildes meth mynne, ok at han ther skællighæ thiænt hawer.

2. Item hwilken thettæ forscreffnæ æmbede her æfter wil wynnæ, ok ær han vdhen Malmøghe fødder, tha skal han hæntæ skæls breff aff then stadh æller by, han fødder ær, at han ækte ok rætte ær aff fathir ok mother, ok at han ther hawer et got røkte hafft.

3. Item hwilken thettæ forscreffne æmbede wil wynnæ, han skal gywe rathit i Malmøghe sex scheling grot ok en goth tynnæ øl ok æmbedit sex scheling grot ok en tynnæ øl; thettæ skal [han] vt giwæ, før han naghit smyther i æmbedet.

4. Item at ængen skal smythæ jærn æller stal i Malmøghe vdæn then, æmbedet ræt giort hawer; hwo thet gør, han skal bæthæ rathit thre schaniske mark ok æmbedet swo meghit for hwer tidh, han ther meth funnen worther.

5. Item skal ængen sæliæ nogher honde smythie gerning aff jærn wdan fra wor frwæ dagh assumptionis ok in til sancti Mekels dagh¹, vdan fortenæt ok skapt wærk, swodant som kræmbere pleyæ falt at haffwæ, swosom ær saxer, knywæ, hængelasæ, nale, dørslag, foret (!) ok sylespøt ok telik honda sma prønsling, ok ængen sælie istath vdan the, som læther æræ wdi, ok æy sporæ wdan with dæggher ok doszin ok æy søm vdan with helt hundræth at² mynste vdan then, æmbed ræt giort hawer; hwo thet gør, han bøde rathit thre skhaniske mark ok æmbedet ok swo meghit for hwor tidh, han ther meth funnen worther.

6. Item nar naghær æmbedis brother aff dør ok hawer

¹ Det er fra 15. Avg. til 29. Septbr. ² Dette Ord er skrevet to Gange.

han ækte hosfrv æfter sik, tha ma hun brwghæ sit æmbede, e mathen hun manløs sidher ok sit røkte forwarer ok gøra thok æmbedis ræt.

7. *Item* for hun sithen nian meth hether ok ære, ok wil han thettæ forscreffnæ æmbede wynnæ, tha skal hannum thet æy wæyras, vm han wærdh ær at waræ ther æmbedis brother.

8. *Item* hwilken smethie swen thettæ forscreffne æmbede i Malmøghæ wil wynnæ, han skal før standa for oldermans eld ok smythæ ther thrænne hondæ gerning, som han sik meth biærghæ wil, at olderman ma skønia, vm han sit æmbede wæl kan.

9. *Item* skal ængen æmbedis brother i thettæ forscreffnæ æmbede lokke nagher sin methebrotherss swen vt aff hans thiæneste, før hans stæffne dagh komber; hwo thet gør, han bødhe radhet en skhanisk mark ok æmbedit ok swo meghit, ok swennen skal sithen thiæne sin steffne dagh vt, som han før lowit haffthe.

10. *Item* om nagher æmbedis swen sigher thwo smythæ thiæniste, ok bær han guthz pænnyng opp aff thom badhe til en steffnedagh, hannum skal ængin smeth holdæ i sin thiæniste innæn ar ok dagh ther æffther; hwo thet gør, han bødhe rathit thre skanske mark ok æmbedet swo meghit ok gywæ swennen iwer then tithen vt, som foreskrewit star.

11. *Item* gar nagher æmbedis swen vt aff bondens huss on syknan dagh meth vmynne ok forsymar bondans gernyng, nar hans stæffne dagh ær vde, tha skal swennen thiænæ bonden swa manæ syknæ daghæ ther æffther, som han før forsymmethe, æller bæthra hannum thet, han før forsymmæt hawer.

12. *Item* gar nagher swen vt aff bondens thiæniste meth vmynne, før hans stæffne dagh komber, tha skal hannum ængen æmbedis brother holdæ i sin thiæniste; hwo

thet gør, han bæthre rathit thre mark ok æmbedet thre mark, ok swennen skal thiæne sin stæffnedagh vt, som han før sakt haffthe, vdan bondens wisse brøde skællighe finnæs kan.

13. Item hawer nagher æmbedis brother skylling til sin mæthebrother i the sagher, som æy koningz ræt vti falder, the skulle komma for thørres oldermæn, ok the skulæ thom forlighæ, vm the kunne; hwilken sik ække wil nøyæ lade æffther oldermæns sæghn, ok komber thet far rathit, tha bødhe then rathit en skansk mark, sik æy wil nøyæ ladaæ, ok æmbedet ok swa megheet for hwor tidh, thet for rathit kært vorthet.

14. Item taler brother annær brother vqwæthens ordh til, tha bæthre han æffther therres oldermæns syænde; wil han thet æy göræ, ok kæriss thet for rathit, tha bæthre han, æffther thy som rathit thøkker ræt waræ, bathe æmbedet ok rathit.

15. Item woræ nagher æmbedis brother, som sode vdan æmbedit ar ok dagh ok æy giorde æmbedis ræt, han skal bliue vdan æmbedet; wil han thet sithen brugæ, tha skal han thet wiinnæ aff ny bathe aff rathit ok aff æmbedit.

16. Item skule ænge makt hawæ oldermæn at kese i thetta forscreffnæ æmbede vdan borghemestere ok radhmæn i Malmøg, ok hwem the kese, the skulæ oldermæn bliwe, swa længe rathit ok æmbedit thøkker them ther til nøtighe waræ.

17. Item skulæ oldermæn i thetta forscreffnæ æmbede swæriæ rathit i Malmøghe edh, at the skulæ waræ wort natheghe herskapp, rathit i Malmøghe ok wor by hulle ok tro i alle madhæ, e mæthen the lōwæ.

18. Item hwilken brother thetta forscreffnæ æmbede winner, han skal swæriæ oldermæn i thetta forscreffnæ æmbede then samme edh, at han ok swa skal göræ i alla madhæ, som her fore skrewit stonder.

19. Item vm wi eller woræ efftherkommeræ thøkker naghra aff thesse forscreffnæ artiklæ æy nøttighæ waræ wort natheghe herskapp æller wor by, tha skulæ wi ok woræ æffthirkommære foll makt hawæ them om at wændæ i the mada, oss æller thom thøkker nøttuest waræ, vdan alles hindir æller gensiælsse i naghæ madæ.

20. Thenne forscreffnæ statuta, som kalles skra, hawe wi grangiwelighæ set, hørt ok owerransaghæt, artikel fra artikel, ok vnt hænnæ thetta forscreffnæ smythie æmbede i Malmøghe til glæthe ok samqwæmd ewerdelighæ at bliwæ, e mathen the thesse forscreffnæ artiklæ ok wilkor meth troskapp gøma, gøra ok holdæ.

Tiil ydærmer forwaring ok sammære stathffæstelsse, at thenne forscreffna statuta skal i alle madæ stathik ok fast bliwæ, tha haffwæ wi hængt wort byss insceghle meth alles woræ wilæ ok witskap for thettæ wort nærwærendes opnæ breff til witnesbyrdh. Thænne forscreffnæ statuta wordh skikkæth, stathffæst, giwen ok screwen aar æffther guthz byrdh thusænde firæhundrathe thrætiwghe aar pa thæt threthiæ søndaghen næst fare sancti Johannis baptiste dagh¹ om mythssommer etc.

20.

1434, 22. Juli. *Sortebrødrenes Generalvikar giver Skomagerne i Haderslev Del i Brødrenes gode Gjærninger.*

Brevet er taget fra Manuskript Nr. 39 i Statsarkivet i Slesvig, »Copiale von Privilegien betreffend Stadt und Amt Hadersleben» S. 3 (jfr. ovfr. S. 48—49). Under Afskriften er tilføjet: »in dorso: Testimonium aff en Schomager Sven.»

Devotis et in Christo sibi dilectis senatori totique societati sutorum in civitate Hadersleffwen frater Henricus,

¹ D. e. den 24. Juni, der 1433 faldt paa en Onsdag.

ordinis fratrum predicatorum provincie Dacie vicarius generalis, salutem et augmentum continuum celestium gratiarum. Existente vestre, ut¹ audiui, erga fratres nostri ordinis devotionis affectione et illius usque in finem perdurante fauorabili continuatione, vestris satisfacere cupiens desideriiis, vobis omnium missarum, orationum, predicationum, vigiliarum, jejuniorum, abstinentiarum, laborum ceterorumque bonorum, que per fratres nostre provincie videlicet regnorum Dacie, Svecie et Norvegie fieri donaverit copiosa clementia salvatorum, participationem tenore presentium concedo specialem, ut multiplici suffragiorum presidio et hic augmentum gracie et in futuro mereamini vite eterne premium possidere. Volo insuper et ordino, ut anime vestre post decessus vestros fratrum totius prouincie suffragiis et orationibus recommendentur in nostro provinciali capitulo, cum vestri obitus ibidem fuerint nunciati. In cuius concessionis testimonium sigillum meum personale presentibus est appensum. Datum Halmstadi ipso die beate Magdalene² in nostro provinciali capitulo anno domini 1434 ibidem celebrato.

21.

1437, 24. Juli. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Skomagere Lausartikler.

Nærværende Skraa er afstrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 448—61), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke længere synes at være tilstede i Byens Arkiv. De ndfr. anførte Paragrafter fandtes efter Sejdelins Meddelelse i Stadboen, men vare tilføjede med en senere Haand.

In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen.

Dyt is der schomakere rechticheyt to Flensborgh.

Wy borgermestere vnde radmanne, alse wy an dessen

¹ Her staar »et«.

den 22. Juli, der 1434 faldt paa

² Det er Magdalenes og Marias Dag en Torsdag.

nascreuen jaren godes tegenwardich vnde vredesamentliken besittende weren den erliken stól des rades bynnen Flensborgh, hebben samentliken vnde êndrachtighen myd wolbedachten vryen willen den vromen, beschedenen luden, deme erliken schomakere ampte, vnsen leuen medeborgheren, alse de to der êre des allemechtighen godes myd ener ewighen missen vorsammelt sijn in sunte Jacobus laghe, des hilghen apostels, bynnen Flensborgh, mildichliken gegont vnde waraftighen gegeuen, vmme guder reddelicheyd willen eres gemênen vorbenomeden amptes, alsodâne amptes rechticheyde, wyllekore vnde vryheyde, alse hir clârliken myd benomeden articulen na gescreuen stân.

1. Enen olderman vth deme rade.

To deme ersten hebbe wy deme erliken schômakere ampte gegont vnde gonnen en tegenwardich enen personen vt vnseme råde tohebbende myd eren olderluden wesende ouer ereme rechte vnde wyllekore, alle sake, twêdracht vnde schelinge gansliken touorschedende, de se bynnen amptes myd rechte edder in der vrûntscup reddeliken vorscheden mōgen.

2. Enen β *lubesch* to des rades renthe twye ut togeuende.

Vórtmer schal eyn islik schômaker in sunte Jacobus laghe vtgeuen alle jár vppe sunte Wolburghen dach vnde vppe sunte Michaelis dach¹ to isliker tyd enen schillingh lubesch to des rades renthe, wente de ersame råd schal hebben to ysliker vorscreuen tyd neghen schillingh engelsch; kōnen se ouer myd deme enen schillinge nicht toreken, so schōlen se dat verbeteren, vnde wol dat vorscreuen geld nicht vt gift bynnen den achtedaghen, wan de olderlude vmme gån, de schal breken ene tonnen Flensborgher beres.

3. Vppe dem sudermarkede stân.

Vórtmer mōghen de schômakere alle sonnouende myt

¹ D. e. den 1. Maj og 29. September.

ereme werke stân vppe deme sudermarkede, wan en des gheliüstet.

4. Ere schô nême vnde wurde toslaghen.

Vôrtmer schal de voged hebben vppe isliken sunte Thomas dach¹ vor wyenachten neghen grote; dâr vore schôlen de schômakere brukende wesen erer olden rech- ticheyt, also oft yement en nême ere schô hemeliken edder openbare, vnde de hantdadige dar ouer toslaghen wurde myt lêsten vnde myt blöcken, dâr schôlen se nicht vore beteren; men de voged vnde de kemerere môghen wol spreken vppe den suluen hantdadighen vmme ere recht, oft se dat myd guden willen nicht togheuen willen.

5. Vrômde schô.

Vôrtmer schal men nenerleye schô veyle brynghen van buten to in de stad to Flensborgh; würden dar auer welke schô to kope ingebracht, de schal ere olderman vt deme rade vnde de olderlûde vt deme ampte nemen vnde gheuen de dorch god armen luden.

6. Steuene pennynges brynghen.

Vôrtmer schal cyn islik broder vnde suster in sunte Jacobus laghe bryngen syne steuene pennynges in sunte Thomas dage¹ vor wyenachten, êr men de lichte vpstecked; wol des nicht en deyt, de schal *dôn ene nye kôste, id en sy denne sake, dat eme de olderlûde vnde de brodere gnade dôn willen.

7. Alle broke halft.

Vôrtmer oft jenich broder ofte suster in ereme laghe edder in ereme ampte brokaftich würde, so schal jo de helfte van allen bröken komen in de bussen to deme dênste godes vnde sünthe Jacobes, vnde schôlen dar mede vor- beteren ere lach, vnde de anderen helfte schôlen hebben sunte Jacobus brodere to bere.

¹ D. e. den 21. December.

8. Vorspreken olderlûde vnde brødere.

Vórtmer welk broder ofte suster, de dar vnvorschuldes vorsprikt de olderlûde edder de gphantzen brødere, de schal dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

9. Vth syner wonynghe hûren.

Vórtmer schal nēn broder in sūnte Jacobus laghe den anderen broder vth syner wonynghe hûren sunder syne witlicheyt, men he schal ersten to sik nemen twe brødere vte deme sūluen laghe vnde vraghen ene, oft he in deme huse wille blyuen edder nicht; wol des nicht en dede, vnde synen broder hir enbouen vthhûrde sunder vraghent, de schal dat sunte Jacobus laghe beteren myd ener tonnen Flensborgher beres.

10. Echte nēmen erlike vruwen edder juncvruwen.

Vórtmer welk meyster in sūnte Jacobus lage vnde in deme ampte der schōmakere sik voranderen wil in dat hilge echte, de schal sik klokliken voreseen, dat he nēme alsodāne ene bedderue erlike vrowen edder ene juncvruwen, dat se sunder tosahe des erliken amptes wērdich sy.

11. Echte ouertreden vruwen.

Vórtmer oft welk vrowe in deme schomakere ampte ere hilge echte ouertrede edder queme in quād gerūchte, des se sik myd rechte nicht entleddighen konde, vnde ere man se vort an vor syne bedderuen husvruwen in deme ampte vordeghedingen wolde, so schōlen beyde man vnde vrouwe des erliken amptes entberen also langhe tyd, went se syk des arghen rūctes myt rechte reddeliken entledeget heft.

12. Schomakers sone enes schomakers dochter.

Vórtmer oft enes schomakers sōne wolde nemen enes schomakers dochter edder ene schōmakerschen, de deme ampte liik vnde recht gedān hadde, de schal deme ampte geuen twe tonnen Flensborger beres, vnde schal des amptes vórt an wesen brukende.

Weret auer ên vròmpt knecht vnde hadde myd guder handelinghe synen eren recht gedân, alse des amptes rechticheyt vtwiset, vnde wolde nemen enes schomakers dochter edder ene schômakerschen, de schal syne bewisinge bringen, dat he echte vnde rechte geboren sy van vader vnde van moder, vnde schal deme ampte dôn de haluen kôste vnde bruken des amptes.

13. Schomakers sône buten amptes nympt.

Vórtmer oft sik enes schomakers sône voranderde buten deme ampte, de schal deme ampte dôn de haluen kôste, vnde wesen vulbroder in deme ampte.

14. En vròmpt knecht schal dênen ij jár touôrn.

Vórtmer welk man edder knecht de van buten to-kumt in vnse stad vnde ere nên ampt beseten heft, de schal twê jár al vmme touôrn dênen, êr he dat ampt wert esschende; so schal he denne bewisinge bringen myd breuen vnde myt ingesegelen van der jeghene, dâr he út geboren is, dat he echte vnde rechte geboren sy van vader vnde van móder vnde syne handelinghe rechtferdigen gehalten hebbe van junger jøged, dat he des amptes werdich sy, vnde schal denne dat ampt esschen to dren morghenspraken, vnde wan he denne togelaten is, so schal he bôrghen setten vor de kôste, vnde schal denne syne kôste dôn bynnen vefteyn daghen; dok schølen denne de olderlude myd deme knechte gân vor den råd vnde bidden vmme de borcherschap vnde seggen, dat he na syner bewisingen des erliken schomakere amptes wol werdich sy.

15. Knecht van buten to schômakers dochter edder wif.

Vórtmer welk knecht van buten inkomende wert vnde vryet enes scomakers dochter edder ene schômakerschen vnde is echte vnde rechte geboren vnde synen eren recht gedân heft, alse vørscreuen steyd, de schal doen des amptes rechticheyd alse de haluen kôste, vnde schal dat ampt

twye esschen, vnde he en darf touörn in deme ampte nicht denen.

16. Lerejunge enes schomakers dochter edder wif.

Vórtmer welk lerejunge, de des amptes werdich is vnde syne haluen kóste gedân heft, wil nemen enes schómakers dochter edder ene schómakerschen, deme schal de halue kóste tohúlpe komen, de he touörn dâ heft, vnde schal ok geuen deme ampte twe tonnen Flensborger beres vnde wesen vulbroder in deme ampte.

17. Lerejunge buten amptes.

Vórtmer welk lerejunge, de sik buten deme ampte vorandert, deme schal de halue kóste tohúlpe komen, de he touörn gedân heft, vnde de haluen kóste schal he denne dar na dôn, vnde wesen vulbroder in deme ampte.

18. Nympt ene vruwen buten amptes.

Vórtmer welk man, de dar nympt ene vruwen buten amptes edder enes schómakers dochter, de in deme ampte nicht en is, de schal to der negesten morgensprake, wan syn brudlacht gedân is, vtgeuen dre schillinge lúbesch to wyne vnde to wasse; vorsúmet he dat, so schal he van synes wyues weghene deme ampte dôn ene halue kóste.

19. Nenen knechte mēden, ér he myt syneme meistere rekent.

Vórtmer welk schómaker wil mēden enen knecht, de schal ene meden to rechter tyd vnde nicht vor der tyd, ér he myd syneme meistere gerekent heft; wol sik dar ynne vorsúmet, da schal sūnte Jacobus laghe beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

20. Twe knechte vnde enen jungen.

Vórtmer schal nēn sūlues here in deme schómakere ampte mēr knechte holden alse twe knechte vnde enen jungen by drēn tonnen Flensborger beres bróke, wente de arme behøuet so wol knechte alse de ryke.

21. Neen vrømt man ere knechte entmeden.

Vörtmer schal dar nēment van buten to komen in vnse stad, de jenigeme manne in deme schōmakere ampte myd vōrsate syne knechte entmede; deyt dat jenich vrompt man, den schal men myt rechte tōuen, vnde he schal dat deme rade beteren myt achteyn schillinge lūbesch, wente etlike vrōnde lūde komen vnde entmeden en ere knechte vor rechter tyd vnde dōn deme ampte drepliken groten schaden.

22. Lerejunghe halue koste.

Vörtmer oft jenich man eneme jungen schōwerk lēde, de schal dōn de haluen kōste.

Vörtmer wan he denne v̄t der lere kumpt vnde wil werden synes sūlues, so schal he dōn de anderen haluen kōste vnde bringen denne mede nōgaftighe bewisinge, dat he echte vnde rechte geboren sy, alse vore gescreuen steyd.

23. Knecht de entlopt.

Vörtmer welk knecht de syneme meystere v̄t deme ampte hemeliken entlopt myt synen pennynge edder myt syneme dēnste, de schal in der stad to Flensborgh nicht mēr dēnen vnde schal dar ok nicht werden synes sulues in allen tokomenden tyden. Helde den knecht jenich meister in deme ampte myt witlicheyt ofte myd vōrsate, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborgher beres.

24. De meyster deme knecht syn lōn nicht.

Vörtmer welk knecht syneme meystere v̄t gedēnet heft syne rechten tyd vnde wil van eme gān, vnde de sūlue meyster eme syn lōn vnde syne pennynge to der nōghe nicht betalen wolde, so schal de knecht gān v̄r de olderlūde vnde claghen ouer synen meyster, so schōlen de olderlūde deme knechte geuen syne pennynge, vnde so schal de sūlue meyster den olderlūden in deme ampte dat geld tweuoldich wedder geuen, alse des laghes rechticheyt vtvised.

25. Knecht vp vordrēt denet.

Vōrtmer welk knecht de syneme meystere dēnet myt homōde, myt vordrete vnde myt wreuele, vnde de meister eme van nōtwegen vmme syner ouerdāt willen orlof geue, so schal de knecht synes lones, dat he went an den dach vordēnet heft, beydende wesen wente vppe de rechten tyd, alse he syneme meystere denst gesecht vnde ghelouet heft.

26. Xv mark touōrn.

Vōrtmer welk knecht, de dar is begherende sunte Jacobus lach, de schal hebben touōrn vnvorborghet vefteyn mark lūbesch sunder syne kledere.

27. Viiij schilling to wyne vnde to wasse.

Vōrtmer welk knecht, de dār wert synes sūlues in deme ampte, de schal geuen v̄t achte schillinge lūbesch to wyne vnde to wasse sūnte Jacobus laghe to vorbeteringe to der ewighen missen.

28. De knechten meden to rechten tyden.

Vōrtmer welk meyster in deme ampte de knechte mēden wil, de schal se meden to rechte tyden, alse van sūnte Michaelis dage¹ went to wyenachten, van wyenachten went to passchen, van passchen went to sūnte Michaelis dage¹, vmme beschedene lōn; wol dat jenigerleyewis anders deyt, de schal dat deme laghe vnde deme ampte beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

29. Nicht meden dachlōn ofte wekenlōn.

Vōrtmer oft jenich knecht queme in de stad buten tydes, den mach ēn meister in deme ampte wol meden wmmē mōgelik beschedene lōn vppe der mer[k]liken hōuetdagen enen vōrbenōmet; men nēn meyster schal ene mēden by dachlōne edder by wekenlōne by deme vōrscreuen brōke, alse twe tonnen Flensborger beres.

30. Knechte to entlockende.

Vōrtmer were jenich meyster in deme ampte, de deme

¹ D. c. den 29. September.

anderen myt vòrsate entspånde synen knecht edder to vòrvange entlockede, also dat he syneme meister dår vmme to vnwillen dēnde, dat he leuer wolde wesen myd deme anderen, de meyster, de den knecht also entlocked, de schal dat beteren myd twen tonnen Flensborgher beres, vnde de knecht schal in der stad nicht mēr dēnen.

31. Smēlike quade wòrt tosprekende.

Vórtmer welk broder in sunte Jacobus laghe deme anderen myd homòde, myt vòrsáte edder van drunkenscup wegene spreket smelike vnde vntuchtlike quade wòrt, dar de brødere tosamende drynken, de schal dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

32. Myt bere beghēten.

Vórtmer were dar jement, de synen broder edder suster myd hòmode edder myd vòrsate begòte edder myd bere bespilde edder jenigerleye ander vordrēt dede, dat men bewisen mach, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

33. To vullen drynken.

Vórtmer so schal nēn broder edder suster deme andere todrynken vulle können edder halue by ener tonnen Flensborger beres.

34. Nòdeghe to drynkende.

Vórtmer so schal nēn broder edder suster den anderen nòdighen mēr to drynkende, wan eme wol gelustet vnde also dat syner nature bequeme is to dregende, by ener tonnen Flensborgher beres.

35. Van ouerulòdicheyd spyen in deme huse.

Vórtmer welke brødere vnde sūstere, de bouen ere mate also uele drynken, dat se in deme huse, dår de brødere to samende ynne drynken, van ouerulòdicheyd wegene wedder geuen, de schōlen dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

36. In deme houe spyen.

Vórtmer welk broder edder sūster de dār van ouerulødicheyd wegene wedder gift in deme houe des huses, dar de brødere ynnen drynken, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

37. In dat lach wedder sitten gheyd.

Vórtmer weme alsodāne vórscreuene ouerulødicheyt myd vorlatende beschūd in deme huse edder in deme houe, vnde geyt wedder sitten in dat lach by de brødere edder by de sūstere, de schal de vórscreuen broke tweuoldich v̄t gheuen.

38. Nicht kópslāghen edder wedden.

Vórtmer schal nēn man myd deme anderen kópslaghen edder wedden, wór de brødere laghebēr to samende drynken, by ener tonnen Flensborgher beres.

39. Nene lust togheuende.

Vórtmer were dar jenich broder ofte suster, de vnhorsam were vnde wolde nene lust geuen, wan de olderlūde hebben laten vpkloppen, de schal vor de vnlust den olderlūden vnde den broderen beteren ene tonnen Flensborgher beres.

40. Vørsōnede sake vornyet.

Vórtmer were jenich broder edder suster in deme laghe, de dar olde twedrachtige vørsōnede sake myd arghe wedder vornyed vnde vpreppede, de in vórtiden gansliken gesleten weren myt rechte edder myd vruntschoppen, dar de erlike rādmān vnde de olderlūde ouer geseten hadden, do de sake endet vnde lendet wārt, de jene schal nicht weten, wat syn brōke wesen schal; men dat schal stān myt vullenkomener macht to deme ersamen radmanne, to den olderlūden vnde to den mēnen broderen, wo se dat willen richten.

41. Ere werk vorkopen na der tyd.

Vórtmer so mōghen de schōmakere to Flensborgh ere werk vorkopen na der tyd geliken anderen erliken borgheren, na vulbórd eres oldermans.

42. Vørekøb dede.

Vörtmer were jenichman in deme schomakere ampte, de syneme lachbrodere vørekøb dede vor deme dore edder vppe deme markede, dat ere ampt anrørende is, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

43. Nen bork buten dyngen.

Vörtmer were dar jenich man in deme ampte, de dar dingede bork twusschen sunte Wolburgen vnde sūte Jacobus daghe¹ buten der stad Flensborgh, de schal deme laghe beteren ene tonnen Flensborgher beres.

44. Bork bynnen kopen, nicht buten.

Vörtmer so en schal nēn schōmaker bork kopen, er de waghene myt deme borke komen in dat dōr bynnen de stad; wol dar en bouen deyt, de brekt ene tonnen Flensborgher beres.

45. Zeelsmēr nēn man kopen besūnderghen.

Vörtmer so en schal nēn man in deme ampte besunderghen zeelsmēr kopen by ener tonnen Flensborgher beres; men de olđerlūde schōlen dat kopen to des gantzen amptes behōff; vnde wan dat zeelsmēr mankt den amptgenoten ghedēlet is, so schal en islik man syn gelt na bōrentale rede vtgeuen bynnen den ersten vērteyn nachten negest volghende; wol ouer den dach vorsittet, de brikt ene tonnen Flensborger beres, vnde schal syne pennynge allikewol vtgeuen.

46. Neen vøllesmēr kopen.

Vörtmer so en schal nēn man in deme ampte bynnen der stad rechte jenigerleye vøllesmēr kopen by helen tonnen edder by haluen tonnen, sunder allenen de olđerlūde; de mōghen dat kopen to des amptes behōff; wol dat dar en bouen deyt, de heft gebroken ene tonnen Flensborgher beres.

47. Van pennynghē schuld.

Vörtmer were jenich man in deme ampte, de deme

¹ D. e. mellem 1. Maj og 25. Juli.

anderen schuldich were vnde entsete eme weldichliken vnde wolde eme nicht betalen syne pennynge in der ersten morghensprake, wan he eme klaghe geuen heft, so mach he des negesten mândaghes na der morghensprake myt sik nemen enen broder in deme kerspele, dar de olderman ynne wonet vnde dâr de klegher ynne wonet, vnde geuen eme klaghe to der anderen tyd, vnde so to der drudden tyd, vnde vórt to der vórden tyd; vnde heft he denne de pennynge to der anderen morghensprake nicht betalet, so heft he gebroken ene tonnen Flensborger beres.

48. Brøke, schuld, waspennynge.

Vórtmer welk man in deme ampte, de sūte Jacobus brøderscup schuldich is brøkegheld, waspennynge edder andere schuld, dat deme mēnen ampte vnde sunte Jacobus laghe to godes dēste anrørende is, dat mōghen de brødere vtmānen by des amptes brøke, so vakene also de brødere tosamende komen.

49. Veer man eneme tolotende.

Vórtmer oft jenich broder den anderen schuldige vmme pennynge schuld bynnen amptes, vnde he eme nicht to entstunde edder eme schuldinge toleghede vmme andere sake, dâr he nēn vøre segede, so schal men eme v̄t deme ampte tolóten veer man, de myt ereme rechte eme behelpen synes rechtes, so mach he syk der sake sulf vefte reddeliken wol entleddegen.

50. De éne den anderen to deme rade nicht beclaghen.

Vórtmer schal nēn broder den anderen vorclaghen vor deme ersamen rade to Flensborgh vmme tweedrachtige sake, men he schal en ersten schuldighen vor deme oldermanne des rádes, de myt en syt, vnde vor eren olderluden vnde vor deme ampte vnde schal reddeliken nemen vnde gheuen, also en dunked wesen recht ofte vruntschup; wol sik dar anc vorsumet, de schal deme ampte beteren twe tonnen Flensbørgher beres.

51. Vor den raed scheten.

Vórtmer welk broder in ereme ampte, de sik nicht wil laten nøghen in deme rechte edder in der vruntscup, dat eme de êrlike rådmán, de myt en syd, vnde ere olderlúde myt vulbórd des amptes reddeliken afsegghen, vnde sik dar enbouen schút vor den råd, vnde wert dår der súlúen sake vnrecht, de schal deme ampte beteren twe tonnen Flensborger beres.

52. De sik led laghsøken.

Vórtmer welk man in deme ampte, de myd vruntscup nicht betalen wil, vnde let sik vorvolghen in deme rechte, also dat he wert laghsocht, de schal des amptes nicht bruken, went also lange dat he de schuld betalet heft, vnde schal dat deme laghe beteren myd dren tonnen Flensborger beres, id en sy denne sake, dat eme de olderlúde vnde de brødere willen gnade dón.

53. Deme doden like volghen.

Vórtmer welk broder edder súster deme vørstoruen like synes dōden broders edder syner dōden suster nicht willichliken na en volghet to der kerken vnde to deme graue, de heft gebroken neghen lúbessche to wyne vnde to wasse. Vnde welk broder edder súster deme like nicht en offert enen clenen lúbesschen pennyng to der selemissen, de schal lyden den súlúen brøke, vnde men schal de brøke van stunden an vt panden.

54. Ên vruwe na eres mannes dode.

Vórtmer welk erlik vrowe in deme schomakere ampte beseten, de na deme willen godes eren leuen man van dodes wegene verloren heft, de schal des amptes brukende wesen na eres mannes dode drē vulle jár al vmme, vppe dat se sik na willen wedder voranderen mōghe, oft êr dat also bequeme sy.

55. To der groten morghenspraken komen.

Vórtmer welk broder, de dat vørsūmede vnde nicht

en queme to sūnte Wolburghen dage, to sunte Jacobus daghe vnde to sūnte Michaelis dage¹ to der groten morgensprake, wan de drūdde klaghe gān is, de brikt enen groten to wyne vnde to wasse.

56. Vruwe edder juncvruwe suster werd.

Vörtmer welk vruwe edder juncfruwe wert suster in sunte Jacobus lage, de schal gheuen dre schillinge lübesch to waspennynghe.

57. En schōmaker v̄t der stād tud.

Vörtmer oft jement v̄t deme ampte der schomākere tōghe vt der stad to Flenborgh myt wyue vnde myt kynde vnde myd synen gūdere anders wōr to wonende vnde queme nicht wedder bynnen jare vnde bynnen daghe vnde queme doch wedder na der tyd vnde wolde bruken des amptes, so schal he dat ampt vppe dat nye wedder wynnen alle amptes rechticheyde todōnde in alle der wise, also vōrgescreeuen steyt.

58. Ėn schōmāker van buten queme.

Vörtmer queme jenich schōmaker van buten in to Flensborgh in de stad vnde wolde myt wreuele deme gantzen ampte entegene wesen, welk man v̄t ereme ampte ene dar to sterkede myd gelde vnde eme pennyngē lēnde, de schal dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

59. Den sūluen.

Vortmer welk man in ereme ampte den sūluen vrōmden man sterkede vnde hūlpe myd leddere edder myd anderen gūderen offte myt resscuppe, dat deme ampte schedeliken enteghen were, de schal dat ok beteren myd twen tonnen Flensbōrgher beres.

60. Nēment neen ledder gheren.

Vörtmer so en schal nēn man bynnen der stad Flensborgh jenich ledder gheren, he en sy mede in deme ampte der schōmakere vnde in erer rechticheyt.

¹ D. e. den 1. Maj, den 25. Juli og den 29. September.

61. Ungheue werk maked.

Vórtmer welk schômaker alsodâne werk maket, dat de olderlûde straffen vnde vngheue holden, de schal deme ampte dat beteren myt ener tonnen Flensbørgher beres, vnde dat arghe werk schal jo touörn vorbroken wesen.

62. De vulle kôste ses richte.

Vórtmer welk man sûnte Jacobus laghe dôn schal ene vulle kôste, de schal gheuen ses gude richte ane kêse vnde ane botteren; dar to schal he gheuen ses tonnen Flensbørgher beres.

63. De halue kôste iij richte.

Vórtmer de halue kôste schal wesen dre gude richte, dar to bottere vnde kese vnde dre tonnen Flensborger beres.

64. Neen ledder touörn dynghen.

Vórtmer schal nēn man yt deme schômakere ampte jenich ledder touorn vordyngen van den knokenhōweren, wente de arme schal dar so wol kôp ane hebben alse de rike; deyt dat jenich man, de schal deme laghe beteren vor islike hûd twe tonnen Flensborger beres.

65. De olderman schal sweren.

Vórtmer welk man in ereme ampte vnde in deme laghe olderman wesen schal, de schal sweren an den hilghen, dat he deme armen also rechte richten wille alse deme ryken.

66. Den vastelauent holden.

Vórtmer so schôlen de brødere vnde de sūstere in sūnte Jacobus laghe alle jār êndrachtigen to samende holden eren vastelauent, id en were sake, dat id vōrual, krankheytt edder ander nōtsake benēme, dat de brødere vnde de sustere merkliken konden irkennen, dat id nicht myt vōrsate vōrmydet wūrde; wol dar enbouen myt partyen andere besūnderghe vastelaundes kumpanye maket vnde holt, de schal deme laghe beteren ene tonnen Flensbørgher beres vnde schal so vele in des laghes kumpanye betalen,

alse der erliken brødere vnde sūstere ên deyt, de dat rechte lach den vastelauent ouer geholden hebben.

67. Êns rekenscup des jares.

Vōrtmer de vōrstendere der ewighen missen in sūnte Jacobus laghe de schōlen êns in deme jare deme erliken lage rekenscup dōn, dar sik de brødere vnde de sūstere weten na torichtende.

68. Dat ampt tosamende.

Vōrtmer wan de olderlūde vmme des amptes nūtticheyd varlosen to samende komen vnde dat ampt myd der hast to sik vorboden vp ene enkede stunde in de klokken, welk man myt wreuele vnde inyd vōrsate dat vorsmāt vnde vorsūmet, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensbōrgher beres sunder gnade; heft he auer bewislik vōreval, so mōghen eme de olderlūde gnade dōn.

69. De mynneste volghed deme meysten.

Vōrtmer bouen alle desse vōrgerōrden stūcken, wes de erliken olderlūde des amptes to des ghemēnen amptes vōrbeteringe gudes vorramen mōghen, deme armen so wol to vōrdele alse deme ryken, des schōlen de mynnesten den meysten volghaftich wesen sunder weddersprake; wol sik dār nicht ane nōghen let, de schal deme ampte beteren twe tonnen Flensbōrger beres, vnde schal allikewol vulbōrden in der olderlūde vnde in de meysten mēnheyt des erliken amptes vōrbenōmet.

70. Echte breue.

Vnde men schal bringhen de echte breue vnder eneme hangenden ingesegele der negesten stad edder enes gantzen herdes hangende ingesegel.

Vnde wy bōrghermestere vnde rādmanne to Flensbōrgh vōrebenōmet myt alle vnsen nakōmelinghen, de ok den êrgenanten erliken rādstōl in tokomenden tyden besittende werden, bestedigen vnde confirmieren in craft desser jeghenwardighen scrifte alle desse vōrgerōrden articule, wyllekōre,

vryheyde vnde alle erliken olden rechticheyde vnde plechliken wónheyde den erbenømeden erliken vromen mannen olderluden, vórstenderen, werkmeysteren vnde der gantzen mēnheyte des erliken schomakere amptes vnde der gantzen vorsammelinghe des erliken laghes sūte Jacobus des hilgen apostels bynnen Flensborgh wonaftich, vnvorbreklik toblyuende vnde berouweliken tobrukende in allen tokomenden tyden. Vmme welker vórscreuenen beghiftinge willen de suluen erliken schomakere myt gantzer andacht deme ersamen rade to Flensborgh lesliken danken vnde willen alle tyd myd likwerdighem wedderlone myd gantzen truwen en gherne hórsum vnde vnderdanich wesen in allen redde-liken saken creme rechte bystandich to blyuende, wór en des nót vnde behoef is. To waraftiger betuchnisse vnde merer beuustynghe desser vorbenømeden rechticheyde vnde vryheyde des érgenanten erliken schomakere amptes, so hebbe wy bórghermestere vnde rádmannē to Flensborgh érbenøment to ewigher sekericheyd de samentliken laten scriuen in vnser stadbóck to Flensborgh; vnde wy hebben ok deme suluen vorbenømeden schomakere ampte mildichliken gegeuen ere egene sūderge bóck to hebbende bynnen creme ampte, dar desse suluen vorbenømeden articula, rechticheyde, wyllekóre vnde amptes vryheyde van wórde to wórde in eneme lude klárliken ynne gescreuen stān, noch myn edder mér alse vnse stadbóck vtwiset; dar se sik myd creme gemēnen ampte vnde myt creme erliken laghe sūte Jacobus mōghen weten na to richtende to ewyghen tyden. Ghegheuen, ghestedighed vnde ghescreuen na der bórd vnser heren Cristi veerteynhundert jár dar na in deme seuenvndedruttigesteme járe in deme hilghen auende sūte Jacobus des groteren, des hóchgeloueden werdighen apostels.¹

Deo laus.

¹ St. Jacobsdag, den 25. Juli, faldt 1437 paa en Torsdag.

22.

1437, 15. Noubr. Borgemestere og Raad i Flensborg giv
Byens Bundtmagere Lavsartikler.

Skraaen er afstrykt efter H. C. P. Sejdelins *Diplomatarium Flensborgense* (I, 1865, S. 461—71), da Flensborgs *Stadboek*, hvori den var indført, ikke længere synes at være tilstede i Byens Arkiv.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen.

Wii borghermestere vnde rådmanne, alsoe wii in dessen nagescreuenen jaren godes vnde an der jeghenwardigen tyd vredesamentliken besittende weren den êrliken stôl des rådtes bynnen Flensborgh, hebben samentliken vnde endrachtigen myt wolbedachten vryen môde den vromen beschedenen lûden, deme peltzere ampte, vnsen leuen medebørgheren wonafftich bynnen Flensborgh, myldichliken ghegond vnde warafftigen gegheuen alsodâne amptes rechticheyde, wyllekôre vnde vryheyde, alsoe myd articulen clârliken na gescreuen steyd.

1. Enen personen des rades to hebbende in erer morghensprake.

To deme ersten hebben wii bôrghermestere vnde rådmanne vorbenômet deme êrbenômeden peltzere ampte gegond vnde gônner en jeghenwardich enen personen vth vnseme råde mede tohebbende in erer morghensprake myt eren olderlûden wesende ouer ereme rechte vnde wyllekôre, alle twydrachtighe sake vnde schuldyinghe gudliken to vorschedende, de se bynnen amptes myt rechte edder myt vrûntscupp, reddeliken vorscheden moghen.

2. Deme rade alle jâr to gheuende iij mark to renthe.

Vortmer vmme myldichliker tolatinghe willen des vôrbenômeden amptes rechticheyde, wyllekôre vnde vryheyde, so schal dat êrbenômede peltzere ampt alle jâr wyllichliken gheuen deme êrbenômeden ersamen råde tho Flensborgh drê mark l. besch islikes jares to twen tyden to betalende, alsoe to paschen vnde to sunte Michaelis dage.¹

¹ D. e. den 29. September.

3. De renthe tobesammelende van den amptgenoten.

Vórtmer schal eyn islik amptgenote syne pennynghe to des rades renthe v̄tgheuen bynnen den ersten achtedaghen, also eme toegesecht wert; wol dat vorsûmet, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensborg beres.

4. Ene juncvruwen offte vruwen nēmen to der e.

Vórtmer welk man in deme peltzere ampte wil nemen to der ee in dat hilge echte ene juncvruwen offte ene vruwen, de zê sik wysliken vore, dat he neme ene erlike vnberûchte personen, de des amptes wêrdich sy; we sik dar ane vorsûmet, de schal des amptes nicht werdich wesen.

5. Welk vruwe ere echte ouertred.

Vórtmer oft welk vruwe in deme ampte ere hilghe echte ouertrede myt ouerspele vnde queme in quād ghe-ruchte, des se sik myt rechte nicht entleddeghen kunde, vnde ere echte man se vórtan vordegedingen wyl vor syne bedderuen husvruwen in deme ampte, so schōlen beyde, de man vnde de vruwe, des peltzer amptes entberen also langhe tyd, went se sik des arghen rûctes myd rechte vnde myt reddelicheyt entledeget hefft.

6. Peltzers sone nympt peltzers dochter edder wyff.

Vortmer oft enes peltzers sone wolde nemen enes peltzers dochter edder enes peltzers wyff, de deme ampte liik vnde recht ghedān hadde, de schal deme ampte gheuen twe tonnen Flensbørger beres vnde schal des amptes bruken. Weret auer ēn vrōmpt knecht vnde hadde synen eren recht ghedān vnde neme enes peltzers dochter edder ene peltzerschen, de schal syne bewisinge brynghen, dat he van vader vnde van moder echte vnde rechte gheboren sy, vnde schal dat ampt twye esschen vnde schal denne dōn de haluen kōste vnde bruken des amptes.

7. Peltzers sone nympt juncvruwe offte vruwe buten amptes.

Vortmer oft sik enes peltzers sone voranderde in dat

echte myt ener vrouwen offte juncvrouwen buten deme ampte, de schal dōn de haluen kōste deme ampte vnde wesen vulbroder mede in deme ampte.

8. Lerejunghe de in ere ampt kumpt.

Vortmer welk lerejunghe kumpt in ere ampt, de schal gheuen deme ampte ene tonnen Flensbørger beres vnde twe markwicht wasses, vnde wan he in dat echte sik wyl voranderen in ere ampt edder ere ampt esschen wyl, so schal he bewysinge brynghen, dat he echte vnde rechte geboren sy, vnde bewysinge, wōr he lest gedēnet hefft vnde dōn denne amptes rechticheyd.

9. Welker peltzerschen ere man affsteruet.

Vortmer welk erlik vrouwe in dem peltzere ampte beseten, de hā deme willen godes eren leuen man van dodes wegene verloren hefft, de schal des amptes brukende wesen na eres mannes dōde drē jār al vmme, vppe dat se sik na willen wedder voranderen mōghe, offt er dat also bequeme sy.

10. Welk knape dat ampt wynnen wyl, de schal ēn jār to vōrn denen.

Vortmer welk knape dat peltzer ampt bynnen Flensborgh wynnen wyl, de schal ēn gantz vul jār touōrn in ereme ampte myt en in der stad gedēnet hebben, dat men syne handelynge mach irvaren.

11. To dren tyden dat ampt to esschende.

Vortmer wol ere ampt wynnen wyl, de schal to dren tyden dat ampt esschen, vnde schal to isliker tyd deme ampte gheuen twe schillinge to bere in reden pennyngen, ock schal he bringhen nōghafftige besegelde bewysinge, dat he van vader vnde van moder echte vnde rechte geboren sy, vnde bewysinge, wōr he latest gedenet hefft, dat he des amptes werdich sy. Vōrtmer schal he gheuen deme ampte ene kōste alse veer gude rechte vnde twe tonnen

Flensbørger beres. Vortmer schal he gheuen to der suluen tyd achte schillinge *lûbesch* in des amptes büssen.

12. Wo men de brøderscupp wynnet.

Vortmer wol ere brøderscupp wynnet, he sy meyster, vruwe edder knecht, de ghyfft v̄t veer schillinge *lûbesch*.

13. Wo eyn yslik knecht de brøderscupp wynnet.

Vortmer welk knecht myt en in deme peltzere ampte gedēnet hefft een verndēl jares, de schal wynnen ere brøderscupp.

14. Nement schal deme anderen synen knecht entmeden.

Vortmer schal nēn man van erem ampte deme anderen synen knecht entmēden, id en sy sake, dat he reddeliken van syneme meystere gescheden sy myt syneme guden willen, by ener tonnen Flensbørgher beres.

15. Neneme knechte vōrdēl louen.

Vortmēr schal nēn man ofte vruwe in ereme ampte jenigheme knechte vōrmede ofte jenich vōrdēl louen, dat deme mēnen ampte to schade komen mach, by ener tonnen Flensbørger beres.

16. Wō ēn knecht syn egene werk arbeyden schal.

Vortmer mach eyn islik knecht, de eneme meystere in deme ampte dēnet, maken van syneme egenen werke alle verndēljares enen pels vnde mēr nicht by ener tonnen Flensbørger beres.

17. Neen vrompt man schal en entmeden ere knechte.

Vortmer schal nēn vrompt man van erem ampte van buten tokomen in de stad, he sy ere broder edder nicht, de en myt vōrsāte ere knechte entmēde vor rechter tyd; deyt dat jenichman, den schal men tōuen myt rechte, vnde schal deme rade beteren achteyn schillinge *lubesch* vnde deme ampte ene tonnen Flensborger beres, wente edlike vromde amptlude komen vnde entmeden en ere knechte bytydes vnde dōn deme ampte groten schaden. Vnde

were jenich meyster in rome ampte, de deme anderen meystere bynnen amptes synen knecht entmedede ofte entspānde, eneme vrōmden peltzere buten Flensborgh wonaf-tich to der hand, de schal deme rāde vnde deme ampte beteren den sūluen vōrscreuenen brōke.

18. Eyn knecht de syneme meystere entgeyt v̄t syneme dēste.

Vōrtmer welk knecht de syneme meystere v̄t syneme dēste hemeliken entgheyd myt synen pennynge edder myt syneme loueden dēste, de schal bynnen Flensborgh nicht mēr dēnen, vnde schal dar ock nicht werden synes sūlues in deme ampte in allen tokomenden tyden; ok schal dat peltzere ampt eme nene breue geuen in andere gude stede, dar he synes sūlues werden wolde, vnde dar he sik wolde legeren; helde na der tyd jenich meyster bynnen Flensborgh den knecht myt witlicheyd vnde myt vōrsāte, de schal deme ampte beteren ene tonnen Flensborger beres vnde schal den sūluen knecht van stunden an vorwysen v̄t syneme denste.

19. Wan eyn meyster syneme knechte syn lōn nicht gheuen wyl.

Vōrtmer wan eyn knecht syneme meystere in deme ampte syne rechte tyd v̄t ghedenet hefft vnde wyl van eme gān, vnde de sūlue meyster deme knechte syn lōn vnde syne pennynge to der nōghe nicht betalen wolde, so schal de knecht gān vor de olderlude vnde claghen ouer synen meyster; so schōlen de olderlude deme knechte gheuen syne pennynge, dar he recht to hefft, vnde de sūlue meyster schal den olderluden in deme ampte de sūluen pennynge tweuoldich wedder gheuen.

20. Welk knecht syneme meyster dēnet to vnwyllen.

Vōrtmer welk knecht syneme meystere in deme ampte dēnet myt homode vnde myt vordrete, also dat eme de meyster van nōtwegene vmme syner ouerdāt willen orloff

geuen moste, so schal de knecht synes lónes, dat he went an den dach vordēnet hefft, beydende wesen wente vppe de rechten tyd, also he syneme meystere dēnst ghelouet hefft, vnde schal ok bynnen der tyd neneme meystere bynnen der stad dēnen; wol ene dār bouen enthoid, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensbørger beres, vnde schal den suluen knecht van stunden an wysen v̄t syneme dēnste.

21. Offt eyn meyster deme anderen meistere synen knecht entlockede.

Vortmer were jenich meyster in deme ampte, de deme anderen meystere synen knecht entlockede myt vórsate edder to vórvange entsprānde, also dat he syneme meystere dar vmme to vnwillen dēnde, dat he wolde leuer wesen myt deme anderen; de meyster, de den knecht also entlocket, de schal deme ampte dat beteren myt ener tonnen Flensbørger beres, vnde de knecht schal bynnen der tyd, dat he deme ersten denst gesecht hefft, neneme anderen meystere bynnen Flensborgh dēnen.

22. Offt men peltzwerk van buten inbrachte.

Vortmer würde jenich peltzwerk van buten to ghebracht to kópe bynnen Flensborgh, dat schal en de olderman vorbēden nicht to vorkøpende; dede he dat dār enbouen, so schal dat wesen vorvaren gud, vnde men schal dat geuen armen lūden.

23. Wol dar maked vntydich werk bynnen Flensborgh.

Vortmer welk man in deme ampte, de dar maked ofte gemaket hefft vntydich werk vnde wert dar mede bevunden, de schal beteren deme ampte ene tonnen Flensbørgher beres vnde schal ok den schaden wedder vórbøten myd gudeme tydighen werke; wurde ok jenichman in ereme ampte myd alsodaneme vorbenomeden vntydigeme werke bevunden buten Flensborgh, de schal ok de vórscreuene broke beteren bynnen Flensborgh.

24. Nēn peltzer schal peltzwerk kopen buten Flensborgh.

Vortmer schal nement van ereme ampte jenich maket peltzwerk kōpen buten Flensborgh, dat he bynnen der stad wedder vorkōpe by deme suluen vōrscreuenen brōke, vnde dat werk schal deme ampte wesen vōrvāren.

25. Nēn meyster den anderen hūren v̄t syner wonynghe.

Vortmer schal nēn man in ereme ampte den anderen v̄thuren v̄t syner wonynghe sunder vōrevorwarynge vnde sunder syne vulbōrd by ener tonnen Flensborger beres ereme ampte.

26. Eyn islik broder bynnen j β alle jar to waspenynghen, brōdere buten ij β.

Vortmer eyn islik man, de in des amptes brōderschup is bynnen Flensborgh, de schal v̄t gheuen islikes jares vpp alle godes hilgen dach¹ enen schillingh lūbesch to waspennyngen.

27.² Vortmer de brōdere, de buten Flensborgh wonnafftrich syn, de schōlen v̄t gheuen vppe de vōrscreuenen tyd twe schillinge lūbesch to waspennyngen, vnde wol des bynnen den achtedagen nicht rede v̄tgiff̄t, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres, id en sy sake, dat eme de olderlūde vnde de brōdere gnade dōn wyllen.

28. Wol nicht en kum̄pt, wan dat ampt vorbodet wert.

Vortmer van dat ampt to hope vorbodet wert van den olderlūden, wol dar denne nicht en kum̄pt, de brikt ene markwycht wasses.

29. Wōr men dat brōke gheld laten schal.

Vortmer alle brōke, de bynnen amptes vorbroken werden, de schōlen komen halff to wasse in godes ere, de anderen helffte schōlen hebben de brōdere to bere.

¹ D. e. den 1. November.

² Da Sejdelin (Dipl. Flensb. I, S. 467) har denne § som en s̄rlig §, er den ogsaa her opfort som saa-

dan; Overskriften over § 26 omfatter imidlertid ogsaa den, saa de 10 Paragrafer burde vel kun være een (§ 26).

30. Wol de olderlûde offte de brødere vorsprekt.

Vortmer welk broder offte suster, de dâr vnvorschuldes vorsprikt de olderlûde des amptes edder de brødere vnde de sùstere, dat bewislik were, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensbørger beres vnde twe markwicht wasses to den lichten.

31. Wol deme anderen sprekt vntüchtlike smelike wört.

Vortmer wol deme anderen myd vørsäte in drunkener wyse edder myt hõmode sprekt vntüchtlike smelike wört, dar de brødere to samenden sitten vnde drynken, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensbørger beres.

32. Wol den anderen myt bere beghut.

Vortmer wol synen broder offte suser myt hõmode myt bere beghut, offte myd vørsate myt bere bespyldet, edder ander vnshouesscheyt vnd vördret deyt, dat bewislik is, de schal dat beteren deme ampte myt ener tonnen Flensbørgher beres.

33. Wol in deme hûs edder in deme houe vorlet van børs wegene.

Vortmer welk broder offte suster also ouervlødighen drunke, dar de brødere vnde sùstere to samende eten edder drynken, dat he in deme huse edder in deme houe van beres wegene vorlôte, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensbørgher beres.

34. Wol denne wedder by de brødere vnde sùstere sytten gheyt.

Vortmer welkeme brodere offte sùstere alsodane vnshouesscheyt myt ouerulødigher weddergheuynghe beschüt in deme hûs edder in deme houe, vnde geyt van stunden an wedder sytten by de brødere vnde sùstere in ere lach, de schal den vørscreuenen broke twēuoldich v̄t gheuen.

35. De ene myt deme anderen nicht kōpslagen edder wedden.

Vortmer schal nēn man myt deme anderen bynnen

amptes kôpslaghen edder wedden, wôr de brødere laghebêr to samende drynken, by ener haluen tonnen Flensbørgher beres.

36. Wol dar nene lust gyfft den olderluden.

Vortmer were dar jenich broder offte suster, de vn-horsam were, vnde wolde nene lust gheuen, wan de older-lude laten vppkloppen, de schal vôr de vnlust den older-luden vnde den brøderen beteren ene tonnen Flensbørger beres.

37. Wol dar vornyet olde sake, de vorsønet syn.

Vortmer were jenich broder edder suster in deme laghe, de dar olde twedrachtige vorsønedede sake myt arghe wedder vornyedede vnde vppreppede, de in vôrtyden gantzliken to eneme guden ende gesleten weren myt vruntscup offte myt rechte, dat bewislik were, de jenne schal nicht weten, wat syn brøke wesen schal, men dat schal stân myt vullenkomener macht to den olderluden vnde to den mēnen brøderen, wo se dat willen richten.

38. Wol deme anderen nicht betalet syne pennynge.

Vortmer were jenich man in deme ampte deme anderen schuldich vnde entsete eme weldichliken, vnde wolde eme nicht betalen syne pennynge in der ersten morghensprake, wan he eme claghe gheuen hefft, so mach he des negesten mandages na der morghensprake myt sik nemen enen broder in deme kerspele, dar de olderman ynne wonet vnde dar de cleghe ynne wonet, vnde gheuen eme claghe to der anderen tyd, vnde so to der drüdden tyd vnde vort to der vërden tyd; vnde hefft he denne de pennynge to der anderen morgensprake nicht betalet, so hefft he an dat amt gebroken ene tonnen Flensbørgher beres.

39. Den vorstoruene lyken tovolghende.

Vortmer welk broder edder suster deme vorstoruene lyke synes doden broders edder syner doden suster nicht wyllichlyken na en volget to der kerken vnde to deme

graue, de heft ghebroken neghen lûbessche to wasse to den lichten.

40. Den lyken to offerende.

Vnde welk broder ofte suster deme lyke nicht en offert enen clenen lûbesschen penning to der selemysen, de schal lyden den suluen brøke, vnde men schal de brøke van stunden an ṽt panden.

41. Wol nicht kumt to der groten morghensprake.

Vortmer welk broder, de dat vorsūmede vnde nicht en queme to pyxste, to sunte Michaelis dage vnde to wynachten to der groten morgensprake, wan de drudde claghe gān is, de brekt neghen lûbessche to wasse to den lichten.

42. Wol dar louet vor enes knechtes kōste.

Vortmer welk meyster in deme ampte, de deme peltzere ampte louet vor enes knechtes inghank vnde vor syne kōste to donde, de van deme ampte togelaten is to werdende synes sūlues, vnde de knecht denne feylede in syneme vōrtghange vnde nicht vullenqueme, so schal de sulue meyster, de vōr em geloued hefft, allikewol deme ampte dōn des knechtes kōste vnde alle amptes rechticheyde ghelyken der wyse, oft de knecht vullengekomen were sunder weddersprake by ener tonnen Flensbōrger beres.

43. Oft ēn vrompt peltzer gesterket wūrde deme ampte to schaden.

Vortmer queme jenich peltzer van buten in to Flensbōrgh vnde wolde myt wreuele deme gantzen ampte entegene wesen, welk man ṽt ereme ampte ene dar to sterkede myt penningen, myt velwerke, myt resscuppe edder myt anderen gūderen, dat deme ampte schedeliken entegene were, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensbōrger beres.

44. De olderman schal sweren.

Vortmer welk man in ereme ampte olderman wesen

schal, de schal sweren in den hilgen, dat he deme armen wille richten alse deme ryken, vnde wol olderman wert, de schal deme ampte gheuen ene halue tonnen beres; wyl he auer nēn olderman wesen, so schal he gheuen ene hele tonnen beres vnde wesen quyt des jares.

45. Den vastelauent tosamende holden.

Vórtmer so schōlen de brōdere vnde de suster alle jār ēndrachtighen tosamende holden eren vastelauent, id en were sake, dat id vōrval, krankheyt edder ander nōtsake beneme, dat de brōdere vnde de sūstere merkliken konden irkennen, dat id myt vōrsate nicht vormydet wūrde; wol dār enbouen myt anderen partyen besūnderghe vastelauendes kumpenye maket vnde holt, de schal deme ampte beteren ene tonnen Flensbōrger beres, vnde schal alsouele in des amptes kumpenye betalen, alse der anderen brōdere ofte sūstere ēn deyt, de des amptes kumpenye den vastelauent ouer geholden hebben; des ghelyken schal ok wesen in deme pynxsten by dem sūluen brōke.

46. Brōdere vnde suster berouweliken sytten, de dār weren vōr desser begifftinghe.

Vortmer alle de jennen, de dat peltzere ampt vnde ere brōderscupp vōr desser begifftinghe berouweliken besittende weren, vnde ok vnse medebōrgere weren vor der tyd, de schōlen also vōrt an besittende blyuen sunder tosaḡhe; id en sy sake, dat welkeme personen in deme ampte alsodāne arych gherūchte nakome, dar he ofte syn wyff des amptes nicht vmme werdich sy, so scholen beyde, de man vnde dat wyff des amptes entberen also lange, dat se sik des arghen ruchtes myt eren vnde myt reddelicheyt hebben entleddeget.

47. Wol deme ampte schuldich is edder vor enen anderen ghelouet hefft.

Vortmer welk man in ereme ampte erer brōderscupp vnde deme ampte schuldich is brōkegheld, waspenninge

edder andere pennyngē schuld edder deme ampte vor andere lude ghelouet hefft, dat mōghen de olderlūde v̄tmanen myt den brōderen by des amptes brōke, so vakene alse de brōdere tosamende komen; wyl he auer des amptes nōghe nicht maken myt willen, so schal men dat van stunden an v̄t panden.

48. Wol velwerk innympt peltze tomakende.

Vortmer welk peltzer, de velwerk innympt van fromen luden peltze to makende vpp ene beschedene tyd vnde dat nicht en holt, cumpt den olderlūden dar claghe ouer, so schal he dat deme ampte beteren myt ener haluen tonnen Flensborger beres vnde schal dat sulue werk allykewol rēde maken bynnen den ersten veerteyn nachten negest volgende by ener helen tonnen Flensborger beres deme rade to Flensborgh to gheuende.

Vnde wii borghermestere vnde radmanne to Flensborg vorbenōmet myt alle vnsen nakōmelyngen, de ok den erghenanten ērliken rādstōl in tokomenden tyden besittende werden, bestedighen vnde confirmeren in craffth desser jegenwardighen scriffte alle desse vōrgerōrden articule, wyllekōre, rechticheyde vnde vryheyde den ērbenōmede beschedene vromen lūden, olderlūden, vōrstenderen, werkmeysteren vnde der gantzen mēnheyt des peltzere amptes bynnen Flensborgh wonafftich, vnvōrbreklik tobrukende vnde berouweliken to blyuende in alle tokomenden tyden. Vmme welker vorscreuene begyfftinge willen de vorbenōmeden beschedene peltzere myt gantzer andacht deme ersamen rāde to Flensborgh leffliken dancken vnde wyllen alle tyd myt likwerdigheme wedderlōne, myt gantzen truwen, en gherne hōrsam vnde vnderdanich wesen in allen reddeliken saken ereme rechte bystandich toblyuende, wōr en des nōt vnde behōff is. To warafftiger tūchnisse vnde merer bevestyngē desser vorbenōmeden amptes rechticheyde vnde vryheyde, so hebbe wii borghermestere vnde

rådmanne to Flensborgh êrbenomeden to ewigher sekericheyt de samentliken laten scriuen in vnse stadbôck to Flensborgh vnde hebben ok deme vorbenomede peltzere ampte myldichliken ghegheuen ere egene sûnderghe bôck tohebende bynnen ereme ampte, dar desse sôluen vôrbenomeden articula, rechticheyde, wyllekôre vnde amptes vryheyde van wôrde to wôrde clarliken ynne ghescreuen stân, noch myn edder mîr, alse vnse stadbôck vtwyset, dar se sik myt ereme gemênen ampte moghen weten na torichtende to ewighen tyden. Ghegheuen, ghestedighet vnde gescreuen na der bôrd vnse heren Cristi veerteynhundert jâr da na in deme seuenvndedrûttigesteme jâre des vrydaghes na sunte Mertens daghe¹ des hilghen bisschuppes.

23.

1443, 28. Juni². *Kristoffer af Bayern giver de Borgere, som om Høsten ere Slagtere i Dragør, visse Bestemmelser.*

Pergament i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 47) med afrevet Segl. Tidligere trykt i Kbhvns Dipl., I, S. 163—4. Paragrafallene findes ikke i Haandskriftet.

Vy Cristoffer meth gudz nadh Danmarcks, Swerighes, Norghes, Wendis oc Gotes konung, palantzgreue paa Riin oc hertugh i Beyærn³, gøre witerlicht alle mæn, at wi aff wor sønderlighe gunst oc nadhe haue giuet oc vnt oc giue oc⁴ vnne meth thetæ wort opne breff wore ælscheliche burghere⁵, som ære vm høsten kôthmangere vppa Drakør, swodan frihet oc rættichet, som the aff alder hafft haue, swosom ær:

1. At ængen skall haue ther flaghit kôth fall, hwer-

¹ Mortensdag, den 11. November, var 1437 en Mandag.

² Kbhvns Dipl. I, S. 163 har »3. Juli«.

³ Bogstaverne »ey« i dette Ord ere utydelige paa Grund af en Fold i Pergamentet.

⁴ Dette Ord mangler i Kbhvns Dipl. I, S. 164.

⁵ D. e. »burgere vðaff kiothmangere embithe her vði Kiopnehaffn« (s. Kong Hans' Stadfæstelse ndfr. under 2. August 1508).

ken¹ the, som vppa Drakør ære, eller the, som thet thiid føre, vden forscreffne wore burghere, som ære køthmangere i køthmangere bodher; hwo som dyrghes ther omoth at gøre, han scall haue forbrudhit gotzet, som han swo falt hauer, oc two lødheghe marck ther till till brøthe omoth oss.

2. Item scall ængen haue eller holde slachtere vden forscreffne wore burghere i køthmangere bodher wedher then same brødhe, som forscrefuit² staar, omodh oss, oc køthmangere bodher skule ey wære vden fæm og tywghe.

Oc biuthe wi wore foghede oc tollere vppa Drakør thetæ swo at holde, som forscrefuit staar, oc forbiuthe wi them oc alle andre, ee hwo the hælst ære, nokit her omoth at gøre eller wore burghere, som køthmangere ære vppa Drakør, her vti i nokre³ made at hindre eller wforrette vnder wor konunglighe hæffnd oc wredhe, swo længe wi thetæ anderlund skickende wordhe, vm oss thycker thet nuttelicht wære. Datum in castro nostro Haffnensi feria sexta infra octavas natiuitatis⁴ beati Johannis baptiste⁵ nostro sub secreto anno domini m^o cd^o xl^o tercio.

Ad mandatum domini per dominum Martinum Johannis militem.⁶

24.

1450, 15. Juni. Borgemester og Raad i Ribe give Byens Smede Lavsartikler.

Pergamentbrev med en vedhængende Rest af Ribe Bys Segl (Ribe Raadstuearkiv). En mindre god Afskrift med N. M. Petersens Haand er

¹ Imellem »fall« og »hwerken« er der et Hul i Pergamentet, saaledes at li'et i »hwerken« er borte og muligvis et l som sidste Bogstav i »fall«.

² Dette Ord er meget utydeligt.

³ Her følger et »at« med Udsekkelses-Prikker under.

⁴ Dette Ord er meget utydeligt.

⁵ 1443 var det St. Hansdag en Mandag.

⁶ Kbhvns. Dipl. I, S. 164 læser: »Ad mandatum domini p. d. mar. Joani Joa(chimi?)«.

indsat i Langebøks Diplomatarium i Rigsarkivet. — De ndfr. trykte Paragrafter findes ikke i Haandskriftet.

Wy borgemestere och rathmen i Ribe gøre witerlikt alle men, ath wy hawe vnnit och stadhfest smedhe ammit i Ribe en beskrewen skraa, gudh til looff och hedher och sancto Eligio, eth fri ammit ath halde efter sidh och wan-heth, som efter skrewith staar.

1. Primo hwa thette smedhe ammit wil winne, han skal eske thet pa there mode i twenne tidhe och hwer tidh een fierdel aar i melle, och han skal ware echte, ath hanum staar engen ondh røcht pa, och hwer tidh, som han thet esker, tha skal han giwe iiij þ til liws i there bysse, och saa skule oldermen gaa och besee¹ hans ammit, vm han er ferdhich i there ammit eller ey.

2. Item hwo sek wil gifte, han tage sek then husfru eller jomfrv, ther han ekki vngelder.

3. Item skal engen fremedhe smidh hawe makt til ath sele i noget borger hws eller vden noget smedhe gerning for vden i Riber merketh, som er wor frw dagh natiuitatis², och engen borgher maa och taghe nogher fremedhe mans smedhegerning ath sele them til gaugne; ware thet saa, ath thet nogher wilde gøre, tha skule the hawe forbroth saa møghit, som the købe och sele melh, som wor stadz reth³ vth wiser.

4. Item vm nogher smedh wordher both sent eller nogher smedhe swen ath møde pa there mode och ey komer, som til wordh⁴ saudh, tha hawer hwer forbroth vj pænie til liws, och them hawer oldermen makt til ath pande.

5. Item hwelk swen som konier wandrethe, han skal giwe j þ til igang och en engilsk til eeth stob.

¹ Her staar »bessee».

² Det er den 8. Septbr.

³ Ribe Byret (1269), der den 5. Januar 1443 stadfæstedes af Kristoffer af Bayern, indeholder ingen Bestemmelse, som der her kan hen-

vises til. Gæsters Handel og Ribe Marked omtales i dens Tillæg (§ 101 og 112, s. Kolderup Rosenvinge: Gl. dske Love, V. S. 257 og 261).

⁴ Dette Ord staar meget utydeligt.

6. *Item* hwelk swen som stettther sek for mester swen eller for staldswen, och negler han nogher mans hest eller forderwer, tha ska[l] han betage hans husbonde then skadhe, førre han skils fra hanum.

7. *Item* wm nogher smidh wil ey betale sine swene innen fardargh meth minne, och kerer the thet for oldermen, tha skal han hawe forbroth ij mark wox til liws, och hwat the swene fortere, efter there leyemal er vde, tha skal han giwe them igien.

8. *Item* hwelk swen som forsømer sin husbondes gerning, then hanum er lowlikt ath arbeydhæ, han hawer forbroth for hwar dagh vj penie i byssen och en þ modh husbondhen aff sin løøn, wm thet wordher kert for oldermen.

9. *Item* skal thette lagh haldes i fire tidhe wm arith, som ær fastelaghen, pasche tidh, pingisdagh och sancte Mikels dagh.

10. *Item* hwa som i thette lagh er och ey søger thesse forskrewen tidhe, vden han hawer lawe forfal, tha skal han betale soo møghit, som han hadhe drukkit meth, och wil han thet ey vt giwe meth minne, tha maa oldermen pande hanum thet aaff.

11. *Item* skal hwer man och hwer quinne, i thette lagh er, vt giwe i fire tidhe vm arith, som ær pasche, sancte Johannes dagh midhsomer, sancte Mikels och jwl, en hwid penning til there liws och hwer swen ij penie, och hoo thet forsømer och ey vtgiwer innen viij daghe ther efter, han skal giwe twifaldh, vden han er soo fatigh, ath han ey formaa vt ath giwe.

12. *Item* hwelk man eller quinne som dør aff thette ammit, och erè the soo fatigh, ath the ey forma ath kome til grawe af there egith gooz, tha skal smedhe amniit kome them til grawe och lade them begange efter there formoghe.

13. *Item* hwelk som til er warith ath kome til mode

och ath følge then dødhe til grawe och ey komer, han hawer forbroth vj penie til liws.

14. *Item* skal engen man smedhe i Ribe, vden han er borger och er gangen i thette smedheammit, som for er saudh.

15. *Item* hwelk man ther faar aff by meth wilghe och er vde eth aar och komer sin i gien, tha ma han ey smedhe, før han winner thette ammit i gien.

16. *Item* wil nogher smedhe tage nogher til sek til halfwerk, tha skal then, som hanum i tagher, ware ther godh fore, ath han skal gøre sin reth, som forskreweth staar.

17. *Item* tager nogher leredreng til sek, tha skal then, som hanum tagher, ware godh for een tynne øl, som han skal vt giwe.

18. *Item* hwa i thette ammit komer, then skal gøre there¹ ammit reth² och giwe there stabel øl vth, som sidhwan er.

19. *Item* skal engen man i thette ammit stedhe amen mans swen eller sette hanum til gerning innen viij daghe for fardagh, och han skal² ware skildh fra sin husbonde meth minne; hwo thet gør, han hawer forbroth een tynne øl och een mark wox.

20. *Item* hwar the ere til samen, tha maa engen bere wabn i there lagh eller hws, som the inne ere, widh en mark wox och j tynne øl.

21. *Item* hwa som dragher sin knif meth wredhe i there samfundh, ath han ey gør ther skadhe meth, eller slaar sin gilbrother meth newe, thor hug eller fortaler hanum meth skendhsels ordh, e hoo thet gør, tha hawe the forbroth ij mark wox och en tynne øl och skal alligewel bedhre i moth then, som han giordhe wither wilie, efter oldermen och gilbrøthres thøkke.

¹ »there« staar to Gange.

² Dette Ord er skrevet til over Linien.

22. *Item* skal engen man eller quinne bydhe nogher til gest i there samfundh vden meth oldermen och skafers minne; hwa nogher i bydher, han skal ware godh for cost och for brøde, och hoo her imoth gør, bøde ij mark wox.

23. *Item* hwa som efter sider meth sin ølgield och krewes aff oldermen en tidh och annin tidh eller aff skafer, han hawer forbroth vj penie i byssen.

24. *Item* hwa som i wart ammit negler nogher mans hest, tha skal then, ther hesten til hører, føre hanum i gien innen viij daghe, och skal then smidh, ther skadhen giordhe, bedhre ther for, som wor stadhz reth vt wiser¹.

25. *Item* maa ammitzmen aff wort ammit och oldermen kese til oldermen hwer aar, hwem the wele, ther nytte ær til.

26. *Item* hwo som køren wordher oc ey wil bliwe, bøte ij mark wox och j tynne øl.

27. *Item* hwelk swene som keser nogher til there skafer och ey wil were, bøte j mark wox och j tynne øl.

28. *Item* wm saa sker, ath twidrecht komer mellem husbonden och sine swene, tha skule oldermen hawe makt til ath forlige them meth winskap, for en the skilis ath; gør her nogher omoth och wil ey lydhe oldermen oc skafer ath, tha hawer oldermen makt ath forbydhe hanum hans ammit saa lenge til then tidh, han gør fult; och hwem thet wordher forbodhit² for sin brøde skyldh och bruger sin ammit alligewel omoth oldermens minne, han skal hawe forbroth j tynne øl och ij mark wox, och oldermen hawe makt at pande hanum thet aff.

29. *Item* naar oldermen affsettes, tha skule the gøre reynskap, och the, som oldermen skule wordhe, the skule sighe pa there sannind, at the wele were thet forneffnde ammit och lagh tro och byhielpelagh.

30. *Item* hwelk skafer som til wordher seeth at tende

¹ Jfr. ovfr. S. 47 Anm. 1.

² Maaske »forbedhit».

liws vm helge daghe, och thet forsømer, han skal hawe forbroth vj penie i byssen.

31. Item thesse forskrewen stykke och artikel aff brøde, them hawer oldermen och skafer makt til at pande aff the, som bryde i thette ammit, swa wel aff husbonden som aff swene och hwer i sær for there brøde.

32. Item vm oldermen æller skafer forsømer och ey vt pander aff the, som bryde, innen viij daghe efter som brøde¹ er skedh, tha hawer hwer olderman forbroth j mark wox och hwar skafer j mark wox.

Alle thesse artikel, som for stande skrewen, them hawe wy borgemestere och rathmen [i] Ribe vnt och giwet smedhe ammit i Ribe them ath nyde och bruge til ewinnelegh tidh. Thes til tyghe och witnisbyrdh tha hawe wy forneffnde borgemestere och rathmen i Ribe ladit henge wor store insegle for nethen thette breff. Giweth och skreweth er i Ribe efter wor herre fødihls tidhe thusend firehundrethe halftresinstiwe pa sancti Viti et Modesti dagh².

25.

1450, 18. Oktbr. Gjenbrev fra Malmø Skomagere til Byens Raad.

Brevet er indført i Malmø Stadsbog Fol. 7 (s. ovfr. S. 23 og 62—63). En Afskrift med Langebeks Haand findes i Pakken »Langebeks Samlinger om Gilder og Lav« i Rigsarkivet. Han har foroven skrevet paa den: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.« De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Alle the, thette breff se elles høre, helse wy oldermen ok alle medebrødre i scomagere embede i Malmøge kærlige meth gud, [kun]gørende allum, at wy meth godh vilie ok samtykke annamet haffwe eth embede i Malmøge, som kalles scomagere embedet, aff wort hederlige ok ærlige raadh i Malmøghe, hwilket embede wy thette forneffnde

¹ Dette Ords sidste Bogstaver staa ² Det er den 15. Juni, der 1450 meget utydeligt. faldt paa en Mandag.

hederlige raadh kærlige wmbedet haffue, ok the thet oss til glede ok samfwnd ok for wor bys gagn, bestand ok beste skyld wnt ok giffuet haffue, meth swodan forordh, at wy skulle thette forneffnde embede i alle made effter the artikle ok vilkor, som thet forneffnde hederlige raadh oss bebrewet ok beseyld haffuer, holde ok gøme meth troscap, emeden wy ok wore effterkomere leffue ok thette forscreffne embede bliffwe kan.

1. Forst at hwo i thette embede wil gaa¹, han skal ware ækte ok rætte ok haffue godh freyd ok skal intages ok insættes effter vilie radzsens ok embedzsens i swo madhe, han skal giffue raadet ote skilling grot ok en tynne tydest øl ok embedet ote skilling grot ok en tynne tydest øl ok en lødig mark till altere ok skal ey annen kost gøre².

2. Item skall enghen vdenbys man gøre skoo elles sælie her i Malmøge lenger en fra wor frw dagh først i høst ok swo intil sankte Dyonisii dagh³, vthen han haffuer thet meth loff radzens ok embedzsens.

3. Item at engen skal købe nødehuder elles kalffskin, som bønder hiit til thorgx føre, vthen the, som i embedet⁴ ære, vthen fra wor frw dagh i høst ok swo intel sankte Dyonisii dagh³, vthen han vel haffue them til sith eygeth behoff at gøre; hwo som her imodh gør, han bøde raadet en scongx mark ok embedet en skongx mark, swo ofte som han thet gør ok ther meth finz.

4. Item ware thet swo, at nogher embedzman aff andre embede her i byen vilde gøre her i modh ok købe huder ok sælie fræmdes vthen i forscreffne tith, ok worder han kærdh fore hans olderman, ok wil oldermannen ey sætte

¹ Der synes at staa :gaah-, men det er Begyndelsesbogstavet fra det efterfølgende Ord, der er skrevet sammen med det og derefter udstreget.

² I Modsetning til Udtalelsen ovfr. S. 63. stander der i dette Gjenbrev baade Penge og Øl (jfr. ndfr.

§ 3), men dette Malmö-Gjenbrev afviger ogsaa paa anden Maaade fra de ovfr. meddelte Malmö-Gjenbreve (ovfr. Nr. 14, 17 og 18).

³ D. v. s. fra 8. Septbr. til 9. Oktbr.

⁴ Langebek har embedz uden i: foran.

hanom til rætte ther fore, tha mwe *fornefnde* *scomagere* haffue *therris* hande falt pa *therris* vindugh, som thet embede tilhører, som swo imod *therris* embede giort haffuer, swo lenge til thæs the sætte them til rætte, modh thenne *priuilegia* giort haffue.

5. *Item* om nogen i embedeth affdør, tha maa hans hwsfrw nythe thette *samme* embede, em[c]then¹ hwn enke sider ok sin heder ok ære bewarer ok folt gør *meth* embedet, ok ma then *samme* man, som hwn sidhen *meth* heder ok ære fongher, nydhe thet *samme* embede i swodon mathe, at hwn² gør radhet ok embedet folt ok alt, som fore *screffuet* stonder, wm han vel nyde embedet.

6. *Item* om nogen wel ware genwerdug i embedet, være emod sith embede ok swo folt gøre *meth* them, tha skulle oldermæn thet *samme* embetz haffue foll macht *meth* raadzsens raadh ok vilie hans vindug at lykke igen ok formene sko at gøre ok at sælie til then dagh, han haffuer folt giort *meth* them ok bethred badhe raadet ok embedet for sin forthrodenhet.

7. *Item* skede thet swo, thet gud forbiwde, at wy, som nw ære i *forscreffne* *scomagere* embede, elles wore *effterkomere* nogensin gonge imodh radhet i Malmøge enthin modh them, som nw ære, elles *effterkomende* radh, tha skulle thesse *samme* *scomagere* *priuilegia* vare forbruden, ok wy elles the, raadh i modh ære, aldrigh ware wærdughe sedhen adh fonghe noget embede i Malmøge *effter* thenne tidh; ware thet ok swo, at en elles ok two elles thre elles flæræ aff *forscreffne* embede nogetsin gonge imodh *forscreffne* raadh, som *forescreffuet* staar, tha skulle ok the strax vdga aff *forscreffne* embedhe ok aldriq nogetsin ware wærduge ther ighen i at komme.

8. *Item* tilbindhe wy oss, som nw ære *scomagere* i Malmøge, ok wore *effterkommere* alle thesse *forscreffne*

¹ Langebek læser »enthen«.

² Her skal muligvis staa »han«.

artikle staduge¹ ok faste ath holde meth wilkor, som her vti standhe.

Thel mere visse ok tilstondelsse haffue wy alle saumen scomagere meth wilie ok beraadh hengh[t]² wort embitz incigle for thette wort genbreff meth velie ok vitschap meth wore oldermenz incigle, som ær Henning Scomagere ok Jens Nielssøn, til thess ydermere stadfæstelsse ok vidnisbyrd. Datum Malmøgis anno domini m^ocd^ol^o die sancti Luce ewangeliste³.

26.

c. 1450. Borgemester og Raad i Roskilde uude og givē saumen med Skomagergildet dēr Byens Skomagersvende Artikler.

Det her gjengivne Haandskrift i det store kgl. Bibliothek (ny kgl. Saml. 4° Nr. 1345 b) er en lille Pergamentsbog med 9 Blade i eet Læg. Der har oprindelig været 10, men Bladet, der foran maa have hørt sammen med Bl. 8, er bortskaaet. De yderste Blade (1 og 9) ere af en tyndere Art Pergament end de øvrige og have tidligere hørt til et andet Haandskrift; deres oprindelige Text er bortskaffet. Da de som Omslag lagdes om det nærværende Haandskrift, have de sikkert været uden Text, men derefter have de, som det nedenfor vises, lidt efter lidt faaet deres nærværende Text. Skraaen er sirlig skreven. Den begynder med et i Rødt tegnet I', og hver Paragrafs Begyndelsesbogstav er fremhævet med en rød Streg, hvad der dog ikke er Tilfældet med §§ 36 og 37, der synes at være en dog væsentlig samtidig Tilføjelse. De derpaa følgende Slutningsord ere skrevne med Tidens almindelige Kursivskrift, muligvis paa Roskilde Raadhus, hvorved maa bemærkes, at der i Ryggen forneden findes et Ildsnit gennem hele Læget, sikkert for Pergamentstrimlen til Anbringelse af Byens Segl. Bogens Blade ere 13 cm. brede og 17 cm. høje, og de have ingen Paragraftal. En god Afskrift findes i Kallske Samlinger (4° Nr. 370) paa det store kgl. Bibliothek.

Vii scomagher swemæ, som Roskild søghe och logh och ræth nydhæ ville, tacke hedherligh burghemesther och raad och thee godhe danne mend aff schomagher gille ther i same stheth, som vorth kompauni vnth haffue logh och

¹ Her staar -staduge-.

² Langebek læser -hengh-.

³ D. c. St. Lukasdag den 18. Oktober, der 1450 fuldt paa en Søndag.

reeth, och schal gherne hwer danneman och god swen, so vel thee som nerwærendes ære, som thee som komme schulle, styrcke och fwlkommeligh holle thenne efther scrifnæ logh och rætth meth alle godhe.

1. Thee danne men och danne swene, som thette vorth kompanni haffwe optaget, haffwe meth schel och reeth fwnneth for schellighe saghe skyld alle tisse artickle, som her effther screefne stande, fast och vbrydeligh ath holdes gud til loff och ære och alle bryre tiil liffs och sielss bestandelsa.

2. Hwilken schomagher swen til Roskild kommer, han giffue ij hvide, før en han vorder brodher i vorth kompanni, och scal jæthe, ath han vil holdhe och styrcke thenne scraa och thenne reeth meth alle godhe effther sin formwæ vndher hans faltzmoll.

3. Item hwer brother schall giffue ij lybsche ath michelmøsse och ij ath jwl och ij ath poske och ij lybsche ath midsommer, och thet kalle vii tidepenninghe til lags behoff.

4. Item hwilken swen til Roschild chommer och acther ther ath bliffue, han maa være viij daghe i tyenisthe och ey længher, vdhen han gangher i vorth companni.

5. Item enghen swen maa vordhe broder i vorth companni, vdhen hans hosbonde er brodher i scomagher gille och gør bryre lighe och ræth, och then swen scal ey tyæne nogher man, ther brodher er i scomagher gille, indhen jeth oor ther efther.

6. Item kommer hosbondhen och swennen vredhe i mellom, tha sculle the lydhe och gøre, hwat ollermen och scaffere them sigher i mellom.

7¹. Item haffwer ij swenne vredhe eller kyff mellem them, och ære the bryre i companni, tha maa enghen aff them søghe for noghen reth, før the bereth haffwe thet

¹ Uden for denne Paragraf er med skrevet »nota« og lidt nedenfor en nyere Haand i Marginen til- »2 §«.

for teris ollermeen oc¹ scaffere vndher en thønne øl til brødhe.

8². Item hwilken vor broder er i vor co[m]panni, och bliffwer han vdhen byen halfft aar eller helt och ey³ længher och kommer ighen, giffue en hwid penningh och bliffwe vor brodher, som han var til forn.

9. Item kommer ey brodher til steffne, om han vareth vordher, bøde ij engelsche, och kommer brodher barbeneth til steffne, bøde ij engelsche.

10. Item dricke brødre thønne øl, hwilken broder ey vil komme och dricke meth, gielle han saa megheet som then, ther dricker.

11. Item tagher nogher broder mere øll, en han kan rodhe, bøde en halff thønne øll.

12. Item bywdher broder vlofflighe ghest, han er fallen effther brødre sielsse, och brydher gesthen, tha scal han bædræ for⁴ hannom bødth effther hans brødhe.

13. Item vordher brodher nogher stetz fwndhen paa boffweplatz, han bøde ij enghilsche, och søgher brodher boffweplatz, medhen brødræ dricker sammen, bøde iij hwidhe penninghe⁵.

14. Item kommer brodher i nogher rycethe eller scyld och kan segh ey orsaghe, tha scal han fly vorth companni oc ey længher tyæne i Roschild.

15. Item førsthe vorth companni er drwcket, tha scal hwer brodher fredheligh gonghe meth syth vopn til syt herbergh; gør han nogher man eller qvinnæ ymod aff syn drwckenscaff, och vordher han kerdher, tha scal han først bædre mod then, han brødth, och sidhen gildith, effther som brødhen er, effther brøders sielsse.

¹ ollermeen oc^e er med Haandskriftets Haand skrevet til i Marginen.

² I Marginen udenfor denne Paragraph er skrevet »2 sk^e.

³ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

⁴ Her staar sora^e, Afskriften i Kall-ske Saml. Leser »som^e.

⁵ I Marginen her udenfor er skrevet »4 p^e.

16. Item liggher brodher i sotthesengh, tha scwlle scaffere ladhe tilsighe ij brødre hwer natth, som then siwghe bewaghe scwlle saa længe, som behoff gørs; hoo som vordher til sagder och thet forsømmer, bødhe en marck vox¹.

17. Ithem haffwer then siwghe ey penninghe ath fortære, tha sculle scaffere paa gilles vegne hielppe hannom først meth iiij grotthe; bedres ham ey, hielpe ham andhen tid; vordher han ey en² helbride, tha hielpe the tredie tid iiij grotthe, thet er en sceling groth; vordher han helbreydher thereffther, och haffwer han ey penninghe ath vedherlegghæ companniet meth, han tyæne soo længe, til tys penninghe er companniet betaldhe; bliffwer han døød, och haffwer han nogher vaare, tha schulle iiij brødre, ij aff schomagher gille och ij aff companniet, vrdhe companiet fwlt foor the penninghe; haffwer han och inthet, meth hwilke han kan bethalle, tha giffwer companniet hannum til for gwdz schild.

18. Item dør nogher brodher, tha schulle alle brødre komme til vigiliis³; iiij brydre, hwilke som nest tyæne hoos hannum, schulle voghe om natthen offwer hannum, och annen daghen schulle alle brydre fwlge ham til hans soghenkyrcke och sidhen til closther til hans læghersted och offræ ther til iiij messer for hannom⁴ och ey skylies fra hannum, for han er begraffwen; brydher her nogher vti och thette forsømmer, bøde en mark vox.

19. Item dør nogher brodher vthen byen indhen aar och dagh, tha schulle schaffere paa companies vegne hannum begoo meth iij messer, saa som han haffde døøth innen byen.

20. Och enghen smos[w]en⁵ schal nødhes ath dricke i vorth companni, en togh han er vor brodher.

21. Item doffler nogher vor brodher høre en paa en groth, bødhe ij mark vox i companni.

¹ I Marginen her udenfor er skrevet »1 ₰«.

² Ordet »en« er overstreget, men som det synes med en langt yngre Haand.

³ I Marginen her udenfor staar skrevet »4 ₰«.

⁴ I Marginen her udenfor staar skrevet »1 ₰«.

⁵ Her staar »smosen«.

22. Item hwilken brodher som aff fortreeth sether segh modh oldherman eller schaffere och ey vil være hørigh och lydygh och bæydræ, som thenne vor schraa vdwiser¹, om han faller for brødhe, och alle the, som bond byndher ath styrcke saadand vørsom och fortrethz, bøde hwer there en god thønne tyst øll och ij marck vox.

23. Item rymmer nogher schomagher swen waarlich eller vloffligh aff Roschild fra synd hosbond, tha nioo oldherman och schaffere scriffue effther hannum; vil han ighen kommæ och bædhræ, tha schal han taghis til naade, om thet er ærligh sagh; kommer han ey ath bæydhre, tha schal han scriffwes och kwngheres, sodhan som han haffwer segh sælffwer til giorth.

24. Item hoo som dragher kniff ath syn gildbrodher, han bødhe en halff thønne øll och en mark vox², och hoo som gør syn gilbrodher saar, bødhe j thønne øll i laghet och en mark vox³.

25. Hoo som kynhesther syn gilbrodher⁴ eller hor-dragher, bøde en halff thønne øll och en mark vox.

26. Hoo som dricker⁵ meth syn knyff, tha thønnen ligher paa stolend, bødhe ij engelsche.

27. Hoo som kaller syn gildbrodher schalk eller anneth vqwens ord, bøde halff thønne øll och en mark vox.

28. Item hoo som ey bethaller syt øll indhen⁶ viij daghe, effther ath drwcketh er, bødhe en fyærdingh øll och bethalle ath lighewel.

29⁷. Item hoo som brydher eller sændher slaar lags drickekaar, ghællæ kareth och bødhe en mark vox for hwert kar.

¹ I Marginen her udenfor staar 2 ½.

⁶ Her staar »inghen«.

² I Marginen her udenfor staar 2 ½.

³ I Marginen her udenfor staar 4 ½.

⁴ I Marginen her udenfor staar 2 ½.

⁵ Afskriften i Kallske Samlinger, har »vricker«.

⁷ I Marginen udenfor denne Paragraf staar nogle uleselige Småtilføjelser.

30. Hoo som gør¹ vlydh eller buller vty lagshws, lægge gensthen ij engelsche² poo boreth for oldherman til vidhe; hoo thet ey strax gør, bødhe en mark vox.

31. Item hoo som begymer kyff eller træthe i lags hws, goord³ eller andher steth brydher mod brodher, bødhe j mark vox; kommer ther ydhermer aff, tha bødhe, som for-screffwet staar.

32. Item hoo som gaar i lags hws til steffnæ eller drick om hellighe daghe meth bughser eller meth andher vqwemme klædher, bødhe ij enghelsche for hwer tydh et cetera⁴.

33. Item hwichen(!) swend som kommer for vidhe, och oldher mæn och schaffere lægghæ theris vidhe, hwilchen ther y modh staar, han schall strax⁵ lægghæ en marck vox paa borith och ghaa schal y gordyn meth the, som schyllighe ære, och giffwe saa som dhe andhre, ther skyldigh ære.

34. Item hwilchen swend til øls gaar och tagher meth segh øxæ eller chordhe⁶ eller noghæt anneth væryæ, som vlofflich er, han bødhe ther fooræ en halff⁷ thynne øll och en marck vox, och hwilchen swend fraa øøls goor⁶ och gyffwer rooff eller anschrigh i gadhen, bødhe halff thynne øøl och en march vox ther faare.

35. Item schal wor krwnæ thendis vti grobryræ allæ vor froffwæ daghæ, andhen dagh jwle, andhen dagh paasche, andhen dagh pyntz, kørmøssæ dagh, Marie Magdalene dagh,

¹ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

² Her staar »elgelsche«. I Marginen her udenfor staar muligvis »2 ¶«.

³ I Marginen her udenfor staar »1 ¶«.

⁴ Under denne Paragraf staar skrevet med Kursivskrift fra det 16. Aarhundrede: »Item hoo som gaar tiil borerstough met bwysier, han skal bødhe iiij alb. ter forre for wer tyd«. — »iiij alb« er indsat istedenfor en anden, nu ulæselig

Bøde, og der staar ikke »tyd«, men »tyg«. »Borerstough« er en tvivlsom Læsning, Afskriften i Kallike Samlinger har »borrestough«, og muligvis kan der læses »borerstangh«.

⁵ Her staar »stax«.

⁶ I Marginen her udenfor er tilskrevet »1 ¶«.

⁷ Her staar »haffl«.

afflas dagh och sancti Francisci dagh¹; hwilchen thette foorsommer, han giffwe schal en thønne øøl och ij marck voox. Amen.

[Tilføjelser med en væsentlig samtidig Haand:]

36. Item hwilken² som bliffwer keyst til oldhermand eller scaffere oc ey vil være, han scal giffwæ j tyinæ øøl oc saa gaa i gordhen, oc keyses han andhen gong, da scal han wære³.

37. Item spyldher ther noghen aff lags øøl mer, en han skylæ kan meth handh och foodh, han giffwæ schal vj d⁴; mæn spyldher han meræ, tha sthaar thel til allæ bryræs syelsæ etc.

[Tilskrevet med en noget senere Kursivskrift:]

Thenne forscreffne skroo haffue vii Hans Frost, Niels Fionbo, borgemestæræ i Roskilde⁵, oc alth raadit i same sted stadfest oc fuld bwrð met vort stadz segnet hengt nædhen for thenne bogh.

[Tilføjelser fra det 16. Aarh. paa Blad 9a:]

Ithem thin 9. februarii bleff skraen lest for alle skomagersuenne, tha bleff ther vedkaarit oc vedtagit med alle brødris samtøcke, at om suenne bliffuer thuedracktige oc slas eller dragis, skal ingen skille att vden skaffere eller then, som aallermænd befaller; huo som her imod gjør, hand bøde en god hall thønne øøl vden all naade.

¹ Vor Fredage ere: Marie Renselsdag 2. Febr., M. Bebudelse 25. Marts, M. Smerte Fredag efter 3dje Søndag efter Paaske, M. Besøgelse 2. Juli, M. Himmelfart 15. Avg., M. Fødsel 8. Sept., M. Aabenbarrelse 21. Nov., M. Undfangelse 8. Dec.; Korsmisse om Vaaren 3. Maj, om Hosten 14. Septbr.; M. Magdalene 1. Apr.; Franciscus Seraphicus 4. Okt.; Afladsdag kjendes ikke.

² »Item hwilken« er indklamret og en Streg fra disse Ord ført op over § 35, hvad der muligvis antyder, at § 36 (og med den § 37) skulde have Plads foran § 35.

³ I Marginen her nedenfor er tilskrevet »1 7«.

⁴ »vj d« er af en senere Haand indcirklet og derover skrevet »1 7«.

⁵ Til Bestemmelse af Skraaens Alder ere disse Borgemesteres Navne foregjæves eftersøgte.

[*Senere Tilføjelser paa Blad 9 b:*]

Anno domini m d xxiiij.

Item wor alle swennæ til samen dyræ wor frwæ dagh¹, och toghe saa wed alle samen til howe och oldhermand met them, ath hvilken swen, ther bliffvor fallen for stefnæ hvid, tha skollæ the alle til wor frwess lywss, fastelawens dric² och pinssedagh dric² wndhertaghen.

Item toghe suenne weth sancti Matiszes dagh³ om wegtht: huilcken som bliuer tiil saght och thet forsømmer, han giffuer en ferdin øll och en marck vox.

. . . nest Dionisii⁴ dag bleff thenne skraa lest i oldermandtz Anders . . . husz for alle suenne, oc toge the wed, at de uylle vdhi allemaade holde forskreffne artickle y denne skraa vbrødeligen och vrøgelige⁵.

[*Senere Tilføjelse paa Blad 1 a:*]

Item anno domini 1577 thend 2 søndag effter epyphanias⁶ bleff thet samtøckt y skomager suene theris lausz husz aff Matz Fønbo deris ollermandt och alle lausz brødre, att huilcken broder, som bleff sett for bøder, entenn tønde øll, halff eller fierding, tha skall hand giffue saa mögiid, som thet gielder samme tiid y tønden.

[*Senere Tilføjelse paa Blad 2:*]

1582 Jacop Berenndzen Skriffuer for skomager suenne.

[*Senere Tilføjelse paa Blad 1 a:*]

Anno 1598 den 27. November bleff denne skraa lest udi oldermands husz Cristen Fønboe for alle swenne, och thoge der vid alle udi alle maade⁷ hølle disze forskreffne artickle y denne skraa wbrødelig och wrøgelig.

¹ Det er den 15. Avgust.

⁵ Hele dette Stykke staar utydeligt.

² Afskriften i Kalliske Samlinger antyder i Marginen Læsningen »dominica».

⁶ Det er den 6. Januar (Hellig 3 Konger), 2den Søndag derefter er den 20. Januar.

³ Det er den 24. Februar.

⁷ Herefter har Afskriften i Kalliske Samlinger indskudt et »at».

⁴ D. e. Dionysii Dag d. 9. Oktober.

27.

c. 1450. *Artikler, som Skomagersvendene i Slagelse have oplaget.*

Vedtegterne ere indførte S. 133—5 i et til *Resens Atlas Danicus* hørende Samlingsbind (Nr. 361 fol.) i den Arne Magnæanske Samling paa Universitetsbiblioteket. Det vedrører Ringsted, Slagelse (med Antvorskov), Sorø, Næstved (med Herlufsholm) jfr. Katalog over den Arne Magnæanske Haandskriftsaml., I, 1889, S. 291. Efter disse Artikler følge Artikler for de Slagelse Skomagere, Bagere, Skrædere og Smede, der ere trykte ndfr. undtagen Skrædernes, der først ere fra 1545. Som Indledning til samtlige disse Artikler staar nederst paa den ellers ubeskrevne S. 132 nedenstaaende paa Latin skrevne Notits, der, skjøndt den taler i første Person, ikke er skreven med Resens Haand (s. om forskjellige Hænder i dette Samlingsbind P. Kofod Ancher: *Dansk Lovhistorie*, II, 1776, S. 391—2 og S. Birket Smith: *Kbhvns. Universitetsbibl. for 1728*, S. 71): »*Sequuntur certi articuli et statuta Slaglosie sutoribus, pistoriibus, sartoribus et fabris ferrariis a magistratu Slaglosie præscripta servanda, quæ heic adjungere non abs re judicavi: et quidem primo mihi sutorum ab illis invicem factæ sunt hæc* — Vedtegterne ere med ny Retskrivning trykte af F. R. Friis i hans »*Bidrag til Slagelse Bys Historie*» (Slagelse, 1875, S. 92—98), der er et Særtryk af Slagelse-Posten, og nogle enkelte Paragrafer i R. Nyerups »*Tilstanden i Danmark og Norge*», I, 1803, S. 258—60. — Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet.

Thetthæ ær then wilchor och skraa, som suderæ svennæ havæ wptaghet i Slauelsze, hardteligæ holde schulendes aff them oc thære æfterkommere i guds hedær och jomfru Maries.

1. Førsth ær thet so schichet, at ho som will broderschab haffwe i thette forschreffne lach, han schall giffue iiij engelsche for sin ingangh.

2. Item huilchen sin brodher gør forköp, han schall giuæ brøderne j öræ [oc then,] schaden fich, j halff öræ.

3. Item naar nogher wor brodher døth bliver, tha schulle allæ brødre ower hannum om natten wokæ; huilchen thet ey gjør, hand schall giwe j groth; oc schullæ the allæ om mornæn lighet til kyrkæ fulwæ och offeræ tel ij mæsser for hans siæl och giwæ j pænningh tel wdschutt¹; huilchen thet ey gør, han giwer j groth til withæ.

¹ Skal muligvis være »lighschutte».

4. Item hwær schaffæræ af thættæ *forschreffne* selschap schall frii hafwe j ghæste hwer daw, the drichæ sammen.

5. Item huo som voræ skaffæræ gør homod meth vqvædens orth æller regner æfter them, nar the ræge[n]-scapp hawe giorth, han schal gældæ j øræ.

6. Item om noget tiid wordter schælnid imællæm brøderne, tha schulæ schaffernæ met brøderne[s] hiælp them forligæ; huilchen af them ey lydhe wæl, han schal giuæ brødernæ j tønne øll.

7. Item huilchen sin broder gjør wlyth, som lyth haffuer aff olderman, han schal gifue j øræ.

8. Item huilchen wor skaffæræ borthæ ær aff stæffnæ, han schal giuæ j øræ.

9. Item ho som effter wor dryk gar i ølkonæ boder oc tabær sinæ klædær met dobbel, han schal giuæ brødhernæ en halff tønne øll och j mark vox.

10. Item huilchen aff wort æmmedæ swænæ aff annæn by kommer, och søger han worth selschab, han schall gifue ij withæ penninghe oc driche frii første daw; wil han the pænningæ ey utgiuæ¹, tha schullæ voræ schaffæræ forbywde hannum thiænisthæ, och hand schall ham ey stæde noget wort æmmæde at øwæ i hans hws, for han gjør wor broder thet, som² han ær them plichtig.

11. Item hwær wor broder oc søsther thæ schullæ tryswær i huert aar vtlæggæ ij lybesche.

12. Item skeer thet swo, at nogher aff worth æmmædæ wordher siwgh³ i weyæn, nar han achter tel Slauelsz at fare, po en mil nær æller to, tha schulæ wore skaferæ aff sælscaps pænningæ hannum hænte ladhe tell Slauelsze oc hannum tilschicke en schællich qvinnæ, som ham ware tagher i hans sothe sengh, och schiche ther tel two brødhre,

¹ F. R. Friis har (som Trykfejl) * »thet some staaer to Gange.
»indgives.

² F. R. Friis har »svage.

som met qvinnen woke schulæ, om nøtturfft ær, oc schulæ the¹ fonghæ først xij hwitæ pænningæ aff selscaps pænningæ, om han fattich ær; och ær thet so, at han ey fanger bethre², for thæ pænningæ æræ fortæræde, tha schullæ the foo ham in xij hwithæ pænningæ; bliffwer hand længer siwg, tha schulæ the fongæ hannum xxiiij hwittæ; tha hauer then siwghæ fonghet j lybesch mark aff selschabs pænningæ, huilchæ han schall giuæ brøderne igen, so schyth som gwth om (!)³ hannum helbreyde at wurdæ; bliuer han død aff then syghe, tha schullæ woræ schaffere hans klæder sællæ, om han nogher hawer, oc ther met gyældæ brødernæ then lybesch mark, och ær thet so, ath han ær so fattigh, at hans goedtze kan ey tell ræchæ, tha schullæ wy hansz vtfært hæterligæ holde lathæ oc tagæ thær fore løn aff then smæde (!)⁴ gwth.

13. Item huilchen wor broder her i byen siugh wurder, han schal nytæ then samme nadhe.

14. Item huilchen broder som vt wurder woldh tell schaffer at være och ey vil være, han schal giuæ j tønne øll.

15. Item hvilchen som vu[rde]r tilkeset tell forreyere oc ey wel være, han schall giuæ j tønne øll.

16. Item huilchen ey [be]tymmelige kommer at dantze, han schal gyælde iij hwittæ.

17. Item naar brødernæ schulle dantze omkring byn, tha schulæ the holle hwær annæn i haandan, oc enghen schall gaa enæ omkring [paa] gaden æller i nogen gaardh at løpe, och ey ladæ therres dantz atschillias, vthen thet kan wurdhe i noghre gaardhe; huo som thet gør, han schall giælde j grot.

18. Item huilchen sin broder kalder tyuff, tha schal hand giældæ i selschabet j mark och ham⁵ j mark, som

¹ Her staar »thet«.

forandret Ordet til »under«.

² Her staar »bothet«.

⁴ F. R. Friis har »gode«.

³ F. R. Friis har ligesom R. Nyerup

⁵ Her staar »han«.

kallet wurt, oc swar han hannum thesligkæs igien, tha schall han gyælde j halff *mark*, eller han schall gaa vt aff sælschapet met nidingh¹ ordh.

19. Item ho som syn broder slar met sin næue, han schall giffue j *mark*.

20. Item huilchen syn brodher slar med suærdh æller meth spywth, tha schall hand giffue brødærnæ xij øræ, oc slar thæn annen igien, tha schal hand giffuæ vj øræ.

21. Item huilchen sin brodher kærer for bytingh², oc hand for ther foræ scham æller schadæ, han schal giue brødernæ j *mark* oc then annæn, effterdi som hansz schade [vurde]ris³.

22. Item hvilchen brodher sin schaal vmspiller, hand schall givæ vj pænningæ.

23. Item huo som wapn hauer i wor dryck, hand schall giældæ j øræ.

24. Item huo som wpkaster i sælschabs hws, hand schall giue ij *mark* wox oc j tønne øll.

25. Item huilchen sin giæld døll, han schal giue ij *mark*⁴, oc giælder han them æy poo then *forschreffne* tiidh, som ham forlegis, tha schall han giælde twæ foldh.

26. Item huilchen broder som ey til skowen ridher, han schall giælde j grot.

27. Item ho som ney siær foræ at ⁵være sammen⁵ met brøderne, som dantze, han schall gielde ij engelsche.

28. Item huilchen brodher som giæst biuder oc dyll,

¹ Her staar »indingh«.

² F. R. Friis har »Hovding«, hvormed kan jævnføres »Voldsmand« i tre andre Slagelse-Skraaer (Smedenes, Skomagernes og Bagernes ndfr. S. 164 § 16, S. 170 § 13 og S. 179 § 24). Skjönt der strax synes at staa »høvdingh«, er det dog tydeligt, at Skriveren ikke har kunnet læse Ordet, og de af ham efterlignede Skriftræk tyde paa en

Begyndelse som »by« eller »bys«. Om Tilstedeligheden af at »kære Broder for Thing« findes oftere Bestemmelser.

³ Her staar »reis«. F. R. Friis har »viser«.

⁴ Herefter har Haandskriftet et Par Bogstaver, der maaske skulle betyde »wox«.

⁵ Her staar »kære kommen«.

wurder hannum met befunden, tha schall hand først giælde for ham oc sidhen giue brodherne j mark wox.

29. Item engen brodher schall nogen gæst inbyde, vthen then schælligh oc beskæden¹ ær.

30. Item huilchen inbydher ten, som trættæ oc kiuæ vil, hand schall giældæ j halff tynnd øll tell withe.

31. Item hvilchen broder soni at by far oc sin giæld æy giælder, tha schullæ wore schaffere æffter ham scriffvæ, at enghen schall ²ham i tæ næste taghæ³, for han gør vore brodhre fult, som han schylwær.

32. Item ho som sick aff noget sin konst roszer o affbyder sin brodher licke well æller kynstelicher at giøre, han schall giældæ j tønne øll oc ij mark wox.

33. Item huilchen som giør kiff och trætte, nar brøder driche sammen, tha schulle brødre til ham gaa oc siæ ham thet bæste; wil han them³ æy høræ, tha schulle the binde hansz hænder oc hans føther sammen och leggæ ham wt-wortis i en stæth thærtell, at schælligæ brødhre schulle ey aff ham schadæs.

34. Item huilchen brodher som ham giør forkiøb, som fore dantze schal, vten schafferens mynnæ, hand schal givæ j tønne øll.

35. Item huilchen wkyndig swen til bys kommer och thet bewiszelicht ær, at hand sin giæld ey haffuer giældet, huor han⁴ hawer før wæret i sælschapp, han schall icke indkomme i wort sælschap.

36. Item engen brodher schall uor spælman fortræd giøre och ey for sich særlæstes nødæ til at læge vten schafferens mynnæ; ho thet giør, han schall giffue j tønne øll.

37. Item wor schafferæ schulle engher man æller qvinde innen selschap eller uthen sælschap pænninge lanæ vthen paa goth søelff pand.

¹ Her staar »scholligh oc bestæden«. ³ Her staar »tehm«.

² F. R. Friis har (som Trykfejl) ⁴ Her staar »dan«.

»huse ham i de næste Dage«.

38. Item huilchen brother som sower i selschaps hus, han schall gielde j øre.

39. Item lyster brødere sammen at ætæ om odensdagen i fastelawent, hwat the tha forthær, thet schullæ the gyælde then næstæ søndaw effterkommende.

40. Item huilchen som wurder befunden, ath han tagher børster aff leffwendis schwin, han schall gielde ij engelsche.

41. Item nar orloff wurder giuæt, tha schall [hver] houestliken¹ taghæ sit swært eller andræ sinæ wæriæ.

42. Item huilchen hinannæns wæriæ tagher vten skafferæs mynnæ, han schall gielde j groth.

43. Item huilchen brodher som en vnt² qvinnæ indlæder inæn fyræ pæle po then gardt, som vi dryche, oc næn tynnæn ligger pa stolæn, han schall gielde en grot och j mark wox.

44. Item huilchen swændt aff wort æmmædhe paa landet gaar och gør skoo æller tilhielper at gøræ schoo, han schall bøde j tonne øll oc ij mark wox i wor fruis kompagnii.

28.

c. 1450. *Artikler for Svendborgs Guldsmede, Remsnidere og Sværdfegere, tilladte af Byens Borgemestere og Raad.*

Artiklerne findes paa et Pergamentbrev med afrevet Segl mellem Danske Selskabs Membraner i Rigsarkivet. De ere trykte i Suhms Samlinger til den danske Historie (I, 2, 1780, S. 210—14) efter en af Langebek tagen Afskrift, der nu findes i Rigsarkivet (Langebeks Samlinger om Gilder og Lav). Han har foroven paa Afskriften bemærket: »Orig. membr. in Arch. R. Soc. Dan. 1762.« En anden Afskrift med Plesners Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. De nedenfor tilsatte Paragrafter findes ikke i Originalen.

Oc³ sigher Dauid propheta i psalteren, hwor goth ock hwor gledeligth thet er, brødre samen at boo. Vdii tesse

¹ F. R. Friis har »høvisk«, som han forkaster i »Trykfejl».

² Saml. t. d. dske Hist. I, 2, S. 210 har efter Langebek »Ees».

³ Dette Ord mangler hos F. R. Friis.

ordh rører propheten twindhe handhe stycke. Thet første handh sigher, ath *thet* er goth, ther *meth* rører hand *thette* brødreskabs gode omgengellsse i *thette* neruerendis leffneth; *thet* anneth, hand sigher, ath *thet* er gledelich, ther *meth* rører hand then ewinneligh glede ock frøgd, som the fanghe, ther brøderskapp *meth* widhæ ock vederlaghe holde, ock for vden endhe. Paa tesse ordh haffde tenckt hederlige men ock skellige aff guldsmede, remsneder ock swerfeier æmbith i Swineburgh, hwilke som steffthede eth hederlicth giilde ock samsæde i guts heder ock i herræ sancti *Johannis baptiste* heder; ock ther effther, som sighes, ath in*thet* giilde kan staa vden wiidhæ ock vederlaghe, tha lodhæ thee dicthæ *thenne* skraa vnder sadane wilkoor ock stadfestellse, saa som her effther fyllier, *meth* borghmesters ock raads til-ladelssz i Swineburgh.

1. Item første artikell er *thet*, om nogre will wort embitt offwe eller vitnæ, swosom ære guldsmede, rimsnedere ock swerdfeyere, thee skullæ wære æcthæ ock rætte; hwo *thette* laghe kand wintne aff allerman ock alle brødre, hand giffue en *tonne* øll, ij marck vox ock viij β till wor byssæ till sindh igangh ock en skool saadane godh som en β, vden *thet* er guldsmede børn, remsnedere børn eller swerfeyere børn, thee wære frii for *thenne* forneffnde *tonne* øll.

2. Item hwo som gerdh scall gøre, hand gøre two gerdhe inden aar ock daghe, som broder haffuer tillforen giord, ock giffue till hwer gerdh two *tonner* øll, salthe bøster ock two ferske retther, osthe ock smør, bagerbrød ock hwedebrød, alle tesse till offringendis.

3. Item till wore gerdhæ scall hwer broder ock søster siddhæ, som thee ære igangen vdii giildeth; hwo segh ther offwer høfferder ock setter segh ander sted, hand eller hwn bøde en halff *tonne* øll till widhæ.

4. Item hwo som gerdh gør, hand scall ey flere gestæ biwde end till tw fadh maadh, ock hwer broder

komæ sielff fierde aff synæ egnæ hion; tager nogher laanæ boodh *meth* segh, bøde ij grotte for hwer.

5. Item wor allerman, hwo hand er, sidde øffuerst till bords.

6. Item wor stolbroder scall køffue alle køffue tonner ock hæwe¹ wor tonne.

7. Item wor dieghen scall skencke alle køffue tonner; foo wii nogeth friith øll, thet scall hand sielff køffue ock skencke, som thet indlegger.

8. Naar brødre eller søstre ære i laghe forfaall, ther gerd gøres, komer theris bwdh, tha sculle thee gernæ haffue lagis reett.

9. Item hwilken brodher, som kende drenghe tagher, hand holdhe hanum wuith² i sex wger; holder hand hanum lenger, tha giøre hans kende tonne sex vger ther effther nest komendis, som er en tonne øll ok viii þ i wor byssæ ock ther *meth* wære qwith.

10. Item gør gildbroder anden saar vdii wor gilldes hws eller giildes gardh³, bøde en tonne øll till wiidhæ.

11. Item om noger broder eller søster aff oss giffuer anden fulæ ordh eller lastelig taalæ, bøde en tonne øll till wiide hand eller hwn.

12. Item sæcthes noger broder i wort lagh for noger sagh ock hand ey kennes, wærie segh sielff tredie aff wore egne brødre.

13. Item gaar heer ey anden logh aff thette lagh, vden thet rører broders eller søsters mandhellind paa.

14. Item worde brødre till woret ath taghæ lodh, ock borthæ thee thenum, vden thee ære i laghe forfaall, bøde en tonne øll till wiidhe.

15. Item om noger broder eller søster døør aff thette lagh, tha skulle brødre ock søstre woghæ øffuer thenum ock

¹ Sml. t. d. dske Hist., I, 2. S. 211 har efter Langebek »winth«.

har efter Langebek »hælle«.

² Saml. t. d. dske Hist., I, 2, S. 212

³ Saml. t. d. dske Hist., I, 2. S. 211 har efter Langebek »gerdh«.

fylghe theris liigh till graffue. Ock hwert mandskapp skydhe ij penningh till liigskoeth, førendh graffuen till skydes. Hwo thet ey gør, bøde en grot till wiidhe, vden hand ær i laghe forfall.

16. Item hwilken broder eller søster anden skyldugh ær, hand eller hwn sculle først delæ thenum meth wor giildes logh; hwo som segh lader vdsøghe for syn widerliigh giald aff fortradenskapp aff wort giilde, will hand eller hwn thet witne ighen, vitne thet meth en tonne øll.

17. Item om noger gildbrøder eller søstre, som ære guldsmeder, remsneder eller swerfeyer, worder saa fatigh, ath hand eller hwn kunne thenum ey fødde aff theris embeth ock ey kunnæ theris laag vpholde, tog scall hand eller hwn nydhe siith laag ock thet till haffwe aff wor byssæ till kleningh hwerth aar, men thee leffue, tollff alne vadmell.

18. Item scullæ wii søge laghe gildsteffne twinde tiider om aareth, som ær sancti Johannis baptiste dagh mithsomer ock sancti Johannis apostoli et ewangeliste dag vdii iwll¹; hwo som ey steffne søgher tesse twinde tiider, bøde en grot till wide, vden handh er i lage forfall.

19. Item hwo som ey komer till natworen steffne, nar hand tillsighes aff læænsmen eller aff hans budh, bøde en hwid till widæ, vden hand er i lagen forfall.

20. Item om nogher broder døør aff thette lag, ock hans hostrv leffwer v(er)diighen, oc hwn fanger en anden man, thet broder meth oss will worde aff woræ æmbede, tha scall hand nydhæ syn hostrv ath, gøre oss en gerdh ock giffue ij marck vox oc en skoll saa goth som j þ.

21. Item hwo som synæ tiidhe penningh ey redeligh vdlegger om mitsomer, bøde en grot till vidhe, vden hand er i laghæ forfall.

22. Item om noger man eller swendh worder till wor by komendis ock will vorth embet brwge, som ære guld-

¹ D. e. den 24. Juni og den 27. December.

smedere, remsnedere ock swerfeiere, han scal goo¹ ii wort lagh ock gøre, som forscreffuet staar vdii thenne skraa.

23. Item hwilken brodher, som gest byder, betalæ hans øll ock swore hans brøde.

24. Item worder noger broder secthet for widhe, thet skall hand sielff indlegghæ then samæ dagh; will hand thet ey betalæ, tha sculle alle brødre thet betalæ, ock ey siden wære wort lag nermere, en alle brødre wille hanum haffue.

25. Item hwo som till lææns man worder keest ock ey wil wære, bøde en halff tonne øll for hwer gangh.

26. Item hwilken broder som siisth gaar i wort giilde, hand scall wore woore brødre samen, nar allerman hanum till sigher, saa lenghæ ath anden komer ock frier hanum; voræ thet saa, ath then samæ broder aff by flytther eller døde, tha scall then broder i gildeth nest fore hanum giøre then tjeneste, som forscreffuet staar.

27. Item alle wore brødre ock søstre, som wort lag kendis, the sculle søghe wore fastelaghens dricke; hwo thet ey gør, hand bøde halff saa møgeth som broder, aa benckæ siidder oc dricker, vden hand er i laghe forfaldt.

28. Item hwilken broder syn hostrv mester ock en anden ighen foor, hand scall hindhe vdii wort lag giffue, for hindhes igangh giffue ij tonner øll, en skooll saa god som j þ ock siden nyde sæde, som then anden hostrv haffde.

29. Item hwilken gildbroder, som skylling haffuer till anden i sancti Johannis lagh ock ey will pleyæ ræth eller hende reth oc goor offuerhørich aff steffne ock will ey bliffue wiith brødre, bøde en tonne øll till widæ.

30. Item skede thet saa, at brødre eller lææns mændh gaa om at panthe paa lagsens wegne, hwo thenum necther panth, bøde en marck vox till lageth for hwer sindhæ.

Dette Ord er tvivlsomt; det er rettet med nyere Blæk.

31. Item nar ottæ brødre worder melth i garden om nogher ærinde, tha skulle brødre haffue wor skraas maeth bode till myndæ ock till retthæ.

32. Item vnden togeth wor nadighe herris ock bysz saghæ faalld, i hwilkæ modhæ som thet fallæ kand.

Paa thet ath saa skall holdis meth ordh ock article, som forscriffuet star, tha henghæ wii wor bysz indgsele neden fore thenne skraa.

29.

1451, 16. April. Borgemestere og Raad i Odense give Byens Skrædere visse Bestemmelser.

Efter »Aktstykker til Oplysning af Danmarks indre Forhold i ældre Tid. Udgivne af Fyns Stifts literære Selskab« (II, 1845, S. 65). Det originale Pergamentbrev, som dér er benyttet, og som tilhørte Odense Skræderlav, er forgleves efterispuget. Paragraffallene fandtes ikke i det.

Thisse æffther schrefne artikele hawe wi borghemester oc rathmen i Othense stathfest oc wnt them, som i schreder æmbede ære vdi Othense.

1. Først att hoo som theres æmbede wil brugge schreder [eller] owerscher her udi Othens, han schall winne sit æmbede aff rathet i Othens, oc sithen skall han gøre i schreder æmbede i Othens, som theres arels sithuane hauer wæreth, suo at wore preffleggier bliue vkrente.

2. Item theres kost, the schulle gøre i schreder æmbede, ther thi kalle ingong, fire bøste flesk, fire fersche rætter oc ost oc smør oc brøth, som ther til hører, oc fem tønner Othens øoll.

3. Item hawe wi vnt them, som i schreder æmbede ære i Othens, at the mwe efter theres wilkor pante till schellighed hoo (?), som theres embede brugge wil i Othens oc will ey gøre i theres æmbede, som andre gyldbrøthre y schreder æmbede førre giort hawer, oc som forschreffith

staar, i huat hælder han komb buden til cost (?) hær i æmbedet suo lenge, til han them schellighed gør effter theres wilkor.

4. Item mwe the bierghe sich aff theres æmbede æffter schellighed thoth suo, at wore preffleggier i enge thisse forschreffne artikele krenge worthe.

Oc til witnes byrth oc fasthed, at wi thette suo vnt oc stathfest haue, som fore schreffuit staar, tha hawe wi meth alles vores endracht hength wort bys insegle næthen for thette breff. Datum anno domini m^o cd^o l^o primo feria sexta ante dominicam palmarum¹.

30.

1451, 20. April. Kong Kristiern I giver Kjøbenhavns Slaglere Artikler.

Skraaen er gjengiven efter den i Kjøbenhavns Raadstuearkiv opbevarede Resenske Protokol med Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsskraaer (s. ovfr. S. 30). Den her benyttede Afskrift findes S. 1080—82 i Protokollen med følgende Overskrift: »Kiødmangers privilegier, szom de self haffue i giemme, er liudendis ord for ord, szom h:r følger«. En anden Afskrift findes sst. S. 1077—79, men den er, som de ndfr. anførte Noter vise, meget ringere. I Kbhvns Dipl., II, S. 99—100 er Skraaen trykt efter den førstnævnte Afskrift; der findes dog flere mindre Afvigelser, og nogle Læsemaader fra den anden Afskrift ere uden nogen Bemærkning herom optagne i den. — De ndfr. meddelte Paragrafial findes tilføjede i Marginen ved den første Afskrift, men ikke ved den anden.

Wii Christiern med guds naade Dannemarchis, Norgis, Wendis och Gottis konning, ²grefue i Oldenborg², gjøre witterligt alle mend³, at wi af wor synderlige gunst och naade haffue vndt [och gifuet]⁴ och vnde och gifue met dette vort obne bref vore elschelige borgere, kiødmangere

¹ 1451 var det Palmesøndag den 18. April. »saa som«. Kbhvns Dipl., II, S. 99 har disse Ord.

² Disse Ord mangle i den anden Afskrift. ⁴ Kbhvns Dipl., II, S. 99 har disse Ord, der ikke findes i nogen af

³ Her indskyder den anden Afskrift Texterne.

i Kiøbenhavn, saadanne privilegier och frihed, som her efter schrefuit staar.

1. Først at ingen skall haffue fersch kiød falt fra *sancte Nicolai* dag och ¹swo indtill *sancte Johannis Baptiste* dag om ¹midt szommeren ²vden *forschreffne* vore kiødmangere.

2. Och skall ingen hafue fersch masszuine ³flesch falt i støche tall vden the.

3. Item schall ingen innen ⁴*forschreffne* tid ¹om aaret hafue fersch kiød falt udi støche eller lamme kiød udi fierdinge eller andet kiød ⁵heelt heller halft ⁵vden *forschreffne* kiødmangere.

4. Aff bønderne maa de, som borgere ere, tho, fire eller flere ⁶, kiøbe en oxen eller koe ⁷till deris egen kost.

5. Och huilchen mand szom kiøber nogre lam till sit egit behof, vill hand siellie hans naboe der noget af, tha schall hand lade hannem det haffue, szom det stander hannem selff udi ⁸, vedt sin eedt, om behof giøris.

6. Och maa ⁹*forschreffne* kiødmangere ryde paa landtbyden och kiøbe øxen, kiøer, gris, faar och massuin ⁹till deris ¹⁰embeds nytte och ¹⁰behoff vbehindrede af nogre.

7. Worder och nogre befunden med, at hand kiøber till nogre kiøbmandts eller anden mands behof vden till szit egit vindues behoff, da schall det vere forbrudt godtz.

8. Kommer och der nogre kieremaal ofuer dem ¹, at de iche ¹gifuer schelligt kiøb, da schulle borgemestere och raad szende en mand eller to till dem, naar de hugge op

¹ Mangler i den anden Afskrift.

² Det vil sige fra 6. December til 24. Juni; St. Nicolai Dag kan dog ogsaa være den 9. Maj.

³ Her staar »marszuin«, men Meningen maa være Maskvin d. e. Fedevin.

⁴ Her har den anden Afskrift »samme«.

⁵ Her har den anden Afskrift »sall eller haft«.

⁶ Saaledes efter den anden Afskrift; den første har »fire eller 6«. Kbhvns Dipl., II, S. 100 har »tho, fire eller 6«.

⁷ Istedesfor en »oxen eller koe« har den anden Afskrift »en oxen eller to«.

⁸ Her har begge Afskrifter tilføjet »lammets«.

⁹ Her har den anden Afskrift »alle«.

¹⁰ Istedesfor disse Ord har den anden Afskrift »egen«.

en ox, och lade there¹ stande owuer, at de hugger fier-deel² der af i stöche, och besee huadt kiøb³, the ther af tøy⁴ kunne, saa at huer maa fange schelligt kiøb for sine penge.

9. Och schall ingen vere broder udi deris embede, vden hand szit embede vell⁵ kand och er en⁶ v-berøchtet dannemand och hans hustru en⁶ v-berøchtet dannequinde.

10. Och schall ingen bruge deris embede, vden hand boer i de gamle⁷ kiødtmangere boder, szom aff ari[l]dtz tid haffuer vere[t] kiødmanger boder, szom de nu udi boe.

11. Der schall och ingen maa slagte udi Kiøbenhafn uden forskreffne kiødmangere och andre, szom borgere ere; will der och nogle andre slagte, da schulle de det haffue med borgemesternis og kiødmangernis wilge, førend de noget slagte.

12. Dierfuis och nogen at giøre noget⁸ imod disse forskreffne vore artichle⁹, hand hafue forbrut det¹⁰ godtz, hand swo kiøber eller sielger, och bøde¹¹ iij X till os och iij till byen for huer tid.

Thi forbiude wii alle vore¹² fogeder och embedsmend och alle andre, ehue de helst ere eller vere kunne, forskreffne vore kiødmangere i Kiøbenhafn imod disse vore privilegia i nogle maade at hindre eller hindre lade vnder vor kongelige hefm och vrede, huor¹³ lenge de det af vor

¹ Den anden Afskrift har »der«.

² Den anden Afskrift har »en fierde Deel«.

³ Dette Ord mangler i den anden Afskrift.

⁴ Den anden Afskrift har »nøye«, Kbhvns Dipl., II, S. 100 gjør Ordet til »tage«.

⁵ Istedensfor »en« har den anden Afskrift »ikke«.

⁶ Den anden Afskrift har »er«.

⁷ Saaledes efter den anden Afskrift, den første har »gaders«.

⁸ Dette Ord mangler i den anden Afskrift, der istedenfor har »der«.

⁹ Den anden Afskrift har »privilegier«.

¹⁰ Dette Ord er indsat her efter den anden Afskrift.

¹¹ Her indsætter den anden Afskrift »der ofuer«.

¹² Dette Ord mangler i den anden Afskrift.

¹³ Den anden Afskrift har »saa« istedenfor »huor«.

naade hafue. Datum in¹ castro nostro² Hafnensi feria tertia proxima post dominicam palmarum³ nostro sub secreto anno domini m c d qvinqvagesimo primo⁴.

31.

1452, 15. August. Artikler vedtagne af Odense Smedesvende med Raad og Tilladelse af Byens Smede.

Nedenstaaende Skraa er indført i en lille Oktavbog, bestaaende af 132 Papisider, af hvilke 83 ere tomme. De øvrige ere spredt beskrevne med forskellige Optegnelser, vedrørende Odense Smedesvende, hvem Bogen har tilhørt. Nu tilhører den Byens Smedelav. Paa første Side staar med en Haand fra det 17de Aarhundrede: »Denne er Smedesvennenis Bogh i Otthense» og ovenfor: »Luvritz Nielson Kniffsmed 1622. Er Gud med osz, huo kand da være imod os. Laurits Nielson p.» S. 2—3 ere tomme, S. 4—6 findes et, dog unøjagtigt Register over Skraaen og endelig S. 7—18 selve denne, hvorved dog er at mærke, at der mellem S. 10 og 11 maa mangle et Blad, S. 10 ender nederst med § 9, og S. 11 begynder midt i § 18. Nedenfor er Registerets Fortegnelse over §§ 10—18 indsatte, ligesom i det Hele dets Betegnelser af de enkelte Paragrafer ere indsatte foran de Paragrafer, hvortil de høre. Da Skraaen er skreven med samme Haand som Tilføjelsen § 44, der er fra 1570, kan den tidligst være indført i Bogen i dette Aar. Den yngst daterede Optegnelse i Bogen er fra 1844. »Ithem» i hver Paragrafs Begyndelse er ligesom et i Marginen tilføjet »Cap. 1«, »Cap. 2« o. s. v. skrevet med Rødt, og det røde Blæk er ogsaa anvendt i Skraaens latinske Overskrift, i dens første Ord »Alle« og i en Del af Registerets Paragraftal. Bogen har som Bind et Stykke Pergament af en gammel Gradual; dets Noder med tilhørende latinsk Text ere tildels endnu læselige.

In nomine domini Jhesu Christi saluatoris nostri.

Alle mendt, thenne neruerendis schrifft eller skraa seer eller hørre, helser wi huer smed i Otthennse, som er Ebbe Smedt, Hans Marquorsenn rimsneder, Foluer Smedtt, Claus Sadelmager oc Hans Smedtt i Nedergade, y thet same stedtt, evindeligh mett gudtt, oc kund giøre wi alle nerueren-

¹ Dette Ord er indsat efter den ² 1451 var det Palmesøndag den 18. anden Afskrift. April.

³ Kbhvns Dipl., I, S. 100 har »curia ⁴ Den anden Afskrift har »1451« istedenfor den latinske Betegnelse. nostra«.

dis oc komendis skulle, ad aar effther Christi byrd M: C : D : LII in festo assumptionis Mariæ virginis¹ tha haffue wi smedde suenne, som y Otthense ære, bestyfftid ad haffue holditt wnder wortt egit wilkor med de gamble smeders raad oc tilladelse for mange haande sagers skyld, som os kand kome till hielp.

1. Om igangs pennig ad giffue.

Ithem y huilcke suenne som komer till Othense, som thienner for emmet oc lønn, aff the suenne som er y gamle smedders gylle, saa som er smedde suenne, kedel-smedtt suenne, grydestøbers suenne, rimsneders suenne, suerdfeyr suenne, sadelmager suenne, the skule giffue till theris igangh j þ oc j skoll.

2. Om tide pennigh ad giffue.

Ithem skall huer broder giiffue tiide penningh till iiij tider, saa som er anden dagh jule, anden [dagh] paaske, anden dagh midsommer oc anden sancte Michels dagh², huer tiidt j grotte.

3. Om fortrodenhedt oc icke wil wdgiiffue tide pennigh.

Ithem huilcken broder oss offuerhørich were will oc icke wdgiiffue then igangh oc tiide penning effther wor egenn wilkor, tha ere wi megtugh adt panthe hannom, om thet saa er, att handt thienner offuer viij dage i byen.

4. Om ad waare till fastende steffne.

Ithem nar skafferne the[m] till fastende steffne ware, y huo som thet forsømmer oc ey komme will, wden sin hosbundis forfald, tha ere wi megtiig at panthe hannom paa en grotte³ effther wortt egit wilkor.

5. Om ad legge øll op.

Ithem nar de bede skafferne legge øll fore, om alle

¹ Det er Marie Himmelfartsdag den 15. Avgust.

² Udenfor i Marginen er her skrevet »er iij þ«.

³ Det er Mikkelidag den 29. Sept.

brødre wed tager, y huo som tha hiemme er oc will ey kome, wden hand er wdi sin hosbundis forfald, tha skall hand eligemøgit betale, som hand medt dricker, oc er thet saa, ad hand gjør then thid wlouligh eller nogen andenn thid, effther wor tønne er wdauff, ther som hand kand faa skade oc wy skøld, oc thet beuisis kand aff tho brødre, tha skall hand giiffue j thonde øll oc j marck wox.

6. Om ad opkaste y gillis huss.

Ithem huilcken broder som dricker y wor lauff, saa hand opkasther y gillis huss eller gardt, oc thet beuiis kand aff tho brødre, tha skall hand giiffue j thonde øll oc j marck wox.

7. Om at kalde en skalck, horonson, neffuer paa sin kniff etc.

Ithem huilcken broder ther kaller anden broder skalck eller horensøn eller neffuer paa sin kniff eller suerd medt wredt huff eller then, ther loner sin waabenn bort ad gjøre sin andenn broder skade mett, eller then, ther kaster sin anden broder paa ildenn enthen y dants aff auendt eller wredt huff eller drager sin anden broder y horit eller liger paa miorde sty. nat eller dagh, for sin anden broder, oc thet beuisis kand, tha skall hand giiffue j thonne øll oc tho marck wox.

8. Om lydighed y gillis hus.

Ithem huilcken broder ther prangh will røre oc ey will skafferne høriigh oc lydigh were, oc end førre hand skade gjør, tha skulle skafferne oc alle brødre haffue niact till ad hindre hannom, saa lenge till øllit aff hannom gaar etc.

9. Om ad gjøre hin anden skade.

Ithem skeer thet saa, ad nogen broder gjør anden broder saar eller skade, tha skall skafferne oc alle brødre hindre hannom thill retthe wnder høgeste wiide etc.

10. Om ad løffthe, bande hin anden.

11. Om ad faa sin kniff fra sigh.
12. Om ad forsømme ad tage kniffue op.
13. Om ad forsuerre sin kniff.
14. Om at bryde mod broders gest.
15. Om ad gesten bryder mod broder.
16. Om ad røre wor tønne.
17. Om ad spille øll paa gullit.
18. Om at dricke fastelauens drick.

. . . were oc icke med oss dricke oc handt y byen er, tha skall handt elige møgit betale, som hand medt wor. Endt ganger hand aff byenn oc ey y sin hosbondis forfald, tha skall hand halff drøck betale.

19. Om ath keysse skaffere.

Ithem huilcken tiidt wi skulle skaffere kæse oc wi meler then broder wdt, om huilcken som the kæse, och handt ney siger, hand skall giiffue en tønne¹ øll till brøde.

20. Om ad staa till lydt.

Ithem nar skafferne eller nogen anden broder staa tillyde, oc gjør ther thennom tha nogenn anden broder eller gest wlydt, hand skall giffue j grotte til wide etc.

21. Om ad thiene thendt mandt, som er aff the gamles laff.

Ithem skal ingenn suendt paa wort emmit thiene den mandt y wort lauff, huilcken mandt som er wdaff smedde lauffuit deelt for sin fortrodenhedt eller for nogen wærligh sag, helst fordi ad handt maa oss mange hande skade oc hinder paa føre.

22. Om ad finde nogen for brøde.

Ithem huilckenn broder, som kommer for nogenn sagh oc skafferne oc allermant finde hannem for sin brøde, oc will handt ey lade sigh nøye medt then rett, handt er funden for, tha maa handt skiude sig ind for the gamle smedde; findis hand tha then same rett igienn, ad hand

¹ Over Linien foran »tønne« er med en senere Haand skrevet »daller«.

wret haffuer, tha skall handt giffue j heell tønne¹ øll oc ij marck wox etc.

23. Om fortroddenhedt oc icke will wd giffue same brøde.

Ithem wil handt ey end da lade siig nøye, tha maa handt skiude sig ind for borgemester oc raadt, oc findis hannom tha then same ret, ath hand wret haffuer, tha skall han bøde j tønne øll modt borgemester oc raadt, j tønne mod the gamle smedder, j tønne modt suennene etc. har hand icke end tha skell.

24. Om ad rømme och icke rette for siigh etc.

Ithem huilcken broder, som findis for nogen brøde, oc hand ey will wdgiffue then brøde, som hand findis fore, tha mue alle brødre gaa till hans hosbunde oc hindre hans løn, ind till saa lenge ath handt wdt giffuer thet, hand haffuer brott.

25. Om winndisbyrdt ad bere om wort laff.

Ithem er thet saa, adt nogenn broder faller for brøde, oc rømer handt oc ey will retth oc skellighedt for siig giøre, tha ære wi mectigh medt gamle smedde theris raadt att skriffue hannom effther, som handt haffuer giort.

26.² Ithem er thet saa, adt nogenn werckmester suendt will winde wort lauff eller kandestøffuers suenne, tha skulle the thet winde, som for skriffuit staar thill forne.

27. Om ad skicke bisidder meth thennom.

Ithem skulle gamble smedders allermandt skicke thennom enn broder, som ther skall sidde theris steffne med thennom, huilcken the siellffuer wille haffue.

28. Om brøde huilcken the kandt falle och thenne skraa icke om thaler etc.

Ithem er ther nogenn brøde, huilcke[n] brøde wi ey nu kunde oppaa finde, then brøde (?) thill hører oc er werdt brøde, tha skal thett stande till alle brøders siigelsze.

¹ Over »tønne» er med samme Haand ² Registeret har ingen Betegnelse til som i § 19 skrevet »daller». denne Paragraf.

29. Om huilcken som siug worder.

Ithem huilcken hielp y mue ether igenn till forlade, om ether trenger. Huilckenn som siug worder aff thette laff oc ingenn hielp haffuer, tha skall ij brødre waage offuer hannom huer nat oc bere hannom øll oc madt aff theris egenn penningh, oc kand handt ey end da før worde, tha skall huer broder hielpe hannom end engangh aff theris egenn penningh, oc ingenn igen att tage eller gieldis.

30.¹ Ithem wor thet saa hannom trengde oc ingenn hielp hagde, tha skulle skafferne tage brødre till sigh oc legge hannom iiij þ aff sielskaffs penningh.

31.¹ Ithem om thet saa worder, att hand kand ey end tha før worde, tha skulle the hielpe hannom mere, viij þ aff sielskaffs peningh, oc wore thet saa, ad hand kunde ey end da før worde, tha skall hannom mere hielpis, om the mere haffue.

32. Om ad hand før worder.

Ithem om hand før worder, tha skall handt fylliste giøre sielskaff the penningh, ther handt haffuer aff sielskaff lonth.

33. Om ad hannd døde.

Ithem om hand døde oc auff ginge, oc handt wener oc hielp haffuer, tha skulle the sielskaff the penning igen giffue, huilcke handt lonth hagde.

34. Om hannd ey wener haffuer.

Ithem om handt oc ey wener oc hielp ey hagde, tha skall thet were giort wdi Jhesu naffn, oc skall huer broder hannom till graffue fylge oc lade siunge oc predicke offuer hannom.

35. Om ad nogen døde indenlands.

Ithem om thet saa worder, ath nogen broder døde indenn landts eller wden, oc wi thet spørre kunde, tha skall huer broder lade siige hannom en messe, før handt eder brødt etc.

¹ Denne Paragraf gaar ind under Registerets Belegelse for § 29.

36. Om nogen døer wden Othense.

Ithem om saa er, att nogen broder døer wden Othense paa ij mile ner, tha skall brøderne hente hannom oc følge hannom till sin jordestedt.

37. Om ad holde messe for de døde¹.

Ithem huer *sancti* Staffens dagh² skulle alle brøderne lade holle messe oc offre for de, som aff wort laff ære døde, oc om nogen wille paa wor broder tale wden wort laff, saa ad handt skulle haffue gieldt, tha skulle brøderne hannom hielpes wedt theris høygiste wide.

38.³ Ithem wort liuss oc messe biwde wi oss att holde, thett beste wi kunde.

39. Om ad nøde nogen till ad dricke.

Ithem huilcken broder som nøder sin andenn broder till att dricke mere, end hans egenn wille till siger, handt skall giiffue j tøne øll oc j marck wox.

40. Om ad waage offuer the siuge.

Ithem huilcken broder, som siugh worder, oc waarer skafferne till, at the skulle wore suennene till att waage offuer then siuge, forsømme skafferne thet oc ey wore suennene till adt waage, tha skall huer aff skafferne giiffue till wiide en⁴ fiering tøne øll oc j marck wox.

41. Om ad forsømme ath waage offuer the siuge etc.

Ithem wore skafferne thennom till, oc suennene forsømme thet, tha skulle huer af thennom betale saa møgit, som for stander schriffuit, oc the, som skulle waage, the skulle kome indenn klockenn slaar jx om affthenen.

42. Om ad bere wobenn paa fastende steffne etc.

Ithem maa oc ingenn broder bære paa fastende steffne

¹ Denne Paragraf er overstreget.

² Det er St. Stephansdag den 26. December (2den Juledag).

³ Ogsaa denne Paragraf er overstre-

get. Registeret har ingen Betegnelse til den.

⁴ «en» ender en Linie og i Flugt med dette Ord er i Marginen af en senere Haand tilskrevet »mark»

nogen waaben medt sigh; huilcken som thet gjør, handt haffuer forbrott j tonne øll¹ oc ij marck wox.

43. Om ad deele mod sin andenn broder.

Ithem om nogen broder dæler modt offuer sin broder, handt skall thet dele først om søndagenn, saa om onsdagenn oc freddagen, oc skall mandt biude thill fastende steffne thill thenn søndagh, ther nest effther kommer, huilcken som modt deler, handt skall bøde ij grotte² till bysenn, oc deler handt reteligh, tha skall handt giffue i grotte², som modt ganger offuer.

Soli deo gloria pro quibus recte.

(44) Ithem Matz kniffue[smedt], aldermandt for smedde suennene thet aar 1570, oc baade skafferne, som then tidt waare betrodt then kaldt, oc meninge lauffsbrødre haffuer till haabe werit paa en fasthende steffne effther wort egit wilckor oc samtycke, ad ingenn skall kalle hin andenn wnaffn enthenn punge suder eller anden wnaffn, oc saa mange, som nu er eller komme skall, tha haffue the alle samtyct medt allermands raadt, ad huilckin som opbryder the³ sagh, huad emitt the ære paa, tha skall handt bøde end j tønne øll y mod laffuit oc j marck wox oc ingen naade medt, om thet kandt skellig beuisis.

32.

1452. Borgemestere og Raad i Flensborg gife Byens Baagere Lavsartikler.

Nedenstaaende Skraa er afstrykt efter H. C. P. Sejdellius *Diplomatarium Flensborgense* (I, 1865, S. 557—61), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke længere synes at være tilstede i Byens Arkiv.

¹ Over »tonne øll« er der af en senere Haand skrevet »slete daller hver gang« (jfr. §§ 19, 22 og 40).

² Her staar »wene«, et Ord, der dog muligvis har en Betydning (s. Lund: *Det ældste danske Skriftsprog*, S. 163).

Haand tilskrevet »hullff mark«.

Anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo word de schra, vryheid vnde rechticheid tolaten, gund vnde geuen den becker ampte to Flensborgh van deme ersamen rade dar suluest in aller mate, also hiir naschreuen steyt.

Leuen vrundes, enen willekore hebbe wy gevonden van den eldesten vnde wysesten vnser amptes der beckeren, den dencke wy to holdende vnde to beterende vnde nicht tho ergerende.

1. Also, we unse medebroder wesen wil, de schal dat so holden, also wy id vör vunden hebben; he schal bedderuen luden denen to willen in vnseme ampte twe jar; in deme lesten jare van den twen jaren schal he drygh auer essen sin ampt, is id, dat he des begerende is, vnde schal dar gude bewisinghe aff hebben effte zegele vnde breue, dat he echte vnde rechte sii gebaren van vader vnde moder.

2. Vurder mer so schal he dryerleye brod backen, vnde dat schal he nicht vorkopen, êr dat id de olderlude beseen hebben, vnde des negesten sundages dar na so schal he geuen syne wynstunnen, vnde dar negest so schal he geuen syne wynstunnen, unde dar negest so schal he eyn licht in de hand nemen vnde zweren to den hilgen synen brodern truwe vnde hold to wesende tho der molen, to markede vnde to strande, dat em god helpe.

3. Vord mer to der wynstunnen schal he twe bese-tene borgere setten buten deme ampte vor syne werkkost in sós weken to donde; item so schal he gheuen eluen schillinge to deme brodhuse, êr he dar steyd.

4. Vord mer schole gi weten, dat vnse rechte lachdranck is des negesten sondages na sunte Wolberges daghe¹ na vnseme willekore, de ander des negesten sondages na sunte Michelis daghe² vnde all na vnseme willekore.

¹ Det er Valborgsdag den 1. Maj.

² Det er Mikkelisdag den 29. Septbr.

5. Item wanner de olderlude dat ampt to hope vorbaden, vnde we nicht en kumpt, de schal breken eyne markwucht wasses, vnde wes nicht en deyde, de schal dat bē betalen mit der kost.

6. Item des andern dages dar na, so schal men de brodere vnde de sustere began laten mit villien vnde mit zelemessen, der dar nicht en kamed to der missen, de schal breken eyne halff markpund wasses bynnen achte daghen vth to pandende.

7. Item wanner eyne broder edder eyne suster sterued in vnseme ampte vnde to secht werd, vnde ene nicht to graue volged, de brekt dre pennynge, des sulues dages vth to pandende.

8. Item wanner eyne broder edder suster dod is in vnseme ampte, so schal eyne ysliik par volkes gheuen dre pennynge, vnde schall vnse jongeste manen van husen to husen, vnde eyne jewelk knecht dre scherff.

9. Item welliik knecht de dar to der jarliiken begengnisse nicht en kumt tho der missen, de schal breken enen schillingh des suluen dages vth to pandende.

10. Vord mer schal eyne ysliik broder sin lach soken tho pinxsten vnde to vastelauende, vnde we des nicht en deyde edder nicht en kumt, de schal vul molschūt gelden.

11. Item wereth sake, dat de mester edder sin knecht kyffaffich worden, dat en scholen se vurder vorclagen danne vor den oldermans.

12. Item so wad knecht de kyffaffich worde myt syneme mestere vnde van em schedet, utthuete to eneme andren in deme suluen ampte, vnde hold ene jeghen synes medebroders danck lenger danne ene nacht edder dach, de schal breken ene tunne bers, bynnen achte daghen vth to pandende.

13. Item we eneme andern sin knecht affmedeth ēr vēr weken vor der tiid, de schal breken ene tunne bers bynnen achte dagen vth to geuende.

14. Item is dar jennich broder edder suster, de den andern vortorned edder an sin ruchte effte an syne ere spreked, dat bedderue lude konen kennen, dat id broke is, de scal breken ene tunne bers vnde dre markpund wasses.

15. Item we siik mer vth gyfft vurder alse eyn ander, vnde schûth siik vor den rad, dat den brodern bôrd to schedende, so is sin broke dubbeld.

16. Item so wad korne hiir kumpt to kope, weyte edder rogghe, benedden eyn quartér, dat mach kopen dre edder ver brodere, also mennich alse dar tho to male komen, de mogen dat delen; wes bouen eyn quarter is, dat schal kopen dat gantze ampt, vnde delen dat vnder siik dar se weten, dat des nod vnde behoff is.

17. Item we dar wedded edder dabeld, wanner dat rechte lach drinckend is, de schal breken eyn markpund wasses bynnen acte dagen vth to geuende.

18. Item is dat sake, dat dar jummend is, de dat geld nicht vth geuen wil, so reddeliik is, alse den jennen, de dar vmme ghan, so mach he ene schuldigen to rechte laghedruncken; secht he denne, he hebbe id vte geuen, so do he dar to, dat recht is.

19. Item we to deme brodhuse steyd effte vppe deme markede vnde ghiffit mer brodes vor enen schilling wan eyn ander, vnde dat bewynden kan in der warheyd, de brekt eyn markpund wasses, bynnen achte dagen vth to pandende.

20. Item we den copman ropped van deme andern, de brekt sos penninge, vnde den ersten becker, den se krigen konen, de schal dat vth panden.

21. Item wad knecht hiir vth scûd (?) to deme brodhuse, vnde dar dabeld effte boseth effte auer den schreue schût, de breket sos penninge, wo he dar werd mede begrepen, so schal men ene panden vppe der stede.

22. Item we enen lêrjunghen to settet, de schal ne-

men twe broder vth deme ampte, wo se des eyns werden, denne dar tho schal he geuen xxiiij þ, in sos weken vth to geuende, vnde dat geld schal komen in godes ere, vnde de werd, de den knecht to setted, de schal gud vor dat geld wesen.

23. Item dyth is vnse willekore vnde vnse vpmemend, dat wy willen van yслиkeme molder wittes enen pennynk vth geuen to allen sonnauenden to komende in godes ere, dar scholen twe van den brodern vmme gan to allen haluen jaren vnde sammelen dat alle sonnauende.

24. Weret sake, dat se dyth vorsumeden, de breket ene halue markpund wasses.

25. Item wy becker hadden ene vmnegandes kost, de hebbe wy kereth an godes denst, also dat eyn jewel bedderue man vor de koste schal geuen xxiiij schilling, vnde we dat nicht en deyt, de schal dat ber mit der koste betalen, mit so veleme gelde, also hiir vorscreuen steyd.

26. Item welker knecht de vnse ampt begheret, de schal vth geuen iij mark vor sine wynstunnen to godes denste.

27. Item enes beckers kint vnde eyn vramed knecht, de scholen liik gud recht hebben, so hefft dat ampt vorwillekoreth, dat enes beckers kint schal vth geuen sos mark vor syne werkkost, item dre mark vor de wynstunen, item eluen schilling to deme brothuse, er he dar inne steyt, diit scholen neten alle beckers kindere na.

28. Item weret sake, dat eyn broder storue van vnseme ampte, so mach sin werdynne backen vord eyn jar vnde dach, will se lenger backen, dat se don mit des amptes willen.

29. Item wereth id sake, dat dar jemend backede buten deme ampte ane des amptes willen brod to vorkopende, dar mach dat ampt to gan vnde nemen en dat brod mit des rades willen vnde kemereren, dar bouen ere

broke to beternde; vnde wereth sake, dat dar jummend van buten queme brod to vorkopende, so scholen de olderlude gan to deme vagede vnde kemereren vnde nemen en dat brod, so de schra vth hold.

30. Item so gheue wy deme rade alle jar xiiij þ engels van deme brothuse, da schole wy vth geuen to twen tiiden de helfte to paschen vnde de andern helffte to Michelis.

31. Item we to deme brothuse steyt mit syneme brode vppe apostel dage, vnser leuen vrowen daghe, alle godes hilgen dage, to sunte Mertens dage, des hilgen nyen jars dage, der hilgen drierkoninge daghe, alle hilge dage¹, de to virende baden werden in der hilgen kerken, vnde alle sondaghe, de dat deyt, de brekt an vnse ampt j tunne bers, in den suluen achte daghen vth to pandende.

32. Item wy borgermestere vnde radmanne der stad Flensborgh bestedigen eyn vullekomen ampt in vñser stad den beckeren nach ereme egenen willekore, alse de eldesten vnde de wisesten dar auer weseth hebben vnde auer sethen sin nach vulbord des rades, vnde is eyn vullekomen willekore, alse vorscreuen steyd in vnser schra artikele na artikelen, dat lympliik vnde reddeliik is to donde in sodanen vorscreuenen ampte der beckere.

33.

1460, 3. April. Høvedsmanden paa Kjøbenhavns Slot giver sammen med Kjøbenhavns Borgemestere og Raad Byens Remsnidere og Pungemagere Artikler.

Haandskriftet er en lille Pergamentsbog i to Læg, hvert paa 16 Sider, saaledes at dog det første og det sidste Blad (S. 1—2 og 31—32) er klistret fast til hver sin af Bindets Træplader. Den er nemlig indbunden

¹ Aposteldag (d. e. Peter- og Povlsdag) er den 29. Juni; alle Mariedagene ere nævnte ovfr. S. 128;

Alle Helgensdag er den 1. Novem-ber; Mortensdag den 11. Novbr.; Hellig tre Kongers Dag den 6. Jan.

to med rødt Skind overtrukne Træplader. Siderne ere $12\frac{1}{2}$ cm. høje og $9\frac{1}{2}$ cm. brede. Hver af Paragraferne, der ikke i Haandskriftet have Tal foran sig, begynde med et stort rødt Bogstav, undtagen de to sidste Paragrafer (§§ 24 og 25), ligesom Haandskriftet ikke saa Steder er prydet med røde Smaastreger og Prikker. Efter § 19 følger saaledes 4 røde Prikker, der dog næppe ere satte alene til Pynt. Her ophører nemlig Haandskriftets oprindelige Haand. §§ 20—23 ere skrevne med mindst to (muligvis tre) forskellige Hænder, og endelig ere §§ 24 og 25, der, som nævnt, ingen røde Begyndelsesbogstaver have, tilføjede med en helt ny Haand. Disse Hænder tilhøre dog sikkert alle Tiden før 1500. Skraaen fylder 24 Sider i Haandskriftet (S. 3—26) og efterfølges paa tre Sider af en Lavbestemmelse, dateret den 22. August 1511, som vil blive meddelt nedenfor under denne Dato.

Skraaen er afskreven i Resens ovfr. S. 30 nævnte Afskriftsamling (S. 707—712), men hans uheldige Afskriver har, som de udfr. tilføjede Noter vise, paa væsentlige Punkter ikke magtet at læse det originale, her for første Gang udgivne Haandskrift. Texten i Kbhvns Dipl., II, S. 109—112 meddeler den Resenske Afskrift og har derfor nødvendigvis de fleste af dens Fejl. Naar det ovenfor er antaget, at Resens Afskriver har haft det her udgivne Haandskrift for sig, grændes dette dels paa den snurre Misforstaaelse af Ordet »alteret« i § 3, dels paa at han efter sin Afskrift tilføjer: »Disse articule findis skrefne paa pergament udi rimsmidernis langskiste«, og Haandskriftet ejes den Dag idag af Kjøbenhavns Sadelmagerlav.

Under wor herris aar medlx then thorsdagh næst fore palme syndagh¹ frambaræ beskeden mæn, som æræ Lassæ Todde, Peter Kaal, Joon Magnesson meth fleræ gode mæn aff rymsnidhere oc pungmagere æmætte i Köpn[haffn], een screfft pa wort radhhws for hetherlighæ mæn her Jachim Griis², ridder, hewitzman pa Køpn[haffn], oc for borgemestere oc radh i samæstædh oc lodh henne læsæs, hwilken screfft the beghe rætdæ at haffuæ fore there skra i there æmætte for ræt oc skel thereffter at skickæ, hwilken screfft them war vnt oc tilladhet at nyde effter skelicheedh for theris skra, thoc³ wor nathigh herre koningis ræt, statz ræt oc priuilegia vforsømet oc vkræncht i alle made, ludendis som her effter screffuit standher.

¹ 1460 var det Palmesøndag den 6. S. 248), men i Registeret til de fire første Dele af Kbhvns Dipl.

² Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »Grub« (jfr. O. Nielsen: Kbhvns Hist., I,

S. 44 er Fejlen rettet.

³ Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »thet«.

1. Først at engen bruge rymsnidhere¹ eller oc pungmager æmætdæ, vden han kan sith æmætdæ færducht, oc scule olderman oc stolsbroder hans gherning besee, ær hun² tha færdugh, bruge æmætdet, thoc³ ey ellers, oc skal ware broder⁴ meth them.

2. Hwo som brodher eller søster worde wil i forscreffne æmætdæ, the scule wære vberuchtede donde folk, swo wæl man som swen eller quinnæ, oc skal giue til ingang hwer man eller swen først en lubesch march penninge, ther han wordher brodher, sidhen ther effter, naar honum tilsiaes, gøre en kost meth tw bostæ, two færskæ⁵ rætær, thw fadh smør, two ostæ, hwedebrødth oc skonruggen, som ther til hører, oc two tønner øll.

3. Hwo annær mantz swen holder, ther skils vloffligh fra syn husbonde, oc wordher honum atwaræt oc wil honum ey owergiffuæ, giffue en tømme øll til brøderen, oc swennen fara til syn husbonde igen, oc bøde en march wax til alteret⁶.

4. Hwilken brodher, som ickæ gør ræt køpmantz gotz, oc komer ther kæræmall ower, han gøre then folt⁷, som han⁸ solde, oc bøde two mark wax til messen.

5. Ængen fræmmætdæ, som⁹ hiidh fører aff swodane æmætz gherning, skal seliæ sith gotz vden wêth heelt dusiin oc halff dusiin vndentaghne standendis kremere, som

¹ Herefter er med en senere Haand tilskrevet over Linien »amætdæ«.

² Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »der han« istedenfor »ær hun«.

³ Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »oc«.

⁴ »ware brodher« er i Kbhvns Dipl. II, S. 109 givet ved »laugsbroder«.

⁵ Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »fiske«.

⁶ Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »til øll« istedenfor »til alteret«. Resens Afskrifter har nemlig ikke forstaaet, at Haandshriftets »til al«,

hvormed en Side ender, skal fortættles med Stavelserne »teret« øverst paa den næste Side tilhøjre, men lader § 4 begynde »Hvilken teret broder«, et Udtryk, der voldter Kbhvns Dipl. Vanskelighed; »teret« forklares i en Note ved »søret?«

⁷ Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »fast«.

⁸ Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »den«.

⁹ Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »maa« istedenfor »som« og mangler det efterfølgende »aff«.

vide plege at standæ *meth* manggæ handæ thing, weth koningis ræt oc statzens, som *privilegia*¹ vdwiser.

6. Fører oc nogher aff wort emætde noget aff wort emætz gherning til Køpenhaffn, tha skal olderman oc stolsbrodher thet gotz beseë, om thet ræt færdught [ær]; ware thet ickæ ræt færducht, han bøde therfore, som hiidh fører, modh koning oc stadhen, som thet sich bør.

7. Steffnæ scule wii holle fyræ synnæ om aræt, oc tha skal olderman oc stolsbrodher beseë hwær broderis gerning; hwilken ickæ syn gherning rætfærdigh haffuer, bøde i lawet effter alle brøderis siælssæ, oc skal then radhman tilsæes at wæræ ower æmætz steffnæ, som borge-mestere oc radh tilkeser ther ower at wæræ. Oc hwilken ickæ komer til steffnæ, naar atwares, oc haffuer ey loghlicht forfal, bøde en mark wax til messen.

8. Hwilken dreng swodant emætde læræ wil, han giffue en tønne øll strax til brøderen, eet fadh salt madh *meth* brødh, som ther til hører, oc en mark wax til messen.

9. Hwilken brodher eller brodhers swen eller gest, som kiffuer eller slaar nogher i laws hws eller i gardhen, bøde en tønne øll til brøderen oc en mark wax til messen koningins oc statzens ræt vforsømet.

10. Hwo som spiær eller noghet theslighes vrænslæ gør i lawshws eller i gardhen eller therær sich vquemeligh *meth* syn ændæ eller kaller nogher skalk, ²herienssøn, thyff² eller forrædher, bøde en tønne øll til brøderen oc en mark wax til messen, koningins ræt oc statzens vforsømet.

11. Hwilken brodhers søn, som kan sith æmætdæ oc wil besidde æmætdæt, han skal gøræ en halff kost oc wæræ ther *meth* frii.

12. Døør en donde man fra een donde quinnæ, hun

¹ Tredje Kapitel af Kristoffer af mandsskab (*Kbhvns Dipl.*, I, S. 166).
Bajerns kjøbenhavnske Stadsret af ² *Kbhvns Dipl.* II, S. 111 har *her-*
1443 handler om Gjæster og Kjøb-rens tiufæ.

ma bruge sith æmætde swo lengge, [til] hun fangger en donde man igen.

13. Hwilken man i æmætdet, som holder en swen, som arbeyder swenzens eghen gherning, oc husbonden for-dathingger honum for syn swen, oc sæl swennen then gherning, hwsbonden giffue en tønne øll til brøderen oc swennen en mark wax til messen.

14. Naar nogher brodher eller søster affganger, tha scule the beghanggis aff lawæt meth en vigilia oc meth thre messer, oc hwilkit søsken, som til wordher saucht at følge thet til jordhe oc ickæ komer, bøde¹ en mark wax til messen.

15. Ængen skal kæræ annæn for foget, førre han hauer thet kiærd for olderman oc stolsbrodher, thet wæræ swen eller hwsbonde, vnder en tønne øll til wide, koningis ræt oc statzens vforsømet, om han ther innen² faller; kan honum ey tha wetherfaris ræt, kæræ sidhen for foghet, borgemestere oc radh, som thet sich hørær.

16. Hwo olderman eller stolsbrodher owerløpær meth wredhe, bøde en tønne øll til brøderen oc en march wax til messen.

17. Hwilken siist wordher brodher, han skal gaa æmatzdis wærff oc budh til brøderen swo lengge, [til] en annæn komer, som brodher wordher, oc then gøræ sidhen sameledh³.

18. Hwær brodher skal swaræ oc gøræ lawsræt for syn gæst⁴.

19. Hwat olderman eller stolsbrodher brydher, bøde dubbelt.

¹ En samtidig Haand har i Marginen tilskrevet: »3 tønne øll til lawet«.

² Kbhvns Dipl., II, S. 111 har »i meen«.

³ I Marginen her udenfor har en samtidig Haand tilføjet: »def[ut]«.

⁴ I Marginen her udenfor har en samtidig Haand tilføjet: »Defiat«.

[Tilføjelse med en anden, samtidig Haand:]

20. Hwilken syn eghen man skal worde¹ i remesnidere æmætdæ oc pungmagere æmætdæ, han skal skeræ syn mester gherning i oldermantz hws.

21. Pa remesnidere æmætdæ skal han gøre eet betzsel, fadhet howit lawet i fæm rynggæ, oc een forøol, fadhet i thre rynggæ oc lødhet dopper pa alle knotte, oc fadhæ en slæt haghe oc gøre eet² spennebæltæ vstraffwende.

22. Pa pungmagere æmætdæ skal han skeræ eet par dubelde hanske vpred meth silkæ, som thet sich hører, oc han gør een godh ringgepwng³ oc een godh quinnæ pwng⁴ wæl vpredhdher, oc hwilken brodher som skal skeræ thenne mestergherning, tha skal han legge een halff tønne øll in for brødherne, naar han sker syn mestergherning, oc eet fadh salt ma[d] oc brødh ther til.

[Tilføjelse med en tredje, samtidig Haand:]

23. Wordher noger man eller quinnæ, eller hwo han hælzt ær, som i thissæ æmætdæ æræ, noghen tiidh kiærd for olderman for geld, oc kens then, som pakæris, at han skyldigh ær, oc leggis honum laghdaghæ fore at betalæ innen xiiij daghæ⁵ oc thet ey gør oc wil ey pleghe syn æmætzbrodher⁶ ræt, bøthæ en tonne øll til withæ.

[Tilføjelser med en Haand fra c. 1500:]

24.⁵ Item schal engen man tale vdhen oldermans loff, han betale strax j hwidh; sedher han offuerhørik, betale dublet.

25. Item hwo som offuerhørik gongher aff laws steffnæ oc ey wil gøre syn laws brodher ræth, han wææ laweth saa næær, som brødere wil.

¹ Dette Ord er skrevet to Gange; det sidste af dem er overstreget med en rød Streg.

² Kbhvns Dipl. II, S. 111 har »ret«.

³ Kbhvns Dipl. II, S. 112 har »ringeplangh« og »quinneploug« (O. Nielsen: Kbhvns Hist., I, S. 248 har

rigtigt »Ringepung« og »Kvindepung«).

⁴ Disse Ord mangle i Kbhvns Dipl., II, S. 112.

⁵ Denne § hører i Kbhvns Dipl. II, S. 112 til § 23.

34.

1469, 7. Juli. *Borgemester og Raad i Slagelse give Byens Smede Artikler.*

Skraaen findes i det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Resens Atlas Danicus (Arne Magnæanske Saml. Nr. 361 Fol. paa Universitetsbibl.). Den er endda indført to Gange i det S. 148—150, hvorefter den ndfr. er trykt, og S. 135—138; men denne sidste Afskrift er igjen overstreget. Foran den her aftrykte Afskrift læses: »Copiam tabularum fabrorum Slagelsæ datarum Ao 1469 sane trado.« — Den er med ny Retskrivning trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Historie« (Slagelse, 1875, S. 98—103), og nogle af dens Paragrafer ere paa lignende Maade trykte i R. Nyerups »Tilstanden i Danmark og Norge«, I, 1803, S. 254—6. — De ndfr. trykte Paragrafal findes ikke i Haandskriftet.

Thætte ære the artichle och forordh, ther paafwnne ære af borghemester och raad i Slauelsze alle gildbrødre at holde i smedielaget i samme stad.

1. Primo at huilchen helst af vort æmbethe, enthen smed eller grüdestøbere eller och kellsmet¹, och vil boe hos os i vor staad, han schall giffue til vort lagh en þ lübesch och two marck vox for sin indgang och giøre os en kost med iiij fersche retter, iij bøstæ, iij fadh smør, iij ostæ, iij huedekagher, huert sødschen en huedeloff, och swo meget øll och rubrød, som them behoff gørs at et seddende.

2. Item er tet och swo schichet, om noget aff wort embethe² dyrffuer segh til at arbeydhæ, forræ en han hafuer fultkommit tesse artichle, war och lofflighæ³, swo at hw som heldst nogher aff worth embehte her ymodh giør eller segh fortrwnnen gør i thæsse artickle, giffue j tønne dansch øll tiill beyringh therforre, wdhen hand haffuer thet met oldermandtzt mynnæ; ær thet swo, ath hand thætte for-

¹ Her er muligvis udfaldet: »der til Slagelse kommer«. R. Nyerup omskriver Stykket til: »at hvo som vil indgaæ i hvilket som helst Embede enten Smed eller Grydestøber eller og Kjeldsmed og vil boe hos os« o. s. v.

² Dette Ord er indsat efter den overstregede Text. F. R. Friis har indskudt »Lav«.

³ Saaledes i begge Texter, men her er sikkert udfaldet Noget.

smaar for sit store fortrunnenschab, tha haffue vi fuldmagt at forbiude hannem sit embehte swolenghe, til hand hauer giort fylleste.

3. Item huilchen helst ther wordher lofflighæ til wort at fylghæ sin brodher eller søsther til kirchen, ther dødher ære, och hand thet forsømmer, giffue en øre penninghe til withe therfore, wdhen hand ær [i] loffligt forfall.

4. Item huilchen ther worder lofflighe tilsagt at søghe til gilleshws eller¹ steffne, och hand thet forglemmer, giffue j *grot* tiil beyringh therfore, wdhen hand ær i loffligt forfall.

5. Item huilchen helst aff worth embethe wordher lofflighe tilsacht til loden steffne² at wære syn mædebrodher behielpelig i loff och ret, och hand thet forglømer, giffue iiij *grot* til beyringh ther fore.

6. Item ære alle brødre plict[i]ge til ath hielpæ thæris brodher med j tylt, om ham behoiff gørs.

7. Item huilchen brodher helst een andhen syn brodher gjør forkiøp met kull, jern eller annen malm, giffue j *tønne* øll til withe therfore.

8. Item ær thæt och swo schichet, at huilchen helst brodher een annen syn broder nogen fortrede gjør i syn wey til noghet marcket, enten bort eller hiem igien eller och paa thet sammæ torie noghen schade hannum paa fører, giffue j *tønne* wismers øll til beyringh ther fore.

9. Item ær thet och swo schicket, at huilchen helst brodher een annen sin brodher eller søsther i gillis hus eller samfundh eller nogen annen stedh noghre fortrudne ordh eller forsmælighe hannum paasier, giffue iiij *marck* vox til beyring therforre.

10. Item huilchen brodher gillis gield schyldig er,

¹ F. R. Friis indskyder her »til«.

95 § 49 og S. 137 § 14). F. R.

² »Loden steffne« er et Stævne, hvori der kastes Lod (jfr. ovfr. S.

Friis har »lovlig(?)« istedenfor »loden«.

och hanum leggis daghe fore aff oldermannen at betalle thet, och hand thet iche betaller innen *forschreffuen*¹ dag, giffue ij *marck* vox til laghet ther fore.

11. Item huilchen brodher ther sidder met waben innen gillis hus syn brodher til fortred, giffue ij *marck* vox til beyring therforre.

12. Item huilchen brodher ther søger vort gillis huus eller samling met barræ fødder eller been, giffue j *marck* vox til beyringh ther forre.

13. Item ær thet och swo schichet, at huer swend eller dreng, ther sættis tiil wort embethe, giffue j *tønne* danst øll, iij boste, iij fad smør, iij oste, huer brodher en huedeløf oc rubrød thertill swo meghet, som them behoff giørs effter oldermantz ordh; ær thet swo, at hand forsmar thett eller och hansz lærefadher driffuer hannum fra segh, tha schall hand paa hans weghne och giffue ij *marck* vox til beyringh therforre.

14. [Item] huilchen brodher ther spiller øll eller och spyer i gillis hus eller och i syn hiemgangh, giffue ij² *marck* vox til beyring ther fore.

15. Item huilchen ther biuder wschellige gæste i wort lag, giffue j *tønne* øll tiil beyringh therfore.

16. Item huilchen thær kærer syn brodher fore burgemestre, fore fougden eller nogen anden voldtzman, forræ end hand haffuer kært thet fore syn olderman, giffue j *tønne* øll til withe derfore.

17. Item huilchen brodher ther fangher segh en husz-frwæ och vil lede hende i wort law, giffue for hennes ingangh iij *grot* och j *marck* vox.

18. Item ær thet och swo wedertaghet, at enghen brodher syn annen brodhers swendh schall³ wndloche, vdhen

¹ F. R. Friis har her og helt igjennem »fornævnt« for »forschreffuen».

² F. R. Friis har »3».

³ Dette Ord er udfaldet hos F. R. Friis.

thet swo ær, at hand haffuer thet met syn brodhers mynnæ wndher j tønne øll til withe tehre.

19. Item ær thet och swo forordh, at enghen schal annammes i wort lagh, wdhen hand haffuer et got rycte och goth leffneth wdhen al gensielsæ¹.

20. Item ær thet wedhertagith aff alle brødhre och søstre, at huilchen ther affgaar och dødh bliffuer, huer giffue j penningh til sæleschud, fore hannum ædher kødh².

21. Item huilchen brodher ther staalfaad køber, och hans brodher kommer [och] wil haffue ther aff³ for retthe penninghe, och hand necter hannum thet och ey vil hielpe hannum noghet ther aff, hand schal giffue j tønne øll til withe derfore.

22. Item ligerviis om noget køber lest kull och ey vill hielpe syn brodher een tønne eller two theraff fore retthe penninghe, giffue j tønne øll till withe ther fore.

23. Item wore almynnelighe gylles dryche ære vor herris vpfarilsze dagh⁴ och om fastelaghen.

24. Item wore laffue steffner ære Simonis et Jude dagh, then annen feria tertia i carnis priuui⁵, then trædie wor fruedagh i faste⁶, then fierde then mandagh næst effter vor herris vpfarilsze dagh.

25. Item huer dryck en begengelse met j missæ.

26. Item huer drick hver⁷ brodher gifue deghen j penningh.

27. Item huilchen brodher eller søster ther sidder i tree laffwe drichen fram och æi⁸ bær syn scheppæ⁹ till gillis met os, giffue j tønne øll til withe derfore.

¹ F. R. Friis har (som Trykfejl) »Gjengivelse».

² »ædher kødh» maaske Fejlskrift for »ther dødh ær»; s. dog S. 179 § 22.

³ Her staar »then aff»; F. R. Friis har »det af».

⁴ D. e. Kristi Himmelfartsdag.

⁵ Her staar i begge Texter »Carnispremi».

⁶ Det er Apostlene Simons og Judasdag den 28. Oktober; feria tertia i Carnisprivium er Tirsdagen i Fastelavnugen; Fruedag i Fasten er den 25. Marts.

⁷ Dette Ord er optaget efter den overstregede Text.

⁸ Her staar i begge Texter »ær».

⁹ F. R. Friis har »Skaal(?)».

28. Item ær thet och swo forordh, at enghen bulsmed¹ schall holle noghen kleynsmed swen, ther fortinnet gierninger gør, vndher j tønne øll² till withe til laghet och j tønne tyest øll til byen.

29. Item ær thet och swo wedhertaghet, ath enghen kleinsmedt schal gøre nogen groff gierningh, ther steenis schall, som ær øxer, lærer eller segle, wndher j tønne [øll] til laugeth oc en tønne tyest øll til byen.

30. Item ær thet och swo forordh, at enghen wdwortes smedh³ schal stande her wdhe med sin gierningh om nogher tohrdage eller annen tiid om wghen; gør her nogher imodh, tha haffuer konninghe foghet macht att taghe all hans gierningh wp⁴ wdhen ræt aalmarcketz daghe.

31. Item huilchen ther schal gjøre syn mesterkost, tha schall hand bywde ther till burghemestere och bye-foghet med theris hustruer.

32. Item huilchen ther schall boo met osz i vor kopstادت Slauelsze, hand schall gjøre try stycher gierning, som ær en spade och eth schære och een bindøx.

33. Item kleinsmet schal gjøre eth par bøyle, een spenhaghe och et paar spore.

Aar effter guds byrd MCDLXIX then fredagh nest fore sancti Knudtz dagh konningh⁵ var thenne nærwerendis skraa, som smedie gillet tilhør i Slauelsze, paa raadhuszit fore Clemen Gris, Geriche⁶ Hanszen, som then tiidh borgemestere wore, och fore thet meenighe raadh, manghe flere dandehmen offuerwærendis hørde och oppenbaare læsdæs och offuerweydes alle artichle och schickelsze, som i forschreffne skraa ære schreffnæ, gafue alle samtyche tiill,

¹ Her staar »gulsmed« i begge Texter. F. R. Friis forstaar det rigtigt som Bulsmed og oversætter det ved »Grovsmed«. R. Nyerup har »Guldsmed«.

² Findes kun i den overstregede Text.

³ F. R. Friis har »Svend«.

⁴ F. R. Friis har (som Trykfejl) »og«.

⁵ Knud Konges Dag er den 10. Juli, der 1469 faldt paa en Mandag.

⁶ Her staar »Gripe«, men han hed »Geriche«. Jfr. ndfr. S. 175 og 181.

ath de schulle holles och ey mindsches och ey heller [be]höffues anderledis, end som skreffuit standher; paa thett att thæsze forneffnte artickle och schickelsze schulle holles och ey hereffter ymodh at talle i nogher mathe, tha stadt-fæste wi tenne skraa och alle hennes artickle meth worth stadtz incegle, hengendis her nedhen fore. Giffuit aar dag och stædh, som fore er schreffuit.

35.

1470, 12. Marts. *Aalborg Bytingsvidne om nogen Jord, der tilhører Byens Skomagerlav.*

Brevet findes mellem Danske Selskabs Membraner i Rigsarkivet og er forsynet med 8 Seglremme, men kun ved den 1ste og 3dje af disse er endnu et lille Brudstykke af vedkommende Segl tilstede. Bag paa det staar med Langebeks Haand »Hr. Rejersens«, hvad der vel betyder, at Brevet er foræret Selskabet af Pastor A. Reiersen i Mov (Det kgl. danske Selsk.'s Begyndelse, 1748, S. 86). En Afskrift med Pleiners Haand findes i Langebeks Dipl. i Rigsarkivet.

Alle men, thette breff see eller høre læse, kungjør wi Matis Smed, tinghør pa Albvrgh bytingh, Hans Jvde, bvrge-mester i Albvrgh, Per Nielssøn, Jahan Smed, Seurin Eskils-søn, Per Swenssøn, radmen ibidem, Las Clauessøn och Nis Thamessøn, bvrghete ibidem met thette worth opne breff, ath ar effther guds byrd m cd lxx then mandagh nest for sancte Giertrudis dagh¹ pa Albvrgh bytingh war skickit for oss och for flere gode men beskedhen man Las Perssøn bvrgher ibidem pa skomagher lagis veghne, huilkin ther low-ligh eskit och fik j fult stannendis tingisvitne aff viij be-skedhen danne men, som war Michil Hwithoweth, Las Clauessøn, Michil Hanssøn, Per Verkmester, Per Gundthers-søn, Nis Prouest, Hans Swan och Per Buddissøn i Hassers-ris, huilke forscreffne viij dame men vutne och saude pa

¹ St. Gertrudsdag, den 17. Marts, faldt 1470 paa en Loverdag.

theris gode tro och rethe sandhen thet, the hawe hørt och sport i sandhied, ath then jord, som Per Jenssøn Wriwer først oppa boet, huilkin jord som thet huss er nere fallen oppa nest vesten til¹, som Nis Syminssøn nw oppa boer, thet er forscreffne skomaghers rætte lagis jord. Ath thette vitne saa gik och foer i alle made, som for standher screuet, til ydhermere foruaringh och stadfestils tha haue wi lath hengit woris incegill nedhen for thette breff.

36.

1471, 21. Februar. Borgemester og Raad i Slagelse give Byens Skomagere Artikler.

Skraaen er trykt efter det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Rensens Atlas Danicus (Arne Magnæanske Saml. Nr. 361 Fol. paa Universitetsbibl., S. 138—143). Ovenfor den er der her skrevet: »Priora sutorum statuta à magistratu Slaglosiæ Anno 1471 correctæ, confirmata et ex parte aucta subijcimus«. Den er med ny Retskrivning trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Historie« (Slagelse, 1875, S. 103—111), og nogle faa Paragrafer ere meddelte i R. Nyerups Tilstanden i Danm. og Norge, I, 1803, S. 256—8. — De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

In nomine domini. Amen.

Thesze ere the articklæ oc forordh, ther wppa fwnnæ ære aff burghemesteræ och raadh i Slaelse effther wor nadhige herris, konningh Christierns tilladelsze och hans naadis privileges wdviselsze² alle gildbrødhæ at holle skel-

¹ Dette Ord er skrevet til over Linien.

² Under 6. Juni 1460 stadfæstede Kong Kristiern I alle Slagelses tidligere Privilegier (Univ.bibl. Arnæmagn. Saml. Fol. Nr. 361, S. 97—98 jfr. F. R. Friis: Bidr. 1. Slagelse Bys Hist. S. 12—13) og herved ogsaa Kristoffer af Bajerns Privilegium af 2. Januar 1441,

efter hvis § 6 Slagelse Borgemester og Raad havde Magt til at »regere alle Embeder efter Skjellighed«, og hvorefter »Ingen skal mod deres Vilje gjøre eller begynde Gilde eller noget Samsund under sin Hovedlod« (Univ.bibl. Arnæmagn. Saml. Fol. Nr. 361, S. 96—97 jfr. F. R. Friis: anf. Sted, S. 12). Under 2. Januar 1441 udstædte

lighe och forsiwnlighe i skomageris embedhe i Slavelszæ, som hereffter følger:

1. Først schulle the giffwe byfogeden i Slavelsze xx *grothe*¹ huert aar thet førstæ tingh effter S. Morthens dagh, ther fore ath enghen schall øffve skomagere embethæ, swo sum ære at kiøbe barckedh lædher, oc ey gøre ny skoo och ey sætte barkar eller stenkar forudhen alle brødhres velie oc samtyche och vbrødelighe att panthe fore fogden eller burgemestere foræ lawsret, them behoff görs indbyrdis.

2. Item schulle the giffve domprousten huert aar samme tingh otte *grothe* therfore, at huer, som behoff görs, muæ roræ sit stenkar oc barkar om gudhelig² daghe forwdhen nogher prelater hindher eller forfanghe³.

3. Item huo som vil wææ brodher i wort law, han schal hæntæ siit echte breff, føræ hand wordher brodher i wort law, och schall hand være lofflighe schiil fran siit herschab, oc schall han gøræ eth paar støffle och swo eth par snøridte skoo ok et par skoo met vpstegh⁴ och it paar skoo med høffuelsze och vnderforeth oc et par skoo innen snørith med try styche, swo at brødhre tage thes till tacke. Och the *forschreffne* skoo oc støffle schulle giøres til older-mantz hws, swo at brødhre och andere dandemæn taghe teche paa them och kunæ fwlt met gøre.

4. Item then dagh, han bær the⁵ *forschreffne* støffle och skoo frem fore brodhre at skadhe, tha schall han gøre syn siudhe[r] kost⁶ met try saltæ bøstæ, en fersch ræt, huer brodher en huedheløff, rwbrødh, smør och oost, som ther-till bør och behoff görs effter skellighed, och too *tønnet* øll.

5. Item the skomagere, som ære och boo i Andtwor-

Kristoffer af Bajern andre lignende Privilegier (s. Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 196—8, P. Friis: Skjelskør Kjøbstad, 1759, S. 379—80).

¹ R. Nyerup har »Gylden«.

² Her staar »budhelig«; R. Nyerup har »budhellige«.

³ Her staar »eller skant fanghe«.

⁴ F. R. Friis har »Opdag«.

⁵ Her staar »tho«.

⁶ F. R. Friis har »Sydekost«; jfr. § 41.

skouff¹, købe och selie her vti Slavelsze, the schulle giffue alle brødhre en *tønne* tyscht øll eller xxiiij þ oc swo megthet til radhet, om thee wordher paakerdt.

6. Item huo som gør sin brodher forkøp, han giffue brødhre too oræ pænninghe och then brodher, som han gør forkøp, en øræ.

7. Item ho som køber heel tynnæ flood eller beghe eller halff tynnæ eller heelt schippund hamp eller halfft wdhen brødhre mynnæ, han schall giffue laghet ij *tønner* øll.

8. Item ho som kalder sin broder tyff, han schall giffue alle brødhre en saghe marck och then brodher, hand gør thet, giffue hannum too *marck* saghe, oc ær thet swo, at han kaller hannem tyff igien eller nogher wqvædens ordh eller gensuar, tha schall han giffue halffdeelen.

9. Item huo som [giffuer] syn lawsbrodher eller søster wqvædens ord, han schall giffue alle brødhre j saghe *marck* och then, han thet gjør, j heel saghe *marck*, och giffuer han wqvædens ordh igien, tha schall han giffue halffdeelen och gyffue hannem godhe ordh ther imodt igien.

10. Item huo som slar sin lawsbrøder med sin neffue, han schall giffue laghet en saghe *marck*. Er thet swo, han slager med swerd eller annet wapen, han schall giffue brødernæ too saghe *marck* och then, han thet gør, halffdelen, byszens och koningens sagh wforsømmet, om thet wpkommer.

11. Item om swo sker, thet gud forbiudhe, at nogher slar syn lawsbrodher ihiell, han schall giffue brødhernæ i lawet en lødig *marck*.

12. Item ho swm gjør hoor med sin gilsyster, han giffue lawet j *marck* lybsch och then brødher, som konen æyer, ij *marck* lübsche.

13. Item ho swm kærer syn brodher fore nogher woltsman, førre han foor kerdt thet fore sin oldermænd,

¹ Her har F. R. Friis indskudt »og«.

och hand fanger theraff noghere scham eller schadhe, han schall giffue brødhernæ i lawet en *marck* lybsche och then, han thet gjør, giffue hannum en saghe *marck*.

14. Item ho swm kalder sin lawsbrodher til tings fore vdhen oldermantz mynnæ oc brodhers, han schall giffue en saghe *marck*.

15. Item ho swm syer steffne witnæ paa sin lawsbrodher, han schall giffue lawet too øræ och then, han gjør ther schadhe med, j *marck*.

16. Item om swo ær, att nogher brødhre haffue wsamdrechtighed til hobe, tha schulle brødhre thet forlighe, om the kunde; scher thet swo, at nogher gør segh fortrwden och ey will ladhe segh forlighe effter theris sielsze oc goer them offuerhørigh, han schall giffue i laugget j tønnæ tysks øll eller xxiiij þ och swo meghet till radhet.

17. Item ho sum spiller en schall øll paa bord eller paa klæder, han schall giffue lawet vj penninghe.

18. Item ho som bær wapn i dryck eller steffnæ, han schall giffue en øre penninge.

19. Item ho som woherdher steffnd fore konning eller fore bispen eller til landtztingh, tha skullæ fyræ brødhre tilsiges at fare met hannem paa gillens kost; huo thet icke will gøræ, han schall giffue lauwet en saghe *marck*.

20. Item ho swm wordher kalldet fore olderman, och han icke kommer, tha schall han giffue fore [then] første laudaghe too øre, for then annen laudawe en halff saghe *marck*, fore then thredie vj øre, fore then fierdhe iij *marck* saghe.

21. Item ho sum vpkaster wti gillehuszit, han schall giffue j *marck* oc, hues klæder han besmitter, hannum schall hand giffue too øre penninghe.

22. Item ho som necter then gield, som han ær sin brodher aff rettæ schyldig, han schall giffuæ brødherne too

ører, oc betall han ickæ innen logligh tiidh, tha schall han giffue dwbbelt.

23. Item ho som hindhrer olderman eller skropræst eller sin laugsbrodher, naar nogher [aff] them tall, han schall giffue j øre.

24. Item ho swm gør segh mectu(?)¹ ymodh olderman eller stolsbrodher, swo at han vill sidde, huor hannum løsther, eller tapper aff tynnen, han schall giffue j tønne øll.

25. Item ho swm schiffter flere sædhe en eth eller tager en annen mandtz sædhæ, hand schall giffue en øre penninghe.

26. Item ho swm bær falsch withne paa syn lawsbrodher, han schall giffuæ too øre penninge och then, hand gjør thet vedh, hannum schal hand giffue j marck.

27. Item naar nogher søschen døør, tha schullæ firæ, som næst ære, woghe ywer then dødhe; huo thet forsømmer, han schall giffue en øre, oc schullæ alle fyre lius brænne yffuer eth syschen och tu fore eth barn; och om swo ær, att nogher wdwortis men² behøffuer, tha schall han giffue too marck vox og fly liwsen igien i gothe nathe.

28. Item degn schall haffue huert aar en engelsch aff huert søschen, och han schall voghe yffwer wer³ then dødhe och forvare liusz oc pell.

29. Item effter huer lawsdryck, som ær om hvær sancti Mortens dagh, om fastelawen oc om helie torsdag⁴, tha schall være begengelse fore the dødhe, oc huert søschen schall offre en penningh, och huo thet forsømmer, han schall giffue en øre penge.

30. Item oldermannen schall vere frii i huer dryck, och stolsbrodhre schulle have en kanne øll, och ho, som

¹ F. R. Friis betegner Ordet som ulæseligt. ² Dette Ord er udeladt hos F. R. Friis.

³ Her staar »wen«; F. R. Friis har »Mand«. ⁴ Hellig Torsdag er Kristi Himmelfartsdag.

sidher til effterdrich, och han er iche bedhen, hand schall giffue too øre penninghe.

31. Item huo som biudher giest paa alle theris weghne, hand schall selffuer sware¹ fore hannum.

32. Item enghen maa biüdhe vloulige giæste i vort law, mand eller qvinde, swen eller møø, vdhen the som skellighe ære och erlighe² vndher en march saghe.

33. Item om swo sker, ath olderman eller stolsbrødre ære fran³ steffne, han schall giffuæ en øre.

34. Item huo som søgher kroæ effter drich eller dobler sine klæder bort, han schall giffue j tønne tysches øll till laffwet och j tønne till raadet.

35. Item huo som schall giøre sin mesterkost, hand schall giwæ fyræ færsche rætter oc salte bøste, som ther til hører, huert søschen en huedebrødh, oc rubrodh, smør, ost, som ther til hører oc behoff gørs, iiij tønner øll och en lodig march til at lønnæ mæszten met oc too march wox fore sin indgangh til liwszene paa alteret.

36. Item enghen schall ganghæ tiil noghre aff vore kosthæ vdhen hosbondhe och huszfrue, wdhen saa ware, at nogher bud ginghe tiil dem met diende⁴ barn och strax hiem ighien, vnder iij march saghe.

37. Item ho swm ære fran lauvesteffne vdhen oldermantz mynnæ och lofflicht forfall, han schall giffue en march wox til alteret; thæsse ære loffligt forfall, som the schulle være i forfall fore, som ær siugdom, ligferd, brølups ferd och søge effter sin retthe tyuff eller byes forfall paa herschaps weghne.

38. Item naar olderman tilsier at komme til steffnæ, huo iche kommer, hand giwer j groth.

39. Item huo som iche søger aff brødere syn lawe

¹ Her staar »swære«.

² F. R. Friis har »fiellige«.

³ Her staar »frams«.

⁴ F. R. Friis har (som Trykfejl) »doende«.

dryck och gangher till andhre law, han schall giffue j tønne øll.

40. Item huo som gangher aff steffne met wmyenne, han schall giffwe till lawet j *march* lübsz oc til raadet och swo meghet och ey wære siit law nærmere, en alle brødre thet tilstædhe wille.

41. Item om soo scheer, att nogher lauss brodher barn gørs skomagere embethe behoff, tha schall han være sin siudhe[r]kost frii.

42. Item ho som barcker læder eller gjør ny skow innen byss eller vdhen fore nogen annen end fore sig selffuer, hand schall giffue j tønne øll och ij *march* wox fore huer tidh, han thet gør, oc swo møghet till raadhet.

43. Item ho som fører ny schow paa land at sælie vdhen till frii marcket, hand schall giffue j tønne øll oc ij *march* wox oc swo meghet till raadhet.

44. Item ho sum vil lære skomagere embethe, han schall giffue brødhre j tønne øll oc try salte bostæ, en fersch ræt, try faad smør, træ ostæ oc brødh, som ther til hører.

45. Item til huer lawekost schall beddes borghemesterne, kemmenere oc byefoghethen, om the komme ville.

46. Item engher schall haffue noghre ny skoo fall vthen wti skooboderne eller hiæm till sit æyeth vdhen i jaarmarcket.

47. Item wordher nogher aff wore lawsbrødhre dødh oc hanz huszfrue leffver ther effter, tha maa hun brughe sith embedhe dagh oc aar thereffter, om hun enche sidder.

48. Item huilchen brodher ther gangher fran syn olderman oc brødhre met wmyennæ oc offuerda[d]ighedh oc kærer fore borgemestere oc raadh, faller han tha ymodh siit law oc brødhre, tha bødhe tiil byen swo megeth som till lawet.

49. Item ho swm ther locker en annens swend vd

aff tiænnistæ vdhen bundhens mynnæ, han schall giwe lawet ij *march* saghe oc swo meghet till raadhet, om thet wordher kerd fore them.

50. Item schall och enghen eller maa gøre skoo fore nogher annen her wti Slagelsze vdhen i lawet fore them selffuer vndher iij *march* saghe oc swo meghet til raadhet.

51. Item olderman och stolbrødre¹ haffue macht at gøre nathe med brødre i alle *forneffnte* ærinde² effter brødhre[s] raadh oc samtyche.

Aar effter guds byrdt millisimo qvadringentesimo septuagesimo primo profesto *sancti Petri apostoli* in cathedra³ var thennæ nærwerendes skraa, som skomagere gillet tilhører i Slauelsze, paa raadhuszit fore Clemen Griisz oc Geriche Hanszen, som then tiidh burgemestre vare, och for thet meenige raad, manghe flere dannæmæn owerværendes, hørdhe oc obenbare læsdes oc owerveydes alle artichle och schickelse, som i *forneffnte* skraa ære skreffne, gaffue alle samtyche till, at the schullæ holles oc ey mynsches oc ey heller [be]høffuisz annerledes, en som foreskreuet standher. Paa thet at thesze *forskreffne* artickel oc schichelsze skullæ holles oc ey her effter ymodh att tale[s] i noghre mathe, tha stadfæstæ wy thenne skraa och alle hindis artichle meth worth stadtz inseyglæ, hengendis her neden fore. Giffuit aar, dagh oc stædh, som fore er skreffuit.

[*Formentlig senere Tilføjele:*]

52. Item enghen schall sye ney fore oldermantz dømmæ eller stolsbrødræ¹ dømmæ vndher en tønne øll tiil widhe, om [han] sier⁴ næy ther fore.

¹ F. R. Friis har (som Trykfejl) ³ Petri cathedra er den 22. Februar, »Staldbrødre». der 1470 var en Fredag.

² F. R. Friis har (som Trykfejl) ⁴ F. R. Friis har »siges». »Grundee».

37.

1471, 22. Februar. *Borgemesler og Raad i Slagelse give Byens Bagere Artikler.*

Skraaen er opbevaret i det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Re-sens Atlas Danicus (Universitetsbibl. Arnæmagnæanske Saml. Fol. Nr. 361, S. 142—146), hvor den indledes med følgende Overskrift: »Constitutionum pistorum hic est tenor«. — Den er med ny Retskrivning trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Hist.« (Slagelse, 1875, S. 111—118) og nogle enkelte Paragrafer i R. Nyerups Tilstanden i Danm. og Norge, I, S. 253—4. — De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

In nomini domini amen.

Thisse ere the artichle oc forord, ther vppa fynnaæ ære aff burgemestere och raadh i Slauelsze effter wor naa-dighe hærre konningh Christierns tillade[l]sze och hansz naadis privilegis vdviszelsze¹, alle gielbrødre at holde skel-lige och forsivnlighe wti baggere embedhe i Slauelsze, som her effter følger.

1. Primo ho swm vil baggere embethe wynnæ, han schall gangæ til olderman oc beddes om theris law, och schall han haffue² sit echte breff, och at han ær lofflighe schilt fran siit herschaff, och prøwe ham sidhen i siith embethe med rubroth oc huedebrødh at baghe, thet han siith embethe swo³ kan, thet brødhre enghen straff lide fore hannum sidhen i sitt embehte i swo mathe, at han schall baghe twænnæ bæchter fore oldermantz offn, en hwedhe-brødh oc en rwbrødh, swo at alle brødre taghe ther tha nemæ paa, at han ther fult met gøre kan⁴, oc swo att lawet enghen straff fangher therfohre aff noghre andhre wdwortesz.

2. Item maa och engen inganghe i wort law, om han hawer⁵ nogher ymodh brwt aff wore lawsz syskene, bro-dher eller søsther, førre en han hawer beyret ymodh them.

¹ Se ovfr. S. 168 Anm. 2.

² F. R. Friis har »give«.

³ Her staar »swe«.

⁴ F. R. Friis har (som Trykfejl) »saa«.

⁵ F. R. Friis har (som Trykfejl) »faar«.

3. Item ho swm wil indganghe i wort law och nydhe vor friihedh, han schall giffuæ os tu salte bøsthæ, træe ferske retter, smør, ost, huedebrød, rubroddh, som ther behoff gørs, en *tønne* øll fore hanz ingangh oc ij þ¹ *grot* till meszen.

4. Item ther æffter naar eth halfft aar fremganghet ær, gøre tha lawet en heel kost, som ær try salte bøstæ, fem fersche rætther, smør, ost, rwbrød, hwedebrøddh, som behoff gørs effter schellighed, oc too *tønner* øll och ij þ¹ *grot*, oc ther till schal biudes burghemestere, byfoghet och kemmener.

5. Item om noget ær bortæ helt aar eller mere wdhen bysz och inkommer igien oc wil nydhe wort embedhe oc friihedh, tha schall han gøre alle brødhre en heel kost eller haffwe thet met alle theris mynnæ.

6. Item om noget gør annen forkøb i hwedhe eller i rwgh eller i andhre mathe, giffue lawet j *tønne* øll.

7. Item ho swm gangher vdhen byesz eller innen³ [och] køber nogher brodher till fortræddh, huer tiidh han thet gør och wordher offwervunnet met vitne, giffwe lawet j *tønne* øll.

8. Item ho swm giffuer syn brodher eller søsther wndhe ordh eller wqvædens, han schall giffwe lawet j øre penninghe; slaar han hannum eller hænnæ met neffwe, giffwe j *tønne* øll, konningis ræt och byszens wforkrencket; slaar han och meth wapn, giffue j *tønne* øll, konningen och byen, som ræt er.

9. Item om noghen brodher gør then annæn saar, gøre lawet j koost, konningens ræt och byszens wforsømmet, eller haffue thet med alle brødhærs welie.

10. Item om nogher brodher ær wlydigh, swo at

¹ F. R. Friis har »Mark«.

² Her staar »huens« jfr. § 15. F.

³ F. R. Friis har (som Trykfejl) R. Friis har »hem«.

»Mark«.

han icke wil forliges wel met syn brodher och ær olderman och brødhre genstridigh, giffwe lawet j *tønne* tysth øll och thil radhet och swo meghet.

11. Item om nogher søster giffuer nogen brodher eller søsthere vqvædens ordh paa gilles bencken, giffue lawet j *tønne* øll.

12. Item om nogher brodher giffuer annen brodher eller søsther noghre wskellighe¹ ordh, ther han[s] eller hennes ære kan røre, och han thet icke bewiisze kan, giwe lawet j *tønne* tysth øll, two *marck* vox oc swo meghet til raadhet.

13. Item huilchen iche kommer til almynnelighe steffnæ och wordher løfflighe tilwaret met annen, han schall giffue j øre penninghe tiil lawet; ære olderman eller stolsbrødre² fran steffne, huer giffue ij øre penninghe.

14. Item enghen schall baghe om løffwerdagh eller mondhag och gøre sin[e] brødhre schadhe met; hwo thet gør, giwe lawet j *tønne* øll, wdhen ther wonskes brødh och tilsindhes vordher aff burghemestere eller foghet paa herskaps weghne.

15. Item huilcken ther fester³ annen brodthers thiænestefolck innen⁴ ræt festninghdagh och wdhen bundens welie, giffwe lawet j *tønne* øll och tiil raadhet och swo meghet.

16. Item enghen schall oc haffue nogher swen i syn thiæniste, swo at han nydher och brugher worth embethe, førre en han haffuer giørt lawet fyllistæ och byen; hwo thet gør, giwe lawet en lødigh *marck* och raadhet oc swo meghet, wden swo ær, ath alle brødhre hannum nadhe villæ.

17. Item⁵ huilchen brodher ther wordher forarmet

¹ F. R. Friis har »skjellige».

² F. R. Friis har »hæ».

³ F. R. Friis har (som Trykfejl)

⁴ Her staar »huen» ifr. § 7.

»Staldbrødre».

⁵ F. R. Friis udelader dette Ord.

met fattigdom, swo at han segh iche biære kan, tha schulle alle brødhre hielpe ham aff lawszens [penninghe]¹ two þ² grot segh att forbeyræ met.

18. Ithem om nogher brodher faar³ wdhen bysz och fynner syn brodher eller søsther i nogher nødh, oc han them iche hielpe will, giwe til lawet j tønne øll, om ther wordher kerdt effter.

19. Item naar nogen brodher eller søsther døør, tha schall hwer aff embedhet woghe yffuer hannum om nathen eller haffue ther siith wiisze bud, vdhen han ær [i] lofflichæ hindher eller forfall; huilchen thet icke gør, giffue en øre penninghe.

20. Item ho swm⁴ iche then døde till graffwe fylger, giffue j marck øre penninghe.

21. Ithem om nogher brodhers barn eller tiæneste folck døør, tha schall huer aff embethet nærwærdesz wære i jordeferdh, vdhen han ær i loffligt hindher; hwo thet iche gør, han giffuer j øre penninghe.

22. Item naar nogher brodher eller søsther døør, tha schall huer søsken lade holle en mesze foræ thesz siæl och alle christne siælæ, forræ thet ædher kødh⁵; hwo thet icke gør, han schall giffue iij øre penninghe i gudhs naffn i oldermantz nærwærelsze och asziwn for then dødesz siæll, swo frembt som han haffwer fulth giørth, men han leffde i laffwet.

23. Item huilchen som giør wliud i noghre stæffnæ, olderman eller stolbrodhre⁶ eller nogher annæn brodher, ther liwd haffuer aff olderman, han giffuer ij øre penninghe.

24. Item huilchen brodher ther steffner en annæn fore konning eller annen woltsman, burghemestere eller

¹ F. R. Friis indskyder »Kasse».

⁴ Her staar »sowm».

² F. R. Friis har (som Trykfejl) »Mark».

⁵ Jfr. øvfr. S. 165 § 20.

³ Her staar »saar», Friis har »farer».

⁶ F. R. Friis har (som Trykfejl) »Staldbroder».

foghet, føræn han haffuer kært thet for syn olderman, giffwe lawet j *tønne* tyst øll och swo meghet til raadhit.

25. Item huilchen brodher sidst gangher wdi lawet, han schall være alle theris thiænere til lawszens behoff, til noger annen brodher kommer i lawet; tha schall han w[e]thertage oc gøre swo fremdcelis.

26. Item huilchen brodher som vordher befynden i abenbare doebell, han skall giffue till lawet en *tønne* tyst øll oc swo meghet til raadhet.

27. Item huilchen brodher som sier næy fore oldermantz dommæ, han skal giffue til lawet j *tønne* øll och j *marck* wox till meszen.

28. Item om nogher brodher hawer gammelt brødh baghet och iche kan fultgøre fore synnæ penninghe, swo ath thet yffuer liggher, tha maa en annæn baghe effter brødhre siælsæ ock som skelligt tillgaar, saa ath ther icke brøsth paa hwedebrødh [bliffuer].

29. Item lofflighe forfall skall man ock wiide at være, som her effter følger, huilchæ som ickæ lawsz steffnæ søghe och tilbudhnæ ære met dænen¹, som først ær siugdum, ligfærd, brulups ferdh oc søghe effter sin rætte tywff eller bysz forfall paa herskaps weghne.

30. Item om nogher brodher gjør hoor met sin laws-søster, hand schall giffue lawet iij *marck* saghe oc then, ther konen tilhører, hannum och swo meghet oc en *tønne* tyst øll til setnings øll.

31. Item schullæ forskreffne baggere i Slauelszæ huer loffwerdagh huer giffue konningen en hwedeløff, om the brødh haffue fall, wndhertaghet two aff brødhernæ the schullæ giffue bispen aff theris hwedebrødh thesz forudhen i samme tall.

32. Item schall konningen upbære forskreffne hwædebrødh fore swodanne sagh, som nogher bagher eller hans

¹ F. R. Friis har »dem«.

ombudh slaar nogher meth huedebrødh, som ham tages fran, wkrencheligh oc wbrødeligh fore huer mand at bødhe.

33. Item [schall] bispen aff two wp¹ at bære fore swo-danne sagh, ath the muæ sickte, røre korn oc brughe there embethe om muelighe hellige daghe wbrødhelig at wære fore bispens officiale eller i nogher annen schaat fenghe².

34. Item giffue forskreffne baggere i Slaulse huer juleaften konningens foghet eth hundrede hwedebrød och eth hundreth rubrød, fore thi att nogher vtvortes schal ey føre noghre brød her indh ymodh theris welix vdhen i Jacobi marchet.

35. Item skeer thet swo, at noghre fører tyst brodh, tha muæ the [icke] sælie thet wdhen om løwerdaghen.

36. Item mue the wbrødheligen panthe fore konninghen, byen eller sagvollereren fore laws giæll oc rætte vilkor paa lawszens weghne.

37. Item om nogher brodher affgaar och bliff[ue]r dødh, tha maa hans husfrue, som ighien leffwer, brughe embedet aar och dag theer effter, om hun encke sidder; giffter hun segh, tha schall hun gøre effther brødhre sielsæ.

38. Item om nogen brodher køber samfelles³ lest korn mere eller myndre aff noghre vdwortes, ther kommer tiil skips tiil Skelsøør eller tiil Kørsøre, tha schall huer brodher standhe i met effter sin formuæ i samme køp vnder iij inarck saghe oc swo meghet tiil byen.

Aar effter guds byrdh Mcdlxx primo ipso die sancti Pet[r]i apostoli in cathedra⁴ var thennæ nærværendes skraa, som bagger gillet tilhører i Slauelsze, paa raadhuszet fore Clemen Griisz, Gericke Hanszen, som then tiidh burghe-mestere varæ, oc for thet meenighe raad, manghe flere dandemen offverwærendes, hørdhes oc aabenbare lesdes oc

¹ »F. R. Friis har »og«.

² F. R. Friis har »fange«.

³ Her staar »som fellen«.

⁴ D. e. Petri cathedra den 22. Februar, der 1471 faldt paa en Fredag.

offuerveydes alle artichle oc¹ schickelszæ, som i *forscreffne* skraa ere schreffnæ, gaffue alle samtyche till, ath deh schulle holles oc ey mynsches och ey heller [be]høffwes andherledes, en som schreuet standher, paa thet att thisze *forscreffne* artichlæ oc schickelszæ schulle holles och ey her effther emodh ath thale i nogher madhe², tha stadfæsthæ wy thennæ skraa och alle hennes artichle met vort stadtz intzæyle hengendes nedhen fore henne, datum anno, die et loco ut supra.

[*Formentlig senere Tilføjelser:*]

39. Item schulle alle baggere i Slauelsze baghe goth hwedhebrødh oc rubrødh, efftersom thiden tilsier och borghemestere och raadh them tilsienes wordher.

40. Item olderman och stolsbrodhre haffue macht att gøre nathe met brødhre och alle *forscreffne* ærinde effter alle brødhre radhe oc siælsz oc samtychæ.

38.

1474, 13. Septbr. *Brev, hvorved Aalborg Skomagerlav for en udlaant Sum faar Pant i en Ejendom.*

Pergamentbrevet findes mellem Danske Selskabs Membraner i Rigsarkivet. Der hænger 5 Seglremme ved det, men alle uden Segl. En Afskrift med Plesners Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. Paa Brevets Bagside staar »Hr. Rejersen« (jfr. ovfr. S. 167).

Alle men thette breff see eller høre læsis, kungør jeg Pether Swenssøn, radhman i Albvrgh, at jegh wedherkennes migh aff ræt giæld skyldigh at wære skomagher gilde i Aalborg fire oc tyughe lubesch mark danske penninge, som i Norjudland geffue oc genge ære, for hwilke penninge jeg haffuer i pant sæt oc met thette myt obne breff i pant setter *forscreffne* skomager gilde en myn jord oc grund liggendis nest østen til then gardh, som jegh nw selff vdi boer, oc Hans Skredher nw *forscreffne* jord vpa boor oc i wære haffuer, i lenge oc bredhe, som hun nw forefunnen ær, i

¹ Her staar »re«.

² Herefter staar et overflødigt »is«.

swo madhe at forscreffne gildes forestander oc olderman skal forscreffne jord oc grund anname ath sancti Michels-dagh nw nestkommendis pa forscreffne skomager gildis weghne at haue, nyde, brughe oc beholde for et frit brugeligh pant vaffløst i fæm samfelde aar, ther nest effter kommendis oc sidhen swo lenge, hun worder logligh igen løst for forscreffne xxiiij marc lubesch. Item ware thet oc swo, at then forscreffne jord oc grund sculde affhendis anten til købs eller ydermere forpantes, tha scal forscreffne gilde nest wære then forscreffne jord for laghe penninge. Thi tilbinder jeg migh oc myne arffuinge then forscreffne jord oc grund at frii, hemle oc tilstande forscreffne skomager gilde for hwer mantz rette tiltall, swo lenge hun worder logligh igenløst i alle made, som forescreffuit staar. Till ydermere withnesbyrd henger jeg myt insigell nedhen fore thette breff met andre dandementz insigle, som ære Seurin Eskilssøn, Per Anderssøn, Michel Hwithoffd oc Per Jacopssøn byscriffuer. Datum Albvrgh *pro festo exaltationis sancte crvcis*¹ anno domini mcdlxxiiij^o.

39.

1474, 21. Oktbr. Kong Kristiern I stadfæster Ribe Skræderes Privilegier.

Pergamentbrevet, der her er gjengivet, opbevares i Ribe Raadstuearkiv; de i det stadfæstede Privilegier af 17. September 1349 ere meddelte ovfr. S. 1—2. — Brevet er tidligere trykt i Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 3—4.

Wii Cristiern meth gudz nadhe Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes oc Gothes koning, hertwgh i Sleswigh oc i Holsten, Stormarn oc Ditmarschen hertwgh, grewe i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wore

¹ Korsmesse om Høsten (*crucis exaltatio*) er den 14. September, der 1474 faldt paa en Onsdag.

borghere, som eere skrædere oc owerskrædere vdi wor køpstad Ribe, haffwe ladet berette fore oss, at borghemestere oc radh ther sammestedh haffwe giffwet them swodanne priuilegia oc friihet swo lydendes ordh fran ordh, som her efftir scriffwet staar, vpa latine: [*her følger det ovenfor S. 1—2 trykte Dokument*], huilke priuilegia oc friihet wii stadfeste oc fulburdhe wedh fuld mackt at bliffue meth alle theres article, som the ludhe oc vtwise, thi forbywte wii alle, ehwo the helst ere eller wære kwnne, forscreffne skrædere oc owerskrædere i Ribe modh forscreffne priuilegis oc frihetz vtwiseelse at hindre eller hindre lade eller i noget made vforrette vnder wort hylleste oc nathe. Datum in castro nostro Seyghebergh die xj milium virginum¹ nostro sub secreto anno domini etc. lxx quarto.

Dominus rex per se.

40.

1476, 29. Novbr. Roskilde Biskops Dom i en Ejendoms-sag, som Skomagerlavet i Kjøge vinder til Fordel for St. Johannes og St. Jacobs Altar i denne Bys Kirke.

Pergamentbrevet er opbevaret i Rigsarkivet (Topogr. Saml. paa Pergament, Kjøge Nr. 11). Officialens Segl hænger under; det er afbildet i Dr. Henry Petersens Danske gejstl. Sigiller fra Middelalderen, 1886, Nr. 188. En Afskrift med Grams Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. Brevets Indhold er gjengivet i Franziska Carlsens Efterretn. om GammeLKjøgegaard og Omegn (I, 1876, S. 47 jfr. 44).

Alle men, thetthe breff seer eller høræ læsee, heelsse wii Cristiern Pæderssøn, bispens officialis i Roskilde, ewindelighen met wor herræ, oc gøræ wii widherligh met thettæ worth nærwærendis obne breff, ath aær effther gudz bwrðh² tusende firehundrede lxx paa thet siætthæ then fredagh, som

¹ D. c. den 21. Oktober, der 1474 ² Her staar »bierdh«.
faldt paa en Fredag.

faell *sancti Andree* affthen wppaa¹, nærwærendis hederlige men her Jens Nielsson, her Jens Persson, mester Clæmith Olaffsson oc her Hans Clawsson, canicke i Roskilde, met andre flere dande men, then dagh dom søgthæ, wor skicket for oss wppaa Roskilde dom two beskedne dande men, Jeppæ Olaffsson oc Anderss Pædersson, burgere wdi Køghæ, fuldhmecthughæ *procuratores* paa skomageress lagh oc gilde weghnæ i Køghæ till *sanctorum Johannis ewangeliste et Jacobi apostolorum* altere ther samme stædz wdi Lauris Rodess capell, som tiidh lofflighen steffnth hade Mickell Jeippsson, boendis i Strøbii, paa sin husfrw Birgittees weghnæ wdi een sagh for een gaardh liggendis i Køghæ, hederlige men, her Jens Ebbesson oc her Matteess Ebbesson, presther ther samme stædz, gudh therriis siæle haffue, gaffue oc skøettæ til *forscreffne* altere i Køgæ kirckæ till ewindeliche æye, æye skullendis for therriis syæless saligheedh oc alle cristne siæless, oc *forscreffne* Mickell ther wppaa hindher gøer, ath *forscreffne* *procuratores* maa ey nydhæ, hwes them ther aff *forscreffne* gaardh aff rettæ tilfaldher oc bøer opp at bære oc forsee till *forscreffne* alteris nytthæ oc gaffn. Ther till swarede *forscreffne* Mickell Jeippsson, ath then gaardh waaer hans husfrwess rettæ ærfluæ goodz, oc i ynghæ maade wilde tilstæde eller tillade, ath *forscreffne* altere skullæ haffue ther noghen rettigheedh wdi *forscreffne* gaardh; huilket² *forscreffne* alteris wærie lagde the her straxen therriis breff i rettæ oc bewisde thet clarlighen, ath *forscreffne* gaardh waar lofflighen oc skellighen giffuith till *forscreffne* altere, som thet segh aff rettæ bøer; tha effter thii the wilde incktet nynde wppaa gaa, æn beeddess om reth wppaa baade sidher, oc effter beggess therriis tiltæel oc geenswaer oc effter swodanne breff oc bewisningh, som for oss

¹ Andreasdag, den 30. November, faldt 1476 paa en Løvedag.

² Foran »huilket« kunde der synes at staa »i«; men det giver ingen

Mening og er formentlig kun en Levning af et fejlskrevet Bogstav, der delvis er blevet udraderet.

i rettæ wore, kunnæ wii ey rettere finde eller besinde, æn forscreffne gaffue bøer ath holless. Thii wor ther swaa wppaa dømpt oc effter the hederlige mentz raadh oc samticke, nærnerendis wore, for rettæ affsagth, ath forscreffne breff skulle bliffue i therriis welmachth oc bøer ath holless oc forscreffne altere skall nydæ oc behollæ samme gaardh, forbiudendis noghen man ath beware segh ther met eller noghet hinder ther wdi at gøre wnder then helge kirckis bandh, wdhen the ther met rettæ tilskickendis woorde. Ath swaa ær gaanget oc farith oc swaa ær aff dømpt oc for rettæ affsagth, thet widne wii met officialis embitz intze glæ hength nædhen for thettæ breff, som giffuith oc screeffuit ær aaer, dagh oc stædh, som forscreeffuith staaer.

41.

1480, 9. Oktbr. *Kapitlet i Odense giver Byens Skræderlav Ret til at have et Alter i St. Knuds Kirke og til selv at kalde Præsten til det.*

Brevet er her trykt efter »Aktstykker til Oplysning af Danm.'s indre Forhold i ældre Tid» (II, 1845, S. 65—66). Det originale Pergamentbrev som der er benyttet og som tilhørte Odense Skræderlav, er forgjæves efterspurgt. Efter Suhms Hist. af Danm. (V, 1792, S. 73) skulde Odense Skræderlav 1470 have stiftet et Alter i Byens »Fruekirke, Gud, Jomfrue Marie og St. Knud til Ære, som og et Brev af 1524 udviser». Vedel Simonsen (Bidr. t. Odense Bys Hist., I, 2, S. 173) mener, og sikkert med Rette, at Meddelelsen skyldes en Forvexling med det efter nærværende Brev 1480 af Lavet i St. Knuds Kirke stiftede Alter. »Brevet af 1524, der er trykt nedenfor (s. 30. Oktober 1524), angaar Alteret i St. Knuds Kirke.

Wii effterscreffne Hans Urne, domprowst i Othens, Clauues Anderssen deghen, Laurentz Anderssen cantor ock gantz capittel i samme steth gøre witherlicht for alle meth thette wort opne breff, at vii haffue vnt ock tillatt meth thette breff, vnne ock tillade de beschedne danne mæn, borghere i Othens, i gamle schredere lagh oc brøth-

reschapp, som nw ære ock hereffter komende worde, till ewigh tiidh meth theres husffrwer, gud alsommechtigste, jomfrue Marie, sanctæ Knwt och alle gudz helgen till loff oc ære och forschreffne brødre oc søster i samme gamle schrædere lagh, leffuendes och døthæ, till sieles salighet, mwæ haffue eet theres altare oc vicariam i sancti Knutz oc uor domkirke oc mwæ sjelffue haffue macht vicarium oc capellan at skicke till forschreffne vicariam, en effter annen, till ewigh tidh, thog swo at nar the vicarium oc prest ther till haffue wele, tha skulle the theth giøre effter wort oc woræ effterkomeres, prelaters oc canickers i Othens rad ock samtycke, sua at¹ hwat vicarum, the ther till haffue wele, skal taghe sin tienistæ wæl till ware for thett altare oc regere sig ærlighe oc skellige effter syt werdugæ prestæ embitt oc skall giøre capitell skelligh oc tilbørligh lydelsse oc bewise sig troligen at wele giøræ domkirkens hether, tarff oc bæste effter sin yderstæ formwe, theslige alterens. In cuius admissionis robur et testimonium sigillum nostrum Otoniensis capituli presentibus duximus appendendum. Datum Ottonie anno domini mcd octuagesimo die sanctorum Dionisii et sociorum martirium².

42.

1481, 9. Novbr. Brev paa en Messe ved det af Guldsmedenes og Remsnidernes Gilde i Svendborg opholdte St. Hans Alter i Byens Vor Frue Kirke.

Pergamentbrevet opbevares i Svendborgs Raadstuearkiv, men alle dets 6 Segl mangle. Det er tidligere trykt i »Aktstykker til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid« (I, 1841, S. 106—7).

Jegh Nis Hay, radman i Swennebvrggh, gør witterligh, at jech met myn kære hostrves Karine Jeppsdotthers fry

¹ Her staar »et«

² 1480 var det Dionysiusdag Mandag den 9. Oktober.

willie, samtyckæ och fwlbwrðh haffuæ wndh och gyffuet och *met thette* wort opne breff til ewymeligh eyæ wndhæ och gyffuæ til sancti Johannis baptiste alteræ och gyllæ, som gwldsmædæ och rymnedher oppe holler wdi wor frvæ kyrkæ i Swennebvrgh, som er fem synnæ tywæ mark och viij mark och xx i thet panthæ gotz, som jegh haffuer af Hæringdhæ kyrkæ, hwilketh gotz som lyggyndes er wti Agædropp aff thet gotz, som gudh haffuer megh forleeth poo jordhet, for begges wore syæles bestandh och salighed skyldh och for Marinæ Hays, myn kæræ hostrves syel, hwilken gudh nadhæ, och for alle crystnæ syælæ, *met* sodan wilkor och forordh, ath hwadh then *forscreffne* swm renthæ och skyllæ kan, *met* annen renthæ, som til sancti Johannis baptiste altere aff andræ danne men til fornæ stycthet och gyffuet er och æn gyffues moo heer effther aff goth folk, skal holdess til ewygh tidh hwer wghæ sex messer, och skal i alle the sex messer lesses en collecta for alle the, som haffuer hiolpeth til sancti Hans alteræ och gyllæ, och skal jegh *forscreffne* Nis Hay och myn kæræ hostrw fwlt h machth haffuæ i wor liffs tidh til *forscreffne* alteræ thet at forsee och forlææ¹, medhen wi lyffuæ, en høwesck och beqwem presth, hwem oss teckes, then ther gutz tiennistæ for *forscreffne* sancti Hans baptiste altere gøre och holle skal sex daghe om hwer wgæ, som *forscreffueth* stoer.

Item ware thet och soo, at gwðh forbywdæ, then presth nogher merkæligh forsømmelsæ heer imodh giordæ och blyffuæ at wareth en synnæ och æmen synnæ och tredyæ synnæ och ey wille tha raadæ boedh oppoo then forsømmelsæ, tha skulle allermen och alle gyllebrødræ i *forscreffne* gylle fwlt machth haffuæ at skyckæ en æmen dænneman til, ther then tiennistæ wil holle, som *forscreffueth* stoer.

Item och nar guth thet soo forseeth haffuer, at wi

Aktstykker, I, S. 206 har »forlæne».

dødhæ och affgangnæ æræ, tha skulle allermen och gillebrødræ i forscreffne sancti Hans baptiste gyllæ met Hans Gwldsmetz radh och samtyckæ ther effther fremdeles fwldh machth haffuæ thet at forlææ och forsee, hvem them tha besth tyckes och forscreffne altere ydhermere at forstandhæ, som the wille andhswaræ for guth.

Item ware thet och soo, at gudh forbywdhæ, nogher wille dyerwes forscreffne machth och fryhedh at forkrenckæ i nogher modhæ modh thette wort opne breff, tha skulle forscreffne allermen och gyldbrødræ fwldh machth haffuæ forscreffnæ swm gwldh och penninghe ighen at anamme fraa forscreffne sancti Johannis baptiste altere och stycthæ ther anner stedh wti Swenneborgh gutz tiennistæ, hwar them tha besth teckes.

Item forbywdhæ wi alle wore arffwynghe och alle andræ, i hoo the helsth æræ, noghith at bewære segh met forscreffnæ swm penninghe och renthæ til forscreffne sancti Johannis baptiste alteræ andherligs, æn som thette worth opne breff indhæ holler, wndher gutz høggestæ heffn och wndher theres syels forfarelsæ.

Item hoo som capellan er til forscreffne sancti Hans alt[e]re, tha skal han haffue en aff the nøglæ, som til thet skryn hører, som alterenss breff¹ indæliggæ.

Tiil ydhermeræ wyntnesbyrdh och bædræ forwaringh poo alle forscreffne artiklæ, at met gutz hielp soo skal holles i sandhedh, som forscreffueth stoer, tha hengher jegh Nis Hay myt intzegel nedhen for thette myth opne breff met myn fry willie, widskaff och i myn fwllæ welmachth met fleræ hedherligh mentz, som jegh haffuer bedhith ther til, som er her Jens Ostretson, sognepresth til Oldropp, her Hans Laurensøn, sognepresth tiil Kyrckæby, Hans Andhersson, borgmesther i Swynbvrgh, Nis Maghnussøn, radman i

¹ Dette Ord er skrevet til over Linien Aktst., I, S. 107 har »loff«.

samme stel, och Morthin Skeyer, borgher och byman i Swynbvrgh. Screffuet i Swynbvrgh aar effther gutz byrdh m^ocd^olxxxj^o then fredagh nesth for sancti Martini dagh¹.

43.

1487, 31. Maj. Brev, hvorefter en Gaard i Odense skænkes Vor Frue Alter i St. Albanikirke (til Sjælemesser for Byens Smedelav).

Det er aftrykt efter »Aktst. t. Oplysn. af Danm.'s indre Forhold i ældre Tid« (II, 1845, S. 60), hvor det oplyses, at det originale Pergamentbrev, der nu synes forsvundet, besødes af Odense Smedelav. Allerede her-efter kunde det antages, at den Messe, som Brevet indstiftede, skulde være særlig til Gavn for dette Lav, og dette støttes ved en i Rigsarkivet (Langebeks Saml. til Gilder og Lav. jfr. Vedel Simonsen: Bidr. t. Odense Bys Hist., II, 1, S. 25) opbevaret Optegnelse fra c. 1700 (muligvis med Præsten og Antikvaren P. J. Lucoppidans Haand), efter hvilken Jep Ugle 1487 skjødede Vor Frue Alter en Bolig i Graabrødrestræde »for messe at holde for gildesydskinds siæle udi smedde lauget«.

Alle men, thete breff see eller høre læsæs, helser jek Jepp Wgle, byman i Othense, ewineligh meth gudh. Jek gør thet widherlicht nerwærende och komendæ oc kennes i tette mytt offne breff, at jek aff frii wilie och berodh hwff i myn welmacht meth myn kære hwstrus samtyckæ oc jaa oc for woore foreldres siæle oc alle crisne siæle haffuer affhendh fraa mek oc myne arffwinghe och jek till ewineligh eyæ haffuer wplath, wnth oc giffueth oc meth tette mytt offne breff wpladher, giffuer oc skødher till wor frwe alter indhen sænte Albans kircke i Otthense eth boligh liggende i graabrødre stræde nordhen nest Bertill Baghers gordh oc østhen nesth forneffnde stræde, som Bodill Clausse datthr nw indhen boøer, hwss oc bygning, som nw be-greffueth er, enteth wndhertageth, ath bliffue til forneffnde worth frwe alter for etth folth skøde till ath lône messen meth, hwilketh boligh som jek ficth till aarff effther myn hwstrus fadher Lass Smedh, hwes siæll gudh nadhe; och

¹ Mortensdag, den 11. November, faldt 1481 paa en Søndag.

jek till byndher mek oc myne sane arffwinghe ath hembler, frii oc frelsse forskreffne boligh till forskreffne alter, och jek kenes mek oc myne arffwinghe enghen wdhermere deell ath haffue i thet forskreffne bolig. Tiill wdhermere forwaringh oc stadfestelsæ er mytt incigle hendh for tette breff, oc jek bedher om beskene mends incigle till witnesbyrdt, som ære Anders Friis skrædher och Anders Owersker, kircke werie till sente Albans kircke i Othens. Datum Ottonie anno domini mcdlxxxvij¹ feria quinta post festum Urbani papæ et martyris².

44.

1488, 17. Januar. Skjøde til Odense Smedelav paa en Gaard i Albanistræde.

Dokumentet er gjengivet efter »Aktst. t. Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid» (II, 1845, S. 68—69). Det originale Pergamentbrev, der var i Odense Smedelavs Besiddelse, synes nu tabt.

Jek Hierig Pabe, borgher i Ottens, gjør witherlict i thette mit opne breff, at jek kennes meghe at haffwe sold, skiøth och aff hend fraa meghe och mine sannæ arfwinge och thiil erlige och beskene mend aldermand, lentzmend och menige gillbrødræ i smedygillet i Ottens och theres efterkomende gilbrødre i same gille thiil ewinnelig eyæ, eyæ skullende, en myn gaard och grwnd i sancte Albani stræde i Ottens, legende osten athelgade oc lanx udth met thet stræde, som ligher tiil bescops gaardhen, i lengen haltrediisinne tiwe alne en myndre oc halnitten alne i bredden met hws oc grwnd op och neder i alle mothe, som hwn nw begreuen er, wnnentagen gathebodhen³ vesthen

¹ Her staar »mcdlxxxvij», hvad der formentlig er en Trykfejl. Brevets Overskrift har »1487», og dette Aarstal findes ogsaa i den ovfr. nævnte gamle Optegnelse i Rigsarkivet.

² Pave Urbans Dag, den 25. Maj, faldt 1487 paa en Fredag.

³ Denne Bod skjødedes Smedegildet af H. Pabe den 10. August 1491 (s. Aktst., II, S. 70).

sønnen ligende op tiil athelhusset met jorden, som hwn nw begreuen er, ther aff enthet wndhertagett, och kennes jek meg, forskreffne Hierich Pabe, fæ och fwltz werd op ath haffwe taget och rethe pennenge tiil myn fwlle nøyæ aff forskreffne gillbrodræ for forskreffne myn gaard, soo ath jech them tacker for goth och red betalningh. Thii tiilplichter jek meggh och mine sanne arffwinge at frii och hembler och fwllelig tiilstoo forskreffne gylbrodræ then forskreffne gaard och grwnd for eth frith køp oc skøthe lige i aallæ mothe, som thet tiil tyngte giorth war for hwers mantz hynner, tiiltale eller giensielse i noghen mothæ. Tiil ythermere stadfestelse och bædræ forwaring tha hengher jek mith inceyglæ næthen for thette mith opne breff meth flere myne kære frendher och weners inceygle, som ære her Jeib Pabe, canich i Othens, Albret Hynzesen, Eggerd Hanssen och Jep Persen i Dastrop, ath the beseyglæ thette mith opne breff meth meggh, som jek them kerlig tiilbedher. Datum in ciuitate Ottynse anno domini mcdlxxxviii¹ ipso die beati Antonii bbatis² a

45.

1488, 27. Marts. Borgemestere og Raad i Forbindelse med Amtmanden i Sønderborg m. Fl. give Byens Skomagere Artikler.

Skraaen er naaet til Nutiden i en temmelig mishandlet Skikkelse. Den i Statsarkivet i Slesvig opbevarede Afskrift fra Midten af dette Aarhundrede

¹ Aktst., II, S. 69 har »lxxxviii« (78), men at det maa være »lxxxviii« (88), fremgaar bl. A. af den ovenfor S. 190 nævnte gamle Optegnelse i Rigsarkivet, der henfører Brevet til 1488 (jfr. Vedel-Simonsen: Odense Bys Hist. II, 1, S. 27). I Aktst., II, S.

69—70 er trykt et Tingsvidue, af 15. September 1488 angaaende Hierig Pabes Skjøde til Odense Smedegilde. Gaarden ligger efter det i Albanistræde »sønnen skradherhusset». ² Abbed Antonius Dag er den 17. Januar; den faldt 1488 paa en Torsdag.

gjengiver, muligvis endda gennem Mellemed, en Afskrift, hvis Rigtighed attesteres af »Hans Lassen, Rathsverwandter«, og som igjen gjengiver en af den kejserlige Notar i Sønderborg Canutus Knutzen 1620 efter Skomagerlavets Anmodning foretagen Afskrift af Skraaen, som Lavet ikke mere kunde læse. Efter denne næppe helt igjennem heldige Fornylse er Originalen sikkert bleven lagt til Side, og Skraaen kjendes formentlig nu kun i Canutus Knutzens Notarialinstrument, der lyder saaledes:

Kund und zu wissen sey hiemit jedermänniglich über dass im jahre tausend sechshundert sechs unde zwanzig am tage exaltationis crucis, war den 14. Septembris, vor mich endsbenannte kaiserlichen notarium alhie in Sønderburg erscheinen seyn die ersahmen bürger und aelterleute des schusterhandwerks hieselbst und haben für sich und im namen ihrer semplichen gemeinen amtsbrüder mir zu erkennen geben, welchergestalt ihre gildeschra, so sie vom bürgermeister und rathmannen hieselbst unter gemeinen stadt-insiegel haben und gebrauchen, altershalben und durch langen gebrauch in schriften wäre unleserlich geworden, und dennoch gleichwohl des amptes gelegenheit erforderte, dass solcher brieff oftmals abgelesen werden müsste, mit bitte ich wollte ihnen solches briefes glaubwürdige copey unter meiner hand und petschaft mittheilen, sich davon ihrer notdurft nach habend zu gebrauchen. Wann nür dann ermelte ihre gildeschra von ihnen, den älterleuten, vorgezeigt worden, ich auch in augenschein befunden, dass sie dieses begehrens von nothen gehabt, als habe ich ihnen derselben mit fügen nicht versagen können, sondern tragenden meines notariat-ampts wegen gewehren müssen, und lautet solche ihre gildeschra von worten zu worten, wie folget: [Her følger den ndfr. trykte Skraa]. Dass nun diese jetzt beschriebene copey mit ihrem wahrhaftigen und unangelbahnen original briefe durchaus gleichlautendt sey und von wort zu wort übereinstimmt, dessen in urkunt habe ich Canutus Knutzen Sønderburgensis auss römischer kaiserlicher majestät macht und gewalt offenbahnen und am hochlöblichen kaiserlichen cammergericht zu Speyer immatriculirter notarius, dieselbe nicht allein mit eigener handt abgeschrieben sondern auch mit dieser meiner supscription und gewöhnlichen petschaft versiegelt und bekräftiget als hierzu sonderlich requiriret und erbeten. Actum Sønderburg anno et die ut supra.

Canutus Knutzen.

(L. S.)

Pro vera copia
Hans Lassen Rathsverwandter.

In gottes nahmen amen.

Desset nageschreuen is de gildeschra und beleuinge des schomakes (!) und gantzen amptes Sönderborgh.

1. Int erste, kümpst dar ein fromd¹ knecht, he sy düdsch edder dänisch, he schall hebben breve, dat he echte

¹ Her staar »fram«, der i og for sig giver en Mening.

und rechte sy gebahren von erlicken, framen lüden, isset he sick wolde vorandere. Weret ock, dat he sick voranderet hedde thouorne¹, so schall he dem gelicken sowohl bewisinge bringen van sine werdinnen also vor sick sülven; isset dat he sik nicht vorandert hefft, so seh he, wehmen he by der handt nimbt². Werdt he des werdig, so schall he borgen setten also twe bröder uth unsem laghe tho geuende iiij tonnen beers und twe dage köste mit twe ferschen richten, botter und käse; ock schall he geuen vor den ingang veer mark redet geldes in de büssen; wennes he dat ampt eschet, den schall he brødern geuen ein ton beer.

2. Item, de unse ampt will winnen, de schall dohn twe köste, de ingank unde rechte gherde.

3. Item, unses amptes kost schall wesen des negesten³ sonndages na sünde Jacobs dage⁴, und dat par volckes schall geuen tho recht gherde ij schip[punt] garsten, und up den suluisten dagh schall ock geuen dat par volckes einen schilling tho tidt gelde, unde de twe jüngesten bröder schölen wesen denstafftig deme laghe.

4. Item, dessuluig mandages darnegezt schall man beghan süster und broder, beede lauendich und doden, dar ein isslich broder undt süster schall wessen tho offerende sin eghen geldt in sinen besten klederen by sinen hōgesten⁵ brōke.

5. Item, steruit dar ein broder edder süster, de schall geuen iij *schilling* tho testamente (!) tho wasse; stervet ock en süster off enem vnsem broder, unde he denket sik wedder tho vorandrende, so schall he vor sine werdinnen geuen twe tonnen beers unde ein fersch richte, speck, botte[r] unde kasse unde ein⁶ pundt wasses, so ferne he unses gel-des werdich sy.

¹ Her staar »thomne«.

² Dette Ord er en Gising.

³ Her staar »wegesten«.

⁴ D. e. Jakobsdag den 25. Juli.

⁵ Her staar »frynsten«; s. »hogesten« i §§ 6, 7, 12 flg.

⁶ Her staar »sin«.

6. Item, wenne¹ ein broder edder süster stervet, so schollen alle brøder edder süsteren folgen no tho grauen und offeren unde bliuen dar ock so lange, de kule bedeckt is, bi den högsten brøke, dass² is ein tonne beers undt twe marck wicht wasses.

7. Item, schleit ein broder edder süster den andern broder edder süster, de schall sik ersten versöhnen mit der herrschup unde darna mit dem rahde, unde willen [wy] ehne ock nicht lenger holden vor unser broder edder süster, sondern he betere unsem laghe sinen högsten brøke vor genømet.

8. Item, gift ock de ene deme andern quaden worte, de dar ghan an gerüchte und ehre, he schall brøken den sülvesten brøcken.

9. Item, wert et dat enem broder vorbrannte sin huss, so schall ein isslich broder ehm geuen ene drage schouen³, ein stige latten undt twe dage arbeiden.

10. Item, ein schomackers kindt schall hebben ein halv ampt fry, nimpt de söhne ein schomakers dochter edder de dochter den söhne, so schollen se hebben en fry ampt.

11. Item, so schall nemandt unses ampt brucken, sunder he sy broder, edder he hebbe dat mit unser broder willen.

12. Item, wer dar falsch werk macket unde kümpt vor das ampt, de aldermann schall dat nemen unde geuen dat umme godes willen, de hendtdadige schall beteren den högsten brøcke.

13. Item, we dem andern vorkoep deit, dat sy wat det sy, he schall dat beteren vnsem ampte unde ock den brøderne.

14. Item, weret dat de oldermann unde schürmann

¹ Her staar »wemme«.

Her staar »schaun«.

² Her staar »ass«.

køfften edder kopen tho des ampts behoeff peck, tallig edder honnig¹, we dar wass nimpt, dat schall bethalet wesen in vertain dagen by sinem høgesten brøcke.

15. Item, we dar biddet geste in unse lach, dohn se wehme vordreth edder schaden mit wort eder mit wercken, umme des willen he dar kamen is, de schall vor ehm beteren den høgesten brøke.

16. Item, isset dat de ene broder dem andern schuldich is, edder suster, de schall ehn ersten vorklagen vor dem ampte; deit he dat nicht, he schall darumme brøkafftig sin.

17. Item, so hebbe wy des jahres to twen tyden de gildesteuinge, de ersten rechten gerde² tho sünste Jacobs dage, den andern up sünste Marten³, unde de scholen wesen in eines schomackers huss und anders nirgen; wo dar nichten kumpt, schall beteren⁴ sinen høgesten brøke; løpt ock we van dar sunder orloff edder mit quadem mode, schall beteren⁴ den høgesten brøcke.

18. Item, welker broder stode up uth siner banck und ginge in der suster banck und dreue dar ungemack, de schall dat beteren⁴ na gebøhr.

19. Item, werdt enem broder ein ticht thogelecht, sin broder schall ehm, der ticht het, verwehren, so ferne he recht hefft, edder geuen ehme negen penning unde bliven siner quitt.

20. Item, we dar gheit uth unsere laghe, wen unse lach betenget is, tho beer edder in spele, und nimbt sines laghes nicht wahr, schall brøcken j tonne beers und eine markwicht wasses.

21. Item, denet ein bedderff⁵ knecht, de schall geuen ij penning tho tidgeldt tho veer tiden in dem jahre; isset

¹ Her staar »hennig«.

⁴ Her staar »beterne«.

² Her staar »gende«.

⁵ Her staar »beddarff«.

³ D. e. den 25. Juli og 11. November.

sacke he vorsteruen, der deme so hefft gedahn, scholen we ehme tho graue folgen lick unsem egen broder.

22. Item, wehret dat ein knecht denede tho danke ein unsen brøderen sine rechte tide uth und kōde denn sin lohn nicht kriegen mit willen, so schall he klagen dem oldermann, unde de schall machen sinen willen, und unse broder schall dem oldermann wedder geuen dubbelt geldt by sinem hōgesten brōke, edder he hebbe dat mit sinen willen.

23. Item, isset dat tho unsem brodere kūpt ein knecht unde¹ secht ehm denst tho enem tydt, unde holt ehm dat nicht, so dat he dar schaden ouem nimpt, mach ehme nasenden breue vnde bodeschap, dat ergste he kann.

24. Item, unser ein schall dem andern nenen knecht affmeden ehr der rechten tidt.

25. Item, quemet dat ein knecht, de unse ampt begehre tho lerende, de broder, de ehme annamet, schall vor dem knecht quitt wesen, vor sine lehrekōste schall he geuen xxiiij *schilling*.

26. Item, nemand in unsem ampte schall hūd barken edder scho neigen, sunder dat he sin egen weret; dat dar we ouer funden würde, so schall he vnse ampt wedder² van nye winnen edder dat ampt schall he entbehren unde nicht lenger werdich wesen.

27. Item, weret dat de oldermann undt schürmann boden senden dem jüngsten broder, so dat he allen brøderen schall tho seggen, dar dem lage macht anne wehre, unde vorsethe dat, so dat idt bewisslick wehre, schall beteren j tonne beers und ein markwicht wasses; weret ock, dat he enen thosedede, unde queme nicht tho rechten tidt, broken schall he ix penninge in unsem laghe.

28. Item, wehret ock, dat de ene broder spreke in des andern broders worden unde nicht tho rechte wolde

¹ Her staar »sunde«.

² Her staar »vedder«.

hören, wann he orloff beden hadde van dem oldermanne, alss sik dat geböret, he schall beteren¹ eine markwicht wasses.

29. Item, ock schall hir nemandt indt landt scho fohren, de he denket tho verköpende, edder in wat wyse dat sy, behaluen tho dren tyden alss hir denne int landt jahrmarkede sindt; deit dar wohl entbauen, de schall der scho missen², unde de herrschup will ehre bröke nicht vergethen.

30. Ok schall nen schomaker am lehne Sünderborgh in Alsen belegne nen scho neigen ock nene hude barken, ane he winne unse ampt unde [deit] de daruor verschreuen is. Will he nicht tho Sünderborgh wanen, so blüe he, dar he is, unde [deit] de jährlickes, so ein isslick broder dohn magt na uthwissinge dissem schragen³; deit he des nicht, dar will de herrschop wohl tho dencken, und wess he van ledder edder schoen rede hefft, dess schall he quit ghan.

31. Item, ock schall nen knecht, de hir int ampt kümpt, mit jemande scho neigen, dat⁴ sy denn mit enem vnser broder tho Sünderbourgh, edder dat sy mit willen unser ganzen ampts bröder; deit dar wohl entbauen, de schall na erkanntnisse des höuetmands unde unser allen na högeste bröcke betheren.

Dat disset so ghan, beleuet unde vorhandelt is in gegenwerdigheitt des ganzen rahdes unde des düchtigen Jiren Reventlauen, tho der tydt amptmann tho Sünderborgh, und der mer guden mann ock geistlicken persohnen alss herr Johan Groten, kereckherrn tho Sünderborgh, herr Johan Stuten darsuluest nunc⁵ vicarius, unde herr Johan Wieth, officialis⁶ ibidem, hebben wy borgermeister unde rathmanne vorgeschreuen vnse ingesegell heten wittliken

¹ Her staar »beterne«.

² Her staar »wissen«.

³ Her staar »schrangen«.

⁴ Her staar »hat«.

⁵ Her staar »neich«; Rettelien er trivialsom.

⁶ Her staar »officiarius«.

hengen von dessem breff, de gegeben und schreuen is¹ na der borth unses herrn dusend veerhundert darna am achte unde achtigsten jahre am donnersdage negest vor der ledelweken² etc.

46.

1489, 31. Marts. Tingsvidne om, at en Gaard i Ystad er skjødet St. Jakobs Alter i Byens Fruekirke, saaledes at Byens Skomagerlav derfor skal holde en evig Messe ved det.

Trykt efter Haandskriftet »Beskrifning öfuer Staden Ystad författad af Georg Henric Beyer, Medic. Doct. och Stads Phys. år 1793» (S. 82—83), der tilhörer Ystad Magistrat, jfr. N. C. Psilander: *Ystads Historia*, 1858. Den, som det vil ses, stærkt forsvenskele Afskrift, er næppe tagen efter Originalen, skjøndt denne muligvis den Gang var tilstede. Dr. B. siger nemlig (sst. S. 80), at det tjener Byens »Skomakare-Embets» »till stor heder och beröm», at det har bevaret sine gamle Skrifter, men at det yderligere har strakt sin »omtanka» til at faa dem omskrevne »på et tydeligare språk», da de ikke af Alle kunde leses og forstås. Hvad der er bevaret, er efter Dr. B.'s Afskrifter dog alene mindre Breve, hvoraf kun det her meddelte er ældre end 1536, en Skraa fra denne Tid meddeler han ikke. Naar det S. 70 hos ham hedder: »Skomakera Gillets bref är skrifvit år 1496, men smedernes måste vara langt äldre, som någorlunda inhämtes af deras gamla documenter», er Skomagere og Suede (s. ndfr. 1496) formentlig forvexlede. Sikkert synes det i ethvert Tilfælde, at Lavets Segl endnu den Gang var bevaret. Dr. B. meddeler, at deri saas: »3ne mußlor med en klyfd örn ofvan på samt inunder Ystad och omkring randen Sanctus Jacobus Major». Paa et nu manglende Blad i Manuskriftet (S. 170—1) var det aftegnet ligesom det Segl, som Lavets »gesäller» førte: »en jungfru med et hus på handen och denna inscription omkring randen S. Societatis Ste Gertrudis». — Under den her meddelte Afskrift er antydte 6 Segl, men efter de i Brevet nævnte Navne skulde der være 7. — S. 82 gör Dr. B. Brevets Aar til 1480, men S. 71 har han rigtigt 1489.

Alle männ, detta bref ser och hörer läsas, hälse vi Palme Jenson, byfogd udi Ysted, Peder Hwid och Nills Jensen, borgmästare, Skiper Oluf och Henning Margrefue,

¹ Her staar »et».

sesugen, faldt 1488 paa den 30.

² Palmesöndag, der begynder Lidel-

Marts.

rådmän, Boo Elisen och Oluf Bråme, borgere i samme stad, evinnerlig med gud, gjøre vitterligt før alla närvarande och tillkommande med detta vårt øpna bref, at år efter guds børd tusend fyre hundrede fyr sins tiufve på det¹ 9de en tisdag nest efter midfaste søndag² vore vi på Ysteds by-ting med mange flere dannemænd, som då ther närvarende vore, hørde och såg, at beskedelig mand Ingel Jensson, vår medborgare, skiøtte och afhænde på beskedelige mans Mårten Jenssens vægnar af Wefuerydh, hvilken var føreneffnde Mårten Jenssens næsta arfvinge, eftersom Mårten Jensson i hans frie vælmagt undte och gaf med hans kære hustrus råd och tillåtelse och alle frænders samt arfvingers samtycke och gode villje før alle deris sjælers beståndelse skuld hans gård och egendomb liggende i føreneffnde Ysted på Norre-gatan västen for bysstræte och tvært ofuer gatan emot den gård, Nills Stibs udi bor³, till sancte Jacobs⁴ altar i vår frue kyrcka udi Ysted, som er skomagernes altar, till evinnerlig ägo ifrån alle føreneffnde Mårten Jenssens arfvinger, hans siæl gud hafue, med s yttermera skåll, at the, som åldermän och føreståndare ere i sancte Jacobs⁴ lag, som kalles skomagere lag, skal lade hålle en evig mæsse for føreneffnde altar huer tisdag i vecken till evig tid gud i himmelrig och sancte Jacop till loff och føromrørde Mårten Jenssens, hans hustrus och barns sjælar så och alle christne sjælar till ro och lisa. Item sker ochså, hvilket gud forbjude, at førenämde gudz-

¹ Her staar »den».

² Midfaste Søndag, 4de Søndag i Fasten, faldt 1489 paa den 29. Marts.

³ Her er indskudt følgende Parantes: »(och lærer vara samma gård, som nu bebos af snickaren Bräck den äldre, hvilken visar denna inscription öfuer gamla dörren: anno Domini MDLXXIII lod Anders Jenssen och Stenkil Lauridsen

bögge thenne Laugshus, ted Gud bevare).» Det er, skriver Dr. B., Gaarden Nr. 357 paa Nørregade i Kvarteret Louise, der bevaredes som Lavshus »tills ungefär 60 år tillbakars.»

⁴ Her staar »Jesp»; at Originalens Forkortelse skulde være læst Jacop, fremgaar af Lavets Segl, s. de indledende Bemærkninger foran dette Brev.

tjenst nedlægges och ej hålles, då skall förenämde Mårten Jenssens arfuinger med borgmästares tillhjälp fullmagt hafua at tilltala förenämnde åldermänd och föreståndare, at omrörde gudstjenst uppehålles och ej nedlægges, så framt de villja njuta förbemälte gård och de articlar, som föreskrefne stå. Till yddermera vittnesbyrd och beständig varelse, hänge vii förenämde vårt insegel nedan för detta vårt öpna bref, datum ut supra.

47.

1490, 26. Novbr. Graabrødrene i Flensborg tilsige Byens Maler-, Guldsmede-, Snedker- og Glarmesterlav Vigilie- og Messetjeneste.

Brevet gjengives efter H. C. P. Sejdels Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 689—91), da det til Mariekirken i Flensborg hørende Arkiv' hvori det originale Pergamentbrev skal findes, og som gjenmes i selve Kirken, er i uordnet Stand. Graabrødreklosteret i Flensborg stod ligesom Graabrødreklostrene i Kolding, Tønder og Slesvig under Ribe Klosters Overbestyrelse eller Custodie (s. J. B. Daugaard: De danske Kloster i Middelalderen, 1830, S. 21).

Ik broder Clawes Smyter, custos der custodien van Ripen vnde gardian bynnen Flensborch, bekenne vnde betughe apenbar vor allesweme, dat ik myt vrigen willen vnde wolberadens modes vnde ok myt willen vnde vulbord alle myner brodere bynnen Flensborch thoghelathen hebben vnde jeghenwardighen tolathen vnde endrechteliken auerene gheworden syn myt deme ampte der meelere vnde goltsmeden vnde der snytteker vnde glasemakere bynnen Flensborch, dat se samptliken endrachtlikenn hebben ghestightiget ene vullekamen brodersschuppe an vnseme kloster Flensborch, vnde dar denne tobiddende vor sustere vnde brodere, de dar uth uorstoruen syn vnde noch namals uth steruen, dar de suluen alle myt erer brodersschuppe

ene schone taffele ghemaket hebben an vnseme kloster vor der kôr dôre harth by deme sacramento; vnde ik broder Claus vorbenomed^{er} vnde myne brodere scholen alle jar suster vnde brodere beghan ame denste gades an vnseme kloster myt vigilien vnde myssen to twen tiiden; de ene beghenckenysse schal wesen des anderen daghes na sunte Lucas daghe¹, so de broder vnde suster tosamende ethen, vnde de andere beghenckenysse amme daghe sunte Loyen na myddensummer²; vnde vor islike beghenckenysse my vnde mynen broder nicht mer to gheuende, men to isliker beghenckenysse scholen brodere vnde sustere denne tor tiid offeren by der brodersschuppe broke. Vortmer weret auer sake, dat dar wol steruet van den broderen vnde susteren der vorbenomeden broderschupp an god den heren, so schole wy se began an vnseme kloster myt vigilien vnde myssen vnde dar ok nicht mer vor to hebbende also van eneme isliken broder vnde suster dat offer. Weret auer sake, dat myne nakomelinghe gardian efte brodere sodane beghenckenisse nicht wolden holden vmme sodane offer, so vorscreuen steyt, so hebbe ik broder Claus vorbenomed^{er} vnde myne brodere der brodersscupp vorbenomet ghegund, dat se sodane taffelen vth vnseme kloster Flensborch mogen wedder uth nemen vnde setten se in der stede gades, wor id eme alderbeqwemest is, dat de denst gades van der broderschupp nicht na onbliue. Disses to groter witlicheit, bekantenysse vnde beleuynghe hebbe ik broder Clawes Smyter myn inghesegel witliken hengen heten nedden an dessen breff, vnde ik vnde myne brodere bynnen Flensborch bekennen vnde betughen, dat alle artikele vnde stucke an vnser jeghenwardicheit so schen syn vnde toghelathenn vnde beleueth in aller mathe vnde wise, so vorscreuen steit. Desse to groter witlicheit vnde tuchnisse hebbe wy vnser gardianus vnde conventes inghesegele ok

¹ D. e. Lukasdag den 18. Oktober. ² D. e. den 25. Juni.

myt wyllen hengen heten nedden an dessen breff, de
ghegeuen vnde ghescreuen is na der bort Cristi vnser heren
veerteynhundert jar dar na in deme neghentigesten jare
amme vrighedaghe na sunte Katherinen der hilligen junc-
fruwen¹.

48.

1491. Byfoged, Borgemestere og Raad i Roskilde give
Byens Smede Artikler.

Haandskriftet, der ejes af Roskilde Smedelav, er et lille 36sidet Perga-
menthaandskrift, sammenlagt i eet Læg. Siderne er 12 cm. brede og 16
cm. høje. Hefstet ligger løst i et Pergamentomslag, som det tidligere har
været syet sammen med og desuden, saa vidt det kan ses, været fæstet til
med en Segltrem. Hefstets samtlige 18 Blade ere nemlig tilligemed Onslage,
forneden og paatværs af Sammenlægningsfolden gjennemskaarne med et
2 $\frac{1}{2}$ cm. bredt Snit, hvori en Segltrem formentlig har været anbragt. Den er
nu borte tilligemed Roskilde Bys Segl. Tæt, hvormed Skraaen begynder, er
malet rødt. — En Afskrift med Langebeks Haand findes i det store kgl.
Bibliotek (Kallske Saml. 4°, Nr. 559). Sammesteds (Ny kgl. Saml. 4°,
Nr. 1345 bd.) findes to i Nutidens Sprog tagne Gjenparten uden l'ardi.
Den første er skrevet og »rettet« efter det originale Haandskrift; den er
dateret »Roskilde, den 5. December 1801« og underskrevet »Kall« og
»Aarestrup«, formentlig Læge i Roskilde M. W. Kall og Kjøbmand, Stads-
kaptajn J. J. Aarestrup, der attestere, at Afskriften er »ligelydende med
det paa Pergament skrevne original Document, som ved Lauget bevares«
Den anden er en Afskrift af den her nævnte Afskrift; den er dateret
»Kiøbenhavn. — Aug. 1844« og er tagen af M. W. Kalls Søn Kammer-
raad, Dr. jur. J. C. Kall, der har haft den »verificerede« Afskrift »ud-
laant af Landsoverretsprocurator Borup, der har bevaret den«. Det er
formentlig denne hans Afskrift, der er opført i Auktionsfortegnelsen over
hans efterladte Bibliotek, 1858, S. 4 Nr. 15. — Skraaen er tidligere trykt
i C. Nyrops »Fra Roskilde Smedelavs Lade« (1886, S. 45—54). — Haand-
skriftet har ingen Paragraftal.

Anno Domini Mcdnonagesimo primo.

Thenne skro haffue wii Hennyng Jenssøn, byfoghet her
i Roskildhe, och Jenss Kruse, Olaff Jeipsøn, borchhemestere,
och alt radeth i samme stædh, alle meth villie och samtycke

¹ Katerinesdag, den 25. November, faldt 1490 paa en Torsdag.

giffuet och vnt haffuer alle bolsmedher och cleyensmedher och kellesmedher, som bygghe och bo i thenne stadh Roeskildhe, och alle the, som ville bygghe och bo her æffther, pa thet at the mwe alle ther aff forbædræss och holle theris lagh och gylle vedh ræth och skæll i alle modhe, och skulle forskreffne æmbytzmen i forskreffne gylle holle thenne skro stadelighe och fasth alle thesse forskreffne article, som her æffther screffuet star.

1. Først skicke wii, at alle bolsmedher och cleyensmedher och kellesmedher, som wille bygghe och bo i thenne stadh Roskildhe, the skulle alle varæ i thette gylle, och the skulle bedis till lagheth i thw fardinge aar, for en the bliffue brødræ, och huilken som bliffuer brodher, tha skall han swerye i gylles huss for olderman och stolssbrødræ och for alle brødræ, at han vill stadelighe och ræth holle thenne skro och ey fornædhræ henne i nogher modhe.

2. Item skicke wii, at huilken bollsmedh, som bliffuer brother, han skall gøræ hanss mesther gernyngh, som skall varæ een byndøxe och een spaadhe och een hesthsko, och then skall han gøræ aff tre ossmwndhe och meth tre hyldhe.

3. Item skicke wii, at ær han cleyensmedh, tha skall han gøre hanss mesther gernyngh, som ær een slæthlaghe och eeth par bondhe spooræ och eeth laaseblad.

4. Item ær han kellesmedh, tha skall han gøræ hanss mesther gernyngh, som skall varæ een halffthønne kedhell.

5. Item skicke wii, at thesse forskreffne æmbytzmen skulle gøre theris mester gernyngh innen eeth aar, æffther the bliffue bomen, och nar som the gøre theris mester gernyngh, tha skall oldherman vtwællie iiij brødræ aff samme æmbydhe, the skulle vare hooss och see ther pa, at han gør hanss mester gernyngh, och nar som thet ær redhe, tha skulle the thaghe then gernyngh till them och bæra thet pa stæffne for alle brødræ; ær then gernyngh væll giort vdhen straff, tha ær thet got; ær hwn icke væll giort, tha skall

then brodher vandræ pa ny, indh till han kan hanss æmbydhe væll, och nar som han gør hanss mester gernyngh, tha skall han giffue the iiij brødræ øll for sex þ och madh ther till.

6. Item skicke wii, at nar noghen bliffuer brother, tha skall han gøræ alle brødræ och søsthræ een kosth meth try fadh salt madh och tre færske rætther och brødh och smør och osth och hwedhebrødh och kagher, som ther till høer, och tre tønner øll, och skall han gøræ then kost een dag, och skall han gøræ then kost innen dag och aar¹, æffther at² han bliffuer brother, och skall han sye oldherman till xiiij daghe tilforn³, och skall han giffue een skool till² gylleth saa godh som j þ och een þ grot till stollen och ij mark vox och hwer søsther ij mark vox.

7. Item skicke wii, at ther skall thwo radmen till koress, som skulle altiðh vare paa stæffne meth them och hielpe hwer brother ræth och skæll, och the thwo radmen skulle vare ath alle kosthe meth them, som the gøre.

8. Item skicke wii, at byfogheden och borgemesther the skulle varæ at alle kosther meth them; saa skall och theris skropresth varæ.

9. Item skicke wii, at nar noghen kosth gørss, tha skall skropresthen holle en messe annen daghen, och hwer brother och søsther skall offre hanum een pennyngh; hwo thet forsømer, tha skall han bødhe j grot, vdhen han hafuer ræth forfaldh.

10⁴. Item skicke wii, at the skulle ladhe holle en mæsse hwer vghe om aaræth sancti Leonis till hether och ære, och nar som theris laghe drik ær, tha skall hwert sysken giffue ij pennyngh till at lønne messerne meth.

¹ Foran »aar« er først skrevet »ars«, som er udslettet.

² Er skrevet til over Linien.

³ Foran »tilforn« staar et udstreget »till«.

⁴ I Marginen udenfor denne Paragraph er med senere Blek skrevet vistnok et »N«. Det Samme er Tilfælde udenfor §§ 12, 17, 19, 31, 38 og 39. Betydningen heraf er ikke klar.

11. *Item* skicke wii, at nar som theris laghe dryk ær, tha skall alle brødræ vare ther hooss, vdhen han ær i lolighth forfaldh, tha skall han hæntthe hanss øll hiem eller och mystædh.

12. *Item* skicke wii, at ænghen smedh, som kommer till thenne stadh, maa øwe hanss æmbidhe, før en han hæffuer thet meth byfoghedenss, borgemesthers och radenss och alle brødress villie och samtycke.

13. *Item* skicke wii, at huilken brother, som bliffuer vtvalt till oldherman, och vill han ey vare, tha skall han giffue brødræ en tønne øll, och huilke brødræ, som bliffuer vtworldhe till stolssbrødræ, och ville the ey vare, tha skall hwer giffue j tønne øll; och skall altiidh vare en oldherman och ij stolsbrødræ.

14. *Item* skicke wii, at alle brødræ skulle hæffue fuld-makt at sætthe theris swenne oldherman fore.

15. *Item* skicke wii, at hwer brother skall gøre en tiidh gærdh, och han skall redhe gylles husseth meth hywndhe och clædher och may och græss om sommeren, och om vynththeren meth lyws och kwll och vedh, och han skall skæncke; gør han saa, at ther ær bryst, tha skall han gøre follesthe och bødhe en fardying øll, och huilken brother som bliffuer tilsagt at gøre gærdh, och han forsømmer thet, tha skall han bødhe j tønne øll, och huilken brother eller søsther som bywdher nogen gæsth, tha skall gæsthen sydhe pa galbæncken och brodheren eller søstheren sydhe pa forsædeth, och huilken brodher eller søsther som bywdher vhwesk gæst in i gylles huss, tha skall han bødhe j tønne øll.

16. *Item* skicke wii, at huilken brother som kommer systh i gylleth, han skall vare dan, indh till en annen vordher brodher; forsømmer han sik nogheth, tha skall oldherman och alle brødræ sætthe hanss bødher; och skall han thaghe gyllens lywss och skoolle vare, och gøre redhe ther

fore, och bliffuer noghen skool borthen, tha skall han giffue thwo for en, och han skall vare oldherman horygh och lydig fore pa gyllenss væghnæ, och han skall sye brødræ till at komme till stæffne och till messe och till lygh och anneth, som gylleth lygger makt vpa.

17. Item skicke wii, at huilken brodher som gør gærdh, han skall giffue skropresth och oldherman och stolsbrødræ madh, mædhen then dryk ær, och skulle the drycke frit i alle drycke for theris æmbydhe skyldh.

18¹. Item skicke wii, at huilken presth som ær theris skropresth, han skall varæ i theris gylle meth them och gøre skæll och ræth i alle modhe som en annen brother bodhe kosth och ygang, mædhen han skall icke vare dæn.

19. Item huilke iiij brødræ som systh komme i gylleth, the skulle pridhe gylles lywss hellieleghemme dagh² och bæræ them omkryng sancti Lucii kyrkegardh helielegheme dagh² och sancti trinitatis søndag³; huilken som thet forsømmer, han skall bødhe j þ.

20. Item skicke wii, at huilken brodher aff forskreffne æmbydhe som far her aff byen och ær han aff by thw samfældhe aar, och vill han hydh till byen igheen at bo, tha skall han gøre fult aff ny i gylleth, vdhen hanss mesther gernyngh, then ær han frii foore.

21. Item huilken brother eller søsther som ær tillsagt at voghe ower syn gyllbrother eller søsther, och han for-

¹ I Marginen udenfor denne Paragraf er med en Haand fra det 16. Aarh. skrevet: »non debet scribere«. Det Samme staar ud for § 19, ligesom ud for § 30 »non debet«. Dette kan være Mærker til Brug ved en Afskrift af Skraaen efter Reformationen, da disse Paragrafer have et stærkt katolsk Indhold, men det skal dog bemærkes, at der er andre Paragrafer af lignende Indhold, som denne Tilføjeelse ikke

findes ved. »Non hoc« staar der ved §§ 24, 38, 39 og 40, men det er strax klart, at det maa være andre Hensyn, der her gjøre sig gjældende. Det er endelig sikkert rene Afskriver-Hensyn, der have dikteret »hoc habeo« ved § 45, »Hab.« ved §§ 35, 37, 41, 47 og 48, og »Ha« ved § 43.

² D. e. 2. Torsdag efter Pinse.

³ D. e. Søndagen efter Pinse.

sommer thet, tha skall han bødhe j þ, vdhen han haßuer ræth forfald; kommer han ey til lygheth, før en thet bærsß vdh aff husseth¹, tha skall han bødhe en hwydh; kommer han ey till messen, tha skall han bødhe j þ; kommer han ey till graffwen, før en lygheth jordis, tha skall han bødhe ij þ².

22. Item huilken brother som ey kommer bethyden till stæffne, om hanum vordher tilsag[it], tha skall han bødhe j hwydh; kommer han icke till stæffnæ, tha skall han bødhe j þ, vdhen han ær i ret forfaldh, och han kan thet bewisse.

23. Item huilken brother eller søsther som ey betaller hansß dryck eller och anneth, som han ær gylleth skildug, och han betaller ey innen then tiidh, som oldherman lægger hanum fore, tha skall han betalle dwbælth, och oldherman skall haßue makt at thaghe hansß pant ther fore.

24. Item huilken brother eller søsther som ey giffuer oldherman lydh, nar som han taller fore, han skall bødhe j þ.

25. Item huilken som gør syn gyldbrother saar i gylles huss, han skall bødhe emodh hanum æffther oldhermantz och brødræß sielse, och han skall giffue brødræ en tønne øll; slar han hanum en kyndhest i gylless huss, tha skall han bødhe emodh hanum, som fore ær rørth, och giffue brødræ j tønne øll; slar han hanum annenstædh, tha skall han bødhe emodh hanum, som fore ær rørth och giffue brødræ en fardingh øll; gør han hanum saar annen stædh, tha skall han bødhe, som fore ær rørt, och giffue brødræ j tønne øll.

26. Item huilken som slar syn gyldbrodher i hiell, tha

¹ Her er med en Haand fra det 16. Aarh. tilskrevet: »til graffuen«. Ved en løst trukken Streg under Linien, der ender med »tha skall han bødhe en hwydh«, er det ligesom antydnet, at den øvrige Del af Paragrafen ved en Oplæsning eller Afskrivning ikke skulde medtages,

og at det er Bestemmelsen om Messen, som der her ved særlig er sigtet til, fremgaar af to Streger, der udskiller Ordene »messen tha skall han bødhe j þ«. I Marginen her udenfor er tilskrevet »ij þ«.

² Foran »ij þ« staar »ij hwydh«, som igjen er overstreget.

skall han dryffwes vt aff gylleth och aldrygh komme ther indh igheen, vden thet ær meth alle brødræss villie och samtycke; och huilken brodher som gør thesse forskreffne article vedh syn gylbrodher, tha skall han bødhe till kronnen och till stadhen æffther loghen.

27. Item huilken som bespotther syn gylbrother eller søsther eller taller hanum eller henne ylle till i gylles huss eller annenstædh och thet kan bewisses, tha skall han eller hwn, i hwo thet gør, bødhe emodh then annen æffther oldhermantz och brødræss sielse och gyffue brødræ j tønne øll.

28. Item huilken som drycker, saa at han spir i gylles hus, han skall giffue brødræ j tønne øll; drycker han saa, at han spir i gylles gardh eller pa hanss hiem vey, tha skall han giffue them en farding øll.

29. Item huilken brother eller søsther, som bepysser syth sædhe, han skall giffue brødræ j tønne øll; huilken som pisser pa then annen, han skall och bødhe j tønne øll, om han gør thet meth villie.

30. Item huilken brodher eller søsther som ey ær næruerendis, nar som wii quædhe *sancti trinitatis* mynne och jomfrv Marias och *sancti Leonis*, tha skall han bødhe en hwydh, vdhen han ær i ræt forfaldh; och huilken som ey thagher hanss hætthe aff, tha skall han bødhe j hwydh.

31. Item huilken som ey giffuer oldherman lydh, nar som han taller fore, tha skall han bødhe j tønne øll.

32. Item huilken brother eller søsther som kommer for brodhe, och vill han ey bødhe, som oldherman och brødræ sye hanum fore, thet ræth och skæll kan være, tha skall han bødhe dwbælt ther for.

33. Item ælther noghen brodher eller søsther then annen vt aff syth sædhe, hwo som thet gør, han skall bødhe j þ.

34. Item huilken smedh som smedher the leer och segler, som byfogheden och borghemesthere her i stadhen

skall haffue, och bliffue the ey¹ redhe till *sancti* Olaffs dag², tha skall then smedh, eller [huor] manghe the ære, bødhe een *tønne* øll, och huilken smedh som ey lægggher hanss penninghe vt till *forskreffne* leer och segler innen *forskreffne sancti* Olaffs dag, tha skall han betalle dwbælt.

35. Item skicke wii, at ænghen smedh eller andræ, ehwo the helst æræ eller vare *kwnne*, som boe innen landz eller vdhen landz, mwe føre smedie *gernyng*h eller kelle *gernyng* till thenne stadh Roskilde at sællie i nogher modhe vdhen i poskemarcketh, och i poskemarcketh tha mwe ryghenss indbiggher sællie theris eghet jernfangh i stycketall; bor han vdhen rygheth, tha skall han sællie i skok och i dyssyn och i hwndrath; huilken som gør emodh thesse *forskreffne* article, tha skall oldherman och stolsbrødræ och alle brødræ haffue fuldmakt i alle modhe at thaghe *forskreffne* *gernyng* till them och beholleth, och huilken smedh som ey vill ganghe *meth* oldherman och stolsbrødræ och hæntthe saadan smedie *gernyng* indh, som saa ær fall her i byen, och the bo anenstædz, som thet haffuer falt, tha skall then brother bødhe een *tønne* øll till alle brødræ.

36. Item huilken smedh som gør noghen *gernyng* for noghen *man*, legh eller lærdh, och han vill eybet alle then smedh for hanss arbeydhe, och han fangher hanss arbeydhe bort och lywgher at hanum, tha haffuer then smedh fuldmakt at forbywdhe alle the smedher, her i stadhen æræ, at gøre noghet for hanum, for en han haffuer forligt sik *meth* hanum; huilken brother her gør emodh, han skall giffue brødræ en *tønne* øll saa tiith, som han gør her emodh.

37. Item skicke wii, at ænghen *man* her i staden eller quinne skall haffue the kælle falle, som *kwnne* göris her i stadhen, vdhen then, som them kan gøre och ær i thette gylle; hwo her gør emodh, tha skall han haffue for-

¹ Langebek har *æns*.

² D. e. Olufsdag den 29. Juli.

broth the kælle, som han bywdher falle, til borgemestere och raadh och ey gøræ thet mere.

38. Item vill noghen brother eller søsther ganghe pelle-grymss færddh, tha skall hwer brother och søsther hielpe hanum eller henne j hwydh.

39. Item bliffuer noghen brotherss gardh eller gotz op-brændh, saa at han fangher ther skaadhe aff, tha skall hwer brother hielpe hanum j þ.

40. Item ær noghen gilbrother saa fatigh æller søsther, at the formwe ey at holle gylleth ope, tha mwe the dry-c[k]e friit thwo ganghe om aaret, och the skulle bedie oldherman om loff.

41. Item skicke wii, at ær noghen æncke her i stadhen, och vill noghen swen haffue henne, och hwn vill haffue hanum, och han kan eth aff thesse forskreffne æm-bydhe, tha maa han væll haffue henne och ey bedis thill laghet i thw fiardinghe aars, som fore ær rørth; thogh skall han haffue thet meth oldhermantz och brødræss villie och samtycke, och han skal gøræ mester gernyng och kosth och ygangh, som forscriffuet staar.

42. Item skicke wii, at ænghen gilbrother eller søsther skall kæræ then annen for byfoghet, borghemesther eller raadh och for ænghen, ehwat sagh som thet helst ær, før en han haffuer kært thet for oldherman och brødræ; hwo som thet gør, han skall bødhe en¹ tønne øll, och nar noghen brother eller søsther kær syn sag for oldherman eller for brødræ, tha skulle the hielpe hanum, thet ræth ær² eller mynne, som hanum nøyes meth³, och skulle the lægghe hannum viss tiidh fore, then, ther betalle skall then annen, och skeer thet saa, at han ey betaller hanum then tiidh, som hanum syes fore af oldherman och brødræ, tha skall han bødhe en þ³; læggis hanum annen tiidh fore,

¹ I Marginen har her en senere ² Der er først skrevet »ore«, som er
Haand tilføjet »tyst«. udstreget.

³ Skrevet til over Linien.

och han ey betaller, tha skal han bødhe ij þ; *leggis* hanum tredie tiidh fore, och han ¹ey tha¹ betaller, tha skal han bødhe iij þ; *leggis* hanum fiardhe tiidh fore, och han ey tha betaller, tha skall oldherman och brødræ sætthe hanss bødher, hwat som han skall bødhe; vill han ey bødhe, som the sye hanum fore, tha skall han dryffues vt aff theris gylle och aldryg komme ther indh igheen, och han maa ey brughe hanss æmbyde her i stadhen ther æffther.

43. Item skicke wii, at huilken gylbrother som ey vill giffue logh *meth* then annen och hielpe hanum ther *meth*, om hanum trængher, han skall bødhe en fardigh øll.

44. Item skicke wii, at huilken gilbrodher som ey vill vndsætthe then annen innen byes eller vdhen, om hanum trengher, then sagh skall standhe till alle brødræ, hwat han skall bødhe; och han skall bødhe, som the sye hanum fore.

45. Item skicke wii, at huilken som skall vare i theris gylle *meth* them brother eller søsther, tha skall han vare ætthe føddher aff father och modher eller och haffue thet *meth* alle brødræss villie och samtycke och theris mynne.

46. Item skicke wii, at hwer brother maa ladhe hanss dreng eller och swen ganghe til hanum *meth* løcthe och lywss och staff, førsthe logligh tiidh ær, och hwer søsther en pyghe thet samme, och ey mwe the syddhe tilbencks; gør thet noghen, tha skall hanss hosbondhe eller husfrven, om thet ær en pyghe, bødhe i þ.

47. Item skicke wii, at ængnen skall syddhe længher i æffther dryk, en op ær banketh, vdhen han bliffuer bedhen aff oldherman eller aff stolsbrødræ; huilken her gør emodh², han skall bøde i þ.

48. Item huilken som dragher syn gylbrother i haar i gylles huss, han³ skall bødhe emodh hanum æffter oldher-

¹ Der staar »ellers«, men Texten fordrer et »ey tha«. Langebek har »ellers«.

² Her staar »ey modh«. Langebek har »ymodh«.

³ »Han« er skrevet to Gange.

mantz och brødræss sielse och bødhe ꝫ tønne øll; dragher han hanum och annenstædz i haar, i gylles gardh eller i byen, tha skall han och bødhe emodh hanum, som fore ær rørt, och bødhe en farding øll.

49. Item skicke wii, at huilken brother som syddher i gylles huss i¹ pantzer eller meth kniff eller værye, lengher en som kniffue och wapn ære vt lywste, han skall bødhe [en]² tønne øll.

50. Item sk[ic]ke wii, at kom]³mer noghen brotherss swen eller dryng i gylles huss meth hanss wapn, før en op ær bancket, tha skall hanss hosbonde bødhe ꝫ tønne øll.

51. Item skicke wii, at fæsther noghen brother sik en swen, och then swen vill ey holle then brother then tienisthe, som⁴ han sagdhe hanum, vden han haffuer skællig sagh eller skyllingher till hanum, tha skall then swen giffue hanum halffdellen saa meghet, som han iætthe hanum, och vare hanum quit.

52. Item skicke wii, at huilken swen pa thesse forskreffne æmbyde⁴, som vill giffthe sik her i staden, tha skall han tienne her i staden i thw samfældhe aar tilforn.

53. Item skicke wii, [at]⁵ huilken swen som løper fran h[ans] hosbondhe, eller och han syer hanum tien[est] och ey kommer til hanum, och [han faer] aff by och till en annen køpstædh her i rygheth eller landz by, tha maa han ænghenstædh thienne, och ænghen maa holle hanum lengher, en som oldherman och stolsbrødræ och brødræ the scriffue æffther hanum, for hwat sagh som han rymdhe fore, och tha skall han komme til Roskilde igheen och gøre ræth och skæll for sik, och thet samme skulle thesse forskreffne æmbytzmen gøræ andræ køpstæderis indbyggher

¹ Foran »i« staar »meth«, som igjen er udstreget.

² Her er et Hul i Pergamentet.

³ »som« er skrevet til over Linien.

⁴ Er skrevet til over Linien.

⁵ Flere Steder i denne Paragrafs Begyndelse er Pergamentet hullt.

igheen her i ryghet, om theris swenne saa løpe fran them, och the fynnes¹ her i stadhen.

54. Item skicke wii, at huilken swen som thien en aff thesse forskreffne æmbitzmen hanss stæffnedag vt, och han haffuer ænghen sag eller ræt skyllyngher til hanum, och vill then brother ey giffue hanum hanss løn, tha skall oldherman och stolsbrødræ ganghe i hanss huss och fanghe hanum føllesthe aff hanss gotz for hanss løn.

55. Item skicke wii, at huilken swen som gør hanss hosbondhe skaadhe panne arbeydhe eller i andræ modhe, tha skall oldherman och stolsbrødræ haffue fuldmakt at hielpe hanum ræth aff then swen, for hwat skadhe som han haffuer giort hanum.

56. Item skicke wii, att hwer swen aff forskreffne æmbide skulle haffue [thw]² frii mandaghe om hwert aar, then æne mandagh næsth æffther poskemarcket och then annen mandag næsth æffther sancti Oleffs dag³.

57. Item skicke wii, at hwilken brotherss swen som lygger vt affue hanss gardh om natthen, vdhen han haffuer looff aff hosbondhen, tha maa hosbondhen skarffwe en hwydh meth hanum aff hanss løn for hwer nath, som han lygger vdhe och æy haffuer loff.

58. Item skicke wii, at huilken brother som locker then annen brotherss swen fran hanum, før æn hanss stæffne dag ær vdhe, tha skall then brother bøde en tønne øll, och swennen en fardingh øll, och han maa ey haffue then swen i thet førsthe aar ther æffter.

59. Item skicke wii, at huilken dreng eller swen som vill læræ thesse forskreffne æmbidhe her i stadhen, tha skall han giffue alle brødræ thwo tønner øll, som kalles læræ øll; haffuer han och lært forskreffne æmbyde en annen stædh,

¹ «Fra Roskilde Smedelavs Lade» har »synnes».

² Her har Pergamentet et Hul.

³ D. e. Olufsdag den 29. juli.

i køpstædh eller pa landzby, och han ey haffuer giffuet hanss læræ *tønne* vt, tha skall han giffue brødræ en *tønne* øll, och skulle the giffue *forskreffne* øll vt innen¹ dagh och aar, æffther at the komme til læræ.

60. *Item* huilken brother som køper eth læss kwll pa gadhen, och ther ær icke flere kwll falle, och vil noghen brother haffue en *tønne* aff thet læss, tha skall then brother ladhe hanum haffue en *tønne* ther aff for the samme pen-nynghe, som han fik then *tønne* fore, eller han skall bødhe i *tønne* øll til brødræ.

61. *Item* huilken brother som dragher swærdh eller kniff eller andræ wapn aff vredhe i gylles huss eller i gylles gardh, tha skall han bødhe en *tønne* øll².

62. *Item* gør noghen brodher, gæsth eller swen then man skadhe i nogher modhe, som the drycke theris gylle at, elwo thet gør, han skall betalle skaden dwbælt och bødhe en farding øll till brødræ.

63. *Item* skicke wii, at huilken brodher som bywdher noghen gæst, och then gæsth gør noghen skadhe, tha skall then brother bødhe hanss bødher.

64. *Item* skeer thet saa, at nogle sagher fynnes³ inne hooss them, som icke stander i thenne skroo scriffuet, tha skall oldherman och alle brødræ haffue makt at rætthe them, och kronenss och stadsenss retthigheedh vforsømmeth i alle modhe.

65. *Item* at thesse *forskreffne* æmbytzmen skulle stadelighe och væll holle thenne skroo vedh makt i alle modhe, som *forscriffuet* staar, tha ær vort stadz secreth hængt her nædhen fore thenne skroo.

¹ *Langebek* har »annen».

dermeth».

² En senere *Huand* tilføjer her: »*Fra Roskilde Smedelavs Lade*» endog han gjorde ingen skade har »synnes».

49.

1492, 5. Oktbr. Hertug Frederik af Slesvig og Holsten (senere Kong Frederik I af Danmark) stadfæster de Artikler, som Skomagere i Tønder tidligere havde vedtaget indbyrdes.

Artiklerne meddeles her efter en Afskrift fra Slutningen af det 16. Aarhundrede, der opbevares i Statsarkivet i Slesvig.

Wy Frederick von Gotts gnaden erffgename tho Norwegen, hertoghe tho Schlesswigh ock tho Holsten, Stormarn vnd der Dittmarschen hertogh, greue tho Oldenborch vnd Dellmenhorst, dhoen wittlich, bekennen vnd betügen apenbar vor allswehme, de dessen vnsen breff sehen offte hören lesen, dat wy durch sunderge gunst vnd gnade ock gade allweldich siner worden benedieden moder Marien tho loue, ehre vnd werdicheit, vnd vmme mith vorbeteringe vnd bestendicheit willen vnser stadt lüttken Tundern vnd des schomaker amptes darsuluest demesuluen schomaker ampte alle vnd isslike nageschreuen stücke, puncte vnd articule, de se vorhenn manck sick bewilliget vnd beleuet hedden vnd vns in einer zedele hebben laten auerantworten, van worden tho worden, ganth, deger vnd all in allen maete by macht tho holdende, hebben beleuet, bewillet, befulbordet vnd datsulue ambt darmede gnediglich begiffiget, begnadet vnd bepriuilegiert, beleuen, bewillen vnd befulborden, begifftigen, begnaden vnd bepriuilegieren so dehne vorbenöhmēt ampt gegenwardigen in krafft vnd macht disses vnser breues; de luth der artikele is desse.

1. Int erste. Woll dat schomaker ampt vnd vnser leuen fruwen brödershup binnen luttken Tundern winnen vnd besitten will, de shall hebben nöchafftige, loffwerdige besegelde breue, dat he van vader vnde moder echte vnd rechte gebaren is vnd sick van jøget wente an de tidt houesch vnd dögentſam gehalten hefft.

2. Item kumpt dar woll van buten in, de desulue

brødershup begehrt, de shall dehnen vorhenn twe jahr mit einem vnseme amptesbroder eme woll tho willen, idt ene wehre, dat he in dem ampte nha ener schomakerschen edder nha enes schomakers dochter wurde frygende.

3. Item is dar eines schomakers sone, de det ampt begeret, de mach dat esschen, wan he will.

4. Item woll dat ampt esschet, de shall shniden vor dem ampte dre stucke werckes, alse en par stauelen, en par spissen scho vnd en par buerscho, dat se vnstrafflich sin.

5. Item woll dutsulue ampt begehret, de shall dat esschen des negesten sondages nah sunte Michelis dage¹, vnde so shall he geuen dem ampte twe tunnen bers vnd tho gades denste, alse missen vnd lichten, søss rinshe gulden vnd darnah dhoen dem ampte dre koste, alse ene amptkost, ene oldermansskost vnd ene vmmegandes kost, issliche kost twe dage lanck, dat se ehm dancken.

6. Item effte enes schomakers sone vnse ampt begerde, dede mit vns binnen Tundern gebaren is, de mach dat esschen vnd winnen, vnd shall sodahner søss rinshe gulden, alse vorgeshreuen, vorheuen wesen vnd nicht vtgeuen; dessgeliken is dar en frombt knecht vnser amptes, dede tho echte nemet ene schomakerschen efftes enes schomakers dochter, de shall ock sodahn vj rinss gulden nicht vtgeuen.

7. Item effte dar twe schomakers kinder in dem ampte gebaren in dat hillige echte thosamende gefoget wurden, de shoelen dohn deme ampte ene kost.

8. Item wan dar en schomaker vth dem ampte vosteruet, denne mach vnd shall sine nagelatene werdinne dat ampt dre jarlanck nha sinem dode gebuken; kricht se ehre gelick binnen den dren jahren, dede buten amptes gebaren is, de genne shall geneten den vj rinss gulden, alse thouorne geshreuen is, vnd shall ock deme ampte ene koste dohn.

¹ D. e. Mikkelsdag den 29. September.

9. Item wan enem vnser amptesbroder sin echtegeuen husfruwe dodesshaluen affgande werdet, vnd desulue vnse broder wedderumme buten amptes tho fryende gesinnet wehre, so shall he flitich erforshen vnd woll euen tho- sehen, dat he ene frame junckfruwe effte wedewe, de des amptes werdich sy, gefrige, vnd desulue junckfruwe effte wedewe shall ock nøgehafftige bordes breue, alse vorgehreuen is, ertøegen.

10. Item wan jemandt vth vnser brodershup vorsteruet, den sholen sustere vnd brøder dessuluen amptes dem doden nha tho graue folgen by vj lubeshe penningh bröcke.

11. Item wehr ock dat jemandt vnser amptesbrødern mit sinem gude ahne orloff des ambtes buten de stadt vnd ampt sick wurde geuende vnd wedderumme de stadt vnd vnse ampt besøken vnd gebruken wolde, dat shall he dohn vnd hebben mit willen vnd vullborde des amptes und esschen wedderumme vppet nige dat ampt.

12. Item efft sick jemandt vordristede scho thomakende vnd thouorkopende ahne willen vnd vorloeff des amptes, de shall breken dre pundt penninghe, en punt an de hershup, en pundt an den raht vnd en pundt an dat ampt, vnd de hershup shall ehm nehmen all dat gudt, alse he ahne vorlof gemaket hefft, vnd dat ampt shall ehm de fenster tho negelen, solange he des amptes willen erlanget; ock shall hir nemandt van buten scho inbringen thouorkopende vtgenahmen in dem gemeinen frigen jarmarckede; wehret dat dar jemandt bauen beshlagen vnd gefunden wurde, de shall vorbreken vor en isslick stücke werckes dre punt, en punt der hershup, en punt dem rahde vnd en pundt an dat ampt, dartho shall dat gudt gefallen an de hershup.

13. Item nemandt shall binnen lutken Tundern borcken kopen, ahne dede in dem schomaker ampte sinth; werdt dar jemandt auer beshlagen, de shall breken dre

pundt penninghe, j punt an de hershup, en punt an den raht vnd en punt an dat ampt; ock shall nemandt binnen amptes geseten buten arbeiden, woll dat deit, shall beteren ene tunne bers, twe marckwicht wasses; ock shall nemandt binnen amptes dem andern buten tides sinen knecht entspreken effte meden, ehe dat de meister mit ehm gerekenth hefft vnd mit willen van ehm gescheiden is; wehret dat dar woll bauen dede, de shall breken ene tunne bers twe markwicht wasses ahne gnade; welck knecht buten tides ahne orloff sinis mesters vth sinem denste sheidet, de shall vorbreken vnd missen sin lohn.

14. Item welck knecht gedehnet vnd tho rechten tiden van sinem meister sheidet vnd sin vordehnde lohn nicht kann bemahnen, de shall dat vor den olderluden des amptes vorclagen; wan dehme so geschen is, so sholen de olderlude dem knechte sin lohn geuen vnd fordern ene, vnd de genne, dar de schade aff kumpt, de shall geuen ene tunne bers vnd twe marckwicht wasses.

15. [Item]¹ weret ock, dat en schomakers dochter vth vnsem ambte buten ambtes beraden wurde, vnd ehre wehrt nha dem willen gades dodeswegen affginge, vnd de fruwe darnha wedder in dat ampt queme, de shall nictes geneten behaluen ene kost.

16. Item efft woll binnen amptes enen lehriunge tho sick nehme, de shall dem ampte binnen 14 daghen en kost dohn darna, alse ene ehm thosechte.

17. Item werdt hie en lehriunge vpgenahmen, de thouorne in dem ampte nicht geleret hefft, de shall dem ampte geuen ene tunne bers.

18. Item wehr ock woll, de in vorsamblinge des amptes vorachtete sinen amptbruder effte suster, de shall beteren ene tunne bers, twe marckwicht wasses ahne gnade; we dar in der vorsammelinghe auer sinen amptbruder tho-

¹ Denne Paragraf udgjør i Haandskriftet en Del af § 14.

beshedigende drecht vorlecht wapen, de shall breken an dat ampt ene tunne behrs, twe marckwicht wasses ahne gnade.

19. Item welck broder effte suster an vnser amptes vorsamblinge vnbequeme geste biddet edder mit sick bringet, de bricket ene tunne bers vnd twe marckwicht wasses.

20. Item we dar steith in nachtslapener tidt sinem amp[t]bruder thom argesten, de shall breken ene tunne bers vnd twe marckwicht wasses, vnd deit he wene binnen anptes schaden, so schall he sinen bröcke nicht weten.

21. Item we in der vorsammeling van vnseme ampte mehr beres tho sich nehme, also he woll vordregen muchte vnd dat wedder van sich vorlete, de shall breken en verendel beres vnd en marckwicht wasses.

22. Item woll dar mehr beres ghut in der vorsammeling vnser anptes, also he mit den henden vnd vöeten vordecken kann, de shall geuen en verendel beres vnd ene marckwicht wasses.

23. Item welck broder effte suster, wannehr dat ampt tho rechten tiden thosamende vorbedet werdt, nicht thorstede kumpt, de betere ene marckwicht wass.

24. Item wen den olderluden thosecht werdt dem ampte pyck thoshickende vnd thokopende, dat shoelen se dhoen binnen vehrtein dagen by ener marckwicht wasses.

25. Item twe negest den jongesten brodern de sholen dat pick dehlen vnde bringen dat beer vp den stoel by soss penninghe bröcke.

26. Item de jongeste broder shall dat ampte tho hope vorbeden, vnd he shall ock dat licht entfangen vnd schall ock shencken; so vaken also he hie ene partt ane vorsuhmet, bricket he soss penninghe lubish.

Gebeden hieumme allen vnd isslichen vnser amptluden, vogeden nhu thor tidt vp vnsem slate luttken Tundern, wesende vnd thokamende, vnd allen borgermeistern, raht-

mennen, gemeinheiden, dehnern, vndersaeten vnd alle den gennen, de vmme vnser willen dhoen vnd laten, scholen vnd willen de genandten amptsbrøder hirenbauen an jeni-gen stucken vnd articulen bauen geshreuen, nicht tho-hinderende, thouorkrenckende edder tho vorunrechtende, hindern, vorkrencken effte vorunrechten vnd bliuen tho-latende alles ahne argelist vnd geuehrde vnd vnser vnser furstlichen hulden vnd gnaden. Geuen vf vnsem schlate Gottorff nah Christi bordt dusent vehrhundert twe vnd negentigesten jahre am fridage nha Michelis¹ vnder vnsem hirnedden angehengeden secret.

50.

1492, 28. Decbr. Kong Hans stadfæster Roskilde Smedes Vedtægter.

Det originale Pergamentsbrev tilhører Roskilde Smedelav. Det har forneden et Udsnit til en Seglrem, men denne med det tilhørende Segl mangler. Der findes Afskrifter af Brevet i Ny kgl. Saml. 4° Nr. 1345 bd og Kallske Saml. 4° Nr. 559 paa det store kgl. Bibl. sammen med de Vedtægter af 1491, som det stadfæster. Vedtægterne ere trykte ovfr. S. 203 flg. — Det er tidligere trykt i C. Nyrops Fra Roskilde Smedelavs Lade 1886, S. 55.

Wii Hans met guds nade Danmarckes, Norges, Vendes², Gothes² konnung, vdwald konnung tiill Suerige, hertug vdi Slesuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle witterligh, at wore borger², som smeder ære vdi Roskild, haffue nw wæret her hwoss oss met en skraa om theris æmbithe², som wore borgemester i samme sted haffue giort oc skicket them emellum them tiill nytte, gaffn oc forbedringe, swo haffue wii oc nw aff wore sønderlige gunst oc nade stadfestet oc fuldburdet oc met thette wort obne breff stad-

¹ Mikkelsdag 1492 var Løvedag den ² Ordet staar utydeligt.
29. September.

feste oc fuldburde, at forskreffne skraa skall aldeles holdes i alle sinne ord oc article, effther som hwn inneholder oc vdwiser oc thette wort breff wed hengd ær. Thii forbywde wii alle, ehwo thet helst ære¹ eller¹ wære kwnne, them her emod at hindre, hindre lade eller i nogher mode at¹ wforrette¹ vnder wort hylleste oc nade. Datum in castro nostro Haffnensi die innocentium puerorum martirum² anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, nostro regali sub signeto.

Dominus rex proprie.

51.

1492. Vedtægter for Odense Skrædere og Overskjarere, vedtagne af dem med Borgemesteres og Raads Samtykke.

Pergamentbrevet opbevares i Odense Museum; i dets forneden ombøjede Rand er anbragt en tofarvet Silkesnor (rød og grøn) med Odense Bys store Segl. Skraaen er skreven fortløbende uden Paragraftal, blot med et Paragraftegn mellem de enkelte Paragrafer, efterfulgt af et »Item«, der dog er glemt ved §§ 6, 8, 23 og 50. — Den er tidligere trykt i »Aktstykker til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, 1841, S. 38—42.

I gwtz naffn amen. Engen skraa er bædræ ath fyllyæ en rathwished ok spagferdighed ok ther tiill gore syn jeffn cristhen, som han vel aff hantum haffwe; ville hwer man gore syn gilbrother rätt oc skell, tha tørt hæ man ey skra vether, thi skall skraa i hwerth embet effther alle gilbrødres qwæmelighed goris oc settis, soo ath rætwise men oc spaghe skwlle nythe theris ræth oc speeth oc wrætwise oc offwerdadighe men skwlle rædes thet, i skraaen er screffwen, ath the forthy theris vndskap oc villie ey skwlle fwlkommæ, forthi haffwe wii gilbrothæ i skrædher oc offwersker embeth i Ottens effther erlighe oc gode mentz tiilladelisse, samtycke oc fwlbwrd, borgemesthers oc rad-

¹ Ordet staar utydeligt.

² D. e. den 28. December.

mentz i Ottenssæ, vethertaget at holle thenne skraa i wort gille met vithe oc wetherlog i alle mothe, som her effther screffwet stor.

1. Item Volborgmesse dag¹ skwlle gilbrødræ wtwellie aldheman ok lensmen tiill vorth gille; hwelke the wthwellie, oc sye the ney, giffwe j tønne øll tiill gillet och bliffwe icke frii vthen eth aar for then sagh.

2². Item hwelken brother som skall gøre vorth gille kost, han skall gøre hanum³ innen xij vgher, effther han vordher vor gilbrother, eller haffwet i gilbrøthers mynne, ok then kost skal göris tho samfelde dage, hwer dag met iiij bøsther oc hwer dag iiij ferske rætther, hwer dag steg, grød, moes, smør, ost oc brød tiill øffrendis⁴, en skaall ok anden daghen xij þ po bordet; fyndis⁵ her nogher brøde po mad eller øll, at thet ey soo hollis, ok thet ther goth er, stande thet tiill alle gilbrødres sielsse, hwat then⁶ brøthe skall vare.

3. Item thredy pintzdag skwlle alle gylbrødræ oc søstræ søge thiill theris⁷ messe for skrædher altheret, then thime the at waris, oc offræ theris offer; hwo thet forsømmer, bøde en marc vox.

4. Item setther nogher gylbrother ny swen at sy, som man kalle kende dreng⁸, hans hosbonde gøre kost for hanum, innen eth aar om gaar, met thry bøsther, en fersk ræth, ost, smør ok brød tiill øffrendis⁴ med tho gothe thynder øll.

5. Item tagher gilbrother swen, som er komen aff land, hans hosbonde gøre kost for hanum, som for er screffwen.

6. [Item] om nogher vordher tiilwaret at vaghe offwer

¹ D. e. Valborgsdag den 1. Maj.

⁵ Akts. I, S. 39 har »fynder».

² I Marginen her udenfor staar:

⁶ Akts. I, S. 39 har »thes».

»Gylle kost».

⁷ Akts. I, S. 39 har »thenn».

³ Akts. I, S. 39 har »hænn».

⁸ I Marginen her udenfor staar med nyere Haand: »Lære dreng».

⁴ Akts. I, S. 39 har »offrende».

syn gilbrother eller bære hanum tiill jorde, komer han icke, giffwe j marc vox tiill brøthe for hwer tid, han thet forsømer.

7. Item skall hwert par folk giffwe j hwiid tiil lig-skoth; komer thet ey vth then samme dag, giffwe dobelt.

8. [Item] vorthet nogher gilbrother thiilwaret om affthennen at komme thiill steffne¹ om anden dagen, komer han icke, giffwe j grot tiill brøthe.

9. Item hwelken gilbrother som lader seg fire samfelle gyldis mode offwer gange for nogher sag skyld, han skall icke være sit gille nermer, en alle gilbrøthræ welle.

10. Item hwelken som velkorer seg wedh syth gille, ok han ey holler thet velkor, han skall ey ware sit gille nermer, en alle gilbrøthræ velle.

11. Item hwelken som kærer syn gilbrother po tyngte eller for borgemestere eller rad, før en han hanterer thet for sine gilbrøthræ, han giffwe j tyne øll tiil brøthæ.

12. Item hwelken som fortroden er ok ey well gøre eller holle, som for er screffwen, oc skyther seg fraa them ok for borgemestere oc rad oc sier, hanum ær vræt sketh i theris embede, faller han ther for rættæ oc taber syn sag, bøde en hal lest øll, haldelen tiill radett oc haldelen sine gilbrøthræ.

13. Item hwelken som tagher mere øll tiill seg, en han kan² well rade, swo at han opkasther i worth gildis hws eller i wor gildis gaardh, han giffwe j tyne øll tiil brøthe.

14. Item kærer nogher man nogher skrædher for aldherman eller lensmen, at han kan ey foo sit skornæ klæde igen, tha skall aldherman legge hanum thit fore, at han gør thet klæde rethe; kærer han mere effther then tid, hanum er entid thid forlacth, giffwe en tyne øll for hwer tid, han kær³ ther effther.

¹ Her staar nærmest »stestne«.

² Aktst. I, S. 40 har »kærer«.

³ Dette Ord er skrevet til over Linien.

15. Item hwelken man som icke giffwer syn swen syn løn innen then tid, aldherman oc lensmen hanum tiil siæ, han giffwe j tynne øll tiil brøde met lønen.

16.¹ Item syer nogher gylbrother the klædher, som hans gilbrother haffwer skoret, eller nogher offwerskærer offwerskeer thet klæde, ther² anden offwer[skærer] hans gilbrother haffwer taget merk aff, eller then ene gylbrother vnlocker then anden sit arbeyd fore, som bewises kan, hwelken som nogher aff thette forscreffne gør syn gilbrother emodh, bøthe j tynne øll tiill gillet oc soo møget mod syn gilbrother, som han thien po thet samme arbeydh, oc ther tiill skal han bøde j tynne øll mod radet.

17. Item engen skall oc wære i skrædher gillet i Ottens vthen then³, som logfast er, oc then dag, han esker embedet, skal han legge sit ecthebreff po bordet for gylbrødre po fasthende steffne.

18. Item hwelken som icke wt giffwer sit korn innen the hellige thre konghers dag⁴, som han skyllig er tiil gillet, giffwe j marc vox tiil brøde om fastelaghen.

19. Item hwelken man eller konæ ther vnlocker syn gilbrothers eller gilsøsther swen eller qwind, føre en theris steffnedagh kommer, eller vndleyer syn gilbrothers hws, han giffwe j tynne øll thiill brøthe.

20. Item spiller nogher skaall øll om met syn villie, giffwe j marc vox.

21. Item hwelken skrædere, som sker en mantz klæther oc forderwer them, vorthet han kerd for aldherman oc lensmen, han giffwe j tynne øll tiill gilleth oc gøre klædet soo goth, som han togett.

22. Item skall engen skrædere tiil stæde syn swen at skære ny klæder weth j tynne øll thiill brothæ, om hos-

¹ I Marginen her udenfor staar: Linien.

»arbeyd vnlockers«.

² Aktsi. I, S. 40 har »then«.

³ Dette Ord er skrevet til over

⁴ Dette Ord er skrevet til over Linien. Det er Hellig-tre-Kongers-

Dag den 6. Januar.

bonden er selluff hieme tiilstæde eller soo, før han kan selluff skære.

23. [Item] skall engen aff *forscreffne* skrædher embedstæde nogher man eller swen¹ thiil halgerning med segh, vthen han kan thet haffwe med bormesthers ok radmentz mynne ok vell gøre en fwl kost i skrædher gillet, som for er screffweth.

24. Item skall engen hosbonde giffwe syn swen mere nyt arbeyd po en thid, en som han kan forthiene seg i þ po, ved þ tynne øll tiill brøthæ; gør swennen ther offwer syn hosbondhe vwidendis², bodæ selluff syn egen brøthæ hosbonden vthen skathæ.

25. Item hwelken swen som forsømer syn hosbondis arbeyd daghen igemen, i hwilken dag thet er i vghen, oc gør flere fri mandag om aaret en en, som soo kallis, tha sla sig aff for hwer dag, han seg soo frii gør³ aff syn hosbondis arbeyd, ij þ aff hans løn.

26. Item engen gilbrother skall giffwe nogher swen arbeyd eller tage hanum i thieneste, som er komen fra syn hosbonde met vmynnæ, før en han forlicth er met hans hosbonde, wed en tynne øll tiill brøthæ.

27. Item hwelken swen som well worde syn egen man her i Ottens, han skall thiene her i Ottens i thw samfelde aar nest tiil foren oc brwcke eth aff *forscreffne* embeth och ey mere⁴.

28. Item hwo som hyd komer flyttende tiil by ok vell brwcke nogher⁵ aff *forscreffne* embeth, han skall vinde embedet oc gillet⁶, som for er screffwet, oc ther vt offwer skall giffwæ gillet ij tynner øll, forthi han icke haffwer thient tiill embedet her i byen i thw samfelde aar nest tiilforen.

¹ Dette Ord er skrevet to Gange. embed at brughe.

² Aktst. I, S. 40 har »vuidende».

⁵ Aktst. I, S. 40 har »noghet».

³ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

⁶ Ordene »oc gillet» ere ikke læste

⁴ I Marginen her udenfor staar: »et i Fynske Aktst.

29. Item hwo som vt aff [dør] gangher offwerhörigh oc ey¹ vell vare i rättæ for syn alderman, han skal ey log haffwe at brwcke sit embett, før en han haffwer fest tiill laget for j tynne øll oc ij marc vox.

30. Item herdes han oc vedh, at han ey vel feste thiil oc adligewell vel brwcke sit embet aff offwerdadighed, eller nogher delis² aff sit gille, som for er screffwen for nogher sag skyll, swo ath hanum er forboet sit embeth, oc han ey vel holle lydelssse eller feste tiil, som skraen inne holler, tha skal allerman oc lensmen the theris brøst for borgemestere oc rad oc begere stadzens bwt oc kæmener med them oc sla hans vinnw tiill, oc maa thet ey igen oplathe, før en han vindher sit embet igen effther alle gilbrødres tycke oc ther tiil bøder mod borgemestere oc rad for syn offwerdadighed ij þ grot.

31. Item hwelken som bryther vore lys, han gøre them soo gothe igen, som the wore, oc giffwe en marc vox for syn forsømelssæ.

32. Item forsømer alderman oc lensmen att lade vore lys veyæ køndemessedag³, the giffwe j tynne øll tiil brøthe.

33. Item hwelken gilbrother som alderman eller lensmen bedæ bære wore lys for thet verdige sacramenthæ gwtz legoms dagh⁴, oc han ey well thet gøre, giffwe j marc vox.

34. Item hwelken gilbrother ther opdragher then sag i sit ølsmoll, som thiilforen er affthalen, han giffwe j tynne øll tiil vide⁵.

35. Item hwelken som icke igen ber sine ølpenninge innen sex dage, effther øllet er drocket, han giffwe j marc vox.

¹ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

² Akst. I, S. 41 har »del«.

³ D. e. Kyndelmisse den 2. Februar.

⁴ D. e. Kristi Legemdag 2. Torsdag efter Pinse.

⁵ I Marginen her udenfor staar: »om forliet sagh obbrydis«.

36. *Item* hwelken som icke igen ber sine messe penninge *sancte* Volborgis dagh¹ tiil tide, giffwe j marc vox tiill brøthæ.

37. *Item* om nogher skrædher søn eller skrædher dather, som fødher er i Ottensse, begerer worth embeth, the skwille haffwe halluff kost frii, som the skwille gøre i worth embed.

38. *Item* hwelken gilbrother som gillet skyllig er penninge eller korn, han giffwe thet wt innen *sancte* Morthens dagh² wed j tynne øll tiil brøthæ.

39³. *Item* hwelken gilbrother eller gilsøsther ther giffwer syn gilbrother eller gilsøsther vqwæmelig ord i vorth gillis hws eller gillis gaard, han giffwe ther fore j tynne øll tiill brøthe for hwer thid.

40⁴. *Item* hwelken som slar syn gilbroder blaa eller blodig i vort gillis hws eller gillis gaard, han giffwe j tynne øll tiil gildet oc bøde mod then, han giorde skathæ.

41. *Item* hwo sist⁵ gaar i gillet, han skall vare tiill vor steffne oc thende wor kerthe, soo lenge [til] anden gilbrother kommer; forsømer han seg her vti, giffwe j marc vox for hwer thiid.

42. *Item* engen man aff vorth embedt skall tage nogher dreng at kende, vthen han er ecthe, wed sit gille.

43. *Item* hwelken som gilbrother vell vorde i vorth embeth, han skall skære for gilbrødræ thry stycker gerning, en qwinne kiortel, j kobe, et par hosser, en offwersker j stycke leysk; then dag skal han legge gilbrøthræ j goth tynne øll fore.

44. *Item* hwelken aldherman bether skencke, naer vii dr[i]cke vort gille, aff gilbrødræ, oc han ey vel skencke, giffwe j marc vox tiil brøthe for hwer thid.

¹ D. e. Valborgsdag den 1. Maj.

⁴ I Marginen her udenfor staar et uhæseligt Ord.

² D. e. inden 11. November.

³ I Marginen her udenfor staar: ⁵ En yngre Haand har rettet Ordet til »syst«.

45¹. Item hwelken gilbrother ther faller for brothe oc festher tiill, oc han vell sin brøthe ey wt giffwe, nar alderman hanum thiil sier, han skal icke være sit gille nermer, en alle gilbrothrae vellæ.

46². Item nar alderman stor tiil tals om gildens beste, gør nogher gilbrother eller gilsøsther vlydh hanum i sinæ talæ, han giffwe j marc vox tiil brøde for hwer thid.

47. Item hwelken som dragher syn kniff mod syn gilbrother med wred hwg, giffwe j tynne øll tiil brøthe.

48. Item skall engen sidde oc sy i Ottensse, vthen han haffwer thet met lensmendez oc aldermandz mynne i wort gille.

49³. Item hwelken gilbrothers both ther gør nogher gilbrother eller gilsøsther emod, tha skal hans hosbonde bædræ then brode.

50. [Item] hwelken swen som for seg selluff haffwer syeth po land ok mottæ haffwe foeth thieneste i køpstæden, føren han drog po land, oc komer han siden hiid tiil byen at thienæ, han giffwe j tynne øll oc j marc vox hwer thid, thet soo skeer.

51. Item hwelken qwinne som gilsøsther skal vorde i skrædher ligillet⁴ i Ottens, hynne skal fyllie eth erlict røchthæ oc haffwe sit ectebreff po bordet som en anden gilbrother, oc hwn skal giffwe tiil igang j pund bygh, j marc vox oc en goth skaall, oc hwer gilsøsther skal sydde, som hwn gaar i gillet effther.

52. Item hwelken gilbrother eller gilsøsther ther vel nyde then frihed, gillet haffwer, han skall thet vfrii vppe holle, vthen theris armod er soo stort, the kwnde thet ey ophollæ; skeer thet soo, at nogher gilbrother eller gilsøsther vorthen soo fattigh, at the skwlle bethe theris brød for

¹ I Marginen her udenfor staar: »om wt giffi nar alerman tillsiger«.

² I Marginen her udfr. staar: »vvludt medt aldermanden«.

³ I Marginen her udenfor staar: »om buscher« (1).

⁴ Aktst. I, S. 42 har »skrædhere-gilleth«.

gwtz skyll, tha tiilplecthe vii oss brothræ ok søstræ i for-
screffne skrædher gillet at holle them et moltid vppe om
dagen, soo lenge the lewe, hwer effther sine effnæ thet kan
formwæ, oc sende thet menneske sit moltid i sith hws,
om thet ey er soo ført, thet selluff gaa kan effther syn
bæringh; hwo thet forsømer giffwe j marc vox tiil brothe
for hwer thid, oc ther tiil nyder thet samme menneske all
then frihed, gillet haffwer.

[In] quorum omnium premissorum evidenciam firmiorem
sigillum ciuitatis Otthoniensis presentibus inferius est appensum,
datum Ottonie anno domini mcdxcij^o.

52.

1493, 24. Febr. Vedtægter for Odense Skindere, vedtagne
af dem med Borgemesteres og Raads Samtykke.

Haandskriftet findes i Rigsarkivet (Topograf. Saml. paa Pergament,
Odense Nr. 76) og har forneden en trefarvet Silkesnor, hvis Segl mangler.
En Afskrift fra 1849 med Plesners Haand er indsat i Langebeks Diploma-
tarium i Rigsarkivet under 24. Februar 1421. Haandskriftet har ingen
Paragrafial.

I gwtz naffn amen. Engen skraa er bædræ at fyllie
en rætwithed ok spagferdighed, oc ther tiill gore syn gil-
brother, som han vell aff hannu haffwe; ville hwer man
gore syn gilbrother ræth oc skell, tha tørttæ man engen
skraa wedh; thi skall skraa i hwert embed effther alle gil-
brødres qwæmælighed gøres oc sættes, soo at rætwise men
oc spaghe skwlle nyde theres ræt oc specth oc vrætwissæ
oc offwerdadige men skwllæ rædes the artickell, i skraen er
screffwen, at the forthi theres wndskap oc villie ey skwlle
fwlkommæ; forthi haffwe vii gilbrødræ i skyndher embedet
i Ottens effther ærlige oc gode mentz tiilladelssæ, samtycke
oc fwlbwrd, borgemesteres ok radmennens i Ottensse,
vethertaget ath holle thenne skraa i vorth embed oc gille

met vide oc vetherlogh i alle mode, som her effther screff-
wet star.

1. Item ware¹ vii alle embedzbrødræ soo tiill ens vordnæ, at wii ville holle gwd loff oc jomfrw Marie fem voxlys at brende i the thider, som vii ens vorde, for sancte Annæ alther i vor frwæ kirke i then nørre capell, som vorth embetz messærede tiill er, som er en forgylt kalk, messebog, hagell oc andre messæ klædher, oc skall firæ aff the sammæ lys brendhe thiill vore begeyngelser, nar gwd oss kaller; oc nar soo skeer, tha skwlle vii oc velle bode hosbondher oc hosfrwer oc vore embetzwenne fylge ligett tiill kirke oc lathe ther holle gwd tiil loff en swngnen messe, som vii alle skwlle offræ thiill, oc effther messen fylge liget tiill graffwæ; oc hwo som icker vordher seth vndher messen thiill offer oc offwer graffwen, tha skall then giffwe j mark vox tiill brødæ, om han er thimelig tiilsagd ok vthen merkelict forfald; thesse samæ fem lys velle vii oc vore efftherkoniere aar fra aar øgæ oc forbædræ met vorth rättæ arbeyd oc med rättæ brøde, som her effther moo skee blant oss, oc vor kronæ for samæ alther skall vor yngste gylbroder, som si[s]t gaar i laget, thende tiil alle høytider, som alle gilbrødræ giffwe ja thiil, oc then sammæ gylbrodher skal skencke for oss, soo thit vi drecke lagsøns øll, oc vare vore gilbrødræ, soo thit aldherman hanum tiilsiendes vordher, soo lenghe [til] andhen ny gylbrodher komer; for hwer thid, han thesse forscreffne artickel nogher aff them forsømer, giffwe j marck vox tiil brøde.

2. Item hwes børn som affdør aff gilbrødhres eller gilsøstræs, the nyde then samæ frihed met theres lys ad brende offwer them som eth andet gylsysken.

3. Item hwes hion som affgaar, velle the nyde vore

¹ Ordene »Item ware« ere saa godt som uleselige; Plesner har »Item...«

gilles lys thiill theres begrawelssæ, giffwe ther fore en mark vox.

4. *Item* fierde pintzdagh skwille alle gylbrødræ oc gylsøsthræ søge thiil theres messe for theres alther then thime, the adwares, oc offræ theres offer; hwo thet ¹forsømer ath¹ offræ theres offer, bøde j mark vox.

5. *Item* hwelken man som esker vorth embed thiil gylbrodher ath worde, then dag han framber sin mesther gerning, som skall vare en thresaskett² skinkiortell vell bered, then dag skall han legge brødræ en goth tynne øll fore.

6. *Item* innen tholthe vge dagh effther then eskæ tynnæ er drocken, tha skall then brodher gøre syn iganskost met thw gode bøsther, tho gode ferske rætther steg, smør, brød oc ost oc tho gode tynner øll, oc sin mesther kost ath gøre innen dag oc aar ther nest effther komendes, ther hans igang er giorth, met firæ gode bøsther, iiij ferskæ rætter steg, smør, brød oc ost oc firæ tynner øll, thet ther goth er, oc anden dagen tho mark po bordet oc j deger gode gæredhe skin oc en god skaall; fyndes her noghen brøst po øll eller mad, at thet ey soo goth er, som tiilbør, stande then brødæ thiil aldherrmauss oc gylbrødres sielssæ.

7. *Item* hwelken brother som dreng tagher tiil seg at lære, han skal gøre kost for hanum innen j halt aar met thw gode bøsther, tho ferske rætther steg, smør, brød oc ost oc tho gode thyunner øll, then enæ skall gylbrødren betale met theres egen peninge.

8. *Item* tager gilbrother swen tiil seg, som aff land er komen eller anden køpsted, som ey haffwer giorth syn lære kost, hans hosbonde gøre kost for hanum, som før er screffwen om en anden lære dreng.

9. *Item* hwer gilbrother gøre for syn hosfrv i laget igang, som for en anden lære kost oc ther tiill en god skaall.

10. *Item* engen skall oc machth haffwe at brwcke

¹ Disse Ord staa utydeligt.

² Muligvis »threfaskette«.

skinddher embed i Ottens, vthen han vindher sith embeth aff borgemestere oc rad oc siden aff sit gille, som før er screffwen.

11. [Item] hwelken quinnæ syn hosbonde mesther, tha skall hwn mact haffwe at brwcke sit embeth i thry samfelde aar ther nest effther, om hwn lewer erlig oc skellig met eth goth røctæ oc gør i laget, som før er screffwen; nar the thry aar framgangen ere, v[i]ll hwn længher brwcke skindher embeth, gore i laget effther aldhermantz oc gylbrødres tygke tiil qwemælighed eller forlade sit embeth.

12. Item om nogher vorder tiil varet at wage offwer sin gilbrother eller gilsøsther eller bære hanum tiil jorde, kommer han icke, giffwe j mark vox tiil brothæ for hwer tid.

13. Item skall hwert par folk giffwe j hwiid tiil ligskoth; kommer thet ey vth then sammæ dag, giffwe dobelth.

14. Item vorder nogher gilbroder varett thiil steffne om affthenen at kommæ anden dagen, kommer han ey, giffwe j grot tiil brothæ.

15. Item hwelken gylbrother som ladher seg fire samfelle gilles mod offwer gange for nogher sag skyll, han skal icke vare sit gille nermer, en alle gilbrødre velle.

16. Item hwelken gilbrother, som velkorer seg veth sit gille, oc han ey holler thet velkor, han vare ey sit gille nermer, en alle gilbrødræ vellæ.

17. Item hwelken gylbrother som kærer sin gilbrother. po ting eller steffnæ for borgemestere eller rad, for en han thet hanterer for sine gylbrødræ, giffwe j tyne øll tiil brødæ.

18. Item hwelken som fortroden er oc skydher seg fra sit lagh oc for borgemestere oc rad oc sier, ath hanum er vræt sketh i hans embede, faller han ther for rættæ oc taber sin sagh, bøde thre tynner øll, haldelen tiil raaeth oc haldelen tiil embedett.

¹ Plesner har »hauer ker . . .«

19. *Item* hwelken, som tager mere øll tiil segh, en han kan vell rade, soo ath han opkasther i vort gilles hws eller gilles gaard, han giffwe j tønne øll tiil brøde.

20. *Item* hwelken gyllbrother eller gyllsøsther som vnlocker sin gilbrother eller gylsøsther sin qwin, syn swen, sith hws, vnleyer eller vnstyngher hanum sith arbeyd fore, hwo her fyndes¹ met met sent skell, han giffwe j tynne øll tiil brøthæ.

21. *Item* hwelken swen, som forsømmer sin hosbondes arbeyd dagen igemen, i hwelken dag thet er om vgen, hwelken som seg so frii gør aff syn hosbondes arbeyd, sla seg i þ aff for hwer dag i hans løn.

22. *Item* engen gilbrother skall giffwe nogen swen arbejde eller tage hanum i thieneste, som er komen fra syn hosbonde met vmynnæ, før en han forlicet er med hans hosbonde, ved j tynne øll tiill brøde².

23. *Item* hwo som affganger offwerhøring ok ey vell vare i rættæ for sin aldherman, han skall ey log haffwe at brwcke sit embet, før en han haffwer fest tiil laget for j tynne øll oc ij mark vox.

24. *Item* ehwo som helst skynndher embeth brwcker oc aff offwerdadighed herdes ved oc ey vell vare i rættæ for sin aldherman oc ey feste tiil for sin forsømsse oc atligewell vel brwcke sit embeth, eller nogher deles aff sit gille, som før er screffwen for nogher sag skyll, soo at hanum er forboeth sit embeth, oc han ey vell holle lydelssæ eller feste tiil, som skraen inne holler, tha skall aldherman oc lensmen the theres brøst for borgemestere oc rad oc begeræ stadzens bwd oc kæmener met them oc sla hans winnw tiill, oc maa thet ey igen oplade, før en han vinder sith embeth ighen effther alle gylbrødres tycke

¹ Plesner har »synder«.

² Denne Paragraf er saa godt som helt udvisket af en Sammenlægningsfold. Ved Anvendelse af

Garvesyreopløsning er den her givne Læsning bleven sikker; Plesner har læst ganske i Overensstemmelse hermed.

oc ther tiil bødher mod borgemestere oc rad for sin offwerdadighed ij þ grot.

25. *Item* hwelken som bryder vore lys, han gøre them soo gode, som the ware, oc giffwe j mark vox tiil brøde.

26. *Item* forsømer aldheman oc lensmen kødenmessæ dag¹ at lade wore lys veyæ, tha giffwe j tynne øll tiil brødæ.

27. *Item* hwelken gylbrother som aldheman eller lensmen bede bære vore lys for the verdige sacramenthe gwtz legomss dag², oc ey vel, han giffwe j mark vox til brøde.

28. *Item* hwelken gylbrother eller gylsøsther som opdrager then sag i sit ølssmoll, som før er aftalen, han giffwe j tynne øll oc j mark vox tiil brøde.

29. *Item* hwelken gylbrother som icke igen ber sine ølpenninge innen sex dage, effther øllet er drocket, han giffwe j mark vox tiil brøthe.

30. *Item* om nogher skindhher søn eller skindhher dather, som fød er i Ottensse, begerer wort embed, the skwlle haffwe hall kost frii, som the skwlle gøre i worth embeth.

31. *Item* hwelken gilbrother eller gylsøsther ther giffwer syn gilbrother eller gylsøsther vqwæmelegh ord eller nogher bespottelsæ i wort gilles hws eller gilles gaard, han giffwe j³ tynne øll tiil brøde for hwer thid.

32. *Item* hwelken gylbrother ther slar anden blo eller blodig i vort gylles hws eller gilles gaard, han giffwe j tynne øll tiil gillet oc bøde mod then, han brød, som skathen er tiil.

33. *Item* hwelken gilbrother ther faller for brothæ oc vell sine brode ey vtgiffwe, then tid hanum var forlact, han vare ey sit gille nermer, en alle gilbrødræ velle.

34. *Item* nar aldheman stor tiil tals om gillens beste, gør nogher gylbrodher eller gylsøsther hanum vlyd i hans tale, han giffwe j mark vox tiil brøde for hwer tid.

¹ D. e. Kyndelmisse den 2. Febr. ³ Plesner har ½.

² D. e. 2. Torsdag efter Pinse.

35. [Item] hwelken ther dragher sin kniff med vred hw mod sin gilbrother, han giffwe *j* tynne øll tiil brøde.

36. Item engen gylbrother eller gylsøsther skall rætt haffwe nogher gest at byde i vort lag, ther anden gilbrother emod er, vthen han haffwer thet i then gilbrothers mynnæ, oc engen skall heller sin gest inlede i vort lagshws vthen aldhermantz orloff ved *j* mark vox tiil brøde; gør oc gesten noghen vstyre eller forfang, tha skal then hanum inbød, bædræ hans brøde; sameledes skall ok soo holles om en mantz egnæ bwdh.

37. Item skall engen holle mere po worth embed en tho swennæ oc en dreng eller tho drenge oc en swen, vthen thet soo hendher, at nar en lære¹ dreng haffwer thient sit lære wth po eth hallufft aar ner oc vell vandre po then neste steffne dag, om hosbonden tha kommer en dreng fore, tha maa han hanum anamæ at lære oc gøre for hanum i lagget, som før er saugd.

38. Item hwo som helst ther setther en dreng at sy, strax thet skeer, tha er han plecteg at gøre hans kost, som før er screffwen.

39. Item hwer skall gøre goth gerning, som han vell vare bekend, oc skall icke selle nogher man for got gerning oc tidict, som vtidict er; hwo ther vorder befwnden med, bædræ *j* tynne øll oc ij mark vox.

40. Item hwelken brother som ey wtgiffwer siit tydeskind innen sancte Morthens dag at affthen ²i allermans hws², han bædræ *j* tynne øll mod lagget.

41. Item hwelken gillens³ skind kiortel skall gøre, som messe skall lønes met, han gøre hanum innen then tid, aldherman hanum forleggher ved *j* tynne øll til brøde.

¹ Plesner har »aars«.

² Disse Ord ere tilskrevne over Linnien med en samtidig Haand. Strax efter at Skraaen er skreven, synes det at være blevet opdaget,

at Ordene manglede, de ere nemlig ligesom foreløbig noterede paa den indvendige Side af Pergamentbladets forneden ombøjede Rand.

³ Plesner har »gilbroder«.

42. *Item* engen skall tage bettæ¹ skind at forarbeyde, som man mestencker stolnæ ære, før en thet er vtspwrd i senden, at the ære ey stolnæ; hwo ther emod gør, tha skall han bædræ effther gylbrødres sielsse.

43. *Item* hwo som forwindes med løyen [i] soo mode, at han lywer noget sit gylsysken po, som sendeleg bewises kan met thw gylsysken, han bædræ j tynne øll oc ij mark vox mod laget oc bædræ mod then, han brød, effther gylbrødres tycke.

44. *Item* nar vi saffnes, tha skall alle vopen vare forbodne i vort gylles hws ved j mark vox tiil brøde, hwo ther befyndes med.

45. *Item* engen skall byde gesther i vort gylles hws, som berøthet ere; hwo thet gør, bøde j tynne øl tiill vide.

46. *Item* hwo som seg forbryder mod sit lag, ther som han vides for j tynne øll, han² giffwe ther tiil j mark vox; vides han for en hel tynne øll, giffwe tho mark vox oc saa fram at for hwer thid.

47. *Item* engen skall oc tage fære skin tiill en goth qwinnæ skinkiortell en thii oc gøre then gerning, som god er, hans embett vthen straff; hwo her emod gør, bøde j tynne øll tiill vide.

48. *Item* skall ok engen macth haffwe noghet skyn-derarbeyd in at føre i Ottenssæ ad sellie vthen i rættæ marketz dagh, som er sancte Knwtz dag³, so framth at thet skall ey vorde behyndret.

49. *Item* i⁴ thenne forscreffne skra skall all konghens oc bysens ræt vare, vndhertagen i hwat mode han effther bysens priuilegge falle kan.

Thiill yththermere fasthed oc forwaring, tha henge vii vort stadz inciglæ nethen fore thenne skraa. Datum in ci-

¹ Saaledes ogsaa Plesner.

² Plesner har »thas«.

³ Kong Knuds Dag er den 10. Juli.

⁴ Dette Ord mangler hos Plesner.

uitate Ottoniensi ipso die beati Mathie apostoli anno domini
mcdxc3^o.¹

53.

1493, 15. April. Kong Hans stadfæster Kjøbenhavns
Skræderes Skraa.

Brevet findes i Resens ovfr. S. 30 nævnte Afskriftsamling af kjøbenhavnske Lavsskraaer S. 966—7, hvor det har følgende Overskrift: »Wdi aar 1593 (!) er af kong Hans vdgiffuit skredderne et kongebreff om deris schraa, liuder szom efterfølger«. Brevet er trykt i Kbhvns Dipl., II, S. 168—9. Den Skraa, det stadfester, er ikke kjendt (jfr. ovfr. S. 33).

Wi Hans med guds naade Dannemarchis, Norgis, Wendis och Gottis Konning, vdualt konge till Suerige [hertug i Slesvig, Holsten, Stormarn] och Ditmerschen, gjøre witterligt, at wi af wor synderlige gunst och naade hafuer stadfestet och fulbiurdet denne schraa af schredder embedet i Kiøbenhafn, som dette vort obne bref wedhengt er, saa at hun schall blifue med sin fuldmagt i alle sine ord och artichler, szom hun indeholder, och der till hafue wi undt och tillat, om nogen schreder eller suend bruger schreder embedet her udi byen och hafuer ey wundet embedet, som her sedwane er, maa schredderne sige wor byfoget till, at hand hielper dennem der udi, saa at dem ey scheer v-ret; hafue wi och vndt och tillat och med dette vort obne breff unde och tillade, at *forschreffne* schreddere her udi Kiøbenhafn maa niude och bruge thisze embeder her udi byen, som de af arildtz tiid och gammell sedwane her till giort haffue; thi forbiude wi alle, ehuo de helst ere eller were kunde, och seerdelis vore fogeder och embedsmend *forschreffne* skreddere at hindre eller hindre lade eller i nogen maade w-forrette, vnder wor hyldest och naade. Da-

¹ Aarstallet er usikkert, Plesner læser Apostelen Mathias' Dag er den 24.
med Tvivl 1421 (d. v. s. »xxj^o«); Februar.

tum in castro nostro Hafniensi feria secunda post dominica[m] quasimodo geniti¹ anno domini* m c d xciii, nostro sub signeto³.

54.

1495, 2. Juni. Kong Hans stadfæster de Artikler, Kjøbenhavns Skindere have faaet af Kong Kristoffer af Bayern, samt den Gudstjeneste, de have indstiftet i Kjøbenhavns Graa-brødrekloster.

Pergamentbrevet med Kongens Segl under opbevares i Rigsarkivet (Sjælland og Moen Nr. 71). Det er trykt i Kbhvns Dipl., II, S. 170 — 1. Der findes ingen Paragraftal i Haandskriftet.

Wii Hånss met gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning tiill Suerige, hertug vdi Slesuig oc vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vittherligt, att wii aff wor sønderlige gunst oc nade haffue nw stadfestet oc fuldburdet oc met thette wort opne breff stadfesthe oc fuldburde thesse efftirscreffne friiheder oc preuilegier i ord oc article, som the mue holle, wed siine fuldmacht at bliffue tiill ewiige tiid, som wor forfather koning Cristoffwer, koning i Danmarck, gildebødere i skinderembithe her i Køpnehaffn tillforne wnt oc giffuet haffuer, som ær⁴:

1. Førsth at engen scall arbeide bonthemagere eller skindere gerninge her i Køpnehaffn, vden han gør fwltth fore embedhet.

¹ Herefter er indskudt »søndag«. Dom. quasim. gen. er 1. Søndag efter Paaske og var 1493 den 14. April.

² Her staar »die« istedenfor »dni«.

³ Her staar »signetis«.

⁴ Da Artiklerne slutte uden den Da-

tering, de maa have haft fra Kristoffer af Bayerns Tid, er der næppe nogen Sikkerhed for, at de ikke ogsaa paa andre Punkter ere gjengivne med i alt Fald nogle Forandringer.

2. *Item* første een broder dør i theres gilde, tha skulle two brødere woge ower ligeth oc alle brødere oc systere offre fore thet, oc ængen borth gaa, førre æn thet ær begraffweth; hwo ther emod gør, han scall giffue ij grotthe i gildit, vden han halffuer rett forfald.

3. *Item* alle the, som begære theres embide, man eller swend, the skulle gøre ij stycker wærck eller gerning paa aldermantz werckstedh eller gerninges sted, en qwynne skindkiortell oc en swben; gøre the theni vstraffelige, tha skulle the anammes fore fwle gildebrødere; gøre the thet icke, tha skulle the wandre swo lenge, the kwnne thet forbethre.

4. *Item* ær theres indgang x β oc en kost swo god som vj β groth oc iiij marc [vox], nar oldermannen till-siger, vnder theres brøde.

5. *Item* scall engen gøre vtidich gerning tiill qwynne skindkiortell; hwo ther emoth gør, haffue forbrodit en tønne øll, swo thiith han thet gør.

6. *Item* engen scall leye annen mantz swend, førre hans rette steffne dag vth ær, vnder en tønne øll.

7. *Item* en læredreng scall giffue j halff tønne øll oc ij marc wox.

8. *Item* hwem aldermannen befaller nøgelen tiill lywsene tiill kronen i kircken, han scall giffue j marc wox, swo thiith han forsømmer at tende lywsene.

9. *Item* the som icke komme bethimelige tiill steffne, nar the worde tileskede, the giffue en skilling.

10. *Item* først the dricke i theres seelskaff, wore thet tha swo, at noget forthørnethæ annen met ord, han scall giffue en tønne øll, om han kiær thet fore fogeden eller borgemestere, førre han kiær thet fore alderman.

11. *Item* hwo som dricker sig drucken, swo at han vpgiffuer, han scall giffue en halff tønne øll oc een mark wox.

12. Item engen scall bede gester vden the, som laffwet ære wærd, oc siger aldermannen tiill, hwo the ære.

13. Item hwo icke giffue[r] aldermannen lyd, første han klapper wp, han scall giffue en mark wox.

14. Item engen scall holdæ steffne aff gildebøderne, vden ther ær en rademan hoss, then som radit ther tiill sætther.

15. Item aldermannen maa haffue ij gesther oc en stoellsbroder en gest.

16. Item hwo som gør emod siin ære, han scall wære embithet swo nær, som embithedes brødere wille.

Sammeledes stadfeste wii oc fuldburde tiill ewiige tiid then gudz thieniste, som forscreffne gildebødere stichtet haffue oc nw holle lade vdi graabødere closter i Kønehaffn gud almechtiigste, jomfrwe Marie och hans verduge helgene tiill loff oc ære oc alle forscreffne gildes¹ gildebøderes oc alle cristhne sielæ tiill nytthæ oc sallighed.

Forbywdendes alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, oc særdelis wore fogede oc embitzmen forscreffne gildebødere heremod at hindre, hindre lade eller vdi noget made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Giffuit paa wort slot Kønehaffn then tiisdag nest efftir wor herres himmelfares dag² aar efftir guds [byrd] mcdxcquinto vnder wort secret.

55.

1495, 17. Avg. Brev, hvorved der tilsiges St. Lukas' og St. Loyes Brøderskab i Flensborg, d. e. Byens Malere, Guldsmede, Snedkere og Glarmestre, Andel i Graabødrenes aandelige Goder.

¹ Kbhvns Dipl., II, S. 171 har ² Kristi Himmelfartsdag faldt 1495 paa Torsdag den 28. Maj.

Trykt efter H. C. P. Sejdellius *Diplomatarium Flensborgense* (I, 1865, S. 706—7), der gjengiver et Pergamentbrev, der skal findes i Arkivet ved Flensborgs Marielkirke (s. ovfr. S. 201). Nogle ved Sammenbøjning udslidte Steder ere i *Dipl. Flensb. udfyldte* efter O. H. Möllers *Nachr. und Urkunden Lud. Naamani betr.* (1775, S. 12—13), hvor Brevet tidligere er trykt. Brevets Segl mangler.

Dilectis sibi in Christo fratribus et sororibus confraternitatis sanctorum Luce et Loy frater Anthonius Raefelt, guardianus Nouimagensis, ac reuerendi patris, fratris Oliuerii Ancullardi, fratrum omnium minorum partium cismontanarum de obseruancia nuncupatorum generalis vicarii quoad infra scripta super totam familiam commissarius, salutem et bonis profrui sempiternis. Licet familia fratrum minorum de obseruancia nuncupatorum vniuersis christicolis meritis et exemplis debeat suffragari, illis tamen potius obligatur, qui dilectione precipua vel elemosinarum largicione aut subsidio eam amplectuntur. Proinde quia, sicut michi relatum est, dictis fratribus nostris singulariter afficimini, ad confraternitatem nostram vos recipio, in vita pariter et in morte specialem ac singularem participationem omnium bonorum spiritualium videlicet missarum, diuinorum officiorum, orationum, jejuniorum, abstinenciarum, disciplinarum, predicationum ceterorumque operum virtuosorum ac deo acceptorum, que per fratres in prefata familia, sorores sancte Clare, fratres et sorores de presencia sub obediencia prefati patris generalis vicarii degentes, operari dignabitur bonitas saluatoris, quantum michi conceditur et quantum diuine clemencie placuerit acceptare, prout quoque vestra pia desideria ¹ seu opera promanant, vobis gracie conferendo et ² peculiariter elargiendo, vt multiplici suffragiorum adjuti presidio et hic augmentum gracie et in futurum ³ beatitudinem eterne glorie valeatis adipisci; vicem quoque caritatis vestre et largitati, tametsi non temporaliter, saltem spiritua-

¹ Udfyldt efter O. H. Möller. *Dipl. Flensb. foreslaar Læsemaaden »pro-* mereant« istedenfor »promanant«.

² Udfyldt efter O. H. Möller.

liter memorati¹ fratres et sorores possunt recompensare, sicque super caritate et beneficiis eisdem impensis ineternum possitis letari. In huius etiam fraternalis participacionis concessionis testimonium sigillum mei officii presentibus duxi appendendum. Datum in conuentu nostro Flensburgensi anno domini 1495 in octava sancti Laurencii².

56.

1496, 13. Maj. Borgemestere og Raad i Odense give Byens Smede Lavsartikler.

Pergamentbrevet bevares i Odense Museum; forneden har det i en trefarvet Silkesnor Byens Sepl, der viser St. Knud, skravende over en Lillie (jfr. Tidsskr. f. Kunstind. 1894, S. 72; det der omtalte Odense Sekret med kun Lillien som Mærke findes under et Skraaen suplerende Brev af 1543). Skraaen er trykt i »Aktst. til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid« (I, 1841, S. 42—47, hvor det ovfr. nævnte Brev af 1543 urigtigt er dateret 1544). De ndfr. tilsatte Paragrafter findes ikke i Haandskriftet.

Wii borgmestere oc raad i Otthense gøræ alle witterligt meth thette wort opne breff, thet wii haffue owerweyith then twedracth oc wwillie, som her till wærit haffuer wdi smedegildet i Otthense, oc paa thet ath yththermere skade eller forderwelse ey skee skaall meth mandraff, slawff eller andhen derwelig skade, oc ath thet enæ embithe ey skall forderue thet andith, oc her effther een good endrect emelom them alle bliffue skall, tha haffue wii owerseeth oc owerweyith først then gamlæ skraa, som forbraat oc fordelt wor, oc sidhen then ny skraa³, som the firæ embithe aff smedegildet giffuen wor, oc fandss ther brøst paa begge the forneffnde skraar paa theres embitss wegne, oc haffue wii omsath oc forbedreth forneffnde skraer, dog saa at wii haffue stadfest alle the artickle, som forneffnde skraer indeholde, oc ther paa ath thess bedræ embitssmen her effther

¹ I dette Ord er Bogstaverne »ra« faldt 1495 paa en Mandag. udslidte.

² Ingen af disse Skraaer ere forment-

³ Laurentiusdag, den 10. Avgust, lig bevarede til Nutiden.

findes skall i Otthense i smedegildet, oc haffue wii the forskrefne skraar saa omsat oc forbedrit *meth* the artickle, som ther till tienæ, oc the *forueffnde* skraar ey till forna indeholdit.

1. Først ath thisse nii *efftherskreffne* embite skulle bliffue oc wære sammen bunden wdi een god eendrachth som eeth gilde oc lawff till ewig tiid, som aff arild tiid warit haffuer, swosom ære growesmedher, kleyensmedher, kellesmedher, grydestøwer, pladeslaer, remesnider, swerdfeyger, sadelwerker oc kandestøwer oc enghen andher, ehwo the helst wære kwnde.

2. Først oc framersta hwo hiid till byen kommer oc will brwge nogher aff thisse *forskreffne* embithe, tha skall han engelunde haffue ther loff till at brwge *thet*, for æn han haffuer wunnit sit embithe forst aff borgmestere oc raadet oc sidhen aff smede aldermand oc gildbrødræ.

3. Oc hwo sit embite skall winde aff them, han skall haffue saa god bewisningh, *thet* han maa staa i loff oc togh *meth* dandemen, oc maa ther engen brwge eller widne¹ nogher aff these *forskreffne* embite, wdhen han haffuer saa goot bewisning oc haffuer ther til tienth hære tw samfelde aar i Otthense till embitedh.

4. Oc hwo sit embithe will widne aff them, han skall hwer halffmaanet dag i sex samfelde wgher bedes till theres gilde oc embithe, oc skall han ther for indhen² leggæ them en good tunne øøll fore, oc tha skall han frambere sin mestergerningh aff *thet*³ embithe, som han will brwge aff these *forskreffne* embithe, oc sidhen ther *effther* skall han giffue them fira tunner øøll i theres gilde *meth* brød oc maad, som skall wære tree ferskæ retter *meth* smør oc aast oc steegh oc ther till two lubesche marck till theres messæ, fire marck wox till theres liwss oc two ørte byg i theres gilde.

¹ Jfr. §§ 4 og 8; Aktst., I, S. 43 har »uinde«.

² Aktst., I, S. 43 har »uider«.

³ Aktst., I, S. 43 har »theres«.

5. *Item* mestergerningen aff smede embithet, som fram skall beres, skall wære een jerngreff, een spade, een buløxe, een bindøxe oc ¹ een høyøxe; aff kleyensmed embite eeth par sporæ, eeth par bøyælæ, een kriihage oc een baagpersæ; aff kniwesmet embite een lang ² kniff, een bredekniff oc een stegmes paa firæ skilling; aff kellesmedembithe een two tunne kegel, een halffandhen tunne kegel oc een tunne kegel; aff grydestøwer embithe een gryde paa eeth pund kower oc een handpande paa eeth halffpund kower; aff pladeslaer embithe eeth pantser goth som xij gyldene oc een krawe god som een gylden; aff remesnidher embithe eeth ridetøgh got som iij marck, eeth spendebeltæ got som iiij β, een qwinnæ pwng god som xij β oc een grimæ god som v β; aff swerdfeyger embite eeth swerd oc een ryting at feyge oc well ferdig gøre, som thet seg bør; aff sadelmager embithe een sadell god som ij marck, een sadell god som een marck oc een sadell god som viij β; oc aff kandestøwer embite een kande paa xxiiij β, een kande paa een marck oc eeth kryss paa viij β.

6. Nar swodan mestergerning skall gøres, tha skall tree wtkezes aff the bestæ, i embithet ere, ath see wppaa at swodan gerning gøres; kand han ey tha fyllestæ gøre fore hwat embithe, han will brwge, stande wt aff embithet, till saa lengæ, thet han kand gøre ther fult fore.

7. *Item* skall enghen aff thesse forskreffne embite stædæ noghen mand till halff gerning eller till stuckæ werk, wdhen han kand haffue thet i borgmesters oc radmenns mind oc will gøre een fuld kaast i smedegildet fore hanum, som for ær skreffuit.

8. *Item* hwo som een fortredher will wære oc ickæ will gaa i gildit oc holde wide oc wetherlog meth them oc widne sit embit, som for ær skreffuit, han skall engelunde

¹ Aktst., I, S. 43 mangler dette Ord. kars Ordbog har herefter Ordet

² Aktst., I, S. 43 har »bring« (Kal- »Bringkniv«).

haffue loff till at brwge nogher aff thesse forskreffne embithe.

9. *Item* skall engen wdenbyess mand aff nogher thesse forskreffne embithe føre noghen ny gord gerninge hiid till Otthense at sellie for wdhen i reth iaarmarketh, som ær at knutssmessæ¹.

10. *Item* fører noghen mand andhen tiid aars noghen swodannæ gerninge till Otthense at selliæ, tha skall theres aldermand tagæ meth seg kongens oc bysens fogit oc hindre then gerning till rettæ.

11. *Item* om nogher wore methborger tager nogher swodannæ gerninge aff landsmænd eller køpstedher her om kring oc sellier her wt nogræ aff thesse forskreffne embithe till forfangh, tha skall then gerning oc hindres til rettæ.

12. *Item* hwo som kommer hiidh flyttinde till by oc wil brwge nogher aff thessæ forskreffne embithe, han skall winde embithen oc gildet, som fore ær skreffuit, oc ther wtower skall han giffue two tunner øøll i gildit, forthii han haffuer ickæ tienth her i Otthense til embithen nestæ tw samfelde aar till forn.

13. *Item* om nogher i theres gilde er sin gildbrodher skyldiig witherlig giæld, tha skall then, som han ær skyldiig, kære hanum tree samfelde odensdagher for theres aldermand; betaler han hanum ickæ ther fore indhen, tha skall theres aldermand leggæ hanum een mwgelig dag fore, effther som gieldhen er till, oc at minstæ een halff maa-neth; betaler han ickæ indhen then dag, hanum wor forlagdh, tha skall then, som han wor skyldiig, haffue loff at delæ hanum meth landzlogh, oc then, som saa worder wtdelt aff gildit, han skall ey haffue machth at bruge sit embithe, førre æn han bedes nade oc bedrer een tunne øøll oc een marck wox til wide; bruger han embithen førre, tha skall han haffue forbraat sex grottæ mod borgmesther oc raad

¹ D. e. Knud Konges Dag den 10. Juli.

oc sex grotte i theres¹ gilde; then same wide oc brøde schall wære, hwo som wittherlig giæld schyldiig ær till theres gilde oc ladher sig ther wtdele, som for ær skreffuit.

14. *Item* om nogher wtdør aff theres gilde enthen brodher eller søster, tha schulle alle theres gildbrodre oc gildsøstere fylge ligeth till kirkæ oc till grawe; hwo som thet forsømer oc er wthen lagæ forfaldh, then schall giffue een marck wox till widhe till theres liwss.

15. *Item* hwo som igensidder meth sit ligskaad oc will thet ey wtgiffue, then tiid hanum atwaress, tha schall han pantes for sit ligskaad oc fore een marck wox tiil wide.

16. *Item* hwes hostrw i forskreffne theres gilde bort dør, oc han fanger sig een dandekone igeen, oc han wil haffue henne i gildit, tha schall han giffue een ørte byg, een marck wox oc firæ skilling til igang i gildit fore henne.

17. *Item* hui(l)cken theres gildbrodher eller gildsøster, som giffuer syn gildbrodher eller gildsøster onde ord i gildeshwss eller hwor the samen komæ till kaast, drick eller steffne eller andhen stæd, hwore som hælst the samen kommæ, han eller hwn schall giffue till brøde een tunne øll oc een marck wox.

18. *Item* hwo som i theres embithe er oc wntlocker hyns andenss hioon størræ æn een halffmaanet fore steffnedag, han schall giffue till brøde sex graatte i radith oc sex graatte i embith oc schall ther till ombære swenden, om thet kand hanum bewises ower meth rettæ.

19. *Item* hwo som worder warit till mooth om afftenen, at han schall andhen daghen mødhe, ær han i by oc will ickæ komæ, han schall giffue two gratte till wide.

20. *Item* hwo som i theres embith ær oc will nogher kende dreng tagæ till seg, togh at han ey bliffuer meth hanum mere æn een halffmaaneth, hanss hwsbunde schall

¹ Her har Haandskriftet en Plet, der gjør Læsningen vanskelig.

giffue fore *hanum* i gildit een tunne øøll, tree bøster, een færsk ræth oc ther till steeg *meth* brød, smør oc aasth.

21. *Item* the, wngste gildsyskene i *theres* embith ære, the schulle giffue maad oc schenckæ, hware the tilsamen komme till maad oc øøll, oc the schulle tende *theres* liws oc slyckæ them om høgtidelig daghe oc forware them wnder een graat till brøde fore hwert sinde, thet forsømes.

22. *Item* hwo som kwl køwer, oc kommer ther nogher till made aff *theres* embithe, ther aff the kwl will haffue, tha schall then, the¹ kwl købte, først selff haffue tree tunner oc sidhen saa mangæ, som ther hwoss ære aff *theres* embite, hwer haffue een tunne, om han will; er ther oc nogher radmand hwoss, som aff the kwl will haffue enthen till syn eygen nytte eller bysens, tha schall *hanum* ey sønes een tunne eller two.

23. *Item* hui[l]cken thette ickæ stæde will, han bedre een marck wox i *theres* laff.

24. *Item* om nogher i *theres* embite ey will giffue syn swend sin løøn om rettæ steffne dag eller oc gør syn swend fortreed, oc swenden kærer ower *hanum*, tha schall *theres* aldermand tagæ kwngens oc bysens fogit oc two men aff *theres* embithe *meth* seg oc wurde² swennen fult wt fore sin løøn; gør oc swennen hosbunden fortreed, tha schall *theres* aldermand tagæ kwngens oc bysens [fogit] oc two aff *theres* embithe *meth* seg oc schickæ hwsbunden ret aff swennen.

25. *Item* hui[l]cken i *theres* embithe som them skall forstaa *meth* maad oc øøll oc giffuer them ey thet, goth ær, oc ey staar them well fore *meth* saa mangæ rettæ, som for ær skreffuit, han schall bedræ effther alle gildbrødres sigelse.

26. *Item* nar the samen komme till maad oc øøll, om nogher tager mere till seg, æn hanss nødtørfft till siger, swo at han giffuer wp, tha schall han giffue een halff

¹ *Aktst. I, S. 45* har «ther».

² *Aktst. I, S. 45* har «uinde».

tunne øøll i theres lag oc two marck wox till widhe till theres liwss.

27. *Item* om nogher i theres embithe, som fult haffuer giord i theres lagh, will faræ paa land eller anderstad at boo, tha skall [han] ey mestæ sit g[i]lde meth them her i Otthense, wthen han wore lenger borthen aff Otthense æn dag oc aar.

28. *Item* schall ther log gangæ aff theres gilde som aff andræ gode gilde, swo at hwer schall hielpe syn gildbrodher oc gildsøster til rettæ, swo at hwo aff them som worder trengd paa log meth rettæ, oc gildbrodre worde at warithe om afften till forn at komme till steffnæ at wæriæ theres gildbrodher eller gildsøster, hui[l]cken som ickæ kommer oc kaster laad oc hielper syn gildbrodher eller gildsøster, han skal bødhe een tunne øøll oc een marck wox i theres lagh, om han er wdhen lagæ forfald.

29. *Item* nar her kommer sliwestenæ faalæ, tha schall ther engen kowe aff them, førre æn ther er tree dagæ gangnæ, effther at the ære bodne borgmester oc raad oc swaa i embithen, oc ickæ bunckæ maa brydes, før æn the tree dage ære framgangnæ; hwo ther emod gør aff theres embithe, han schall ombære kowith oc giffue borgmester oc raad sex grottæ oc sex grotte i theres lagh; gør oc nogher ther emod, som ickæ er i theres embithe oc gilde, han schall wmbære kowit oc giffue borgmester oc raad een skilling graath.

30. *Item* hwat som her kommer falt, som theres embithe rører wppaa at kowe, tha schall ey een eller two aff theres embithe haffue mact at kowe thet them til at beholde aaleenestæ, om the andræ welæ staa i meth, wnder thet sama faldsmaall oc brødhe hwo ther emod gør.

31. *Item* hwo swo fortroden er, at han syn aldermand eller stolsbrodher ey will høræ, nar the klappæ till

liwd¹, oc ey tha will got liwd haffuæ, han schall giffue een *grot* till theres liwss fore hwert sinde, han gor wliwd.

32. *Item* hwo som owerhørig ganger wth oc ey will bliffue i rettæ fore syn aldermand, han skall ey loff haffue at brwge sit embithe, før æn han haffuer fæst till for een tunne øøll oc two marck wox i theres lagh.

33. *Item* hwo som bryder theres liws, han schall gøre them gode igéen effther firæ gildbrødres sigelse.

34. *Item* swenæ, som læræ paa land oc komæ hiid til by oc wele tienæ, the skulle ickæ tienæ her i by, wdhen the gøræ theres læræ kaast, som for ær skreffuit.

35. *Item* hwat som borgmester oc radmen wille haffue gjord, thet schall them ickæ sønes fore theres lige werd, oc hwat som borgere wele haffue gjord af theres eyget jern, thet schall them ey helder sønes fore theres lige werd.

36. *Item* engen schall biwde wskellige gestæ; hwo som noghen gesth biwdher, som noghen gildbrodher eller gildsøster gør wmage, han schall bedræ i theres lag effther alle gildbrødres tyckæ.

37. *Item* hwem som fortrodhen er oc ickæ wil holde eller gøre, som her forskreffuit standher, men skydher seg fraa theres embithe oc ind fore borgmesther oc raad oc siger, at hanum er wret gjord i theres embithe, hui[l]cken som tha² falder fore rettæ enthen theres aldermand eller then, seg skød, han skall bedræ een skilling graath mod borgmester oc raad oc een skilling grath i theres embithe.

38. *Item* hwo i theres embithe som falder fore brøde mod borgmester oc raad i nogher made, som her forskreffuit standher, oc theres aldermand dyll, tha schall theres aldermand giffue borgmester oc raad two skilling grath till widhe fore thet dylsmaall, oc then, som for brødhe er fallen, schall selff bedre sin brødhe, som for er skreffuit.

¹ Her staar »liwss«.

² Aktst., I, S. 46 mangler dette Ord.

39. Item skall altid een growsmed ware enthen aldermand eller lensmandh.

40. Item skall theres lawesteffner holdes fæm tidher om aarith, then førstæ femptæ dag poskæ, then andhen femtæ dag pintzæ, then tredie femptæ dag sancti Michels, then fierde fempte dag jwle oc then fempte dagh, som steffnæ schall holdes, schall ware ascher odensdagh¹, oc till thisse forskreffne steffner schall two atwares aff radith, som ther tilsicket ære at wære paa steffnæ meth them; hwo thet saa forsømer at ware them till forskreffne steffne, som them schall at waræ, om thet forsømes, han staa them till rettæ ther fore oc holde gildith oc laweth thet wdhen aall schadhe.

In quorum omnium premissorum euidenciam sigillum ciuitatis Otthoniensis presentibus inferius est appensum, datum Ottonie sexta feria infra octauas ascencionis domini² anno eiusdem millesimoquadringentesimononagesimosexto etc.

57.

1496, 27. Oktbr. Kong Hans giver Kjøbenhavns Guldsmede Lavsartikler.

Artiklerne ere skrevne paa et stort Pergamentblad, og det endnu delvis bevarede Segl hænger ved forneden i en Segltrem. Brevet tilhører Kjøbenhavns Guldsmedelav (s. C. Nyrop: Dansk Guldsmedekunst, S. 152), der har deponeret det i Dansk Folkemuseum tilligemed en samtidig Gjenpart, der er skreven paa en 17 cm. bred og 97 cm. lang Pergamentrulle, der er sammensyet af tre mindre Stykker. Denne Gjenpart er dog ikke skreven af efter de her trykte Artikler, men snarere efter et af Lavet gjort og derpaa i Kancelliet rettet Udkast til dem; Gjenparten ender (s. ndfr. S. 260) karakteristisk nok med to Paragrafer, som Lavet gjerne vilde have haft med, men som vare blevne udskudte. Det er muligvis en Lev-

¹ Askeonsdag er Onsdagen efter Fastelavn.

² D. e. Fredag den 13. Maj; Kristi Himmelfartsdag faldt 1496 paa Torsdag den 12. Maj.

embitet firæ marc penninge till at holdæ sente Loyes en mæssæ vp met oc iij marc wox oc en kost swo god som firæ marc.

2. Item scall borgemestere oc raad vdi Køpnehaffn hæffuæ macht at sette en olderman vdi embithet, then, som embithet kan nyttelige wære oc aff embithet keesæs; siiger han ther emod, han bøde¹ embithet en tønne tyskt øll oc iij marc wox.

3. Item scall engen guldsmed gøræ riinger sølffuæ vdi Køpnehaffn eller noget stedz vdi wore riigæ æn thet, ²som marcken holder xiiij loth³ got brændt sølffue, ith qwiintiin meer eller myndræ, oc scall tegnes met byes tegen oc hans eyget mærckæ.

4. Item oc³ scall engen gøre riingere guld æn thet guld ær, som hannom bliffuer fonget at gøre aff, vnder-tagith lothdingen, som thet bør sig; hwo som hær emod gør oc thet icke holler oc bliffuer befunden ther met efftir thenne dag, han bødæ første thiid en marc sølff, annen thiid ij marc sølffuæ, tridie thiid iij marc sølffuæ, en partt till oss⁴, en part till borgemesteræ oc raad oc tridie partt vdi embithet.

5. Item scall oldermannen tage two aff embithet till sig oc skulle gaa omkriing, see oc skoedæ, hwath hwer guldsmedh gør, hwerie xiiij dage eller oc at mynstæ en moenethe mod⁵; finnes nogen gerninge hoss noget, som icke aldels ær, som henne bør at wære, tha skullæ the hæffuæ thess macht at slaa then gerninge sønder oc waræ hannom at, thet han raader ther boed paa, en thiid, annen thiid; raader han ther icke bod paa, tha bødæ en mark sølffuer, som forscreffuit stander.

6. Item scall wor mynttemester vdi Køpnehaffn oc

¹ Gjenparten indskyder »i«.

⁴ Gjenparten har »een part konin-

² Gjenparten har »som holler xiiij loth marken«.

ghen«.

³ Gjenparten udelader »oc«.

⁵ Gjenparten har »i moodh«.

two guldsmeder met hannom eller oc iij guldsmeder, om wor mynttemester ær ey tillstedæ, hwilcke som thet befal-
lit bliffuer, vdi alle marcket at forsøgæ oc proberæ alle
handæ gerningæ, om hwn ær, som hennæ bør at wæra,
oc ær tegnæt met byes mærckæ, som¹ giort ær, oc met
hans mærckæ, som henne giort haffuer; fynnes nogen
gerninge hoss noget, som ey rettwiisæ ære, som hennæ
giort haffuæ, han bødæ fore første tiid en lødige marc
søllfuæ, annen thiid ij lødige² marc, tridie thiid iij lødige³
marc, halfft oss⁴ oc halfft⁴ embithet vdi Kjønehaffn.

7. Item kommer noget guldsmedh aff Tyskland eller
andæ riigæ oc fōrdæ noget gerningæ eller søllfuæ, oc thet
war ey swo gott, som thet burdæ at wære, tha scall wor
mynttemester eller⁵ guldsmeder met wor fogeth haffuæ
macht at hindræ swodanne gerninger eller sølff till rettæ.

8. Item oc scall engen guldsmed gøre nogen gerninge
aff kober oc ey helder aff mæssinge oc forgyldet eller for-
søllfuit i ingen hande⁶ madæ vdi nogen⁶ gerninge, vden
han lader thet ith tegen paa, swo man lig⁷ kan mercke,
hwath thet ær; icke scall oc ingen effuentyre haffuæ swo-
dant falth eller kræmere, vden thet ær oc swo merckt, at
man kan wæll see, hwath thet ær; fynnes thet met noget,
tha scall man slaa then gerning i sønder, oc han bødæ
thet fore, som forscreffuit stander.

9. Item komme nogen man till noget guldsmedh met
søllfuæ eller guld, ⁸thet han kwnnæ merke pa sølff eller
guld⁸ eller paa gerninge eller pa kiøb, helth eller brodit,
smelth eller vsmelth, thet han kwnnæ mercke at ey rett-
ferdigt ware, oc kiøber nogen thet, bethale then, som pa
thaler, som sølffuit oc guldit wærdt ær⁹, oc bødæ oss¹⁰ iij

¹ Gjenparten indskyder her Ordet ⁶ Gjenparten udelader disse Ord.
»hwn».

² Gjenparten udelader dette Ord, ⁷ »manlig» staar i eet Ord, Gjen-
parten har »manneligh».

³ Gjenparten har »halfft koninghen». ⁸ Gjenparten udelader disse Ord.

⁴ Gjenparten indskyder her »i». ⁹ Gjenparten har »ær wærdth».

⁵ Gjenparten indskyder her »wore». ¹⁰ Gjenparten har »bødæ koninghen».

marc, byen oc embithet hwert swo meget swo thiit, som nogen ther met fwnden¹ worder; ²wære thet swo, at noget gerning kommæ fore nogen guldsmeth, then gerning guld eller sølffuæ, som man kwnnæ merckæ, at hwn war ickæ retthelig at kommen, tha skulle the haffuæ thess macht at holdæ thet vp till rettæ oc lade wor foget oc borgemestere oc raad thet forstaa³.

10. Item scall engen guldsmeth wordæ hær vdi Køpnehaffn, vden han ær echte aff⁴ rette efftir then helge kirckis sidwane oc haffuer thient siin lære aar vdh oc haffuer sit lære breff; oc scall han engen hosfrwe tage sig tiill ee, vden hwn ær echte aff⁴ rettæ oc efftir then helge kirckis sidwanæ oc vberychtit, swoframt at⁵ han will brugæ embithet hær vdi Køpnehaffn.

11. Item scall engen guldsmethe swend settæ sig her vdi Køpnehaffn, vden han haffuer tient hær ith aar eller ij oc hoss en guldsmet eller ij oc scall gøre siit styckæ gerning i oldermantz huss, oc scall han eskæ embithet twennæ sinnæ om aarit, ith sinnæ om posken oc ith sinnæ om sancti Michels dages thiid⁶, oc han scall⁷ giffæ sig innen aar oc dag; hwo som hær emod gør, han bøde en⁸ marc sølffuæ, som forscriffuit staar.

12. Item scall engen brugæ embithet⁹ i Køpnehaffn, som haffuer haft nogetstedz siin egne wercksted tilforn, vden han fører skelliig bewiisninge met sig, fore hwat sag han theden kom, oc hwar som han tient haffuer, oc hwar han fødth ær.

13. Item om noget guldsmeth toge noget swend till

¹ Gjenparten har »befunden«.

² Gjenparten begynder her en ny Paragraf med et indskudt »Item«.

³ Gjenparten udelader »thet« og sætter »forstaa« hen efter »foget«.

⁴ Gjenparten har »och« istedenfor »aff«.

⁵ Gjenparten har »som« istedenfor »at«.

⁶ D. e. Mikkelssdag den 29. September.

⁷ Gjenparten har »skal han«.

⁸ Dske Mag. III, S. 334 har »III«.

⁹ Gjenparten indskyder »her«.

sig oc gaffuæ hannom arbeidæ, oc han wistæ, at han ¹ey war¹ echte oc rettæ, han scall bødæ i embithet en halff marc sølffuæ oc ²lade fare siin swend oc en lære dræng² thiss ligest.

14. Item ware thet swo³, at noget swend giordæ noget gerning emod siin hosbondes mynnæ till sig sielffuæ eller⁴ nogen annen i hans hosbondes huss eller vdi noget andræ hwss, tha skullæ the haffuæ thes macht i æmbithet at tage fran hannom, hwath som thet helst wore, oc skiffte thet i trennæ partther, som forskreffuit stander; ⁵ware thet swo³, at noget swend foore fran siin hosbondæ met meræ løn, æn han haffdæ forthient, oc kommæ igen oc wildæ thienæ, tha scall engen i embithet sette hannom till arbeidæ, førre æn han haffuer forlicht sig met siin hosbonde; hwo som her emod gør, han bødæ iij marc⁶ embithet, oc scall han⁷ ey helder swodanne swend settæ i⁷ siin wercksted vdi noget wore køpstederæ, vden han haffuer breff aff embithet, at⁸ han haffuer skelliig tient siin hosbondæ.

15. Item ware thet swo⁹, at noget guldsmethe swend forsømethe siin hosbondes arbeidæ om søgene dagæ oc hosbonden fingæ ther skade aff, tha skull hosbonden kesæ iij men oc swenden iij aff embithet, hwat som the sige them emellom, ther skulle the bode lade them nøgæ met; hwilcken som her emod gør, han bøde i embithet en tønne tyskt øll.

16. Item scall engen man lockæ eller stede¹⁰ annen mantz swend till at giffuæ hannom arbeidæ, vden han ær loglig skild fran siin hosbondæ; hwilcken som her emod

¹ Gjenparten har »ware ickæ».

saa en ny Paragraf.

² Gjenparten har »ladhe swænnen faare syn wæg och æn læredrænghen».

⁶ Gjenparten indskyder her »i».

⁷ Gjenparten udelader dette Ord.

⁸ Gjenparten har »oc».

⁹ Gjenparten har »saa sagh» istedenfor »swo».

⁹ Gjenparten har »saa sagh» istedenfor »swo».

⁴ Gjenparten indskyder her »thil».

¹⁰ Gjenparten indskyder her Ordet

⁵ Her har Gjenparten et »Item», alt-

»een».

gør, han bødæ iij marc i embithet swo thiith, som thet skeer, oc læredrengen thess ligest.

17. *Item* ware thet swo, at nogen guldsmeth begærethe en annen guldsmedz wercktyg eller noger redskab, ther han kwinnæ haffue skade aff, aff hans swend eller dreng emod husbondens mynnæ vdi noger made, han bødæ ther fore en halff marc solffuæ, som forscreffuit staar, oc wære ey man thess bethre.

18. *Item* om noger man haffde en dreng at lære embithet, han scall wære i lære i fem aar eller sex, som han kan foreenes met siin husbondæ, oc skall han giffuæ i embithet xij þ oc j mark wox, oc scall han setthe en danneman eller two till wissen fore sig, at han scall icke løbæ aff læren, førre æn hans lære aar vdhe ær, oc skall hans husbonde lade hannom indskriffuæ i embithet innen xij wgger ther efftir; giorde han thet icke, han bødæ j lispund wox.

19. *Item* wore thet swo¹, at noger guldsmet døde aff embithet, oc han haffde noger lære dræng, oc hans lære aar wor icke wdæ, tha ær then dræng plictiige² at thienæ hosfrwen aar oc dag, om³ hwn bruger embithet; oc ware thet swo, at hwn gifter sig oc finge en annen guldsmeth igen, tha ær then dreng plictiig³ at thienæ hannom siin thiid vdh; bliffuer husfrwen siddendes æncke, hwn nyde sith⁴ broderskab, swo lenge hwn leffuær.

20. *Item* hwilcken ther faar i marcket oc tager hyn annens bodested, han bøde ther fore⁵ efftir alle brøders tycke⁶, om ther komme vdaff noger vnde ord; oc ware thet swo¹, at noger guldsmet kiærde hyn annen fore oldermanen fore gield, oc oldhermanen lade hannom dage fore

¹ *Gjenparten har »saa sagh« istedenfor »swo«.*

² *Diske Mag. III, S. 335 har »plictuge«.*

³ *Dette Ord er skrevet to Gange.*

⁴ *Gjenparten har »worth«.*

⁵ *Gjenparten har »som alle brødre tyckis«.*

at bethalæ then giæld innen noget thiid, oc han thet icke giordæ, han bødæ ther fore iij marc wox oc bethale then giæld atligwell.

21. Item hwilcken guldsmeth som kiærer hyn annen fore wor¹ foget, wore² borgemestere eller raad fore noget sag, som embithet paa rører, førre æn han haffuer wæret fore embithet, hwilcken hær emod gor, han bøde iij marc, som forskreffuit staar.

22. Item wore thet swo³, at noget i embithet kallede hyn annen i hastighett eller vredæ skalck eller skiøgensøn eller vqwedens ord eller droge hyn annen i haaræ eller drogæ siin kniiff at hannom i hastighett eller wredæ vdi laffs huss eller paa steffnæ, han bøde ther fore en marc solffuæ oc skiffes i trennæ partter, som forskreffuit stander.

23. Item skullæ guldsmethernæ haffuæ thess sielff macht indbyrdes emellom them sielffuæ at forliigæ brøderne eller theres swennæ, om noget twedrecht kom them emellom, vden thet rordæ paa trennæ marc sag, wor⁴ oc bysens rettiighett⁵ vforsømmet.

24. Item hwilcken som ⁶worder tilsagt⁶ at komme till stæffnæ, oc han kommer ey till loglig thiid, han bødæ en marc wox, vden han haffuer loglig forfald; oc wore thet swo³, om noget worder wred pa steffnæ oc gange fran siin embitz brødere eller aff laffshuss, han bødæ j tønne tytskt øll oc iij marc wox oc wære laffuet swo nær, som alle brødere wele; oc skulle embitzbrødere twenne thiider om aaret, om fasten oc om Michellsmysser⁷, hwer thiid scall husbonden legge j β i sente Loyes bøsse oc swenden vj peninge till at holdæ gutz tieniste vp met, hwilcke som wele haffuæ rettighett aff laffuet.

¹ Gjenparten har »koningis«.

² Gjenparten udelader dette Ord.

³ Gjenparten har »saa sagh«.

⁴ Gjenparten har »koninghens«.

⁵ Dske Mag. III, S. 336 har »Ret-
tighet«.

⁶ Gjenparten har »thil wordet sagt«.

⁷ D. e. Mikkelstdag d. 29. Septbr.

25. *Item* hwilcken øngsthe broder, som ær vdi embithet, han scall tilsigæ the andre brødere, swolenge [til] en annen winder embithet; forsømmer han thet, han bødæ ther fore iij marc wox.

26. *Item* hwilcken broder, ther farer aff by met boo oc boskab oc wærer aar oc dag bortthe oc kommer swo igen oc will brugæ embitet, han witnæ thet aff ny, som førre ær sagt.

27. *Item*¹ hwilcken guldsmet¹ i æmbithet, ther haffuer søn eller dotther, oc bliffuæ the vdi embithet, the nydæ theres embithe halffuæ².

28. *Item* nar som noget døer aff embithet, som haffuer gjort fulth i embithet, tha skulle alle brødere, systher oc swænnæ følge them till theres leyersted; hwilcken thet icke gør, han bøde en marc wox, vden han haffuer loglig forfald, oc skulle the lade them begaa met vigiliis oc iij mæsser vdaff laffwet.

29. *Item* skulle embitzbrødere wære iij³ reiser til hobe om aarit oc lade begaa alle cristhne sielæ met vigiliis oc iij mæsser af laffuet, oc ther till skulle offere alle brødere, systher oc swænne till tre mæsser eller bødæ iij marc wox, ith siinnæ then dag efftir sancti Johannis natiuitatis dag⁴ oc ith sinnæ then dag nest efftir sancti Andree dag, som sancte Løyesse dag paa falder⁵.

Forbywdendes alle wore fogeder oc embitzmæn oc alle andre, ehwo the helst ære eller wære kwnnæ, forskreffne wore borgere guldsmeder hær vdi Køpnehavn hær emod at hindræ, hindre lade eller vdi noget made at vforrettæ vnder wort hyllest oc nade. Giffuit paa wort slot Køpne-

¹ Gjenparten udelader dette Ord.

² Gjenparten har »halft frii«.

³ Dike Mag. III, S. 337 har »III«.

⁴ Gjenparten har »dag natiuitatis«.
— D. e. St. Hansdag d. 24. Juni.

⁵ Gjenparten har »faller wppa«.

— Det er St. Andreasdag den 30. November og St. Løyesdag den 1. December (s. ovfr. S. 69 Anmærkn. 1).

haffn sanctorum Symonis¹ et Jude apostolorum afften² aar
efftir gudz byrd medxcsexto vnder wort secret.

Ad commissionem domini doctoris
Petri Alberti consularis Haffnensis³.

[Se om de følgende Bestemmelser ovfr. S. 251.]

Thessæ thwænæ articklæ haffde wii gærne hafft met
som her effther screffne stonder:

Item oc skal inghen kræmmere haffue giort solff faal i
syn kram ath sælie her vppa gadhen eller i nogher kraam-
booth eller och i nogith marketh; finnes thet met nogher,
tha skal man wore hanum ath, thet han thet ey maa sælie
eller haffue falth; gør han ther vt offwer, han bødhe ther
fore een mark solff, saa tiit som thet skeer, oc tha skal
deelæs, som forscreffwith stander.

Item wore thet saa saghe, om noghre kommæ thil
noghre gulsmidh met nogith solff eller gwll, som man icke
kunnæ merke, ath wræth fonghel wore, huerken vppa solff
eller gwll, paa køb eller paa ordh, oc ey bleffwe warith
ath thet han skulle hollet vppe eller hindreth thil rætthe,
oc han køfte thet solff eller gwll oc goffwe ther fulth wærd
fore, som man plæyer købæ solff eller gwl, heelth eller
brudeth, han bliffue weeth syth køb oc hanum wdhen
skadhe.

58.

1496(?). Artikler for Kjøbenhavns Slagtere, givne af Kon-
gen og Rigens Raad med Borgemesteres og Raads Samtykke.

Disse Artikler findes i Resens ovfr. S. 30 nærmere omtalte Protokol
med Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsskraaer S. 1088—95. De indledes
der med følgende Ord: »Endt ere disse efterschrefne artichle fremdelis
vndt och tillat Kiøbenhafns Slagtere 1596«. Den i § 5 nævnte Ed peger
imidlertid tilbage paa den katolske Tid, og 1596 er da muligvis en Skrive-
fejl for 1496 (jfr. O. Nielsen: Kbhvns Hist. I, S. 251). Ovfr. S. 238 er

¹ Gjenparten udelader dette Ord.

² Simons og Judas' Dag, den 28. Ok-
tober, faldt 1496 paa en Fredag.

³ Gjenparten, der fortsætter med de
følgende to Bestemmelser, har ikke
denne Underskrift.

det vist, at *Resens Afskriver* et andet Sted har gjort 1493 til 1593. Naar han giver de ndfr. trykte Artikler Aarstallet 1596, er det sikkert, fordi de i Protokollen ere komne til at staa mellem de to Kjøbenhavns Slagtere vedrørende Breve fra 1596, der ere trykte i *Kbhvns Dipl. II, S. 487* og 487—88, dog saaledes at det yngste af disse Breve staar først i Protokollen og det ældste sidst. *Resens Afskriver* er ikke stiv i at ordne de forskjellige Lovs Artikler m. m. kronologisk, — Paragraftallene ere tilsatte i Protokollens Margen. — Artiklerne ere tidligere trykte i *Kbhvns Dipl. II, S. 488—91*.

In nomine domini ammen.

Dette er kiødmangernis schraa, endrecht och schichellse, som de haffue paa deris embede i Kiøbenhafn, huilche denem giffuit er af høybaarne herre och førster, konger och rigens raad aff Dannemarch med borgemester och raads villie och samtoche i Kiøbenhafn.

1. Først och fremdeelis huo kiødmanger¹ vill worde i Kiøbenhafn, hand schall vere echte och ret, saa at hand maa staa i loug² och tough med huer dannemand, och schall hand haffue breff oc bewiszning, huorledis hand er deden kommen, som hand tient haffuer och kommen er.

2. Item schall hand boe i Kiødmangergaden i de gaarde³, szom kiødmangere haffuer før i boed.

3. Och schall der ey flere embeder brugis i nogen gaard⁴ aff dennem end⁴ it och ey flere windue kiød fall foruden i huer gaard(!)⁵.

4. Och schall hand haffue en v-berøchtet dannequinde till hustrue.

5. Item naar hand ganger i embedet, schall hand szuerre eed med opragte fingre och bede szig saa gud till hielp och alle helgen, hand schall vere det embede huld och tro och aldrig emod och giøre szine medbrødre den deell, szom hand haffue will, och ey andet.

6. Item siden schall hand giøre kost med tho tønder

¹ Her staar »Kiøbmanger«.

⁴ Her staar »de dennem«.

² Saaledes *Kbhvns Dipl. II, S. 489*;

⁵ Muligvis kan her leses: »och ey flere windue till kiød sall foruder it i huer gaard«.

³ Her staar »den gaard«.

wismer øll eller iiii *tønder* dansch øll och der till salt mad med fire fersche retter. Och der till schall hand giffue j biszmer pund wox ud och j lødig march i embedet, førend hand haffuer nogit kiød fall. Formaa[r] hand iche szaa at giøre, da schall hand sette god wiszen der fore i embedet, szom oldermenden och alle brødre nøyes med, och giffue huert aar j *tønde* dansch øll i embedet, szaa lenge [till] hand haffuer kost giort.

7. Item bør oldermenden at szette stefne szaa tit, szom behoff gioris, och schiche wiide och wilchor om slet och om lambeslett.

8. Huo iche till steffne kommer, naar tilsigis, bøde j fierding øll for huer tid, wden hand er i loughlig forfald.

9. Item huo som anderlidis slaar nød, end at embedet haffue[r] wedtaget, bøde en *tønde* øll for huert och ij march vox, szom hand slaar til v-rette.

10. Item schall ingen raabe fra en andens vindue, viide j *tønde* øll och j $\frac{1}{2}$ vox, eller af gaden.

11. Item schall och ingen selge selff dødt kiød ved sit embede.

12. Item schall och to staldbrødre vere till sammen och sletten schall gange rett om.

13. Item schall ingen giøre den anden forkiøb paa gaden eller ved-stranden, vide j *tønde* øll och j $\frac{1}{2}$ vox.

14. Item schall ingen kiøbe mere end it lamb af nogen vogn til sammen, om der er nogen flere af embedet hosz, der kiøbe vill, vide j *tønde* øll och en march vox.

15. Item schall och ingen kiøbe mere aff drefte fec end it par oxen till sit embede och it deger lamb, wden det gielder for alt embedet, saa fremt embedet vill were i det kiøb, vide j *tønde* øll och 3 $\frac{1}{2}$ vox.

16. Item bryder oldermenden, da schall hand bøde dobbelt.

17. Item den, som kommer sist i embedet, schall

gange embeds erinde, naar hannem till szigis, szaa lenge [till] en anden kommer.

18. Item huo szom gjør oldermænden v-liud i laugshuus eller paa stefne, bøde der for j *tønde* øll och 3 *ſ* vox.

19. Item huo szom løber vred aff stefne och will ey liude oldermænden och medbrødre, were embedet ey nærme, end alle brøderne will och luche hans windue till, saa lenge till hand gjør laugsrett och stefnen er holden der efter.

20. Item will hand iche søge stefne och kierer embedet for fogeden eller for borgemestere¹, før stefnen er holden, hafue forbrudt sit embede.

21. Item vorder nogen leed af sin gaard, och haf[ue]r hand gjort sin embede rett, och boer hand uden embedet och ey slagter embedet imod, fanger hand gaard igien i embedet, niude sit embede igien siden som før, dog schall hand spørge oldermænden ad och alle brøderne, før end han hafuer noget fall.

22. Item far nogen af embedet med fosz eller worder embedet forbudet for v-liudelse, och vill hand der ind igien, vinde embedet paa nye och sette god viszen for sig, at hand schall ey mere saa gjøre.

23. Item bander nogen den anden eller kalder øgenaffn, bøde derfor j *tønde* øll och ij *ſ* vox.

24. Item taler nogen paa den andens ære eller lif och kand det ey bewisze, rømme embedet och blifue self saadan en mand, som hand wilde gjøre den anden till.

25. Item maa mand schellige giester biude i laugshuus, dog spørge oldermænden ad før; bryder nogen giest, da schall den bøde, som indbød.

26. Item schall ingen brødre eller søstre hafue flere hion i laugshuus end en² suend och en møe, deris børn vndertagen.

¹ Her følger et meningsløst »eller«. ² Her staar »end«.

27. Item huo szom spilder laugsøll eller kaster tonden om, førend øllet er vde, bøde j *tønde* øll der fore.

28. Item huo der lenge sidder, lenger end laug[s]øllet er vde och oldermænden hiem gangen er, mod¹ hoszbondens eller hustruens villie, bøde j *tønde* øll der fore.

29. Item dør nogen af dette embede, da schulle alle brødre och søstre følge den døde till graffue och ofre, om tillszigis.

30. Item leyer nogen mand en suend fra den anden, førend hans steffne dag er ude, bøde der fore j *tønde* øll och 3 ŷ vox.

31. Item ganger nogen suend af sin tieniste, før hans stefne dag och hand haffuer giort regenschab, bøde j *tønde* øll och iij ŷ vox.

32. Item huo sig leyer en suend, hand schall haffue to brødre till widne, hurledis hand hannem leyer, och ey lenger leye hannem end till alle helgendag².

33. Item kierer nogen, om nogen kjøber och iche betaler, da maa oldermænden løche hans windue, til saa lenge hans kjøb betalt er.

34. Item den samme ret er och, om nogen den anden schyldig er i embedet och ey betale vill.

35. Item huilche slagter suenne sig forbyder sig i nogen maader, stande samme ret, som brødre och søstre liude.

36. Item schall ingen kiødmangere to eller tre stande paa gaden med fersch maszuin³ flesch, vden det gielder alt embedet paa, vid deris embede.

37. Item schall ingen to eller tre forbinde sig imod embedet mod de andre, ved samme ret.

38. Item bryder nogen af vort embede imod borge[meste]re och raads bud, huad de legge om kjøb uden

¹ Her staar »mød«.

² D. e. den 1. Novbr.

³ Her staar »maszuin«, s. ovfr. S.

142, Anm. 3.

renderne och porterne, bøde der for j tønde øll, den anden brøde det først, saa vi nødis da till at kløbe som andre.

39. Item maa alle sager rettis och aftalis i laugshuus med osz self, vden der er konningens sag udi eller byens sag.

40. Item huo som faar embeds erinde paa lauet at kiøbe noget till embeds behof, det schall holdis ham vden sin schade, och schall hand ey forsette det kiøb anderledis, end hand det self kiøbt haffuer, widt sit embede.

41. Item dør nogen broder, da schall hans hustrue niude det aar och dag; vill hun lenger holde embedet, haffue it halfft embede och ey mere, vden alle brøderne vill hinde det unde.

42. Huo som oldermenden bander eller ilde tilltall, hand bøde j tønde tydsch øll [och] 4 ƿ vox.

43. Huilchen broder som kierer sin broder for borg[emestere] och raad førend for sin oldermænd, hand bøde j tønde tydsch øll och 4 ƿ vox.

59.

1496. Skraa for Smedelavet i Ystad, udstædt under Byens Segl og skrevet af Byens Skriver.

Den nedenfor trykte Skraa er bevaret i et lille Pergamenthefte i 4° paa 20 Sider — hver Side er 13 cm. bred og 17 cm. høj — i eet Læg; det findes indsat i et det kgl. Bibliotek i Stockholm tilhørende Papirhaandskrift med Titelen: »Statuta Convivii Sancti Eligii in Ystadia. Skrå och Stadgar för Smede-Laget i Ystad 1496. 10 Blad Pergam[en]t med Företal, Öfversättning och Bihang af Christ[ia]n Hier. Johansen 1777.» Paa den indvændige Side af Haandskriftets Papbind er skrevet: »(Har af N. H. Sjöborg blifvit förd till Stockholm, kom ifrån hans samlingar till kammarherren Schinkel och derifrån till mig G. E. Klemming)» og derover med en anden Haand: »Inköpt till Kongl. Bibliotheket 6. Juli 1850 för 20 Rd. Bco.«. — Som det vil ses, er det alltså ikke alene Ystads Skomagere (s. ovfr. S. 199), men ogsaa Byens Smede, der have faaet deres gamle Dokumenter omskrevet »på et tydeligare språk«. Haandskriftets »Öfversättning«

er dog et fuldstændig værdiløst Arbejde, ligesom den Oversættelse, der findes S. 73—76 i Dr. Beyers ovfr. S. 199 nævnte »Beskrifning öfver Staden Ystad« (s. ndfr. ved § 2). De gjøre bl. A. St. Loye til St. Oluf (jfr. N. C. Pilander: Ystads Historia, 1858, S. 182), saaledes som det allerede kan ses af Haandskriftets andet, tegnede Titelblad. Den ovfr. nævnte Titel er en senere tilsat Smudstitel. Paa det tegnede Titelblad ses forneden i dets dekorative Ramme en Tegning af Ystad Smedeløvs Segl, der viser St. Loye i Bispekrud med Krumstaven i venstre og en Hammer i højre Haand med Omskriften »Sigillum officii fabrorum Ysdancium«.

Skraaen begynder med et langt tegnet rødt I; Skriveren har i det Hele oftere benyttet rødt Blæk (s. ndfr. §§ 27, 37 og Slutningen), bl. A. har han saaledes gennemgaaende pyntet en Del Ord og Begyndelsesbogstaver med røde Streger og stadig sat et rødt Tegn som Skjel mellem Skraaens Paragrafer, der ere skrevne i fortløbende Linier uden de ndfr. tilsatte Paragraftal. Hefstet er forneden paatværs af Sammenlægningsfolden forsynet med to Suit, formentlig til en Seglrem, hvori Ystads Segl har været anbragt. Seglet kan alene have bekræftet den her trykte Skraa og ikke den derefter i Pergament-Hefstet indførte Vedtægt af 7. Septbr. 1506 (s. ndfr. under denne Dato), da denne Vedtægt gives af Oldermænd og Svolsbrødre, sikkert nok med Borgemeisters og Raads Samtykke, men uden at deres Bekræftelse med Byens Segl nævnes. — Skraaen er af G. E. Klemming trykt to Gange, i Danske Samlinger, IV, 1868—69, S. 338—44 og i hans »Småstycken på Forn Svenska«, Stkh. 1868—81, S. 29—47.

I naffn gwtz fathers, søns och then hællyantz. Mæthæn gwdh ær inthe swo thækkelicth och kiærth aff mæniskens thianisthe som samsæde och kiærligheedh, thet prøffwes mæth gwtz eghen orth i læsthene, som han sælffwær sigher: hwor two ællær thre samen komme i mith naffn, ther ær jagh mith i bland them; och thæs bæther them sæmies mæth theres ærindhe, thæs bæther scal them wedes, hwath the rætwisege bethes, och sigher apostelen sanctus Johannes, ath hwilken som elsker sin jæfnkristæn, han folkommær gwtz bwdh, forti wordhe gwd mæth oss hær och hwor stadh, hanum¹ sælffwer thell loff och ære, och hær sancte Løys, ther smith och biscop war, pyne och døddh tholdhe for gwtz skyldh oc ær alle smithie patron; tha boriaes hær then skraa och wilkor, thær smithie innæn Ystædh bør mæth statheligh kiærligheet ath holdhe, hwer mæth thæn annæn, leffwendes mæth thæn leffwende och leffwende mæth thæn dothe.

¹ Klemming opløser stadig »hannem«.

1. Thæt ær thet første, ath hwo ther wiil gaa i thæt-thæ worth smethie gildhe innæn Ystæth ællær kompanſcap, thet ær eth arbeydh och æmedhæ, thæt wærliden kan egh wmbære, tha skal han giffwe en tynne tystøol ællær two tynnær danstøol tiil laffwith och thre þ *grote*, och thre þ *grote* til raadhæth och j kosth mæth thry fad salt madh och thry¹ smør, tho ferske rætther och thæn dell, som ther til hører.

2. ²Item wordher nogher brodher threngder til logh³, tha skwille alle brothræ stonde hanum i tynde och hiepp; hwilken brodher thæth ecke gør, och wordher han tiil sagdher, bødhe tiil lagheth en halff tynne tystøol.

3. Item combær noghær smedh fræmethæ aff annær stath ællær landh thel Ystæth mæth syn smethie giærningh och bær poo thingh ællær torg och haffwer ey foghedens, borgem[er]stere, raumæns och worth mynne æller loff, tha sculle smethernæ mæth fogedens hiepl ladhe bære hans giærningh paa rathws och ther scall ransages, hwath ther scall aff gøres.

4. Item hwilken i thætthæ worth lagh gaar, tha scall han widhe, ath the ære wore rætthe lagdrecke, thæn første syndag næst effther paaske, annær dag *sancte Knwtz* dagh kongh⁴, stæffnæ paa samme dagh och mæssæ, thredie dagh⁵ næsth æffther tolthe dagh jwle⁶, thæn fiærdhe mithfastes syndagh⁷, fæmpthæ sancti Williades dagh⁷.

5. Hwilken brodher egh kombær thel thæsse fornæfndhe lagdrecke for wden storth mærkelicht forfall bødhe fæm ængilske.

¹ Herefter har Dr. Beyer Ordet »med«.

² D. e. den 10. Juli.

³ Disse Ord ere i begge »Oversættelser« tagne som umiddelbar Fortsættelse af § 1 og lyde hos Dr. Beyer: »utan varder noget brod tilltrængt tiil laget«, og i Stokholmer - Haandskriftet: »utan at om något brod worder tilltrængt

⁴ Dette Ord er streget over med en rød Streg.

⁵ D. e. den 5 Januar, Dagen for Hellig tre Konger.

⁶ Midfaste Søndag er den fjerde Søndag i Fasten.

⁷ Det er Villadsdag den 8. Novbr.

6. *Hwilken* for swo dan broðhe faldher och forsmar hæne wth ath lægghe, han bodhe pænni'n'gh pa pæmningh.

7. *Hwilken* segh wil wærie *math* wræth ordh och forsmætheligh, gange wth aff worth lagh och wordhe aldrih wærdigh ath komme dith¹ eghen.

8. *Item* comær kwll faal pa torghet ællær gadhe, oc gildes broðher smeth staar och faler och kobær, combær annær broðher ther yffwær och bethes ene tynne ællær two ællær meer for samme pæmninghe, som anner kópthe, och worther hanum thet sont, som thell kommer, han for kópte, bødhe fæm ængilske.

9. *Item* hwilken som leyær anners swen innæn hans stæffne dagh giffwe thel lagheth en tynne tystool.

10. *Item* comer nogher dhreng til Ystæth ath lære smethie æmbede, tha skal han giffwe smedhernæ en tynne danstool til lære tynne innæn fiorthendhe daghen; gaar han ther ower, tha giffwer han dobelth, wdhen han haffwær thet *math* oldhermantz myndhe.

11. *Item* mo och enghen smedh gaa i worth smethie laff, wdhen han gör syn mæsther gerningh, som er en bynox, en jerngreb och en hartzsko, oc tha scall oldherman och thre ællær fyræ aff the ælste broðhræ ower ware swo længhæ, ath thæth ær giorth swo, ath the ladhe them nowæ math.

12. *Item* om swen fylgher syn hosbonde thel dryck i worth lagh och sædher segh næther och taghær lighe scaal math broðher, bethale swo mogæth som gæsth; goor han nogrom wniagh mæth wredhæ ællær skændelig ordh, bøde fæm ængilske; ryckær han kniff ællær swærdh ællær nogher anner wapn, giffwe halffwe tynne tystool, goor han nogher swar², wide ey sine egne broðhe.

13. *Item* kobær nogher lee, segel ællær noghet annet

¹ Her staar *di thet*, der muligvis ² Dr. Beyer har *så*år.
ogsaa kan være *si thet*.

ægh järn, haffue hoss segh och prøwæ halffwer dagh, thæckæs hanum egh, bære ighen och taghe syne pænninghæ ællær ladhe thæth antbwðh bæthre æffther syn wilie.

14. *Item* om nogher købær noghræ järn andbuth och kommer ighen thel smethen och cwnne ey forlighæs, gange til theres oldherman och kiære, och han gangher mæth ællær hans bwdh och forlighe thæm; welle the ey forlighes ther mæth, giffwe laghet en tynne tystøøl, smedhen, om thet ær hans skyldh.

15. *Item* om nogher innenbys æller wden kommer til nogher smith och ladher smethie, hwath thet kan ware, och wil ey betale och gangher thel annær æller thrithie och swo om kring, swa brath nogher aff worth laff thæt forstaar och smedher ath hanum och wil ey hiælpe sin brodher til ræthæ, giffwe laghet en tynne tystøøl.

16. *Item* faar nogher smedh aff byen och boor paa lantzbygdhen och boor wde helth aar æller halfft och komber ighen i byen ath boo, wynne syth gyldhe och brother-scap som en fræmethæ man, wden han nydher andhre nodhæ.

17. *Item* komber nogher kwlebrændheræ och faar mæth falskerii mæth tynne ællær halffue brandhæ ællær kwlstre ællær noghet anneth slight drafl, ganghæ smyth och thet teet for borgemæstere och radmæn, och the gøre for thørres ære och skybæ ther ræth yffwer.

18. *Item* nor nogher swen tagher orloff af syn hosbonde, tha bethale hanum wæl thel nøghæ swo meghæth, som han haffwær hanum loffueth och sachth; wil han egh, komme swen och kære for olderman, kan han forlighe them, thæt ær wæl, kan han egh och hosbondhen egh liwthe wil och gøre ey swa meghet, som ræth ær, bødhe til lagheth en tynne tystøøl.

19. *Item* star nogher brodher paa tingscamblæ ællær hans buth och sæl syn gærningh, och komber anner och

dragher thæn fraa, ther kobe wiil, bødhe i lagheth en halff tynne tystøl.

20. *Item* hwilken waldher worther thel oldherman och wil egh annameth, bodhe en tynne tystøl.

21. *Item* om nogher wæls thel stolsbrodher och wil egh fore staat, som hanum bør, bødhe en halff tynne tystøl.

22. *Item* hwilken qwynnæ i thætthæ worth laff wil gaa, giffwe til laghet ij grote och en marceth wox.

23. Framdelæs i hwer laghe drik sculle brøthre begaa the, aff ære døthe aff worth laff, och offre mallege en godh pæningh.

24. *Item* nor nogher brodher bliffwer dødth, tha skall hwer brodher komme for hans broffiæll och folie hanum til graffwe, och egh ath enestæ thæm mæn theres hwstrw och born mæth liws och pæl sculle staa til redhe, som the wilie haffwe lön aff gwdh och tack aff laghet, forti hwath dwgher ath ware brother wti glædhæn, wden han ær och brodher i drøffwilsen, wndher j grote widhe.

25. *Item* hwo som mæsther tynne giffwær wdh, skal egh anner staadh læghæ hænnæ wden hem thel oldermantz, wden han haffwer thet mæth oldermantz loff.

26. *Item* hwilken brodher egh til thæn fornæffndhæ mæstær tynne [kommer] och for logligh bwth, haffue sælffwer skadhen.

27. ¹Hoor thætthæ nw kombær.

Smythie lagh thæt ær eth æmbedhe, som wærwilden kan egh vnbære, thætth ær thætth wærttheegheste æmbede aff lig-

¹ Den sidste Linie i § 26, der staar nederst paa en Side tilvenstre, slutter med en rød, Linien udfyldende Strålstreg. Derpaa følger endnu paa samme Side i en Linie for sig og skrevet med Rødt Ordene: Hoor thætthæ nw kombær. Øverst paa næste Side begynder derefter det

følgende Stykke med et stort rødt S, og Stykket er, hvor det ender, med en rød Streg tværs over Siden skilt fra § 28. Hvad her er betegnet som § 27 synes altsaa at være et Indskud, en Tilføjelse, der ikke egentlig hører til Skraaen.

mæn, i wærliden ær, thæth ær en stødth och hielp til alle æmbedhe; wden smeth kan ænghen segh biærghe; swosom gramatica ær til annæn konst, ther wisær wægh til andhre konster, swa wisær smethie konst wægh til wærilz konster; aff smethiær ære kompne pawe, cardinales, biscobe och then hælge kirckes formæn, aff smethie haffue waret kæysere, koninge.

28. Item hwilken brodher som faller for widhe æller for annær brødhe, tha sculle brodhre haffue machth til ath skellighe panthe hanum aff hwath thæth hæltz ær for hans brødhe.

29. Item hwilken brodher ther hollær swen i thiæniste mæth tratz, ther andhrom brother haffuer amooth brwdet, och wil¹ bæthræ æffther gothe mentz sighende, bødhe en halff tynne tystøel til lagheth.

30. Item komber jern falth til Ystæth och brøthræ ære thrangstæddhe pwa jern, hwilken brother thet køber, for æn olderman thet køber til alle brøthres behoff, han bødhe til laghet en tynne tyst øl.

31. Item hwilken wlydh gør i oldermantz thale, han bødhe fæm ængi[l]ske.

32. Item hwilken brodher ecke betaler syth ølskodh innæn xiiij daghe effther adhyldryk, bødhe pænningh paa pænningh.

33. Item hwilken brodher hin andher giffuer wqwædhens ord i gilhws, kallær hanum skalk æller annet onth naffn, thet som hans ære rører, bødhe til laghet en halff tynne danst øl, om ther ær witnæ til.

34. Item slaar brodher andhrwm pwst eller kinhesth i gildes hws, bødhe halff tynne danstøel til laghet, gør han hanum saar, widhe ey sin eghen brødhe, mæn thet skaal stondhe til fyre brøthræs sighendhe; slaar han brodher i

¹ Dr. Bøyer har herefter et »ej«.

heel. thet gwdh forbiwdhe, ganghe wth aff laffwet och wordhe aldrih brodher meer.

35. Item hwo som bær wapn i gildhes hws, bødhe en halff tynne danst øl.

36. Item gør han thet nogher brodher tel forthreth, bødhe en heel tynne danst øl.

37. Item hwilken brodher som kærer sin brodher for radh æller foghet, før æn han haffwer kærthet for sin oldherman, han skal bødhe j tynne tistøl til lagheth. Amen¹.

38². Item maa enghen borgere i Ystæd haffwe smetie gerning falth poo syth windw wdhen smedhernæ; haffwer han noghet ath sæliæ, tha skal han sæliæ thet wti syth hws.

Hec statuta conuiuii sancti Eligii in Ystadia scripsit Ericus Seuerini scriptor ciuitatis eiusdem anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo vj^o, senatore Petro Laurencii fabro pro tunc temporis regente conuiuium. Sub sigillo Ystadensi³.

Hec sunt nomina fratrum defunctorum⁴.

Jep smith olderman	Jeppe smed
Swen smith stolsbrodher	Morthen smed
Andhers smedh	Pether Nielsson
Pether smedh	Olaff smed
Lasse smedh	Nis Jenssøn
Ebbe sporesmed	Hans smed
Symon smed	Her Pether Jenssøn

¹ Dette Ord er skrevet med Rødt. Dr. Bøyer udelader dette Ord.

² Klemming ser i denne Paragrafen ny Haand, hvad der dog er tvivlsomt.

³ Paa de tre sidste Ord nær er hele dette Stykke skrevet med Rødt. Det staar nederst paa en Side tilvenstre med en halv Side blank mellem sig og § 38.

⁴ Disse Ord, der ere skrevne med Rødt, begynde øverst paa en Side

tilhøjre. De derefter følgende 40 Navne ere alle skrevne med samme Haand (Haandskriftets), hvad der viser, at vi her staa overfor en Gjengivelse af tidligere Optegnelser. »Her Pether Jenssøn« forekommer to Gange. Dr. Bøyers Liste har 42 Navne, idet den efter »Bihangets« Breve har optaget »Knut Smed, ælderman 1506« og »Rasmus Jørgensen ælderman 1639«.

Nicolaus Dæne	Claus knywesmed
Boo smed	Jessæ smedh
Jacob sporesmed	Karll
Niels Winther	Jon smedh
Gregorius smed	Tyghe smedh
Mattis smedh	Jens Skoningh
Olaff Borre	Per Swenssøn
Mæsther Pether	Pæther smedh
Swen smedh	Her Pæther Jenssøn
Nis Mattissøn aff Rwskenlølle	Michil smedh
Dominus Laurencius	Andhers Tomessøn
Pær Ericssøn	Hoghen smed
Albrit klynnesmed	Andhers Karlssøn

60.

1497. Borgemestere og Raad i Flensborg stadfæste Artiklerne for Byens Malere, Guldsmede, Glarmestere og Snedkere.

Det her trykte Haandskrift er en lille Pergamentbog med 44 Sider i to Læg, hver Side er $10\frac{1}{2}$ cm. bred og 14 cm. høj. Lægene ere paa 18 og 26 Sider, hvorved er at bemærke, at det sidste Blad i første Læg og det første Blad i andet Læg, der skulde være stødt sammen midt i Bogen, fra først ere bortskaarne og erstattede ved at Siderne 3—6 i andet Læg, ogsaa oprindelig, ere indskudte og altsaa egentlig danne et Læg for sig i andet Læg. Bogen er indbunden i et med Læder overtrukket Træbind, der indvendigt er foret med to Pergamentblade fra et gammelt Haandskrift. Disse Blade ere nu løsnede fra Bindets Indersider, saa at Haandskriftet tilsyneladende bestaar af 48 Sider, og en nyere Haand har da ogsaa numereret Folierne fra 1—24. — Skraaen begynder paa Haandskriftets tredje Side (Fol. 3a) med et i Blaafarvet paa rød Grund tegnet stort D og fortsættes derefter paa 29 Sider (Fol. 3—17a); paa den 30te Side (Fol. 17b) staar Tilføjeisen til § 5 om Enker og paa den 31te Side (Fol. 18a) den nåfr. S. 281 trykte Ed, derefter følge 11 tomme Sider (Fol. 18b—23). Haandskriftets to første Sider ere ogsaa tomme dog med Undtagelse af, at Skriverens Bemærkning nåfr. S. 281 er anbragt øverst paa S. 1 (Fol. 2a). — Haandskriftet har ingen Paragrafstal, men Paragraferne begynde hver en ny Linie. Det er trykt af Dr. Handelsmann i *Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg*, VII, 1864,

S. 327--34 og opbevares i Statsarkivet i Slesvig. — I Dipl. Flensb., I, S. 711—17 har H. C. P. Sejdell trykt Artiklerne, saaledes som de vare indførte i Flensborgs «Stadbok» (Fol. 105—8), der nu ikke langer synes at være tilstede i Byens Arkiv.

Der vngedeleden werden hylgen drevaldicheyth Ihesu Xristi ghecrucigede mynscheyt der salygen yuncvrowen vnde moder Maryen vnde eren hylgen cappellane vnde ewangelyste sunte Lucas vnde deme helgen byscope sunte Loyen vnde yn de ere aller gades hylgen, den sy loff vnde ere van allen creaturen nu vnde to ewygen tyden, amen.

Na der bort Xristi dusent verhundert yn deme souen-vndenegentigesten jare myt wyllen, vulbort vnde beleuynghe des erwerdygen rades der stad Flensborch¹, don tor tit yn deme rade weren by namen Anders Smadder, Arnt Kyssenbrugge, borgerniestere, Hans Kock, Hans Witwater, Merten Rysenberch, Brun Buckenberch, Nis Payesszon, Peter Rudebeke, Tymme Nygelsz[on], Marquart Holste, Ebby Jepsz[on] vnde Leue Yngwartzsz[on], ratmanne dar suluest.

Myt des rades wyll vnde vulbord so hebbe wy melre, goltsmede, glaszemakere vnde snyddekers der ampte to Flensborch, gade to laue vnde to eren vnde syner leuen moder Maryen vnde deme helgen heren sunte Lucas ock yn de ere des hylgen bisscopes sunte Loyen, eyndrachtliken an gehauen eyne broderscop vnde ampte².

1. Darvan wy deme rade vnser stat alle yar scolten vnde willen geuen eynen rynschen gulden, dat sze vnse ampte scolten bescermen vnde vns bystendich wesen, wor vns des noth ys, vnde vns ock eynen bysytter setten vth deme rade, gelick also men yn anderen ampten heft.

2. Vortmer ys dar eyn gezelle, dede vnse ampt begeret to besyttende, de schal to uoren eyn vul yar myt

¹ Efter Skriveren Henrik Bernds Notits (1. udfr. S. 281) skete Stad-festelsen den 27. Februar.

² Dr. Hundelmann sætter Tallet 1

foran dette Stykke og tager den her som § 1 betegnede Artikel ind med under sin § 1.

eyneme manne denen bynnen vnser stat, er he dat ampt esschet, dat he eme dancke; so mach me eme to laten, ys he des amptes werdich, so dat he echte vnde rechte gebaren sy, so schal he deme rade geuen eyne rynschen gulden, deme ampte twe gulden gades denste mede to sterkende vnde de broderscop to holdende.

3. Ock schal he den broderen vnde susteren eyne kost doen, also wonlick ys yn der broderscop vnde ampte.

4. Item krycht he ouerst eynes meysters dochter to der ee, so schal he deme rade geuen eyne rynschen gulden vnde deme ampte ok enen gulden vnde dar to eyne tunne bers, wen he esscheth¹.

5. Item kricht he ouerst eyne wedewe, so geue he deme rade eyne gulden, vnde dar to do he deme ampte eyne kost, so vor beroret ys².

6. Item kricht ouerst eynes meysters sone eynes meisters dochter to der ee, so schal he dat ampt vryg hebben vnde geuen deme rade enen gulden.

7. ³Men vryet he buten deme ampte, so schal he deme ampte eyne kost⁴ doen vnde geuen deme rade enen gulden.

¹ Efter denne Paragraf er med en Haand fra det 16. Aarhundrede tilføjet: »dar tho eynes dages effte eyne halffe kost«.

² Efter denne Paragraf er med den samme Haand, som har gjort Tilføjelsen ved § 4, tilskrevet: »De leste artickell van den wedewen hort tho dessem ock dar by tho lesen«, og den »leste artickell«, som den samme Haand har tilskrevet i Huandskriftet paa den første blanke Side (Fol. 17b) efter Skraaens Slutning, lyder saaledes: »Steruet eyne meyster van dessen vpperorden iij ampten, so mach de nagelatene wedewe hynder orhes selygen mannes doede gebuiken dat ampt twe yar lanch, aber sete se noch vp

orhe vorbeterynge, so mach se noch dat ampt eyne yar lanch gebuiken dennoch myt vorlooue vnd wyllen des gantzen amptes; weret aber sake, dat se syck ynwendych den dren yaren buten amptes wedder befryede, dar myt ysz se aller vorgescreuener fryheyte vorfallen; fryhet se aber wedder ynt ampt, so genete se dat, wo thouoren vnd bauen van den wedewen gescreuen ysz etc.«

³ Denne Paragraf har Dr. Handelsmann som Del af § 6.

⁴ Følgende Tilføjeelse i Marginen af Haanden fra §§ 4 og 5 er ved et Mærke henført til dette Sted: »van eyneme dage gelykest eynes meisters dochter«.

8. Item were dar ok wol van dessen ver ampten, de syn egen werckstede yn vortyden eyn ander wegen gehol-den hadde, vnde queme vnde wolde syn ampt hyr vortan bruken, des schal eme nicht gegunnet werden, sunder he kan des amptes rechticheit afflangen myt gelde.

9. Item welk mester van dessen ampten eyne yungen to seth, de se to, efte he des amptes werdich sy, also echte vnde rechte gebaren, de yunge schal geuen deme ampte eyn tunne bers vnde sunte Lucas vnde Loyen eyn punt wasszes.

10. Item weret sake eyne junge vth dessen ampten synen mester entlepe, de sulue junge schal deme ampte vppe dat nye alle ere rechticheit don vnde ok dat punt wassz vth geuen, vnde numment van deme ampte schal den yungen wedder to setten sunder synes ersten mesters willen by broke ver punt wassz.

11. Item ys eyn junge des meisters sone vnde wynt dath ampt, so geue he vth eyn punt wasszes vnde nene tunne bers.

12. Item is dar eyn meister, dede eyne anderen synen gezellen edder jungen entspaenth, de geue deme rade eyne rynschen gulden, sunte Lucas vnde Loyen ver punt wasszes vnd deme ampte twe tunne bers, dar bauen schal de gezelle deme meister bidden vmme gades willen, dat he yd eme vorgeuen wylle, efte he schal dar vmme synes amptes entberen.

13. Item ys dar ouerst eyn goltsmyt, de synes sulues ys, de schal arbeyden gud betekent werk suluer vnde kopmans gud, also in den stederen eyne wise ys.

14. ¹Weret dat dar wol arbeydede euentur vnde dat nicht betekent ys, dat schal me straffen myt des rades hulpe.

15. Item nen meyster schal nenen gezellen to setten

¹ Denne Paragraf har Dr. Handelsmann som Del af § 13.

tho haluen to arbeiden by broke an den rat eyne gulden, deme ampte twe tunne bers vnde dar to ver punt wasszes.

16. Item efte van dessen ampten wol were, deme wor tosecht were arbeit, vnde dat eme eyn ander dar myt behendicheit vorfank dede efte vthsteke, vnde dat he dat bewysen konde, so schal he breken an den rat enen gulden, deme ampte twe tunne bers vnde dar to ver punt wassz, vnde noch dar en bauen scal he nicht werdich wesen dat ampt to brukende yn eneme helen jare.

17. Item were ok jennych gezelle van deme snyddeker ampte vnde wolde enen meler denen vnde¹ holtwerk arbeiden ane der snyddeker wille, de sulueste gezelle scal nycht werdich wesen der snyddeker ampt to brukende efte to besyttende bynnen der stat Flensborch.

18. Item to schal men kesen twe olderlude van dessen ver ampten, de scholen blyuen so lange, also id den gemeynen amptbroderen² nutte dunket syn.

19. ³Ock schal men kesen twe schaffers to sunte Lucas vnde Loyen broderscop to der bussen, vnde eyn van den gezellen schal ock eyn slotel mede to der bussen hebben; desse dre scholen malck enen slotel to der bussen hebben; vnde de schaffers scolen de koste vorstaen ock dat titgelt sammelen.

20. Item to twen tyden scholen de schaffers tytgelt sammelen also to passchen vnde sunte Mychaelis dage⁴, vnde de meysters scolen vth geuen soes pennyncke vnde de gezellen malk dre pennynck.

21. Item eyn yslick schaffer schal twe yar blyuen schaffer vnde alle yar dar eyn to kesen.

22. Item wol tho schaffer gekaren wert vnde dar

¹ Her har Dipl. Flensb. I, S. 714 ² Denne Paragraf har Dr. Handel-
et indskudt »wolde«. mann som Del af § 18.

³ Her har Dipl. Flensb. I, S. 714 ⁴ D. e. 29. Septbr.
»amplitude vnde broderens«.

myt wreuele enteghen ys, de schal breken twe tunne bers vnde ver punt wasses.

23. Item so scholen desse vorscreuenen schaffers des yares kost vnde ber bereyden, de ene schaffer des sondages na sunte Johannes baptisten dage to myddensomer¹, de ander des sondages na sunte Lucas ewangelysten², vnde vort des anderen dages na sunte Lucas scholen sustere vnde brodere³ to deme kloster gan, so verne se yn der stat syn, dar schal men sustere vnde brodere³ begaen myth vi[gil]lyen vnde zelemysen vnde dar offeren by broke eyn punt wasszes.

24. Item wen dar wol vorsterueth vth dessen ampten, dat sy yunck edder olt, ⁴wert edder werdynne, knecht edder mageth, deme scolen sustere vnde brodere vnde gezellen volgen to deme graue by broke eyn punth wassz sunder gnaden.

25. Item de jongeste yn den ampten schal to seggen vnde schenken, vnde wes dar to donde ys, also yn anderen ampten eyne wyse vnde wanheyt ys.

26. Item weret sake, dat jemant vplop makede edder eynen anderen vorachtete edder deme werde vnde werdynne to vordrete were edder vorgote ber myt wyllen edder ander spyse, de scal breken eyn tunne bers vnde twe punt wasszes.

27. Item weret sake, dat dar jemant deme anderen houwe edder steke in der tyt, wan⁵ wy ver ampte to hope esschet syn, edder blot wundede, de broke scal stan by vaget vnde kemmereere, so andere broke don.

28. Item weret ouerst⁶ sake, dath wol vth dessen ver ampten, wan se tosamende esschet syn, vnderlan-

¹ St. Hansdag, 24. Juni.

² D. e. Lukasdag d. 18. Oktbr.

³ Flensb. Dipl., I, S. 715 har »brodere vnde sustere«.

⁴ Flensb. Dipl., I, S. 715 har her

Ordet »weret« foran »wert«.

⁵ Flensb. Dipl., I, S. 715 har »wen«.

⁶ Flensb. Dipl. I, S. 715 mangler dette Ord.

ges¹ twedrachtich worden², vnde de sake so gelegen were, dat me de bynnen amptes wol vorscheden mochte, vnde scoten syck denne vor den rat, de denne vnrecht hadde vnde dath recht vorlore, de scal breken an den rat twe rinsche gulden vnde an den ampten ok twe rynsche gulden.

³ Vnde wy borgermestere vnde ratmann der stat Flensborch bestedygen desse vullenkamene ampte yn vnser stat also der melre, goltsmede, glasmakere vnde snyddekere, nach ereme egenen wilkore, alse de eldesten vnde wysesten darauer weset hebben vnde auer seten syn nach vulbord des rades, vnde ys eyn vullenkamen wilkore, also vorschreuen steyt in desser⁴ scra, artikele na artikelen, dat lymplick vnde reddelick ys to donde in sodanen vorschreuenen ampten beslaten an ene broderscop.

29. ⁵Item de broke in dessen ver ampten, wat dar vor broke kumpt, id sy vinster gelt, was gelt, rente gelt ok alle schult, de deme ampte tho kumpt, id sy wat schult id sy, dat scolen de olderlude myt den schafferen manen.

30. Item wol sodane gelt vorbenompt myd willen nicht vth geuen wil vnde let id dar henne kamen, dat me eme panden schal, so scholen de olderlude vnde schaffere den jongesten beiden amptbroderen to hulpe nemen vnde vthsenden vnde halen van eme eyn pand vor den broke dar en⁶ ane noget.

¹ Dr. Handelsmann (*Jahrbücher*, VII, S. 332) har »vnderlauges«, men det paagjældende Bogstav kan godt her som flere andre Steder læses n og ikke u. Han er helt paa Vildspor, naar han gjør »vnderlauges« til en Danisme: »während der Zunft (dän. Laug)«; underlanges betyder indbyrdes.

² Dipl. Flensb., I, S. 715 har »werden«.

³ Dette Stykke har Dr. Handelsmann

Paragraftal foran (26).

⁴ Flensb. Dipl., I, S. 716 har »erer«.

⁵ Denne og de følgende Artikler er efter Dipl. Flensb., I, S. 716 i den nu manglende Stadtbog tilføjede med en anden Haand, hvad der bekræfter, at de ere senere tilføjede. I det her afstrykte Haandskrift er de indførte med samme Haand som de foranstaaende Paragrafer.

⁶ Flensb. Dipl. I, S. 716 har ikke dette Ord.

31. Item is he denne dar myt wreuele entegen vnde wil nen pand myt willen vth don deme jennen, de yd¹ esschet, so schal he geuen den ampten ene tunne bers, sunte Lucas twe punt wassz vnde betere den vnhorsame jegen² den rath.

32. Item isset sake, dat hir eyn wyl cyn meister werden van dessen ver ampten, de schal touoren eyn stucke werkes maken.

33. Item de goltsmede scholen maken eynen gulden rynck myt ener hogen³ kasten vnde twe byworpe ammelierth vnde ene bresen ammelyerth edder blackmalet.

34. Item de melre vnde glasemakere scholen ere stucke werkes maken, wat en de olderlude seggen vnde heten maken, also yd yn anderen steden ene wise is.

35. Item de snyddekere de scholen maken ene schenckeschyue van viiff stucken vnde eyn pannele myt enen trochwelste⁴.

36. ⁵Item de desse vorscreuen stucke werkes maken schal, de schal se maken yn des oldermannes huse.

37. Item wan dat stucke werkes rede is vnde id de olderlude beseen scholen⁶, de jenne, de dat gemaket heft, de schal geuen den jennen, de dat beseen, ene tunne bers, ene schynken, ene grapenbrade vnde botteren vnde kese.

38. Item ifte dar wol were, dede jegen dessen ver ampten hyr bynnen Flensborch arbeydede vnde wurde darmede beslagen, de jenne schal vorbraken hebben alle syn wercktuch, sodann vord an to tasten van den ampten, dar bauen schal he deme rade eyn punt geuen vnde schal des amptes nicht werdich syn.

¹ Dipl. Flensb., I, S. 716 har »dat«.

² Dipl. Flensb., I, S. 716 har ikke dette Ord.

³ Dipl. Flensb., I, S. 716 har »hagen«.

⁴ Dipl. Flensb., I, S. 717 har »troch-welffte«.

⁵ Dipl. Flensb., I, S. 717 har denne Paragraf som en Del af § 35.

⁶ Dipl. Flensb., I, S. 717 har ikke dette Ord.

39. Item were id sake, dat van dessen ver ampten eyne vte der stat Flensborch vore edder were vnde in jare vnde dage nen rechticheit en dede, de jenne scal des ampts quyd wesen.

40. Item vnse vinstergeld schole wii alle yar vthgheuen twelff schillinghe tho sunte Wolbrechten daghe vnde twelff þ to sunte Lucas dage des hilgen ewangelisten¹.

41. Item jegen dat men de koste don schal, so schoolen de schaffers yd achte daghe tho vorne vorkundigen vnde thossegghen.

42. ²Item wol denne to hus is vnde deme se to segghen, de schal vul vnde all gelden vnde betalen, des geliken schal de jenne ok don, de yn den achte dagen tho hus kummeth, id sy vrouwe efte man, sunder yd beneme bewislige kranckheyt, dar de jenne yd vmme lathen moed etc.

God de wese vnser armen zeke gud³.

[Foran paa Haandskriftet er noteret:]

Na Xristi gebort verteynhundert in dem xcviij jare am mandage na oculi⁴ wart belevet desse scria vnd yk Hynricus Berndes was eyne scriuer deszes bokes.

[Med en Haand fra det 17. Aarhundredes 1. Halvdel findes sidst i Haandskriftet Følgende:]

Datt edt, datt denn jungen ampts brødern wertt vorgehouden, ludet also

Ich N: N: laue vndt schwere, das ich vnserm ampte will in allen billiken saken treuer befunden werden, alsz auch vnser schrage im munde hefft, ock kene sacke, de binnen ampts können verdragen werden, nicht vor de auericheit tho bringen, woferne auerst solches geschege

¹ Wolbrecht for Wolborgh; d. e. Valborgsdag den 1. Maj og Lukasdag den 18. Oktbr.

(hos ham § 39).

² Dipl. Flensb., I, S. 717 har denne Paragraf som en Del af § 41 (der § 40) og ligesaa Dr. Handelsmann

³ Dipl. Flensb., I, S. 717 har ikke denne Tilføjeelse.

⁴ Oculi dominica, tredje Søndag i Fasten, faldt 1497 paa den 26. Februar.

vnd ich de sake verlore, will ich my straffen laten vor der auericheit so woll alsz vor dem ampte, so wahr mihr gott helffen schall vnndt sin hilliges euangelium.

61.

1498, 12. Decbr. *Officialen i Slesvig Stift stadfæster Oprettelsen af et evigt Vikarie til det nye Alter i Flensborgs Mariekirke, som Guldsmedenes, Malernes, Snedkernes og Glarmesternes Lav der i Byen havde opført.*

Brevet, der findes i Mariekirkens Arkiv i Flensborg, er her trykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense, I, S. 720—22 (jfr. ovfr. S. 201).

Wii Hinrick Mynden, tho Sleszwiick vnde Hadersleue doemhere, des stichtes Sleszwiick ghemene official, beken-
nen vnde betughen apenbare vnde myt desseme vnseme
breue vor alszweme, de en seen edder horen lesen, jeghen-
wordich vnde tokamende, dat vor vns personliken sint
gewesen Clawes Ekeleff vnde Hans Blauwe, olderlude der
ampthe goltsmede, melers, snyddekers vnde glasewedders,
bynnen Flenszborch wonafftich, myt todaet der oldesten
veer ut den vorgescreuen ampten, vorgheuen vnde beghe-
rende, dat wii wolden in de ere der hillighen dreualdicheit
vnde aller hemmelschen schare in vnser leuen frouwen
kerken bynnen Flenszborch to eneme nyen altare, gebuwet
norden in de ere vnser leuen frouwen, bestedighen ene
ewighe vicarie, dar se in vnser jeghenwordicheit mydelich
to geuen dreehundert lubesch marck, namelick her Jacob
Taem hundert marck, dar he segele vnde breue vppe ge-
geuen hefft, de by den patronen vnde ampten gelecht,
vnde de vicarius de schal alle donnerdaghe ene myssen
vorholden pro benefactoribus, vnde hundert marck lubesch
gaff Hays Gûtsson vor sick vnde sinen eruen, de ock
sinen breff dar up luden by den ergenanten olderluden

vnde ampten ghelecht hefft, vnde de vicarius schal alle dinxstedaghe ock ene missen holden vnde bydden vor alle woldeders, vnde de ergenante olderluden vnde ampthe hebben ock hundert marck ghegeuen, de se sick by enholden, vnde willen alle jare deme vicario van den dreehundert marken vorgheschreuen de renthe geuen vnde wol to danke betalen. Vortmer de ergenante olderlude vnde ampthe weren vns othmodighen byddende, dat wii in de ere der moder gades Marien sodane gyffte, gaue vnde offer annamen in der hillighen kerken geystlike beschermynghen, dar mede eyn ewich sunderich leen vnde vicarie to vnsere leuen frouwen altar in de vorschreuen kerken besteden, vnde den vorgenanten olderluden vnde veere den oldesten ut den ampten vnde eren nakomelinghen de leenware gunnen vnde gheuen, so vaken de vicarie loes werd, dat se denne moghen enen erliken prester edder de in eneme jare mach prester werden, touorlenende vnde den erwerdighen in god vaderen vnde heren bisschuppen to Slesz-wiick to der tyd is to antwordende vnde presenterende deme prestere in tostede, so wonlick is, gunnen wolden.

Nach deme dat sodane bede gotlick vnde erlick is, myt willen vnde vulbord des erliken heren Jaspar Krock, kerckheren der kerken vorgenomē, to laue vnde erwerdicheyt der hillighen dreeualdicheyt vnde reyne junckfrouwen Marien vnde aller godeshillighen, entfanghen vnde annamen wii sodane gyffte vnde gaue vnde offer der suluen ergenanten summen pennynghen myt eren renthen vnde nytticheyden dar aff kamende vnde de dar sunderghen moghen mede vorbetert werden an tokomenden tyden, vnde nemen de an der hillighen kerken geystlike beschermynghen vnde beden by deme hillighen horszame ock by deme banne, dat nemant sodane gudere vnde renthe vorbringhe offte vorarghere in jenigermathe; besteden ock to deme erbenanten altare vnsere leuen frouwen eyne ewyghe vicarie

vnde leen; gheuen ock den ergenanten olderluden vnde den veeren oldesten ut den ampten vnde eren nakomelighen tho ewighen tyden desse vorgeante vicarie touorlenende eneme erlikeme prestere ofte eneme clericke, de in eneme jare mach prester werden, vnde schal myssen holden, wannere eme god de gnade gyfft, vnde besunderen des donnerdages vnde dinstedaghes, alse vorghemelt is, vnde schal vorplichtet wesen to deme godesdenste in der ergenanten kerken gelick den anderen vicarien vnde ock deelaffich memorien, consolacyen vnder ander accidentalien ut deme chore; were id sake, dat desse prester wreueliken sodane myssen vnde gadesdenste nicht helde effte holden lethe, vnde dat dar claghe ouer qwemen, vnde he der nicht gheachtete, so moghen de ergenante olderlude vnde de veer ut den ampten tor tyd des beclaghen; wyl denne de vicarius sick nicht betheren, so moghen se eneme anderen erliken prestere de vicarie, alse vorgheschreuen is, vorleenen, dede gades denste holdet, so borlick ist.

Ouerst alle den jennen, de dessen vorschreuen houetstoel edder rente wreueliken vorbringhen ofte vndersteken, don wii van der macht godes in den banne vnde beswaringhe.

Des to orkunde vnde vaster bewaringhe hebbe wii vnse ingesegel myt den erbenanten olderluden vnde veer oldesten ut den ampten ingesegelen henghen hethen benedden an dessen breff, gegeuen tho Flenszborch ame jare vnser heren Cristi bord dusent veerhundert in deme achte- vndenegenthichten jare an sunte Lucyen auende¹, in tegenwordicheyt der erliken presteren heren Johan Tordes vnde Nicolai Johannis, vicarien in der ergenanten kerken.

¹ D. e. Luciasdag den 13. Decbr.

62.

1499, 12. Marts. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Bødkere Artikler.

Skraaen er trykt efter Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23), i hvilken den er indført Fol. 9b—11 med Overskriften »Bødicker skraa och embede«. I »Langebeks Samlinger om Gilder og Lav« i Rigsarkivet findes en Gjenpart med Langebeks Haand. Foroven paa denne har han skrevet: »Ex Registro Malmog. membran. a Dn. Pr. Bring communic. 1764«. — De ndfr. indsatte Paragrafial findes ikke i »Stadsbogen«.

Alle men, thette neruerindes breff seer eller høre lesses, helssse wii borgmesthere ock rathmen i Malmøge kerlige met gud; aff besynderlige nade, ynne ock macht, som høgborne førsther, herrer ock koningher, som tiill forn haffue waret i Danmarck, oss vnth ock giffuet hawe priuilegier ock frihet, hwelke priuilegier ock frihet høgbyrdegeste første ock mechtighe herre, vor kere nadege herre koningh Hans i Danmarck oss vnt ock stadffest hawer, at wii fold macht hawe embede at skecke i Malmøge¹, som wii prøffue kwnne, at wor by nyttelig ock gawnlige ere; tha kongøre wii thet alle ock sennelige for wor bys beste, bestand, gaffu ock hielp skyld at hawe skellige vnt, skeket ock stadffest eet embede i Malmøghe, som kalles bødiker embedet, met friit berad, sambytycke ock goot willie alles vores, at swa skellige holdes skall effther alle article ock wilkor, som her efftherschreffne stande.

1. Først at hwo bødiker embede i Malmøge her effther wiill vithne, han skall ware en skellig persone, ecthe ock rethe, ock hawe got rycte, ock ther² skall han hente skellig breff oppa aff then stad, han siist tient hawer, at han tedhen skiildes met mynne ock han ther skellig tient hawer.

2. Ithem hwelkin thette forschreffne embede her effther wiill vinthne, ock er han wdhen Malmøge fødth, tha skall

¹ Se Kong Hans' alm. Stadsret 1484 Love V, S. 544), jfr. ovfr. S. 59. (Kolderup - Rosenvinge: Gl. dske ² Langebek har »the«.

han hente¹ skellig breff aff then stad eller bye, han føødher er, at han ecthe ock reethe er aff fadher ock modher, ock at han ther et goth røcthe hawer hawt; tesligiste quymnen vberøcthet swa well som mannyn.

3. Ithem hwelkin thette forscreffne embede wiill viuthne, han skall giffue raadhet i Malmøge sex skelling grot ock en goodh tyne tyst øll ock embedet sex skelling grot ock en tyne tyst øll ock hwert aar fyre skellinge i byssen tiill gudz tieneste, ock thette skall han wtgiffue, før en han brugher noghet i embedhet.

4. Ithem skall ock inghin bruge bødeker embet i Malmøge, som hawe andre embet at brughe, som ere sudere, skynnere, køtmaugher, baghere, skredere, reffwindere, smedier ock alle andre hantwerkes embede; ehwo her emod dierrffwes at gøre, hwat arbeyt han fynnes met, hawe forbrot tiill koninghin, byen ock enibedet.

5. Ithem maa hwer mestere i embedhet hawe two swene pa siit eghett verkstet; ock wiill han hwgge met nogher annen, som i embedet er, tha maa han thet gøre sielff annen met en swen ock ey met flere ock met annen wdhen i embedet vndher hans embedet.

6. Ithem hwelkin borghere, som will bruge forscreffne embede, han skall gøre alle aar embetz rettighet ock lade hugge met two swene; ock forsømer han eller forsmaer at gøre alle aar syn rettighet, tha skall han hawe forbrot embedhet.

7. Ithem hwelkin mestere eller borghere, som ladher gøre tynner, han lade gøre then retferdige effther ret heringes bond; bliffuer nogher befwnnen, at han hawer lat gøre falst verck, som for lidhet er, the tynner skall man brenne, ock skall [han] sydhen ikke nyde enibedet, før en han² hawer thet met radsens ock aldermentz mynne.

8. Ithem fynnes noghett werck, som oldhermen kwnne

¹ »Skall han hente« er skrevet to Gange. ² Langebek har ikke dette Ord.

kenne, at ey well giort er, swa at man kan forware køffmanen met, *thet* werck skall slaes i tw, ock then, *thet* giort hawer, ware mesther eller swen, han bøde koninghin, raadhet oc embedet sex skonske march; kommer her swodan skade oppa, ock gør *thet* mesterin, han hawe sielff skadhen, ock gør *thet* swenyn, han forbode mestherin swodan skaadhe.

9. Ithem skulle oldhermen i hwer monet en tiid bessee alt werck i forscreffne embed, pa *thet* at got werck skall gøres, ock forsømme the *thet*, tha bøde the hwer monet two march vox tiill gudz tjeneste.

10. Ithem skall ock inghin swen komme her i embedet, før en han hawer tient her eet aar i embedet, ock sydhen ther effther tha maa han bedes om embedet, ock skall han ther bedes tiill pa twyne tydher, først een reyse om posken ock annen tiid om *sancti Johannis baptiste* dag¹ kallindes metsommer, ock skal han tha nyde embedet, tha skall han hawe wforborghet ꝛc stort klapholt ock two mentz retskaff ock swa gøre embetz rettighet, som forscreffuet standher.

11. Ithem nar som her kommer framede swene, tha skulle the gøre tre *tymer* for oldhermennen, før en the mwghe her hwgge, at man seer, ath the gøre got werck, gør han tha følleste, tha maa siig formede, hwo han wiill i embetdhet; ock fynnesz *thet*, at han gør ikke got werck, tha skall han tiene swa lenge, han *thet* beyer lærer, ock oldhermenne skulle sette hans løn.

12. Ithem skall ock inghin i embedet steede eller ock meede then annens swen, vdhen han kommer met willie fra syn hosbonne eller tient syn steffne dag wt; hwo her emod gør, bøde sex skonske march koninghin, raadhet ock embedet, them skall han wt giffue, ther swenyn hawer leyt

¹ D. e. den 24. Juni.

fra then annen, ock swenyn ikke tiene i embedet thet aar ther effther.

13. Ithem hwelkin som will gaa om høstin her ock slaa tiill, han giffue koninghin oc byn xij þ effther gamell setwonne, embedet ock swa møghet.

14. Ithem skall inghin bødiker eller swen gaa for siig sielffuer ock bline tynner eller skeere band for nogher køffman, før en wor frue dag asumpcionis oc swa intiill sancti Michelss dag²; hwem ther bliffuer offwerbefunnen, han bøde sex skanske march koninghin, raadet ock embedet.

15. Ithem skall ock hwer mester ock swen slaa sette-nagle pa syne tynner hwer en sønderlig settenagle weed iij skanske march.

16. Ithem inghen bødiker skall lade sydde thet hvide aff træet pa danske banne³ weed tre skanske march.

17. Ithem hwelkin køffman, som met siig hawer om høstin syn eghin tiillslaghere, ⁴han skall slaa tiill oppa sit eghet room ock [ey] pa nogher annen mantz room weed sex skonske march koninghin, raadhet ock embedet, ock forscreffne twoslagher⁴ skall gøre følleste effther gamell setwonne koninghin, raadhet ock embedet; skall ock inghin skiffue her aff byen tynne tember eller benholt tiill land eller watn eller noghet, ther embedet tiill hører, weedh sex skonske march koninghin, raadhet ock embedet.

18. Ithem skall ock inghin wdlending sellie her tynner, sma eller store, for en wor frwe dag assumpcionis⁵ wdhen met borgherne oc ey mynne en wed heell lest ock halft weed ix skonske march koninghin, raadhet oc embedet.

19. Ithem nar som her kommer klapholt falt, tha skulle o[l]dhermen i forscreffne embet keese two tiill at køffuet for hwes, som thet werdh er, ock the skulle bywde

¹ Langebek skriver her i en Note: ² Langebek har »bamæ».

»forte blane s. blæne».

⁴ Disse Linier mangle hos Langebek

⁵ D. e. Tiden mellem 15. Avg. og ³ D. e. den 15. Avgust.

29. Septbr.

thet alle tiill i embedet effther lighe annen deell, som han betale kan, ock the two skulle hawe tw skellinge for hwert stort hwndert for teris wmagh; tesligest skall ware, om skiiffholt at skifte i embedeth, ther skulle the two ock hawe two skellinge for teris vmagh for hwerie tywe lesther.

20. Ithem skall ock inghin lade gøre her tønner i Malmøge store eller smaa, vdhen han hawer wonnet embedet ock gør embetz rettighet; hwo her emod gør, bøøde for hwer tiid, han wordher ther befunnen met, sex skanske march konenghin, raadet oc embedet.

21. Ithem om nogher subplanteer syn embetz brodher i thette law ock leyer hans hws eller gard vndher hanum emod hans willie, han skall bøøde ny skonske march koninghin, raadet oc embedet, ock han beholde syt hws, som [han] føre i boode.

22. Ithem om nogher brodher fynnes i dobelspeell, bøøde tre skonske march første tiid, ock annen tiid ny skonske march, om han fynnes ther i; ock fynnes han tridie syne ther met, tha skall han meeste syt embede, vdhen han kan serdelis winthne thet igen aff borghermestere ock raad ock aff brødere i embedet.

23. Ithem fynnes och nogher brodher, ther embetz brodher er i thette embede, ther giffit man er, i krw, eller i wbequemmelige steede ere, ock bedriffuer ther wkristelige¹ liffnet, ock kan thet hanum bewisses ower, tha meeste han siit embede vdhen rednyng ock slaes tiill kaghin ock wisses aff by.

24. Ithem om nogher kerer syn embetz brodher for nogher woldzman, før en han hawer kerd thet for syne oldhermen i embedet, han bøde fyre march vox.

25. Ithem om nogher swen gør siig frii mandag offthere en fyre tydher om aaret, som oldhermennene worde settinde, han bøde en skonske march for hwer tiid, han thet gør.

26. Ithem naar som oldhermen lade tiill sige, tha

¹ Her staar »wkristelige.

skulle alle brødere i *thette* embede komme tiill steffne, ock naar som the sawnede worde, tha skal inghen bort gaa wdhen oldhermentz loff; hwo *thet* gør, han bøøde en march vox, swa offte han *thet* gør.

27. Ithem skulle inge macht hawe oldhermen at keese i *thette* *forscreffne* embede vdhen borgmestere ock radmen i Malmøge, ock hwem the keese, the skulle oldhermen bliffue, swa lenge¹ raadet ock embedet tækker them nøttige at ware.

28. Ithem skulle oldhermen i *thette* embede swerie raadhet i Malmøge eedh, at the skulle ware wort nadeghe herskaff i Malmøge ock wor by holle oc tro i alle maade, emedhen the liffue.

29. Ithem hwelkin brodher *thette* *forscreffne* embede winner, han skall swerie oldhermen i *thette* *forscreffne* embede then same eed, at han ock swo skall gøre i alle maade, som her fore sthander *screffuit*.

30. Ithem om wii eller wore efftherkommere tykke noghre aff tesse *forscreffne* article ey nøttyghe ware wort nadeghe herskaff eller wor by, tha skulle wii ock wore efftherkomere foldmacht hawe them om at wende i the maade oss eller them tykke nyttnest ware vdhen alles hyn-der eller genseylsse i noghre hande maade.

Thenne *forscreffne* statuta, som kalles skra, hawe wii grangiffuelige seet, hørt oc ower ransagnet artickell fra artickell ock vnt hynne *thette* *forscreffne* embede i Malmøge tiill glede och samquemd ewerdelige at bliffue ock medhen the tesse *forscreffne* article ock wilkor met troskaff gøre ock holde. Tiill vdhermere foruaring ock sennere stadfestelze, at thenne *forscreffne* statuta skall i alle maade stadik ock fast bliffue, tha hawe wii hengd wort byss insigle met alles wore willie ock withskaff for *thette* wort ncruerinde opne breff tiill vitnesbyrdh. Thenne *forscreffne* statuta word skiket, stadfest, giffuen ock *screffuen* aar effther gudz byrd

¹ Dette Ord er skrevet til over Linien.

twysne fyrehundrede halffemtesyne tywe aar pa thet nyende
pa *sancti Gregorii pappe dag*¹ i faaste.

63.

1503, 28. Novbr. Kong Hans bekræfter Kristiern I's Stad-
fæstelse af Ribe Skræderes Privilegier.

*Pergamentsbrevet, der indeholder Bekræftelsen, er ved en Pergament-
strimmel, der er dragen gjennem dets forneden ombøjede Kant, forbunden
med Kristiern I's Stadsfæstelsesbrev af 21. Oktbr. 1474, der er trykt ovfr.
S. 183—4. Brevet opbevares i Ribe Raadstuearkiv.*

Wii Hanss met gudz nade Danmarckes, Sucriges, Nor-
ges, Vendes och Gothes koningh, hertug i Sleswiig oc i
Holtzstenn, Stormarnn oc Ditmarsken*, greffue i Oldenborg
oc Delmenhorst, gøre alle vitherligt, at wii aff wor synder-
lig gunst oc nade haffue stadfestet oc fuldbwrdet thette
wor kære herre faderss breff, hwess siell gud nade, som
thette wort opnne breff w[e]derhengdt er, swa at wore kære
vndersate skrædere oc offwerskærere her i wor stad Rybe
mwge oc skulle thet nyde oc brwge vdi alle sine ordt,
pwnctther oc artickle, som thet indeholder oc vdwiser,
inthet vndentaget; thii forbywde wii alle, ehwo the helst
ere eller ware kwnne, oc serdeles wore borgemestere, rad-
menn oc byfoget, som nw ere eller her effter kommendes
worde her i forskreffne wor stad Riibe, them omod swo-
dane ord, puncter oc artickler at hindre eller hindre lade,
møde, platzse, dele, vmmage eller noget forfang at gøre
vnder wort hyllest oc nade. Giffuet i wor stad Ribe tiis-
dagen nest effter sancte Katherine virginis et martiris dag²
aar effter guds biurd mdtertio vnder wort signet.

*Dominus rex per se
presente magistro Tychone.*

¹ D. e. den 12. Marts.

² Her staar »Dirmarsken«.

³ Katrinesdag, den 25. Novbr., faldt
1503 paa en Loverdag.

64.

1503, 27. Decbr. Artikler, som Malmø Bødkerlav har undt Lavets Svende.

Artiklerne indeholdes i et Pergamentbrev, der opbevares i Malmø Museum, og som synlig er skrevet med stor Omhu. Marginen tilvenstre er prydet med forskellige tegnede Ornamentter, mellem hvilke en Papegøje og nogle Tønder. Texten er skreven i fortløbende Linier uden Ophold mellem Paragraferne, der ikke have de ndfr. tilsatte Paragraftal. I Brevets forneden ombøjede Rand findes en Pergamentsegler, men dens Segl mangler.

Thette ær wor skraa oc rettighed, som bøkære swæne wnth ær aff gamlæ bøkære i Malmø oc the, som woræ ollermen paa then tiid wore, som wor Nielss Trwelssøn oc Beltel Hanssøn, oc alt ganskæ æmede.

1. Item haffwe the wnt oss thenne skraa oc rettighed aff beraadt mod oc fwld kommen welliæ, som her effther screffwit stondher et cetera.

2. Item først at wi¹ bøkære swæne skwlle brwghe liiws, krone oc peld ligher wiis som the selwe, for thii at wii s[k]wlle altiit wdgiiffwe hwer trediiæ peningh met thænum tiil forneffnde æmede.

3. Item dødhe en aff wore brødre, tha skwlle the bære hanum tiil graffwe, følwe hanum oc offre fore hanum ligher wiis som fore en aff tøres eyen brødre.

4. Item oc wi fore thænum thes ligesth ighen i saa made.

5. Item skwlle wii brødre offre tiil fiire tiidher om aaret, nar som skafferne sye oss tiil, oc hwilken thet forsømmer, hand skall giiffwe j mark wox tiil laffwet.

6. Item hwilken brødre kesæ tiil skaffere i laffwet, oc will han ickæ wære skaffere, tha skall hand giiffwe en j tønne øll oc ij mark wox.

7. Item hwilken wi kese tiil skafferæ, han skall wære skaffere eth j aar, om ey wandhre.

¹ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

8. *Item* skwille wi haffwe too aff the gamlæ bøkæte tiil wore ollermend, som skwllæ forware wor bøsse.

9. *Item* nar wi kese skaffere, tha skwllæ ollermennennæ wære ther wdofferwer.

10. *Item* skwllæ skafferne selfwe forware nøgelæn tiil bøszen.

11. *Item* skwllæ brødrene wdgiiffwe tiide peninghe tiil bøszen paa fyre tiidher om aret oc hwer tiid ij hvide.

12. *Item* hwilken dreng som kommer wd aff siith lære oc tiien sind hosbonnæ fore beskedhen løn thet førstæ aar, han skal giiffwe j hwid tiil bøszen hwer tiid.

13. *Item* hwilken som kommer ey, førstæ en aff skafferne syer thenum tiil, han skall giiffwe en fiæringh øll oc j¹ mark wox.

14. *Item* wo[r]dher nogher aff wore brødræ sywgher, oc han haffwer tees behoff, tha skwille brødræne taghe en þ *grot* aff bøszen oc hielpæ hanum met paa twæne tiider oc hwer tiid vj² grote.

15. *Item* dør han aff, tha skall thet betalles met hans klædher eller andre stiickæ, hwad som han formaa; oc bliiffwer han lewynnes, tha skall hand thet selff betallæ.

16. *Item* hwilken ther ypper kyff, nar som wi skwille dryckæ tiil hoffwe, tha skall han giiffwe en j tønne øll oc ij mark wox.

17. *Item* hwilken brodher ther kasther op aff laws øøll, skal giiffwe j mark wox.

18. *Item* hwilken brodher ther fynnes paa doffwell oc legher tiil pwngs met kordhen spell, terningh eller met noghet andhet doffwell, tha skall han giiffwæ j markæ [wox] aa³.

19. *Item* hwilken ther løyther noghen andhen paa steffne, han skal giiffwe j fiering øøll oc j mark wox.

20. *Item*³ hwilken swend som kommer hiid tiil Malmø

¹ Er skrevet til over Linien.

² Her staar «vj».

³ Dette Ord er skrevet til over Linien.

oc tien foræ kosth oc løn, han skal giiffwe ij þ tiil brødherskaff, nar som hand haffwer wæreth her wdi ottæ daghe.

21. *Item* oc hwilken swend hædhen¹ wandhrer, oc ær han borthæ et j aar, tha skall han wiinne siit brødherskaff aff ny met ij þ, om saa ær, ath han ighen kommer.

22. *Item* hwilken skafferne tiil syæ ath bæææ liiws paa hellig legomme dagh², han skall bææ them wndher en mark wox.

23. *Item* oc skwllæ wi haffwe wor laffwe dryck paa same dag.

24. *Item* hoo som spiller øll paa laws bord, han skal giiffwe en hwid.

25. *Item* hwilken ther siidher lengher met siind kniiff, end skafferne siia hanwm tiil, hand skal bødhe j þ.

26. *Item* hwilken som laws øll skencker wdhen hws, han skal ey wide syn eien brødhe.

27. *Item* nar noghen aff wore brødre wo[r]dhher syw ghe oc gørs han hielp behoff, tha skwllæ skafferne siia tho tiil aff brødre næ, som skwllæ woghe offwer hanum oc henthe, hwad som hanum behoff gørs effther syn fornwæ et cetera.

28. *Item* hwilken swend som tien fore kosth oc løn, han skal giiffwe j hwiid tiil stoffwæ, nar han wiinner siit brødherskaff.

29. *Item* alle bonsnyderæ the skwllæ wære fwld brødre met bøkææ swæne oc allæ the swene, som worth æmede brwge her wdi Malmø et cetera.

30. *Item* skwllæ wi brødre haffwe fiire frii mondaghe om aareth, item then første nesth fore fastelaffwen, item then andhen nest fore sancte³ Volborffwe dag, item then

¹ Ordet er med senere Bæk rettet til »handhen» eller snarere »hædhen».

² D. e. den anden Torsdag efter Pinse.

³ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

trediie nesth fore sancte Jacobe aspostels dag, item then fiære nest fore allæ hellyæne dagh¹ et cetera.

Giiffwet oc skreffwit aar effther gwtz [byrdh] twsennæ fem hwnredhe oc paa thet trediiæ trediiæ dagh julæ wnder alt ganskæ æmedes inzeglæ et cetera, et cetera. Amen.

65.

1505, 17. Septbr. Kong Hans giver Smedene i Ribe Ene-ret paa deres Erhverv.

Det i Ribe Raadstuearkiv opbevarede Pergamentbrev er forneden i sin ombøjede Kant forsynet med Snit til en Seglrem, men denne og dens Segl mangle. — Brevet, der tidligere er trykt i Indbydelsesskrift til den offentl. Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 11—13, er der henført til 1504.

Wii Hanss meth gudtz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Vendis och Gotis koningh, hertugh i Slesuigh, Holsten, Stormarn och i Ditmersken, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorsth, gøræ alle witterlighth, ath woræ kære borgere oc vndersatthe, bollsmeder² och kleinsmeder i wor køpstædh Riibæ haffuæ³ bereth och kerdh her fore oss, hworledis andræ fremede smeder komme stedis⁴ her indh i Riiber by meth theris jern werck, selge och forkøbe forskreffne woræ kære vndersatthe her inden byess till forprangh, skade och forfangh i manghe maade et cetera, hwilkedh wii i swo made [in]⁵geledis tilstæde willæ, men vnde och giffuæ forskreffne⁶ woræ kæræ vndersatthe, smede her i Riiber by, ther paa swodannæ nader och privilegier them til gode och bestandh, ath ingen fremede bolsmeder eller kleinsmeder nogen stedis i worth riige Danmarck eller her i hertigdom-meth skullæ her effther søge och kommæ her indh i Riiber by, selge eller forkøbe nogen jern werck tider eller offther

¹ D. e. Valborgsdag den 1. Maj, ² Indbydelsesskr. har ikke dette Ord. Jakobsdag den 25. Juli og Allehel-

⁴ Indbydelsesskr. har »stedse».

gensdag den 1. Novbr.

⁵ Her er et Hul i Pergamentet.

³ Indbydelsesskr. har »bollsmedene».

⁶ Indbydelsesskr. har ikke dette Ord.

ændh i retth arlæ marckedh, ¹som kommer och fallendis ær¹ her i byen wor frwe dagh seiger mere²; forbiwdendis alle, ehwo thee helst æræ eller wæræ kwnæ och serdeliss(?)³ woræ fogeder och emb[i]tzen forskreffne woræ kæræ vnder satthe smeder her i Riibe her emodh ath hindræ, hindræ lade, vforretthe eller them ther paa forfangh at gøre i noget madhe vnder worth hyllesth och nade. Giffuith paa worth slotth Riiberhwss sancti Lamberti martiris dag⁴ aar c/ celera mdquinto⁵ vnder worth signet.

Relator dominus Johannes Andree
episcopus Ottoniensis⁶.

66.

1506, 7. Septbr. Ystad Smede optage med Borgemesteres og Raads Samtykke Byens Guldsmede, Remsnidere, Pungemagere og Sværdjegere i deres Lav.

Nærværende Vedtægt er indført i det samme Pergamenthefte, i hvilket de Ystad Smedes Skraa af 1496 er bevaret (s. ovfr. S. 265—73). De samme »Oversættelser«, der findes af denne, findes ogsaa af Vedtægten, den ene er den i Dr. Beyers »Beskrifning öfver Staden Ystad« (S. 76—77). Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet. — Vedtægten er tidligere trykt i Danske Samlinger, IV, 1868—69, S. 344—45 og i G. E. Klemmings »Småstycken på Forn Svenska«. Sthlm., 1868—81, S. 47—48.

Anno domini twsynde fæmhwndrede och oppo siättæ then mandagh ne[sth] fore wor frwe dagh natiuitatis Marie⁷.

1. Wii oldhermen och stolsbrødre, som then tiid til skekede wore for forstandere och til synemen for smedie laffwet i Ystædh, vii mæth borgemesthers och ratz velie och samtøcke haffwe wnth och tilladet, ath tisse efftherscreffne æmbitzmen, som ære gwlsmedher, remesnidere, pwnge-

¹ Indbydelsesskr. har: »som kommen fuldendeth er«.

² D. e. den 8. Septbr. — Indbydelsesskr. har ikke Ordet »seiger mere«.

³ Her er Pergamentet stærkt medtaget.

⁴ D. e. den 17. Septbr.

⁵ Indbydelsesskr. har »Mdquarto«.

⁶ Indbydelsesskr. har kun: »Johannes Andree Epis otthn«.

⁷ Marie Fødselsdag, den 8. Septbr. faldt 1506 paa en Tirsdag.

gere¹ och swertfägere, moo winde worth smedie æmbede meth swo skiell, ath the skwlle gøre fwlth och alth til worth smedie æmbede och holle alle the article och wilkor wedh makt, som worth smedie laff skraa och statutæ innæhollar och wtwisær ligherwist som smedh, som er meth kost ath gøre och pæninge til radet och til laffuet som smedh och holle skran wed makt aldelis i alle madhe.

2. Item kommer nogher aff tisse forscreffne æmbetzmenn fræmmede aff andher stadh eller landh til Ystædh meth sith æmbede eller hondewærk och bær oppo ting eller torg och haffuer ey byfogedens, borgemesteres, ratmentz och worth mynne eller loff ther til, tha skwlle the dandemen, som ære oldhermen och stolsbrødre, meth fogedens hielp lade bære theres gerning oppo radhwss eller tolbodh, och ther skall randsages och sættis i rettæ, hwath ther skal aff gøres.

3. Item ey skwlle och tisse forscreffne embitzmen købe nogher smedie gerningh ath bære oppo ting æller tingbæncke ath sælie æller haffue falth smedherne til skade æller forfongh.

4. Item wil nogher borgere eller kræmmere holle nogher swen oppo pwnagemagere eller remesnidere embede wti sith hwss worth lagh til forfongh, gøre fwlth i embedet som smedh.

5. Item hwilken remesnidere eller pwnagemagere thette worth laff wil winde, han skall gøre syn mesthergerning, som er eth bonde bitzel, eth dwbelth par hanske och en ringepwnggh wstraffeth.

67.

1508, 2. Avgust. Kong Hans stadfæster Kjøbenhavns Slagterers Artikler.

Brevet, der er paa Pergament, findes i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 78), Kongens Segl under det er bevaret. En Afskrift findes i Resens

¹ Dr. Bøyer har «Bundtmakere».

ovfr. S. 30 nævnte Protokol med Afskrifter af københavnske Lavsbreve (S. 1083—85). — Det er trykt i *Kbhvns Dipl.*, I, S. 278.

Wii Hanss met gudz nade Danmarckes, Sueriges, Norges, Vendes oc Gotes koningh, hertugh vdi Slessuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue vdi Olldenborgh oc Dellmenhorst giøre alle vitherligt, at wore kiære vndhersatthe burgere vdaff kiøthmangere embithe her vdi Kiøpnehaffn, haffue nw hafft her fore oss en priuilegie oc friihedt, som wor forfadher koningh Cristoffer, hwes siæll gudh nade, them mylldeligen vndt oc giffuit haffuer lydendes ord fran ord, som her effterscreffuit staar: [*Her følger det ovfr. S. 113—114 trykte Brev angaaende Borgere, som om Høsten ere Slagtere i Dragør*].

Hwilken priuilegie oc friihedt vii aff wor synderlige gunst oc nade haffue stadfest, samtyckt oc fuldbordet oc met thette wort opne breff stadfeste, samtycke oc fuldborde i alle sine ordt, puncter oc artickle, som the vduisæ, indeholde oc som forskreffuit staar. Thessligest haffue wii oc aff same gunst oc nade vndt oc tilladet, at ingen kiøpman skall her effter føre slageth kiødt till Dragøør thet ther at sellge till kiøbz at haffue eller oc ther met till torgs at stande i nogher maade. Thii forbiwde wii alle, ehwo the helsth ære eller wære kwnne oc serdeles wore fogether oc embitzmenn forskreffne wore wndhersatthe her emodt paa forskreffne priuilegie oc nade oc tesligest paa then friihedt, som wii them nw giffuit haffue, at hindre, hindre lade, møde, delæ, platze, vmage eller i nogher maade at wforrætthe vnder wor koninghlike heffn oc vrede. Giffuit paa wort slott Kiøpnehaffnn othenssdagenn¹ nest effter sancti Petri dagh ad vinc[u]lam² aar et cetera mdoctavo vnder wort signete.

ad relacionem

Petri Vgerup.

¹ Resen har «ottendisdagen».

² Petri vincula, den 1. August, var 1508 en Tirsdag.

68.

1508, 12. Novbr. Kong Hans giver Skomagerne i Odense Lausartikler.

Artiklerne ere trykte efter en samtidig Afskrift paa Papir, der opbevares i Odense Museum. Den er slet skreven af tre eller fire forskjellige Hænder, og navnlig de sidste Afskrivere staa langt tilbage i Retskrivning. Denne daarlige Afskrift synes imidlertid at være bleven meget brugt. En anden Afskrift, der nu synes tabt, er aftrykt i »Aktst. til Oplysn. om Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, S. 48—53. Den mangler den førstnævnte Afskrifts daterende Slutning, men har en Del flere Paragrafer, de ndfr. S. 307—9 trykte §§ 39—52. Det kunde nu antages, at Lavet lidt efter lidt har føjet disse Paragrafer til den af Kong Hans givne Text, og der kan i saa Henseende gjøres opmærksom paa, at medens »vi«, »vor« og »oss« i Artiklernes Begyndelse og Slutning ligesom i §§ 10, 21, 24 og 29 gaar paa Kongen, har »vi« og »vor« i § 40 sikkert Hensyn til Lavet. »Vort laff« i § 11 er en i Lavet gjort Rettelse jfr. § 12. En Sammenligning med de ndfr. trykte Artikler for Skomagerne i Aalborg og København af henholdsvis 17. Maj og 4. Oktbr. 1509, der væsentlig ere ens, gjør det imidlertid i høj Grad tvivlsomt, om noget Saadant tør antages. Af de før Dateringsbestemmelsen staaende Paragrafer have §§ 30—38 ingen tilsvarende i Skraaerne for Aalborg og København, medens det Modsatte er Tilfældet med §§ 46—48 og 50—51. Dateringsbestemmelsen er sikkert vilkaarligt tilsat. De to Afskrifter maa i det Hele kaldes meget uheldige. At Kong Hans har givet Odense Skomagere Artikler, er dog sikkert. Det kan ses af Dronning Kristines ndfr. under 8. Maj 1521 trykte Stadfæstelse, og det hedder da ogsaa i et Kongebrev af 16. Maj 1593 (s. Fynske Tegn. II, S. 294—5), at Byens Skomagere ønske en af dem forfattet Skraa stadfæstet, da »theris skraae oc laugsrett wdi grefuens feyde af fienderne schall werre forrucht och frankommen thennom thiil stoer schade och affbrech wdi theris laugsrett«. Der er dog noget Forunderligt ved dette Ønske, da Odense Borgemester og Raad under 3. Novbr. 1560 havde givet Byens Skomagere nye, endnu eksisterende Artikler (s. Aktst. osv. I, S. 48). Under 22. Novbr. 1515 havde Kristiern II udtrykkeelig givet Borgemestere og Raad i Odense Fuldmagt til »skelligen att regere skomager embidtt oc andre embidtt ther i byen«, de skulde »haffue thieris besiidere offuer thieris steffne pa thett, att oss vor kronens og bysens rettiighet ey skall fortiidis oc vnderlaes« (s. Suhms Saml. I. d. danske Hist., II, 2, 1782, S. 17).

Naar det ovfr. er sagt, at Artiklerne for Aalborg og København væsentlig ere ens, kan det oplyses, at Hovedforskjellen imellem dem bestaar i, at de kjøbenhavnske (§§ 4, 34 og 35) fordrer en »Kost« ved et Medlems Indtræden og en Drengs Antagelse, som ikke kjendes i de aalborgske. Paa dette Punkt staa Odense Artiklerne (s. §§ 4, 5 og 28) sammen med Københavns, forøvrigt ere de som ovfr. antydnet ikke lidt forskjellige fra dem.

De ndfr. tilsatte Paragrafter findes ikke i Afskriften; i Noterne er der væsentlig kun taget Hensyn til den i »Aktst.« trykte Afskrift i dens formentlig oprindelige Skikkelse.

Vy Hans medt gudts naade Danmarcks, Suærigs, Naargis, Vendis och Gottix konningh, hertugh vthi Slesuigh, y Holsten, Stormariin och Dytmersken, greffue vthi Oldenborgh och De[l]menhorst gøre alle vitterligt, att vy aff vor sønderlige gunst och naade, saa at vaare kiære vndersaathe skomagere vti skomagere lau vti Ottense till hielp och trøst och paa thet, att the her effter skulle thennom tisbedre bierge och forbedre¹ thennom, haffue vy vnt och tillsagt² thenne skraa medt alle sine puncter, ord och artickler, szom then inde³ holder och her effter skreffuit staar.

1. Først att huilcken som vill gange vthi skomagere lau y forneffnte vor statt Otthense, then skall haffue beuising, att hann eller hunn er æctefødde och haffue ett godt røcthe, eller then skall icke komme vti theris gilde, och skall hand haffue tienth thu aar samfælde ther⁴ y Ottensze till skomager æmbedt, før enn hand maa lyses y theris gilde eller bruge theris æmbede medt thennom, och skall handt kunde gøre ett godt par støffe och try par sko till sin mester giærningh, før enn hann maa komme vti forneffnde gilde.

2. Item huo som vill vorde theris gilbroder y forneffnde æmbede, hann skall tryser bede ther om paa theris stæffne; thet første sinde hann tilbeder, tha skall han giffue gilbrøirene enn tynne øll och haffue szaa sælff att vaalde, huadt hælder hann vill offuergiffue thet ellerh framdels bede ther ydermere om.

3. Item andet sinde hann tilbeder, tha skall handt gøre sinn mester giærningh for alle gilbrøderne och giffue thennom tha enn⁵ tønne øllh⁶ oc ij bøster flesk, ij ferske retter, aast oc stigh oc smør⁶.

¹ Saaledes Akbt. I, S. 48; her staar *her staar* ⁵ Rettet over Linien til »ij»: Akbt. I, S. 49 har »thoo».

² Her staar »tillsige».

³ Her staar »inge».

⁴ Akbt. I, S. 49 har »her».

⁶ Disse Ord ere tilskrevne med en samtidig Haand over Linien. Akbt. I, S. 49 har »smør oc stigh» istedenfor »stigh oc smør».

4. Item trede sinde hann tillbeder, tha skall hann sætte tho gilbrødre till vissen for sig, som fult haffue giort y gildit, och giffue strax vj þ vdt till huszpenge¹, och ther effter skall hann gøre theris gilbrødre och gilsøstre enn ygangs kost medt fire tynner øll, brød och bøster, tho færske rætter, stegh, smør och aast, szaa att vell tilrækker, och then samme dagh skall hann giffue iiij marck penninge² till fattige faalck eller till gudtz tiæniste.

5. Item om aars³ dags tiidt ther næst effterkommin-dis, nær theris aldermandt tilsiger, tha skal hann gøre thennom enn andenn kost medt iiij tynne øll och brødt och giffue tho marck voxh, vj ørte bygh⁴ effter tydens leylih-ed⁵, som hannom mulict er at giffue effter gammill seed-uaneh, och skall hann skencke for thennom, naarrh som the samlis till gildis kost eller drick, saa lenge till enn annen⁶ gaardt y theris forneffnte gilde; huilcke gilsøstre som gaar y theris gilde, skall giffue till ingang ett pundt bygh, enn marck voxh, et bøste, enn ost, enn skallh⁶.

6. Item om naager hustru y theris gilde mester sin⁷ mandt, tha maa hunn lade giøre sko aff sit egit y try sam-fælde aardt, ther effter⁸ hann bleffuer døth⁸, men lader hunn naagenn suenndt eller mandt bruge æmbedit medt sigh, som icke haffuer giort skæll y theris gilde, tha skall hunn icke lenger bruge æmedit medt thennom.

7. Item om nogenn skomagere suendt vill haffue

¹ Aktst, I, S. 49 har »huus pnd« og derefter: »och skall tilforne haffue vundit siit borgeskaft, for end han bruger siith embede«.

² Aktst, I, S. 49 har »pnde«.

³ Der er først skrevet vistnok »an-dhen«, som er rettet til »aars«, hvad der ogsaa staar i Aktst, I, S. 49 jfr. ndfr. Skraaen for Kbhvns Skomagerlav af 4. Oktbr. 1509 § 4.

⁴ Her har først staaet »paa tider«.

⁵ Dette Ord er skrevet over Linien.

⁶ Her er med den oftere forekom-mende samtidige Haand tilskrevet i Marginen: »ville vi ikke her-efter, att vore hostruer skall verre vfri i lau«.

⁷ Her har først staaet et andet Ord, som er overstreget.

⁸ Her har først staaet: »om hunn bleffuer enn encke«. Efter »døth« staar over Linien overstreget »oc bør same enke«.

skomagere datter, som født er y theris æmbedh, tha skall hann haffue fæst henne møø, føre endt hann sætter visse eller loff¹ for sigh, om hann vill nyde nogre ydermereh fryhedt y æmbedet mett henne endth *met*² nogenn anden, och thenn frihedt skall være *thet*, att the skulle baade gøre then bæste kost, som før er skreffuit, och giffue fyre³ ørter bygh, two marck penningh⁴, tre marck voxh och icke mere.

8. Item om skomager sønn, som født er y embedet y *forskreffne* Ottensze, fanger sig hustru entenn skomager datter eller anden, han nyde then samme frihedt, som førh er skreffuit.

9. Item om nogenn aff theris gilbroder flytter aff byen och er vde aarh och dagh, kommer hann till byendt ygen och vill bruge æmbedit *met* them, thah skall hann vitne æmbedith igenn *met* halff kosten, szom før er skreffuit; men kommer hann føre igenn, nyde sede och gilde och bøde sit vydhe for sinn forsømsze.

10. Item huilckenn skomagere som sko vill haffue fall, hann skall haffue thennom fall vti⁵ sitt vindue och⁵ husz, som hann selft vti boerdth, och rætt skoboo⁶ vedt enn þ grof till vide till oss och enn tønne øll till viide till them⁷, vdenn i rætt Knudz møsse⁸ marckit.

11. Item huer løuerdagh skulle tho skomagere gange om kringh till alle theris⁹ gilbroires boe⁹ och skoode theris gerninge; finde the vndt gerninger, sko eller støffle, taa skulle the tho haffue full machth att thage then gierning, szom vndt ær, och bære thenn till theris stæffne for theris

¹ Dette Ord er tilskrevet over Linien.

² Dette Ord er senere tilskrevet.

³ Aktst, I, S. 50 har »ijs«.

⁴ Aktst, I, S. 50 har »pndes«.

⁵ Her er et Hul i Papiret.

⁶ Her staar vistnok »skobov«.

⁷ »till them« er tilføjet over Linien. Aktst, I, S. 50 har følgende Text:

»vidt enn tønne øll tiill vide oc i þ grott tiill kongen oc en tiill borgmester oc raadtt, wdenn thett er y rett knudtz miss marchitt«.

⁸ D. e. Knud Konges Dag den 10. juli.

⁹ Saaledes i Aktst, I, S. 50; her staar »bodtes gilbroire«.

aldermandt och gilbrøire och lade ther rättie offuer efter viij gilbrøiris siglsze¹ och bøde till vor laff² efter gilbrødrenis sigelse³.

12. Item skall ingenn bruge skomagere æmbedit y Ottensze, vdenh hann er y skomager gilde y samme stædt; huo her dierffues y moedt att giøre, haffue forbrudt i⁴ þ grot⁵ til kongen oc enn þ til borge[mester] oc raadts⁶ och enn tønne øll modt gildit⁶ och thenn gierningh meth⁷, som findes hoesz hannom; och skall ingenn skomagere boo paa ij mile nær Ottensze att gøre stoffe eller sko for bønder eller nogenn andenn vndertagenn for gode mendt och prelater⁸ oc bormester oc raadhs⁹.

13. Item huo som icke syt sæde vill søge y lags husz, efter som hann er indlyst⁹ y gillit, hann giffue enn fiæring øll till viide for huær sinde.

14. Item nar skomagerne saml[es] till nogenn kost eller dricks, tha skulle the lægge theris kniffue fraa them, om the vorde ther¹⁰ kraffde; huo lenger sider met sit vaa-benn¹¹ till fortreedt, hann giffue enn tønne øll tiill viide.

15. ¹²Item huo som aff vredt hu draffuer sindt kniff y theris gillis husz eller gaardth¹³ eller noger andestæsts sinn gilbroder till forfang, hann giffue enn tønne øll till viide.

16. Item hvilken som vdgaar af gildis hus met vre

¹ I Aktst, I, S. 50 ender Paragrafen her.

² »vor laff« er skrevet over et udstreget »oss«.

³ »efter gilbrødrenis sigelse« er skrevet til over Linien.

⁴ Her har oprindeligt staaet »ij«.

⁵ Disse Ord ere skrevne over Linien istedenfor de overstregede Ord »emodt oss«.

⁶ I Aktst, I, S. 50 staaer »enn tønne øll y modt gildit« foran »en þ groott til kongenn« o. s. v.

⁷ Indsat efter Aktst, I, S. 50.

⁸ Disse Ord ere skrevne til i Mar-

ginen. Aktst, I, S. 50 tilføjer endnu »byfoget«.

⁹ Her staaer »inglyst«.

¹⁰ Aktst, I, S. 50 har »them«.

¹¹ Aktst, I, S. 50 tilføjer »eller kniff vty gildis huusz«.

¹² Disse Ord udgjøre den oprindeligt sidste Linie paa Papirhaandskriftets første Side; under den er med en samtidig Haand skrevet: »Item huo som vil syde med syen kniff vdy gieldes hus, han skal syde ... (her følger nogle utydelige, halvt udviskede Ord).

hof oc komer siden¹ ygen och gør nogen ska[de], han skal ike vere sit gilde ner[mer], [end] so[m] al[le] gillbroren vil ha[ffue] hanum².

17. Item for all g[i]llis gæll skall aldermandt haffue full mackt att lægge them enn mueligh tiidt forre indbyrdis³ medt hinn andenn, som ⁴gyldens gield⁴ er till; huo som icke betaler inden⁵ then tiidt⁶, hann skall icke nyde sit gilde met thennom, før enn hann haffuer betalidt then gæll ock bøedt sit vide ther for effter viij gilbrøiris sigelsze.

18. Item nar aldermanden⁷ køber begg eller hamph, tha skulle alle gilbruderne tage skiffte, som formaae ⁸er till⁸, och ingenn andenn skall købe ⁸beg ath⁸ skiffte ⁸til hobe⁸ vidt enn tønne øll till viide, som then skall giffue, sigh lader vddele aff theris gilde for nogenn sagh⁹, hann bøde och enn tønne øll ⁸oc i þ grott til borgmester oc raadt oc enn til fogedenn⁸.

19. Item huilckenn som kiærer sinn gilbroder eller gilsøster till tinge och icke klaffuer først for aldermandenn, hann bøde enn tønne øll y theris gilde.

20. Item om nogenn aff theris gilbrøire eller gilsøstre kommer for obenbar ry, som theris ære kann forkrencke, tha skall then thet affwerie, om hann vill være y gilde medt thennom.

¹ Aktst. I, S. 50 tilføjer »indtt«.

² Denne af en samtidig Haand øjensynlig hurtigt skrevne Paragrafer tilskreven øverst tilhøjrepaa Haandskriftets anden Side.

³ Her staar »ingbyrdis«.

⁴ Her har oprindelig staaet alene »gielden«; Ordet »gyldens« er tilskrevet over Linien.

⁵ Her har oprindeligt staaet »ingen«.

⁶ Aktst. I, S. 50 har »thenn forskreffne tiid, som handtt bliffuer forsatt«.

⁷ Her har oprindeligt staaet »nogen skomager«.

⁸ Disse Ord ere tilskrevne over Linien. Bødestemmelsen lyder i Aktst. I, S. 50—51 saaledes: »i tønne øll tiil laudtt, i þ groott tiill kongen oc enn tiill borgmester oc raadt«.

⁹ To Paragrafer ere her sammen-skrevne. De efterfølgende Skraaer af 17. Maj og 4. Oktbr. 1509 for Skomagerne i henholdsvis Aalborg og Kbhvn, have begge en saalydende særlig Paragraf (§ 16 og 19): »Hvo som lader sig uddele af theris gilde for nogen sag, hand bøde en tønne øll«.

21. Item huo som gilbroders eller gilsøsters ære paa tall och icke kandt thet fulkomme eller bestaa, hann bøde ther for enn tønne øll till gildit, enn þ grot till oss¹ ²oc enn til borgmester oc raad oc enn til fogedenn³.

22. Item huo som giffuer sinn gilbroder eller gilsøster vquems ordt, att gilbrøirene kunde kiænde thet att være vquemme ordt, giffue enn tønne øll till viide.

23. Item huo som tiltaldt sinn gilbroders hion eller stæder them før enn loulig tiidt, hann giffue enn tønne øll till vide.

24. Item huilcken som gaardh syn aaldermandt offuerhørig aff dør, hann giffue enn tønne øll till vide, enn þ grot till oss³, ²borg[mester] oc raad oc enn til fogeden² ⁴for huer sinde⁴.

25. Item om nogen gylbroer vaares til steune om aftenin oc ike komer, haue forbraath j graath⁵ til vide.

26. Item huilken som vorder tilvaareth ath fille lyg til jorde oc ike komer ⁶at fillit⁶, giue j grat⁵ til vide oc siden j graath⁵, om teth vorder jordith, ⁷før han komer⁷.

27. Item ho som ike skyder sith lig skoth, før en liget bliver jordet, til fattige folk, han giue j graat til vide⁸.

28. [Item] h[ui]lken som tager kenne dreng til sig oc setter hanum til gerning, for en han siger alderman til, han giue j þ graat; sin skal han gøre j kennekaast for hanum met to tyner øl, bøster oc j fer[s]k reth, aast oc⁹ steg, ath thett¹⁰ vel tilrecker.

¹ Aktst. I, S. 51 har »tiill kongenn«.

² Disse Ord ere tilskrevne over Linien. Aktst. I, S. 51 udelader »oc enn til fogeden« (jfr. §§ 18, 24).

³ Aktst. I, S. 51 har »tiill kongenn oc enn tiill«.

⁴ Disse Ord samt §§ 25—29 ere skrevne med en anden, samtidig Haand, den samme, som har tilskrevet § 16.

⁵ Aktst. I, S. 51 har »1 þ graatt«.

⁶ Disse Ord ere tilskrevne over Linien; de mangle i Aktst. I, S. 51.

⁷ Er skrevet til over Linien.

⁸ Aktst. I, S. 51 har: »hand giffue en þ graatt tiil fattige folck tiill wyde«.

⁹ Aktst. I, S. 51 har »ij fadtt« istedenfor »oc«.

¹⁰ Indsat efter Aktst. I, S. 51.

29. Item skal ingen føre sko eller støffe at selly[e] til vor stadh Otense vden til reth Knuds mise¹ markydh; huilke her drister sig til imodh at gøre, tha skulle vaare foudere haue fulmact ath tage same gerning, om skomagerne tedh klaue for vore foudere.

30². Ittem skal ingen kømand købe vorske leer i melum poeske oc mikelmis.

31. Ittem skal skomagerne haffue to løffuerdag fry, in for santa Moertens dag³ oc in næest effter, att købe leer, oc e[n]gen skaal giøre tennum hinne her po.

32. Ittem huilken mand ther syder heme fra tre⁴ steffner aff fortred⁵, han skal ike uere nermer sydt laff, end⁶ som alle brøre vyl haffue hannum.

33. Ittem huilken mand ter skuder syg for bormester oc rod oc taffuer sagen, han skal gyue in tønne øll oc in þ grott tiil kongen oc in til byen⁷.

34. Ittem huilken mand ter sorer syn gyel broder, han skal ike vere sitt laff nermer, in alle brøre vil haffue hannum.

35. Ittem huylken mand ter barker for buender⁸ eller syer skoo, han skal gyue in tønne øll oc in þ grott tiil kongen oc in ⁹þ grott⁹ tiil buermester oc rodt.

36. Ittem skall e[n]gen skomager sye skoo for nogen borrrer i O[te]nsse aff borrrerne¹⁰ teris egytt leer ondertagytt buermester oc rod.

37. Ittem huelken skomager høstru ther myester syen mand, oc hund fesster syg in anden ¹¹mand igenn paa

¹ D. e. Knud Konges Dag den 10. ⁸ Aktst. I, S. 52 har »for bundenn aff bundens egitt leer«.

² §§ 30—38 ere skrevne med en 3dje, samtidig Haand.

³ D. e. Mortensdag den 11. Novbr.

⁴ Aktst. I, S. 51 tilføjer »fastende«.

⁵ Aktst. I, S. 51 har »fortraadenhedtt«.

⁶ Indsat efter Aktst. I, S. 51.

⁷ Aktst. I, S. 51 har »borgmester oc raadtt« istedenfor »byen«.

⁹ Disse Ord mangle i Aktst. I, S. 52. ¹⁰ Efter dette Ord følger et overflødig »aff«. I Aktst. I, S. 52 mangler det ligesom Ordet »borrrerne«.

¹¹ Disse Ord, der ere skrevne til under § 38, ere ved et Udeladelstegn henførte til dette Sted og skulle sikkert træde i Stedet for to i Linien skrevne utydelige Ord.

skomager embede oc vill bruge samme embede¹¹, tha skal hun nyde syen frihedt, thett hun haffuer giort¹ till forne, oc hun skal søge ett side², som hun haffuer sit til foerne.

38. Ittem e[n]gen køffmandh skal holde begh³ fal i marke tall att selje buenden tiil for prang⁴, forthy thed er O[te]nse skomagere tiil skade.

(Efter et ubeskrevet Mellenrum tilføjes Følgende muligvis med den samme Haand, som har skrevet §§ 16, 25—29:)

Gyuidh paa vort slaat Kobynhaun sondagyn nest efter sancte Maartens dau⁵ aar efter guds byrdh tusinne fem hundrite paa thedh viij vner vort signete.

(Følgende Paragrafer findes endnu i den Afskrift, der er aftrykt i »Aktstykker til Oplysning af Danmarks indre Forhold i ældre Tid« I, S. 52—53:)

39. Item skall ingenn bruge skomager embed her⁶ y Otthens enthen att barcke eller anditt theris laffd⁷ tillhør, vndertagenn rimsner embede⁷, vden skomagere, wden saa er, hand er y skomagher lauffd i samme stedt.

40. Item om nogen skomager kommer her indtt aff landzbyerne eller af noget andre kiøffsteder och will gjøre her skoo eller støffe noget stedz y Otthens, saa ville vy icke tillstede, att nogen skall komme her indtt oc gjøre sko eller støffe, som for er rørd, werre sig endhen for herremendtt eller for nogenn andenn besønderliigh, om ther er nogher y wort laff, thenn gierningh kandtt gjøre, att the same wlendig kand gjøre, saa skall skomagers aldermandtt⁸ ⁶mett kongens foged⁶ oc lensmandt⁷ ⁶her i Otthens⁶ haffue frihed⁶ fuld mactt att lade besette och

¹ Efter dette Ord findes et Udeladelstegn; efter Aktst. I, S. 52 mangle her Ordet »frit«.

² Aktst. I, S. 52 har »siit sede«.

³ Her har først staaet et andet overstregt Ord.

⁴ Her staaer »pram«.

⁵ Mortensdag den 11. November faldt 1508 paa en Løverdag.

⁶ Skrevet til over Linien.

⁷ Er udstreget.

⁸ I Randen: »bormester oc radh«.

hyndre them oc theris gotz, som the haffue mett at fare.

41. Item huo y theris gylde som barcker her y byenn for noger vden theris embede, vden thet er for borgmester oc¹ raad² och byfogit², handtt giffue en tønne øll y gylidt for huer hudtt, handtt barcker, oc ij þ for huer tt skyndtt.

42. Item om noger mandtt eller skomager suend løber paa landzbyen oc gør sko for bunden oc kommer siden hiid til Otthens oc will tienne, tha skall ingen skomager holde hannum i sin tjeneste, før end hand for aftald mett aldermanden oc effter² viij gild brødres sigelsze.

43. Item huo icke betaller synn øll pendinge inden then tiidtt, hannum forlegges, hand giffue en þ for huer gang, hans allermænd ham forlegger.

44. Item huo som icke betaller siit skyffte enthen i pygh eller hamp inden then tid, allermænden ham tilsiger, hand bøde for en fiering øll; siidder hand xiiij dage offuerhørrig, hand giffue end en fiering øll oc saa framdelis huer xiiij dag j fiering øll, tiill handtt betaller, vdenn saa er, hand haffuer thet y allermændens mynde.

45. Item huo som will delle gyldens modhe y theris gylde, hand skall delle thre samfelde steffner; nar the mode ere delthe, tha haffue theris allermændtt mactt att giffue thennom xiiij dagis dag, som skellig er, om hand beder ther om, før end modderne er alle delthe, oc the moddher skall theris gyldis brødre delye.

46. Item huo som siig lader vdele aff theris gilde for rett vitterlig gield, hand bøde en tønne øll y gylidt, 2 j þ graatt til kongen oc j þ til borgmester oc raad².

47. Item huo som wd deltt er aff gyltiitt aff nogenn theris gylbroder och mett fortred indløber eller gaar indtt tiill them, som the sydde y nogen theris samsedde, hand skall giffue j tønne øll tiill brøde ther fore y theris gylde

¹ Er udstreget.

² Tilskrevet over Linien.

oc borgmester oc raad ¹ij þ graat¹, och the same brøde skulle oc byszens kemmer oc lenszmand i skomager gylde lade vddele til hobe oppaa bytingiit.

48. Item huo som gjør synn gylbroder forkiøff, hand giffue en tønne øll till wyde i gilditt eller oc werye sig sielff tredie ther for.

49. Item huo som gjør synn gylbroder wlyud i siit lenthe lyud, hand giffue j fiering øll tiil wyde for huer synde.

50. Item om noget theris gylbroder fester loff, før endt handt raader mett theris allermantt eller lensmand y same gilde, hand giffue gyldbrøderne enn tønne øll, om hand will, the skulle suerye mett hannom, vdenn thett er thenn sag, hans ære [paarør].

51. Item huo som waaris om afftenynn tiill log och icke kommer, hand giffue j tønne øll till wyde, om hand er vden loffiig forfaldtt.

52. Item nar loff skall giffues aff theris gilde, huo som tiill stede er och icke will kaste lodtt eller oc hand kaster lodtt y hatt oc icke will kiendes synn lodtt, han giffue j tønne øll till wydhe.

69.

1509, 17. Maj. Kong Hans giver Skomagerne i Aalborg Lausartikler.

Skraaen er her trykt efter Danske Magasin, III, 1747, S. 231—35, hvor det hedder: »Denne Gildes Skraa haver Velærværdige Hr. Andreas Rejersen, Sogne Prest i Mou udi Jylland, tilsendt os en gammel og rigtig Copie af, som ikke synes meget nyere skreven end Originalen». Denne Kopi, der forgjæves er eftersøgt, har Pastor Reiersen formentlig tilsendt Danske Selskab sammen med de ovfr. S. 167 og 182 aftrykte Pergamentbreve vedrørende Aalborg Skomagerlav. — De her tilsatte Paragraffer findes ikke i Danske Magasin.

¹ Er overstreget.

Wy Hans med gudtz nade Danmarkis, Sueriges, Norges, Wendes oc Gottes koning, hertug wdi Sleszvig oc Holsten, Stormarn oc Dittmersken, greffue y Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle witterligt, att wii aff wor sønderlig gunst oc nade, saa oc wore kiere vndersotte wdi skomager embede y Olborig till gode oc bestand, haffue vndt oc tilladet oc med thette wort obne breff vnde oc tillade, att the her epter maa oc skulle haffue, nyde, bruge oc beholde thenne epherskreffne skraa med alle sine ord, punkter oc artickeler, som then indhollendes er oc her epter skreffuet staar, som er:

1. Først huilcken som will gange wdi skomager gylde i forskreffne wor kjøbsted Olborig, then skall haffue beuising, att hand eller hun er erlige føde och haffue ett gott røgte, eller then skall icke gange i theris gylde, oc skall hand haffue tient to samfelde aar her i Olborig till skomager embede, førend hand maa liuses vdi gyldet eller bruge theris embede med thenom, oc skall hand kunde giøre ett godt par støffle oc tre gode par skoe til syn mester gierning, førend hand maa komme vdi forskreffne gylde.

2. Item hwo som will worde theris gylde broder vdi forskreffne embede, hand skall thrysser bede ther om paa theris steffne; thet første synde hand tilbeder, tha skall hand giffue gyldebrøderne en tønne øll oc haffue saa sielffue att wolde, huad heller hand will thet offuer giffue eller framelis bede ther om.

3. Item andet sinde hand tilbeder, tha skal hand giøre syn mester gierning for alle gyldbrøderne oc giffue thennom tha en tønne øll.

4. Item tridie synde hand tilbeder, tha skall hand sette to gyldebrødre till wissen for sig, som fuldt haffue giort y gyldet, oc then same dag skal hand giiffue fire mark pendinge till messer oc gudz thieniste, oc skall hand

siden skiencke for thenom, huor som the samblis till theris gylde kost eller dryck, saa lenge till en anden gaaer y theris gylde.

5. Item om nogen sudersuend fanger sig skomager høstrue, tha skall hand gjøre fuldt y theris gylde med wyssen oc gierning, som for er skreffuit, førend hand maa gjøre skoe her y Olborig.

6. Item om nogen husfrue y theris gylde myster sin mand, tha maa hun lade gjøre sko aff syt eget vdi ett aar ther nest epther, om hun bliffuer encke, men lader hun nogen sudersuend eller mand bruge embedet med sig, som icke haffuer giort skiell y theris gylde, tha skall hun icke lenger bruge embedet med thenum.

7. Item om nogen aff theris gylde brødre flytter aff byen oc er vde aar oc dag, kommer siden till byen igien oc will bruge embedet med thenum, tha skall hand vinde embedet igien med halffue lauget; men kommer hand før igien, nyde sytt embede oc gylde oc bøde sytt wyde for sin forsømelse.

8. Item huilcken skomager som sko will haffue fall, hand skall haffue thenum fall vdi sytt windue i thet hus, som hand sielffuer wdi boer, oc rett skobode, wed en skilling grott till wyde till oss oc en tønne øll till wyde till thenom.

9. Item huer løffuerdag skulle to skomager gange omkring till alle theris gyldebrødre oc skuode theris gierning; finde the vndt gierninge, sko eller støffle, tha skulle the to haffue fuldmackt at tage then gierning, som vndt er, oc bere then til theris steffne for theris oldermænd oc gyldebrødre oc lade ther rette offuer epther otte gyldebrødres sigelse oc bøde till oss to skilling grott.

10. Item skall ingen bruge skomager embede y Olborig, uden hand er y skomager gylde y samestedz; huo her dierffues emod att gjøre, haffue forbrødt to skilling

grott emod oss oc en tønne øll emod gyldett oc then gierning, som findes huos hannom, then skal halffue delen komme till oss oc halffue delen till gyldet; oc skall ingen skomager boe huos Olborig¹ att giøre skoe eller stoffle vndtaget for gode mend oc prelater, saa neer som thette wort breff, wii thenom therpaa giffuet haffue, vduiser oc indholder, huilcket wort breff wii aldingist melle wid sin macht at bliffue.

11. Item hwo som icke sitt sede will søge y gyldes hus, eptersom hand er indliust vdi gyldett, hand giffue en fierding øll till wiide for huert sinde.

12. Item nar skomager sambles till nogen kost eller dryck, tha skulle the ligge theris waben vp, om the worde thenom kraffde; huo lenger sidder mett sitt waben till for-tred², hand giffue en tønne øll till wiide.

13. Item huo som³ aff wred hoffue drager sine knyf-fue y theris gyldes hus eller gaard eller nogen andenstedz ad syne gyldebrødre, hand giffue en tønne øll till wiide.

14. Item for alle theris gylde giæld skall olderman-den haffue fuldmackt att legge thenom en mugeleg tiid for, som gielden er; huo som icke betaler inden then tiid, som hanom worder forlaugt, hand skall icke nyde sytt gylde med thenom, førend hand haffuer betaled then giæld oc bøde sitt wiide therfore epter otte gyldebrødres siigelse.

15. Item nar theris oldermænd kiøber piick eller hamp, tha skulle alle gylde brødre tage skyffte, huer som formaa, oc ingen anden skall tage skyffte wid en tønne øll till wyde.

16. Item huo som lader sig vddielse aff theris giilde for nogen sag, hand bøde en tønne øll.

¹ Skraaerne for Odense Skomagere 1508 § 12 (ovfr. S. 303) og for Kbhvns Skomagere 1509 § 13 (ndfr. S. 319) tilføje begge »paa ij mile nær«. Et særligt Kongebrev af 28. April 1505 satte Grænsen

for Aalborg Skomageres Vedkom-mende til 3 Mil (Jyske Saml. II, S. 162—3).

² Se ovfr. S. 303 § 14 og ndfr. S. 319 § 15; her staar »forbød«.

³ Her staar »set«.

17. Item om nogen theris gyldebroder, som vddielt er aff gylDET oc indløber y laugs hus igien, som the sidde i theris samsede, oc gjør thenom noget fortreD, hand skall giffue en tønne øll therfor till brøde y theris laug oc till oss to skilling grott.

18. Item huilcken theris gyldebroder eller gylDESøster som kierer then anden till tinge eller steffne for witterlig giELD eller for nogen anden sag, ther wor rett oc sag icke med y falder, førend hand haffuer kiert thet for theris oldermand, hand bøde en tønne øll y theris gylde.

19. Item huilcken theris gyldebroder eller gylDESøster som komer for obenbare røckte, som theris ere kand forkrencke, tha skal then thett affwerge, om hand will nyde sitt gylde med thenom.

20. Item huo som sin gyldebroders eller gylDESøsters ere paataler oc icke kand thett fulddriffue, hand bøde therfor en tønne øll y gylDEtt oc en skilling grott till oss.

21. Item huo som giffuer sin gyldebroder eller gylDESøster wquems ord, att gyldebrødrene kunde kiende, att thet er wquems ord, hand giffue en halff tønne øll till wyde.

22. Item huo som gjør sin gyldebroder forkiøb, hand giffue en tønne øll eller verge sig selff fierde.

23. Item huo undlocker¹ syn gyldebroders hion eller steder ²them fore² lagetide, oc worder hanom thet forbudett wid sex gyldebrødre, hand giffue en tønne øll oc ombere thet hion, om hand will nyde sitt gylde, oc ther till bøde till oss en skilling grott.

24. Item huo som ganger sin oldermand offuerhørig aff dør, hand bøde en tønne øll y gylDET oc en skilling grott till oss.

25. Item om nogen theris gyldebroder fester loug,

¹ Her staar »indlocker».

for Odense Skomagere 1508 § 23

² Disse Ord ere ikke læste i Dske Mag. III, S. 234. jfr. Skraaerne

(ovfr. S. 305) og for Kbhvns Skomagere 1509 § 26 (ndfr. S. 320).

førend hand raader med theris oldermænd eller lensmand, hand giffue en tønne øll, vden thet er then sag, hans ere paarører.

26. Item huo som tilwares om afftenen til laug, oc hand icke kommer, hand giffue en halff tønne øll, om hand er vden loughlig forfald.

27. Item huo som kiæris¹ aff syn gyldebroder eller gylde søster y theris gylde for nogen sager, som theris frihed er anrørendis, hand werge sig sielff tredie eller bøde therfor ephther skraaens liudelse.

28. Item nar gyldebrødre waris till om afftenen at kome till steffne anden dagen oc icke tha komer, hand giffue en grott till wide for huer sinde, om hand er wden laghe forfald.

29. Item nar nogen gyldebroder eller gylde søster døer aff theris gylde oc the worder tiluaret at følge liget till kircken, giffue en grott till wyde, om hand icke komer, oc siden en grott till wyde, om hand følger thet icke till graffue.

30. Item huer som icke skiuder sitt ligskudh, førend liget worder jordet, hand giffue en grott till wyde.

31. Item om nogen tjeneste dreng komer till byen, som icke haffuer giort sin kiende kost, oc will then till skomager embede, tha skall hand giffue en tønne tystøll.

32. Item om nogen lærer sielff sin søn embede oc setter hannom sielff till embede, tha skall hand ingen kiendekost gjøre for hannom.

33. Item om nogre aff andre kiøbsteder eller landz-mænd fører sko eller støffle ind vdi Olborig att selge nogen tiid om aaret, tha skal wor foged, skomager oldermænd oc lensmand fuldmæckt haffue, huis the haffue med att fare, besette oc hindre paa rette, indtil saa lenge att the indkomer for woris foged oc pleye ther ret fore.

¹ Dette Ord er ikke læst i Danske Kbhvns Skomagere 1509 § 30
Mag. III, S. 234 jfr. Skraaen for (ndfr. S. 321).

34. Item om nogen gyldebroder haffuer tre suenne, tha skal hand ombere then tredie, om ther er nogen aff gyldebrødrene, fattig eller riig, som hanom behoff haffuer.

35. Item maa oc skulle the alle, som y skomager embede er i Olborig, bierge oc behielpe thenom med huis erlig biering the kunde, bode med ind oc vd att føre till theris embedz behoff, som andre wore kiere vndersotte borgere ther i byen giøre, vndertaget nar som menige forbud er offuer alt wort rige Danmark, oc giffue theraff y wor skatt oc tyngge, huer som hand haffuer handtering epter oc formaa.

36. Item nar nogen dør aff theris gylde, tha skal hand giffue xij þ til sielegaffue till messer oc gudz tjeneste, oc skulle oc her epter alle oc huer serdelis, som skomager embede bruge vdi forskreffne wor kiøbsted Olborig, giffue oc selge skoe oc støffle for redeligt oc skielligt kiøb, eptersom redeligt oc skielligt er oc the thenom tøffue kunde, oc skulle oldermænd y samme laug oc embede giffue wor foged oc embedzmand ther y byen tilkiende, vdi huad sager wore rettighed falder, saa att wor rettighed icke forthyas eller vnderslaes.

Thi forbiude wii alle, ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis woris fogder, embedzmand, borgemester oc raadmand her y Olborig, forskreffne wore vndersotte aff skomager embede her samedestz heremod paa forskreffne skraa eller nogen thiss indhollandis ord, puncter oc artickeler att hindre, hindre lade, møde, dele, pladze eller vdi nogen maade at vforrette vnder wor hyllest oc nade. Giffuet pa wort slott Olborig wor herris himelfartsdag¹ aar epter guds børdt mdix, vnder wort secrett.

¹ Kristi Himmelfartsdag var 1509 Torsdag den 17. Maj.

70.

1509, 4. Oktbr. Kong Hans giver Skomagerne i Kjøbenhavn *Lavsartikler*.

Skraaen er skreven paa et Pergamentsblad, der opbevares i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 79); der hænger en Seglrem uden Segl ved det. En gammel Afskrift (A) findes ligeledes i Rigsarkivet (Danske Kancellis Samlinger af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift). Den har Overskriften »skomager[n]s skraa aff Kjøpnehaffn«. En Afskrift af denne Afskrift er indsat i Langebeks Diplomatarium. Endelig findes en Afskrift fra forrige Aarhundrede i det store kgl. Bibliotek (Kallske Saml. 4°, Nr. 559); den synes lagen efter Originalen. Skraaen er trykt i Kbhvns Dipl. II, S. 181—6 efter Afskriften A med nogle Ændringer fra Originalen paa Pergament. Det er sikkert med Urette, naar Afskriften A her betegnes som et Udcast, hvorefter Originalen er udsærdiget. Denne Antagelse er efter Diplomatariet gaaet over i Regesta dipl. hist. Dan. 2 R., I, S. 1136. — De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Wii Hanss met gudz nade Danmarckes, Sueriges, Norges, Vendes oc Gotes koningh, hertugh vdi Sleszuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmarsken, greffue vdi Olldenborg oc Dellmenhorst, giøre alle vitherligt, at wii aff wor synderlige gunst oc nade swa oc wore kiære vndersatthe aff skomagere embithe vdi Kjøpnehaffnn till hielp oc bestandt haffue wii vndt oc tilladet oc meth thette wort opne breff vnde¹ oc tillade, at the her efftir mwe oc skulle haffue, nyde, bruge oc beholde thenne efftirskeffne skraa oc friihedt, som wii oc andre wore vndersatthe skomagere her vdi riiget vndt oc giffuit haffue ludendes ordh fran ordh, som her efftir skreffuit staar.

1. Forst at hwilckenn som will gange vdi skomagere gillde vdi Kjøpnehaffnn, then skall haffue bewiissninge, at han ellir hwn ære æchte fødde oc haffue itt gott rychte, ellir then skall icke komme vdi theres gillde, oc skall han haffue thienth two samfelde aar her i Kjøpnehaffnn till skomagere embithe, førre ænd han maa lywses vdi theres gillde ellir bruge theres embithe met them, oc skall han kwnne giøre itt gott par støfflæ oc iij gode par skoo till

¹ Her staar »vndne«.

syn mestergerninge, førre ænd han maa komme vdi forskreffne gillde.

2. Item hwo som will worde theres gildbroder i forskreffne embithe, han skal trysswer bede ther om paa theres stæffne; thet første synne han tilbether, tha skall han giffue gildbrøderne en *tønne* øll oc haffue swa selfue at wolde, hwadt hellder hann will offuer giffue thet eller framdeles bede ther om.

3. Item andet synne han tilbether, tha skall han giøre syn mester gerningh fore alle gildbrødhre oc giffue them tha en *tønne* øll.

4. Item¹ tredie synne han tilbether, tha skall hann sætte two gildbrødere till wissen fore seg, som fult haffue giort i gilldet, oc giffue strax sex skillinge vdt til hwspendinge, oc ther efftir skall han giøre theres² gildbrødhre oc gildsøstere en igangz kost met iiij *tønner* øøll, brødt oc bøste, two ferske rætter, steeg, smør oc ost, swa well tillrækker, oc then same dagh skall han giffue iiij *marck* pendinge till messer oc gudz thienste oc om aarssdages thiidt ther nest efftirkomendes, nær theres oldermann tillsiiger, tha skall han giøre them en anden kost met iiij *tønner* øll, brødt oc bøster oc giffue two *marck* vox, sex orte bygh paa thyder, som hannom møwgeligt er at vdgiffue efftir theres sedwanne, oc skall han skencke fore them, hwar som the sambles till theres gilldes kost ellir dryck swa lenge, till³ en andenn gaar i theres gillde.

5. Item gildsøsthre, som gaa⁴ i theres gillde, skulle giffue till igangh eth pund bygh, en *marck* vox, eth bøste, en ost, en skaall.

6. Item om noger swderswendt fanger seg skomagere husfrwe, tha skall han giøre fult i theres gillde met wissenn

¹ Dette Ord er udeladt i A, der 2—4 som een Paragraf (§ 2).

har et »och« istedenfor, og altsaa

ikke her begynder en ny Paragraf.

Kbhvns Dipl. II, S. 182 har §§

² Afskriften har »syne«.

³ Dette Ord mangler i Afskriften.

⁴ Afskriften har »gange«.

oc igangh, som *førre* er skreffuit, *førre* ænd han maa giøre skoo vdi Kiøpnehaffn.

7. *Item* om noget husfrue i *theres* gilde myser syn mann, thaa maa hwnn lade giøre skoo aff syt eyget vdi try samfelde aar *ther* efftir, om hwn bliffuer æncke, men lader hwn noget swderswend ellir mann bruge embithet met seg, som icke haffuer giort fyldest i *theres* gilde, tha skall hwn icke lenger bruge embithet met them.

8. *Item* om noget skomager swend will haffue skomagere datther, som født er i *theres* embithe, thaa skall han haffue fæst henne møø, *førre* ænd han sætter wissen ellir loffuen *forre* segh, om han will nyde noget ytermere friihedt i embithet met henne ænd nogen anden, oc then friihedt skall wære thet, at the skulle bode giøre then bæste kost, som *fore* er skreffuit, oc giffue iij ørte bygh, two *marck* pendinge, iij *marck* vox oc icke meere.

9. *Item* om skomageren søn, som født er i embithet i Kiøpnehaffn, fanger seg husfrue ænthen skomagere datther ellir andenn, han nyde then same friihedt, som *fore* er skreffuit.

10. *Item* om noget aff *theres* gildbrødere flytter aff byen oc er vde aar oc dagh, kommer han till byen igenn oc will bruge embithet met them, tha skall han wintne embithet igen met halff kosten, som *fore* er skreffuit; men kommer han *førre* igen, nyde syt embithe oc gelde oc bøde *fore* syn forsømsæ.

11. *Item* hwilcken skomagere, som skoo will haffue fall, han skall haffue them fall vdi syt windwe oc hwss, som han selff vdi boer, oc i rætt skobo vedt 1 ø grøt till wiide till oss oc en tønne øll till wiide till them.

12. *Item* hwer løffuerdagh skulle two skomagere gange omkringh till alle *theres* gildbrødere oc skode *theres* gerninge; fynde the vndt gerninge, skoo ellir støfflæ, tha skulle the two haffue fuld macht at tage then gerninge, som vndt

er, oc bære then till theres stæffne fore theres olldermann oc gildbrødhære oc lade ther rætte vdoffuer efftir viij gildbrøderes siigelsæ oc bøde till oss ij þ grot.

13. Item skall ingen bruge skomagere embithe vdi Kiøpnehaffn, vden han er i skomagere gillde i same stedt; hwo her dierffuis emodt at giøre, haffue forbrudet ¹ij þ grot emodt oss¹ oc en tønne øll emodt gilldet oc then geringe, som fyndes hoss hannom; oc skall ingen skomagere boo paa two mylæ nær Kiøpnehaffn at giøre støfflæ ellir skoo fore bønder ellir noger anden vndentaget fore gode men oc prelatere.

14. Item hwo som icke syt sæde will søge i gilldes hws, efftir som han er² indlywst vdi gilldet, han giffue en *fierding* øll till wiide fore hwert synde.

15. Item nær skomagere sambles³ till nogen kost ellir dryck, tha skulle the legge theres vapn vp, om the worde them kraffde; hwo lenger sidder met syth vapn till fortrede, han giffue en tønne øll till wiide.

16. Item hwo som aff wredt hwff drager syn knyff i theres gilldes hwss ellir gardt ellir nogen anderstedz at syne gildbrødere, han giffue en tønne øll till wiide.

17. Item fore all theres gilldes gield skall aldermann haffue fuld macht at legge them en mowgeligh thiidt fore, som gielliden er; hwo som icke betaler inden then thiidt, som hannom worder forlagt, han skall icke nyde syt gillde met them, førre ænd han haffuer betalet then gield oc bøth syt wiide ther fore efftir viij gildbrøders siigelsæ.

18. Item nær theres ollderman kiøber pyck ellir hamp, tha skulle alle gildbrødhære tage skiifte, som formaa, oc ingen anden skall tage skiifte vedt en tønne øll till wiide.

19. Item hwo som ⁴segh lader⁴ vddelæ aff theres gillde fore nogen sagh, han bøde en tønne øll.

¹ Afskriften har: »emodt oss ij þ grot«.

² Afskriften har »saffnes«.

³ Afskriften har »woers«.

⁴ Afskriften har »ladher seg«.

20¹. *Item* om nogen theres gildbroder, som vdt delth er aff gilldet, indløber i lages hws igenn, som the sidde i theres samsæde, oc giør them noget fortreddt, han skall giffue en *tønne* øll ther fore till brøde i theres lagh oc oss ij þ *grot*.

21. *Item* hwilcken theris gildbrodher ellir gildsøstere, som kiærer then anden till tyngte ellir stæffne fore vitherligh gield ellir fore nogen andenn sagh, som wor sagh ²ellir rætt³ icke met i falder, førre ænd han haffuer kiærddt thet fore theris olldermann, han bøde en *tønne* øll i⁴ theris gillde.

22⁴. *Item* hwilckenn theres gildbroder ellir gildsøster, som kommer fore apenbare richte, som theres ære kan forkræncke, tha skall then thet affwerge, om han will nyde syt gillde met them.

23. *Item* ⁵hwo som⁵ syn gildbroders ellir gildsøsters ære paatall oc icke kann thet fulddrage, han bøde ther fore en *tønne* øll i gilldet oc i þ *grot* till oss.

24. *Item* hwo som giffuer syn gildbrodher ellir gildsøster wqwems ordh, at⁶ gildbrøderne kwnne kende, thet ære⁷ wqwems ordh, han giffue j *tønne* øll till wiide.

25. *Item* hwo som giør syn gildbroder forkiøb, han giffue en *tønne* øll ellir werge segh selff tredie.

26. *Item* hwo som vndlocker synn gildbroders hionn ellir steder fore lage thiidt, och worder ⁸hannom thet⁸ forbudet met sex gildbrødhære, han giffue en *tønne* øll oc ombære thet hionn, om han vill nyde syt gillde, oc ther till bøde till oss en þ *grot*.

27. *Item* hwo som ganger syn alldermann offuerhørigh aff dør, han bøde en *tønne* øll i gilldet oc j þ *grot* till oss.

¹ Kbhvns Dipl. II, S. 184 har §§ 21 og 22 som een Paragraf (§ 18).
19 og 20 som een Paragraf (§ 17).

² Afskriften har »oc rettighet«.

³ Afskriften har »till«.

⁴ Kbhvns Dipl. II, S. 184 har §§

⁵ Afskriften har »hwer«.

⁶ Afskriften har »oc«.

⁷ Afskriften har »wære«.

⁸ Afskriften har »thet hannom«.

28. *Item* om noget theres gildbroder fæster lowg, førre ænd [hand]¹ rader met theres olldermann ellir lænssmann, han giffue en tønne øll, vden thet er then sagh, hans ære paa rører.

29. *Item* hwo som tillwares om afftenenn till lagh oc icke kommer, han giffue en halff tønne øll, om han er vden lawgligt forfaldt.

30. *Item* hwo som kiæres aff syn gildbroder ellir gildsøster i theres gillde fore nogen sager, som theres friihed er anrørendes, hann werge segh selftredie ellir bøde ther fore efftir skraens lydelsæ.

31. *Item* nær gildbrødere waress till om afftenenn at komme till stæffne anden dagen, hwo som icke tha kommer, han giffue en grot till wiide, om han er vden lage forfald.

32. *Item* nær noget gildbroder ellir gildsøster dør aff theres gillde, oc thee worde tillwarerh² at følge liiget till kirkenn, giffue en grot till wiide, om han icke kommer, oc siiden en grot till wiide, om han icke følger thet till graffue.

33. *Item* hwo som icke skywder syt liigskudt, førre ænd liiget wordet jordat, han giffue en grot till wiide.

34. *Item* hwo som kendedrengh tager till segh oc sætter hannom paa gerninges stedt, han skall giøre fore hannom en kendekest met two tønner øll, brødt oc bøster, two ferske rætter, smør³, oost oc steegh, swa well tillræcker, nær olldermann tillsyger.

35. *Item* om noget thieniste dreng kommer till byen, som icke haffuer giortt syn kendekest, oc will then till skomagere embethe, tha skall han giøre en kendekest, som fore er røth.

36. *Item* om noget skomager lærer selff syn søn embithet oc sætter hannom selff till embithet, tha skall han ingen kendekest giøre fore hannom.

¹ Mangler ogsaa i Afskriften.

² Afskriften har herefter et »oc«.

³ Afskriften har »adwardet«.

37. *Item* om nogre skomagere aff andre kiøpsteder ellir landzmenn her vdi riiget fører skoo ellir støfflæ ind vdi Kiøpnehaffn at sellge ellir stande till marckede met paa torgdage ellir anden thiidt om aareth, tha skall wor foget, skomagere olldermann oc lænssmenn fuldmacht haffue, hwæss the haffue met at fare, at besætte oc hindre paa rætte¹ till swa lenge, at² the indkomme fore wor foget oc pleige ther rætt fore.

38. *Item* om noger gildbroder haffuer tre swennæ, tha skall han ombære then tredia, om ther ære nogre aff gildbrødernæ, fattigh ellir riigh, som hannom behoff haffuer,

39. *Item* mwe oc skulle the alle, som i skomagere embithe ære vdi Kiøpnehaffn, bierge oc behielpe them met hwæss erligh bieringe the kwnne bode met ind oc vdt at føre till theres embithes behoff, som andre wore kiære vndersatthe, borgere her i byen giøre, vndentaget nær som menigt forbudh er offuer allt wort riige Danmarck, oc gif[ue ther]³ aff vdi wor skatt och tyngge hwer, som han haffuer hanteringe efftir oc formaa.

40. *Item* nær noger dør aff theres gillde, tha skall han giffue xij þ till sælegaffue till mæ[sser o]c⁴ gudz thieniste, oc skulle the oc her efftir alle oc hwer, serdeles som skomagere embithe bruge vdi Kiøpnehaffn, giffue oc sellge skoo oc støfflæ fore redeligt oc skelligt kiøb, efftir [som]⁵ redeligt oc skelligt er oc thee them tøffue kwnne; oc skulle aldermenn i same embithe giffue wor foget oc embitzmann her vdi byen tilkende, hwilcke sager som wor rættighed⁴ met i fallder, swa wor rættighed icke vnderslaess ellir forthiies.

⁵Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ære ellir wære

¹ Dette Ord mangler i Afskriften.

² Her er et Hul i Pergamentet.

³ Her er et Hul i Pergamentet.

⁴ Afskriften har »rett«.

⁵ Istedensfor dette Stykke har Af-

skriften: »cum clausulis consuetis datum in castro Haffnensi die sancti Francisci confessoris anno mdix sub secreto«. (Kbhvns Dipl. II, S. 186 læser: »cum clausulis

kwnne, særdeles wore fogether oc embitzmenn, borgemesthere oc radmenn vdi Kiøpnehaffn forskreffne wore vnder-satthe aff skomagere embithe her samestedz her emodt paa forskreffne skraa ellir nogenn syne ordh, puncter oc artickle, som then indeholdendes er oc forskreffuit staar, at hindre, hindre lade, møde, delæ, platze ellir i noget maade at wfor-ræthe, vnder wort hylldest oc nade. Giffuit paa wort slott Kiøpnehaffn sancti Francisci dagh¹ aar et *cetera* mdix vnder wort secret.

² Ex mandato domini regis proprio³.

71.

1510, 1. Decbr. Kong Hans stadfæster de Lavsaartikler, som Skomagerne i Præstø have.

Efter en Afskrift fra det 17de Aarhundrede, der opbevares i det store kgl. Bibliotek (Kalliske Saml., 4° Nr. 471). Det er trykt med moderne Retskrivning i Kirkehistor. Saml. 4 R. II, 1891—93, S. 228—9.

Wii Hanss met gudz nade Danmarks, Suerigs, Norges, Vendsz oc Gotes koning, hertug i Slessuig oc Holsten, Stormarn oc Ditmarschen, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre alle vitt[e]rligt, at paa thet messen oc gudz tieniste, som skomagre embed vdi wor kiøbstad Prestøø vptaget oc holdet haffuer for sancti Nicolai alter vdiinde Prestøø kercke, mwe oc skulle vidt macht bliffue, vpholdesz oc formerisz, swo oc aff wor sunderlig gunst oc nade vor kiere vndersate i forscreffne skomager embed i Prestøø, som nw er oc her effter kommandes vordde, till gode oc bestand, haffue vii vnndt oc tilladet oc met thethe vort opne breff vnde² oc tillade, at the herefftir mwe oc skulle haffue, nyde, brwge oc beholde thenne skraa, lagw

prefatis, Datum in crastino ... con- den 4. Oktober.

fessorum anno mdix sub secreto.) ² Mangle i Afskriften.

¹ D. e. Franciscus Seraphicus' Dag ³ Her staar vndne.

oc priuilegie, som thethe vort breff vnderhenget er, vdi alle siine ord, article oc pwncter, som samme skraa indholder, dog met swodant skell, at huilken aff forscreffne embet vdi Prestø, som forgjør sig emodt anden i embet met ord eller gerninge, han scall ther for bøde emodt laget, gyldebroder oc gylde søster, effter som forscreffne skraa indholder, oc the[r] vtoffuer emodt oss, som thet sig bøer aff rette; oc skulle oldermende i forscreffne lagw tilsige vor foget ther i byen, nar noget brøde fallendes vordder vdi theres embet, at vor rettighet icke fortigs; oc skulle vor vndersate i forscreffne embet herefftir selge skoo oc stoffe for redelig verd, som the tøyge kwnne, forbywdendes alle, ehwor the helst er ¹eller være¹ kwnnæ, oc serdeles vor fogeder oc embetzmæn her emodt forscreffne vor vndersate aff skomager embet i Prestø skroo at hindre, hindre lade, mode, platse eller i nogre made vforrette vnder vor koninglig heffnd oc vrede. Giffuit paa vort slott Vorddingborg først aduentz søndag² aar etc. mdx vnder vort signet.

ad mandatum.

72.

1511, 18. Februar. Kong Hans giver nogle Bestemmelser for Skomagerne i Stege(?).

Bestemmelserne ere skrevne med en Haand fra det 16. Aarhundrede paa den ene Side af et Papirblad (Rigsarkivet, Danske Kancellis Samlinger af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift). Paa den anden Side af det findes med den samme Haand skrevet Brudstykker af 4 Breve. De to øverste fra henholdsvis 1471 og 1509 vedrøre begge Stege. De to andre Brudstykker lyde saaledes:

»md [d. e. 1500] la gaff bormesther oc raad et breff wd saa lyden- des ofther kongh Hansses befalningh, da donde de myn herræ noghet lær

¹ Her staar »vor«.

² Advent, fjerde Søndag før Jul, faldt 1510 paa den 1. December.

til, som en skindher gjorde til her i byend oc ikke haddæ slotfogheds mynnæ ther til, oc thet togh her Møens«. — og

»Item ent annæt breff mcdxc nono [d. e. 1499], som bormesther oc byfogæt hawæ wtgiffet, at ingen måtte barkæ ledher, met mynnæ æn han haddæ thet met embæsmands mynnæ eller skomager, som aff arild tid til slotthet hørre«.

Hanss et cetera wnnæ och tillade, at ingen¹ skal brwgæ skomagher embæt ther i byend; hwilkæn som wil brwgæ skomagher æmbæd ther i byen, han skal wdgiffæ then dagh, han tillbedher oc festes i embædæt, ij tønner øl, ij lode ₧ oc en rinsk gylden, och aff de ij lode ₧ skal wor embæsman ther po slotthet haffwæ po wore wegnæ trediparthen, oc de andher pendinge bliwæ wid gillæt til guds tiænæst, oc skal hwer embæsman ther i byend barkæ en hwde ther om aræt for wor embismand ther po slotthet, som de aff arild tid giord haffwæ et cetera. Giffet i Københaffn tisdagen efther sante Falontini dagh² mdxj.

73.

1511, 22. August. I Overværelse af den af Kjøbenhavns Borgemestere og Raad tilsatte Bisidder vedtage Byens Remsnidere og Pungemagere en Bestemmelse.

Haandskriftet, hvori nedenstaaende Bestemmelse findes, er omtalt ovfr. S. 156—7. Den er indført med en Haand fra det 16. Aarh., der er forskjellig fra de tidligere Hænder i Haandskriftet. I Resens ovfr. S. 30 nævnte Afskriftsamling S. 713 er Bestemmelsen afskreven, og den dér meddelte Text er med et enkelt Forslag til en Rettelset afstrykt i Kbhvns Dipl. II, S. 188.

Anno domini m d x i themn fredagh enesth fore³ sancthe Bartolomei dagh⁴, tha wor Jep Nielssøn rodman, som er⁵ pwngemagherss ok remesnerss⁵ bysydere, som ere tiil sedh aff borgemesthere ok rodh i Koffnehaun, wore offwer

¹ Her mangler sikkert »med Urette«. ⁴ Bartolomæusdag, den 24. August,

² St. Valentinsdag, den 14. Februar, faldt 1511 paa en Søndag.

³ Kbhvns Dipl. har »remmesniders

⁵ Kbhvns Dipl. har med Resen »efter«. och pungmagers«.

stheffne i Per¹ remessnerss hws², tha wor³ forskreffne Jep Nielsson rodman medh oldhermanns rodh ok samthocke ok all embys brøryss rodh ok samthocken ok munhoff⁴, at nor noghel embiss broðhere skwle ⁵tiil sette⁵ en leræ dreng, tha skal han ⁶for søge⁶ drengen i xiiij daghæ; ere thet saa, ath han wyl hawffæ dreng[en] lenghere paa embedhyth, tha skal then same broðere gaa tiil oldherman ydth ok sye ⁷fwld for⁷ leredrengen hellere lade drengen gaa strax fra segh⁸; ok kan thet bewyssess, ath han holdher drenghen lengere en xiiij dage, bøde en tønne øl ok en mark wox.

74.

1512, 21. Februar. Kong Hans gjengiver Skomagerne i Slagelse deres Artikler.

Trykt efter det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Resens Atlas Danicus (Universitetsbibl., Arnemagneanske Saml., Fol. Nr. 361, S. 105). Det har her følgende latinske Overskrift: »Diploma regis Johannis de constitutionibus sutorum Slaglosiæ evulgatum Antvorskoviæ Ao 1512, cujus codicillos ita exaravi.« — Brevet er i Uddrag trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Hist.« (Slagelse, 1875, S. 21—22). — De to Paragrafsial findes ikke i Haandskriftet.

Wy Hans meth gudz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes och Gottes konningh, hertugh vdi Slesuigh och i Holsten, Stormarn och Dithmerschen, greffue vdi Oldenborgh och Delmenhorsth, gjøre alle witterligt, at efftersom wii haffde nw vdi nogen forleden thiidt fore noghen mercheligh brøsth schyldh, som fantz paa meenige skomageris embethe het vti wort riige Danmarch, igen kaldet theris skraa⁹, som the aff skomaggere embethe

¹ Kbhvns Dipl. har »i puugmageris fore«.

² Kbhvns Dipl. har »høeg [lag?].«.

³ Kbhvns Dipl. indskyder her »ther«.

⁴ Kbhvns Dipl. har »uuiin hof«.

⁵ Kbhvns Dipl. har »tillsige«.

⁶ Kbhvns Dipl. har »derfor sige«.

⁷ Kbhvns Dipl. har »offnerwold der«.

⁸ Her indskyder Kbhvns Dipl. en Del Prikker. Afskriften hos Rescu har en tom Plads.

⁹ Dette gjorde Kong Hans den 21. November 1507. Brevet, der for Ribe's Vedkommende er opbevaret, vil blive meddelt ndfr. i Tillæget.

haffde och brugede her vti wor kiøpstadt Slagelsze, tha haffue wi nu aff vor synderlig gunst och nadhe, paa thet a[t]h then gudz thiæniste, som aff samme embethe pleyer ath vpholdes, her effter formeeris och yttermeere wpholdes kand, och tesligest vore vndersatte aff skomagere embethe her i Slagelsze til gode och bestandh vnt och tilladet och met thette vort opne breff vnde och tillade

1. ath the muæ och schullæ haffuæ, nydhe, brughæ och behollæ them theris embeths skraa, som vorth breff wedherhengeth er¹, och wy tilforn fore nogher stacketh tiidt stadfest haffdhe, meth alle synæ ordh, punctæ och articklæ, som then indhehollendes och vdwisendhes ær, thoc swa ath the her effter schullæ giffuæ och selgæ schoe och støfflæ fore redelight och skælligt kiøb; och hwadh sagefald, som the her till haffue giffweth theris burghemestere och raadt-mendt udi Slagelsæ effther theres skraes lydelsæ, thet schulle the her effter giffue och fornøyghe worth byfogeth wdhi Slagelsæ pa wore weghne; ther till meth schulle theres allderman giffve *forschreffne* vor byfoghet tilkiendhe, hwar och nar² vor rettigheedt wthi theris embethe fallendhes wordher, skulle then ey fortyæs eller vndherslais i nogher maade.

2. Thesligesth haffue wi aff *forschreffne* gunst och nadhe vndt och tilladhet, at her effter ey schulle noghen være eller omkringh gaa ath gøræ skoe och støfflæ paa landsbyen eller anderstedz paa en myll nær Slagelsæ vdhen fore prælater och gode men.

Forbiudhendes alle, ehwo thee helst ære eller være kunna, særdeles vore fogether och embitzmen *forschreffne* vore vndhersaatte aff schomagher embethe wdi Slagelse her emodht paa *forschreffne* skraa eller noghen syne ordh,

¹ Dette Brev synes ikke bevaret, og Stadfæstelse af den, der strax nedskraaen kjendes heller ikke fra andre Kilder saa lidt som den ² Her staar »nære«.

punchter och artickle at hindhre, hindhre lade, mødhe, platze, wmaghe eller i nogher maadhe att wforretthe wnder worth hyllesth och nade. Giffuith wdi Andtwortschow¹ sancti Petri afften ad cathedram¹ aar MDXII.

75.

1512, 15. April. Kong Hans stadfæster en ham af Smedene i Kjøbenhavn forelagt Skraa.

Originalen er et Pergamentbrev med Kongens vedhængende Segl; det findes i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 81) og er tidligere afstrykt i Kbhvns Dipl. II, S. 190—96. En Afskrift fra forrige Aarhundrede findes i det store kgl. Bibliotek, Kallske Samlinger, 40 Nr. 559. I den ovfr. S. 30 nævnte Resenske Afskriftsamling i Kjøbenhavns Raadstuearkiv er Skraaen gjengiven endog to Gange (S. 1127—37 og S. 1138—42). Men kun den første Gjengivelse (I) er fuldstændig; den anden (II) gaar ikke lenger end til § 24, saa ender den med følgende Slutning: »Allt huis Sagefall, som falder udt Smeddelauget, det schall deelis udi trei parter, till Kongen, Staden och Embedet«. II er, saa vidt den rækker, en bedre Gjengivelse end I, der ved Siden af sin nogle Steder helt uforstaaelige Text, endnu har den Egenhed, at den vilkaarlig forkorter Skraaens Ordlyd og principmæssig udelader Alt, der minder om Katolicisme, saaledes Messer (§§ 1 og 3), Bøn for alle kristne Sjæle (§§ 11 og 12), Pillegrimsfart (§ 19) og Bøder i Vox (§§ 7, 22, 23, 24 og 31). I giver altsaa en efter Reformationen rettet Text. Den retter desuden ogsaa Myntbetegnelserne Øre, Grot og Engelsk til Skilling (§§ 2, 4, 5, 6, 11, 12, 15, 25, 48 og 50). Endelig har den en Paragraf, som ikke findes i den oprindelige Skraa, nemlig om Mesterstykke for Bossemagerne som Medlemmer af Lavet. Medens de tidligste Skraaer vedrørende Smedehaandværket (Ribe 1424, Flensborg c. 1425, Malmø 1433, Ribe 1450 og Ystad 1496) kun tale om Smede og Smedesvende i Almindelighed, vise nogle andre (Odense 1452, Slagelse 1469, Roskilde 1491 og Odense 1496), at et Smedelav kan omfatte indtil ni forskellige Virksomheder (ovfr. S. 244 jfr. S. 145, 162 og 204), men mellem disses Udøvere nævnes endnu ikke særskilt Bossemagere, s. ndfr. §§ 34—38 og om Bossemagerenes Forekomst i Flensborg-Smedenes Skraa 1514 ndfr. S. 339. — I Modsetning til I stryger II ikke de om den katolske Bekjendelse mindende Bestemmelser, men dens Tilføjelse til § 14 om Forfølgning efter »Loven og Recessen« er dog formentlig tidligst gjort paa Reforma-

¹ Disse Ord ere overstregede ligesom — Petri cathedra er den 22. Februar, der 1512 var Fastelavus skriftets andre Dokumentafskrifter. Mandag.

tionstiden. — *Alle Varianter fra I og II ere ikke medtagne, de ere ofte helt urimelige. — Paragrafallene findes ikke i Pergamentbrevet; i I er der sat Paragrafal i Marginen.*

Wii Hanss met gudz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Wendis och Gotis konningh, hertug i Slesuigh, i Holstenn, Stormarnn oc Ditmerskenn, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre alle vitherligt, at wore vndersatte aff smedie embithet vdi wor kiøpstedt Kiøpnehaffnn haffue nw wærett fore oss met enn skraa, som thee til theris oc theris efftirkommeris forbethringh och samme theris embithe till bestandt haffde screffuit ladhet ludendes vdi synne articlæ, som her efftir følger.

1. Først ath smedher¹ schulle holde theris adelldrick paa thenn søndagh nest fore² sancti Andree dagh³, och schulle brøthere oc søsthere komme till sancti Eligii messær⁴ oc offræ paa hans alteræ tvenne messer, om hand er vdhenen lowglikt forfald, vnder en marck wox oc giffue dog sytt offer vdt.

2. Item hwilckenn som till worther sagdt at woghe offuer synn brodhers ellir søsters ligh oc thet forsømmer, giffue en mark wox; huilcken icke kommer, før end liiget vdtbæris aff hwsett, oc følgher thet till syn leierstedt, giffue enn øre pendingh⁴.

3⁵. Item hwilckenn icke kommer till mæssenn, som sighes fore synn brodhers ellir søsters siell och alle cristne sielæ, giffue enn øre pendingh till wox.

4. Item hwilckenn icke ere hoss, nor liighet jordes, giffue enn øre pendingh⁶.

¹ Kallske Afskrift har »suudere«.

² II har »efter«.

³ D. e. St. Andreasdag den 30. Novbr. og St. Eligius' Dag den 1. Decbr. jfr. ovfr. S. 69 og 259. Baade I og II overspringe St. Eligius. I I hedder Paragrafen slet og ret saaledes: »All smedde schulle holde

deris alle (!) dricke paa den syndag nest for ste Andræi dag, och schulle alle brødre och søstre komme da til sammen«.

⁴ I har »6 þ«.

⁵ I har ikke denne Paragraf.

⁶ I har »4 þ«.

5. Item hwilckenn som worther tillsagt at komme till stæffnæ och borthe siddher, giffue en øre pendingh¹.

6. Item hwo som tillsighes at komme till stæffnæ oc kommer icke betiidhenn, giffue enn grott¹.

7. Item hwilckenn som icke betaaler thet, hand er schyldigh i laghit, indhenn xiiij daghe eller beskedenn thiidt, som hannom fore leggis, effthir thy som giellenn er stoer ellir lidhenn till oc hanss formwge kand wære, som schyldiigh ær, giffue dubleth, halfft till lagitt och halfft² till wox².

8. Item hwilckenn brodher ellir søsther, som giffuer oldermann vliwdt, efftir ath hand vpklapper, ellir nor hand taaler laghs ærendhe, giffue enn øre pendingh; giør hand och offther vliwdt, swo at hand vilder oldermann vdi synne ordt oc tale, thet schall stande till broderis sigelse.

9. Item hwilckenn som sloor synn brodher ellir søsther ellir gesth vdi laghs hws i howedt ellir wedt kindhenn aff wredhe, giffue enn tønne øll³.

10. Item hwo som ladher sitt watn vdi lags hws, giffue enn tønne øll; ladher oc nogen sytt watn vdi forstwen, giffue en halff tønne øll⁴.

11. Item hwilckenn icke vpstandher, ther brodher och søsther eræ⁵, nær vpklappes, och⁶ bethe gud om fredt oc nade⁷ oc fore alle cristnæ siæke⁷, hand giffue enn grott⁸.

12. Item hwo som icke tagher synn hettæ⁹ aff, naar som mann staar vpp¹⁰ at bethe fore alle cristnæ siæke¹⁰, giffue enn engelsk¹¹.

13. Item worther nogenn brodher saar aff andhenn

¹ I har 24 β.

⁶ Kallske Afskrift har »ath».

² I har »till stadens».

⁷ I udelader disse Ord.

³ II har »iiij § 1 tønne øll», d. v. s. 4 Mark substitueres for en Tønne Øl.

⁸ I setter Bøden til 28 β; II har »en graat och hand gifuer 2 β til de fattige».

⁴ II har her paa lignende Maade som i § 9 »ij β».

⁹ I har »hats».

⁵ II har »ædere».

¹⁰ I har »och beder gud om naade».

¹¹ I setter Bøden til 24 β.

brother, ¹thenn betringh¹ schall stande till sex brødhre sighelsæ, som till worde melthæ aff oldermænd, hwat hand schall bøde modth laghitt, menn thenn, som schade haffuer fangett, oc fogethens oc stadzens rætt och rettighed vforkrencket.

14. Item woret oc swo, at noghenn brodher sloghe synn embitzbrodher i hiell, thet gud forbywde, hann schall sætthes aff gildet oc aldrigh komme ther indt mære egenn, vdheenn thet komme hannom paa met nødwergh².

15. Item hwilcken brodher ellir søsther giør spee³ aff thenn andheenn oc er bewiiselight met twenne brødhre, giffue enn øræ pendingh⁴.

16. Item wortthe nogre brødre tillmælthe ath setthe noger broders brødhe, hwadt hand schall bethere, oc thenn brodher, som brudet haffuer, vill icke vdt giffue thet, hannom fore findtz, indhen skelligh thiidt, som hannom fore leggis, hand giffue dubleth⁵ oc haffue fuldmacht enctheenn ath panthet vdt ellir swo længhe at wære skild veth sytt embeth at brughe, till hand fangher giørt fult.

17. Item om noger brodher ellir søsther bywdher gest, thaa schall giestenn sidde paa benckenn oc brother ellir søsther, som gestenn buthet haffuer, sidde paa forsedhitt.

18. Item worther och nogenn befwndheenn brodher ellir gest, ⁶ther swo vqwæm ær⁶, ath hand ⁷ladher sytt want⁷ vppaa thenn andheenn, oc worther thet kærdt fore aldermann, giffue enn halff tønne øll. Hwer brodher schall bøthe, hwadt hanss gest brydher, ligerwiis som hand selffuer giordet⁸.

19⁹. Item will nogenn brodher ellir søsther faare

¹ Il har »thend bethrengde«.

² Il tilføjer: »och der fore forfølgis till ting efter lougen och recessen.«

³ Kallske Afskrift har »saare«.

⁴ I sætter Bøden til »4 β«.

⁵ Kallske Afskrift har ikke læst dette Ord.

⁶ Il har »der saa want ers«.

⁷ I har »pieser«.

⁸ I har ikke det sidste Punktum.

⁹ I har ikke denne Paragraf.

pelegrims ferdt, thaa schall hwær, thær i laghet er, giffue them¹ enn engelsk.

20. Item worther nogenn brothers ellir systhers hws ellir godtz vpbrendt aff waade iild, thaa schall hwer brodher och søsther giffue them enn grott till hielp.

21. Item hwilckenn som igenn staar met synn ²thienneris gield³ ellir løn oc kiæres offuer hannom, thaa schall hann giffue themn thieneste lønn vdt, som hand schyldug ær, indhenn skelligh thiidt, som hannom fore legges, ellir bødhe enn tønne øll i laghitt.

22. Item om søsther driffuer andhenn aff sytt sedhæ och giffuer hennæ vqwemæ ordt, bøde enn marck wox⁴.

23. Item nar nogheyn brodhers swend haffuer wærett i lags hws oc haffuer drucket met synn hosbonde oc systleth sitt erænde, thaa gange vdt; haffuer hand offthere behoff at taale met synn hosbonde, komme igienn, oc nar hand sitt ærende haffuer verffwet, thaa gaa synn wegh høweskelige; hwo her emodt giør, thaa bøde hosbondenn enn marck wox⁴.

24. Item engenn schall bliffue igenn till effterdrick, vdheyn hand wordher serdelis bwdhenn aff olldermann, hwo her emodt giør, giffue enn marck wox⁵.

25. Item hwilckenn brother ellir søsther, som vpaa kieres fore gield fore olldermenn oc brødræ och icke betal-ler indhen skelligh thiidt, som hannom fore leggis, efftir thy som geldenn er lidheyn ellir stoer till, oc hanss for-
mwge tillsiiger, som gelde schall, thaa bøde fore første lagdagh two øræ, andhenn tesliigis, tredie tree øre pen-
dinghe⁶ och fierde dubleth; ⁷kieres hann offtheræ⁷, thaa tage hanss panth oc skicke themn, som paa kiærer, synn

¹ Kallske Afskrift har »them«.

² I sætter Bøden til »8 β«.

³ Il har »Terminsgield«.

⁴ I sætter Bøderne til henholdsvis

⁵ I sætter Bøden til »6 β«; Il stil-
ler »viij β« lig med en Mark Vox.

»8 β«, »1 β« og »24 β«.

⁷ I har »kerer han der efter«.

⁸ I sætter Bøden til »6 β«.

betalningh och lagitt synn rettighed; wilde oldermenn thet icke giøre, nor hannom eræ gangen fire lagdaghe offuer, thaa maa themn, som paa kierer, forføllge synn rett fore foghitt burghere¹ oc radt efftir stadz rettemn.

26. Item hwilckenn brodher, som faldher lodt vpaa at weræ i lowgh och eedt met synn brodher oc vndfaller synn brodher vdi synn nødt och trangh, ellir hwo som hemeligenn ellir openbare fraaschyndher noget, ther themn som lowgh haffuer fest, schall haffue hielp oc trøst aff, thaa er hann regnendis² werre nytthingh vdi synn ondschab ænn themn som sagsøger er, och giør thet icke, hand plichtugh er aff ære och retthe, menn hielper synn brodher paa fald omodh gud oc synn eedt. Dierffwes nogen saa at giøre fore wiild ellir fore noget mechtigh mandz vennschab ellir noget mantz wwennschaps schyld och frycther mere menneschenn enn gudt oc synn eedt, som fore er sagdt, syn siell till fordømmelsæ, hand wære swo nær laghit oc sitt embithe ath bruge, som alle brøthre tyckes.

27. Item hwilckenn brodher som lære kost schall giøre, giffue enn tønne øll³ ellir och xij øl³.

28. Item nar oldermann oc gildbrøthere haffue nys anammet noghenn smedt vdi theris embethe, giffit mann ellir borgere, ehwæden hand er kommenn, thaa schal hand indhenn fiorthenn dage ther efftir giøre sytt mesther øll⁴; menn er hand smedieswend vdi byenn, som will vitnæ sytt borgerschap oc will boe och brughe smedicembithet och giffte segh vdi Kiøpnehaffn, thaa schall hand paa trende tiider samfeldes, enn fierdingh aff aaret mellom hwer tiidt, komme fore oldermann oc brøthere oc lade thennom forstande, at hand acther at worde synn eigenn mand oc

¹ Kbhvns Dipl. II, S. 192 har »bur-gemestere«, ligesaa Kallske Afskrift og II.

² Kallske Afskrift har »regnetth«.

³ I har »och 12 øl«.

⁴ I har »Mesterstøcke«

biwde seg till at mwge anammes till embitzbrodher i laghitt; nar hand swo haffuer eskedt paa embedhet oc mann wedt hans adhferdt bodhe om hanss omgengelsæ, mandhedt och konst, som hand schall bierghe segh met, oc giøre konninghenn och stadhenn fwlt meth embethet vdhen aatall och segh self¹ oc thenn, hand segh till hwsfrw faar vdhenn forderff, och nar hanss konst besøgt och beprøwit er met hans mestergerningh; sidhenn festæ segh giffthermoll oc burgerschap oc ey før, swo framt hand schall anammes till embitzbrodher och giffue fore første thiidt, hand biwdher segh till at witnæ embethet, ty skellinge² oc bliffue ther met qwiit, till hand smedher synn mestergerningh.

29. Item hwo som worther keesdt till oldermann oc ³will ey anammet oc staa³ thet swo fore, swo laghet wor nadighe herre konningh och stadhenn ær nyttight, hann giffue fore synn owerhørighedt i laghet tree tønner danst øll, naar oldermenn oc brøthere paaaskæ; gjør hann theth icke thaa, tha bødhe enn halff lest danst øll halfft till raditt oc halfft till lagit.

30. Item gaar nogher brodher aff lageth niet øwerdighedt oc ey will lywde synn alldermann oc brøthere vdi rettferdiighe ærende, hwes thee fore taghe, thaa schulle tillmeeles brøthere hans brødhe att sætthe till skellighet, hwilckenn brødhe, om hand ey vdtgiffuer, indhenn fierdhe lagdagh hannom ower gaar, thaa antigenn panthe theris rettighet vdt selfwæ ellir sætte hannom aff embethet, till hand fanger fult giort.

31. Item engenn smedt schall tage nogenn paa synn

¹ Kbhvns Dipl. II, S. 193 har »vdhen omtall och [forhindring]«. I har »uden forhindring«.

² Kbhvns Dipl. II, S. 193 og Kallske Afskrift har »10 skillinge«, I har »10 þ«.

³ Kbhvns Dipl. II, S. 193 har ikke læst disse Ord, heller ikke Kallske Afskrift. I har »och vill ey anamme det, som laugel er gafnligt och vor o. s. v.«

arbeides gerningh till halfft werk met seg ellir i andre made, menn paa wiss forsagdt lønn¹; hwo her omodt gjør, bøthe ²enn tønne øll och iiiii marck vox²; gjør hand thette offthere, thaa stande hans brødhe till lagtzens brøthere oc ey bruge sytt æmbethe, fore ænn hand haffuer thet met oldermentz myndhe paa lagens wegnæ.

32. Item hwo sytt mester øll schall giøre, hann schall giffue hwer brother two hwedebrøt, enn skonroggen³, try bøster flesk, fire fersche rettir, træ osthæ, try fadt smør, fire tønner danst øll och tolf ny beggeræ.

33. Item hwo som æmbethet brughe vell, hand schall først haffue vwitnit embethet oc swo giøre synn mestergerningh; kand hann sitt embetz gerningh icke well, thaa thiennæ framdelis oc lære bethre eller faare enn andhenn stedt.

34. Item swerdfeiere schall vpferdæ eth passholteræ swerd, enn ryttingh, en korde⁴.

35. Item keldesmedt en bryggepanne, enn brygge-kæthill oc en sothe⁵ kethill.

36. Item hwilckenn groffsmedt, som well nyde smede embith, hann smede fore oldermenn oc fore⁶ brøthere oc schall smedhæ trenne hande stycke, enn hestskoo aff tree osmwnder, som schall affslaas vnder twennæ hedhæ vdi forscreffne fire brøthres oc oldermentz nerwærelsæ, framdelis enn bindhæ øxæ oc enn jeern greb, oc schall hand giffue thee fire, som øffuer hans mestergerningh ære, øll fore sex skellinge och madt till, som hand well haffue tack; oc nar hann haffuer affsmedt forscreffne gerningh, thaa schall hwn strax antwordes ind vdi lagit fore oldermenn och brøthere; dømmes hwnn thaa at fult giøre fore mester

¹ Her staar »lenn«.

² I har »1 tde øll till laugett och 24 þ till de fattige«.

³ Kallske Afskrift har »skomaggere«!

⁴ Istedenfor »korde« har I et Ord, der muligvis kan læses »fesach«.

⁵ Kallske Afskrift har »fothe«; I har »fæde«.

⁶ Enten er her glemt »fire«, eller ogsaa skal »fore« læses »fire«, s. strax ndfr.

gerningh, thaa nydhæ embethet oc giffue brøthere enn tønne øll, ett fadt salt¹ madt, en ost, eth fadt smør oc two ferschæ rettir.

37. Item kleynesmedt, som smedhæ schall, hand smedhæ eth par sporæ vdaff ildhenn vdhi theris oosynn, som ther till eræ schickedhæ, enn spendhaghe² oc en stangh vdi eth³ beyers biidt³ ellir oc eth laseblath, som oldermenn tillsighe; oc schulle fire brøthere wære nerwarendes oc giøre ligerwiis som groffsmedhenn met kost och anmet.

38. Item kniffwæ smedt schall oc smedie fore oldermenn och brøthere trennæ stycke, eth steege metzebladt, eth weymetzebladt oc eth qwynnæ kniffwæbladt; kand hand synn mester gerningh icke till fulds, thaa thienne thenn frandelis, som hand kand lære sytt embithe aff, ellir faare andersteds, som føre er rørdt; kann hann oc fult giøre, thaa bliffue vdi embethet anammet oc giøre ligerwiis som groffsmedhenn oc klenesmedhenn met kost och andhet.

39⁴. Item hwilckenn hwsfrwe, som offuerlewer synn hosbonde, hwn maa nyde kost oc embethe dagh och aar efftir hennes hosbondes dødt; well hwun lenger nyde embethet, hwun haffue thet met oldermantz och brøderis willige.

40. Item engenn smedheswend maa haffue noget smede gerningh fald vdhenn oldermentz orlowgh oc alle brøtheres vnder enn halff tønne øll, oc ther till wære thet forbruth, som hand falt haffuer; hosbonden, som hand thienner, giffue ølitt vdt och swendhenn mæsthe gotzett.

¹ Kbhvns Dipl. II, S. 194 og Kallske Afskrift har »full«. I springer fra »1 tde øll« til »1 fad smør«.

² Kbhvns Dipl. II, S. 194 har »spenrighel (?)«; Kallske Afskrift »spenrighe vel righel«. I springer Ordet over.

³ I har »reichthoyell i it bidzell«.

⁴ Foran denne Paragraf indskyder I en Paragraf (§ 37) saalydende: »Item bøssemager schall smedde for oldermænd och brøderne trenne stocher, en bøssepibe till en hage, en bleche (I) till en førre (I) och en hanc til en fyrlaas; kand hand icke o. s. v.« (som i § 38).

41. *Item* skeer thet oc swo, at noget bymann, bonde ellir hwo hann helst ær, wetherseer noget smeds hws, forthii at hand er hannom schyldugh fore sitt arbeithæ, oc well ey betalæ oc søger enn andhenn smedt at lade giøre sidhenn fore segh; sendher thenn smedt budt till thenn andhenn smedt, som hand tillsøger at ladhe giøre fore segh, ellir om hand selff siger hannom till, at hann icke schall giøre fore thenn mand ellir qwinne, som hannom schyldigh er, for hand ellir hwnn haffuer betalet hannom; oc giør thenn smedt togh meer fore hannom, efftir ath hannom wordher swo tillwaret, tha schall hand giffue enn tønne øll.

42. *Item* hwilckenn brother, som falder fattigdom paa, swo at mann wedt, at hand lidher nødt, hann maa twenne sindhe om aaret søghe laghet oc dricke friit, dogh schall hand bethes orloff aff aldermann.

43. *Item* worthe nogre smedhæ tillsagdhe aff aldermann ellir hans bwdt at gaa met aldermann at lade hindræ ellir taghe paa retthe smedhæ gerningh fraa noget vdenbys mend, som stande paa gadhenn, vdenntagnæ athellmarcknet, hwer smedt, som icke met gaar oc tillhielper, giffue enn halff tønne øll.

44. *Item* hwilckenn brodher som locker andhenn brothers swend, for¹ hans stæffnæ dagh² er vdhæ² om michell møssenn oc paskenn, giffue en tønne øll ellir wærie segther fore met xij brøthere, at hand thet icke haffuer giordt.

45. *Item* alle smedher swo well fremmedhæ vdtlendskæ som indlenskæ mwe sellige theris smedhæ gerningh vdi openbare marckedt, menn andhenn thiidt om aaret schulle thee icke selliæ anderlwndh vdhenn i skock, dusyn ellir i hwnndret, vdhenn hand kand haffue thet nieth oldermentz loff och brøtheris.

¹ Kallske Afskrift har »fra».

² Kbhvns Dipl. II, S. 195 har istedenfor disse Ord indskudt: »{som

era}», Kallske Afskrift har dette Indskud. I har »er ude». Her er en Rift i Pergamentet.

46. *Item* hwo som brother komer till at worde wredt met vqwemme ordt ellir forsmetæligh taale i lagshws, giffue enn halff tønne øll¹.

47. *Item* hwilckenn brodher andhenn dragher i haar i lags hws, hann giffue en tønne øll.

48. *Item* nar olldermann sendher budt effir noghenn brother met brøthris radt, at hand schall komme till them, och forsmær ath kommæ, giffue two øre pendinge² hwer thiidt oc fierdhe thiidt en tønne øll¹.

49. *Item* hwo som drager swerd ellir kniff vdi lagishws paa noget brodheres schadhe ellir vdi gardhenn, togh hand engenn schade giør, giffue enn tønne øll¹.

50. *Item* er noget swo vqwem, at hann giør vrenslæ vdi lagens gardt, bødhe enn tønne øll ellir wærie segh selfsetthæ; ladher oc noget sitt watun vhoëffskelighe paa veggenn, som och er till schade, och full stanck kand ther aff kommæ, bøde tree øre pendinge³.

51. *Item* schall engenn sidde oc bruge smedie embith i Kiøpnehaffn, met mynne end hand giør skiell oc rett i laghet, som førre er rørdt.

52. *Item* om noget faldher fore thee sager, hannom bør at bødhe modt konningenn och byenn fore, bøthe themn effir bytzens priuiligier⁴.

Thaa haffue wii nw aff wor sønderligh gunst och nade (paa thet ath gudz ticnnestæ thes ythermere forøges oc wedt macht holdes matthe, thesliigest forscreffne wore vndersatthe aff smedie embethet i Kiøpnehaffn till hielp oc bestandt) samtyckt och⁵ fwlbrdret och stadfest oc met thette wort opne breff samtycke, stadfesthæ oc fwlbrwde forscreffne skraa vdi alle synne ordh, puncther oc articlæ,

¹ I tilføjer »til Lauget«.

² I sætter Bøden til »8 þ«.

³ I sætter Bøden til »12 þ«.

⁴ Under 7. Jun. 1485 stadfæstede Kong Hans Kjøbenhavns Privile-

gier med en Del nye Bestemmelser (Kbhvns Dipl. I, S. 219—221).

⁵ Kbhvns Dipl. II, S. 196 og Kall-ske Afskrift har ikke dette Ord.

som theñ indeholdendes er, forbiwdendes alle, ehwo thee helst eræ ellir weræ kwnde, serdelis wore togethere¹, embitzmenn, wore borgemestere och radtmenn her i Kiøpnehaffnn samme wore vndersathe aff smedic embethet her emodt paa forscreffne breff, skraa ellir noger synne indeholdendes ordt, puncther oc articlør at hindræ, hindræ lade, møde, platze, vmage ellir i noger made at wforrette vndher wor konninglige hæffnd oc wredhæ. Giffuit paa wort slott Kiøpnehaffnn femthæ paschedagh² aar et cetera mdxii vnder wort secret.

Ex mandato domini regis proprio³.

76.

1514, 24. Juli. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Smede Lausartikler.

Skraaen er trykt efter en i Flensborgs Smedelav bevaret langagtig Pergamentbog, der indeholder Kristian IV's under 12. December 1597 egenhændig underskrevne Konfirmation af Skraaen fra 1514 samt Skraaen selv. Den er tidligere trykt efter denne Pergamentbog i H. C. P. Sejdelins Dipl. Flensb. (II, 1873, S. 98—106), der tillige meddelede de nedenfor trykte Variationer fra en Afskrift i den Feddersenske Samling i Marielirken i Flensborg. Denne Afskrift (F) har ikke været tilgængelig (jfr. ovfr. S. 201), men den synes at give en Text, der er ældre end den her meddelte fra 1597; den nævner ikke Bossemagere (jfr. ovfr. S. 328), der altsaa maa være komne til mellem 1514 og 1597. Kristian IV siger udtrykkelig i sin Konfirmation, at Skraaen er »nach gelegenheit der zeiten mit etzlichen artikeln vermehret vnd verbessert«. Konfirmationen (der ogsaa findes i Rigsarkivet, Patenten under 12. Decbr. 1597 Fol. 118) er aftrykt i Dipl. Flensb., der ikke har de ndfr. tilsatte Paragrafter.

Pergamentbogen er indbunden i et presset, med Metalbeslag og Spænder forsynet Skindbind, paa hvilket der er trykket, paa Forsiden: Peter Bar, Evert v. Apen, 1597; paa Bagsiden: Pawel Schol, Peter Stens, 1597. Den har oprindelig bestaaet af 3 Læg, hvert paa 8 Sider, men det sidste Lægs sidste 6 Sider ere bortskaarne. Den bestaar altsaa nu af 18 Sider, af hvilke de to første ere tomme, Konfirmationen findes paa S. 3—4, og selve Skraaen paa S. 5—18. De enkelte Sider ere 24 $\frac{1}{2}$ cm. lange og 17 cm. høje. Tæt henne ved Ryggen er der slaaet 3 Huller igjennem samtlige Blade undertagen det første til Anbringelse af en Seglsnor, men en saadan mangler og

¹ I har ikke dette Ord.

² 1512 var det første Paaskedag den 11. April.

³ Kbhvns Dipl. II, S. 196 og Kall-

ske Afskrift har ikke denne Underskrift. Den findes derimod i I, der endnu tilføjer »det er af Kongl egen Mandat och befallning«.

altsaa ogsaa det tilhørende Segl. Hefstets sidste Side har forneden tilhøjre følgende ligesom afsluttende Paaskrift: »Subscripsit Regia Majestas hanc confirmationem XIII decembris Anno MDXCVII Augustus Erich m. p. (?) (s. om August Erich A. D. Jørgensen: *De danske Rigsarkiver*). Der er her en Fejlskrift i Datoen, idet Konfirmationen ender: »Datum auff vnserm Schlosze Haderslebe den zwölfften desz Monats Decembris Anno Sieben vnd Neunszig«.

Der groffsmede, klensmede, mestmaker vnde bosmaker'schra vnd rechticheit binnen Flensborch.

In namen der hilligen dreuoldicheit vnde einer godtheit anfanges, middels vnde endes in aller guden handelinge, bekennen wy borgemeistern vnd rathmannen der stadt Flensborch vór vnsz vnnde vnszen nakamelingen, dat am jar vnszes hern veffteinhundert vertein mandages vór Jacobi apostoli² hebben wy samptliken midt wolbedachtem mode vnsen leuen medeborgeren, groffschmeden, klenschmeden, mestmakeren vnde bôszmakeren vmme dat gemene best vnde twidracht tho vórmidende, wo suszlange isz gewest, gegunt, thogelaten vnde gegeuen, gunnen, tholaten vnde gegenwardigen geuen ein nye schra, præuilegium vnd rechticheit, wor sick ein iszlich weth nha tho schicken, willen de ock so van worden tho worden hyr nhamalsz by pene vnde brócke nhageschreuenen vastlicken hebben gehalten.

1. Ein islich amptbroder vnde sóster scholen hebben ere echtebrewe van der negesten stadt gegeuen.

Item we den³ ampten ein vorschreuen brucken vnde besitten will, de schall midt nóghafftigen breue bewysen vór den olderliuden vnnd bróderen, dat he echte gethelt vnd gebaren isz; deszgelicken schólen fruwesz personen ere bortbreff thogen beide buten vnnde binnen, wo vór-geschreuen isz, er se ampte vnnde gilde schólen besitten.

2. Effft ein begeuene mester van buten hyr wanen wolde.

Item effte ein begeuen meister buten der stadt begerde sinn ampt tho brucken hyr binnen, de schall verr gulden geuen in der bussen Marie Magdalenen vnnd den darnha amptes recht.

¹ Mangler i F.

der 1514 var en Tirsdag.

² Det er Jakobsdag den 25. Juli, ³ F. har »der«.

3. Thôge ock ein meister vth der stadt.

Offthe ock ein meister thôge vth der stadt vnnde brukede sinn ampt jar unde dach ein anderwegen vnnde begerde wedder sinn ampt hyr tho brucken, de schall den amptes recht vp dadt nie darmede gefriet.

4. Ein binnen gebarenn kinndt.

Ock hebben wy gegunt vnde isz beleuet, datt ein kinndt binnen vnszer stadt gebaren van ein desser vorgeômpten ampten, schal dat halwe ampt fry hebben.

5. Woll nicht deit amptis recht.

Item alle groffschmede, klenschmede, mestmackere vnde böszmackere¹ binnen vnszer stadt schôlen den ampts recht binnen jar vnde dach; schut den² so nicht, wen idt van den beiden olderliuden vorkundiget isz, schall ein iszlick vôrbaden syn tho arbeiden by vôrlost des amptes.

6. So ein mesterknecht begert broder tho werden.

Item so ein meisterknecht [begert]³ sin broderschup, de schall ein jar thouôren by einem meister hyr binnen denen.

7. Darna schall de knecht dremal begeren dat amptt.

Darnha wen datt jar vmme isz, schall he tho dren thiden bidden, er amptsbroder tho werden, vnnd beiden ein verndell jars nha einander, wen he beden hefft, vnnd geuen tho iszlicker thidt xv ð⁴ Marie Magdalenen thom besten; so se thom drûdden mhall nene redelicke affwizinge edder orszacke hebben, schall he brucken sinn ampt vnde den darnha amptes recht.

8. Wor men schall ein meisterknecht examinieren.

So schall de sulue in einesz meisters werckstede ar beiden, wor he van den olderliuden henne gewysett wartt tho vôrsoken, effte he sinesz amptes genoch donn kann.

9. Wadt ein meister sweren schall.

Issett dat he nochafftich isz, schall he vôr den beiden olderliuden in jegenwardicheitt der broder midt vpgerichteden

¹ Mangler i F.

² F. har »dem«.

³ Tilfôjet efter F.

⁴ F. har »vofftein gulden«.

vingeren tho den hilligen schweren, datt he vöfftein marck lubesk vnuörborgett hefft in sinem egen gude.

10. Ock sweren lages recht tho donnde.

Ock vth¹ tho den hilligen schweren, datt he lach vnde desz lagesz recht will genoch donn vnde allesz, wesz ehm midt lagesrecht behórtt; we darnha hyr entiegen deitt, dem schall midt vulborde desz radesz vórbaden sinn tho arbeiden vnde ampt vnde gilde tho brucken, so lange he beterinngge gedann hefft.

11. Borge tho stellen.

Vnde schall darna twe besetene borger buten amptes den olderluden vnde broderen tho borge stellen, allent watt he borgett, will he binnen jar vnde dagh bethalen; schutt den² so nicht, schólen de vórlöffwers betalen, so dar klachtt awer kumpp.

12. Tho ingange wat he den schall.

So schall he tho ingange don ein auent calacie vnde geuen ein tunne Flenszborger berr, ein schincken, ein varsch richt, damegistt botter vnde kesz.

13. Wen ein smedes knecht³ schmedet vór dat ampt.

Item so ein meisters knecht³ schmedet vór datt ampt, schall he den ock ein auenntt collacie, wo vorschreuen steidt.

14. We sin ampt kost deit.

Item wen ein meister deit sinn ampt kostt, schall he geuen ver tunne Flenszborger berr, skincken, twe varsche richt, brott, botter vnd kesz.

15. Ein lærjunge anthonemen.

Item so ein meister ein lærjunge annimpt, den mach he ver weken próuen; so he den sosz wecken holt, schall de meister vór sin lærkost stann, alsze ein tunne Flenszborger berr, j schincken, j varsk richt, botter vnde kese, vnnde dar nicht bauen..

¹ Udeladt i F.

² F. har »kind«.

³ F. har »dem«.

16. Wat den olderluden behort tho donnde.

Item de olderlude schôlen alle verndell jarsz einz besôcken der broder werckstede, besehn vnde prôuen, effte se kopmansz guth arbeiden edder nicht; so fallsk gut wert befunden, schôlen se dat thom ersten straffen; willen se sick nicht vôrbetteren tom anderen mahl, schôlen se dat guth nemen vnde de kemener auerantwarden vnde geuen daruôr brôcke vnde vorbeden sulkem dat amptt midt vulborde desz radesz.

17. Clage vmme falsck guth.

Offte de olderlude nicht wolden besôcken de broder werckstede, so schreuen isz, vnnde ein borger oft ein fremmidt vôr vnnsz klaget, ¹de dhe einner¹ falsck gut vor-kofft, scholen de olderlude dem rade dar ock vor beterenn.

18. Wert einem ein stuck werckes wedder gedann.

Item so ein meister ein stücke werckesz wert wedder tho husz gebracht vndt kan desz nicht vôrantworten vôr den olderluden vnde broderen, schall he datt noch einmahll vôr dat sulue gelt bereden; schut den ²so nicht, vnd wert vôr den olderluden geklaget, schall he geuen twe pundt waszesz, dartho schall ehm midt vulborde desz radesz vôrbaden sin tho arbeiden, so lange he siner kunstt genoch donn kan.

19. Wert ein pert vôr nageltt.

Item so ein pertt vôr nagelt isz, schall de meister dat tho sick nhemen vp sinn theringe, wo idt ehm binnen ver dagen tho sinem huse gebracht werdt, edder he were sick ³suluen midt sinem ampt broder³, dat he dat pert nicht vôr nagelt hefft.

20. De ein knecht annimpt.

Item oft ein meister hadde ein knecht annomen vnde gadeszgelt gegeuen, so schall ein ander mester em den knecht nicht entspannen edder annemen buten thidesz effte

¹ F. har »dat em wehres«.

² F. har »dem«.

³ F. har »sulft twolfte mit sinen ambt broderu«.

vôr recht steuen dach; we dar entjegen deit, de schall vôr iszlick dach vnd nacht dat ampt beteren ein koppmarck vnd twe marck pundt waszesz, edder de mester were sick sulff xij, dat ehm nicht witlich wasz, dat de knêcht wasz in desz mestersz denstt; secht ock de knecht, dat he dem mester nenn denst gelauet hefft edder gadeszgelt entfangen, so schall he sick ock sulff xij weren; kan he sick nicht weren, schal he de meister dar lick vnd wandel vôr donn, vnde schal darnha jar vnde dach by nenem meister binnen der stadt denen, ohne se willen ehm gnade bewisen samptlicken.

21. Thut ein knecht van hir vor steuendach.

Item offte jennich knecht tôge midt sines mestersz geltt buten thidesz edder vôr rechter steuendach, vnde de knecht wurd gekregen dôrch de meister, so issidt in desz meisters walt ehm gnade to donde edder ehrlosz to maken; secht de knecht vôr: dat geltt nenn, he were sick sulff xij vnnde ¹blue vm¹.

22. Ein groffsmidt schal arbeiden.

Item dat gemene best hebben nu² auergelecht vnde tho gelaten, wadt ein iszlich arbeiden schall, so dat de groffschmede schôlen alle eggetuch arbeiden, dat men schlipen moth, alsz iseren³, allerlei exen, bilen, barden, sulexe, winkeliseren vnd allent dat, men peken schall, ock penning nagell, scherff nagell, spôn nagell, miurancker, gadderwerck alsze tho thorenn, karchen, vmme⁴ huszer kamen⁵, alle ploichwarck, wagenschenen vnd alle haken, hoffschlag, spaden, schuffelen, forcken, furlepel vnd furtangen, brant raden, pannefoten, roste vor karckhauen, spete tho macken ock klocken tho vôrbinden vnde bereden.

23. Ein klenschmidt.

Item de klennsmede schôlen arbeiden sparen, bogell, tonnbathe⁶, de se ock peken, alle schlothwerck, kronen vnde

¹ F. har »sy fry«.

⁴ F. har »und«.

² F. har »wy«.

⁵ F. har »kamern«.

³ F. har »zeitzen«.

⁶ F. har »lanszbele«.

trallien¹ in kercken vnd huse² wiruckhenge³, kruckhenge, finsteriseren⁴, skrapen, hartenweruel vnd allent, wat men vórtinnen schall, alsze kisten, schappen vnde laden tho beslan vnde bagen⁵ tho finsteren.

24. We hierjegen arbeidet.

Welcker meister offte knecht hyr entjegen arbeidet vnde vór vnsz geklagit werdt, de schall dem rade xviii þ beteren ahne gnade, so nuken⁶ dat geklagett werdt, vnde dem ampte ock so vell.

25. Auerall.

We ersten at gespraken wart, mach kercke dóren vnde penning blócke beslan.

26. Lemmel tho maken.

Ock schall nemandt lemmel maken vnde bereden ahne he hebbe amptes recht gedann, wo vórgeschreuen isz.

27. Buten amptis nicht tho kope tho hebben.

Ock schall nemandt van vnseren borgeren buten amptis wesz tho kope hebben dem ampte tho vórfange by vórlust desz gudesz, darna dat van den olderluden vórwitlicket, ahne watt susz lange isz wanlick gewestt.

28. Van fromeden koepluden.

Wenner koeplude, de fremmidt sint, negel tho kope bringen, denne mógen de olderlude sodann próuen; so se falsch sin, schall en vórboden sin tho vórkopende by vórlust desz gudesz; sinn se ock gut, mógen se by halffhunderden vnde by hunderden vórkopen; allerlei negel ahne pennincknegel vnde scherffnegel schólen de groffschmede stedesz hebben by brócke, ock mógen se sparen vnd bóggell by dószin vórkopen, vnde susz nicht by vórlust desz guden, wen idt van den olderluden vorordent isz.

29. Arbeides lude vmme der stadt wanende.

¹ F. har »mallien«.

² F. har »klusen«.

³ F. har »weruelhenge«.

⁴ F. har »finsteren«.

⁵ F. har »bogel«.

⁶ Dipl. Flensb. II, S. 103 har »vaken«.

Item ein¹ groffsmidt, klensmidt, mestmaker edder bôsz-maker² hirvmme langs wanende schall binnen vnszer stadt van er amptes wercke tho kope hebben edder vorkopen; deitt hir we bauen, wen ehm van den olderlude warnet isz, môgen se datt guth nhemen, so verne se dat guth ungestraffet suluest kônnen maken.

30. Thwdracht tho richten.

Item wy hebben ock thogelaten, datt se stedtlicken in erem lage vnde recht môgen ein vth dem rade vôr ein bysitter hebben ock³ midt den olderluden recht vnd vnrecht besen⁴ kan vnde alle thwdrachtige sake ahne blothwundinge môgen vôrlicken.

31. Horsum tho sin.

We van diszen ampten brochafftich edder vorsumelich gefunden werdt vnde nicht midt willen beteren will, wan em dat van den olderluden vorkundiget isz, môgen denne de olderlude twe van den jungesten schicken, sodann brôcke tho halen dôrch pandinge, vnd we den vthgeschickeden vordret deith, schôlen so woll an vnnsz alsze an den amptsbroderen xviii ð brecken; de sick nicht will laten panden, schall j tunne Flenszborger berr beteren den amptbroderen.

32. Van steruinge.

Item so we vth eren ampte steruett, schôlen brôderen vnde sósteren, dar dat lick isz, tho steden wesen, darna tho graue tho volgen by 1 ð brôcke, ahne nothsake entschuldiget.

33. Olderman.

Alsze ein olderman steruet, den se wedder kesen, schall kamen desz negesten rechtsdage vôr den sittende stoll desz radesz midt twen van den oldesten amptsbroderen vnde schweren midt vprichten vingeren tho den hilligen, datt he dem rade will horsam sinn, sine amptbrode-

¹ F. har »neen«.

² Mangler i F.

³ F. har »des«.

⁴ F. har »kesen«.

ren vnd der stadt truwe; so dat vórsumet werтт, isz desse ere rechticheitt ahne gnade vórbraken,

34. Vórdinget werck.

Item wen ein meister hefft buten edder binnen vórdinget werck vnde ein ander dat wedder annimpt, de schall so woll an den rath alsze an datt ampt ahne gnade breken, effte he were sick sulff xij midt sinem amptbroderen, datt he desz nicht en wuste, dat idt vórdinget wasz.

35. Alse dat osemunt diur isz, schal men koep geuen.

Item ock willen wy, datt ein iszlick schall sin werck vorkopen, darnha alsze datt oszemundt diur isz; so de olderlude dat nicht na der thidt willen besckicken vnde straffen, will de rath se daruór straffen vnde vmme datt gemene beste wider tho dencken.

36. Schmedelach.

Item ock hebben wy geguntt, datt se er lach mogen midt lage vnde lagesz recht holden gelick ander lage binnen vnszer stadt ahne sunte Canutis lach.

Alle disze vórschreuen artickelen vnnd iszlich besunder hebben wy borgemeister vnnde rathmannen midt vulborde vnde beleuinge der vórgenómpten ampten heten schriuen in vnsen stadtboeck vnde ehn ditt gegenwardige boek van worden tho worden ensz ludes wedderumme gegunt hebben, dar sick ein iszlich desto beth[er] weth in siner kunsten nha thorichten, willen dat ock so strengelicken by pene darinne geschreuen hebben gehalten midt hulpe desz almechtigen.

[Senere Tillægsartikler, her skrevne med samme Haand som de foregaaende Artikler:]

Hir na volget van meisterstucken tho maken.

37. Thom ersten ein groffsmidt schall schmeden tho sine meisterstucke ein woldeexe, ein spade vnde twe hoeffiseren vnstrafflich licke grot vnd lick swar.

38. Ein klenschmidt schall schmeden tho sine meisterstucke twe stighbogelsz drekantich midt ein crutz vnder in der salen, noch twe sparen drekantich midt rume gedupede helsze vnde ein kry hake, wo van oldensz her gewesen isz, vnstrafflich.

39. Ein niestmaker schall schmeden tho sinem meisterstuck edder maken ein kruttscharuer, ein poken midt ein twisnide geriffelde klinge vp beiden siden vnstrafflich.

40. Ein böszemaker schall maken ein busze söuen quarter lanck midt slott vnde alle sinn thobehöringe vnstrafflich.

41. Ein schwerttfeger, de sick vndersteidt tho schmeden, schall maken tho sin meisterstuck crutz vnde knop tho ein degen vnde tho ein swert vnstrafflich, vnd wan ein swertfeger nicht schmeden kan, schall he bereden tho sinen meisterstuck ein swert, ein rapier vnde ein sabell midt alle sin thobehöringe vnstrafflich. Vnderschet den schwertfegersz vnde mestmakersz im beredent: watt benedden der elen isz, behört den mestmaker, tho bereden vnd bauen der elen deszelesz den swerttfeger.

42. Isz datt ock alle samptlich vnsze begehrt, datt keiner ein den andren diszen vnszeren amptsbroderen in seinen arbeit inpasz donn schall, datt grofsmede schölen arbeiten na vnszeren schra vnd klenszmede na ehren arbeit vnde ock böszmakersz tho arbeiten nach wise im amte gesmeden hefft. Summa in allesz, wer iseren vnnd staell schmeden vnde verarbeiten will, datt de dem ampte mach licke vnde recht dohnn.

43. Van olderlude tho kesen dess smede ambtes.

Schall omgaen thue jar olderman tho wesen, vnd de eine ein jar vor dem andern aff tho dancken vnnde vor dem ampte rekenschup to macken, datt sehe recht gedann hebben.

77.

1514, 4. August. Borgemestere og Raad i Kjøbenhavn give Byens Remsnidere, Pungemagere og Taskemagere Lavsaartikler.

Disse Artikler ere gjengivne efter den i Kjøbenhavns Raadstuearkiv opbevarede Resenske Afskriftsamling (s. ovfr. S. 30), i hvilken de findes indførte S. 713—20; de ere tidligere trykte i Kbhvns Dipl. II, S. 198—202. — Paragraftallene ere indtil § 21 tilsatte i Afskriftsamlingens Margen.

Wy borgemestere och raad i Kiøbenhafn giøre alle witterligt, som nu ere och komme schulle, at aar efter guds biurdt tuszinde femhundrede paa det fiortende fredagen nest efter vinc[u]la Petri¹ vppa vort raadhuusz for it siddende raadt var schichet fornumstige mend Boe Jenssen och Lave Hendrichszen, pungemagere, och alle laugsbrøderne af remmesznider embedet, pungemager embedet och taschemager embedet, vore kiere medborgere, szom samme tid forsamlede och tilstede vare, bekærede de dennem, att de ey maa nyde theris embede efter deris sch[r]jaars indholdelsze med barchehan[s]chen, allunede hansche och sømsche hansche, diszligeste met barched leyer, allunet leyer och sømsche leyer, szom schinder och buntmager nu bruge, szom theris schraa eller privilegia iche vdisser, och bade forschreffne remmesnider, pungemager och taschemager osz at efter wor byes privilegia, som wi hafue², schulle schiche oc hielpe, dennem, at theris embede maa blifue wed magt, hafue wi nu szaa schichet det efter deris sch[r]jaars indholdelsze oc embeders leylighed, helst fordi at thet ene embede forderfuer det andet, met mindre en huer bruger szit embede och hollæ thet wed magt, huer effter szin leylighed, szom embedet tilhører, schall remmesznider embedet saa och taschemager embedet och pungemaget embedet hollis i alle maader medt alle puncte och artichle, szom her efter følger.

¹ Petri vincula, den 1. August, faldt 1514 paa en Tirsdag.

² Her følger meningsløst »7 §.

Kbhvns Dipl. har efter »hafue» fire Prikker. Om Byens Privilegier s. ovfr. S. 338 Anm. 4.

1. Først at ingen schall bruge remesznier saa pungemager och taschemagers embede, och schall ingen gjøre hansche af barchet lær, ey af søms lær eller af allunet lær vden remmesznider, pungemager och taschemager, fordi det er deris embede, och huo szom saadant holle vill, hand schall tiene en danne mand udi 2 aar och bedis saa erlig och schellig till embede, och scheer szin mestergierning i oldermands huusz, szaa som thisse artichle her effter komme, udvisser, och schall siden oldermænd och stoelsbroder hans gierning beszee, om hun retferdig er; er hun da retferdig, som hun bør, da bruge hand szit embede, ¹dog ey for inden ² hand er laugsbroder och hafuer gifuet 1 ƒ penninge i bøssen och 4 ƒ vox till meszen och ther till hafue giort laug et fuldt, szom schraaen vdwisser paa remmesznider embede, som thet sig bør, och paa pungemager embede, szom der till hører, och siden bruge sit embede och ey for; scheer det ochszaa, at andre embedsmænd dierfuis till her imod at gjøre, vii *forschreffne* remesznider och pungemager och taschemager bede borgemester och raad, at de wille were os behielpelig at rette ther effter, som ther till bør.

2. Paa remesznier embedet schall hand gjøre et bedsell, fadet hovit laug udi fem ringe och en farøll, fadet udi tree ringe och loddopper paa alle knotte oc fahde en szlet hage och gjør it szpennebelte v-straferdis, och schall hand legge i *tønde* øll ind for brøderne strax den tid, hand scheer szamme mestergierning, och iiij ƒ vox till meszen.

3. Paa pungemager embede schall hand skære it dubbelt par ³ handsche, och radhe dem op med guld och silche, szom ther till bør, och hannd schall gjøre en god ringepung och en god quinnepung, schall hand den schiere i oldermands huusz och szammel[e]dis strax en *tønde* øll ind for brøderne och 4 ƒ vox till meszen, szom fore schrefuit staar.

¹ Her staar: »igen for uden».

² Her staar »paa».

4. Huo szom broder eller syster vill vere i *forscreffne* embede, schall vere v-forructet danne folch, szaa vell mand szom quinde eller och suend, och naar nogen broder haffuer schaaret szin mestergierning, sziden derefter schall hand giøre en mesterkost, naar hand tillszig[es], medt tu fad salt mad, fire fersche retter, tu fad smør och med to oste med huedebrød och schonrougen, szom der till bür, och gifue der till to *tønder* øll szaa vell paa pungemagers embede och szom¹ remmesznider embede.

5. Huilchen mand som anden mands suend holder, ther schils v-loflig fra szin hoszbonde, och vorder ham adtwaret, och vill hand ey ofuergifue suenden, da bøde hoszbonden i *tønde* øll till brøderne, och suenden far till szin hoszbonde, szom hand før tiente, och bøde 2 ℥ vox till meszen, och ingen schall tale broders suend till, førend hand hafuer [talt]² till bunden, szom suenden tient, om hand er schilt loflig ved ham; [giør]² hand ey thette, tha bøde ther to march vox fore till meszen.

6. Huilchen broder szom ey gjør rett kiøbmands godtz, oc kommer der kiere maall ofuer, tha gjør hand thend fuldt, han solde, och bøde 2 ℥ vox till meszen.

7. Enghen fremmeder, szom hid kommer och fører af saadanne walre, schulle ey sellie sit godtz vden standnæ kremmere, som plege at stande ude med deris ware wed konningens rätt oc stadtzens, szom privilegia vdwiisz.

8. Stefne schulle wi holle i oldermands huusz 4 sinne om aaret, then første then neste søndag nest effter paasche marchet, then anden *sancte* Knuds kongis dagh³, then tredie then søndag nest *sancte* Michels dag, den fierde fiorten dage for fastela[u]n; och da schall oldermænd och stoelsbroder beszee huer broders gierning, och huilchen icke szin gierning retferdig hafuer, hand bøde i lauet effter alle broders

¹ *Kbhvns Dipl. II, S. 199 indskyder* ² *Saaledes Kbhvns Dipl. II, S. 199. her »paa«.*

³ *D. 6. den 10. Juli.*

sigelsze, och schall en raadmand tilszigis, som borgemester och raad tillkeszer ther ofuer at were; och huilchen broder¹ iche kommer till stefne, naar han advaris, och hafuer ey loufflig forfald, hand bøde 4 ť vox.

9. Huilchen dreng, som it af *forschreffne* embeder lære vill, gifue strax en *tønde* øll till brøderne och 4 ť vox till meszen, och huilchen broder som tager dreng at lere, hand schall følge hannem ind for brøderne och beviser, at hand er rette med andre artichle, som ther till bør, vnder en *tønde* øll wiide.

10. Huilchen broder eller suend eller giest, szom kifuer eller slaar nogen udi laugshuus eller i gaarden, bøde en *tønde* øll till brøderne och 2 ť vox till meszen, konningens sag och stadtzens v-forsømmet.

11. Huo szom spier eller diszligeste v-remsell gjør i laugs huusz eller i gaarden, eller therer sig v-bequemmelig med szin endæ eller kaller nogen schalch, tiuf eller forrædere, bøde en *tønde* øll och 2 ť vox till meszen, konningens rett och stadsens rett v-forsømmet.

12. Huer broder schall suare och gjøre fuldt for szin giest efter lags ret, end scheer det, at nogen broder biuder giest till nogen stor enibeds kost eller och till noget annet laugs øll, da betale broder for szin giest, szom tilbørligt er, naar szom hannem tillszigis; huor hand sidder der udofuer och vill iche betale inden en forneft tid, gifue 2 ť vox till meszen och betale sziden dubbelt. Och huo szom helst szom oldermænd eller stolsbroder bryder, schulle de betale dubbelt, huad szom i laugs szamkomme scheer.

13. Huilchen broder[s] szøn, szom kand szit embede, hand schall gjøre en half kost och vere der med frie.

14. Døer en dannemand fra szin dannequinde, hun maa bruge embedet dag och aar, om hun iche gifter szig, scheer det ochsaa, at hun gifter szig och fanger den,

¹ *Kbhvns Dipl. II, S. 200 har »laugbroder».*

szom embedet kand och er ey laugs broder, hand vinner lauet, som schraen vduis; kan han och hun andet embede, vere lauet quit.

15. Huilchen mand i embedet er, szom hafuer en suen, szom arbeider szin egen gierning, och hoszbonden fordagtinger hannem for szin egen suen, och selger suenden den gierning, da bøde hoszbonden mod brøderne en *tønde* øll och suenden giffue 3 ŷ vox till alteret.

16. Naar nogen broder eller syster afgang, tha schulle de begengis af lauet met en *vigilias* (!) och tree messere¹, och schall alle sødschende sigis till att følge dem till jorden; huilchen broder eller søster szom iche kommer och varis till, bøde $\frac{1}{2}$ *tønde* øll oc en march vox till meszen.

17. Engen schall kiere annen for fogeden, førend han hafuer kiert ham for oldermanden eller stoelsbroder, vere szig enten hoszbonde eller suend, vden i *tønde* øll till viide, dog konnings rætt och stadsens v-forszømmet, om han der innen falder; kand hannem ey ret [veder]faris den ret er, da kiere szig siden for foget, borgemester och raad, och huo szom oldermænd eller stolsbroder løber offuer med wredhe, bøde $\frac{1}{3}$ *tønde* øll och 2 ŷ vox till meszen.

18. Worder och nogen mand eller quinne, ehue the helst er, som i *forschreffne* remesznider, pungemager och taschemager embede er, nogen tid kiert for olderman och stoelsbrødre for giæld, och kiennis da then, ther paa kieris, at hand er schyldig, da leggis hannem lagdag fore inden 14 dage at betale, szom hannem blifuer forelagt, och hand sielff wedertager och ey will pleye szin embedsbroder reth, hand bød[e] i *tønde* øll till lauet och 2 ŷ vox till meszen och staa sziden szine² laugs brød[r]e till rætte, i naar han kiærer.

19. Skall och ingen mand tale uten oldermands loff,

¹ Her staar «mesteres».

² Her staar «szied».

naar szom stefne holdis; en[d] scheer det szaa, at en broder kierer paa en, och oldermenden gifver thend ene liud, och annen broder ey liude vill och siden paa minnis aff oldermenden at gifve liud och ey will, bøde then broder, szom v-liud gjorde, 4 ℥ vox til meszen.

20. Scheer det och saa, at nogen broder sager anden paa stefne, och dømmis da noget af them effter sin schyld, szom schraaen udwiis, och vill ey liude men gaar ofuerhørig af dør, da were laget saa ner, szom alle brøderne dem tøchis.

21. Huilchen szom sidst broder vorder, hand schall paa embedtz verf [gaa]¹ till alle brøderne, szaa tit szom oldermenden eller stoelsbroder tillsziger, szaa lenge en annen kommer och worder broder, och hand gjør sammelidis; en[d] scheer saa, at nogen broder szidder hiemme fra stefne for broders forszømmelse schyldt, tha bøde hand, szom brøderne schulle advare, alt det, szom broder brød, ther hiemme sad; schall och den, szom szidst broder blifuer, were tilbørlig oc plictig at optenne lius paa vor lags crone i nogher høythider om aaret, szom er først paaschedag, juledag, pindzedag, hellig legeme dag, voris herris opfarelse dag, alle helgene dag, alle apostels dage och alle jomfrue Marie dage², huilchet hand ey gjør eller forszømmer foruden loulig forfald; for huer tid, hand det forszømmer, bøde 2 ℥ vox.

22. Huilche brødre som tillsagt worde af olderman eller stoelsbroder at bere vor laugs stage eller lius i process hellig legeme dag, huilchen af them det forszømmer vden loulig forfald, bøde j *tønde* øll till brøderne och 2 ℥ vox till meszen.

23. Item naar en suend paa *forschreffne* embede kommer i byen i tieniste med nogen laugsbroder, da schall szamme suend beviszis med schellige vidne, at hand er

¹ Saaledes Kbhvns Dipl. II, S. 201. ² Jfr. *ovfr.* S. 156 Anm. 1.

kommen erlig och schellig af sit lære eller med beszeglede breff; huor hand iche det kand giøre, da bøde, som hand vor nyes gangen udi lære her, szom schraaen vdisser om leredrenge.

24. Item disze forschrefne puncter och artichle ville wi och vore effterkommere altid hafue fuldmagt at formere och formindsche effter embedtz leylighed, som embedet kand gafnlig och nyttigt kand vere.

Var thenne schraa giort aar, dagh och stedh, szom foreschrefuit staar, med fogedens fuldbiurd och samtøche at saa udi alle maade holdes schall, som foreschrefuit staar. Till en større beviszning och bedre forvaring, at saa udi szandhed er, henge vi wor stads segell her fore.

78.

1514, 30. Novbr. *Kvittering for, at Skomagerne i Viborg have betalt Gebyret i Kancelliet for Stadfæstelsen af de Artikler, Kong Hans havde givet dem.*

Brevet er gjengivet efter Kopibog over Missiver og aabne Breve 1513—26, Fol. 115 b i Rigsarkivet. Det har tidligere været trykt i Suhms Nye Saml. til den danske Historie, I, 1792, S. 70.

Jep Lywng¹, borgere i Viborg, fih quittanceiam, at han paa skomagers vegne i Viborgh haffuer nw tiill gode rede ladet fornøget myn herres nade xx marck penninge, som the myn herre plictuge vare, fore then theres² gylde skroo oc priuilegier, som koning Hans, gud hans siell nade, giffuet haffde them, motte bliffue wedht theres fulde macht, som myn herre nw sambtøcht och fuldburdt haffuer vedht syn fulde macht at bliffue. Cum clausulis solitis datum Nyborg die sancti Andree apostoli³ anno et cetera mdxiiiij.

¹ Suhms Saml. har «Lybbings».

Nye Saml.

² Dette Ord er oversprunget i Suhms ³ Det er Andreasdag den 30. Novbr.

79.

1515, 17. Maj. *Kristiern II stadfæster de kjøbenhavnske Bundtmageres og Skinderes Lavsartikler.*

Originalen er et Pergamentblad med Kongens vedhængende Segl i Rigsarkivet (Sjælland og Mon. Nr. 87). Artiklerne ere tidligere trykte i Kbhvns Dipl. II, S. 203 og III, S. 26—27, saaledes at Stadfæstelsen er trykt det første Sted, Artiklerne det andet Sted. — Paragraftallene findes ikke i Pergamentbrevet.

Wii Christiern met gudz nade ¹Danmarckes, Norges, Vendes oc Gottes koning, vdwold koning till Suerige, her-tug i Slesuig, Holstenn, Stormeren oc Ditmersken, grewe i Oldenborig oc Delmenhorst¹, giøre alle vitterligt, at wore kiere vndersote aff bwntmagere oc skynder emede haffue hagd hære for oss theres skraa lydendes paa met thesse pwncthe oc articule, som effther screffne staa:

1. Først at inghen skall arbæide bwntmagere eller skynder gerning hære vdi Køpenhaffn till forne, vden han gjør fult for embedet.

2. Item først en broder dør i theres giilde, thaa skulle ij brødre voge offuer ligeth, oc alle brødre oc søstre offre for thet, oc inghen bort gaa, føre thet er begraffuet; hvo ther emod gjør, han giffuer j march wox i gildit, vdenn han haffuer reth² forfald.

3. Item skall han giøre, som bwntmagere embedt skall vinde, mand eller swend, eth graat almwsien, eth buge foer oc eth graat ryge foer, oc hwem som skynder embedt skall vinde, han skall giøre eth offuer liff qwii[n]de skyndkiortel, en mande subenn, eth paar skallid³ barkid³ hand-ske vstraffelig paa allermantz verckested eller gernyngsted; hwilken thet giøre fuldkomelighen, han skall anames for fuld gilde broder; gjør the thet icke, tha skulle the vandre saa lenge, the konde thet forbedre.

¹ Kbhvns Dipl. II, S. 203 har kun ² Kbhvns Dipl. III, S. 26 har »skal-len barken».

³ Kbhvns Dipl. III, S. 26 har »ieth».

4. *Item* hwo skall haffue wort embede, mand eller swend, han skall haffue syt echthe breff oc sit lære breff.

5. *Item* hoo som haffuer anden sted bod for mestere hannwm skall forbiwdes wort embedet hære vt Køpenhaffn.

6. *Item* hwilken qwine, som haffuer misted synd hosbonde aff liffuit, hwn maa bruge embedet eth aar om kryng, men tagher hwn there for inden en anden mand, som icke kan embedet, tha skall hende forbiwdes at bruge wort embedet i nogre mode.

7. *Item* hwilken mesterss baren, som will lære æmbedet aff wort law, han skall haffue halffdelenn frii.

8. *Item* er theres ingang j marc, ij dages kost vstrafelig, x march pendencye, v marc wox.

9. *Item* skall inghen giøre qwii[n]de skyndkiorteale aff vtugenn geringe¹; hoo there emod giøre, haffuer forbrut en tønne øøll oc ij march wox.

10. *Item* skall inghen leyde anden mandz swend, føre hanss retthe steffne er, vnder j tønne øøll oc ij marc wox.

11. *Item* en lære dreng skal giffue en halff tønne øøll oc ij marc wox.

12. *Item* hwem allermænd befaller nøglene till lywsene till kronen i kircken, han skall giffue j marc wox, saa tith han thet forsømmer at tende lywsene.

13. *Item* hwilke [icke] komme betymeligen till steffne, naar the worde tileskede, the giffue j β.

14. *Item* først the dr[i]cke theres selskab, worre there nogher, som andhen fortørnede met ord eller gemynge, han skall giffue j tønne øøll oc ij marc wox, om han kiere thet for fogheden eller borgmesteren, føre han kiere thet for allermænden.

15. *Item* hwem som dricker sig druckend, saa at han vpgiffuer, han giffue j tønne øøll oc ij marc wox.

¹ Kbhvns Dipl. III, S. 26 har »gerninge«.

16. *Item* inghen bede gester vden the, som lawed erre verd, oc sighe allermenden till, hwem the erre.

17. *Item* hoo som ick giffuer allermenden liwd, først han klapper, han giffuer en marc wox.

18. *Item* inghen skall hølle steffne aff gildbrøderne¹, vden ther er en radmand till hoss, hwem radet till setther.

19. *Item* allermenden maa haffue ij geste oc stolzbroderen i gest.

20. *Item* hwo som giøre emod hanss erre, han skall werre embedet saa nær, som embetzmenden wille.

²Hwilken *forscreffne* skraa wii aff wor synderlig gunst oc naade, saa at wor kier vndersotte i bwntmagere oc skyn-der embet till gode oc till bestand oc sameledes at thene gudz thyenste, som *forscreffne* laag plege op at holde, maa her effther dess ydermere vpholdes oc forbedres gud till loff oc heder, haffue wii fulburd oc standfestedet oc met thette wort obne breff fulburde oc stamfeste (!) i alle syne ord pwncte oc articule, som then yndholler oc vdwiiser³.

Samledes wille wii, at inghen fremede bwntmaghre eller køpmend skulle here effther haffue openbare paa gaden eller vyndwe nogne ny foder fall wore vndersote till skade oc forfang; hwo here emod giøre, effther at them lofflig er til-sag oc atwordet, tha skall thet fraa hanum tages, halffdelen till oss oc byen oc halffdelen till then helligenss loff oc gudz thyenste. Thii forbiwde wii alle, ehwo the helst ære eller were kunne, *serdeles* wore fogedher oc embetzmend *forscreffne* wore kiere vndersote, bwntmagere oc skyn-dere her vtii Køpenhaffnn here emod paa *forscreffne* skraa eller noghne syne pwncte oc articule at hindre, hindre lade eller i nogne mode at vforrete vnder wor hillest oc vrede. Giffuit paa wort slot Køpenhaffnn wore herres hemelfarssdag³ aar et *celera* mdxv vnder wort secret.

¹ Her staar »bilbrøderne«.

² Kristi Himmelfartsdag var 1515

³ Hele dette Stykke mangler i Kbhvns den 17. Maj.

Dipl. II, S. 203.

80.

1515, 12 Oktbr. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Barberere Lavsartikler.

Nærværende Skraa er aftrykt efter H. C. P. Sejdels Diplomatarium Flensborgense (II, 1873, S. 111—120), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke lenger synes at være tilstede i Byens Arkiv. I »Stadboken« stod der over Skraaen: »Der barbierer schrae«.

Deme almechtigen tho laue vnd tho uorbeteringhe vnser inwaneren hebben wii burgermesterenn vnd rathmannen der stadt Flensborch vor uns vnde vnser nakamelinghen mydt wolbedachten synnen vnd ripen rade vmme dat ghemeyne best ouerlecht, gesettet vnde gemaket eyne nie schraa, priuilegium, rechticheit vnde herlicheit, wylker wii den ersamen vnser leuen medeborgers alsz de barthschers ghunnen vnde geuen, de sze hirnamals scholen bruken, geneten vnde vastliken beholden in worden, clausulen vnd articulen, wo nascreuen.

1. Ver meisters scholen der wesen.

Item dat ghemene best is beleuet vnde gegunt, dat bynnen vnser stadt vnd stadtgebede nicht mher alsz ver meisters wanen scholen, de sodan ampt bruken in jenigher mathe.

2. Verleye meisters vthghenamen.

Item doctores edder meisters in der medicinen, ogenarste, tennebrekers vnde de reptur brukenn, moghen er kunst in vnser stadt (gelick in anderen) duen.

3. Eyn bysitter.

Item wy willen vnd hebben ock toegelaten, dat se stethliken in ereme lage, morgensprake vnd rechte eyne bisitter vthme rade hebben scholen, de mydt deme olderman der kenth recht vnnd vnrecht.

4. Wo langhe eyne vthhemes knecht denen schal; thome erstenn.

Item so eyne frommeth meisterknecht dyt ampt bruken vnnde besitten wyl, de schal eyne verdendel jars by

eneme meyster hir bynnen thouorenn denen, dat mhe syn handelinge vnd hanteringe irfaren mach.

5. To twen tiden schal men dyt ampt esschen.

To deme ander mål, so de sulue knecht denne bogert er amptbroder tho werden, schal he de erste esschinghe don vppe Bartholomei (edder vppe mydtfasten) vnde geuen eyn halue tunne Flensborger ber tho isliker tit, vnde beiden dar nha eyn verdendel jars.

6. De ander esschinghe.

Tome dorden mal schal de knecht de ander esschinghe des anderen dages in den wynachten don (offte in denn pinxten) vnde togen syn echtebreff vp dat sulue mål.

7. Echtebreff.

Thome verden schal he sin borthbreff nochafftich van vader vnde moder (van der negesten stadt geuen) vor deme bisitter vnde brodern togen, er he ampte vnde gylde besitten vnde bruken schal; dat sulue scholen vrouwespersonen ock don.

8. Ock schal he negen meyster stucke weten.

Thome vefften schal de meysterknecht dar bewisen syn mesterkunst mydt ix stucken, alsz na volget: dat erste is eyn brun appostolicum, dat ander eyn geel vnde grön tractiue, dat dorde Egipsiacum offte mundificatium, dat verde eyn carnatium¹, dat v eyn defensiue, dat vj vngentum album, dat vij eyn grawe apostolicum, dat viij ein gudt blothstoppinge, dat ix eyn recept van populum vnd dialte²; na desser vorhoringe schal em dat ampt gegunt syn, so verne he nochafftich is vnde nene redelike affwisinghe edder orsake hebben vnde wyl torstede bliuen.

9. Wo he schal sweren lages recht to don.

Item dar na schal he sweren tho den hilligen, dat he

¹ Her skal maaske leses «carminativum»: 2: aqua eller spiritus carminativus.

² Unguentum populeon og unguentum de althæa.

lach vnde des lages recht wyl holden vnde genoch don;
de dar enthjegen deit, deme schal mydt vulborde des rades
tho arbeiden vorbaden sin, ock ampte vnd gylde tobruken,
so lange he beteringhe gedan hefft beide deme rade vnde
den broderenn.

10. De broderschup thowynnen.

Szo he denne gedencket er vulbroder tho sin, schal
he in der bussen Cosmi vnde Damiani tho inghanghe sosz
þ geuen dar mede gheuriert.

11. Amptkost twe daghe.

Eyn jar (edder syn halff) dar nha schal he don sin
amptkost vnde geuen twe tunne Flensborger ber brodern
vnd sustern thouoren, dar tho islich dach eyn schincken,
twe versche richt, brade, botther vnde kesze.

12. De bynnen amptes vrieth.

Szo eyn vthhemes knecht bynnen amptes hefft ghe-
vriet, de schal in der bussen Cosmi vnde Damiani twe
rinsche gulden bynnen eyn jar geuen, de schal he ock
buten amptes vorborgen.

13. De buten amptes vrieth.

Szo he buten amptes vrieth, scholen se van beyden
syden mydt ver rinsche gulden gheuriert syn.

14. Eyn beleuynghe.

Eyns meysters kynt bynnen amptes schal dat halue
ampt in allen parthen vrigh hebben vnde geuen nēn gelt
in der bussen.

15. So eyn meister buten amptes vrieth.

Item so eyn meister buten amptes vrieth, schal he vor
de vrouwe don eyn halue amptkost vnde twe gulden in
der bussen, wo bauenscreuet; dat sulue recht scholen de
kinder bynnen amptes genetenn.

16. Wo eyn wedewe dat ampt bruken mach.

Eyn vrowes persōn mach dat ampt bruken, gelick er
man leuede, de wyle sze deyt amptes recht vnde sick

erlich vnnd fromelich helt; wert se anders mydt genochsam bewysz befunden, schal er dat ampt vnde des amptes herlicheit vorbaden syn; dat sulue schal ock den mansz ouerghân, anhe sze konen sick mydt recht entfrien.

17. Eyn ander beleuynghe.

Item wen eyns meisters kynt sick buten landes vorsocht hefft, de dorff nicht dar nha hir bynnen by eneme ander meister denen, men he mach sines vaders werckstede besitten vnde esschen dat ampt eyn mál wo vorseuet, vnde de ix stucken genoch don kan, schal em ampt vnde gylde nicht gheweyert werden, vnde don dar na, wes amptes recht ys.

18. Offte eyn bogeuen meister van buten hir wanen wolde.

Item so eyn begeuen meister buten vnser stadt bogerde syn ampt hir tobruken, so er dre hir bynnen weren, de schal in der bussen Cosmi vnde Damiani soz rinsche gulden reth gelt geuen vnde don dar nha amptes recht; doch schal nochsam bewysz vorghân, wo he sick eyn anderwegen regert hefft.

19. Offte eyn meister van hir toghe.

So eyn meister van hir tudt vnde bruket syn ampt jar vnd dach eyn anderwegen vnde deyt nicht mydtler tidt amptes rechticheit, de schal syn ampt dâl legghen mydt vulbort des rades, edder he do amptes rechticheit, wo van anbeghin.

20. Eyn lærjunghe anthonemen.

Item de eyn leerjunghe annympt, de se tho, dat he echte sy; de schal dre jar offte iij in de lere wesen, dar nha syn begrip is, vnde don bynnen dat erste jar broder vnd suster eyn auenth collacie mydt eyn tunne Flensborger ber, eyn schincke, eyn versk richt, botter vnde kese; wen de tidt vmme kamen ys, schal he dre punt wassz in de busse geuen vnde sin meister viiff gulden tholon; eyn islick ware sick vor schaden, dat he horghe nhenie.

21. Eyn knecht anthonemenn.

Item so syn mesterknecht annahmet ys vnde gades gelt entfangen, de schal vor rechter steuendach (anhe vulbort sines meisters) nicht van em thên, vnde¹ bewyslike orsake by broke ij punt wassz vnde j *tunne* Flensborger beres.

22. Wath islich meister in der bussen giff.

Item na beleuinghe erer ver nu ime leuende is befulbordet, dat eyn islich meister alle sondage schal iiij penningh lubesch in der bussen geuen vnd eyn islich mesterknecht j peningh by broke j punt wassz.

23. Gades dennst.

Van desseme gelde schal de olderman alle jar vppe den dach Cosmi vnde Damiani² vigilie vnde sêlmissen vor brodern vnd sustern ime leuende (och ime dode) laten tho vnser leuen vrowenn mydt allen presteren begân; de jenne vigilie vnde misse waren, scholen xvij 3 hebben, de der eyn vorsumet, schal ix hebben.

24. Broder vnde suster scholen dar wesen.

Item wylker person bynnen amptes sodan gades denst vorsumeth (sunder redelich vorual vnde orluff van deme olderman), de schal anhe gnade j punt wassz beteren.

25. Des oldermans collacie.

Sondages negest Cosmi vnde Damiani² schal de olderman to sineme huse brodern vnde sustern laten vorbaden vnde geuen j *tunne* Flensborger ber, j schincke, grapen brade, lamflesk, brade, botter vnde kese.

26. Alle jar schal rekenschup schen.

Des mandages negest nha vor ix schal de olderman den broderen de schra lesen laten, wor sick eyn islich weth to wachten vor schaden, vnde don rekenschup van vpboringhe vnde vthgiff der bussen, dat eyn islich weten mach, wor der hilligen gelt bliff.

¹ *Maaske*: „anhe“.² *D. e. Cosmus' og Damianus' Dag den 27. Septbr.*

27. De tho broke kamen ys.

De jenne sick brochafftich weth, offte to broke gefunden ys, de schal na vthwisinge der schraa beteren, so he nene gnade bogert edder men schal em panden laten sonder bewer, dar to gelden j punt wassz, de helffte in der bussen, de ander helffte den broderen thouoren.

28. Eyn olderman tho keszen.

Dessuluen morgens scholen se eyn olderman van den oldesten kesen; dem schal men de busse ouerantwerden vnde de schraa, de twe slotel scholen de ander twe meisters van den oldesten by sick hebben, vn de schal olderman dat jar ouer bliuen.

29. We deme anderen vnhouesche worde in der colacie giffte edder sus eyn anderwegen.

Offte eyn broder edder suster geue deme anderen honlike worde, dar se vorsammelt sin, edder sus eyn anderweghen, de schal dar vor iiij β tho wasz beterenn vnde ij β tho ber; de sulue broke geuen ock de den anderen drowet.

30. We an er vnd rucht sprickt.

De deme anderen an sin er vnde rucht secht vnde nicht mydt tuchwerdigen kan nabringen, de schal j tunne beres vnde iiij punt wassz mydt gnaden beteren; de sodan broke nicht mydt willen vthgiffte, so schal de bysitter vnde de olderman vor den rath de sake schelden by vorlust er schraa.

31. Dobbelen edder wedden.

Nummenth schal dobbelen offte jenigerleie spyl vor hebben ock nicht worumme wedden, wen brodere vnde sustere thohope in der collacie vorsammelt syn, by broke iiij β to was vnd ij β tho ber van eyn islich.

32. Van wapenn.

Ock schal nummenth korde, tylissze, tashacker, jensen offte jenigerleie were by sick hebben, wor de vorsamlinge is, by vorlust j punt wassz.

33. Nummenth schal bër ghetenn.

De deme anderen mydt homode, vorsathe vnde wreuel (offte van drunckensschup haluen) begothe edder spyllede bër, de schal vor islich j punt wassz beteren vnde ij ð tho bër.

34. Van ouerulodicheit.

De jenne bynnen offte buten huses van drunckenheit vorlatinge deit, de schal vor eyen islik vj ð tho was vnde vj ð tho bër beteren; szo he dar na by brodern vnde sustern wedder sitthen geyt vnde straffinghe vrumer lude nicht achten vnde rumen wyl, de schall desse vorgemelte broke dubbelt beteren.

35. Wen de olderman vppekloppet.

Item we nicht achten edder horen wyl, wen de olderman vppe kloppet, dat sick eyen islich wete wol tho schicken, de schal desse vorbenomede broke ock dubbelt beteren.

36. De lichte anthostickenn.

Item de oldeste meisterknecht schal alle hilligedage in der kercken vnser leuen vrowen de lichte vor Cosmi vnde Damiani ansticken by broke j punt wassz; is dar ouerst nen meisterknecht, so schal de olderman dat beschicken by der suluen broke.

37. Dat licht to dregenn.

Item des hilligen lichames dach¹ scholen alle meisterknecht de lichte Cosmi vnde Damiani thohorende waren vnde dreghen dorch de stadt, wo wonthlich is, by j punt wasz broke; de jenne eyen licht tobricht, schal dat laten weddermaken by broke vj ð.

38. Was gelt.

Item wen de licht vorbrant sin, so schal de olderman vthe der bussen sodan gelt nemen, dat he de lichte leth wedder maken,

39. Beleuynghe van krancken.

¹ D. e. den 2den Torsdag efter Pinse.

Item so eyn meisterknect kranck wert, schal syn meister xiiij daghe lanck em kost, ber vnde waringhe thodon vorplichtet sin bynnen huses ofte ock buten, so de kranckheit gruwesam is.

40. Vorwandelt sick nicht de kranckheit.

Item so he de kranckheit na der tidt nicht geuriet wert, schal men deme olderman j *marc lubesch* vthe der bussen don, dat de krancke nottrofft sinen liues moghe krigen; so he gheneset, schal he vorplichtet sin der hilligen gelt wedder thogeu; tuth he vor de betalinghe hemelich wech, men schal dat vnder des amptes ingesegel vorscriuen, dat he nicht schal werdich sin, eyn anderwegen dat ampt mydt eren tobruken.

41. Steruet de krancke.

Ouerst so de krancke in goth vorsteruet, schal de meister mydt vorsichticheit sinen nalatenn guderen deme olderman (in gegenwardicheit des bisitters vnde brodern) ouerantwardenn, vnde de wardenen ock vorkopen so vel, dat de hilligen vornoghinge krigen vnde sinen meister betalinge vor de bygrafft; wes dar ouer is, schal men sinen nalatenn vrunden thome besten holden vnde nemen de vmme nasaghe in scriften, dar eyn islich wol thogedencket; hefft he ouerst nenhe gudere, betalt anhe twyuel de almechtige.

42. Eyn paciente anthonemen.

Offte eyn meister eyn krancken annameth hadde vnde deme krancken (edder deme meister) an siner suntheit mysduchte, so mach de meister eyn ander to sick nhemen, dat de krancke nicht werde vorsumeth; dat lon schal erer beide wesen.

43. Offte de krancke wolde van deme ersten meister thên.

So de krancke an synen wunden mysduchte, he nene suntheit irlangen moghe van sinen meister, so schal he

(na vrumer lude irkantenisse) deme ersten meister syn vordienst geuen vnde ghân, wor he wyl.

44. Wath de krancke offeren wyl.

De meister schal deme krancken vorgheuen, dat he schal den beiden patronen j β offeren van islich gulden, na erer vorenynghe, dat he desten er suntheit moghe irlangen; so de krancke nicht ghesediget is, so schal de meister by syner samuitticheit van eyn jewelich gulden j β to offeren den hilligen vorplichtet sin; dar vmme schal he yd nicht bauen redelicheit van deme krancken nemen.

45. Krancken to esschen.

Nen meister schal eyn krancken tho sick esschen edder esschen laten by broke drie ouer (?) xviii β an vns, gelick an dat ampt; so eyn dar vor beschuldiget wert, de enthlegghe sick des mydt recht.

46. De bynnen vnseme recht gewundet wert.

We bynnen dat stadtrecht gewundet wert vnde kumpt tho eneme meister, de schal dat vort deme kemerer offte vagede by syneme eede vormelden; de erste banth schal ouer al ghân.

47. Adergelt.

Item alle meisters scholen de olde gewonthe vor aderen nhemen, alsz vor houethaderen, median vnde branthaderen j β , vor leuer vnde lunghe adern ock vor den schorff adern j witten vor islich; we hir enthjegen deit, de schal twe punt wassz vnde j *tunne* beres beteren; de wath vorgheues don wyl, is vngedwunghen.

48. Van steruynghe.

We bynnen amptes steruet, so schal eyn jeder meister dar eyn schicken tho waken; des anderer dages scholen alle bynnen amptes thorsteden wesen, dar dat lick ys, dar nha dat tho graue thouolgen (anhe redelike entschuldunge vnde orloff) by broke ij β vor islich stücke.

49. Van steueninghe.

Item so de olderman eyn steuentidt vorkundigen ledt, de jenne vnhorsam is, schal vor isliker tidt ij þ tho was vnde ij þ tho ber beteren edder hebbe wyllen des oldermans.

50. Sake tho richtenn.

Alle tosaage van worden edder van schult haluen scholen bisitter vnde olderman vullenkamen macht to richten de hebben, anhe blothwundyge scholen se sick nicht mede bekummeren, vnde so de olderman dat deme keme-
rer offte vagede nicht vormeldet, so schal desse er rech-
ticheit nicht syn.

51. Wen eyn sake vorliket is.

So eyn broder edder suster na der vorlikinghe de sake wedderreppede, offte ock den termyn nicht holden wyl, so gedeghedinget ys, thobetalen, vor eyn islich schal de broke syn iiij þ tho wasz vnde iiij þ tho bær.

52. Jar gelt.

Vor sodan gude statuta, rechticheide, vrigheide vnde wylkøre scholen wy alle jar dem ersamen rade cyn rinsche gulden in den achtedagen wynachten thogeuen vorplichtet syn van deme broke gelde; vnde wen dar veide ankumpt, dat god vorbede, schal eyn vnser meister mede vth thên.

Alle desse vorgenompten wylkore, articule, rechticheide vnde vrigheide samptliken vnde islich besunderen bestedigen vnde confirmeren wy burgermeisteren vnde radtmannen vor vns vnde vnse nakamelinghen in crafft desser scrifftte. Tho merer warafftiger tuchnisse vnde ewiger sekerheit hebben wy sodan amptes statuta van worden tho worden ensludes laten in vnse stadtbock scriuen vnde den vpge-
nompten amptes broderen vnser leuen medeborgeren ghe-
gunt vnde geuen, ghunnen vnd geuen jegenwordich er
eghene sunderge bock thohebbende, dar desse vorbenompten
amptes statuta van worden tho worden ynne gescreuen
stan, dat eyn islich broder vnde suster sick desthe beth
hebbe vor schaden tho wachten, de also vnuorbrecklich

thobrukende vnde thonetende scholen; wyllen de ock so van eneme jewelken bynnen amptes strengeliken, by pene dar ynne gescreuen, hebben geholden mydt hulpe des almechtigen. Gegeuen, gestediget vnde gescreuen na Christi vnser heren gebort dusent viifhundert dar na in deme vefsteinsten vridages negest na Dionisii et sociorum ejus¹.

81.

1515, 5. Decbr. Borgemestere og Raad i Kjøbenhavn give Byens Tømmermænd Lausartikler.

Skraaen er opbevaret i den ovfr. S. 30 nævnte Resenske Afskriftsamling (S. 1301—8) i Raadstuearkivet og er trykt efter denne med Indsættelse af Paragrafstal. — Den har tidligere været trykt i Kbhvns Dipl. II, S. 203—7 og i C. Nyrops Kjøbenhavns Tømmerlav, 1887, S. 239—43.

Wi borgemester, raad och byfoget i Kiøbenhafn giøre witterligt for alle, som nu ere eller komme schulde, at aar [efter] guds biurd m.d.xv onszdagen, som var sancte Nicolae aften², paa Kiøbenhafns raadhuusz med Kiøbenhafns raad och byfogets samtøche var denne schraa gifuen och giort sancte Andreas apostell till louf, heder [och] ære, vppa det at sancte Andre[e] gylle ey schulde nederleggis, oc at guds tieniste ydermere [schulde] øges och opholdes, war det med gyllbrødernis samtøche saa oc begiering, szom da tillstede vare, som ere fornumstige mend Boe Tømmermand, Niels Olsen Timmermand, Per Nielsen Tømmermand oc Ys Jyde Tømmermand med flere af sancte Andre[e] gyll brødre, som de till dem samtøcht for mestermend at vere oppa timmermands [embede], som er Christiern Tømmermand, Hans Bunde, Oluf Hallebach och Henning Timmermand, huilchen schraa som her efter v-brødelige holdes

¹ Dionysius' Dag, den 9. Oktbr., faldt 1515 paa en Tirsdag.

² St. Nicolajdag, den 6. December, faldt 1515 paa en Torsdag.

schall med alle sine puncter oc artichle vppa det, at huer schall schee ret oc schiell, saa vell den, der arbeider, szom den, der arbeider lader, saa at god endrechtighed maa vere iblant menigheden.

1. Om brødre at blifue. Huilchen mand eller suend, szom her nu till stede ere [i] Kiøbenhafn eller her efter till byen kommendis worder, szom kand tømmermands embede, szig der med at bierge, da schall hand blifue borgere inden 6 vger, efter at hand er hid kommen till byen, szom vor privilegia vdwiser, och siden schall hand blifue broder i sancte Andreae gylle oc giøre i alle maader och fu[l]dkommen, som schraaen indeholder, och gifue till indgang¹ vi þ och 2 alb. til selfue (!); søster sammeledis.

2. Om mestermend at blifue. Naar nogen tømmermand eller suend, szom tømmermand embede will vinde, szaa att hand trøster sig och kand vere fuld høfuismand for en bygning, tha² schall oldermænd oc stolsbrødre³ oc to af de andre niestere følge hannem ind paa raadhuuset for borgemester oc raad oc bevisze det med deris æd, at han kand giøre fyldest for hans embede, och schall hand siden self suerge at vilde holde alt det, som den[ne] deris schraa indholder, oc at vere sin oldermænd lydig, som der till bør; der nest schall hand gifue j tøn^{de} øll i embedet och j ƒ vox till sancte Andree gilde. Item naar som tømmermendene holde stefne for dem selfue, da schall hand sig till stefne szaa lenge, at en anden kommer i hans sted.

3. Om tømmermands løn. Om oldermænden eller stolsbrødre⁴ tager nogen tømmermand mester at blifue anderledis, end som forskrefuit staar, da schal huer af dennem hafue forbrudt en løde⁵ ƒ til kongen, anden til raadet och den tredie till sancte Andr[e]æ gilde, och den, som saa v-rettelig vill lade sig tage till mestermænd, naar

¹ Her staar »indgangs».

⁴ Her staar »staldbrødre».

² Her staar »thi».

⁵ Her staar »bøde».

³ Her staar »stadsbrødre».

hand hafuer wundet embedet, som foreschrefuit staar, hafue till løn 4 β huer søgnedag, hand arbeider, om sommeren, mestersuenden iij β och siden viij huide, vij huide och 2 β ¹ huer for sig af de andre tømmersuene, saa at mestermanden schall giøre det med sin æd, at huilchen af dem, som saadant løn schall opbære, at hand kand den løn vell fortiene och giøre fyldest fore. Huem her derfuis² imod at giøre oc dette ey holde vill, bøde første tid en *tønde* øll i embedet oc 2 ƛ vox til gildet; annen reise bøde sammenledis; thet gud forbiude, at det tredie tid scheer, at der kæremaall ofuer kommer, da schall mestermanden [ey] vere sit embede nermere eller borgerschab nermere, end borgemester oc raad wille, oc de andre suenne schulde strafis af borgemestere och raad oc siden fare aff byen som de mend, ey lydigheid vilde holde.

4. Huilchen mestermand som fortinger it arbeide, och en anden mester mand stinger hannem der ud af och tager det arbeide fran ham, da schall den, det giør, bøde 3 sage ƛ till kongen, 3 till raadet och 3 till *sancte Andr[e]æ* gilde, och schall hand iche bliffue wed arbeidet, men den, det først fortingede, hand schall blifue ved arbeidet.

5. Ingen tømmersmand eller suend, som iche hafuer wundet embedet, som forschrefuit staar, schall tage sig³ nogen ny bygning fore, som er ny huus eller anden bygning, szom magt paa kand ligge; huem her imod giør, bøde j loddige ƛ till kongen, anden till raadet och den tredie till *sancte Andree* gilde.

6. Huilchen mestermand som sig tager en suend at lære tømmersmand embede, da schal hand gifue j ƛ vox till *sancte Andr[e]æ* gilde, och schall samme lere suend ey hafue mere første aar end 2 β om dagen.

¹ Her staar »8 β «, hvad der maa eller suend schall tage, som iche vere en *Skrivefej*, jfr. § 6. hafuer wundet embedet, som for-

² Her staar »derfuis«.

³ Her staar: »Ingen tømmersmand osv.«.

7. Huilchen mestermand som anden mands suend holder, der schildes v-loulig ved sin hoszbonde, och vorder hannem advaret, och vill hand ey ofuergifue suenden, da bøde hoszbonden, som suenden holder, j *tønde* øll i embedet, och suenden fare till sin hoszbonde igien, som hand för tiente, och bøde 2 ſ vox till gilde; och ingen schall loche anden mands suend vnder samme brøde; schall oc ingen tale nogen mestermands suend till om tieniste, för end hand haf[ue]r talet hoszbonden till, som schildt loulig ved hannom; huo her imod gjør, bøde j *tønde* øll oc j ſ vox.

8. Stefne schulde tømmermendene holde i oldermændens huusz, saa tit som behof göris, och huilchen som till wares oc ey kommer till stefne vden loulig forfald, hand bøde j ſ vox; schulde de hafue en bisidder aff raadet.

9. Ingen tømmermand eller suend schall kiere den anden for foget, borgemester och raad, førend hand hafuer kieret hannem for hans oldermænd eller stolsbrøder, vnder en *tønde* øll till wide, kongens och stads rett v-forsømmet, om det er om slagsmaal, blaanet eller blødende.

10. Item kieris nogen for gield, da leggis hannem laug dag fore inden fiorten dage at betale nest tillkommen-dis; will hand iche betale, som hannem blifuer forelagt, bøde j *tønde* øll och 2 ſ vox for v-lydighed och staa siden sin embeds broder till rette, naar hand paa kierer.

11. Item naar nogen broder hafuer kieret sig for oldermænden oc stoelzbrødre, och kand hannem iche wede faris rett, da maa hand siden kiere sig for foget, borgemester och raad.

12. Huilche brødre som vorder till vart at kiøbe øll och begere¹ och kommer iche betimelig, bøde $\frac{1}{2}$ *tønde* øll och j ſ vox; item er hand fortreden och iche will, bøde

¹ Her staaar »benches».

j heel tønde øll oc 2 Ɔ vox, vden hand er i loulig forfald,

13. Item huilchen broder eller søster som kommer till at driche och dricher oc iche vill betale sin drich inden fiorten dage der nest tilkommendis, betale dobbelt.

14. Item huilchen broder eller giest, szom kifuer eller drager nogen i haaer i laugshuusz eller i gaarden, bøde j tønde øll oc 2 Ɔ vox, kongens och stadtzens ret v-forsømmet, om hand der inden falder med blonit eller blodinde.

15. Huilchen broder eller giest, som spilder laugs øll medt willie, slaar begere, staabe eller skaaler i sønder, bøde 1 tønde øll till brøderne och 2 Ɔ vox [och] gifue saadan kar, som hand sønder slog, dobbelt igien, och huer broder schall suare och giøre fyldest for sin giest, om hand sig noget forbryder.

16. Item huilchen¹ broder eller giest, som spyer i laugshuusz eller i gaarden, bøde $\frac{1}{2}$ tønde øll och j Ɔ vox.

17. Item huilchen broder eller giest, szom kalder en anden v-quems ord, tiuf, schalch, forræddere i laugshuusz eller i gaarden, bøde j tønde øll och 2 Ɔ vox, kongens och stads ret v-forsømmet, och huad som oldermænden eller stoels brødre bryde, da schulde de betale dobbelt.

18. Item de som blifue till keiste at schienche och iche ville, bøde j tønde øll och j Ɔ vox.

19. Item all stefne schall holdes altid fiorten dage efter all drichen, oc da schall drichen were betalt, som foreschrefuit staar, schall och ingen mand tale uden oldermændens lof, naar stefne holdes; huilchen broder, som kierer paa den anden, och oldermænd giffuer dennem liud oc den anden ey liude vill, da bøde den broder, som v-liud gior, j Ɔ vox.

20. Skeer det saa, at nogen broder sager anden paa steffne, och dømmis da nogen af dem efter sin bewis, som

¹ Her staar »ingen«.

schraaen vdvis, och vill ey liude men gaar ofuer horig af døer, da vere hand ey lauget nermere, end alle laugs brøderne tøchis.

21. Item naar nogen broder eller søster af *sancte* Andreæ gilde afgang, da schulde alle brødre och søstre af *forschreffne* gilde følge den døde till sin leyersted; huilchen broder eller søster, som vares till oc ey kommer, bøde 1 ƒ vox, vden de kunde bevis, at de hafuer loulig forfald.

22. Item biude wi oldermenden och stoelbrødre i *forschreffne* laug och alle menige *sancte* Andreæ gildbrødre och befale denne schraa strengeligen at holde och at rette ofuer dem, som sig forbryde imod de artichle, som *forschreffne* schraa indeholder.

23. Item naar¹ saa scheer, at oldermænd och stoelsbrødre, som nu ere och komme schulde, vilde det for-somme at rette ofuer den, szom sig imod schraaen forbryder, da schulde wi rette ofuer den brødelige och siden ofuer oldermænd och stoelsbrødre med deris fals maal.

Anno ut supra mandagen nest efter conceptionis Marie² vdi danske compagnie da holt Hans Klauszen, borgemestere, stefne med tømmermenden och alle *sancte* Andreæ gildebrødre, da var denne schraa samtøcht af alle tømmermænd och alle *sancte* Andreæ gilde brødre, at de oc deris efterkommere schulde holde *forschreffne* schraa wed alle sin[e] artichler v-brødelig, som *forschrefuit* staar.

82.

1516, 26. Maj. Graabrødrene i Odense give Byens Skomagere Ret til at blive begravede i deres Kirkegaard.

¹ Her staar »huo«.

cember, faldt 1515 paa en Lø-

² Marie Undfangelsesdag, den 8. De-

verdag.

Brevet er opbevaret i en Bircherødsk Afskrift i Rostgaards Samling 4° Nr. 107 i Universitetsbiblioteket og har følgende Paaskrift: »(Findes Originalen med heel og holden segl i Skomagers Lugs-Giemme, og er ingen Forandring paa dette Sigill og det andet, givne 1402, uden størrelsen alleene).« Der sigtes herved til Brevet af 30. Decbr. 1402 ovfr. S. 2—3.

Jeg brother Laurids Hansen, gardian i graabrødre kloster i Othinse, og alle brødre i samme stæd, kundgiøre med dette vort obne brev, at vi have undt og tilstæd alle gildebødre og søstre, unghe og gamle, af skomagers lawed, som kaldes af vor Frue compagni i Otthense, en part og park (!) af vor kiergaardt til deris jordefærd, som der af samme lav udvellies at begraves, hvilken jord er paa sin lengelse fra den vestre kirkedør og neder til muuren¹ og xiiij fra xyngelporten og bort i thet søndre, med saadan skell og vilkor, at de lader sige gardian till eller then, som er i gardians stæd, føre end the grave i fornevnde jord. Og skal thet ingen negtes begravelse af fornevnde law, uden de hindres af verdsens eller den hellige kirkes dom. Til ydermere stadfestelse henge vi vort fornevnte conventz indsegl neder for dette vort obne brev, givet og skrevet i vort fornevnde closter den mandag nest effter guds legoms dag² anno domini m^o d^o xvi^o.

83.

1518, 15. Marts. Medlemmerne af Guldsmedenes, Snedkernes, Malernes og Glarmesternes forenede Lav i Flensborg vidne i en Sag mellem Lavet og Jakob Tamme, Vikar ved Vor Frues eller Ste Løyes Alter i Byens Mariekirke.

Notarial-Instrument paa Pergament i Marie-Kirkens Arkiv i Flensborg; det er her afstrykt efter H. C. P. Sejdels Diplomatarium Flensborgense, II, 1873, S. 130—2, da Originalen ikke har været tilgængelig. Diplomatariet giver en Afbildning af den vedkommende Notars Mærke.

¹ Her synes et Længdemaal udfaldet. dag efter Pinse, var 1516 den 22.

² Kristi Legemsdag, den anden Tors- Maj.

In nomine domini amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimoquingentesimodecimooctauo die vero decimaquinta Martii, hora duodecima vel quasi, indictione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Leonis diuina prouidentia pape decimi, anno ejus quinto, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum presentia presentes et personaliter constituti honesti viri totius opifitii aurifabrorum, sculptorum, pictorum atque vitrificum in oppido Flensburgensi, Sleszuicensis diocesis, videlicet Jacob Glaszemaker et Hans Grothen, protunc oldermanni in predicto opifitio, Hans Dorringh, Peter Esbernszen, Hans Palm, Hinrick Drauan, Cordt Goltsmyt, Lucas Maler, Johan van Tollen, Peter Tuckszen, Broder Maler, Harmen Drewes, Jacob Ebbsszen, Marten Hanszen, Hans Eckleff, Jochim Vorråth et Peter Vrese, hii omnes et singuli conjunctim et diuisim conquirebantur coram me tanquam notario et testibus infrascriptis super nonnullas literas, quas habet dominus Jacobus Tamme, pro tempore vicarie predicti opifitii vicarius perpetuus, in quibus ostendit se habere specialem gratiam et fauorem a predicto opifitio indultum, vt eligere posset suum sororium aut consanguineum, qui post mortem suam deberet presentari ad predictam vicariam predicti opifitii videlicet ad altare diue virginis Marie seu sancti Elogii in ecclesia diue virginis oppidi supradicti in aquilonari parte juxta summum altare ibidem erectum et situm; quapropter predictus Jacob Glaszemaker, oldermannus pro tempore predicti opifitii, proponens et interrogans omnes et singulos supradictos viros et de nouo desuper inquisitionem faciens, in hunc, qui sequitur, modum dicens: dilecti fratres et amici, dominus Jacobus Tamme, vicarius altaris nostri supradicti pro tempore, asserit, se habere nonnullas literas a nobis et sigillo nostri opifitii sigillatas, continentes in se aliquam singularem gratiam, fauorem presentandi hoc beneficium

nostrum, quod modo possidet sororio suo aut alicui sibi consanguineo post mortem suam, quam aut quem gratiam aut fauorem ac consensum sibi opifitium nostrum dedisse, prebuisse et prestitisse omnino prenarratis literis asseritur; quocirca, dilecti fratres, si aliquis vestrum senior aut junior vnquam dedit, prebuit, indulsit prefato domino Jacobo tales literas, gratiam, fauorem aut consensum verbo, facto aut opere, dicat hoc modo pro notario et testibus hic existentibus, quid vniciuique desuper in veritate constat, vt sciamus, quid factum sit, an non. Tum viri supradicti omnes et singuli, non vi, dolo, metu, fraude aut aliqua sinistra machinatione seducti aut circumuenti immo sponte et libere animoque bene desuper deliberato, propositis interrogationibus, responderunt et dixerunt simul et semel, omnes et singuli ac vnus pro omnibus, se nunquam dedisse prebuisse predicto Jacobo Tamme vicario aliquam gratiam aut aliquem singularem aut specialem consensum presentandi alicui de suis aut cuicunque vel aliquas literas vnquam nostro sigillo nostri opifitii sigillatas¹; quod attestamur et iuramentis nostris firmamus ac, vbicunque opus fuerit, coram quocunque et quibuscunque attestari volumus; et ex superabundanti sunt nonnulli nostrum, qui decem annis, antequam predictum opifitium sit fundatum erectumque, fuerunt tales manuales, quibus etiam de huiusmodi consensu nihil constat. Super quibus omnibus et singulis etc. Acta sunt hec in domo et habitatione solita supradicti Jacobi Glaszemakers oldermanni, anno, die, mense et hora, quibus supra, presentibus item honestis viris Peter Matszen et Steffen Clawsszen, laicis, oppidi Flensburgensis

¹ Allerede i Februar s. A. havde Jakob Glaszemaker, Peter Esbernussen og Hans Groten æsket og faaet en Erklæring af Høy Gotsen, deres Medborger i Flensborg, at han, da han i sin Tid skjænkede Vor

Fruer eller St. Loyes Alter i Flensborgs Mariekirke 100 Mark lybsk, ikke havde meddelt Vikaren ved dette Alter, Jakob Tamme, nogen Præsentationsret til Vikariatet (s. Dipl. Flensb. II, S. 128—130).

sepedicti inquilinis et oppidanis, testibus ad premissa vocatis pariterque rogatis.

Et ego Nicolaus Johannis clericus, Sleszuicensis diocesis, publicus sacra imperiali auctoritate notarius, quia dictis inquisitioni, interrogationi et responsioni omnibusque aliis et singulis premissis, dum sic, vt premittitur, fierent et agerentur, vna cum prenominatis testibus presens interfui, caque sic fieri vidi et audiui: ideoque hoc presens instrumentum, manu mea fideliter scriptum, exinde confeci et in notam sumpsi et in publicam instrumenti formam redegei, signoque, nomine et cognomine meis solitis et consuetis signavi et consignavi, in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum rogatus et legitime requisitus.

84.

1518, 6. Avgust. Biskop Gottschalk af Slesvig dømmer i Sagen mellem Guldsmedenes, Snedkernes, Malernes og Glarmesternes forenede Lav i Flensborg og Jakob Tamme, Vikar ved Vor Frues eller St. Loyes Aller i Byens Mariekirke.

Dommen er aftrykt efter H. C. P. Sejdels Diplomatarium Flensborgense, II, 1873, S. 138—9; Originalen, der opbevares i Marie-Kirken i Flensborg, har ikke været tilgængelig.

Van gotts gnadenn wii Gotschalcus, bisschupp to Sleswick, dhon witlich alsweme mith dessemc vnnseme breue apenbar bekennende, datt datum desses breues vor vnns in gerichte syn irschenen de erafftige her Jacob Tammes¹, vicarius inn vnnser leuen fruwenn kerkenn bynnen Flensborch, enes, vnnde de ersamen olderlude vnnde vorstendere der goltsmede, meler, glaserwerder vnnde snytcker ampte darsulues, anderdels; dar her Jacob Tamme de olderlude der vorgeschreuen ampte belanngede mit eneme apene

¹ Biskopens Stævning til ham af 5. Avgust er trykt i Dipl. Flensb. II, S. 137.

besegeldenn breue, worinne desuluen olderlude vnnde ampte ohme de tidt synes leuendes vnnde nha sineme dode syneme suster sone ere vicarie, de desuluen ampte inn vnser leuen fruwen kerkenn hebben to volenennde, to besittennde haddenn vorgunnett vnnde vorschreuen; wor entjegen de olderlude der vpgemelten ampte antwordedenn vnnde sedenn, dat se ohme des vorsegeldenn breues nicht bestundenn vnnde wustenn dar nicht vmme, wanner vnnde van weme ohme de breff vth oreame ampte vorsegelt were, vnnde kendenn datt segell nicht, wenthe se haddenn neen segell; worupp nach notrofftigenn bewage hebben wii sententieret vnnde affgesprakenn, datt, oft desuluen olderlude vnnd brodere dersulue ampte, de dar don vor vnns jegenwerdich werenn, woldenn sweren, datt desulue breff, den her Jacob Tamme togede, vth erame ampte vnnde mith eres amptes segell nicht were vorsegeltt, vnnde were ere segell nicht, datt vor deme breue hengede, so woldenn wii densuluen breff nedderfellich richtenn. Dar alsdenn desuluen olderlude vnnde brodere der ampte alle willich to weren, vnnde sworn jegenwerdich, datt sodane vorschreuinge der vicarie haluen her Jacob Tammen nha lude des breues, denn he togede, vth oreame ampte nicht were gescheen, vnnd bestundenn ohme nenes vorsegeldenn breues vnnde were ere segell nicht, datt vor deme breue hengede, wenthe se hadenn nheen segell: datt ohne gott so scholde helpenn vnnde alle hilgen. Vpp sodan dersuluen olderlude vnnde broder swerent hebben wii den breff nederfellich vnnde machtlos gerichtett; so wii jegenwerdich richtenn inn crafft desser breues. To orkunde myth vnnseme segelle (des wii to saken gebrucken) vorsegelt. Datum vnnd actum Flensborch in Jens Sonnicksen huse ame xvc^{ten} vnnde achtendenn jarenn frigidages nha sancti Dominici¹.

¹ *Dominicus' Dag, 4. Avgust, faldt 1518 paa en Onsdag.*

Ad mandatum reverendi in Christo patris et domini, domini Gotschalci episcopi prefati, Jochim Ode notarius subscripsit.

85.

1521, 8. Maj. Enkedronning Kristine stadfæster de Artikler, som Odense Skomagere havde faaet af Kong Hans.

Det originale Pergamentbrev, hvis Segl mangler, opbevares i Odense Raadstuearkiv og er tidligere aftrykt i »Aktst. til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, 1841, S. 53—54. De Artikler, Brevet stadfæster, maa være de ovfr. S. 299—309 trykte Artikler af 12. Novbr. 1508 for Odense Skomagerlav. — De ndfr. tilsatte Paragrafter findes ikke i Originalen.

Wii Christina mett gudz nade Danmarckes, Sueriges, Norges, Vendes oc Gottes drotningh, hertuginnæ i Sleszuigh i Holsthenn, Stormarnn oc Ditmerschem, indboren hertuginnæ i Sassenn, greffuinne i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre alle witherligt, at wii aff wor synderlig gunst oc nade haffue wndt oc tilladt ¹oc mett thette wortt opne breff ¹wnde oc tillade, at wore kiære wndersatte skomagernæ i skomagere lawg hære i Otthense mwæ nyde alle theres friheder, nader oc priuileger, som thennem giffuit er aff hogborne første konning Hans, wor kiære herre hosbunde ², hwes siæll gudt nade, hwilke friheder oc priuileger wii nw stadfeste oc fulbyrde widt syne fwlde magt at bliffue widt alle ordt oc article ³, som forskreffne wor kiære herre hosbundes breff ther om ydermere indeholler oc wdwiser tiill ewigh tidt at holles, swa at the hære effter mwæ haffue, nyde, brwge oc beholle skulle, ligerwiiss som the hære tiill giortt haffuer.

¹ Det ndfr. S. 382 trykte Brev, hvori Dronning Kristine stadfæster Odense Smedes Artikler, har istedenfor disse Ord: »oc mett wor kiære sons samtycke«. I sin Enkestand havde hun

Næsbyhoved Len til Livgeding med fuld kongelig Ret.

² Kong Hans døde den 20. Febr. 1513.

³ Her staar »articles«.

1. *Item* wele wii oc, at hwilken theres gilbroder will wære wdi forskreffne skomagere lawg, hann schall fult giøre effter theres skroess lydelse, oc ingenn maa lade brwge skomagere embethe hære i Otthense, wthen hann er i skomagere gildett ther sammestedz, ehwo hære diærffues emodt at giøre, haffue forbrott till oss ij þ groth oc till gildett j tønne øll oc ij marck vox.

2. Oc findes ther nogenn skomagere gerning, som forbroett er emodt theres priuileger, tha skulle the haffue fuldmagt at behindre samme gerning paa rette wthen all brøde, oc schall aldermandt i theres embethe atware konningens fogett at opkreff[ue] swadant wide.

3. Dyll aldermandt mett nogenn, ther brødig er, som forskreffuit stoer, tha skall han bøthe ther fore effter gilbrødres samtycke et cetera.

4. Dog mett swa skell, at the skulle lade holle messe oc gudz tiæniste fore wore foreldernæ siæle, som the oss tilsagt haffue, fore sancti Knudz alther hoss koersdørem i sancti Knuds kircke, oc schulle hære effter selge skoo oc stoffle fore redeligt oc skelligt køff, effter som the thennem toffue kwnnæ.

Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ære eller wære kwnnæ, serdeles wore borgemester, radmend oc byfogett i Otthense forskreffne wore wndersotte aff skomagere embethe ther sammestedz her emodt at hindre, hindre lade, møde, platze, dele, wmage eller i noger madhe at wforrette wnder wor drotninglig 'heffnd oc wredhe. Giffuit i wor stadt Otthense wor herres himmelfar affthen¹ anno domini Mdxxi wnder wortt signet.

ad mandatum proprium
serenissime domine regine².

¹ Kristi Himmelfartsdag var 1521 ² Fynske Aktstykker udelader disse
Torsdag den 9. Maj. Ord,

86.

1521, 11. Maj. Enkedronning Kristine stadfæster de Artikler, som Odense Smede havde faaet af Byens Borgemestere og Raad.

Dette Brev er aftrykt efter »Aktst. til Oplysn. om Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, II, 1845, S. 71, da det originale Pergamentbrev, som den Gang var i Odense Smedelavs Eje, nu synes bortkommet. De Artikler, det stadfæster, er den ovfr. S. 243—251 trykte Skraa af 13. Maj 1496. — »Aktst.« har ingen Paragraftal.

Wii Christina mett gudz nade Danmarks, Sverighs, Norges, Venders oc Gottes drotning, hertuginæ i Slesswig, Holstenn, Stormarn oc Ditmerschen, indboren hertuginæ i Sassen, greffinnæ i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre all[e] vitherligt, at wii aff wor synderlig gunst oc nade haffuer wndt oc tilladt oc mett wor kiære søns¹ samtycke wnde oc tillade, at wore kære wndersatte, som ære wdi smedelagett hær wdi Otthensæ, nwæ nyde alle theres friiheder oc priuilegier, som thennem wndt oc giffuit ær aff oss ælskelige borgemester oc radt i forscreffne Ottensæ, hwilke friiheder, priuilegier oc theres gode wilkoer, the tilsamen haffue indenbyrdes, wii nw stadfeste widt syn fulde magt at bliffue widt alle ordt oc article till ewig tidt, som the hær tiil giortt haffue,

1. Item wele wii oc, at ingen maa ladhe brwge theres embitthe hær i Otthensæ, wthen han er i theris gilde ther samestedz oc giør fylleste for segh som theres forfærne hær till giortt haffuer; diærffues nogen hæremodt at giøre, haffue forbroth thre marck emodt koningen oc till gildett j tõe øll oc ij marck wox.

2. Schall aldermand vdi theres embitthe attware koningens fogett op at kreffue swadant widhe, oc dyell aldermand mett nogen, ther brødig er, som forscreffne stoer, bøthe ther for iiij grotte oc ij marck vox.

3. Dog met swa skell, ath the skulle ladhe holle messe oc gudz tiæniste for wores forelderne siæle oc wor

¹ D. e. Kristiern II.

kiære søns¹ fore wor frwæ alther i sancti Albans kircke till ewig tidt.

4. Item hwo som skall i theres gilde, schall være rett ægte wdii alle made.

Thii forbyde wii alle, ehwo the helst ære elle[r] wære kwnne, serdeles wore fogether oc embitzmendt, borgemester, radmendt oc byfogeth hær i Otthensæ forscreffne wore kære wndersatte aff smedegildett ther samestedtz her emodt at hindræ, hindre lade, møde, platze, dele, wmage eller i nogen madhe at wforrette wnder wor drotninglig heffnd oc wredhe. Giffuit i wor stadt Otthensæ lourdagen infra octavas ascensionis domini² anno domini mdxxi wnder wortt signett.

Domina propria.

87.

1524, 30. Oklbr. *Benedikliner-Munkene i St. Knuds Kloster i Odense overtage Tjenesten ved Byens Skræderes Aller i St. Knuds Kirke.*

Det originale Pergamentbrev, der har tilhørt Skræderlavet i Odense, er forgjæves efterspurgt, og Brevet er derfor her trykt efter »Aktst. til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, II, 1845, S. 66—67.

Wii brodher Hans Farssen, prier i sancte Knutz kloster i Otthensæ, oc menigh capitell i same stedh giøre witterlicht meth thete worth obne breff, ath wii haffwe annammet i worth convents giømæ paa schredernes alters wegnæ wti wor kirckæ afførsth ij messe redhæ, eth aff blommet arask och eth aff blaath silkæ aff thet bæsthæ, item j kalck och dysk paa xxv lod, paa hwyлкens kalckess foedh standher jomfru Marie belithæ, item eth skaff, som stander wti koredh och alterens ornamenther skulle ligge

¹ Kong Hans' og Dronning Kristines brodre Kirke i Odense.

ygste Søn Fransiskus dode den 1. April 1511 og begravedes i Graa-
² Kristi Himmelfartsdag var 1521 Torsdag den 9. Maj.

wti, item een liden messe bogh met xiiij messer. Item skwlle wii och huer iij pentz dagh holdhe een messe siunghen aff wor frwæ, och skall ther leges paa orgher tiil *forscreffne* messe, och the skwlle offre tiil then same messe. Och om affthenind tiil *forscreffne* skwllæ wii holdhe viglias for alle gildhsyskene, som aff gangne ære aff *forscreffne* laff, och messer andhen daghen wnder then same *forscreffne* messe, som thi pleghe ath haffwe. Och tiil thet offer skwlle the giffwe oss xxiiij þ meth saadanth wiilkoor, ath thi skwlle sellwf betale thi, som siwngher messen och træer orgher, effther gammel seedwon. Item skwlle the och haffwe iij messer om wghen, som ær om otthensdaghen, løffwerdaghen och søndaghen, och the same messer skwlle wære for gildsyskene, som leffwendis ære, meth fwlth messe och een collecte for thi, som dødhe ære, och for thi *forscreffne* iij messer skwlle thi giffwe oss v marck pendinhæ och ij marck wox tiil liwss om aareth. Tiil ythermere bewiisningh oc forwaringh henghe wii wore indsegle neden for thete wort obne breff. Giffuet i worth *forscreffne* klosther aar effter gudz byrdh mdxxiiij søndaghen nesth for alle hellenss dagh¹.

88.

c. 1524. *Bestemmelser for Bagerne i Malmö om deres Brøds Vægt i Forhold til Kornets Pris.*

Bestemmelserne ere ikke daterede, men da de i Malmö nyere Stadsbog for Tiden 1503—1548 S. 97, hvorefter de her ere trykte, findes indført mellem Breve fra 1524, tør det antages, at de ogsaa ere fra omtr. dette Aar. Den her nævnte Malmö Stadsbog opbevares i Malmö Rådhusarkiv.

Skickelsze om bagere embede huorledis the schulle bage, effter som skeppe rwg oc skepe huede gielder.

¹ Alle Helgendag, den 1. Novbr., faldt 1524 paa en Tirsdag.

Først skwille bagernne her effter bage offuenskaaren skonrogen, oc skall samme schonrogen weyge, nar skeppe rwg gieller j β . xvj lodth.

Item ner skeppe rwg gieller iiij albis, tha skall skonrogene weyge xiiij lodt.

Item naer skeppe rwgh gieller ij β , tha schall schonrogenn weyge xij lodt.

Item naer skeppe rwgh gieller iij β , tha skall hand weyge x lodt.

Item naer skeppe rwg gieller iiij β , tha schall schonrogenne weyge viij lodt.

Item naer skeppe huede gielder iij β , en hwid mere eller mynde, tha schall symlenn weyge viij lodt.

Item naer skepe hwede gielder iiij β , j hwid mere eller mynde, tha schall symlenn weyge vij lodt.

Item naer skepe hwede gieller v β , j hwid mere eller mynde, tha skall symlenn weyge vj lodt.

Item naer skepe hwede gieller vj β , j hwid mere eller mynde, tha skall symlenn weyge v lodt.

Item naer skepe hwede gieller vij β , j hwid mere eller mynde, tha schall symlen weyge iiij lodt.

Dog schall thenne forscreffne schick altydt sza vnderstaaes, ath borgemestere oc raadt skwille alle tydt magt haffwe att formynske eller formere eth lodt mere eller myndre, saa at bagernne kwnde wedt bliffwe etc.

¹Item ner skonraagen skal weyge viij lod, thaa skall rwgbrød weyge xij lod¹.

89.

1528, 24. Februar. Brev, hvorved Malmö Bagerlav udlejer en Grund, som det tænker at bygge et Lavshus paa.

Brevet opbevares i Malmö Museum, og Udstederen har formentlig været Bager, i Omskriften paa det vedhængende Segl staar »Jens Anderss Bag«.

¹ Denne Bestemmelse er tilskreven med en noget senere Haand.

Jeg Jens Anderszen, borger vti Malmø, kiendis och gjør vittherligt fore alle nerwærendis oc kommendis met thette mitt opne breff at haffue nw paa myne egne, mynn husfrugis oc beggis vore ecthe børns vegne, huilket som lengst liffuer, vti leyge *annammet* aff beskedelige mendt Olwff Jepsen oc Twe Olszen, borgere vti Malmø oc oldermenn vti bagere lagit her sammested, enn gord, hvs, jord oc grwnd, ligendis her øster vti Malmø paa thet siødoste hiwrne i thet strede, som kallis Hestemølnestredet, aff hwilkenn forskreffne gord, hws, jord oc grund met all syn bygningh oc retthe tiilhørelsze jegh, myn hvsfrue oc beggis vore børn schulle giffue aarligenn thii mark danske tiill landgille vti allis vore liffs tiidt om *sancte* Morthens dagh hvert aar vti goedh mynt, som her vti Skaane gild, geff oc gengh er tiil gode redhe, yde och betalle sculles (!) *forskreffne* lagis oldermen, som nw ære eller her effther *kommendis* vorde, oc sculle vii selfue lade bygge inden neste sex tiilkommendis aar ith huss thv lofft høyt aff got nyt tømmer oc mwrit emellom stolpe paa thend norre siide vd tiill stredet oc ther tiil met vellferdugh holle the andre hws met goed kiøpstaes bygningh oc holle quit oc frii for alle kongelige oc bys tynger, oc schall *forskreffne* oldermen oc menige brødre vti *forskreffne* bagere lagh, nar thennom løster, fuldmacht haffue vd at legge tiill at bygge eth lagis hvs vppa, tolff alne breett aff øster oc i vester paa thend østre ende aff gorden och aff nor oc i synder saa langt, som grunden er, oc ther fore skall inthet formynskes eller affslaaes aff landgillet i nager made. Item nar som jegh, myn husfru oc børn alle døde oc her aff verdenn aff gangne ære eller thesse *forskreffne*¹ artickle oc vilkor, som myt leyebreff oc indeholder, ey hollendis vorde, thaa scall samme leyebreff dødt oc mactheløst være oc samme *forskreffne* gord oc grwnd met all synn bygningh oc forbett-

¹ Dette Ord er skrevet til over Linien.

ringh, som hand thaa findis, strax qwit oc frii igenn komme tiill forskreffne bagere lagh vdenn alt ydermere rettgangh, hynder eller gensegenn ther emodt vti noget honde made. Tiill thes ydermere vitnesbyrdt haffuer jeg met vilie oc vidskab hengt mit indsegell neden fore thette mit opne breff, som er giffuit vti Malmø sancti Mathie apostoli affthenn anno mdxxviii¹.

90.

1532, 23. Maj. To Raadmænd samtykke i en af Odense Smedelav vedtagen Bestemmelse.

Brevet, der er skrevet paa Papir, tilhører Odense Smedelav. Dets nederste Kant er bøjet om, og i Folden er der anbragt Vox til 8 Segl. De 8 Signetaftryk ere nu helt utydelige.

Vy efftherneff[n]dhe Hans Friiss, Pedher Lauerissen, rodhmendh i Otthenssze, offwerwerendis paa fastendhe steffnæ paa smedie hwssith i Otthenssze ath samtycke met hedherligh mendh Hans [M]²atzszenn, aldhermandh i smedie lagith Andhers Hansszen Kellesmedth, lenszmandh i smedie lagith i Otthensze, och allæ menighe gildh brødhære, inghen vndhen tagith, os effther gudhz byrdh mdxxxij femtthe piingis dagh³ ath vy nw allæ samdrechtheligh samtycke vbrødheligh ath hollæ thette vidhe och vilkor. Item hwem som dragher sindh kniff til sindh gilbrodher vthi vorth lagss hwwss, hwor som vy dryche, handh skal vere erræløss⁴ och gaa baglengis ath dør och aldrih ther indh mære, om handh thet gjør aff vredhe.

Item thette vidhe⁵ och vilkor bepticthe vy oss allæ samen vbrødheligh ath hollæ, och til bedhe vy hedherligh mendh Hans Friis och Pedher Laurissen, rodhmendh i

¹ Mathiasdag faldt 1528 paa Onsdag den 25. Februar.

² Her er et Hul i Papiret.

³ I 1532 var det første Pinsedag Søndag den 19. Maj.

⁴ En Fold i Papiret vanskeliggjör Ordets Læsning.

⁵ Herefter er skrevet og igjen udsløttet »och vidhe«.

Othenssze, ath bezeglæ *mel* oss. Item Hans Mazssen, Anders Kellæsmeth, Hans Mullæ, Matis Knuttzsen, Hans Swerdfegher, Jens Kyndhæ, Thorkil Gridhestøber, Mortendh Smedth, Pedher Thomeszen, Hans Smedth, Staffend Swerfegher och Anders Kandhestøber. Item och bedhe vy allæ gildhbrødher, som icke haffwe indzegil, ath i bezeglæ, som indzeghel haffwe, thette vorth obnæ breff. Anno *el loco* vt [supra].

Tillæg.

Breve vedrørende den samme Art Haandværkerlav hele
Landet over eller flere Lav paa samme Sted.

91.

*c. 1445. Kong Kristoffers Bestemmelser om de skaanske
Guldsmedearbejders Stempling og Lødighed samt om en ny
Mønts Værdi.*

Bestemmelserne ere trykte efter den ovfr. S. 23 nævnte Malmö Stads-
bog Fol. 14 b, hvor de findes med Overskriften: »Paa guldsmedenes em-
bydhe røre thesse efftherscreffne artickles». En Afskrift med Langebeks
Haand findes i Rigsarkivet (Langebeks Samlinger om Gilder og Lav)
med følgende Paaskrift af ham: »Ex registro Malmog. membran. a. Dn.
Pr. Bring communic. 1764». De nedenfor tilsatte Paragraftal findes ikke
i Haandskriftet.

Bestemmelsernes Kong Kristoffer maa være Kristoffer af Bayren, og
naar Scr. Rer. Dan. VII, S. 244 synes at henføre dem til 1490, er det fordi
de dér betragtes som Et med de nedenfor trykte Bestemmelser af 8. Marts 1491,
hvis Aarstal er læst 1490. Noget bestemt Aarstal for dem kan ikke fastslaaes.
Kongens og Raadets i Indledningen nævnte Overenskomst kjendes ikke saa
lidt som Kongens Befaling om den nye Mønt, hvorefter Grossen, d. e. Ni-
penningen, skal være lige med to Lybske. »Vor Møntmester» er Mønt-
mesteren i Malmö; under Kristoffer af Bayren var Malmö nemlig den
eneste danske By, i hvilken der møntedes. Hans Myndel var 1444 »Kon-
gens Foged og Møntmester i Malmö» (P. Hauberg i Aarb. f. nord. Oldk.
1886, S. 179—183 og W. Christensen: Unionskongerne og Husestæderne,
S. 360).

Der er forøvrigt noget Forunderligt i, at Bestemmelserne (§§ 2 og 3) fordre ikke under 15lødigt Solv. I de kjøbenhavnske Guldsmedes Skraa af 1429 tales i Almindelighed om »lødigt Solv« (ovfr. S. 66 § 1 jfr. §§ 31 og 32), og deres Skraa af 1496 paabyder ikke mere end 14lødigt Solv (ovfr. S. 253 § 3), hvad der stemmer med Kong Hans' Forordning af 1491 (ndfr. S. 391). 15lødigt Solv fordres først i Kristiern II's Forordning af 1515 (ndfr. S. 394); støbt Solv skal efter den være 14 $\frac{1}{4}$ lødigt, hamret Solv 15lødigt. Naar det er antydnet (C. Nyrop: Dansk Guldsmedekunst, S. 160 ad S. 28,1), at de forskjellige Bestemmelser ndfr. i §§ 2 og 3 maaske kunde have Hensyn til en lignende Forskel mellem hamret og støbt Solv, turde dette af Tidshensyn dog være tvivlsomt, Fordringen om denne Forskel opretholdes i det Hele ikke længe, Frederik I's Forordning af 4. Decbr. 1526 (s. ndfr. S. 406—7) synes at sløjfe den; Kristian III's kjøbenhavnske Reces af 1537 (Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Love, IV, S. 184 § 22) har den dog endnu, men under 30. Januar 1539 ophæves den udtrykkeligt, ogsaa det hamrede Solv skal nu kun være 14 $\frac{1}{4}$ lødigt (Kbhvns Dipl. II, S. 253—254, Kr. Erslev og W. Møllerup: Danske Kancelliregistranter, 1535—1550, S. 80; den udaterede »Eyne ordenynghe der goltzmede«, der findes i Rigsarkivet i den fra Danske Kancelli stammende »Saml. af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift« er en plattysk Oversættelse af Bestemmelserne fra 1537 og 1539).

Thesse efftherscreffne artickle sende wor nadighe herre konyng Kristoffer erkebiskopen aff Lwnd framdellis ath sende till huert raed i alle køpstædher i Skane, ath borge-mesthere ok raed vndher theris rett thet saa flii i hwer køpstad, ath thet saa hollende vordher, som the efftherscreffne stande. Tesse efftherscreffne artickle røre paa guldsmedenes embidhe, som stor mackt vppa liggher effther then beleyligheth, som konyng Kristoffer ok vortt raed aff Danmarck nw offuereens vordne ære, saasom er om mynthen ok andre stycke, som thesse righe andrørende ære ok mackt paa liggher.

1. Førsth skall huer guldsmed tegnæ syn gernyng, som han gør, meth syth mercke.

2. Item skall inghen guldsmed gøre syn gernyng myndre æn xvj lod¹ till prøff ok forsøgelse vndher syn howitt loth.

¹ Denne Lodighed synes for stor for Bemærkninger) og stemmer ikke Tiden (s. ovfr. i de indledende med § 3.

3. Item alth gernyns sylff skall inthet myndhre holde æn xv lod¹ til præff ok forsøgelse.

4. Item hwer mand ware seg, ath hanum vordher icke thenne forscreffne pwnckt for swar i skeder, bratzser, skale, kanner, knappe, krws, beghere, kalcke, monstranse, faad, saltzer ok alth thet, som horer till hammerslaagh.

5. Item skall huer guldsmed, guld arbeyder, anthworde thet saa gott fran seg ighen, som thet vorder hanum antwordhet, ock icke veryæ vndher syn retth.

6. Item inghen guldsmed skall brende nogher hande mynth, som her i ryghet mynthet er eller ok her effther mynthet vordher, vnder syth liff ok gotz.

7. Item skall een tillsynesmand, som kallis olderman, settis i hwer køpstad, som guldsmede ære, thesse forscreffne artickle forsware skal paa syn retth.

8. Item vore thet saa saghe, ath nogher fwndis them, som thesse forscreffne artickle ey holde ville, tha haffue vy konyng Kristoffer meth vortt raedz raed befaeth vor mynthemesthere thet vndher hans høygesthe ath ransaghe ok forfare vdi huer køpstad ok ther rett retthere vdoffuer ath ware vppa vore vegnæ; ok ther meth befale vy alle vore embitzmend, borgemesthere ock raedmen forscreffne vor mynthemesther her wdi behielpelighe ok bestandighe ath wære vndher then ære ok troskapp, som the oss ok righet plicktighe ære.

9. Item biwde vy konyng Kristoffer alle borghemestere ok raedmen vndher then eed ok troskapp, som the oss ok righet sworyth haffue, ath the strax setthe købeth i huer køpstad meth alle embitzmen effther vor mynth, som vy nw bwdeth haffue ath ganghe, ok ath the iw holde grossen for ij lybske, eller vy vele lade thet rette offuer

¹ Dette Ord mangler hos Langebek.

— Forholdet til Lødheden i §

2 tør næppe forklares ved at antage, at der foran denne Paragrafs

»gernings sylff» er udfaldet Ordet »støbt» (s. de indledende Bemærkninger).

hans høygeste, thet være seg bryggere, baghere, skyndere, swdere, smeder, øltappere ok ehwat the helst ære aff embitzmen; ok thesligis biwde vy ok bønderne ok alle menyge almwæn i Skane, ath the¹ ok saa holde melh thet, som the haffue ath selyæ, ok lade thette nw inghelunde vnder vor heffind, som forscreffuit staer.

92.

1491, 8. Marts. Kong Hans giver Bestemmelser om, hvorledes Guldsmedene skulle mærke deres Arbejder, samt om disse Arbejders Lødighed.

Disse Bestemmelser, der ere trykte efter Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23) Fol. 14 b, henvende sig først til alle Guldsmede »her udi Riget«, men dernæst mere specielt til Møntmesteren i Malmø samt til Borgemester, Byfoged og Raad i Skaanes Kjøbstæder. Det er imidlertid alle Landets Kjøbstæder, Kongen har for Øje, og der er da ogsaa bevaret to enslydende Breve til »Byfoged, Borgemester, Raad og Toldere« i henholdsvis Kjøbenhavn og Ribe, der begge ere daterede samme Dag som det her trykte skaanske Brev og som, naar Bestemmelserne om Møntmesteren i Malmø undtages, begge ere af samme Indhold som dette. Begge Brevene ere paa Papir med bagpaa trykte Voxsegl og bevares i de to Byers Raadstuearkiver. Kjøbenhavns-Brevet er tidligere trykt i Aarsberetn. fra Geh. Ark., V, S. 77—78 og Kbhvns Dipl., I, S. 223—4, Ribe-Brevet i Indbydelsesskr. t. den offentl. Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 8—9.

I »Langebeks Saml. om Gilder og Lav« i Rigsarkivet findes en daarlig Afskrift fra forrige Aarhundrede, efter hvilken den samme Text, som findes i Kjøbenhavn- og Ribe-Brevene, ogsaa har været sendt til »Byfogeder, Borgemestere, Raad og Tollere vdi Malmø«, men muligvis under en anden Dato. Slutningen lyder nemlig her saaledes: »Datum in oppido nostro Landskronegaar feria [ikke »tertia feria«] proxima post dominicam oculi anno . . .« Aarstallet mangler. Afskriften har foroven med Langebeks Haand følgende Paaskrift: »Af en Copiebog hos Biskop Hersleb«.

Wy Hans met gudz nade Danmarckis, Norgis, Vendis ok Gottis konyng, vdwald [konyng]² till Swerigis [rige]², hertwg i Sleszwyg, Holsten, Stormern ok Ditmersken³,

¹ Ordene »ath the« ere skrevne to Gange.

² Saaledes i Ribe-Brevet; Kbhvn-Brevet har kun »vdwald till Sue-

riges«.

³ Kbhvn har »oc hertug i Holzsten«, Ribe har »i« foran Holsten og fjøjer »hertug« til efter »Ditmersken«.

greffue vdi Oldenborg ok Delmenhorst, gøre alle vitherligt, ath oss er till vittende vordhet, ath guldsmederne¹ her vdi righet gøre ok arbeyde møghet onth sylff i gernyng, i huilkit vore kære vndersatthe, ²then mene mand², beswiges them till skade ok forfong i mange made. Thy haffwe vy thet nw offuerweygeth met vore elskelige rigens raed, her nw till stæde vore, ok effther theris raed saa skicket ther om, ath hwer guldsmied ³her vdi vortt righe³ skall setthe byssens ⁴tegn, som han vdi boor⁴, ok syth eghet mercke paa all then gernyng, han gør, ok huer væghen marck sølff skall han gøre ⁴i gernyng⁴ saa gott, ath hwn holler xiiij lod ok eet quinttyn purth sølff; fyndes ok noghen guldsmiede gernyng, som veyghen mark sølff hollder for nædhen xiiij lod vdi, thet skal regnes for falsth gotz, ok then, ther vdgøreth ⁴ok forarbeyder⁴, stande syn rett fore, som for anneth falsth gotz. ⁵Thy bede vy ok biwde edher, Hans Zeber vor mynthemester i Malmøge, ath i vare taghe, ath thette saa holdes aldelis, hwor som i kommendis vorde her i vortt righe; fynde i ok noghen, som her emod gøre, tha hyndrer them ok retther ther offuer them, som bør ath rettis offuer the, som falst gotz handler ok omganger; sammeledis bede vy ok biwde vore kære vndersotthe, borgemestere, byfoghet ok radhet i vore ok kronens kopstæder i Skane ok alle andre embitzmen ok lensmend, ath i ære

¹ Her indskyder baade Kbhvn og Ribe »i vore købsteder«.

² Indbydelsesskr. fra Ribe har urigtigt »ther mere mere«.

³ Baade Kbhvn og Ribe har »i ether by«.

⁴ Disse Ord ere udeladte i Kbhvn og Ribe.

⁵ I Kbhvn. og Ribe lyder det herfra saaledes: »Thi bede wii oc bywde ether, vore byfogdhe, borgemestere, rad oc toldere vdi Københaffn [Ribe], at i waretage, at thette

aldeles swa holdes i ether by, som forscreffuit stander; finder i noget her emod göra, tha hindrer hanum oc retter offuer hanum, som bør at rettes offuer then, som met falst gotz handler oc omganger. Datum o. s. v.« En lignende Myndighed, som det skaanske Brev tillægger Montmesteren i Malmo, tillægges Montmesteren i Kbhvn. ved de kjøbenhavnske Guldsmedes Skraa af 1496 §§ 6 og 7 (s. osfr. S. 253—4).

forscreffne vor mynthemester Hans Zeber eller hans vysse bwd, nar ok huar han edher tillsygendes vordher, behielpelighe ok bystandige paa vore vegne, ath thesse forscreffne artickle i alle made saa holdes vndher then ære ok tro-skapp, som i oss ok righet sworith haffue, ok ladher thet ingelunde. Datum in ciuitate nostra Lundensi 3a feria proxima post dominicam oculi¹ anno domini mcdxc primo² nostro sub signeto.

93.

1507, 21. Novbr. Kong Hans ophæver alle Skomagerlav i Riget.

Det her trykte Brev er udelukkende rettet til Ribe og hæver kun Skomagerlavet i denne By, men rækker dog efter sine Ord ud over Ribe ved at give Alle Lov til at gjøre og sælge Sko og Støvler »i wore kiøpstedher, hvor them lyster«. Af det ovfr. S. 326 trykte Brev af 21. Febr. 1512 angaaende Skomagerne i Slagelse ses det da ogsaa, at Skomagerlavenes Ophævelse har vedrørt hele Landet, og Udstedelsen af nye Skraaer for Skomagerne i Odense (12. Novbr. 1508), Aalborg (17. Maj 1509), Kjøbenhavn (4. Oktbr. 1509) og Præsto (1. Decbr. 1510) jfr. Viborg (30. Novbr. 1514) bekræfter det, men det ses ogsaa heraf, at Ophævelsen kun har været kort. — Brevet til Ribe, der opbevares i Ribe Raadstuearkiv, er skrevet paa Papir og har Spor af et rødt Voxsegl paa Bagsiden; det er tidligere trykt i Indbydelsesskr. til Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 13—14.

Wii Hauss met gudz nade Danmarckes, Sueriges, Noriges, Vendes oc Gotes koningh, hertugh vdi Slessuig, i Holstenn, Stormarnn oc Ditmerskenn, greffue vdi Olldenborgh oc Dellmenhorst, helsæ ether wore kiære vndhersatthe, menige kiøpstede menn vdi Riibe, kiærligenn met gudt oc wor nade. Viider kiære venner, at fore oss haffuer wort elskelige riigens rad, tesligest then menige mann thiidt oc offte kiærdt oc klaget offuer them aff skomagere embithe, swa at the haffue sætt oc giortt vredeligt kiøb paa skoo, oc ther offuer haffue wii mangestedz ladet formane oc tilkende giffuit

¹ Dominica oculi, tredje Søndag i ² Kbhvns Dipl. I, S. 224 har: Fasten, var 1491 den 6. Marts. »somo (!)«.

wore burgemesthere, at the skulde føre ther¹ radt wedt oc theligt vliige affsætte oc vndheruisæ skomagerne, at the gaffue oc solde skoo oc støfflæ, som liige oc skelligt war, oc efftir som i forthiiden wærett haffuer, hwilket wii forfarett haffue, at skomagerne aldeles inthet skøde velæ, menn alligefast, som fore ogenn er, forhorde² oc forholde them i swadanne vliige oc vskællige kiøb. Oc nw ther fore at the ey achte eller skøde velæ wort eller theres burgemestheres budt, tha kalle oc igenn kalle wii alle the priuilegier oc stad festninger paa skraa ellir annenn friiheder, som skomagerne ther i byenn haffue oc them giffne ære ellir stadfæste aff oss, oc ther vdoffuer giffue wii alle, bode indlendiske oc vden-diske, ehwo the helst wære kwnde, fuld macht oc frii løff till at giøre oc giøre lade skoo oc støfflæ oc them at sellge vforwidt i wore kiøpstedher, hwor them³ lyster, fore swadannt kiøb, som skell følger oc i forthiiden wærett haffuer. Giffuit paa wort slott Nykiøpinng wor frwe dag presentationis⁴ aar et cetera mdseptimo vnder wort signet.

94.

- * 1515, 1. Septbr. Kristiern II giver Bestemmelser om Guldsmedearbejders Lødighed, Stempling og Salg over hele Landet, om de Ædelstene, der maa bruges, samt om at Guldsmedene i Sjællands Kjøbstæder skulle høre under Guldsmedelavet i Kjøbenhavn.

Det originale Pergamentbrev, under hvilket der endnu hænger et Stykke af Seglet, ejes af Kjøbenhavns Guldsmedelav, der f. T. har depone-ret det i Dansk Folkemuseum. Lavet ejer desuden en samtidig Afskrift, der kun ved Retskrivningen skiller sig fra Originalen; Bestemmelserne i det ere ordnede paragrafvis, men have ingen Paragraftal. Det originale Brev er aftrykt i Danske Mag. III, 1747, S. 270—4.

¹ Dette Ord er udeladt i Indbydskr. ² Indbydskr. har »the«.

³ Indbydskr. har »forhardes«.

⁴ D. e. den 21. November.

En Afskrift fra omt. 1600 findes i Rigsarkivet (Saml. af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift. Danske Kancelli) i et Hefte, der begynder med en paa forskjellige Punkter ændret Afskrift af det kjøbenhavnske Guldsmedelavs Skraa af 1496, alle Bestemmelser i den, der minde om Katholicismen, ere saaledes strøgne. Afskriften kjendtes ikke, da den nævnte Skraa blev trykt ovfr. S. 251--260. Til Belysning af Tiden før 1536 har Afskriften imidlertid ingen Betydning, men mærkeligt ser det ud, at skjönt Kong Hans' Navn er bevaret i Skraaens Begyndelse, er dens Aarstal bleven forandret til 1516.

Wii Christienn met gudz nade Danmarkis, Norges, Wendis oc Gottis koningh, vdwald koning till Suerige, hertug i Slesuig, Holsten, Stormarnn oc Dyttersken, greffue i Oldenburg oc Delmenhorst, giøre alle witterligt, at efftir wii nw haffue forfarit oc vnderstandit, at guldsmedene her i riget haffue hertill somme forarbeidit saare wogt sølff then menige mand till beswigelse oc stor affdracht, tha haffue wii nw oss oc riget oc then menige mand til nytte oc forbethring giord oc sætth paa guldsmeder æmbedt swo-dan schickelse, som her efftir schreffuit stander, oc wele, at then vti alle sine ordh oc artickle her efftir vbrødeligen skall holldis.

1. Først skall her efftir inghen guldsmedt her vti wor stadt Kiøpnehaffnn ellir nogerstedz i wort rige Danmark forarbeide ringere sølff vnder hameren end thet, som wegne marck ther aff holle skall fæmtænn lodh purt sølff, eth quintin ther aff at bruge till theris remedium oc faare; oc aff støpt sølff skall wegne mark ther aff holle halffæmtende lodh pwrt sølff, eth quintin till remedium oc faare. Sambledis allt thet sølff, som her efftir forarbeides, skall teghnes met eth nyth besønderligt stadz teghen aff hwer kiøpstædt met een krone paa samme teghenn oc hanss mæreck ther hoss staendis, som thet giord haffuer; skall oc inghen giøre ringere gwld end som hanum bliffuer fongit at arbeide, vndertagit loderinge, som thet seg bør. Hwo som her emodt forskreffne artickle bryder oc thette icke swo holder, bliffuer fwnden ther met efftir thenne dag, han

bøde for første tiidt een mark sølff, anden tiidt two mark sølff, tredie tiidt tree mark sølff, fierde tiidt wære æmbedte qwit oc wiide ickē sinn eghen brøde, oc aff swodan brøde thage koningen halffdelen oc wore borgemestere, raad oc guldsmeder embethe ther samestedz anden halffdelen.

2. Item allt brændt sølff garnalie oc baliwn skall her efftir sælges oc kjøbes efftir proffuenn i thet fine sølff, som thet holder.

3. Item inghen skall sælge skeide gwld for fiint gwld, vden thet er proberit ther fore eller thegnit aff oldermænden i æmbethe.

4. Item hwad giord sølff, som her efftir føres fallt i riget aff vdlændske kjøpmænd oc holler dog i thet fine sølff efftir thet stadz teghen oc priuilegium, som thet vti giord er, swodant sølff skall hwer sælge for skelligt werd, efftir som thet holler i thet fine sølff; fordrister seg nogher her emodt at giøre, oc er thet hanum bewiist ellir atward, swodant sølff bliffue forbrwt halffdelen till koningen oc ander halffdelen till borgemester, raad oc æmbethe.

5. Item sambledis allt thet sølff, som her till dags her i riget giord er, skall nw her efftir sælges for skelligh werd efftir sinn arbeidt oc holld vti thet fine sølff vnder forskreffne brøde.

6. Item findes oc her efftir nogher vdlændske kjøpmænd, som haffue giordt sølff fallt, som tegnet er oc ey holler i thet fine sølff, som thet bør efftir then stadtz priuilegium, som thet vti giordt er, swodant sølff, som han vti swodann made haffuer met at faare, skall wære forbrwt, halffdelen till koningen oc anden halffdelen till borgemestere, raad oc æmbethe, som thet findes, oc ther till met løse sig frann koningen, som han giider, vden han kand fonge for seg hiemle i hiemlestædt, som swar ther till till retthe.

7. Item findes oc nogre vdlændske kjøpmænd, som¹

¹ Dette Ord er skrevet to Gange.

føre giord sølff ellir gwld i landet, som vteget er oc ey heller er swo gott i thet fine sølff, som han selger thet fore, swodant sølff oc gwld, som han i swo made haffuer met at faare, skall wære forbrwt, halffdelen till koningen oc anden halffdelen till borgemestere, raad oc æmbethe oc løse seg frann koningen, som han giider, vden han haffuer hiemle for seg, som swar ther till.

8. Item inghen stene skulle sættes i gwld af guldsmeder vden the steene, som eddele ere aff them selffue, som er orient steene oc perle oc bemske steene, oc her met forbywdes atriner¹ oc dupleter oc andre vbekændt steene oc ewentyre; hwo som her emodt giøre her i riget, han haffue forbrwt een lode mark sølff, swo ofte han ther met findes, halffdelen aff same brøde till koningen oc halffdelen till borgemester, raad oc embedte. Sambledis skall inghen kremer, som bruge theris handell met kramb, føre giord sølff fallt i markede paa landet ellir i noget staende krambodh ellir anderstedz i kiøpstæderne, oc bliffuer han logligen atwardt, at han swodant ey giøre moo, oc gjør ther dog emodt, han skall haffue forbrwt een mark sølff halffdelen til koningen oc halffdelen till borgemestere, raad och embethe, her fore vndertages retthe jubilerer, som pleye at faare met sølff oc gwld, the mwe haffue swodant faall i retthe markede.

9. Item haffue wii oc nw vndt oc tilladit, at alle the guldsmede, som boo i wore køpstæder i Siælend oc ey ere swo mange, at the kunde vpholle swodann embedz skraa oc priuilegium, som nw giffuenn ere guldsmeder embedt her i Kiøpnehaffnn², swodan guldsmeder skulle her efftir haffue theris tillfwcht till guldsmeder æmbede i Kiøpnehaffnn, giøre oc hollde met them embedz rætt oc schickelighedt

¹ Dske Mag. III, S. 272 har »citri-
ner.»

² Slutningsstykket ndfr. viser, at der

her sigtes til den Lavet af Kong
Hans under 27. Oktbr. 1496 givne
Skraa (s. ovfr. S. 251—60).

efftir thette wort priuilegium, oc om swo skede, theris bryst fwndes i noget made emodt thesse forskreffne artickle, tha skulle the bøde oc bethre modt oss oc guldsmeder embeth i Kiøpnehaffnn, halffdelen aff swodann brøde till koningen oc anden halffdelen till æmbedt vti Kiøpnehaffnn, oc ther fore skulle two ellir tree aff guldsmeder æmbedt i Kiøpnehaffnn, som forstandt haffue at probere sølff, hwert aar faare till alle markede i Sieland oc till alle the kiøpstæder, som the vti boo, oc probere theris sølff, nær behoff giøris, swo at thet skelligen holles, som thenne wor schickelse nw ther om ythermer forklarer, oc the tillschicke i the kiøpstæder een gwldsmedt, som skall haffue thet stadz tegen, the vti boo, till bewaringe oc forstand haffuer at thegne theris sølff met, som han ther om selff will stande oss till retthe. Santbledis skulle oldermenden i guldsmedt embeth vti Kiøpnehaffnn om alle fiørtænn dage om gaa till alle guldsmede boderne oc bese, hwad ther arbeides, swo at altingh swo redeligen hollet bliffuer efftir thenne woris schickelse.

Findes noget puncte ellir artickle vti then priuilegium oc friihedt, wor kiere herre fader koningh Hanss same guldsmeder embedt nadeligen giffuit haffuer¹, som i noget made ere emodt thenne wor schickelse, tha mæle wi them i swo made aldelis døde oc machtløse, oc hwes same priuilegium ythermere indeholler oc vdwiser, som icke ere modt thenne wor schickelse, vti swodan alle puncte oc artickle haffue wii nw aff wor synderlige gunst oc nade fulburd, sambtyckt oc stadfæst, oc met thette wort obne breff fulburde, sambtycke oc stadfæste wii same wor kiere herre faders priuilegier oc friihedt, som guldsmeder æmbeth nadeligen vndt oc giffuenn ere, her efftir wedt fullmacht at bliffue. Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ere ellir wære kunde, serdelis wore fogeder, embitzmænd, borge-

¹ Se *ovfr.* S. 397, *Anm.* 2.

mester oc radhmænd forskreffne guldsmeder emodt thenne wor schickelse oc priuilegium at hindre, hindre lade, platze, vmage ellir i noget made at vforrætthe vnder wor koninglige hæffn oc wrede, oc wele wii dog self beholle hoss oss fullmacht thenne forskreffne wor schickelse oc priuilegium her efftir at forbethre, formere oc forminskee, efftir som oss oc wor kiere vndersate kand nyttigt oc bestandigt were. Giffuit paa wort slot Kiøpnehaffn sancti Egidii abbatis dagh¹ aar et cetera md decimoquinto vnder wort secret.

95.

1525, 17. Februar. Fjorten kjøbenhavnske Lav, samlede paa Kjøbenhavns Raadhus, begjære, at Byens Borgemestere og Raad hos Kong Frederik I og Biskop Lave Urne skulle erhverve Særritslev Mark bl. A. til Byens bedre Befæstning.

Pergamentbrevet, der opbevares i Kjøbenhavns Raadstuearkiv, er forsynet med 14 Seglremme, af hvilke kun de 12 første bære Segl. De 2 første vise Bomærker, formentlig Kjøbmand Hermen Rølings og Kræmmer Welem Runges; og det Samme er Tilfældet med Seglene Nr. 3, 4, 6 og 11, vedrørende henholdsvis Bryggerne, Guldsmedene, Smedene og Badskjærerne, men saa kommer 6 Lavsegl (Nr. 5, 7—10 og 12) for Bagerne, Skomagerne, Skræderne, Remsniderne, Kjødmængerne og Bundtmagerne; ved de to sidste Seglremme skulde endelig Vognmændenes og Dragernes Segl have været anbragte, men det ser ud, som om der aldrig har hængt noget Segl ved dem. Bagerne, Skomagerne, Slagterne og Bundtmagerne Segl — d. v. s. Seglene Nr. 5, 7, 10 og 12 — ere afbildede i Tidsskr. f. Kunstind., I, 1885, S. 144—5. Bag paa Brevet staar med en samtidig Haand: »Fuldmacht som borgerne haffue giffuit borgemestere och raad att handle om Serritzloff marck 1525.« — Det er tidligere trykt i Kbhvns Dipl. I, S. 357—8.

Wy effthterscreffne Hermen Rølingh, Hans fan Ryen, oldermendt i køpmande lagidt her i Købnehaffn, Welem Rwnge, Bertill Foss i kremmere lagidt, Torckildt Briggere, Jens Lauritssøn i briggere lagidt, Lauritz Guldsmedt, Anders

¹ D. e. den 1. September.

Guldsmedt i guldsmede embede, Hans Mogenssøn, Jep Bagere i bagere embede, Niels Smedt, vnge Lass Smedt i smede embede, Niels Jacobszøn, Jens Truelssøn i scomagere embede, Rasmus Skredere, Knwdt Daa y skredere embede, Dynes Remesnyere, Jacob Remesnyere for remesnyere och pungema[ge]re embede, Mechill Barsebech, Peder Clemmids-søn i kødmongere embede, mester Simen, Hans Pannekock i badskerre embede, Bartholemeus Bu[n]dmagere, Daudt Bu[n]dmagere i bu[n]dmagere och skindere embede, Jep Olssøn, Clemmidt Vogenmandt i vogenmande lagidt, Jep Drauere, Peder Drauere i drawere lagidt, oldermendt och stolsbrødre, gøre vitterlicth och bekendes meth thetthe vorth obne breff, ath aar effther gudz byrdt tusinde femhwnndridt tywe paa thet fempte fredagen effther sancti Valentini mar-tiris dagh¹ vore vy meth alles vore menige lags brødre oc hwer aff oss for sigh och sith lagh och embede forsamlede paa Køpnehaffn rodhus meth flere aff vore metborgere her i byen om Særitzsløff och Særitzsløff marck och fang, som menige Køpnehaffns indbyggere och thenne by kandt være till ewigh nitte oc gaffn, tha haffue vy och alle vore lags brødre meth menige alniwes her sammestædz thet endrecteligen fuldbordt och samtøcht, saa ath thet er alles vore fuldkommelige vilie och vy alle och hwer serdelis ære thet gandske gerne begærindes aff wore borgemestere och raadt, ath the vele være vorth budt till stormectiste høgborne første, vor alder kærste naadige herre och verduge fader meth gudt her Lawe Vrne, vor kære naadige herre bischop, ath the vele verdes och vinne oss samme forneffnde Særitzsløff oc Særitzsløff marck och fangh til ewerdeligh eye till vor² oredriffth och græssgongh, paa thet ath vy tess iddermere och bæder kwnne befeste och fasth gøre thenne by, stormectiste høgborne førsthe, vor alder kærste naadige

¹ St. Valentins Dag, den 14. Februar, ² Her er skrevet »vores«, men c'et faldt 1525 paa en Tirsdag. er udstreget.

herre, verduge fædrer, erlige herrer, strenge eddele ridder och gode mendt, Danmarcks rigis raadt till ære och bystant och menige Køpnehaffns indbyggere till nitte och gaffn, och hwes the wele icke haffue oss fordragh, tha vele vy gerne være i theris nøge ther fore thet beste, som vy kwnne affstædt komme meth tiden. Till iddermere vitnesbyrdt oc fastere foruaring lade vy meth vilie och vedskaff henge vore lags och embitz indzegele her næden for thette vorth obne breff. Giffuedt och screffuidt aar, dagh och stædt, som forscreffuidt staar.

96.

1526, 15. August. Frederik I gjentager en Del af de Bestemmelser om Guldsmedearbejders Lødighed og Stempling, som Kristiern II gav under 1 Septbr. 1515.

De her givne Bestemmelser omfatte kun § 1 af de ovfr. S. 394 trykte Bestemmelser af Kristiern II dog med den Forandring, at det støbte Sølv ikke fordres 14 $\frac{1}{2}$ lodigt, men kun 14 lodigt. — At Bestemmelserne have været rettede til andre Byer end Ribe, tør sikkert antages og støttes ved, hvad der oplyses ndr. S. 402 Anm 1. Det originale Brev paa Papir, med Seglet trykt paa Bagsiden, er opbevaret i Ribe Raadstuearkiv; det har tidligere været trykt i Indbydelsesskrift til Examen i Ribe Katedralskole, 1847, S. 18—19. — Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet.

Wii Frederich met gudz naade Danmarckes, Wendes oc Gottes koning, wdualdt koning til Norge, hertug i Slesuigh, Holsthen, Stormarn og Ditmerskenn, greffue vtii Oldenborig oc Delmenhorst, helsse ether vore kære vndersatt, borge-mesther, radmendt och byfogett i wor købstadt Ribe kær-ligen met gud oc wor naade. Widher, at wii nw haffue forfaret, at gwlsmedher her i rigett haffue her tiil forne¹ forarbeydett soore møgett vogt sølff then menig mand tiil beswigelssse oc stor afdragt, thii haffue wii nw oss, rigett oc then menig mandt tiil nøth[e] oc forbedering giortt oc

¹ Her staar »sornes«.

sett poo gwlsmidt æmbett saadann skichelsse, som her effther følgher, oc wille, at then wdtii alle sinne oordt oc articler her effther wbrodelig skall hollerss.

1. Først skal her effther inghen gwlsmidt her vtii vor købstadt Rybbe¹ eller noghen andhen købstedt her wtii vorth riige Danmarck forarbeyde ringher sølff wndher hammeren end thet, som wegenen marck ther aff holle skall xv loodt pwrth² sølff, eth qwintynn ther aff at brwge tiil thet remedium oc fare, oc aff støfft sølff skall wegenen marck ther aff holdhe xiiij lodt pwrth sølff, ett qwintinn tiil³ remedium oc fare.

2. Sameledes alth thet sølff, her effther forarbedes, skaal regnes met ett besondherligt merke aff hwer købstedt met en kronne poo same mercke oc hans merke ther hoes standendes, som thet giordt haffuer.

3. Skal oc inghen arbeyde ringere gwldt en som hanem bliffwer fangett ath arbeydhe vndhertaghen lødni(n)g, som thet seg bør.

4. Oc hwem her emod gjør oc forskreffne artickler brødher oc tetthe icke soo holdher och bliffuer fondhen ther met effther thenne dagh oc dorwess⁴ til at selghe noghet⁵ sølff, som icke err statz merke poo oc hans merke ther hoes, som sodant sølff forarbeydett haffuer, han bødhe for første tidt en marck sølff, andhen tidt ij marck sølff, tredie tidt iij marck sølff, fierte tidth were embetthet qwidt oc icke vidhe syn eghen brodhe, oc aff sodan brodhe tagher koninghen halffdellen oc wore borghemesther, rodmen oc gwlsmid embedhe ther same stedt andhen halffdelen.

Oc [tha] wii til forne haffue tilscriffuit ether ther om oc sodan ordinanss icke holdes, thii bede wii ether oc

¹ Foran »Rybbe« er der først skrevet »Ottenss«, men dette Ord er derpaa overstregel.

² Indbydskr. har »gwoth«.

³ Indbydskr. indskyder her »thels«.

⁴ Indbydskr. har »derwißs«.

⁵ Indbydskr. har »ringher«.

bøydhe, atii kalle fore ether alle gwlsmedher vtii eders by oc giffue thenum sodan skickelsse oc ordinansse til kendhe oc skicker ¹thet soo¹, at then hollis ved machth vidt alle poncter oc articler, som then indhe holler oc forscriffuit standher, soo framth ath wii² icke skulle haff[ue] tital til ether, om sodan ordinanss oc skickelsse icke holdis her, vidher at rettthe edher effter oc ladher thet ingenlondhe, befallindes ether gud. Giffuit poo wort slott Kopenhaffn wor frwe dag assumptionis Marie³ anno·et cetera mdxxvj wndher wort singnett.

⁴Relator her⁴ Magens Gøye ridder.

97.

1526, 4. Decbr. Frederik I hæver alle Gilder og Lav, bestemmer hvad en Haandværker skal betale for at begynde sit Haandværk, at ingen Haandværker kan være Borgemester eller Raadmand, at Borgemester og Raad skal sætte Priserne paa Haandværkernes Frembringelser, at Forprang og Landkjøb er forbudt, at Guldsmedenes Sølv skal have en vis Lødighed o. s. v.

De nåfr. meddelte, til Odense rettede Bestemmelser ere trykte efter en Langebeks Afskrift i Rigsarkivet (Langebeks Diplomater.), paa hvilken han forneden paa 2den Side har skrevet: »K. Frider. I. Brev om Gilder og Lauger i Othense. Om Forprang, som drives paa Landet af Prester, Fogeder etc. Ao. 1525. Efter Originalen, skreven paa Papir, laant af Hr. Justits R. Gram. Hafn. d. 22 Maji 1735.« En anden enslydende Afskrift ogsaa med Langebeks Haand findes sammesteds i »Langebeks Saml. om Gilder og Lav.« Begge disse Afskrifter ere daterede Barbæres Dag (4. Decbr.) 1525. Men det i Indbydelsesskr. til Examen i Ribe Katedralskole 1844 (S. 67—69) trykte Brev af samme Indhold for Ribe og Varde er dateret Barbæres Dag 1526, og det tidligere i Kolding Raadstuearkiv opbevarede Brev af samme Indhold for Kolding var ogsaa dateret 1526 (J. J. Fyhn Efterretn. om Kjøbstaden Kolding, 1848, S. 188). Dette Aarsstal maa derfor fastholdes, ligesom det af Brevets Indhold og dets forskjellige Udgaver

¹ Indbydskr. har »therfor«.

² D. e. Marie Himmelfartsdag den

³ Er skrevet til over Linien med 15. Avgust.

⁴ Indbydskr. udelader disse Ord.

bestemt fremgaar, at det angaar alle Kjøbstæder i Danmark (jfr. A. Heise i Hist. Tidsskr. 4 R. V., S. 289). Regesta diplom. hist. Dan. 2 R., I, 2, S. 1381 og 1417 har de paagjældende Breve paa hvert sit Aarsaal. — Odense Brevet er i Uddrag meddelt i Vedel Simonsens Odense, II, 1, S. 162—3; Ribe og Varde Brevet i J. Kincks Ribe, I, S. 474. — Bevægelsen mod Lavene var ikke fuldt saa kraftig udenfor det egentlige Danmark. Frederik I havde under 11. April 1526 for Husums Vedkommende kun paabudt: »dat hirmamals alle ampte binnen Husum ahne alle ampte effte gildekosten enen jeden handwercker, de sick dar setten wollen to gebrukende, fry syn scholen« (Chr. Ulr. Beccau: Geschichte Husums, 1854, S. 275).

Wii Frederick meth gwdtz naadhæ Danmarckes, Wendes och Gottis konnynggh, wdworldh konnynggh tiill Norghe, hertwgh wdi Sleswygh, Holsthenn, Stormarnn och Dittmerskenn, greffwe i Oldenborrygh och Delmenhorsth, helsse ether¹ oss elskelige bwrimesther oc raadt oc menyghedt wdi wor kœffstedh Otthense² kierligen meth gwdt oc wor naadhe.

Wydher, ath for oss er berreth³, ath manghe gyldher oc lagh opholdis wti ethers by, oc ther aff kommer thitt och offthe stor twydrætt oc wlydelse y blanth almwæn⁴, hwylkydh wii nw meth wor elskelige ryghens raadt, her nw forsamlyde, haffwe offwerwegheth oc besindeth och ther fore⁵ meth menyghe Danmarckes raadt wyllye och samtycke⁶ saa skykydh, ath her effther wdi inghen kiøbstedh wdi worth ryghe Danmarck skall ophollys nogher gyllær eller lagh enthen skredere gylle, smedy gylle eller noghen andre gyller eller lagh wdi nogher maadhe, men saa manghe, soni i byen boor⁷,⁸ aff hwerth embide er⁹, skall werre i gylle och lagh meth bwrimesther och raadh.

Och hwylkyndh embedzmandh, som vill indflwtthe i byen och wyll brwge nogyth embide, hand maa thet

¹ Indbydskr. indskyder her »alle«.

for vskellig verdt vti sodanne the-
res laghwiss.

² Indbydskr. har »wore købsteder
Ripe oc Warde«.

³ Indbydskr. har ikke disse Ord.

⁴ Her staar »borreth«.

⁵ Her staar »baar«.

⁶ Indbydskr. har her: »oc theslige
embedtzmendt sette theres arbeide

⁷ Indbydskr. har »af hwadt embede
han er«.

gørre och skall ther for gyffwe en rynsk gyllyne tiill byen och ther meth skall¹ brwge hwath erlygh² embydh, ath³ handh kandh, och ey besweris⁴ meth noghen kosth ath gørre andherlyss en som andre borrere meth byens och konghens tynge, dogh skall embydzmennene, som i byen boor⁵, forfare, om handh er godh for siith embyde⁶.

Och ey nogher embydzmendh skal werre bwrimesther eller raadmandh wdi noghen kiøbstedh, then stwndh hand brwger embidiit, andre endh kiøbmendh, och hwylke som kwndhe nogher embide enthen skrederæ, skomaghere, smedhe eller andre, thii skwlle nøges meth therris embide⁷.

Och skwlle bwrimesther och raadt wdi menyghe bwrress offwerwerrelse gørre hwerth aar om s[anc]te Walbwrry dagh en⁸ skyckelse paa, hworth dyrre hwer embidh⁹ skall sellye synne warre, effther som thet er dyrrh, handh skall gøre [aff]¹⁰, och tesligeste paa øll och brødh, effther som kornytt er oc hwmlen geller, och thesligeste paa alle andre købmandzskab effther tidens belelyghed¹¹.

Thii bedhe wii ether alle oc huer serdeliss strenghe-
lighen bywdhe, ath i retthe ether effther at holle thenne
wor skyckelse fasth oc wbrødelighen y alle maadhe och
werre ethers bwrimesther och raadt hørryghe oc lydyghe,
saa framt wii icky skwlle ladhe straffe ether offwer, som
wedh bør, och ther som bwrimesther och raadt skycker

¹ Indbydskr. indskyder her »mwæ«.

² Indbydskr. har »religt«.

³ Indbydskr. har »som«.

⁴ Her staar »beswooris«.

⁵ Her staar »baar«.

⁶ Kilden til denne Bestemmelse er formentlig Kristiern II's verdslige Lov § 62 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, IV, S. 106—7).

⁷ Lignende Bestemmelser findes i Kristiern II's verdslige Lov §§ 3 og 61 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. danske Love, IV, S. 73 og 106) og i

Erik af Pommerns Forordning af 1422 (Aarsb. fra Gehark., V, S. 58; Kbhvns Dipl., I, S. 150) jfr. Kong Hans' Bestemmelse for Odense 1495 § 4 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 214).

⁸ Indbydskr. har ikke dette Ord.

⁹ Indbydskr. har »embedtzmandt«.

¹⁰ Optaget efter Indbydskr.

¹¹ Lignende Bestemmelser findes i en Række Stadsretter s. f. Ex. Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 64—65, 88, 155, 263, 498, 499.

thennem wtlibørlighen modh nogher aff almwæn, thaa wylle wy och¹ ladhe straffe ther offwer wdhen all naadhe².

Sameledis som y och tiith oc offthe haffwe gyffwer oss tiill kendhe oc bekerth, hworledis ath³ landz presther, prouesther, fogedher⁴ oc ryghe bønnen gørre landkiøb oc forprangh ethers by tiill skadhe, tha haffwe wy nw meth wor elskelige rygens raadt giorth thet⁵ saa en skyckelse paa, ath inghen skall ther effther gøre slygh forprangh eller landkiøff imodh then skyckelse, wii oc worth elskelige⁶ ryghens raadt haffwe⁷ giorth⁸; findis her noghen imodh ath gøre, er hand presth, thaa [skal]⁹ bespyndh straffwe hannem¹ ther offwer, er hand en lyghmandh, tha skall wor lændmandh straffe ther offwer.

Haffwer och wort elskelige⁴ ryghens raadt nw samtycth oss, ath hwes brødhe, som ⁸prelathernis och rydher-skafts tienere⁸ falle fore wdi kiøffstedher, thet¹ skall oss komme alth tiill godhe⁹ och wore byfogydher thet anname skwille och gøre oss ther fore goodhe⁹ redhe och reghnskab.

Sker och saa, ath noghen findes wdi ethers by, andelyghe eller wertzlyghe, som erre wor och¹⁰ ryghens offwenbarre findher, her Christiern fordhum konnyng y Danmarck tiill felldiigh i nogher maadhe, lønlygh eller offwenbare, thaa hendher laaghen, wyssen oc borghen aff thennem ath skwille blyffwe tiill stedhe och standne tiill retthe for theryss tiill børlygh domere, nar paa eskyss¹¹.

Bedhe och biwdhe sameledis¹, ath i haffwe godh acth oc tiillsywn wdi ethers by paa gwlsmedh embide, saa ath

¹ Indbydskr. har ikke dette Ord.

ordning af 1422 (Kbhvns. Dipl., I, S. 150).

² Her staar »modhe«.

³ Indskudt efter Indbydskr.

⁴ Indbydskr. har »ther«.

⁵ Indbydskr. har her: »Danmarckens«.

⁶ Indbydskr. har »prelaterne oc ridderschaftsmend«.

⁷ Indbydskr. har her »ther paa«.

⁸ Her staar »gaadhe«.

⁹ Forprang og Landkiøb var alt forbudt i Erik af Pommerns For-

¹⁰ Indbydskr. har her »meniges«.

¹¹ Her staar »elskyss«.

inghen gwlsmedh setther mere [til]¹ lødhe mark sølloff
endh fem qwyntyn koffwer wdi thet allerhøwysthe².

³Och widher all tyngysth ath³ retthe ether effther och
ladher thet inghenlwndhe. ⁴Befaller ether gwdh⁴. Gyff-
wyth y wor stadh⁵ Otthense sancte Barbare virginis dagh
aar *etcetera* mdxxv[j]⁶ wnder wort signeth.

98.

1527, 29. Juli. Svendborg By, repræsenteret ved Borge-
mester og Raad og fire Lav, afkjøber St. Hans Alter i Byens
Fruekirke en Gaard.

St. Hans Alter i Svendborgs Frue Kirke nævnes 1481 (s. ovfr. S. 188)
som opholdt af Byens Guldsmede og Remsnidere, der c. 1450 sammen med
Sværdjegerne dannede St. Hans' Gilde eller Lav (s. ovfr. S. 136 og 139).
— Brevet, der opbevares i Svendborgs Raadstuearkiv, er paa Pergament,
men har kun et underhængende Segl, Svendborgs, alle de øvrige elleve
mangle. Det er tidligere trykt i *Aktst. l. Oplysn. af Danm.'s indre Forh.*
i ældre Tid, I, 1841, S. 113—14.

Wii efftherscreffne Hans Schriffwer, fwldmyndig borg-
mesther wtii Swinborg, her Anders Ingwordson werdighe
fadhers mett gud biscop Jens Andersson[s] official oc prøwest
ibidem, Mattis Mandt, Per Gwldsmidt, Per Bang, Hans An-
dersson, Per Skonungh, Claus Ericsson⁷, Strangy Mavghens-
son, Mortthen Hanne, Hans Nielsøn, radmendt, Ma[t]s⁸ Pers-
son oc fwldmyndigh alderman offwer kiøbmendelageth ibi-
dem Knwdt Bernicke, Albrett Tagisson Swinborges kiemmen-
ner, Niels Matzenn myndigh aldermandth wdoffwer skoniā-
gherlagheth, Jyrghen Kieldesmidt myndig aldermandt aff
smedelageth, Hans Lercke⁹ myndig aldermand aff schredher-

¹ Indskudt efter Indbydskr.

² Jfr. ovfr. S. 389.

³ Indbydskr. har: »her vider at».

⁴ Indbydskr. har ikke disse Ord.

⁵ Indbydskr. har »kiøbstedt».

⁶ Se ovfr. i Indledningen til Brevet.

⁷ Aktst. har ikke læst dette Navn.

⁸ Aktst. har »Niels».

⁹ Aktst. har »Borcke».

lageth oc mennighe indbyghere oc almwe aff Swinborg, bekende, beplichte oc tiilbinde woss oc wore effther kommer arffwinge indbiggher oc almwe ewighee oc ewindeli-ghenn att gifwe tiill *sancte* Hans Baptiste alther wtii wor frwe kircke *ibidem* entthen *forscreffne* alters vicario cappellan eller *forscreffne* altherss werie, szom *forscreffne* alther wti were oc forswor haffwer, orlighee aar seem marck rede peninghe, hwilke peninghe *forscreffne* Swinborges kiemmener skwlle wdgiiffwe tiil gode rede twende tidher om aareth aff *forscreffne* byss rentthe oc indgielddt, halfftredde marck om *sancte* Michels dag oc ii; marck om poske, for then gordt oc eyndom, szom wii haffwe *annameth* fran *sancte* Hans alther oc alther werie welwillighen, szom *forscreffne* althers breff ther paa wdwisszer oc indeholdher, wtii brenden oc i lenghen lighendes syndhen nest radhwsszet, hwilkeen gordt mett aldt syn bygningh oc eyndom skall affbrides oc wdleges tiill mennige bestee oc byiss bestandt att were oc bliiffwe tiill eth ewigt axeltorge oc aldmindeligt marcketh szaa well for indhenbiis indbigghere szom wdenbiis oc tiisligher for landferinge for wdhen marckett szaa well szom i almyndeligt marckett, szom her effther *kommendes* worder. Skede oc szaa, thet gwdt forbywde, att thisze *forscreffne* peninghe oc rente icke wdkomme tiill gode reede aar effther aar, szom *forschriffwet* staar, oc then gwdtz tieniste skwldde formynskess for theres sielle, szom *forscreffne* gordt oc grwndt haffwe giiffweth tiill *forscreffne* alther, tha tiilpliche och bebynde wii wore efftherkommere borgmesther oc raadt oc mennighe byss indbiggher oc almwe att holde *forscreffne* *sancte* Hans alther aldeless wdhen skadhe oc opbigge *forscreffne* alther syn gordt wtii geen wtii bredhen oc y lenghen effther *forscreffne* althers breffs lidelsze, szom ther paa er. Att alle thisze ordt, artickler oc pwncthe skwlle fast oc wbridlighen holdhes ewindelighen, tha haffue wii *orscreffne* borgmesther oc raadt mett mennige Swinborges

indbiggher oc almwe fwldkommelighen oc endrecteligen jaa, willie oc samticke hengdt wor byss oc stadtz indzegell nedhen for thette breff mett forscreffne werdige fadher officials indzegell oc mett alle wores indzegler oc forscreffne lages indzegler. Giffwett oc schriffwet i Swinborgh sancti Olai konges dagh¹ aar effther gwdtz byrdt twsyndhe femhwindredhe xxvij^o.

99.

1536, 12. Juni. Malmø By, repræsenteret ved Borgemester og Raad og fire Lav, hylde Kong Kristian III.

Hyldingsdokumentet, der er paa Pergament, opbevares i Rigsarkivet (Hyldinger Nr. 23). I dets 19 Segltremme hænge 17 Segl; Nr. 1 er Byens Segl; Nr. 2—11 og 13—14 ere de nævnte Borgemestere og Raadmænds Segl, idet Nr. 12 (Oluf Bagers) helt mangler og Nr. 15 er en Voxklump uden noget paastrykt Segl (Poul Fris). Nr. 16—19 ere Skomagernes, Smedenes, Skradernes og Bagernes Lavissegel.

Wy efterschreffne Jep Niellsenn, Hans Jensenn oc Jens Clauessenn, borgemestere vdii Mallmø, Per Harcke, Ditleff Henricksenn, Jacob Guldsmidt, Jep Hansenn, Dirick Morthensenn, Bonauentura Richter, Seuerinn Seuerinsenn, Oluff Bagere, Tyge Christierssenn, Palne Jensenn oc Pouell Friisz, raadmendt, desligeste alle roodemestere² oc menige borgere oc indbyggere her samme stedtz, kiendis oc giøre widerligt for alle mett dette wort obne breff, att wii haffue nu vdii de helligetrefoldighedz nafnn hyllet oc sworet høgborne forste oc stormechtiste herre her Cristiann, koning Fredericks sønn, met gudz naade vduald koning till Danmarck oc Norge, hertug vdii Sleszuig, Holstenn, Stormerenn oc Ditmerskenn, greffue vdii Olldenborg oc Delmenhorst, wor alderkereste, naadiste herre huldskab, mandskab oc tro tieniste met liff oc godz oc der fore haffue loffuet oc for-

¹ D. e. den 29de Juli.

² Her staar »raademestere«.

plichtet oc met ditte wort obne breff loffue oc forplichte paa wor cristelige tro, ære oc redelighedt oss oc wore effterkommere borgemestere, raadt oc menighedt y Malmø at wille oc skulle were forskreffne, høgborne forste, koning Cristiann, koning Fredericks sønn *et cetera*, wor kereste, naadiste herre oc Danmarckis riige hulle oc tro, hørige oc lydige oc holde Malmøes stadt hans kongelige maiestaet oc hans naadis børnn, hwilckit som Danmarckis riigis raadt effter hans naadis dødt oc affgang till koning vdii Danmarck kaarendis oc kesendis worde, till troer handt oc ingern andenn, som tro erlige oc faste vndersaatte bør at giøre vdii alle maade, oc der offuer haffuer hans naades høgmechtighedt loffuit oc tillsagt oss at wille holde oss ygenn widt cristelig skell, log oc rett oc wore stadz friheder oc priuilegier oc gode gamble seduane effter det contractz breues indeholdelsze, som hans naade oss siist vdii Hellszingiør giffuit oc forseglet haffuer¹; vbrødeligenn stadigt oc fast vden alt archt at holldis vdii alle maade. Tiill hues witenesbyrdt haffue wii met willige oc widskaff ladit hengt wort stadtz secret met alles wore indsegle oc met fire wor stadtz embedis indsegle, som er skomageres, smeders, skrederes oc bageres, neden fore ditte wort obne breff, giffuet vdii Mallmø mandagenn nest effter pingis dag² aar effter gudz byrd mdxxxvj⁰.

¹ D. e. den saa kaldte *Malmø Reces* af 6. April 1536 (Kr. Erslev og W. Møllerup: *Danske Kancelliregistranter* 1535—1550, S. 13—16).

² 1536 var det første Pinsedag Søndag den 4. Juni.

TILFØJELSER.

1488, 11. Juli. Raadet i Flensborg giver Byens Bødkere Lavsartikler.

Det her gjengivne Pergamethaandskrift findes i Universitets-Biblioteket (*Additamenta*, 8° Nr. 115). Det er en lille Kvart, hvis Sider ere 10 $\frac{1}{2}$ cm. brede og 15 cm. høje; den er indbunden i et med presset Læder betrukket Træbind og tæller først 32 Sider i to Læg (16 + 16) og dernæst 8 Sider i eet Læg. Artiklerne findes i de to første Læg, i hvilke S. 1—31 ere beskrevne, medens S. 32 staar tom. Det tredje Læg, i hvilket S. 1—5 ere beskrevne og S. 6—8 ere tomme, indeholder en af Frederik II underskreven Stadfæstelse, dateret Kolding den 6. Oktober 1587. Det tredje Læg er syet sammen med en tyk, firefarvet Silkesnor, hvis ene Ende er ført gennem et rundt Hul, der er slaaet i den nedre Margen paa samtlige Blade i de to første Læg, der indeholde de her gjengivne Artikler. Men Seglet, der skulde hænge ved Silkesnoren, mangler. Artiklerne begynde med et fint i Rødt tegnet I, og lignende dog mindre Bogstaver, ogsaa i Rødt, begynde enhver af de følgende Paragrafer, paa de to sidste nær. De nedenfor indsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet. — En nyere Skraa for Bødkerne i Flensborg, dateret den 19. September 1670, findes ogsaa i Universitets-Biblioteket (*Additamenta*, 4° Nr. 517).

In gades namen amen. Na gades bort dusent vehundert jar, dar na ame achtevndeactigestem jare ame fridage vor Margrete der hilligen junckfrowen¹ vmme nute vnde vramen dussere[?] stadt gaff vnde gunnede de ersame rath hir bynnen Flensborch den tunnenmakers vnde den kymers, dat se magen vnde schalen en besclaten ampt hebben vnde holden in naghescreuener wise.

1. Item bynnen dussem ampte scholen nicht mer

¹ D. e. 11. Juli; Margretesdag. den 13. Juli, faldt 1488 paa en Søndag.

wesen men achte botkers vnde soes kymers by vorlust eres amptes.

2. Ok gunnet en de erbenomede rat hir bynnen Flensborg, dat se dusse nascre[ue]ne beleuinge vnde willekore vnder lanck by penen vnde brake dar by ghescreuen holden scholden vnde scholen vt ereme ampte kesen twe olderlude, vnde dar schal de rat en enen vt deme rade vor enen bisitter to schicken, vppe dat alle dinck deste bequemer vnde redeliker gheholden werdt.

3. Nen olderman schal lenger olderman wesen men twe jar. Denne schal men fort twe nie kesen, dede deme ampte nutte sint.

4. Item schalen dusse vorbenomede olderlude alle jar twie deme rade geuen vppe Walburgis vnde vppe Martini¹ to isliker tydt vervndetwintich schillinghe lubesch by vorlust eres amptes.

5. Isset sake, dat dar wol were ame ampte vnde werck maket, dat nicht rechtuerdich were, de genne, de dat ghedan heft, de schal dar var beteren drye achteyn schillinge, de ersten xviii β deme kemener, de anderen xviii β dem vagede vnde de drudden xviii β deme ampte sunder gnade.

6. Makert dar wol werck in deme ampte vnde sinen settenagel dar nicht vp ene sleit, de schal ok vorbraken hebben drye xviii β vorscreuen.

7. Item is dar wol de vnse ampt bogert, de schal dat twie esken, ens to suncte Walburgesdae, to der anderen tydt vppe suncte Martens dae¹, vnde schal to isliker tidt geuen dre schillinge lubesch, vnde to der lasten tydt schal men eme aff edder to seggen.

8. Item alle de jenne, de de vnse ampte wil hebben, de schal strax dre marck lubesch reth gelt tor stede leggen.

9. Item de de vnse ampt bogerdt, de schal to deme alderminsten teyn marck rike wesen vnvorborget.

¹ D. e. den 1. Maj og 11. November.

10. Item kamen hir knechte vanbuten, dede hir bynnen Flensborch arbeiden willen, de schalen in des amptes bussen geuen ene half punt wasses.

11. Item wilk sulfmester, dar de knecht mede arbeitdet, vnde de knecht sodane halue punt wasses nicht vtghegeuen hadde vnde doech lepe, denne schal de jenne, deme he heft ghearbeitet, sodane halue punt wasses suluen vtleggen.

12. Wen de olderluden eren baden vmme senden vnde laten dat ampte vorbaden, vnde jemant were sunder redelick vorval vnde kranckheit vnde nicht torstede queme to rechter tydt, de jenne schal dat beteren midt negen penningen.

13. Item were idt sake, dat de olderlude vmme gingen vnde wolden de tunnen meten, vnde dar jemant wedderstalt ane dede, dat schalen de jennen beteren tegen deme kemenere vnde vagede vnd ok jegen dat ampte sunder gnade in dat hogeste.

14. Item were idt sake, dat dar wol were in vnseme ampte, dede wedderstalt dede jegen dusse beleuinge vnde schickinge dede, denne scholen de olderlude dat vor den rat bringen, vnde de anderen brodere ime ampte schalen en bystendich wesen, dat de jenne sinen hogesten brake dar vor geue deme kemenere vnde deme vagede vnde ok deme ampte.

15. Item ofte dar wol were, dede sin vinstergheft to rechten tiiden, so vor screuen is, nicht to rechter tiid uth en gheue also to sunte Walburgis daghe vnde to sunte Mertens daghe, de schal ghebraken hebben ene halue tunne bers vnde en halff punt wasses.

16. Item alle de jennen, de nu tore tiid myt vns an sodane beleuynge vnde wilkore nach des borgemesters vnde rades syn ghewesen, se syn van groffwerke efte van kymwerke, den is nu tore tiid ghegund vnde toghelaten myt vns sodane ampt to besittende, id sy nu wo id sy. Wen ofte hir na desser tiid wol to vns qweme vnde wolde myt

vns sodane ampte besitten, de ghenne schal hebben synen bortbreff wol beseghelt myt ener stadsegel effte myt enes herredes segel, vnde dar to schal he uth gheuen dree lubesch mark vnde eyne kost to donde myt dreem richten twee daghe, dar dat ampt mede ghenoghet; vnde isset, dat de ghenne, de dat ampt esscheth, is en tunnenmaker, so schal de ghenne maken dree stucke werkes vppe des oldermans dele, dar dat ampt mede noghet vnde vnghestraffeth. Vurder ok is he en kimermaker, so schal de ghenne en kimen maken van soes tunnen, dat id ock vnghestraffet sy; vnde is dar ock jemant van deme kimerwerke, so schal de ghenne maken eyne kerne vnde eynen trichter vnde en span vnghestraffet.

17. Item desgheliken schal ock hebben, welk vrouwe edder junchfrouwe in vnseme ampte begheuen wert, eren echte breff, so verne se buten der stad ghebaren is.

18. Item isset sake, dat dar wol to vns kumpt in de lere, de ghenne schal twe jar weszen in der lere, vnde dar en bauen schal he sinen meister, de ene leret, gheuen twee mark lubesch, vnde so schal he deme ampte gheuen ene tunne bers vnde en half pund wasses, he sy van groffwerke effte kimerswerke, vnde wen he uth der lere kumpt, denne schal he myt eme noch en jar denen vmme ghelt by dessen vorscreuen broke.

19. Item ock mach en islik in vnseme ampte syn eghene kind vrii leren dat ampt, vnde bliff he by deme ampte vnde werd syn eghene man, denne schal he nicht mer uthgheuen alse ene tunne bers vnde en pund wasses.

20. Item welk sulues werd, de hiir enen knecht holt, de ghenne schal deme knechte gheuen enen witten vor de helen tunnen vnde dree pennyngh vor dat klene werk vnde vor de last bende vj \mathfrak{A} vnde dar to de kost.

21. Item wol dar enen knecht holt van deme kimerwerke, de schal geuen vor de kerne teyn pennyngh

lutick vnde groth vnde vor de butten enen witten vnde vor dat span twe pennyngh, vnde welk man hir en bauen ghiift, de ghenne de schal dat beteren myt ener tunnen bers vnde dar to en pund wasses.

22. Item welk botteker kan enen kymerknecht krigen, de mach ene holden vnde arbeiden lathen, ok welk kymer enen bottekerknecht kan krighen vnde holden, de mach deme ghelyck ok so don.

23. Item welk knecht hir arbeiden wil, de schal siick erst den olderluden to baden, vnde is id sake, se ene nicht beholden willen, so mach he hiir denen amme ampte, wor id eme beqweme is, by pene vnde broke achteyn pennyngh.

24. Item wen dar wol uth unseme ampte steruet, denne scholen dar veer uth vnseme ampte de nacht waken, manck den veren schal en olderman weszen, vnde en iderman, se syn vrouwe edder man, deme doden to graue volgen, vnde is id en old mynssche, denne schal me ock offeren by achteyn pennyngh broke.

25. Item efft dar en knecht kranck werd vnde nicht to vorterende heft, denne scholen de olderlude van eneme isliken sulffmeyster enen schillingh lubesch vppe nemen vnde kamen denne deme knechte darmede to hulpe; vnde sterueth he, vnde hefft he nicht, denne scholen de olderlude ene lathen to graue bringen vnde reken dat deme ampte na, vnde en islik schal sin anpard betalen.

26. Item is id sake, dat dar ock wol were manck vns dede syn holt vorarbeydet hadde, vnde neen holt mer en hadde vnde anders neen hold nergen krigen konde, vnde dar wol were manck vns dede holt stande hadde, denne schal he eme vor reth ghelt to ener last holtes auergeuen nicht diurer, alse he dat suluen inghekoft hefft, by broke ener tunnen bers vnde en pund wasses.

27. Item ock schal nemand manck vns hold kopen,

dat en ander manck vns touorne bedinget hefft, vnde is id sake, he dat ghekofft hefft *vnde* nicht en wuste, dat id bedinget was, wen ene dat to wetende werd, denne schal he dat deme wedder auerantworden lathen, dede dat in dat erste bedinghet hadde, by broke ene tunnen bers *vnde* en pund wasses.

28. Item oft id sake were, dat dar wol were manck vns, de vor armode also dat he sulues nicht to arbeydende hadde, de ghenne schal siick to beden bynnen amptes to arbeydende, ofte he spreke den olderluden to effte dar neen ghelt sy in der bussen, dat he krichen konde siick darmede to entsettende, vnde so scholen de olderlude to seen in der bussen, wat gheldes sy, vnde helpen ene dar mede vnde nemen dar vor nochafftighe suluer pande [*vnde nemen dar van beschedenen ghelt also wanlik is van der mark to nemende bynnen Flensborch*]¹ ² edder borgen².

29. Item vurder schal ock nemande in vnseine ampte jemandes tunnenholt vorarbeyden ane vppe syne eghene werckstede by broke enes jewelken amptbroders ene tunne bers *vnde* en punt wasses, sunder dat he orloff heft van deme ampte.

30. Item isset sake, dat dar wol is manck vns effte in natiiden to vns kumpt vnde wil siick voranderen, also dat he ene erlike werdynnen nemen wil, *vnde isset* sake, dat he buten amptes vriget, de jenne schal vns ene amptkost don van der werdynnen wegghen, liker wiis also de sulues werd. Desse kost mach he lozen myt twen lubesschen marken. Isset dat he dat ghelt uthgiift bynnen veer weken van der tiid an to rekende, alse eme dat ampt leth to seggen *vmme* sodane kost to donde.

31. Item weret sake, dat dar wol sy, de dat werk maket *vnde* vorkofft dat, vnde nympt de jenne dar schaden van de, dat werk koste, vnde dat dat gheclaget werd vor

¹ Dette er overstreget.

² Skrevet til i Marginen.

den olderluden, so schal de ghenne, de dat ghemaket hefft, den jennen synen schaden wedder vpp richten, so verne also dat bewislik is.

32. Item weret sake, dat dar wol is bynnen amptes, de den anderen uth halt myt worde effte myt werben, de ghenne schal dar vore beteren ene tunne bers *vnde* en punt wasses sunder gnade; *vnde* *isset* sake, dat dar jemant den anderen blodich effte blauwe sloghe, dat is des rades broke.

33. Item oft id sake sy, dat hiir wol denet myt vns bynnen amptes vor enen bandsnyder, *vnde* de ghenne ghynghe buten amptes *vnde* snyd den borger bande, de nicht bynnen amptes syn, so schal dar ock nemant wesen bynnen amptes, de ene wedder to setten schal, eer he ghebetert hefft jeghen dat ampt myt ener tunnen bers *vnde* myt enen pund wasses. *Vnde* *isset* sake, dat ene wol to setet, eer he ghebetert hefft, so schal de jenne ock des gheliken beteren, de ene to settet, ere he ghebetert hefft.

34. Item so schal hiir ock nemant weszen bynnen amptes, de den anderen schal synen knecht entmeden effte entsponen sunder to rechten tiiden, id sy to sunte Mychaelis effte to passchen; effte hiir wol were, de dat dede, de jenne schal dar vor beteren ene tunne bers *vnde* en pund wasses, *vnde* ock schal dar numment wesen manck vns, de des anderen knecht schal to setten, ane he sy myt fruntschope scheden van den ghennen, dar he mede ghedenet hefft.

35. Item *isset* sake, dat hir wol is manck vns, de synen knecht orloff ghiift, so schal de ghenne deme knechte syn lon rede mede gheuen, *vnde* weret sake, dat he deme so nicht en dede *vnde* deme knechte noch wol behegheliick were hir bynne to wesende, so mach he tho synes werdes taffelen ethen gan, so langhe wente syn werd em syn lon giuift. Wen *isset* sake, dat de knecht wechuerdich is *vnde* wil wannderen *vnde* kan denne syn lon nicht krigen, so mach de knecht gan to den olderluden, so scholen de older-

lude deme knechte syn lon geuen vppe deme, dat de knecht syne reyse nicht vorsumen schal, vnde so schal de jenne dat ghelt wedder uth gheuen vnde schal dar vorbraken hebben ene tunnen bers vnde en pund wasses.

36. Item issed sake, dat dar wol is bynnen amptes, dede vorbroke kumt, vnde eme dach werd ghegheuen vppe sodanen broke vnde denne nicht uth en giift myt willen, so schal men den ghenen lachsoken bynnen amptes vnde vorbeden ene dat ampt wente tore tiid. Vnde isset sake, dat vnse ampt to samende is vnde wy drincken vnse lachdruncke to samende, vnde wy drincken bedderue lude beer vnde wy denne rekenschuppe don vnde scholen vnse beer betalen, dat wy ghedruncken hebben, vnde hiir wol were manck vns vnde brochte syn ghelt nicht tor stede vor siick effte vor de jennen, dede he ghebeden hadde, wen de rekenschupp gheschen is, de ghenne schal vorbraken hebben ene tunne bers vnde en punt wasses.

37. Item isset sake, dat hiir en knecht van buten in kumt, de hiir arbeyden wil, de schal drie stucke werkes maken vppe des oldermannes dele; vnde isset vurder mer, dat he vul don kan vor enen knecht, so mach he hiir denen; kan he ock nicht, so mach he vordan wanderen.

38. Item isset sake, dat dar wol bynnen amptes eneme anderen wat schuldich is, de schal denne vppe der stede nicht vor deme radhe lopen vnde claghen, sunder he schal dat ersten vor deme ampte claghen, vurder so schal dat ampt denne enen dach setten, dede schuldighet werd; vnde betalet he dat nicht vnder deme daghe, so eme dat ampt ghesettet hefft, so schal he de barden dale leggen, vnde deith he dar bauen, so schal he sinen broke to vullen nicht weten.

39. Item offte dar wol were van den olderluden, de dar ghelt neme uth der bussen in ere nutte vnde nicht in

des amptes behoff effte nutticheit, de scholen vorbraken hebben ene tunne bers vnde en punt wasses.

40. Item efft dar wol were van den olderluden, de wat vorsumeden van schult wegen, effte wat id were, de scholen dat suluen uthgheuen.

41. Item efte dar wol were bynnen amptes, de vnrechte sake vorebrachte vnde konde dar nicht to vullen mede kamen vnde nicht nabringen, de schal vorbraken hebben ene tunne bers vnde en pund sunder jenygherleyge barmherticheit.

42. Item wanner dat ampt to hope kumpt, so hebbe wy olderlude myt des amptes willen dat beleuet, dat men schal ene tunne bers upp leggen vnde denne vurdermer nicht lenger to sitten, alse de olderlude vppkloppen; de dar bauen deit, de schal braken hebben ene tunne bers vnde en punt wasses.

43. Item vppe twen tiiden schal en iderman amme ampte to hope kamen also to sunte Walburgis daghe vnde sunte Mertens dage, vnde wol denne nicht en kumpt, de schal allikevele betalen vnde schal dat uthgheuen in achte daghen by broke ene tunne bers vnde en punt wasses.

44. Ok wen dat ampt to hope drincket, denne schal dar nemant manck vns koppslaghen noch wedden vnder vns by broke ene tunne bers vnde en punt wasses.

45. Item oft dar wol were, dede vnse ampt wolde to hope vorbaden, de schal enen schillingh tor stede leggen.

46. Item welk broder bynnen amptes schuldich is, id sy beerghelt edder ander schuld, dat deme ampte an gheld, vnde dar wol is vnde siith darmede myt vorsate vnde wil sodane ghelt nicht uthgheuen myt willen, so scholen de olderlude den jennen dach vorelegghen, dat he sodane ghelt betale bynnen sodanen dach, vnde de ghenne noch myt wreuele siith vnde wil denne noch nicht sodane gheltt uthgheuen myt willen, so scholen de olderlude dat ampt

to hulpe nemen vnde scholen to gan vnde scholen eme dat ampt vorbeden vnde negelen eme dat vinster to. Vnde isset sake, dat he dar bauen noch arbeýdet, so scholen de olderlude noch dat ampt to spreken vnde scholen to samende gan vnde nemen ene sodane werk vnde bringen dat deme kemener effte deme vaghede also vaken, alse he myt vnwillen arbeýdet, beth so langhe dat he vul vnde al betalt, dat he plichtich is, dat deme ampte anghelt.

47. Item we dar brickt an vnse ampt, de schal sinen broke gheuen bynnen veerteyndaghen, dat sy watte broke, dat id sy, by broke ene tunnen bers vnde en punt wasses.

[*Herefter med en anden, samtidig Haand.*]

48. Item wardt dar wol in vnsem ampte vntichte tolecht, dat ere vnde ok ruchte angeit, de schal de barden leggen, beth he sick des midt stadtrechte afghelech heft, by vorlust des amptes.

49. Vnde ick Ekkgardus Hayngk, nw tor tydt stadtscriuer, hebbe an dusse scra scriuen laten van beuele des ersamen rades to Flensborch, dat bekenne ik midt miner egenen hantschrift.

101.

1488. Skraa for Sankt Hansgilde i Skarholt.

Gildet er omtalt ovfr. I, S. 223 (jfr. S. 170). Det dér nævnte originale Pergamenthaandskrift synes tabt. Skraaen er her trykt efter et Papirhaandskrift i Universitets-Biblioteket (Additamenta Nr. 204 i Kvart). Haandskriftet, der er indbundet i et Papbind, er upagineret og indeholder først Skarholtskraaen, derpaa Skraaen for St. Gertrudsgildet i Hellested (ovfr. I, S. 169 ff.), begge i Afskrifter fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, og endelig en Original-Vedagt for Sonderjernløse Bymænd af 1598. Skarholtskraaen meddeles i to Redaktioner, en dansk og en kortere latinsk, af hvilke den sidste muligvis er den ældste. Efter den komme følgende Notitser, der ere afskrevne med samme Haand som Skraaen: »Anno 1664 den 12. Julii forærede hæderlig oc Vællerd Mand Hr. Peder Christensen i Kjøge mig denne Gilde Skraa. Lyder Siffuersz.» og »Nunc est in manibus Viri Reverendi et docti Domini Petri Syw Pastoris Hellestadenensis in Sialandia 1692 in memoranis, unde ego hæc descripsi. Peder Christensen nævnes som Sognekapellan i Kjøge og Ølsemagle mellem 1637 og 1665 (Wiberg); Peder Syw dør 1702 som Sognepræst i Hellested.

Ex membranis domini Petri Syw.

Thettæ gille er optagit gud till lof, hed[e]r oc æræ, jomfru Maria oc *sancte* Johans apostel oc euuag[elis]t, oc ær skicket oc sammensath eeth statutum, som almen[n]ilige kallat ware skroo, i alle mothe oppeholde skolend vnne[r] brøde, som nu *efterscreffuet* stoor.

1. Primo, at hwilken broder, som vill sloo eller dræbe syn gillbroder, brødre, som nærværendis æræ, skole *hanum* fri oc frelse, om the kunne; hwilken that icke gør, bøde til gillit een half marck.

2. *Item* hwilken broder, som sloor then man ihææl, som icke er gillbroder, hvar broder skall bøde med *hanum* i þ *grot*¹.

3. *Item* hwilken broder, som kæryr syn gilbroder for høfdynge, bøde ij øre *peninge* eller wærie sigh med trigge mantz eed.

4. *Item* hwilken broder, icke kommer syn gillbroder til hielpe i low eller i eedh eller han bæær witne po *hanum*, bøde ij øre *penninge*.

5. *Item* hwilken broder, som kære[r] syn gilbroder po thing eller for høfdynge poo anners mants vegne, som icke er gilbroder, bøde ij øre *penninge*.

6. *Item* hvilcken, som tilnefnder wordet at gøre gillit fore oc icke gøret uppo reth lagdagh; bøde een half mark ok gøre siden fore allige[u]jell.

7. *Item* hoo, som giffuer syn gilbroder wbequem ord, at han kaller *hanum* nytingh eller tyuf eller røfuere, bøde mot *hanum* ij øre *penninge* oc til gillit ok saa meget.

8. *Item* hoo, som dragher syn gilbroder i hoor af wrede eller gifuer *hanum* pust af nefve, bøde moth *hanum* ij øre, till gillet oc soo megit.

9. *Item* hoo, som sloor syn gilbroder med kep eller med stongh eller gør *hanum* soor med sverd eller anner

¹ Her staar »grot«.

vopn, soo at hanum gørs legedom behoff, bøde mot hanum efther landzsslou oc till gillit een mark penninge.

10. *Item* blifver nogher befwnnen med, at han bær swerd eller anner vopn i gillhws eller i gillgord at forarge syn gilbroder med, bøde ij øre penninge.

11. *Item* blifve gilbrødere skyæactige om noget ting, thoo skole gilbrøder thom forlige; hwilken som tilnefnder worder ok icke kommer, bøde j øre penninge.

12. *Item* hoo, som bryder sønner gillluys, bøde till gillit een β oc lade siden allige[u]el snoo thøm op igen.

13. *Item* hoo, som spyr i gillhws, bøde een øre penninge; spyr han i gillgord oc gor syn in till dricks igen, bøde j øre penninge.

14. *Item* hoo, som sidder igen i gillishus efter olderman er afgongyn oc skomp[re]st¹, gerdebrødre undentagne, bøde v penninge.

15. *Item* hoo, som gør uluydh i oldermantzens tale eller skomp[re]stens, bøde v penninge.

16. *Item* hoo, som stefnder worder for høfdinge, oc siger han nogen syn gilbroder till at følie sig, oc han icke kommer, bøde een øre penninge.

17. *Item* hoo, som myster sit gotz ok fynner thæt i tyufs være, tha skall olderman nefne hannum till soo mange, som han vederthørf at løse sit gotz med, bode till konnings ting so oc til erchebiscops ting; hoo, som tilnefnder worder oc ey kommer, bøde een øre penninge.

18. It[em] kommer nogher broder i saach (?), soo at han moo ey syn friith nyde, tho skole hans gilbrøder følia hannum till tings oc froo oc til skofs oc till strannebacke; hoo, som ey kommer, bøde ij øre penninge.

19. It[em] naar nogher broder afdøer, tho skole brødre tillsighes at waghe yfue[r] then døde; hoo, som icke kommer, bøde j β; hoo, som icke kommer, føræn ligeth børs

¹ D. e. Skraapriest, jfr. § 15.

till kircken, bøde v penninge. Kommer han icke till mes-
sen, bøde v penninge. Kommer han inthe, bøde v penninge.

20. It[em] lydit før æn presten gor i kyrcken, skole
gilluys tennes oc brenne, mens messe sighes; ok alle brødre
skole lade sighe een messe for then døde oc [gifve] een
grot¹ penning till offer af hwar persone; hvilken thet icke
gør, bøde v penninge.

21. It[em] hoo, som vill gonge till hellydomme, till
den hely graf, hwar broder komme ham till hielpe med
j þ, till *sancte* Olifs v penninge, till *s[ancte]* Jacobs ²j þ
oc ²till *s[ancte]* Nicolauss j þ; hoo, som hær imodh sigher,
mann eller quinne, bøde x penninge.

22³. It[em] hoo, som icke betaler eller bøder poo ret
lagdagh, han skal bøde twæfolt oc till gillit een øre pen-
ninge. Ok hvad broder gør mot gilbroder i twigge brøders
nærwærlse ok asyn, om the thet vitne i sanheed, thet mo
icke nethes.

23. It[em] hoo, som dræber syn gilbroder, bøde een
marck penninge oc gonge ud af gillit med nythings ord.

24. It[em] hoo, som gor i thette gille oc will ey ret
gøre, bøde hynn me (?) folt, ther lofvet hafver, oc till gillit
een half marck oc hedhe mensværie.

25. It[em] hoo, som stoor a gilstefno oc will ey logh
svare for sig, bøde ij øre penninge; goor han yfverhørigher
bort, bøde half marck. Hoo, ther kære poostadde saach,
bøde ij øre penninge.

26. It[em] hoo, ther kærer igenkære, før logh swaret
er, bøde ortug.

27. It[em] for hvart femthen winther gammelt [barn]
skall follæ maltbyrd bææ; hoo, som gest byuder, bære
for hannem folle maltbyrd.

¹ Muligvis staar her »goot«.

² Her staar »oc 1 þ«.

³ Foran denne Paragraf er der truk-

ket to Streger tværsøver Spalten,
og det samme er gjort efter § 25.

28. It[em] hoo, som gest byuder, swara for hannum ord oc gerninger bode i gillhus oc i gillgord.

29. It[em] hoo, som thenne scrifne ret och statuta forsmoor ok icke will oppe holle, gonge ud af gillit med nythings ord oc hede mensværie eller folt gøre gillit med vi øre penninge, at han mo syden blifve i brødreskap igen. Oc hvilcken, som befunnen blifver, at han er tyuf, bøde vi øre penninge oc gonge ud af gillit med nythings ord.

30. It[em] hoo, som ickæ bær till laghestemnæ, tha bødæ een groot till gillith. *Hoc insertum est alia manu.*

31. Hoo, som thet gille størcke ok oppeholle will, styrcke hannum gud oc jomfru Maria oc sancte Johans bode till lif oc syel.

Hæc statuta scripta sunt anno domini MCDLXXXVIII^o procurante domino Haquino cantori¹ et Svenone Tymmerman sodalitiij Skarholte senatori. Orate pro ipsis deum.

[*Herefter staar en Tredjedel Spalte tom forneden paa Fol. 3 tilhøjre; øverst næste Side begynder derefter den latinske Skraa*].

Hanc legem nostri convivii sub sacramento et certa poena cuilibet capituli statuimus ad laudem et honorem s[ancti] Johannis apostoli et evangelistæ in[et?] statuimus a nobis omnibus observandam.

1. In primis quod si quis conviva voluerit interficere vel verberare convivam, fratres, qui præsentés sunt, liberent eum, si poterunt; quicunque non fecerit, dimidiam marcham fratribus persolvat.

2. Si quis fratrum² interfecerit non congildam invitus et coactus, qvivi frater cum eo satisfaciât solidum argenti.

3. Si quis fratrum accusaverit confratrem apud potentes, duas reddat oras et tertia manu se expurget.

4. Si quis conviva non subvenerit convive in juramento aut testimonium adversus eum perhibuerit, emendat duas oras.

¹ Ovfr. I, S. 223 staar vistnok rig. ² Her staar »fratrem«. tigere »curatores«.

5. Si conviva confratrem suum ex parte alterius, qui non est conviva, ad placitum vel ad potentes appellaverit, fratribus duas persolvat øras.

6. Si quis prænominatus convivium die præfixo non præparaverit, exsolvat dimidiam marcham et iterum præparabit.

7. Si conviva confratri suo verba viciosa dederit vocando eum nything aut furem aut latronem sive servum, emendat ei duas øras et fratribus tantum.

8. Si vero baculo vel hasta vel gladio sive cuspidē vulneraverit ita, qvōd ungvēntum indigeat ligaturis, emendat fratribus marcham denariorum, leso, ut jus appetet.

9. Si in ira confratrem suum per crines rapuerit aut pugno percusserit, emendat ei duas oras et fratribus tantum.

10. Si autem conviva portaverit gladium sive aliud telum in domum convivii vel curiam ad ledendum confratrem suum et erit retentus, solvat duas øras.

11. Si convive discordant de aliquā re, habeant mor(l) conventum, et si quis vocatus venire contempserit, oram reddat.

12. Qui autem cereum fregerit, reddet solidum et iterum reficiet; et si ciphus de alicujus manu ceciderit, v denarios reddat. *Additum in marg[ine]: findesz icke i dansken.*

13. Et [si] in eadem domo evomerit, oram solvat, et si in curia evomerit et postea intraverit ad bibendum, oram reddat.

14. Quicumque post discessum senioris vel prepositi remanserit¹ exceptis fratribus, qui ministrant, v denarios reddat.

15. Si quis fratrum strepitum in sermone præpositi vel senioris fecerit, v denarios reddat.

16. Si quis defecerit convivæ juramento in parochia

¹ Her staar »remanserint«.

sua, solidum vel, si citatus ad potentes fuit et si cui indixerit et non venerit, oram reddat.

17. Si quis auxilio indiget causa defensionis, senior nominabit, quotquot voluerit, qui ex communi expensa cum eo vadant; qui contradixerit, oram reddat, nisi legitimo impedimento teneatur, et alius nominetur loco suo.

18. Si autem aliquis fratrum mortuus fuerit, nominati fratres vigilant super eum; qui non fecerit, solidum persolvat. Si ad missam non venerit, v denarios persolvat. Et si ex ideo non venerit, oram denariorum persolvat.

19. Hoc autem sciendum est, quod nostri cerei paulo ante introitum sacerdotis et semper, cum missa cantatur, ardere debent. Confunctus vero unam missam a fratribus et unam a præposito et unum denarium a quolibet persona habere debet; et qui non fecerit, v denarios persolvat.

20. Si quis conviva in peregrinationem iturus est Jerusalem, solidum; ad s[anctum] Olavum, v denarios; ad s[anctum] Jacobum, solidum; ad s[anctum] Nicholaum, solidum a quolibet confratre recipiat; rixantur aliqui mulieres vel viri, x denarios reddant.

21. Quicunque non solvet die sibi statuto, solvet in duplo et fratribus oram; et quicunque forefecerit conviva convivæ in adspectu duorum convivarum, qui si perhibent in veritate sua, non poterit negare.

22. Quicunque fuerint præstiti tanquam immemores juramenti hanc legem scriptam observare contempserit, sit nything perjurus ab omnibus extra convivium, vel satisfaciendo vi denarios se in pristinam fraternitatem restituat.

23. Et quicunque comprobatur fur, emendat fratribus vi oras et sit nything extra convivium.

24. Ho, som ickæ ber til laghstæmnæ, tha bøthe en groth til gillith. *Hoc alia manu et alio atramento additum erat.*

Subscriptum Peder Jørgensen mpp.

*Hæc sunt nomina defunctorum*¹.

Hær Jep Skarolth² cum uxore fru Elena.

Jess Jepson cum uxore fru Mæristo.

Torbern Jenson, jomfru Gertrud oc fru Cristina.

It[em] Erich Torbenson, *insertum alia manu*.

It[em] unghe Jep Scarholt.

Jon Nielson cum uxore et liberis suis.

Truoud.

Elnæ Anderssæ (I).

It[em] fru Lenthæ Torbørss.

It[em] Jens Torbiorson mit syn søsther Ingefrid, *alia manu insertæ*.

Herr Tygæ oc hans tienista qvennæ Inghefrid.

It[em] jumfru Rufgords Skavesdatter, *alia manu*.

Jens Loff.

Johan Truitson cum uxoribus suis.

Niels Jenson cum uxore Thora.

Tryels Ostritson cum uxoribus Boild oc Karina.

Anders Tryelson cum uxore Christina.

It[em] Ostrith Skellia cum uxoribus Cæcilia et Estret.

Torkill cum uxore Margareta.

It[em] Karl Ostrithson.

It[em] Gudmar.

It[em] Johanna i Toste.

It[em] Tyræ oc Elnæ g[ermanæ] p[uellæ] Gudmars.

It[em] Ynder Gudmarson.

It[em] Erlendh.

It[em] Johanna Hogens.

It[em] Stenkil Mortenson.

It[em] Morten Stenkilson.

It[em] Jep Godsærtson.

¹ Her foran staa i fire Linier Tallene ² Hører som flere af de Nedennævnte
1—34; i første Linie 1—13, i til Familien Rosensparre (Danm.
anden 14—22, i tredje 23—28, i Adels Aarb., 1899, S. 371 flg.).
fjerde 29—34.

Hr. Jep Shib.	I[tem] Hagen Stenkilson, Johan oc Elnæ.
It[em] Christina Bensson.	
It[em] Thore p[ue]lla Ewesson.	It[em] Broder Stenkilson. Tue.
It[em] Signa p[ue]lla Thueson.	It[em] Niels Kræbill oc Hest-rith.
It[em] Agnes.	It[em] Eskil Hagensen cum uxoribus Cæcilia, Johannæ.
Item Mons Person.	It[em] Per Stenkilson. Tue.
It[em] Age Biornson.	It[em] Laurentz Offeson.
It[em] Johannæ Oliif Diæghn.	It[em] Jep Jonson.
It[em] Amud oc Johanna.	It[em] Laurentz Olson. Hellia.
It[em] Jens Hildricsson.	It[em] Jens Stub cum uxore Tyra.
It[em] Trugun oc Truels per(!)	It[em] Niss Person.
It[em] Elnæ Erlands.	It[em] Olaf Diengh.
It[em] Niels Feech.	It[em] Kæløf.
It[em] Othinkarl, Margreta, Elnæ.	It[em] Mons Tulson.
It[em] Ormar Agessom, Tuæ Agæ Ormarson.	It[em] Gunnar Person.
It[em] Regnildh Michil.	It[em] Per Clemetson cum uxore Christina.
It[em] Per Michelson, Tuo Stenkil.	It[em] Morten Clemetson.
It[em] Stenkil Jonsen Killæ.	It[em] Luce Jenson.
It[em] Tulæ Svenson.	It[em] Johanna Nielssæ.
It[em] Margreta oc Signe.	It[em] Ingher Tuessæ Cæcilia.
It[em] Sven Tulson oc Gunnæ.	It[em] Boo Jenson.
It[em] Torkill Pederson, Christina, Margreta.	It[em] Kathar. Nielsson. Lucia.
It[em] Jon Tygesson.	It[em] Erlendh Jenson.
It[em] Cæcilie Anderss.	It[em] Ingher Niss Andersons.
It[em] Buneke Ingerson.	It[em] Niels Knæben oc Mærete.
It[em] Morten Andersen cum uxore Ellena.	It[em] Erlend Ienson.
	It[em] Truels Boson.
	It[em] Niels Michelson.
	It[em] Elnæ Konradts.

It[em] Majæ Jenss.	It[em] Fru Christina Thrugotz.
It[em] Christina Stigs.	It[em] Elena Trugotz.
It[em] Stigh Nielsson.	It[em] Per Nielsson.
It[em] Jep Michelsen.	It[em] Olaf Sutær.
It[em] Christina Boo, Elena Person.	It[em] Jens Nielson.
It[em] Mons Laurendtsson.	It[em] Gruby Asmundson.
It[em] Botilde Jensdotther.	It[em] Niels Anderson.
It[em] Erich Jepson.	It[em] Jens Anderson.
It[em] Thoron Peders.	It[em] Jens Jull.
It[em] Henrich Lauridson.	It[em] Jep Symonson.
It[em] Arald Skreder.	It[em] Olaf Jensen.
It[em] Olof Torckildson.	It[em] Christina Andersdot- ther.
It[em] Esbiorn Diegn.	It[em] Her Benth.
It[em] Per Oløn.	It[em] Christina Per Ostred- sons.
It[em] Jon Erlansson.	It[em] Jens Ageson older- mann.
It[em] Lucia Hansz.	It[em] Jens Smeth.
It[em] Swen Kamp.	It[em] Elnæ Niels Smetzhøstru.
It[em] Niels Tuetson.	It[em] Anders Nielson, Chri- stina hans høstru.
It[em] Sven Timmermand.	It[em] Christina Per Nielsons.
It[em] Mechtilde Andersdot- ther.	It[em] Johanna Jep Lauridsens.
It[em] Anders Pederson.	It[em] Odmar Pedersons.
It[em] Jens Pederson.	It[em] Per Nielsson.
It[em] Knuth Anderson cum uxore Christina.	It[em] Katharina Pederss.
It[em] Niels Poilson.	It[em] Jess Jul.
It[em] Hans Olafson.	It[em] Christina Pederss.
It[em] Mons Pederson.	It[em] Tuvo Michelson.
It[em] Johanna Sven Monsons.	It[em] Per Pedersson.
It[em] fru Elena Thrugotts dotther.	It[em] Tyre Faders.
It[em] Elenæ oc Metthe, søsthere.	It[em] Signæ Diegns. Jep Diegns.

It[em] Magnild Kamps.	It[em] Balter Sutaer cum uxore
It[em] Laurendsz Jepson.	Christina.
It[em] Jess Terbensson.	It[em] Anders Monsson.
It[em] Jep Knutson.	It[em] Lasse Olson.
It[em] Jess Monson.	It[em] Per Agheson.
It[em] Thoræ Anderssæ.	It[em] Per Pederson.
It[em] Christina, Per Mattiæ	It[em] Per Astreson, som war
pyghe.	oldermann.
It[em] Poil Bryndigh.	It[em] Elnæ Tygis.
It[em] Cisæ Monsdotther.	It[em] Truith Jepson cum
It[em] Tryels Smith.	uxore Marina.
It[em] Bente Tryelsæ.	It[em] Poild Møllers børn.
It[em] Una Per Olsons.	It[em] Sven Tygesson cum
It[em] Elnæ. Olafs Møllers børn.	uxore Johanna.
It[em] Sven Jenson oc hans	It[em] Jess Lauridson.
hustru.	It[em] Niss Gudserckson.
It[em] Per Svenson, theris søn.	It[em] Per Skoningh.
It[em] Mons Matthieson oc	It[em] Jess Benson cum uxore
hans børn.	Bente.
It[em] Elnæ Thomessæ.	It[em] fru Christina.
It[em] Poel Møller.	It[em] Per Smidh.
It[em] Jep Nielsson, Thore	It[em] Elnæ Per Ostretsons.
hans hustru.	It[em] Elsuf Niss Poilsons.
It[em] Christina sl. Bents.	It[em] Erich Truilson.
It[em] Christina Per Scho-	It[em] Thord Pederson.
nings.	It[em] Anders Pederson.
It[em] Stenkil cum uxore	It[em] Benth Truil Smids.
Christina.	It[em] Jens Monson olderman.
It[em] Odmar Pederson.	It[em] Jess Anderson cum
It[em] Jomfru Gertrud oc jom-	uxore Metthe.
fru Elnæ, landdommers	It[em] Benth Olson.
døtther. <i>alia manu.</i>	It[em] Carina Mortenss.
It[em] Niss Jenson cum uxore	It[em] Carina Bentsdatter.
Christina.	It[em] Elnæ Terbernæ.

It[em] Jess Anderson cum uxore Metthe.	It[em] Anders Smidt i Jefnærødh.
It[em] Elnæ Per Matthiessæ.	It[em] Per Mortenson cum uxore Elnæ.
It[em] Metthe herr Nielsons.	It[em] Cisæ Anders Pedersons
It[em] Gertrud Lasse Persons.	It[em] Jess Benson.
It[em] Jess Benson.	It[em] Jep Jenson.
It[em] Elina Beints.	It[em] Ingeborg Balsers.
It[em] herr Niels Bryningh.	It[em] Christina Morten Balsers.
It[em] Niss Bryningh.	It[em] Per Nielson af Beltingæ.
It[em] Per Nielson af Beltingæ.	It[em] Christina Per Nielsons.
It[em] Niels Powelson.	It[em] Jess Svenson i Strøe.
It[em] Olaf Bensson.	It[em] Dines Michilsson.
It[em] Morten Balson	It[em] Mons Michilson.
It[em] Elnæ Truelsæ.	It[em] Elnæ Benth Bondis.
It[em] Truels Jensson.	It[em] Svend Nielsson.
It[em] Elnæ Olafs.	It[em] Benthe Matthies Smidts.
It[em] Olaf Benson.	It[em] Asser i Haslærødh.
It[em] Niels i Huisengh.	It[em] Elnæ Truelsæ.
It[em] Magnild.	It[em] Niels Monson af Bolrødh.
It[em] Thomas Persons børn.	It[em] Anders Tuesson.
It[em] Thomas Jensson Christiern.	It[em] Olaf Skomager.
It[em] Christina Svensdotter.	It[em] Olaf Rødh.
It[em] Söffrin.	It[em] Olaf Nielson.
It[em] Jess Karson.	It[em] Signæ Karls.
It[em] Elnæ Niss Jensons.	It[em] Karl Owesson.
It[em] Jep Lauridson.	It[em] Christina Jep Jensons af Beltinge.
It[em] Per Matthiesson.	It[em] Lasse Person.
It[em] Christina Jess Monsons/	It[em] Broder Asserson.
It[em] Elnæ Poelsdotther.	It[em] Christina Anders Broderssons dotther.
It[em] Karina Klemessdotther.	It[em] Jess Laurentzson af Odersløf.
It[em] Jess Laurentzson af Odersløf.	It[em] Anna Matthies Skomagers dotther.

It[em] Gunild Tygis dotther.	<i>manu nomina ista annotata re-</i>
It[em] Olf Long.	<i>periuntur, sed quæ sequuntur</i>
It[em] Karina Jeps dotther.	<i>alia minus quæ legi potest.</i>
It[em] Christina Jep Jenssons.	It[em] Jep Jerson.
It[em] Jess Eskylson ¹ med syn	It[em] Jess Lauridson.
husfru Elnæ ¹ .	It[em] Joriæn Nielsson.
It[em] Matthies Smid.	It[em] Troelss børn i Skarolth.
It[em] Jep Jensson.	It[em] Jens Lauredssons børn
It[em] Jess Faderson.	i Skarolt.
It[em] Elnæ Anders Tuess.	It[em] Jep Tygesson i Bel-
It[em] Henrich Jensson af	tinghe med sin hustru Bolle.
vaben.	It[em] Elnæ Nielsæ af Atorp.
It[em] Kristina Henrichs dot-	It[em] Boel for syn gofwa.
ther.	It[em] Oluf Nielson med sin
<i>alia manu additum.</i>	hustru Carina ¹ .
It[em] Christina Olafs af Bøs-	It[em] Metthe Troels Olssons
tostæ.	dotther for syn gofva.
It[em] Jep Monson.	It[em] Oluf Mølleræ med syn
It[em] Ingemann Tuesson.	hustru Carinæ.
It[em] Gyrih Jep Lauridsons	It[em] JessJepson af Beltingha.
dotther.	It[em] Berrethe Per Matthie-
It[em] Olaf i Actorph.	sons af Beltingha.
It[em] Mons Olafson ¹ oc hans	It[em] Benth Nielson oc hans
børn af Actorp ¹ .	hustru Estred.
It[em] NielsJepson af Kelstorp.	It[em] Jess Benssons børn af
It[em] Boeldh Svenssons.	Hillisæng.
It[em] Elnæ Olaf i (!) af Ac-	It[em] Jess Eskelsen med syn
torp.	hustru Elnæ af Beltingha.
It[em] Knudth af Wemmenæ-	It[em] Jep Jensson for syn
bergh.	gofva.
It[em] Christina Olafs af Bos-	It[em] Kristina Poels, Morten
tostæ.	Balsers moder for syn
<i>Huc usque una eademque</i>	gofvæ.

¹ *Herved staar »alia manu«.*

- It[em] Niels Olsson af Huns- It[em] Mikel Jonson af Bel-
ængh. tinghæ for sin gofwæ.
It[em] Boel Jess Benssens af It[em] Niels Matthieses børn
Hunsængh. af Beltinghe for sin gofwæ.
It[em] Axel Lauridson af Skar- It[em] Matthies Skreder af Bel-
holt. tinga.
It[em] Lawe Skomager af It[em] Anders Hogenson for
Beltingæ med syn hustru syn gofwæ oc alle hans
Nille. søskene i samme stæd.
It[em] Sven Agesson af Skar- It[em] Jep Poilson i Strøø.
olth. It[em] Poel Nielson, Morten
It[em] Jep Lauridsson af Bals fader.
Ovenstorp. It[em] Kristina Poel Ostrissens
It[em] Toræ Claussæ i Skar- af Skarolt.
olthe for syn gofvæ. It[em] Per Ingemarson af Bel-
It[em] Benth Ingemarson af tinga.
Skarholt med sin hustru It[em] Elnæ Per Ingemarson
Kristine. hans hustru.
It[em] Helle Per Ostridsons af It[em] Jep Tomessen af Bel-
Skarolth. tinga.
It[em] Olaf Tommermænn af It[em] Jess Gyding i Skarolt.
Strøø for sin gofvæ. It[em] Troels i Skarolth nied
Jomfru Margreta fru Gydis sin syn hustru Karina.
dotter Kristenza. It[em] Jens Troelson, hans
It[em] Christina Morthens Bals- søn ibid.
sers søster for syn gofvæ. It[em] Torbiorn Bensson af
It[em] Poel Nielsson. Beltinge med sine two hu-
It[em] Christina Thomessons struer Elnæ ok Margrete.
dotter. It[em] Olæ Torbørnson for
It[em] Ælsebæ Ossmundæ for syn gofvæ.
syn gofvæ. It[em] Jeppe Jenson af Ore-
It[em] Gertrud Niels Gydingis torp for syn gofve.
for syn gofvæ. It[em] Johanne Jess Morten-

- sens af Beltinga ok hen- It[em] Ostrid Lauridsen af
nes søn Ole Nielson. Hundsæng.
- It[em] Per Jenson af Strøø. It[em] Kirstina Andersdotther
It[em] John af Viændh for for syn gofwe.
sin gofwe. It[em] Jens Ingemarsen for
It[em] Benth Bonne i Strøø syn gofwe.
med syn hustru Christense. It[em] Benthe Mons Jessen af
It[em] Jess Jepsen af Slostrop(?) Beltinghe for syn gofwe.
ok hans hustru Johanne It[em] Niels Jenssen af Beltinge
for syn gofwe. for syn gofwæ.
- It[em] Olæ Monsson af Strøø It[em] Benthe Troelsdotter for
for syn gofwæ. syn gofwæ.
- It[em] Jess Tosteson af Bel- It[em] Per Gudmunsen i Dams-
tinge. torp for syn gofwæ med syn
It[em] Signæ Jess Hogen- hustru Kristine.
sens. It[em] Jess Matthieson i Bel-
It[em] Mette Swens Schreders tinge med syn Berethe for
h[ustru]. sin gofve.
- It[em] Mohns Huid for sin It[em] Thomas Persen older-
gofwe. mann ok hans hustru Elena.
- It[em] Tule Brun for syn It[em] Per Olson i Beltinge
gofwe. for sin gofve.
- It[em] Jens Lauridson af Skar- It[em] Niels Tygeson af Skar-
holt. olt.
- It[em] Elna Jens Lauridsons It[em] Elenæ Mons Tostesons
af Scharholt. af Beltinge *deletum*.
- It[em] Jeppe af Beltingæ. It[em] Tyræ Jess Lauridsons
It[em] Per Hansen af Skar- af Skarolt med synæ iij hus-
olt. bonder ok hendes børn for
It[em] Anders af Beltinga for syn gofwe.
syn gofwæ. It[em] Niels Jepson med syn
It[em] Poel Estridsen af Skar- hustru Kirstine for deris
olt ok hans børn. gofwe.

Peder Sonneson i Kiøge

1649 (!)

Skarholt kircke.

An[no] 1552 hellig tre kongers dag¹ hørde jeg Sty Pors forskreffne kirckisz regenskab.

Lignet oc lagdt indtegten oc udgifften imod huer andre aff neste forgangne aar, dette aarsz tiende uberegnet, een marck regenskabsz penge, med huisz kircken udi sidste regenskab var tillagt, affregnet, bliffuer nu kircken ighen behollendesz till framdelisz regenskab xvii ſ 3 p 1 alb.

Rønne Jensson

Per Olson

} tutores.

Var intaget udi denne summ vi ſ 3 p gammel geld oc sielegaffue, som kirckenverie icke er visz paa, om the faa eller ey, som er affkortid igien, mend kunde de faa samme gield, tha skriffuesz hun ind till deresz indtegt.

Aar 1553, onsdagen ante Fabiani² hørde jeg Sty Pors Skarolt kirckesz regenskab. Lignet oc lagt udgifften imod indtegten aff neste forgangen

aar, samme aarsz thiende uberegnet, een marck regnskabsz penge affkhortet, oc hwez kircken udi sidste regenskab var tillforne indregnet, bliffuer kircken nu tillforne xxiiii ſ 3 p 1 alb.

Rønne Jenson

Niels Tormodsen

} tutores.

Then geld, som forneffnd staar i det forrige aarsz regenskab er udi dette regnskab uberegnet, thi hun er icke udkommen.

Skarholt kircke.

Aar 1554, torszdagen epter Martini³ hørde jeg Sty Porsz forneffnde kirckesz regenskab. Lignet oc lagt udgifften imod indtechten aff nest forgangne ij aar, thette aarsz tiende uberegnet, regenskabsz penge affkortet, oc huesz kircken udi sidste regenskab var till forne indregnet, bliffuer kircken nu tillacht xv ſ ij a .

Rønne Jensson

Niels Tormodsen

} tutores.

uberegnet den gammel gield, som forneffnd staar.

¹ D. e. den 6. Januar.

² D. e. den 18. Januar, Fabianusdag den 20. Januar faldt 1553 paa en Fredag.

³ D. e. den 15. Novbr., Mortensdag, den 11. November faldt 1554 paa en Sondag.

Skarholt kircke.

Aar 1556 siette dag jul¹ hørde jeg Vincentius Lunge Thomæ apostoli² hørde jeg forneffnde kirckes regenskab Axel Wiffert forskreffne kir-
for ij aarsz indtegt oc udgifft. ckesz regensk[ab] for hendesz Alltingest beregnet oc offuer- opbørszel oc udgifft i den
lagd, thette aarsz tiende ube- regenskab, sidst fördisz, all-
regnet, bliffuer kircken til- tingest beregnet oc offuerlagd,
lagd paa hendesz bygning paa thette aarsz tiende uberegnet,
stoole oc een predickestool, regenskabsz penge affregnet,
kirckeverie haffuer ladit giort, var kircken igien behollen-
disz till fremdelisz regenskab
xx Ƴ v ð 1 alb.

Rønne Jenson }
Niels Tormodsen } tutores.

Skarholt kircke.

ij Ƴ v ð ij alb.
Jess Tormodsen }
Hoshun(!) Gud- } tutores.
mundsen }

102.

c. 1500. Artikler for et Kjøbmandsgilde i Haderslev.

Disse udaterede Artikler ere bevarede i et Papirhaandskrift fra c. 1530 (Rigsarkivet, Gemeinschaftl. Archiv, Cap. XXII Nr. 7a). Efter deres hele Indhold ere de snarere fra Tiden noget før end efter 1500. Der er formentlig ingen Tvivl om, at den paagjældende Forkortelse her med Rette er læst Haderslev. Haandskriftets Betegnelse »Cap. XXII Nr. 7a« er gammel, og Nr. 7 b og c ere Udkaast til Artikler for et Kjøbmandsgilde i Haderslev, Nr. 7c er dateret 24. August 1570. — Paragrafnumrene findes i Haandskriftet tilvenstre i Marginen.

1. Dat keyn junge, de cyn kopman bynnen Hadersleue werden will, in dusse gilde edder seelschup schal inghenomen werden edder vor sick suluest kopslagen, er he xv jar oldt sy, ok schal he ersten myt kopluden bynnen Hadersleue, de sick kopenschup ernere vnd sitten vor hus vnd hoff,

¹ D. e. den 30. Decbr.

Thomas' Dag den 21. Decbr., faldt

² D. e. den 20. Decbr., Apostelen

1561 paa en Sondag.

iiij jar langk gedenet hebben; dar tho schal he strax ij *marck lubesch* vnd ij marckwicht wasses to dusser kumpanie vnd seelschup gheuen vnd synen eedt dhon, dat he alle stucke vnd artikele in dessem ghesette vnd seelschup holden wil vnd den oldermennen in allen billigen dyngen horsam syn.

2. Nemant scal ok in dusser seelschup vnd kumpanie inghenamen werden, sunder he schal xl *marck lubesch* synes eghen vrygen vnuorlechten gheldes ryke syn, dat scal he by synen eden holden vor iiij vthe desser selschup vnd kumpanie, de dar tho vortekent syn, welcke syn gelt und gudt beseen vnd gheprowen schollen; dar idt denne tho den xl *marck lubesch* nicht langen kan, schal he vth dusser seelschup blyuen vnd vor sick suluest nicht kopslagen, er he xl *marck lubesch*, wo vorgeschreuen, eghens vnd vriges gudes hefft.

3. Alle de jenne, de kopman werden will vnd hefft nicht gedent iiij jar, alse vorgeschreuen ys, he kame denne vth anderen kopsteden, vth harden edder vann lande, schal eyn gutt gheruchte vnd darup eyn bewiis hebbe, ok schal he vnuorborget syn vnd xl *marck ryk*, alse vorberort, vnd diit alle by synen eden holden, ok schal he strax iiij *marck lubesch* vnd ij marckwicht wasses reeth betalen, dar tho noch iiij *marck lubesch*. Da vor he bynnen Hadersleue by kopluden iiij jar langk nicht ghedenet hefft, dar he hiir entbauen dede vnd kopslagede dar nha vor sick suluen, alsden schal sodan gutt, wormyt he kopslaget, syn vorbraken, de ene helffte an de herschup, de anderen helffte an de stat.

4. Nemant dusser stadt inwoner schal apen vynster, wes touorkopende, hebben vnd holden, wor inne den kopluden moghe schaden scheen, so verne he in dusser selschup vnd kumpanie nicht en sy.

5. Ok schal neyn amptman kopenschup bruken edder dryuen sunder myt sodanen gude vnd myt so vele, alse eme tho synen ampte van noden vnd behoff ys, vnd dat

sulue vnuorarbeitet nicht wedder touorkopen; dar he ouerst kopenschup dryuen will, schal he syne ampte auer-
gheuen vnd in dessen kumpanie sick laten bestedigen vnd
dar nha gheneten vnd ghebruken alle vrigheit dusser sel-
schup vnd kumpanie, soverne he sodan gudt, alse he hefft,
vnuorarbeitet wedder vthvorkofft; anders nicht wil an de
herschup vnd de stat vnuorbraken hebben.

6. Nemant vth dusser seelschup vnd kumpanie schal
ok vromder geste edder anderer lude gelt effte gudt nemen
vnd den suluen vromden luden dar myt vordele vnd baten
dhon, so verne he nichten wil, sodan gelt vnd gudt scholle
an de herschup vnd stat uorbraken¹ syn.

7. Item ifft dar jemant were vth dusser kumpanie, de
dar stunde in handel vnd kopenschup myt enen anderen
bynnen edder buten Hadersleue, in watterleye kopenschup
dat were, vnd eyn ander qweme vnd ehme innpas, hynder
effte vorkope dede hemelich edder apenbar vnd bewislich
were, dat sulue schal ghestraffet werden dorch de broder
dusser kumpanie na redelyker wise.

8. Ok schal nemant, watterleye sates he sy in dusser
selschup edder dar buten, jenick dingk, idt sy klen edder
groth, wes vp dem rechten marcketwege na der stadt kumpt,
voret vnd ghebracht wert, buten der stat porten kopen alse
der molenporten, bischuppes porten vnd der norder porten;
wurde jemandes bauen sodan vorbedent dar auer beslagen,
de jenne schal ane rechtgangk allent, wes he so gekofft
hefft, an de herschup vnd de stat hebben vorbraken.

9. Welck gilbroder desser kumpanie, de in ander stede
effte dorpe tho wanende thut vnd jar vnd dach vthblifft
vnd dar na wolde wedder in dusser selschup vnd kumpanie,
de schal alsdenne dusse kumpanie vp dat nyghe bidden vnd
sick dar inne vesten myt aller herlicheit vnd bekosteninghe,
also vorgeschreuen ys.

¹ Her staar »vnuorbraken«.

10. Neyn vromde kremer scal vtstaen bynnen *Hadersleue* vthgenomen in dem vryge markede bauen eyn mael in dem jar, vnd so schal he denne nicht bauen iij dage vtstaen ok nicht buwen edder vtstaen xiiij dage vor wynnachten, xiiij dage vor paschen edder bynnen de vorge-schreuen xiiij dage; schut hiir entjegen, so schollen alle broder dusser selschup sampt myt der stadt vogede tosamende komen vnd dat straffen vnd vorbeden, so borlich ys.

11. Neyn vromde kremer schal buuen edder vtstaen myt keen feylingh edder kramwercke vp dem karckhoue edder lykhuse *sunder* myt geistlicken dinghen alse mysse ghewa[n]den, boke, wyrok edder ander geistlicken dinghen; schut hiir entjegen, schollen alle broder sampt myt der stat vogede thosamende komen vnd dat straffen, so borlich ys.

12. Ok schal neyn vromede kremer effte junge myt taffelitte edder kopenschup vm de stat ghaen syn gut touor-kopende mer alse eyn mael in dat jar, so verne he syn gut nicht wil vorbraken hebben, de helffte an de herschup, de ander helffte an de stadt; jedoch scal he hiirvpp vorheen emptlick gewarnet syn, dat bewislich sy.

13. Alle de koplude, de hiir kamen myt groten hoppen-serken, schollen vtstaen iij dage na older wanheit vnd dar na vorkopen vnd vtthe meten myt der stat mathe vnd stat knechte, vnd borgermester vnd radt scollen den kop setten myt den ghemenen kopluden, nemant doch anders also by helen vnd haluen drompten kopen schal, ok schal ne-mant samenden kopp maken vnd kopen, dem ghemenen manne tho schaden.

14. Nemant in dusser kumpanie edder dar buten schal tho steden vromden lude in synen huse tho kopslagende, *sunder* he schal de vromden wernen, se dat nicht dhon mothe; dar se ouerst dat lykewell bauen sodan warnet dhon wolde, schal dat den olderluden dusser kumpanie werden vorwitliket, vnd wo de huswerdt entsodant nicht en dede,

schal he vorbraken hebben an de herschup xviii þ vnd an de stat xviii þ vnd to der selschup iiij marckwicht wasses.

15. Neyn vromde kopman scal syn gut vtstucken benedden heel schippund vnd halff, vnd dar vp scal men ene warnen, dat bewislich ys; allent, wes he na der warninge vthstucket vnd vorkofft, schal gentzlich vorbraken syn an der herschupp vnd statt.

16. Neyn bur schal edder mott myt denen anderen buren kopslagen vp der vrigen straten, denen gemenen inwanere tho schaden vnd na[ch]dell, ok schal nemant den buren huszrum vorgunnen edder lenen sodan gudt dar tho uorhandelende jegen der stat rechticheit vnd olde wanthe; we dar entjegen deit, schal alse eyn meeneder gheholden werden.

17. Ok schal neyn vthemesch edder vromd man tho dem markede holden edder syn gudt, watterleye id sy, vp der straten edder in jemandes huse vp rechte markeddage also des frydages, vthstucken edder vorkopen; weret sake hiir jemandes entjegen dede, schal de stadt voget vnd iiij broder dusser selschup ene warnen, dat yd bewislich sy; de hiir entbauen deyt, schal gestraffet werden, so billich ys.

18. Alle der stat kynder, der ere olderen in dusser kumpanie vnd selschup syn jegenwardich edder noch hiir namals inkamende werden, schollen xv jar olt syn, xl marck lubesch ryke vnd eyn gudt gheruchte hebben vnd dar myt aller ander besweringe vrig syn; ouerst ander stadt kynder, der ere olderen in dusser selschup vnd kumpanie nicht syn edder ok hiirnamals nicht inkomende werden, schollen xv jar oldt syn, xl marck ryke vnd eyn gut geruchte hebben, sunder se schollen ij marck lubesch vnd ij markwicht wasses tho der selschup gheuen vnd dar myt ok aller andere besweringe entfriget syn.

19. Nemant, de in desser selschup vnd kumpanie nicht en is, schal dorch sick edder syne boden eyne vthloper

hebben, de dar kope edder vorkope myt tafelitte edder krame, so wiidt also dat leen tho *Hadersleue* allenthaluen vm der stat begrepen ys, dem gemenen manne vnd inwoner tho vorfange vnd schaden, so verne he sodan gudt, als denne by ehm ghefunden wert, dar nha he gewarnet ys, nicht will an de herschup vnd stat vorbroken hebben.

20. Neyn inwoner dusser stat bynnen edder buten dusser selschup schal syne bestellis ludhe vnder den buren vp dem lande edder dorpe hebben, de hemeliken edder susth velwercke edder ander gudt vor ene bestellen vnd kopen, dem gemenen manne tho marckliken schaden vnd vorderue, edder sodan gudt schal der herschup vnd stat vorbraken syn; ys he ok in dusser selschup vnd kumpanie vnd jegen dusser artikele bewisliken gefunden wert, schal men [en] strax vth dusser selschup vnd kumpanie vorwissen vnd also cyn meeneder holden vnd hebben, ok schal he desse selschup myt aller kost vnd besweringhe vp dat nyge wedder wynnen.

21. Ok schollen de olderlude desser selschup vnd kumpanie nichte butenlandes reisen, sunder ander vrame lude vth dem gilde vnd kumpanie in ere stede setten, vp dat alle dingk stendich vnd by machte blyue, by broke ij marckwicht wasses.

22. Alle broder dusser selschup schollen ij mael des jares in des oldermans huse tho hope tho kamende vorplichtiget syn also viij dage vor pynxten vnd viij dage vor sunte Marten, dat denne thouorhandelende, wor inne der selschup vnd kumpanie macht vnd nodt sy; de hiir vp ghewarnet vnd thogesecht wert vnd nichten kumpt, schal ij marckwicht was vorbraken hebben, vnd wener sodan vorgadderighe dorch den oldermanne schut, alsdenne schal de jongeste broder den anderen tho thoseggende vorplichtet syn by broke j marckwicht wasses.

103.

Til Skraaen for St. Gertrudsgilde i Hellested af 23. Juni 1404 (ovfr. I, S. 169 flg.).

De ndfr. meddelte Tilføjelser og Rettelser skrive sig fra det ovfr. S. 422 nævnte Haandskrift i Universitetets Bibliotek, Additamenta Nr. 204 i Kvart.

ad S. 170, L. 9 f. o. »Tøndesøstre« nævnes i de til Skraaen knyttede danske Tilføjelser fra 1591 og 1608; i en Tilføjelse fra 1571 forekommer ogsaa Udtrykket »Tøndebrødre«.

ad S. 171, L. 6 f. o. »miseri«, Haandskriftet har »ministri«.

ad S. 171, L. 17 f. o. »si[non]«, Haandskriftet har »vel«.

ad S. 171, L. 18 f. o. »et[non]«, Haandskriftet har »nec«.

ad S. 176, L. 13 f. o. »quod fiat(?)«, Haandskriftet har »quando facit«.

104.

Til de slesvigske Slagteres Lausartikler af 2. November 1421 (ovfr. S. 38 flg.).

Medens de ovfr. 38 flg. meddelte Artikler ere trykte efter en i 1558 i Slesvigs saakaldte »brune« Bog indført Kopi af de oprindelige Artikler, har Professor A. Sach gjort mig bekendt med et Papirhaandskrift, der give Artiklerne i en Form, der efter Skriftrækkene at dømme maa være væsentlig samtidig med Artiklernes Udstødelse (1421). I sproglig Henseende er dette Haandskrifts Text ikke lidt forskjellig fra den ovfr. trykte Text. Her skal saaledes gjøres opmærksom paa, at den trykte Texts hyppige Brug af en a-Lyd (werckmester, nemanth, vorbraken, gekamen) ikke findes i Haandskriftet, der har: werckmester, nemanth, broken, komen, og med Hensyn til de sidste Former gjælder det, at den trykte Texts hyppige Brug af Forstavelserne »vor« og »ge« ikke findes i Haandskriftet. Allerede i Indledningen til Vedtægten har det saaledes worden istedenfor geworden, meynheit istedenfor gemeynheit, nhaschreuen istedenfor nageschreuen, o. s. v. Haandskriftet har ogsaa nogle Steder en Gjentagelse af en Præposition (f. Ex. »tho der morgensprake vnd tor modt« i § 3, »myth worden edder myt wercken« i § 8), hvor den trykte Text nøjes med een; det bruger ogsaa enkelte Steder et andet Ord end den trykte Text (»guden luden« i § 1

istedenfor »framen luden«; »versch flesck« i § 19 istedenfor »frisch flesck« ligesom nogle Steder en forandret Ordstilling (i Indledningens »deme ampte der knakenhower« istedenfor »deme knakenhower ampte«, i § 1 »nha des rades rade« istedenfor »nha rade des rades«). Men idet der ses bort fra disse og lignende Forskjelligheder, skal her meddeles en Fortegnelse over Haandskriftets reelle Afvigelser.

ad S. 39, L. 9 f. o. »xij β« rettes til »vj β«.

ad S. 39, L. 18 f. o. »storue« rettes til »weke«.

ad S. 40, L. 4—5 f. o. »vnnd schall stede in de stede dath gebt in de bussen leggen« rettes til: »vnnd schall ij 2 steke in de bussen in de stede«.

ad S. 40, L. 6—7 f. o. »synen schillingk« rettes til »vj 2«.

ad S. 40, L. 12 f. o. »xviij penningk« rettes til »vj engelsche«.

ad S. 40, L. 15 f. o. »edder wrefell« rettes til »vorsitten wolde«.

ad S. 40, L. 16 f. n. »xviij penningk« rettes til »vj engelsche«.

ad S. 41, L. 5 f. o. »dem wekheme (l) bynnen ampte« rettes til »de jemande in dem ampte«.

ad S. 41, L. 11 f. o. »xviij penningk« rettes til »vj engelsche« (den samme Rettelse foretages paa samme Side L. 14—15, 17 og 20—21 f. o.).

ad S. 41, L. 16 f. n. »iij β« rettes til »iiij β«.

ad S. 41, L. 9 f. n. Efter »schade« indskydes »an syner kopenscup«.

ad S. 42, L. 13 f. o. »xviij penningk« rettes til »vj engelsche«.

ad S. 42, L. 3 f. n. »szolange« rettes til »beth«.

ad S. 42, L. 2 f. n. »vj penningk« rettes til »ij engelsche«.

ad S. 43, L. 3 f. o. »barnenn« rettes til »to vorne«.

ad S. 43, § 26 mangler i Haandskriftet.

ad S. 44, L. 1 f. o. Efter »eyn schillingk« indskydes »eyn swyn vj 2«.

ad S. 44, L. 14 f. o. »offte secret« mangler i Haandskriftet.

ad S. 44, L. 16 f. o. »die omnium animarum« rettes til »deme daghe aller cristenen szeele«; Resten af Stykket mangler selvfølgelig.

105.

Til Statutterne for Marie Rosenkrans-Broderskab i Slesvigs Domkirke af 1484 (ovfr. I, S. 435 flg.).

I Ulrich Petersens Collectanea til den slesvig-holstenske Historie (Kapsel XIV) i Rigsarkivet findes to herhen hørende Papirhefter i lille Kvart, som Ulrich Petersen († 1735) selv har skrevet.

Det ene har følgende Titel: »Liber fraternitatis virginis gloriose in ecclesia Slesvicensi, 1481 fundatæ et anno 1484 confirmatæ« og følgende Motto: »Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei, domine, qui infirmus sum, sana me, domine«. Det andet har Titelen: »Dyt ys dat register der vpboringhe unde uthgevinghe van wegen der broderschopp Marien-rosenkranzes in der domkarken tho Sleszwick MCCCCLXXXI«. Det første Hefte, der bestaar af to Læg, hvert paa 24 Sider, har følgende Indhold: S. 1—2, Titelblad; S. 3—15, Broderskabets Statuter; S. 16, tom; S. 17, nogle Medlemsnavne fra 1521 og nogle Udgiftsposter fra 1514; S. 18—28, Nomina fratrum et sororum; S. 29—35, Nomina fratrum et sororum defunctorum; S. 36, tom; S. 37—39, Bønner o. lign.; S. 40, tom; S. 41 nogle Gaver til Broderskabet (1526—28); S. 42, en Notits fra 1540; S. 43—44, nogle Optegnelser, hvorover der staar »noch allerhand«; S. 45—46, tomme; S. 47, en Fortegnelse fra 1625 over forskjellige Dokumenter; S. 48, en Notits. — Det andet Hefte, der bestaar af to Læg, hvert paa 16 Sider, har følgende Indhold: S. 1, Titelforside; 2—5, Levata (Einnahme); S. 6, Solvgaver til en Kalk; S. 7—8, Gaver til Broderskabet; S. 10—13, Udgifter; S. 14—16, tomme; S. 17—19, Indtægter 1487 og 1488; S. 20, Udgifter 1488; S. 21—22, Gaver til og Arbejdsløn for en Solvkalk; S. 23, Fortegnelse over Broderskabets Klenodier; S. 24—26, Broderskabets udestaaende Fordringer; S. 27, om Regnskabs Afslæggelse 1484; S. 28, om do. 1501 og 1504; S. 29, en Notits, hvorefter Broderskabet er fornyet 1509; S. 30—32, tomme. — Da der ingen Sikkerhed haves for, at disse Ulrich Petersens Afskrifter udtømme det oprindelige Haandskrift, der muligvis endnu vil findes et eller andet Sted, skal her kun efter det første Hefte meddeles de væsentligste Rettelser til den I, S. 435 flg. trykte Text.

ad S. 436, L. 4 f. o. efter »to brode« indskydes: »unde ys nütter, wan he syck geyselde alle dage, dat he blödete«.

ad S. 436, L. 6 f. o. Efter Linien er tilføjet: »(wohl-fahrten thun) nach Eulenspiegels grab«.

ad S. 436, L. 8 f. o. »mededeling«, Haandskriftet har »medeldinge«.

ad S. 437 L. 11—12 f. o. »dede den psalter des dages beden«, Haandskriftet har: »dede denn des dages psalter lesen«.

ad S. 437, L. f. n. »vppe dat sick«, Haandskriftet har »vppe dat se sick«.

ad S. 438, L. 16 f. o. »ehre er«, Haandskriftet har »ere ehre«.

ad S. 439, L. 15 f. o. »wolders«, Haandskriftet har »woldeders«.

ad S. 439, L. 8—9 f. n. »edder Dilectus item loquitur item cum pro etc.«, Haandskriftet har: »vel dilectus m. loqr. m. cum prof. etc.«.

ad S. 441, L. 14 f. n. Fra »Hierumme de moder« er hele Resten af § 9 overstreget.

ad S. 443, L. 14 f. n. Efter »sydene boldeke« er indskudt: »vor eren vrünth verstorven, wo he nicht ganz arm is, de scholen«. Forøvrigt er i Haandskriftet hele § 15 overstreget.

ad S. 444, L. 7 f. o. »vrouwe«, Haandskriftet har: »vrouwesnamen«.

ad S. 445. Efter § 24 meddeler Haandskriftet en Række Navne, derpaa Stykket S. 454—455 fra »Anno 1523« til det andet Stykke under »Anno 1525« paa S. 455 (de til dette Stykke hørende Afvigelser ville blive nævnte ndfr.) samt paa en ny Side Gildets Dødeliste, hvoraf Navnene S. 447—448 kun ere et Uddrag.

S. 445, L. 9 f. n. Efter »justificabitur« indskydes »homo«.

S. 445, L. 5 f. n. »viueret«, Haandskriftet har »viuerent«.

S. 446¹, L. 7—8 f. o. »ex Isaac electi tui, ex Jacob electi tui«, Haandskriftet har: »et Isaac electi tui, et Jacob dilecti tui«.

S. 446, L. 17 f. n. Efter »domine« indskydes »hanc«.

S. 446, L. 15 f. n. »in vobis non«, Haandskriftet har: »in votis«.

S. 446, L. 10 f. n. »etc. A«, Haandskriftet har: »a«.

S. 446, L. 6 f. n. »beatissima«, Haandskriftet har: »piissima«.

S. 446, L. 3 f. n. »adjuta«, Haandskriftet har »adjuva«.

S. 447, L. 15—16 f. o. »sperantes vel saepe, vel semper«, Haandskriftet har »sp.« og i Marginen staar som Læsemaader »sæpe« og »semper«.

S. 447, L. 18—19 f. o. I Haandskriftet mangle Ordene »præcipuorum ex amplo indice collecta«, Haandskriftet giver formentlig ikke kun et Udtog af Navnene paa Selskabets Brødre og Søstre.

S. 454, L. 16 f. o. Efter Linien »Intrantes fraternitatem« o. s. v. findes i Haandskriftet Navnene paa fire Mænd med deres Hustruer samt paa en Hustru.

S. 454, L. 6 f. n. Efter »vorgeten sien« tilføjer Haandskriftet »umb das lich geld«.

S. 455, L. 2 f. o. »iit mark« er forandret til »ij hundred und xj mark«.

S. 455, L. 6. f. o. Istedensfor »etc.« findes i Haandskriftet tre Mandsnavne.

S. 455, L. 15 f. o. Efter »5 mark« fortsætter Haandskriftet: »des gaff my Jost xviii ð, dat andere lede ick ut«.

S. 455, L. 19 f. o. Efter »Johan Beckershuse« fortsætter Haandskriftet: »des dede my Hans Pomereninck i gl. iij ƒ weren hr. Johan Kock«.

¹ Naar der S. 446, L. 3 og 5 f. o. staar henholdsvis »voluntatis« istedenfor »voluntati« og »suspice«

istedenfor »suscipi«, er dette Trykfejl.

106.

ad de kjøbenhavnske Guldsmedes Lavsartikler af 27. Oktober 1496 (ovfr. S. 251 flg.).

Som ovfr. S. 395 nævnt findes der i Rigsarkivet (Saml. af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift. Danske Kancelli) et Papirhaandskrift, vistnok fra Slutningen af det sextende Aarhundrede, der begynder med en paa forskjellig Maade ændret Afskrift af den ovennævnte Guldsmedeskraa. Som det ndfr. vil ses, gaa Ændringerne væsentlig ud paa to Ting, paa at slette Alt, hvad der stod i Forbindelse med Katolicismen og paa at ned-sætte en Del af Bøderne. I de nye Bøder optræder Dalerberegningen, der hører det sextende Aarhundrede til (se Will. Scharling: Pengenes synkende Værdi, S. 15).

S. 252, L. 15 f. n. »Først at« forandres til »Item«.

S. 252, L. 11 f. n. Paragrafen ender med: »hans eyget vforborget«. Den følgende Bestemmelse om Mesterstykke og Messebøde m. m. er strøget.

S. 253, L. 7—8 f. o. »en tønne tyskt øll oc iij marc wox« forandres til: »ij daller j m^{ff} thill the fattige«.

S. 253, L. 8 f. n. »en thiid, annen thiid« forandres til »en annen thiid«.

S. 254, L. 5 f. o. »ær tegnæt« forandres til »att thegne«.

S. 254, L. 18 f. o. »i ingen hande madæ« forandres til: »i nogen hælde madæ«.

S. 254, L. 19 f. o. »lader ther ith tegen paa, swo man lig kan mercke« forandres til »lader ith tegen paa, swo menlig kan mercke«.

S. 255, L. 6 f. o. »holdæ thet vp« forandres til: »holdæ thet wd«.

S. 255, L. 15—20 f. o. De sex første Linier af § 11 udelades, og Paragrafens sidste Bestemmelse »oc han scall giffæ sig o. s. v. er føjet til den foregaaende § 10.

S. 256, L. 2 f. o. »echte oc« er udeladt.

S. 256, L. 12 f. n. »en tønne tyskt øll« forandres til: »ij daller«.

S. 257, L. 8 f. o. »wære ey man thess bethre« forandres til: »wære ey man thess werre«.

S. 257, L. 10 f. o. »eller sex« er udeladt.

S. 257, L. 12 f. o. »j mark wox« forandres til: »j mark till the fattige«.

S. 257, L. 16—17 f. o. »j lispund wox« forandres til »vj m℥«.

S. 258, L. 2 f. o. »iij marc wox« forandres til »ij m℥«.

S. 258, L. 17 f. n. »vden thet rørdæ paa trennæ marc sag« forandres til: »vden thet worder paa trennæ maal sag« (!).

S. 258, L. 13 f. n. »en marc wox« forandres til »j m℥«.

S. 258, L. 9 f. n. »j tønne tyskt øil oc iij marc wox« forandres til: »ij daller, ij m℥ til the fattige«.

S. 258, L. f. n. »j þ i sente Loyes bøsse« forandres til: »j þ i the fattiges bøsse«, og de følgende Ord »oc swenden vj peninge til at holdæ gutz tieniste vp met« udelades.

S. 259, L. 4 f. o. »iij marc wox« forandres til »ij m℥«.

S. 259, L. 15 f. o. »en marc wox« forandres til »j m℥«, og Paragrafens Slutning: »oc skulle the lade them begaa met vigiliis oc iij mæsser vdaf lawet« udelades.

S. 259, § 329 udelades helt.

S. 260, L. 2 f. o. »mcdxcsexto« forandres til »Mdxvj« (!), s. herom S. 395.

S. 260, L. 3—4 f. o. »Ad commissionem« o. s. v. udelades.

Fortegnelse over de i nærværende Skrift nævnte Breve, der vedrøre Gilder og Lav, men ikke ere trykte her.

¹³/₉ 1341. St. Gertrudsgilde i Søborg (?); I, S. 129.

- 1343. St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.

- ²⁹/₅ 1395. St. Gertrudsgilde i Kallundborg; I, S. 181.
- ¹⁰/₁₁ 1397. St. Petersgilde i Ribe; I, S. 237.
- ¹⁹/₁₀ 1408. Store Præstegilde i Lund; I, S. 475.
- ²²/₂ 1410. St. Gertrudsgilde i Kallundborg; I, S. 181.
- ⁸/₁₂ 1411. Hellig Legemsgilde i Næstved, Kalenterne i Roskilde og Odsherred; I, S. 252, 307.
- ⁶/₉ 1413. St. Mariiegilde i Haderslev; I, S. 216.
- ¹²/₃ 1418. St. Gertrudsgilde i Kallundborg; I, S. 181.
- ⁴/₃ 1420. St. Erasmigilde i Kjøge; I, S. 756.
- ³/₇ 1420. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
- ²⁹/₃ 1430. Vorfruegilde i Faaborg; I, S. 216.
- 1443. St. Nikolaikalent, Lollands Sønderherred; I, S. 301.
- ²³/₁ 1446. Præstekalent i Vendsherred; I, S. 307.
- ¹⁵/₁₁ 1447. Præstegilde i Ribe; I, S. 343.
- ⁵/₁₁ 1448. St. Nikolaikalent, Lollands Nørreherred; I, S. 301.
- ⁴/₄ 1451. Kalent i Roskilde; I, S. 307.
- ⁵/₁₀ 1452. Stettin-Kjøbmænds Gilde i Malmø; I, S. 731.
- 1454. St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.
- 1455. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
- ¹²/₃ 1456. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 353.
- ¹²/₅ 1458. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 353.
- ²⁶/₂ 1459. Kalent i Ribe; I, S. 307.
- ⁹/₁₀ 1461. Kalent i Kjøge; I, S. 456.
- ²³/₄ 1462. Præstegilde i Ribe; I, S. 343.
- 1466. St. Nikolaikalent, Lollands Nørreherred; I, S. 301
- 1470. Kalent i Husum; I, S. 307.
- ⁸/₅ 1472. Kalent i Kjøge; I, S. 456.
- ¹⁰/₅ 1474. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 193.
- ²⁸/₅ 1476. Kalent i Kjøge; I, S. 456.
- ²³/₈ 1477. Kalent i Husum; I, S. 307.
- ⁹/₂ 1478. Tyske Kompagni i Kjøge; I, S. 786.
- ²⁵/₁₀ 1480. St. Erasmigilde i Slagelse; I, S. 756.
- ¹¹/₁ 1481. Marianergilde og Hellig Legemsgilde i Slesvig; I, S. 435.

- ³¹/₁₀ 1482. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
 - 1485. St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.
⁹/₈ 1486. Kalent i Husum; I, S. 307.
³¹/₅ 1487. Smedelavet i Odense; II, S. 190.
¹⁵/₉ 1488. Smedelavet i Odense; II, S. 192.
⁹/₇ 1489. St. Erasmigilde i Slagelse; II, S. 756.
²⁰/₄ 1490. Fruekirkes Vikargilde i København; I, S. 355.
²/₅ 1490. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
²⁷/₃ 1491. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
²⁴/₄ 1492. Marie Psalters Broderskab i Odense; I, S. 465.
¹⁹/₅ 1492. Marie Psalters Broderskab i Odense; I, S. 465.
²⁶/₁₂ 1492. Danske Kompagni i Kjøge; I, S. 757.
 c. 1495. Tyske Kompagni i København; I, S. 801.
¹²/₄ 1498. Præstegilde og St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 193.
¹/₂ 1499. Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
⁷/₇ 1499. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
⁸/₈ 1499. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
¹⁴/₈ 1499. St. Gertrudsgilde i Aarhus; I, S. 129, 576.
⁴/₉ 1499. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
 c. 1499. St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.
²⁵/₉ 1501. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
¹⁰/₁₁ 1502. St. Annagilde i Svendborg; I, S. 784.
¹¹/₆ 1503. Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
¹¹/₈ 1503. Præstekalent i Odense; I, S. 307.
²⁸/₁₁ 1505. Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
⁸/₈ 1506. Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
 1500—15. St. Petersgilde i Ribe; I, S. 237.
³¹/₇ 1509. Præstegilde i Ribe; I, S. 343.
⁶/₁₀ 1509. Trefoldighedsgilde i Flensborg; I, S. 263.
¹/₂ 1510. Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 263.
 - 1511. Kalent i Kolding; I, S. 307.
²⁶/₂ 1512. Tyske Kompagni i Kjøge; I, S. 786.
²¹/₈ 1513. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 193, 310.
⁴/₄ 1513. St. Gertrudsgilde i Vordingborg; I, S. 178.

- ²²/₁₁ 1515. Skomagerlavet i Odense; II, S. 299.
- ¹³/₁ 1516. St. Gertrudsgilde i Slesvig; I, S. 129.
- ²²/₉ 1517. St. Katrinegilde i Kjøbenhavn; I, S. 249.
- ³/₂ 1518. Guldsm., Maler- og Snedkerlav i Flensborg; II, S. 377.
- ⁵/₈ 1518. Guldsm., Maler- og Snedkerlav i Flensborg; II, S. 378.
- ²²/₄ 1521. Kalent og St. Antoniigilde i Kjøbenhavn; I, S. 307.
- ¹/₇ 1525. Vorfruepræstegilde i Randers; I, S. 430.
- ¹¹/₄ 1526. Haandværkerlavene i Husum; I, S. 404.
- ²⁵/₆ 1526. St. Annagilde i Svendborg; I, S. 784.
- 1526. St. Katrinegilde i Skjellerup; I, S. 215.
- ²⁶/₄ 1529. S. Knudsgilde, Kalente, St. Luciusgilde og Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 192, 307, 364 og 485.
- ⁴/₁₀ 1529. Kalent i Vendsherred; I, S. 307.
- ⁷/₁₀ 1530. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
- ²/₇ 1531. St. Petersgilde i Ribe; I, S. 237.
- ⁸/₉ 1531. Kalent i Kjøbenhavn; I, S. 307.
- ²¹/₉ 1531. Kalent i Kjøbenhavn; I, S. 307.
- ²⁵/₅ 1533. St. Nikolai-, St. Gertrud-, St. Hippolyt- og Hellig Legemsgilde i Haderslev; I, S. 178, 193, 252.

REGISTRE.

Navneregister.

Et Tal alene henviser til første Del, II med et Tal efter henviser til anden Del. Til Tallene, der staa efter forskellige Stednavne, er oftere føjet et A, D, M eller Pr., hvilket betyder, at der sammen med det paagældende Stednavn nævnes en Adelig (A), Præst (Pr.), Degn (D) eller i Almindelighed en Mand (M.).

Aa, Baltser 729.

Aabenraa, *Gilder*: Knuds 83, 259;

Nikolai 83; Nikolaihviring 83;

— *Byen nævnes*: 108 (M.), 584 (Pr.), 593 (M.), 597 (M.).

Aaby S., Vends H. 189 (Pr.), 191 (Pr.).

Aachen, Pilegrimsfart til 171, 178.

Aaderup, Næstved I. distrikt, Gildeshus 218.

Aagaard, Kjetterup S., Vester Han H. 656 (A.), 689 (M.), 691 (M.), 704 (A); — (Oggaard), Oversø S. 111.

Aagerup S., Sønnie H. 370 (Pr.); 485 (Pr.).

Aalborg, *Gilder og Lav*: Gudslegems, 252, 613 flg., 787 flg., Knuds 259; Lavrentius 107; Præste 430; Skomager II 167 flg., 182 flg., 309 flg.

Steder i Byen: Budolfi (Bodils)

Kirke 628, 635, 637, 654 (Pr.),

655, 684 (Pr.), 689 (Pr.), 703

(Pr.); Annæalter 655; Gudsle-

gemsalter 629, 631, 635, 637, 638;

Jørgensalter 635; Kirkegaard 430;

Petrikirke 654 (Pr.), 703 (Pr.);

Vorfruekirke 673 (Pr.), Sogn 632;

Graabrødrekloster 627, 653, 654,

703; Vorfruekloster 653, 682; Hel-

ligaandshus 655 (Pr.), 657, 788;

Myntergaard 788; Pappegøjegaard

788; Raadhus 644; Slottet 661,

669, 680, 687; Bispens Gaard 633;

Adelgade 788; Brødregyde 661;

Graabrødre 661; Nørregade 672;

Vesterport 614, 686; Østerport 634,

687; Grave 788.

Lensmænd: Anders Nielsen Ban-

ner 214, 656; Axel Gøye 695;

Axel Juul 703; Erik Nielsen Gylden-

stjerne 655; Esge Jensen Brok

655, 703; Hans Bartolomæus Tol-

der, 681; Mogens Gøye 656, 682,

686, 802; Mourits Nielsen Gylden-

stjerne 656, 704; Niels Clement-

sen 688; Niels Eriksen 656, 704;

Niels Høgh Banner 656; Ove

Vincentzen Lunge 652, 694.

Kgl. Majestæts Skriver: Axel Juul

701.

Slotsfogeder: Claus Josephsen

665; Henrik Fris 657; Jep Chri-

stensen 669; Mikkil Persen 682.

Palle Gris 664; Povl Severinsen 680.

Tinghører: Mathis Smed II 167.

Tolder: Mourits Jensen 706.

Borgemestere: Abraham Haagen-
sen 706; Arent Mekelborg 657;
Christen Vinter 657; Christiern
Skriver 614; Claus Vogensen 635
636, 706; Gorik Thomesen 705;
Hans Bartolomæus Tolder 681;
Hans Bartholomeisen 643; Hans
Jyde 629, 631, 632, 658, 704, II
167; Henrik Himmerich Grotum
613; Iver Olufsen 705; Jep Per-
sen 701; Johan Smidt 658; Laza-
rus Thomesen 636, 638, 706;
Mikkel Tursen 635, 705; Mourits
Jensen 643; Per Mikkelsen 638;
Per Nielsen 788; Peder Ilfarsen
615, 652, 657, 704; Povl Ander-
sen 640, 788; Robert Due 627,
631, 632, 657, 661; Severin Eskild-
sen 658; Thomas Gioriksen 657,
704; Thomas Pedersen 657, 704;
Tue Troelsen 704; Tue Tulsen
657; Totmer Becker 658, 704.

Raadmand: Christiern Skriver
614; Christiern Terkildsen 646;
Christiern Vinter 704; Eskil Per-
sen 658, 704; Hans Bagge 706;
Hans Fynbo 646; Hans Poulsen
705; Henrik Brabander 705; Her-
man Oldendorp 658, 704; Ingvor
Nielsen 660, 704; Jens Aalborg
655, 705; Jes Gris 670, 675, 705;
Jes Jeibsen 705; Jes Nielsen 659,
704; Jes Persen 661, 704; Johan
Smed 705, II 167; Mathis Bork
658; Morten Gifversen 641; Mor-
ten Gjordsen 706; Morten Reff
655, 705; Oluf Maltesen 658;
Per Lauritsen Krog 663, 704; Per
Nielsen 660, 705, II 167; Per
Skvt 672, 706; Per Severinsen
641; Per Svendsen II 167, 182;
Poul Andersen 705; Poul Poul-
sen 658, 704; Severin Eskildsen II

167; Severin Murmester 640, 641;
Svend Orning 660, 704.

Byskrivere: Christiern Skriver
615, 616; Claus Hansen 704; Hans
Olufsen, 702; Per Jacobsen II 185.

Notarer: Jep Skriver 660; Petrus
Laurentii 661.

Brofogeder: Anders 658; Henrik
658.

Official: Per Winter 654.

Priorer i Vorfrue Kloster: An-
ders Ulv 682; Oluf Poulsen 653;
— i Helligaandshuset: Lauritz 788.

Gardianer i Graabrødrekl.: Jep
654; Mikkel Gundesen 655, 705;
Thames 654.

Lectorer i Graabrødrekl.: Jens
Degen 654; Jens Knop 654.

Konventsbrøder: Oluf Buk af
Helsingør 654, 703.

Aalborg, Christiern 645, 647, 686;
Jens 642, 645, 655, 684, 705;
Mads 686; Mikkel 697.

Aarestrup, J. J., Kjøbmand, Stads-
kaptajn i Roskilde, II 203.

Aarhus, *Gilder og Lav*: Gertruds
129, 576; Sebastians 576; Vorfrue
216; Kjøbsvende 216, 576. — *Bi-
skoper*: Jens Iversen Lange 218,
354, 569, 571, 572, 574; Ulrik
Stygge 571, 573, 586. — *Kannik*:
Ulrik Bild 511. — *Byen nævnes*:
686 (M), 689 (M).

Abbondorp, Hinrik 664.

Abbynck, Peter 683.

Abebu, Inge 146; — se Akebu.

Abildgaard se Appelgharde.

Abraham 635, 636; Thomes 644

Abram, Mattes 682.

Achtfelt, Ghorke 665.

Actorp se Attarp.

Actrup (Achtop, Akdorp, Attrup),
Bertel 111, 299, 300, 607; Claves
108, 113, 115, 119; Hinrik 608;
Marine 152; Nicolaus 139; Nisse
585; Paulus 280, 285; Peder 114,
276, 298, 589, 606; Thomas 108.

- Adelby S., Husby H. 197.
 Adolf, Hertug. 587, 609.
 Athorn 670 (M.).
 Agedrup S., Bjerre H. II 188.
 Agernæs, Krogsbølle S., Skam H. 188 (Pr.).
 Aggersborg S., Øster Han H. 674 (Pr.).
 Ahlefeldt (Anfelt), v., Benedikt 588; Claus 588, 596; Cybbe (Eibe) 229; Detlev 588; Gotskalk, Biskop 291, 450, 451, 452, 453, 486, 487, 488; II 378; Henneke 595; Joachim, Erkedegn 290, 294; Otto 451, 597; Tyll 668; Wulff 451.
 Akebu, Inge 151; — se Abebu.
 Akeleje, Mikkel Persen 518.
 Aklyn, Jørgen 698.
 Alandia, Knudsgilde 259.
 Alberti, Petrus, Dr. 780.
 Albi, Olaus 113; — se Hvid.
 Albrecht, Kasten 681.
 Alekrak, Petrus 543.
 Aleman, Claues 607.
 Alff, Pitter 676; — Hertug, se Adolf.
 Allinde, Haraldsted S., Ringsted H. 393 (Pr.).
 Almind S., Lysgaard H. 218 (Pr.).
 Als 108, 111, 112, 136, 156, 287, 586; II 198^{so}.
 Als, Per 728.
 Alsing 133, 159, 161, 162, 224.
 Allwert 677; Henrik 637.
 Almannus, Johannes 298; — se Tyvk.
 Alsteker, Claues 606.
 Amandus, Prior i Dalum 189.
 Ameren, Tydeke van 552.
 Amerunghen, Tydike van 140.
 Anchen, Albert van 727.
 Anchersen, Hans, Professor 751.
 Anders, Abbed 653.
 Andersen, Claus se Ulfeldt; Erik se Banner; Jens se Baden; Jens se Lodehat; Jep se Baden; Martin 657; Niels 657; Palne (Andree) 371; Per se Jernskjæg; von Andersen s. Ludsen.
 Anderup, Lumby S., Lunde H. 257.
 Andreas, St. II 369; 370^{is} osv.
 Andreas, Biskop i Gardar 354.
 Anfelt se Ahlefeldt.
 Angelbo 108.
 Angilanus, Claus 693.
 Anna, St. 379, 460, 738^a, 763^a, 785; II 231^{is}; — Gaard 758; — Gilde 257, 307, 706, 745, 757, 784.
 Anna af Brandenburg, Hertuginde af Holsten 453.
 Anningh, Peder 137.
 Antonius, St. 491^{is}, 493^{is}, 738^a, 763^{is}; — Gilde II 453.
 Antonius, Biskop 570, 571.
 Antvorskov II 169^{is}; — Priorer i: Esge 390; Jakob Mortensen 190; Peter 191.
 Apen, Ernst von II 339.
 Apotekers, Anna II 10.
 Appelgharde, Tymme 586.
 Arberstwyck, Hans 598.
 Arcimbold, pavelig Legat 249.
 Arendss, Dyrik, 677.
 Arenstorf, Jakob 662.
 Arlugh, Tyge Vindsens 87.
 Arndes, Hinrik 588.
 Armekil, Hartich 584.
 Arnfast, Oluf 660.
 Arninge S., Lollands Sønder H. 306 (Pr.), 519 (Pr.).
 Arste (Archste, Arsten), Hans 327; Herman 317; Jakob 591; Jens 379, 394, 408, 409, 410, 411, 415; Peter 147.
 Artznict, Benedic 693.
 Aschenborg, Hans II 30.
 Asdal, Vennebjerg H. 653 (A), 656 (A), 704 (A).
 Aske, Poul 191.
 Asnæs S., Ods H. 377 (Pr.).
 Aspelkamp, Konrad 278, 279.
 Assens 190 (Pr.), 191 (Pr.).
 Astrop, Nis 700.
 Attarp (Actorp), Skarhult S., Frosta H. II 434 (M.).

- Audoenus, Biskop 571, 610.
 Aurifaber, *Flensborg*: Godeke 133;
 Marten 108; Strange 131; — se
 Guldsmed.
 Axelsen, Aage se Thott, Ole se
 Thott.
 Baad, Anna 390, 408.
 Baarup, Hellested S., Stevns H. 170.
 Backen, Skolemester og Forstander
 509.
 Baden, Jens Andersen 725; Jep An-
 dersen 373; Oluf Mortensen 354,
 355, 364, 366.
 Badhe (Bade), Arent 672; Claus
 637, 674, 677; Flert 686; Hans
 685; Henrik 681; Laurens 679;
 Olert 643.
 Badstuemand, *Roskilde*: Rasmus 396,
 428; — se Batstower.
 Bager, *Aalborg*: Anders 687; Hans
 641; Hinrik 662; Jachym 670;
 Svend 629, 660, 788; Villads 660.
 — *Flensborg*: Jeppe 137; Knud
 135; Petrus 110; Tugi 146. —
Kjøbenhavn: Claus II 10; Jens II
 10; Jep II 400; Jep Marsen 242;
 Niels II 12; Peder 721; Severin
 Thomsen II 12; Titken Mund
 729. — *Kjøge*: Per Knudsen 462.
 — *Malmø*: Jens Andersen 385,
 586; Oluf, Raadmand II 409. —
Odense: Bertel II 190. — *Roskilde*:
 Gumme 365; Jens 374, 393, 394,
 423; Jens Borgemester 403, 419;
 Jens Nielsen Spieldrup 377; Jep
 373, 388, 389, 393, 396, 401, 409,
 410, 411, 412, 417, 418, 422, 425,
 426; Knud 423; Mathis 393, 417,
 424, 426, 428; Mogens 380, 383,
 384, 405, 411, 412; Oluf 416;
 Oluf Persen 392; Per 370, 372,
 388, 390, 413; — *Svendborg*: An-
 ders 785; — se Becker, Pistor.
 Bagge (Baghi), Anders 659, 665,
 666; Hans 669, 706; Mathis 662;
 Olaus 366, 374.
 Bagger, Hans 683.
 Bake, Hinrik 448.
 Bakemudhe, Otte van 638, 677, 678.
 Balderune (Ballerup?) 353 (Pr.).
 Balhud, Hermen 314.
 Balhus, Hermen 595.
 Balle, Hans 671.
 Ballerup S., Smørum H. 352 (Pr.).
 Balser, Morten II 433, 434, 435.
 Balt, Per 661.
 Bandow, Hans 681.
 Bang, Anders 583, 686; Claus 255;
 Mathis 667; Oluf 662; 672; Per
 255, 314, 653; Il 407.
 Bangsbo, Flade S., Horns II. 667
 (M.), 668 (M.).
 Banneke, Christina 132; Claues 665.
 Banner, Anders Nielsen 214, 656;
 Erik Andersen 657; Eskil Nielsen
 656; Niels Eriksen 656, 704; Niels
 Høgh 656; Per Nielsen 653.
 Bantzbyl, Jakob Jensen 751.
 Bar, Peter II 339.
 Barbara, St. 231, 233.
 Bardorp, Berent van 587.
 Bardrop, Oversø S., Ugle H. 126 (M.),
 Bareth, Johan 726.
 Bark, Blasius 698; Nis 660.
 Barker, Anders 668.
 Barmer, Sebber S., Slet H. 305 (M.).
 Barne, Jacob 299.
 Barnekow, Hans 408, 409, 410, 412,
 415; Johannes 385.
 Barnim 665 (M.).
 Barnow, Hinrik 604.
 Bars, Didrik 584; Piter 697.
 Barsbek (Barsebech), Albert 656;
 Mikkel II 400.
 Bart, Claues 151.
 Bartholin, Thomas, kgl. Antikvar 3,
 32, 45, 54, 58, 243, 301, 353, 706.
 Bartman, Bernt 152.
 Bartolomæus, Hans 314, 643, 681.
 Bartsker, *Aalborg*: Claus 639, 644,
 646, 648, 678, 680; Godske 692;
 Hendrik 697; Jørgen 650, 687;
 Philip 683. — *Flensborg*: Arnt
 273; Claus 116, 320, 335, 604;

- Ekerd 158; Hans 323, 332; Hans Petersen 603; Jurigen 155, 319; Otte 318; Peter 125; Sile 197, 208, 211; Thomes 322. — *Kjøbenhavn*: Anders Lindenov 724; Hendrik Vilhum 727; Herman 724; Ole Moensen 727. — *Roskilde*: Albrit 389; Gerd 382, 384, 385, 386, 388; Hans 385, 386; Peyter 384, 385, 386, 388, 389, 391, 393, 394, 395, 403, 406, 407, 409, 410, 411, 412, 417, 418, 423, 430; Poul 385, 392, 393, 395, 403, 406, 407, 409, 410, 411, 412, 417, 418, 423, 430.
- Basse (Bassy), Jep 381; Niels 221; Oluf 366, 724; Tymme 276, 298, 606.
- Bassel, Malte 726.
- Bastels, Hans 587.
- Basth, Anders II 13.
- Basuner, Petrus 135.
- Ba(t)stower, *Flensborg*: Bege 554; Detlev 148, 149; Hans 142; Hinrik 138; Katherine 145; Per 137; — se Badstuenmand.
- Bay, Anders 568.
- Bechim, Albrit 663.
- Beck (Bek), Anders 701; Per 384, 410, 428, 429; — se Beeck.
- Becker, *Aalborg*: Hans 676; Jorden 639, 679, 680; Laurens 653; Tøtmer, Borgemester 658, 704. — *Flensborg*: Anders 152, 155; Anders Mikkelsen 318; Bo 145; Claves 326, 337; Drewes 318; Gereke 139, 585; Gert 152; Hans 158, 551; Hans Brun 333, 597; Hans Michelsen 330, 331; Hennynk 148; Hermen 139; Jens 322; Jep 125, 597; Jesse 131, 143; Jesse Petersen 152; Jorden 151, 158, 583; Kalli 154; Katrine 199; Knud 139; Laurens 229; Marquart 319, 320; Oluf 162, 317, 319, 326, 331, 333, 601; Peter 585; Petrus dominus 296; Reineke 157; Reinold 142; Sven 330. — *Kjøbenhavn*: Aage 728; Bokert 728; Christen 724; Nicola 728. — *Slesvig*: Johan Raadmand 447, 455; Johannes. Præst 451; Marten 451; Peter. Rdmd. 450; — se Bager, Pistor.
- Beeck, Herman van de 673; Jürgen van der 231; — se Beck.
- Beer, Mathis von 676.
- Beghe, Marquard 553.
- Beghel, Claues 140.
- Bejuth, Niels 189.
- Bekeman (Bekman), Ambrosius 697; Franciscus 698; Hermen 659; Hinrik 591.
- Bekendorp, Hermen 663.
- Bekermaker, Nys 315.
- Belowe, Anders Mortenson 586.
- Belt, Jep 145.
- Beltinge se Bältinge.
- Bendrup, Per 675.
- Bennyck (Bennig), Fedder 556; Henneke 136; Nis 605; Riggel 320.
- Berchley (Berkleyge), Bern 589; Frederik 589; Johan 589.
- Berck, Arnt 696; Johan van 675.
- Bere, Tuke 151; Tydeke 587, 609.
- Beregum, Hans von 136.
- Berens (Berense), Hans 664; Hinrik 208.
- Berg, Didrik 188; Niels 188.
- Bergen, *Biskoper*: Jens 570; Oluf Nielsen 570, 610; Thorleif 574.
- Bergen, von, Claus 136; Daniel 19; Hendrik 729; H. C. II 15.
- Berghe, van el. van deme, Hans 588, 663; Hans Kok 585; Kort 589.
- Bergholt, Jakob 659.
- Berhorst, Henrik 686.
- Berigh, Mikkel 671, 686.
- Berkele, Frederik, 120.
- Bern (Berren), Hinrik van 667; Lucie 153.
- Berndes (Berendes), Hans 592; Hans Skipper 663; Marcus II 281.

- Bernebudel, Claues 666.
 Berner, Luder 296.
 Berness, Deter 670.
 Bernicke, Knud II 407.
 Bero, 464, se Johansen.
 Bertheram, Thames 675.
 Beschleger, Jacob 133.
 Beske (Biske), Hans 389, 394, 395, 417, 418, 423; Jakob 694; Per 645, 646, 651.
 Besler (Besseler), Hermen 643, 685.
 Bessarion, græsk Lærd 568.
 Beyer, Claues 113; Gøtze 597; Jenis II 25; Knud 314, 597; Matthes 131, 144; Poul 729.
 Beyermand, Herman 137.
 Bierste, Hermen 670.
 Bieske, Per 688.
 Bül Nikolai 180; — se Bild.
 Bik, Johannes 118, 299, 552, 584, 608.
 Bild, Bild Persen 235; Niels Jonsen 474, 475, 533; Strange Nielsen af Smerup 670; Strange Nielsen, Ridder 214; Ulrik 511; — se Bül.
 Bille, Bent 463, 734; Esge 484, 515, 516, 517; Hans 802; Karine, Jørgen Grubbes 388; Mette, Henneke Jensen Qvitzovs 362; Mærtslef Jakobsd. Jens Jepsen Rosensparres II 429; Peder Lykke 569, 610; Sten 758, 761; Torbern 484.
 Bing, Anna, Oluf Falsters 375.
 Birch, Hans 152.
 Bircherod, Jakob, Landsdommer 19, 86, 179, 182, 235, 761, 770; II 14, 15; Jens, Biskop 182; Thomas, Professor 86, 179, 780.
 Birger, sacrista 367; Erkedegn 368; Erkebiskop se Gunnensen.
 Birgitte, St. 475, 476, 477, 478, 479, 508.
 Birik, Nisse 107.
 Bistrup, St. Jørgensbjerg S., Somme H. 372 (M.), 374 (Pr.), 378 (Pr.), 381 (M.), 392 (M.), 406 (M.), 407 (M.); — St. Olai S., Vennsbjerg H. 667 (M.), 669 (M.).
 Biuk, Truvels 143.
 Bjelke, Margrethe Thuresd., Mourits Nielsen Gyldenstjernes 656; Tylle Josephsen 758.
 Bjergby, Tudse H.(?) 367 (Pr.).
 Bjerrudrup, Klipleve S., Lundtoft H. 114 (M.).
 Bjeverskov Herred, Katrinegilde(?) 456; Præstegilde 455.
 Bjeverskov S., Bjeverskov H. 458 (Pr.), 459 (Pr.), 462 (D.).
 Bjørn, Anders Jakobsen 656; Bjørn Johansen 464, 728; Bjørn Olsen 728; Johan 221.
 Bjornstrup, Ning H. 365 (A.).
 Blaa, Erik Olavi 398.
 Blakhorn, Anders 140.
 Blankensten, Engelke 149.
 Blans, Nybøl S., Sundeved 592 (M.); 594 (M.), 595 (M.).
 Blateman, Tuko 133.
 Blauw, Hans 596; II 282.
 Blawrede, Jakob Nigelsen, kaldet 109.
 Blek 586; Frendy 272; Peter 320.
 Bleken, Peter 196.
 Blekenisvaar (Blekingsfarer?), Jesse 140.
 Bles (Blesse, Blissen), Hinrik 16, 315, 591; Nisse 596; Tort 599.
 Blok (Bloch), Bern 632, 633, 666; Hinrik 658; Jep 672; Mathias 283, 287, 319; Tidik 661.
 Blokmand, Jens Persen 729.
 Blomberch, Hans 589.
 Blome, Claues 137, 671; Frederik 522, 602; Vulfhard 278, 282.
 Blomerberth, Brun 144.
 Blymester, Per 675.
 Blyndser, Hans 408.
 Blytorn, Mikel 666.
 Bochman, Passchin 685.
 Bodchow, Gerke 595.
 Bodde, Nisse 553.
 Bode, Kersten 588; Lauritz 640.
 Bodendorp, Eler 588.
 Bodeker (Botker), Flensborg: Bert 590;

- Broder 116, 117, 332; Claus 328;
 Detlev 332; Hacke 314; Haye
 121; Hinrik dominus 279; Jakob
 592; Jes Iversen 124; Marquart
 126, 320; Merten 315, 316; Nico-
 laus, dominus 270, 271; Nis Iver-
 sen 117; Peter 139; Symen 317;
 Tyke 154, 316. — *Slesvig*: Claus
 450; — se Bødeker.
- Boetius, Johan 252; Nicolaus 488,
 449.
- Bofager, Henrik 108.
- Bogbinder, *Kbhvn*: Hans 20. —
Odense: Villum 466. — *Roskilde*:
 Ingver 377.
- Bogense, Vikargilde 341, 362 flg.
- Bogholt, Tonis 692.
- Bogmester (Bov- eller Bofmester),
 Hans 639, 679, 680.
- Bolcken (Boleken), Hans 326, 327,
 330, 588.
- Bold, Frue, af Kjørby 221.
- Bolderslev, Marine 151.
- Bolle, Mattes 149.
- Bollem, Balling S., Rodding H.(i)
 347 (Pr.).
- Bollerød (Bolrødh), Høgsrød S.,
 Frosta H. II 433 (M.).
- Bollo, Dronninglund S. og H. 682
 (M.).
- Bolsmit, *Flensborg*: Sebbye 545,
 546.
- Bolt, Aslak 569, 571, 610; Hans
 689; Peter 685.
- Boltztorp, Heyne 663.
- Bolzendal, Bundy 587.
- Bomel, Villum von 721.
- Bomerdall, Jost 686.
- Bomhower, Hans Schacht 146.
- Bonde (Bonne), Bent II 433, 436;
 Hans II 369; Mogens 786; Nis
 702; Peter 181; — se Bunde.
- Bonderup (Bwndrop), Haverslev S.,
 Han H. 689 (M.).
- Bondo, Hans 677; — se Bundo.
- Bongh, Jakob 110; Kaye 110.
- Bonnigh, Hennik 136.
- Boosman se Botzman.
- Borchars, Hinrik 605.
- Borchorst, Hinrik 212.
- Bord (Bort), Erik 115, 147.
- Bording, Ginding H. 347 (Pr.).
- Borestet, Hans 670.
- Borgemester, Vilken 692.
- Borger, Henrik 696; Jorgen 697.
- Borigh, Oluf 699.
- Bork, Norre Horne H. 347 (Pr.)
- Bork (Borch), Hinrik 681; Mathis
 627, 658; Simon Mathisen, kal-
 det 654.
- Borkhere, Reynolt van 663.
- Borkord, Hans 632.
- Bornholm, Knudsgilde 18, 259; —
 528, 533, 535, 559, 610, 782.
- Borre, Olaf II 273.
- Borremann, Mathis 669.
- Borsbøl, Breklum S., Bredsted A.
 114 (M.).
- Borstell, Henneke van 659.
- Borup S., Ramsø H. 461 (Pr.); —
 Støvring H. 473 (Pr.); — i Sunde-
 ved 17, 113 (M.).
- Bos (Boes, Bose, Bus, Buse, Busse),
 Christine 155; Gude 154; Hans
 153, 315, 325; Hinrik 151; Johan
 149; Johannes 298, 448, 452.
- Bossow, Otte 15.
- Bosted, Hartvig 156, 582, 607.
- Bote, Magnus 341; Flore s. Sehe-
 sted.
- Botzman (Bodsmann, Boosman), Her-
 men, 588, 590; Laurens 678;
 Ludich 589.
- Bouenou, Marquart 584.
- Bovengh, Peder 136.
- Boysyn, Synik 15, 135.
- Boyæ, Tønnes 700.
- Braame, Oluf II 200.
- Brabander, *Aalborg*: Claus 668;
 Herman 631; Henrik, Raadmand
 627, 661, 705; Jep 674; Jep Jen-
 sen 666; Jep Persen 640; Jes
 Persen 673; Las 662; Morten 669.
- Bradeberg, Andreas 376.

- Braghæ, Bo 113.
 Branslykke, Musse S. og H. 520 (A).
 Brand, Mester 111; Kort 667; Peter 218.
 Brandeley, Nestelso S., Hammer H., Petersgilde 217.
 Brandenborch, Hans 121, 315.
 Brandenburg, Anna af, Hertuginde af Holsten 453; Dorothea af, Markgrevinde 453.
 Brandenburg 153.
 Brandes, Kerstine 144.
 Brandi, Hans 314.
 Brandstrup, Vindum S., Middelsom H. 665, 672 (M).
 Brandt (Brant), Claues 196; Gyde 211; Hinrik 589; Jep 729; Jocom 699; Marcus 323; Peter 162; Vilum 696.
 Brannep, Jep 723.
 Brask, Skipper 664.
 Brawe, Didrik 663.
 Bredding 192.
 Bredefod, Bolde 134.
 Bredenbeck, Jürgen 451.
 Bredick, Marcus 686.
 Bredkjær, (?) Hellevad S., Dronninglund H. 687 (Pr.).
 Bredsted, Bredsted Amt 114 (M.).
 Bregningegaard, Bregninge S., Skipplinge H. 520 (A.).
 Breining S., Bolling H. 347 (Pr.).
 Brekwolt, Hinrik 663.
 Bremen, van, Hans 603; Hinrik Plump 597.
 Bremer, Hans 448; Jakob 696; Volmer 590.
 Bremle, Jens 369.
 Brens, Hinrik 325, 606; Lasse 683.
 Brent, Johan, Mester 723.
 Bretsel, Symen 697.
 Breyde, Adrian 664; Hans 587; Hennekinus 306.
 Breywot, Kaye 143.
 Brix 700.
 Broager S., Nybøl H. 272 (Pr.); 277 (Pr.); 299 (Pr.).
 Broberg, Anders 190.
 Brockenhuus, Johan 586; Jørgen 691; Peter 657.
 Brofoged, Anders 658; Hinrik 658.
 Brogman, Henning 629.
 Brok, Axel Lavesen, 368, 655, 656; Esge Jensen 655, 703, 11 65; Per 381, 398, 399, 404, 414, 416, 485.
 Broke (Brok), Bermt to den 685; Philippus van dem 448, 452, 453.
 Brokman, Bertel 672; Henning 662.
 Broman, Hans van 659.
 Brovst S., Øster Han H. 686 (Pr.).
 Brovstskov (Bratskov), Brovst S., Øster Han H. 656, 704 (A).
 Brue, Hans 594.
 Brugd, Hans 419.
 Brugge, Mikel 662.
 Bruggen, Hinrich van 659.
 Brummer, Jakob 588.
 Brun (Brvn, Brwn), Bertram 598; Cissel 591; Claues 15, 121, 124, 125, 126, 281, 315, 329, 552, 556, 589, 596; Erik 280, 281, 285, 286, 315; Eskil 280; Fedder 117, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 195, 213, 297, 334, 595; Gryne 725; Hake 127; Hans 151, 154, 160, 161, 190, 282, 285, 287, 291, 292, 314, 317, 322, 326, 328, 330, 332, 333, 334, 593, 597, 599, 680, 728; Henneke 585; Henrik 281, 314, 659, 671; Jakob 218; Jep 659; Jesse 132, 136, 286, 545, 549, 550, 592; Jesse Nigelson 107; Johan Vedderson 319; Johannes 284, 593; Johannes Michæli 111; Kerstine 292; Las 663; Markvart 116; Mates 134, 553; Mathias 191, 295, 321, 466; Mette 161; Nicolaus 280, 282, 316, 599; Niels 361; Nisse 158, 162, 194, 298, 585, 593; Oluf 700; Peter 131, 137, 148, 150, 194, 274, 280, 321, 325, 328, 545, 585, 608, 659, 679, 700; Severin

- 196; Terkel 661; Thomas 134; Tule II 436; Villum 663.
- Brwnck, Anders 636, 671.
- Brunius, C. G., svensk Kunsthistoriker 4, 18.
- Brunkhorst 542; Claues 591.
- Brwnss, Jorien 678; Powel 676.
- Brunsberch, Henning 448, 452.
- Brunyg, Johannes 552.
- Brus (Bruse), Claus 725; Hans 678; Johannes 347.
- Brusgaard, Ølst S., Galten H. 657 (A).
- Bruske, Claus 699; Hinrik 601.
- Brusy, Nis 666.
- Brut, Theotz 663.
- Bruver, *Flensborg*: Claus 132, 548; Hinrik 154; — se Brygger.
- Brügge, Martin 450, 451, 455.
- Brygger, *Kbhvn*: Anders Povelsen 726; Esbern Jensen 724; Joens 726; Ole Esbensen 729; Thomas Knudsen 242; Torkild II 399; Villum 728; — *Roskilde*: Bertel 387, 388, 405, 408, 409, 418; Hans 396; Jesper 406, 408, 409, 411, 412, 416, 419; Lasse 371, 419; Lasse Hemmingsen 390; Lauris 419, 423; Laurentius (braxator) 402; Mathis 366; Mogens-Skræder 429; Per Jensen 429; Syvert Andersen 372; — *Svendborg*: Claus 309; — se Bruver.
- Brylle, S., Odense H. 189 (Pr.).
- Brynck, Otte 697.
- Brynning (Brynding), Niels II 433; Niss II 433; Poil II 432.
- Brynzel, Hans 730; Herman 730.
- Bryske, Knud 190.
- Brøker, Christen 677.
- Brønderslev, Børglum H. 667 (M.).
- Brøndum, Salling S., Slet H. 668 (M.). Brøndumgaard, sst. 706 (M.).
- Brøyer, Kort 644.
- Bubbert, Hans 676.
- Budelmaker, Klaves 153; Matyes 331.
- Buckenberch, Brun 196, 213, 330 II 274.
- Budde, Hans 675.
- Budeman, Kattryn 594.
- Bugge, Erik 705; Jep 787, 789.
- Bwgh, Nisse 15.
- Bughy, Per Person 665.
- Buk (Buc, Buch), Andreas 699; Hans 377; Hinrik 665; Merten, Nysen 597; Oluf 654; Per Jensen 702; Petrus 113.
- Buckholdt, Market 727.
- Bulder, Oggy 554.
- Bulken, Laurens 666.
- Bull (Bulle), Frantz 698; Henrik 154, 584, 675.
- Bwlstade, Bo 111.
- Bwman, Skipper 662; Hans 701.
- Bwmgardh, Hans 677.
- Bunde (Bwnd, Bwndhe), Christiern 682, 695; Jens 643, 654, 681, 690, 692; Jes 671; Mathis 670, 671; — se Bonde.
- Bundo, Nicolaus 299; — se Bondo.
- Buneman, Rutger 588.
- Bunt, Jakob 419.
- Buntmager, *Aalborg*: Hans 676, 690; Jens 685; Niels, Hr. 653, 703. — *Flensborg*: Meyster Fabian 323. — *Kbhvn*: Bartolomæus II 400; David II 400; Hendrik 727; Hillebrant 726; Jakob 725; Peder, Raadmand 721. — *Roskilde*: Anders 385; Jakob 394, 395, 403, 423; Karine 408; Per Svendsen 378; — se Buntwerker.
- Buntwerker, *Flensborg*: Fabianus 603; — se Buntmager.
- Burd, Hans 519.
- Bwren, Mikel van 668.
- Bwrhorn, Eyler Kremer 702.
- Buristed 320; Jeppe 319.
- Burkal S., Slogs H. 296 (Pr.).
- Burmester, Hans 681; Jachim 685.
- Bursow, Hans 155.
- Bururmann, Hermen 529, 533; Jacob 529.

- Busch, Albert 154; Hans 154; — per 727; Simon 728; — se Bodeker.
- Buse, se Bos.
- Buseke, Albert 187.
- Busenborg, Hans 724.
- Busk, Bernt 688; Frederik 696; Jens 684; Peter 664; — se Busch.
- Buskholt, Hans 724.
- Busman, Berent 587.
- Bussauw, Peter 697.
- Bustentyn, Markvard 313.
- Bustroye, Laurencius 112, 113, 298.
- Butendik, Claues 608; Nicolaus 584.
- Butt, Hans 698.
- Buttius, Herman 231.
- Bybowe 608; Eggert 154; Hans 147; de Murmester 585.
- Bydelsbach, Albrecht 727; Axel 727.
- Bydestro, Jesse 111.
- Bylov (Bülow), Claus 661; Drewes 448, II 29; Johan 137; Marquard 450.
- Byltze, Jens Nielsen 371.
- Bylzeinan, Johan 782.
- Byringh, Hans 676.
- Byssendal 331.
- Bysvend, Knud 784.
- Bysyngh, Hermen 670.
- Bytze, Else 142.
- Bywy, Lille Nissæ 108.
- Bältinge, Skarhult S., Frosta H. II 433 (M.), 434 (M.), 435 (M.), 436 (M.).
- Bæspingh, Gert 670.
- Bæyer, G. H., Dr. med. 67, 258, II 199, 296.
- Böckman, Appolonia 464; Hermynd 464.
- Bodeker (Böcker), Aalborg: Christiern 673; Claus 667; Hans 694; Hans Lauridsen 683; Hermen 667; Hinrik 662; Las 661; Marquar 662; Niels 701; Per 701; — Flensborg: Jakob 153; Johannes 107; — Kbhvn: Anna II 10; Claus 728; Claus Camper 727; Simon 728; — se Bodeker.
- Bøgede, (?) Gjørslev S., Bjeverskov H. 684 (A.).
- Bøgetud(?), Kort 630.
- Borglum, Biskoper: Jakob Friis 345, 354, 574, 652; Gert Gyldenstjerne 570, 573, 586, 610, 652, 703; Niels Stygge 682. — Kannik: Hans 655. — Præst: Nicolaus Kyb 654.
- Børn, Ditlev van der 723.
- Børstel, Hans 631, 666.
- Bøsseskytte, Claus 697.
- Bøst, Albert 665.
- Bøstofta (Bøstosta), Gudmundtorp S., Frosta H. II 434 (M.).
- Bøyliken, Staffen 676.
- Bøyntiin (Bøytyn), Frands 698; Kort 658.
- Bøysenborg (Bøyseborigh), Hans 702; Katrine 154.
- Bøze, Marquard 607.
- Cabup, N. 132.
- Calapyn, Joachim 694.
- Camper, Claus Bødker 727.
- Cappelow se Kappelow.
- Carlsen, Franciska 456.
- Carnifex, Flensborg: Conrad 115; Eggert 298; Hartvig 138, 542; Jakob 138; Peter Kok 268; — se Kjødmanger, Knochenhouer, Slagter.
- Casselmann, Johannes 448.
- Casselund, Johannes 451.
- Catorbs, Cathrine 724.
- Chararuillis, Claues 318.
- Christiansen, Claus (Nicolaus Christierni) se Frille.
- Cimbrishamn, Tyske Kompagni 557; — Borgemestere: Tule Trugels 557; Ume Magnes 557.
- Clappetand (Claptan) 652, Helmik 658.
- Clara, St. 232, 575.
- Clausen, Bundy se Friis; Jep 714.
- Claxholm (Clausholm), Voldum S., Galtén H. 656 (A.).

- Clementsén, Niels 688.
 Clemmer, Tydeke 131.
 Clett, Jørgen Olsen, alias 416.
 Clusener, Herman 144.
 Colner, Herman 726; — se Köln.
 Compostella, Pilegrimsfart til 1717, 178, 24411, 30418, 56528.
 Coppin, Jakob 592.
 Cops, Elseby 352.
 Cornob, Herman 137.
 Cortes, Ermegard 144; Grete 144.
 Cosmus, St. II 36110,12, 36218, 36320,22, 36526,27.
 Cotes, Mette 145.
 Crassow, Bernhard 306.
 Crispinus, St. 461.
 Crok (Cruk), Claues 150; Johan 149; Magnus 149; Syvert 107.
 Cronholm, Abr., svensk Historiker 67.
 Crophe, Claues von 149; — se Krop.
 Crucifer, Lago 346.
 Cruckeman, Hermen 148.
 Cusæ, Per 462.
 Cypriæus, Joh. Ad., slesvigsk Historiker 435, 447.
 Cobpynggh, Hans 691.
 Daa (Da), Claus 191; Ejler 460; Erik, Skriver 372; Henrik 586, 608; Kersten 150; Knud 197; Knud, Skræder II 400; Marquart 123, 125, 127, 323; — se Dad.
 Daalman, Bertram 666.
 Daase, Hinrik 661.
 Daastrup S., Ramsø H. 462 (D.).
 Dad, Henrik 724; — se Daa.
 Dal, Torslev S., Dronninglund H. 667 (M.).
 Dalby S., Ramsø H. 459 (Pr.), 460 (Pr.), 461 (Pr.), 462 (D.).
 Dalsgaard, Taarup S., Fjends H. 654 (Pr.).
 Dalum S., Odense H. 188 (Pr.), 190 (Pr.); — Kloster, Prior: Amundus 189; Mester Claus Andersen Ulfeldt 190.
 Damianus, St. II 36110,12, 36218, 36320,22, 36526,27.
 Damp, Hans 693.
 Damstorp, V. Sallerup S., Harjagers H. II 436 (M.).
 Danckel, Hermen 680.
 Danckwerck, Reymer 702.
 Danckuerth, Hans 694.
 Daneel, Lambert 664.
 Dankleue, Hr. 142.
 Dannemare S., Lollands Sønder H. 305 (Pr.), 519 (Pr.).
 Danske, Herman 188.
 Danssøn, Lars 657.
 Dantzer, Morten 660, 705.
 Dargheman, Hans 584.
 Darum Kirke, Gjording H. 237.
 Dasso, Hans 673; Peter 639, 679.
 Dastrup (Dagstrup?), Østrup S., Lunde H. II 192 (M.).
 Davisz, Nic. 453.
 Dech, Lasse Nielsen 728.
 Dedsbøl, Bøking H. 111, 114 (M.).
 Degener, Bernt 154; — se Deygener.
 Degn (Dyegen, Deen, Deken), Aalborg: Broder Jens 654. — Flensborg: Anders 137; Bundy 150; Esby 147; Gerhard 138; Gerik 298; Hakon 545, 550; Herman, Kannik 299; Jesse 585; Peter 585; Trugillus 112. — Lolland: Henning 306; Johannes 306. — Lund: Michel Ingemari, dictus Dyeken 475. — Malmø: Aage Jensen, Notar II 23. — Skarholt: Esbjørn II 431; Jep II 431; Oluf II 430. — Svendborg: Michel, Byskriver 235.
 Deho, Thomas 111.
 Delft, Dirk van 688.
 Delwen, Marten fan 675.
 Dere, Johannes 553.
 Derger, Johan van 696.
 Detherdes, Ghise 662.
 Deuenter, van, Dirk 333, 338; Meynolt Bole 801.
 Dewynt, Wylken 680.

- Deygener, Bernt 597; — se Degener.
 Deyslaw, Lafrens 603.
 Dicko, Lybert 687.
 Diengh, Olaf II 430.
 Dinæssæ, Gertrud 463.
 Distelow, Hans 606.
 Docke, Anders 188.
 Dolr, Hans 729.
 Dome, Hans van 699.
 Don (Doen, Done), Gregers 643, 685, 689; Hans 659.
 Donnerott, Hans 697.
 Dordewant, Claues 583.
 Dorheyde, Jochim 323; Mathias 280, 285, 287, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 316.
 Dormann, Herman 453.
 Doro, Hans 676.
 Dorothea, Dronning 368, 728; — Prinsesse 453.
 Dorynick (Dorringh), Hans 599; II 376.
 Dossche, Jurgen 685.
 Dotæ, Henrik 517.
 Dowe, Jürgen II 29.
 Dowmann, Herman 448.
 Dozenrode, Erik 276, 298, 582, 607; Henneke 587, 609; Hinrik 592; Johan 587; Merten, Broder 587.
 Drager (Drauere), *Flensborg*: Thames 669; — *Kbhvn.*: Jep II 400; Peder II 400; — se Dreger, Portator.
 Draghman, Marten 671.
 Dragor 540w; — Slagtere II 113, 298.
 Drake, Anders 140; Tuke 140.
 Draky, Peter 107.
 Dranck, Henrik 115.
 Drauan, Hinrich II 376.
 Dreger, *Flensborg*: Clawes 155; Hans 118; Hinrik 110, 543, 545; Jakob 115; Laurens 324; Petrus Lot, kaldet 113; Thomas 108, 115; Timy 142; Tuve 554; Tyky 548; — se Drager, Portator.
 Drelingh, Thomis 675.
 Dreslette S., Baag H. 189 (Pr.), 190 (Pr.)
 Dresselberg, Morten Henriksen 392, 421, 427.
 Drewes, Harmen II 376.
 Drever, *Flensborg*: Claus 585; — *Kbhvn.*: Henning 724; — se Svarver.
 Dreyfsws, Elseby II 12.
 Dringelberg, Herman 706.
 Dringherigh, Willum 677.
 Droghe, Kort 154.
 Droni(n)gholm, ved Svendborg 86, 87.
 Drost, Didrik 664; Hans 675; Peter 664.
 Druken (Drukken), Lase 133; Nisse 586; Peter 150.
 Due, Gregers 647; Henning 638, 705; Las 384, 386, 407, 419, 429; Mogens Mogensen 657; Niels Glob 652, 703; Robert 627, 631, 632, 657, 661; — se Duve.
 Dulmen, Hans van 299, 300.
 Durch, Johan von der 727.
 Duryng, Knud 110, 115, 139.
 Dus (Dues), Gotzik 590; Las 669; Peter 653.
 Dusthamer, Claues 150.
 Duve, Cord 594; Jens 268; Johannes 298; — se Due.
 Dwen, Nils 683.
 Dyckman, Albert 685.
 Dydh, Nis 222.
 Dyr, Johannes 387, 389, 391; Palle 661.
 Dyrдорp (? Durup S., Gislum H.) 661 (M.).
 Dyrenn, Hans 696.
 Dysbrock, Hans 675.
 Dysselouw, Hans 596.
 Dysterholth, Dirk 666.
 Dysthwsen, Jakob 665.
 Dytmer, Frederik 694.
 Dytmerskæ, Clawes 135, 589.
 Dytzou (Ditzow), Hans 583, 608.

- Duyell (Døwel), Hans 681; Her-
man 681; Morten 667.
Dæne, Jens 612.
Dømpstrup, Hans 668.
Dørsvend (Dorswen), Povel 149,
584, 607.
Døtmers, Hermin 695.
Ebbesen, Mogens, se Galt.
Eberkouw, Herman 600.
Eckleff, Claues 599; Hans II 376;
— se Ekeleff.
Eddenutze, Hinrik 663.
Edeleyr, Hans II 10.
Edher, Nis 785.
Edsmark (? Egsmark, Draaby S.,
Mols H.) 677 (M.).
Efflingh, Mouritz 697.
Egeby S., Ramse H. 373 (Pr.), 380
(Pr.), 409 (Pr.), 415 (Pr.), 459
(Pr.), 460 (Pr.), 461 (Pr.), 462
(D.).
Eggebæk S., Ugle H. 604 (M.).
Eggersen, Jens 190.
Eghen, Anders 162.
Egholm, Sæby S., Voldborg H.
381 (A).
Egholm, Jens 694.
Egholt, Hans 698.
Egyng, Peder 111, 114, 542.
Ejdersted 299 (Pr.).
Eke, Henning 665.
Ekeleff, Claues II 282; — se Eckleff.
Ekern, Thammes 547; — se Iggern.
Ekhop, Heyne 597.
Eksted, Henning 583, 608.
Elberg, Hans 664.
Eler, Claus 663, 678; Kort 663;
Lydik 675.
Elerus, Ambrosius Rancken 691.
Eligius, St., se St. Loye.
Ellenboghén (d. c. Malmø) 525,
730.
Ellers, Hans 677.
Elsenn, Henrik van 694.
Eltang S., Brusk H. 222 (Pr.).
Embeck, Jep Persøn 672.
Emesbøl 502as.
Enderslev (Jennitslev), Bjevskov
H. 458 (Pr.), 460 (Pr.), 461 (Pr.),
462 (D.).
Enge S., Kjær H. 113 (M.).
Engel, Hans 255; Jep 235, 784;
Lydich 672; Theodor 435, 448,
449, 450, 452.
Engelbret, Gosum 678.
Engelsby, Adelby S., Husby H.
197, 198, 199, 200.
Engghen, Kersten van 314.
Enichlo, Berent 448, 453.
Enson, Martin 276.
Entbecke, Jakob 602.
Erasmus, St. 376, 737^{1,4}, 738^a, 739^a,
756, 763^{1,2}.
Erbo Hans 124; Jesse 148.
Erdenprysz, Hans 599.
Erich, August II 340.
Erik Ejegod 84; Plovpenning 19,
20, 32, 57, 58, 66, 67, 68, 84; af
Pommern 164, 734; II 58, 65,
71, 79; — Gilde 56, 241.
Eriksen, Barnum 221; Gotskalk se
Rosenkrans; Ingver se Rotfeld;
Niels se Banner; Niels se Rosen-
krans; Per se Gyldenstjerne.
Er(n)gisel, Prior 654.
Ernst, Kort 598.
Erridsø S., Elbo H. 347 (Pr.).
Erslev 221 (A).
Erslev, Kr., Professor, Dr. phil. 560,
571.
Erthman, Hans 675; Henrik 680.
Esger, Graabrødre-Minister 575, 608.
Eskil, Biskop 269.
Esmark, Satrup S., Gottorp Anit 342.
Espe S., Salling H. 190 (Pr.).
Essen, Christoffer van 696.
Eueren, Claues van 583.
Evenskov, se Ovenskov.
Eventyr, Dirick 677; Staffen 641, 683.
Fwerdess, Lauris 681.
Evertsén, Erik, se Rosensparre.
Eynborigh, Arendhe van 683.
Faaborg, Mariegilde 216; — *Byen
navnes*: 189 (Pr.), 190 (Pr.).

- Faber, *Flensborg*: Boecius 135; Mar-
guard 109; Nicolaus 132; Thru-
gillus 109. — *Roskilde*: Oluf Per-
sen 375; — se Smed.
- Fadebursvend, Jesper 429.
- Fadersen (Farsen), Hans 191, II 383.
- Falckenberch, Ambrosius 648.
- Falkerslev S., Sønder H. p. Falster
218 (Pr.).
- Falcus, Morten 678.
- Falk (Falke), Hans 684; Tonius 683.
- Falkenbordt, Ambrosius 692.
- Falster, Jens Sutor 369, 374, 377,
378, 397; Karine Madsdatter 221;
Laurids 372, 375, 378, 380, 381,
382, 383, 386, 387, 400, 404; Oluf
375; Per 365, 381, 386, 391, 392,
400, 405, 428.
- Falsterbo, Knudsgilde 259.
- Fandzeyger, Williom 389.
- Fangel S., Odense H. 188 (Pr.),
190 (Pr.).
- Fanth, Peter 686.
- Farelde (Færelde) se Færlöf.
- Farverben, Niels 188.
- Fassi, Thomas 657.
- Favsing S., Sønderhald H. 434
(Pr.).
- Faxe, Per 758; W., Biskop i Lund
475.
- Fedeler, Symon 684.
- Feech, Niels II 430.
- Feer, Bertel von 701.
- Feerst, Hennike 133; Hinrik 587.
- Femern 325 (M.).
- Ferdhen, Hinrik van 682.
- Fethman, Claus 676.
- Fiant (Fyant), Jeb 603; Nis 316.
- Fick, Arnt 604; Hasse 693.
- Fikkesen, Lavrids Hendriksen 221.
- Filippa, Dronning II 65.
- Finke (Vink, Fynch, Vyncke), Claues
273, 315, 588, 591; Gercke 151,
585; Jakob 273, 296, 335, 336;
Jakob Jensen, kaldet 110; Jep
197, 273, 279, 280, 281, 285, 314,
316, 552; Kerstine 144; Nis 672;
Thomas 281, 283, 286, 288, 317,
598.
- Finkel, Bartholomæus 320.
- Fisker (Vischer), *Flensborg*: Clawes
207, 324, 325, 336, 603; Fedder
121; Hans 664; Hinrik 159, 604;
Kersten 150; Mathias 150; Ny-
gels 605; Nyss 197, 203; Steffan
141; Swert 136. — *Kbhvn*: Mo-
wens II 10; — se Piscator.
- Fivian, Nis 155, 198, 598.
- Flachenborg, Mathis 188.
- Flade, Peter 594.
- Flemming, Claus 665; Herman 220;
Joachim 221; Peder 221.
- Flen, Claues 592.
- Flensborg, *Gilder og Lav*: Gertruds
129 flg.; Gudslegems 252, 310
flg.; Hans 83, 101; Jakobs 258,
II 85; Katrine 551; Knuds 5, 6
flg., 83, 259; Laurentii 106 flg.;
Nikolai 193 flg., 577, 582m; Tre-
foldigheds 238, 263 flg.; Vorfrue
129, 216, 224 flg., 541 flg., 577
flg.; Bager II 151 flg.; Barber II
359 flg., Buntmager II 101 flg.;
Bødker II 413 flg.; Drager 541
flg.; Kjøbmands 577 flg.; Malere,
Guldsmede, Snedkere og Glar-
mestere II 201, 241 flg., 273, 282,
375, 378; Skomager, II 84 flg.;
Smede, II 49 flg., 339 flg.
- Steder i Byen*: Gertrudskirke
120, 121, 125; Hanskirke 197,
553 (Sogn 112, 113, 196, 197);
Nikolai kirke 16, 114, 120, 156
(Pr.), 204, 224, 227m, 228m, 229m,
231, 263, 272, 294, 585 (Pr.), 586
(Pr.), II 54m, 55m, 56m (Sogn 15; Vor-
fruealter 224, 225a, 227m, 229m);
Vorfrue(Marie)kirke 125, 126, 127,
195m, 195, 316 (Pr.), 317, 318
(Pr.), 321 (D.), 322 (Pr.), 329, 553
(Pr.); II 282, 376, 378 (Eligii el.
Loyesalt, II 376, 378; Hellig
Legemsalt, 330, 339; Laurentii-
alt, 119, 122; Margretesalt, 582.

Nikolaialt. 19514, 197, 201, 207, 208; Vorfruealt. 122, II 282, 283, 376, 378; Kirkegaard 125; Helligaandshus 110, 111, 112, 148, 272; do. Kirke 15, 298 (D.), 600 (Pr.); Graabrødrekloster 606, II 201, 242; Nikolaiskole 310, 322; Vorfrueskole 321; Knuds Stenhus 15; Borgen 318, 597; Raadhuis 16, 201, 207; Spital 134; Badstue 139; Hans Port 196; Nye Port 124, 126; Røde Port 330, 331; Lagebro(?) 593; Langebro 600; Angelbogade 601; Borchweg 125, 197; Ekens Odde 15; Fiskergade 111, 197; Frenden 16; Hohlweg 108, 114, 195; Holm 16, 141, 196, 609; Kathsunt 204; Kokene 17; Ramsherred 124, 125, 126, 158, 160, 196, 197, 199, 202, 328, 332, 334, 336, 602; die Ronnen 16; Rudestrate 206; Sudermarked 197, II 861.

Amtmand paa Borgen: Otte van Anfelt 597; Luterdt Storm(?) 602.

Borgemestere: Anders Smadder 213, 314, 327, II 274; Arnt Kissenbrugge, 213, 283, 287, 319, II 274; Bartel Hansen 273; Berthold Achtorp 268m, 299, 300; Claues Brun 281, 329; Eggert Bonsson 609; Lasse 328; Nys Smydt 127, 330, 333; Peter Achtorp 298, 606; Peter Jul 129; Peter Pomerening 6, 212; Sivert Krogh 108, 110, 111, 269, 275; Thomis Jepsen 336; Wyllern Winberch 206.

Raadmænd: Anders Moddersen 552; Atte Namelyng 552; Bernt Petersen 224; Brun Buchenberck 213, 330; II 274; Claues Brun 121; Ebbe Jepsen 122, 213, II 274; Fedder Brun 213, 334; Fedder Eggyngh, 542; Hans Kok II 274; Hans Witwater, 213, II 274; Henrik Frese 552; Henrik Post

327; Hermen Wynberch 213; Jens Petersen 294, 333; Jep Petersen 327; Jochim Holst 273; Leue Ingwartson 213, 283, 288, II 274; Marquart Hess 336; Marquart Holste 213, II 274; Morten Risenberch 213, 319, II 274; Nis Payson 213, 316, 596, II 274; Nys Powelsen 327; Nys Smedes 322; Peter Nigelsen 294, 295, 333, 334; Peter Rudebek 213, II 274; Peter Skytte 542, 552; Tomes Jepson 336; Truels Jonsen 121; Tuke Kallyson 327, 329; Tydeke van Ameren 552; Tymme Nigelsen II 274.

Notarer: Jacobus Olai 127; Jasper Krogk 273.

Skriver: Ekgardus Hayngk II 422 (stadtscriuer); Henrik Berndes II 281; Peter Svarver 323 (scriptor civitatis).

Husfoged: Andreas 114, 142, 157.

Fogedsvend: Claues 135.

Raadstjener: Marquart 602.

Stadtknechte: Brun 144; Marquart 127, 156.

Official: Laurencius Lund 590.

Kannik: Herman Deen 299.

Abbed: Negels 118.

Gardianer: Broder Henrik 587; Johannes Petri 156; Johannes Skafelyng, 131; Nicolaus Jensen 608; — i Graabrødrekl.: Antonius Raeffelt II 242; Claues Smyter II 201.

Koster: Johannes Thome 317.

Rectores scholarium: Johannes Petri 323; Laurentius N. 322; Nicolaus Joannis 323; Nicolaus Thome 318; Thomas Jacobi 321.

Collaborator schole: Johannes Boszen 322.

Skolemestere: Hans 206; Jürgen van der Beeck 231.

Scolasticus: Johannes Paason 269.

- Byen nævnes:* 686 (M.), 687 (M.).
 Flensborigh, Pitter 678.
 Flensburg, Vilhelm, svensk Biskop 18, 34, 66.
 Flor, Gerlag 723.
 Fløten, Hinrik van 669.
 Foged, *Aalborg:* Arent 673; Hans 697. — *Aarhus:* Knud, Kannik 189; — *Flensburg:* Clawes 140; Detleff 591; Goddeke 585; Nikolai 135; — *Kbhvn.:* Jep 728; — *Roskilde:* Hans Jensen 395.
 Folgis, Henning 696.
 Folkmar, Tyle 669.
 Forbass, Willom 680.
 Forlev (Forlæ), Skanderup S., Hjemslev H. 346 (Pr.).
 Forman (Vorman), Fester 197, 205; Henne 135; Nickels 224, 335, 603.
 Formeyer (Formaier), Christoffer 681; Lydich 635, 671, 673; Wylken 679.
 Forst (Frost?), Hans 418.
 Fortman, Henrik 634.
 Forwerk, Claues 685; Tøtmer 663.
 Fosel, Henrik 675.
 Foss (Fooss), Arent 671; Bertel II 399; Dyrick 694; Hans 207, 604, 659, 683, 690, 705; Henrik Skipper 705; Jakob 677; Kort 633, 671; — se Vos.
 Frame, Heyen 598.
 Franciskus, St. 232, 575.
 Franckendorff, Symon 451.
 Fransse, Wylme 685.
 Frantz, Prins 182, 187; II 383.
 Freberigh 675.
 Frebes, Bettelt 671.
 Fredebergh, Morten 666.
 Fredeland, Gebbel 135.
 Frederik d. Første 453, 798, 801, 803, II 216, 401, 403, 404, 409, 413; — d. Anden 510; — d. Tredje 798; — Hertug af Gottorp 238, II 216.
 Frelde, Andreas, 594.
 Frellov, Botil 148.
 Frende (Frendy) 279, 280; Hans 315, 592, 594; Mette 279, 284; Otto 593, 610.
 Frese (Fresse, Vresze) 589; Boie 145; Claues 200, 202, 205, 206, 593; Hans 122, 123, 125, 144, 154, 195, 204, 272, 314, 330, 600; Henrik 552; Jacop 608; Jesse 585, 609; Johannes 116, 295, 297, 318; Kort 682; Laurens 659, 685; Nisse 148, 149; Pawel 160; Peter 144, 589, II 376; Severin 587.
 Fresenholt, Hans 138; Henrik 108; Johan 109.
 Friandh 695.
 Friborg, P. 456.
 Frigehant (Fryehant), Jesse 111, 549.
 Frihand 115.
 Früs (Fries), Anders 371, II 191; Anne, Ove Vincentsen Lunges 652; Baneke 602; Bern 676; Bundy Clawesson 606; Claues 275, 276, 298; Dorothe 320; Egert 235; Elso 348; Erik 345, 346; Godske 657; Gunde 136; Hans 132, 257, 323, 387, 518, 660, 667, 678, 693, 697; Henrik 657; Jakob 108, 132, 298, 345, 354, 574, 652, 676; Jens 682; Jes 111, 298; Johannes 131, 136; Mathias 132; Niels 421, 427; Nyss 155; Peter 108, 344, 345, 346, 347, 589, 657; Vilhadus 348.
 Frille, Ermegaard, Bent Billes 463; Johan 727; Claus (Nicolaus) Christiansen 345.
 Frisia, Wylbern Jensen de 132.
 Fritze (Fretze), Claues 606; Hans 658.
 From 484 (Pr.).
 Fromme, Hans 667.
 Frost, Hans 385, 394, 407, 418(?), 430, II 128.
 Froweman, Nis Petersen, kaldet 110.
 Fruelund, Gottorp Amt 595 (M.), 601 (M.).
 Frunt, Gert 676.
 Fruwendorp, Meyster 590.

- Fuglse H., Lolland 340.
 Fwnckel, Hans 671.
 Funke, Hans 151.
 Fus, Jørgen 422, 428.
 Fusse, Niels 430.
 Fykke, Hans, 596.
 Fynbo, *Aalborg*: Hans 646, 647, 648, 681, 689; Jørgen 687; Knud 692; Knud (af Khvvn) 694; Niels 692; Nis Ibsen 700; Per 686. — *Flensborg*: Jeppe 134; Jesse 108; — *Khvvn*: Knud 694; Morten 790. — *Roskilde*: Christen II 129; Jes, Skomager 405, 407; Mads II 129; Mathias 396, 403, 420; Nicolaus 398, 399; Niels 412, 413, 416, 420, 422, 425, 426; Niels de Bistrup 381, 406; Niels, Borge-mester 419, II 128; Niels Skoma-ger (Sutor) 374, 377, 378, 379, 380, 382, 383, 391, 416; Niss 372, 379, 382, 385, 386; Oluf 370, 403, 421, 427.
 Fynde (Fyndh, Findh, Fynne), Hans 647, 678; Las 645, 646, 647, 691.
 Fyningk (Fynynggh), Brwn 670; Jo-han 454.
 Fryicken, Jørgen 415.
 Fæhob, Kersten 666.
 Færlóf (Færelde), Ø. Gønge H., Petersgilde 217.
 Færørne, Severin, Biskop af 570, 610.
 Føghe, Mathis 681.
 Førmwnder, Henning 682.
 Forstenberigh, Hans 689.
 Forstenoth, Jøren 694.
 Forwolt, Hans 677.
 Gaas, Hans 510.
 Galin, Anders 790.
 Galnehiern, Christiern 687.
 Galskjøt, Ville 657.
 Galt 421, 427; Anders 382, 384, 406, 411, 413; Asser 221; Boel 407; Mogens Ebbesen 727; Severin 396.
 Galthen, Knud 689,
 Gamma, Hinrik 156.
 Gammel (Gamil), Jens 138; Lau-rens 589; Nisse 150; Peter 352.
 Gammeligab, Jørgen 273.
 Gamst, Anst S. og H. 346 (Pr.).
 Gant, Katrine 134.
 Gaverslund S., Holmans H. 347 (Pr.).
 Gebentow, Hermen 664.
 Geed, Anders 466; Hans 191; Jakob 189.
 Geldebrend (Kildebrønde?), Jeb af 420.
 Gelting, Kappel H. 109 (M.).
 Genckelberich, Christoffer 686.
 Genne, Eggardus 289.
 Gens, Jens 688.
 Georg, St. 373, 738a, 764a.
 Gerbo, Johannes 484.
 Gerchgow, Bernt 319.
 Gerdss, Jasper 674; Jachim 673.
 Gerhard II, Hertug af Slesvig 577, 606.
 Geritze, Marquor 662.
 Gerken, Jachim 682.
 Germanselle, Hans 663.
 Gernyngghes, Hans 595.
 Gert, Biskop 571.
 Gertrud, St. 1701, 256, 584, II 199; — Gilder 129, 163, 169, 178, 180, 240, 255, 576, 577, 584, II 422, 444.
 Gerwen, Hinrik 685.
 Geseuitz, Werner 588.
 Geysmer, Hans 660.
 Ghalen, Arend van 666.
 Ghordelser, Kurt 145.
 Gierwen, Hinrik 669.
 Giller, Per 189.
 Gjerlev S., Horns H. 192; Gjerlev H. 434 (Pr.).
 Gjerskov, Skeby S., Lunde H. 518.
 Gjordsen, Anna 281, 286; Eggert 281, 286, 291.
 Gjords, Anna, 274.
 Gjødstrup, Toksværd S., Hammer H., Petersgilde 217.
 Gjø, Ø i Limfjorden 679 (M.).

- Gjorslev S., Bjeverskov H. 458 (Pr.).
 Gjøtrup S., Vester Han H. 654 (Pr.).
 Gladsaxe, Jårestad H. 758 (A.).
 Glambeke, Berend 662.
 Glarmester, *Aalborg*: Anders 674; Claus 663, 676; Lydich 700; Per 686. — *Svendborg*: Jep 784.
 Glasmester, *Flensborg*: Clawes 544; Daniel 135; Jakob II 376, 377. — *Kbhvn.*: O. 727; Thore 727.
 Glasmaker, *Flensborg*: Albret 593; Morten 274.
 Glayfforth, Rencke 683.
 Glob, Andreas 297; Niels, Biskop, se Due; Niels 654, 703.
 Glorup, Svindinge S., Gudme H. 510 (A.).
 Gloslunde, Lollands Sønder H. 306 (Pr.), 361.
 Glurdorne, Nysse 146.
 Gløde, Henrik 697.
 Goch, Albert van 695.
 Godelucke (Gudeluck), Johannes 320; Symen 115.
 Godentid (Goodtid, Gudentyd), Cort 629, 663; Marquart 669; Mikel 666.
 Godh, Knud Jensen 670.
 Godow, Claues 585; Oluf Petersen, 308.
 Godske, Hans 726.
 Godskesen, Niels 656, 704.
 Godswin, Biskop 574.
 Godt, Johannes 322.
 Goldynyss, Peter 685.
 Golme, Claus van 664.
 Golt, Jes Nicholai, kaldet 112.
 Gordelmaker, Henrik 328.
 Gos, Bertold 584.
 Gotskalk, Biskop 574; Ahlefeldt, Biskop 291, 450, 451, 452, 453, 486, 487, 488, II 378.
 Gottorp 239, 449, 451 (Pr.), 453 (Pr.).
 Graa, Jørgen 520.
 Graas, Henrik 678.
 Grabagh, Las 681.
 Grabow, Hans 150.
 Graffuer, Tyge 669.
 Gram (Sønderj.) 353 (Pr.).
 Gram, Christiern 687; Hans, Histo-
 riker 3, 86, 179, 734, 762, 770;
 780, II 184, 403; Jens 641, 683;
 Niels 688.
 Grambeke, Berend 662; Hans 662.
 Grancko, Hans 690.
 Grantzo(w), Peter 658.
 Grapengeter, *Flensborg*: Hennying
 588; Jasper 327, 552, 590; Johan-
 nes 271, 277, 284; Kone 198;
 Marcus 154.
 Grass, Henrik 639, 680.
 Grauerbiter, Eggert 606.
 Grave, Hans 187.
 Gredorberch, Tydeke 587.
 Greffink, Bern 695.
 Gregorius, St. 376.
 Greifswald, Kjøbmænd i Danmark
 (Ronne) fra 528, 533, 535, 558,
 610, 782.
 Grewe, Henrik 679, 680.
 Grevinge S., Ods H. 377 (Pr.).
 Grijm, Jesse Nielson 153.
 Grinter, Johan 487.
 Grippenberig, Morten 662.
 Gris 131, 631, 658; Hans 154; Hen-
 ning 372, 376, 378, 381, 390, 404,
 408, 411, 412, 414; Jachim II
 157; Jasper 678; Jes 54, 55, 670,
 675, 705; Klemen II 166, 175,
 181; Morten Lasson, kaldet 114;
 Mikkell 16, 159; Mogens 586;
 Palle 661; Tonis 663; Øryen
 586.
 Grolle, Tymnie 131.
 Groneman, Tydeke 584.
 Gronewolt, Hans 148.
 Groninck, Jachim 605.
 Gronow (Grønnow), Albrecht 548,
 585; Ghesse 151, 585; Hans 590.
 Grothe (Grote, Groth), Gert 589;
 Hans II 376, 377 Anm.; Hintze

- 187; Johan II 198; Lauris 693; Otto 664.
- Grotthejerdhe, Casper 681.
- Grotum, Henrich Himmerich 613.
- Growe, Claus 634; Pæter 662.
- Growman, Hans 679.
- Grubbe 714; Evert 463; Jørgen 380, 387, 388, 404, 407, 414, 420, 427; Oluf 519; Sidse 242, Tide-
man 541.
- Grubendal, Claues 221.
- Grumtofte S., Husby H. 281 (Pr.), 286 (Pr.).
- Grune, Johan 447.
- Gruwel, Theodorik 294.
- Grydestøber, *Aalborg*: Claus (i Kbhvn.) 689; Mathis 676. — *Kjøbenhavn*: Anna II 10; Jeppe Jensen 725; Niels 729. — *Kjøge*: Lasse 463. — *Odense*: Thorkill II 388. — *Roskilde*: Hans 369; Jens 393, 419; Jep 366; Nafne 389, 402, 419; Per 367.
- Grynsel, Hans 630; Hermen 668.
- Gryp, Hans 603.
- Grøn, Per 695; Wolter Kannik, kaldet 393.
- Grønland, Biskop Andreas af Gardar 354.
- Grønnynghe, Effreth van 683.
- Grönow se Gronow.
- Gug, Sönder Tranders S., Fleskum H. 667 (M).
- Gulbergh, Herman 665.
- Guldsmed (Goldtschmidt), *Aalborg*: Hans 671, 677, 685, 697; Per 691; Severin 650. — *Flensborg*: Anders 149; Asmus Petersen 339; Bernt 230, Bertel 315, 329, 595; Clawes 116, 126, 196, 284, 288, 290, 292, 294, 318, 330; Claues Eckleff 599; Cort 325, 336, 337, II 376; Engelke 140, 584, 607, 609; Godeke 316; Hans 137, 273, 324, 595, 596, 605; Hans Bøse 153; Hans Marke 316; Hans Morcken 314; Henrik 15; Herman 592; Heysze 299, 313, 325, 583, 609; Jakob 324; Jesper 601; Kasten 602; Kersten 589; Kopeke 142, 606; Laurens 605; Ludeke 583, 608; Namen 314, 585, 609; Peter 592, 594; Tonnyes 319; Tyke 551. — *Kbhvn*: Anders 726, II 400; Ebbert 724; Erhart 726; Herman Colner 726; Laurids II 399; Olaff II 65; Reimert 725; Werner 724, II 65. — *Kjøge*: Gertrud 462; Morten 464. — *Lund*: Jon 483. — *Malmö*: Jakob II 409. — *Randers*: Bernt 230; Christen 434; Oluf, Raadmand 434. — *Roskilde*: Brun 396, 419; Ejler 382; Hans 387, 405, 409, 429; Hans Keelsen 393; Henrik 396, 418; Jakob 385, 386, 388, 395, 396, 406, 407, 416, 417, 422, 426, 428; Jep 366, 370; Karine 408, 409, 410, 411, 412; Oleff 386, 389, 407, 419. — *Slævig*: Hillemarus 452. — *Svendborg*: Hans II 189; Per II 407; — se Aurifaber.
- Gulland 3, 4, 5.
- Gumphouwers, Grete 608.
- Gunderslev, Øster-Flakkebjerg H., Mariégilde 216.
- Gunderup, Herfølge S., Bjeverskov H. 463 (M.).
- Gunderupgaard, Strandby S., Gislum H. 674 (M.).
- Gunnar, Biskop 571.
- Gunnarsen, Birger, Erkebiskop 474, 483, 508, 782.
- Gunso, Hans 425.
- Gunter, Cort 187⁹⁶; Laurens 323, 600; Paie 598.
- Gus, Bertold 607.
- Gydesen, Jeppe 221.
- Gyding, Jes 435; Niels 435.
- Gyldenstjerne, Erik Nielsen 655; Gert, Biskop 570, 573, 586, 610, 652, 703; Henrik Knudsen 656, 704; Knud Henriksen 656, 704; Mouritz Nielsen 656, 704; Per Eriksen 656, 704.

- Gyllerup, Hørup S., Ingelstad H. 758.
 Gyrcybecke, Bartholomæus 451.
 Gyrstinge S., Alsted H. 372 (Pr.).
 Gyrstinge, Martin Johansen 277, 300; Navne Jensen, Biskop 340, 569, 610.
 Gyskiælon, Jesper 692.
 Gylvstrow, Hans 669.
 Gøringh, Claues 348.
 Gøtke, Erasmus 452; Reimarus 453.
 Gøye, Axel 605; Heskyl (Eskil) Marsk 761; Johannes Krag 306; Knud 520; Mogens 352; Mogens 656, 682, 686, 802, II 403.
 Haar, Clemet 366.
 Haard, Laurids 188; — se Hord.
 Haarlev S., Bjeverskov H. 376 (Pr.), 458 (Pr.), 459 (Pr.), 460 (Pr.), 461 (Pr.), 462 (D.).
 Hack (Hacke, Hak, Hake), Albret 674; Henrik 677; Hermen 678; Kurt 606; Mathias 587; Niels 516; Peter 208, 325, 336, 337, 605, 606.
 Hadell, Pitter 694.
 Haderslev, *Gilder og Lav*: Gertruds 178; Gudslegems 252; Hippolvts II 453; Knuds 259; Nikolai 193; Vorfrue 216; Kjobmands II 438 flg.; Skomager II 48, 83. — *Sleder i Byen*: Biskopens Port, Mølleport, Nørreport II 440. — *Domherre*: Henrik Mynden II 282. — *Kanniker*: Johannes Theodirici 285, 291; Michael Petri 285, 291. — *Byen nævnes*: 156 (Pr.), 604 (M.).
 Haferland (Hauerlant) 137, 140; Hans 152; Vilken 135.
 Haffn (Haven), van, Claus 188, 725; Eggert 696; Gregorius de 346; Hans van der 587; Jasper 677; Oluf 672; Peder de 378; — se Hagen.
 Hafnbek 654 (Pr.).
 Hagedorn 577, 578, 606.
 Hageman, Hermen 664.
 Hagen (Haghen), Beke van deme 279, 285; Claus van 188, 725; Hans van 660, 705; Henning van deme 587; Johannes van 346; Tonnis 648; — se Haffn.
 Hagenberch, Hans 148.
 Hagenow, Hinrik 112.
 Hagsnag, Jep 729.
 Hakebjerg se Hækkeberga.
 Hakel, Jep 727.
 Haksted, Vis H. 278 (Pr.), 279, 284, 289, 290, 291, 294, 320 (Pr.).
 Haksted, Nicolaus 117, 128.
 Halffwegghe, Awo 369, 370.
 Halkier, Jes Persen 661.
 Hallandsfarer II 10, 12(?).
 Hallandus, Nicolaus Olavi 494; Petrus Olavi 513, 514.
 Hallebach, Oluf II 369.
 Hals, Kjær H. 662, 667, 668, 669, 678 (M.).
 Halsted Kloster, Lollands Sønder H., Priorer: Bent 361; Johannes 306.
 Ham, Thonis van 702.
 Hamaker, Hans 666.
 Hamar, Biskoper: Gerd (Gunner) 571; Peder 570, 610.
 Hamborg 286 (M.).
 Hamelen, Folmer van 659.
 Hamme 606; Euert van deme 606; Gert van deme 154; Hans van 584, 608; Kort van 587.
 Hammer, Niels 684.
 Hamsfort, Cornelius, Historiker 3.
 Han Herred 669, 689.
 Hane, Gerke 320; Johannes 118, 606.
 Hangeink se Hayngh.
 Haning 657, 665; Jes 663.
 Hanne, Morten II 407.
 Hanneman, Jacob 316; Martin 137.
 Hannæs, Arup S., Vester Han H. 665 (M.).
 Hanouw, Hans Gunter van 672.
 Hans, Konge 182, 187, 449, 470, 471, 756, 770, 780, 781 Anm. 3, 788; II 221, 238, 239, 252, 285, 291, 295, 298, 299, 300, 310, 316,

- 323, 324, 326, 329, 355, 380, 391, 393.
Hansen, Markus, se Hundertmark.
Hansgilder s. Johannes.
Haraldsted S., Ringsted H. 8.
Harccke, Bolwyn 674.
Harde, Mikel 686; — se Harte.
Hardebo, *Aalborg*: Hans 675; Niels 688; Per 683. — *Flensborg*: Andreas 131; Jes 111; Mette 136; Peter 139; — se Horbo.
Harderup (Sønderj.) 604 (M.).
Hardeuick, Ditlev 696.
Hardick, Hermen 666.
Hardorp, Jakob 676.
Hardynggh, Frants 679.
Hare, Clemens 379; Niels 404, 412, 414, 416, 421.
Harlösa (Hardtløse) S., Frosta H. 484 (Pr.).
Harniskmager, *Flensborg*: 314; Tile 608. — *Kbhvn*: Claus 727.
Hareslev, Hanved S., Vis H. 16, 112 (M.), 117 (M), 197 (M.), 203 (M.).
Harrisbur 396 (M.).
Harte, Hans vamme 139; — se Harde.
Haruerdyn, Ambrosius van 698.
Hase, Jurien 317.
Hasendorp, Hinrik 658.
Hasenvoet, Ludeke 187no.
Haslerød, Osby S., O. Gønge H. II 433 (M.).
Hasse, P., Dr. phil. 3, 4, 18.
Hassele, Arnd van 590.
Hasseris, Budolphi Landsogn ved Aalborg 658 (M.), II 167 (M.).
Hastebek, Heyne 135.
Hastrup, Bylderup S., Slogs H. 604.
Hatsted, Husum Amt 451 (M.).
Hatt, Wulff 723.
Hauen, Wernike 662.
Hauerbeer, Henneke 587.
Hawerbek, Gerven 636, 675, 676.
Hautman, Peter 120.
Hay (Hey), Jep 385; Nis II 187.
Haynggh (Hangeink), Eggard 282, 284, 287, 292, 602, II 422no.
Heblyng Steffen 679.
Hede, Andreas vper 679; Tuko 130, 131, 133.
Hedhen, Jørgen oppa 691.
Hee S., Hind H. 346 (Pr.).
Heede, Niels 519.
Heesten, Eggert 587.
Heimreich, A., Præst, Historiker 497.
Heket, Hans 679.
Heldehorn, Henrik 135.
Helgoland 448 (Pr.), 754no, 755no.
Heliedagh, Las 671.
Helle Hans van der 134.
Hellemusse 57, 67.
Hellested, Stevns H., Gertrudsgilde 129, 163, 169 fig., 177—78, 223, II 422, 444; Trefoldighedsq. 169, 228; — 169 (Pr.).
Hellevad S., Rangstrup H. 134 (M.).
Helmass (Helmész), Hans 643, 685.
Helmers, Frans 696.
Helmych, Anders 117.
Helombrecht, Hans 673.
Helsingborg, Magnus Jensen, Skriver paa, 372.
Helsingør, Gertrudsgilde 129, 240 fig.; Knudsgilde 259. — Oluf Busk, Konventsbroder (i Aalborg) 654, 703. — 387, 391, 684, 686 (M.), II 410.
Helwit, Fedder 137.
Henriksen, Knud se Gyldenstjerne; Lavrits se Fikkese; Morten se Dresselberg.
Henvyngx, Hans 682.
Herberghe, Eggert van der 587; Gert van der 589.
Herde, Anne 147.
Herfølge S., Bjeverskov H. 458 (Pr.), 459 (Pr.), 460 (Pr.), 461 (Pr.), 462 (D.).
Hering (Herynk), Hans 111, 543, 608.
Herlugson, Jakob 180.
Herman, Biskop 187, 570, 610.

- Hernesat, Claus 664.
 Herold 423; Mester Hans 604; Thomas 387, 390, 405, 407.
 Herrested S., Vinding H. 190 (Pr.).
 Herringe S., Salling H. 191 (Pr.), II 188.
 Herslev, Sømme H., Vorfruegilde 216, 243 flg.
 Hertenbrecker, Mauritius 448, 453.
 Hesel, Tuve 132, 158, 159.
 Heselfodh, Bertel 666.
 Hess, Hans von 727.
 Hess (Hesse), Hans 685; Markvart 127, 322, 336, 603.
 Hethman, Mikel 638, 676, 679.
 Heyde, van der, Hans 587, 678; Martin 677; Mathias 147; Thimme 592, 594.
 Heydenryk, Arend 665.
 Heydorn, Jakob 629, 666.
 Heyegarde (Sønderj.) 600 (M.).
 Heyenstrup, Henning 672.
 Heyky, Rychert 600.
 Heykæ, Thomes 701.
 Heyne, Bertel 664.
 Heynwiiss 676.
 Hielmstjerne, Henrik, Gehejmerraad 362.
 Hildebrand (Hyllebrant), Gunne 145; Hans 316; Lambret 638, 678; Petrus 320.
 Hildesheim, Magnus, Biskop i 569, 610.
 Hille, Gehejmearkivraad 252, 497.
 Hillesæng II 434 (M.).
 Hindsholm S., Bjerre H. 190 (Pr.).
 Hingheldeye, Luder 319.
 Hintze (Hinse), Hans 705; Hins 659; Peter 320.
 Hiort, Niels 190; Per 191; — se Jort.
 Hippolytgilde II 453.
 Hjortholm, Borg ved Furesø 378.
 Hjulskov, Jerslev S., Børglum H. 691.
 Hjørring 670 (M.).
 Hobbesbyl (Hopbul) i Sønderj. 112, 113.
 Hoby, Gloslunde S., Lollands Sønder H. 361, 472.
 Hock Arnt 686.
 Hockenborch, Brun 596.
 Hodde S., Øster Horne H. 347 (Pr.).
 Hofman (Hoffmann), Jep 466; Johannes 113; Tøniz 697.
 Hoge, Hinrik van deme 592.
 Hogeberig, Henrik 702.
 Hogen, Oluf 726.
 Hogenwalt, Lukas 321; Margrethe 321.
 Hogheborch, Claues 601.
 Hoghedorp, Johan 583, 608.
 Hoghefogt, Lydik 673.
 Hoiltapel, Jørgen 683.
 Holbæk, Hansgilde 56, 57, 101. — 429 (Pr.).
 Holgaard, Nicolaus Johannis 346.
 Holgersen, Otto, se Rosenkrans.
 Holk, Beata 279; Ghosk 151; Las 155.
 Hollander 595; Claus 633; Claus Skursak, kaldet 661.
 Hollenbeke, Hinrik 665.
 Holm, Hans 666; Jens Laurisson 676.
 Holmands Herred 222.
 Holmbo, Kristiern 661.
 Holme, Marquart van dem 588.
 Holmer, Hans 454; Jost 116; Peter 590, 591.
 Holsker (Holsk, Hulsk), Dirik 635, 671, 673.
 Holst (Holste), Hans 295, 317, 583, 600, 608; Hinrik 196, 199, 289, 292, 316, 319, 600, 667; Jokim 212, 273, 296; Marquart 213, 283, 287, 289, 290, 292, 294, 296, 597, 603, II 274; Nicolaus 600; Pawel 213; Peter 150, 696; Worrys 595.
 Holstein, Anna von 448 (vistnok Anna af Brandenburg, Hertuginde af Holsten, jfr. 453).
 Holsten, Henrik 688; Marquardt 294; Taleke 290, 294.
 Holte, Borch van 666; Borkorth

- van 668; Frederik van 662; Lauris 426, 427.
- Holtegaard (Sønderj.) 112.
- Holthus, Henrik 346; Peder 664.
- Holtunch, Bertel 679.
- Holum, Gotskalk, Biskop i 571.
- Honeman, Jesse 110.
- Hoo, Otto de 306.
- Hoornyngh, Boetius 131.
- Hopbul se Hobberbyl.
- Hopbul, Andreas Nicolai, kaldet 112; Momo Nicolai, kaldet 112.
- Hoppe, Henrik 697.
- Hoppener, Albert 110, 546, 549; Eler 584; Hans 147, 659; Henneke 150; Lambert 662, 664; Thomas 148.
- Hoppenstangher, Philip 677.
- Hoptrup (Hotorp) S., Haderslev A. 553 (M.).
- Horbo, Las 699; — se Hardebo.
- Hord, Bartholomæus 191; Marcor 191; Mathis 189; — se Haard.
- Horn, Andreas II 25; Hans 515; Lutke 593.
- Hornborig, Geze 138, 141.
- Hornbæk, Tijkøb S., Lyng-Kronborg H. 241.
- Horne (Langhorn), Bredsted Amt 107 (M.), 109 (M.), 553 (Pr.).
- Horne, Dreus vamme 588; Lode-wich van dem 587; Peter van dem 591.
- Hornum S., Hornum H. 694.
- Horsens, Gertrudsgilde 129; Peters-gilde 217; Smedelav 217.
- Horstman, Henrik 315.
- Horwad, Jes 145.
- Hosteo (Sønderj.) 347 (Pr.).
- Hostrup (Sønderj.) 597.
- Hoten, Frederich van 670.
- Hotfylder (Hutfilter), *Flensborg*: Claves Rowedder 321; Hinrik 154; Luteken 159; Marquart 196; Vincentys 274, 604; Wylken 589, 590. — *Kbhvn*: Hans 724.
- Hovel, Arnd, 589.
- Howense, Hans 680.
- Hovet, Lasse 135.
- Howman, Christiern 675; Poul 670.
- Hovmester (Hofmester), *Aalborg*: Hans 677. — *Flensborg*: Peter 588. — *Kbhvn*: Cathrine 724; Hans Split 728; Hintze 714, 728.
- Houetoft (Sønderj.) 156 (Pr.).
- Hovenbæk (?) Hovbæk, Astrup S., Vennebjerg H.) 669 (M.).
- Howschylt, Hans 679.
- Hubers, Hinrik 666.
- Hude, Jens 692; Thamis 192.
- Hudehol, Jes Nielsen 726.
- Huke, Nicolaus Mathie van 117.
- Huldorph (Sønderj.) 132 (M.).
- Hulleken, Joachim 694.
- Huiseng (Skaane) II 433 (M.).
- Huit, Jes 112, 113; — se Albi, Hvid, With.
- Huitting, Evert 650; Lauris 650; Pejter 650.
- Hummelvelt, Hans 598.
- Hummelø, Las 682.
- Hummer 145.
- Hune (Hund, Hunt), Anders 160, 161; Claues 149; Jesse 591; Las 274.
- Hunborch, Johan 487.
- Hundertmark, Albret 678; Markus Hansen 511.
- Hundslund Kloster, Bertel Christensen, Kapellan 655; Erngisel, Prior 654.
- Hundstrup, Salling H. 179.
- Hundsång, Skarhult S., Frosta H., II 435 (M.), 436 (M.).
- Hwne, Peter 666.
- Hunger, Petrus Johannis, alias 384, 395.
- Hunsfut, Andreas 138.
- Hunwordes, Mette 586.
- Hwnyng, Hans 109, 112.
- Hupper, Tidik 662.
- Husenbergh, Hinrik 662.
- Husum, Kalent 307; Trefoldigheds-

- gilde 238 flg.; Smedelav 238.
 — Il 404.
 Husum, Arnt Fick van 604; Jens 701; Mikkel 644, 688.
 Hvalso S., Voldborg H. 368, 369, 370, 376, 377 (Pr.).
 Hvalso, Per 405, 408, 409, 410, 417, 421.
 Hwas, Jep 222; Jes 110.
 Hvel (Hwel), Halling 110.
 Hwenips, Hans 390.
 Hvidaa 298 (Pr.).
 Hvid (Hwidh, Hwith, Hwyd), Anders 189; Esge 466, 762; Jesse 543; Martin 669; Mons Il 436; Nis 680; Peder 669, 672, 758, 761, Il 199; Petrus 115, 298; Trugillus 459; — se Albi, Huit, With.
 Hvide, Inger Andersdatter Jochim Flemmings 221; Markvart Stigson 586; Otto Poulsen 657; Poul Stigsen 660, 704; Sewrin 655.
 Hwithoffdh, Mikel 668; Il 167, 183; — se Withoued, Witkop.
 Hwitman, Claus 694; Henrik 690.
 Hwittenborigh, Henning 671.
 Hwitting (Hwyttyngh), Jachim 688; Peter 691.
 Hwæt (Hvetbo?) 661, 667, 668, 669 (M.).
 Hyllebjerg (Hyleberig), Las 677; Oluf 655; Volef 687.
 Hylinge S., Voldborg H. 308, 459 (Pr.).
 Hynde, Sven 134.
 Hysyngh, Jasper 673.
 Hytshoo (Sonderj.) 135 (M.).
 Hytfeld, Hans 676.
 Hæckeberga, Genarp S., Bara H. 516.
 Hæukel, Jakob 612.
 Hæselser, Hans 669.
 Hæwet, Fedder 138.
 Hoffs, Verner 669.
 Hogh, Niels se Banner; Per 686.
 Hoghn, Mikel 724; Per 464.
 Hoghum 346 (Pr.).
 Højeboe ved Svendborg 309.
 Højelse (Høueølsie), Ramsø H. 460 (Pr.), 461 (Pr.), 462 (D.).
 Høirup (Hyorup), Vinding H. 191 (Pr.).
 Hohlbaum, Konstantin 528.
 Holdyngh, Hermen 672.
 Hølker, Symen 677.
 Hømingh, Hans 693.
 Hørup (Horup), Lysgaard H. 655, 671 (M.).
 Høweth, Hans 665.
 Høxar, Kort 633, 669.
 Ibbe, Prior 191.
 Iggern, Thomas 109; — se Ekern.
 Ilfarsen, Peter 615, 704.
 Ingelstorp, Ingelstad H. 513.
 Ingstrup S., Hvetbo H. 661 (M.), 684 (Pr.), 694 (Pr.).
 Institor, Claus 132; Jacob 108, 131; Petrus 132; — se Kræmmer, Kjøbmand, Kopman, Mercator.
 Isenack, Jakob 453; Thore 724.
 Island, Godwin, Biskop i Skalholt 574; Gotskalk, Biskop i Holum 571.
 Itike, Hans 602.
 Itzeho 315 (M.).
 Iver, St. 242.
 Iver, Bud i Vorfrue Gilde i Flensborg 129, 144.
 Iversen, Anders 187; Nikolai 268; Nis (Niels) se Rosenkrans; Per 221.
 Jakob, St. 1717, 24411, 30415, 56520, Il 85, 852, 862, 870, 10, 9120, 27, 9221, 9548, 100, 185, 199, 42521, 42820; — Gilder 258.
 Jachimsen, Anders 214.
 Jacobsen, Anders se Bjørn; Niels, Biskop 220.
 Jarekoker, Waburg 138.
 Jeger, Hinrik Il 30.
 Jennitzlev se Enderslev.
 Jens, Biskop i Bergen 570; Biskop i Oslo 570, 571, 610.
 Jensen, Esge se Brok; Henneke

- se Qvitzow; Jeppe se Rosensparre; Knud 586; Lyder se Qvitzow; Navne se Gyrstinge; Peter se Lodehat; Povl se Skinke; Torbern se Rosensparre.
- Jenwoldt (Enevold) 700.
- Jepsen, Aage se Sparre; Albert se Ravensberg; Erik se Ravensberg; Jakob se Ravensberg; Jens se Ravensberg; Jens se Rosensparre; Johan se Ravensberg.
- Jernhat (Jernhad) 132; Jakob 109; Jeppe 150; Nicolaus 279, 283, 284, 315.
- Jernskjæg, Jens Pedersen 352, 573; Johannes Ovesen 178; Per Andersen 365, 372.
- Jernved S., Gjording H. 343, 510 (Pr.).
- Jernvedlund, Jernved S., Gjording H. 509 (M.).
- Jersie S., Tune H. 460 (Pr.), 462 (D.).
- Jerusalem (den hellige Grav) 565²⁸, II 425²¹, 428²⁰.
- Jespersen, Niels, Biskop 510.
- Jevnerød (Jefnarødh) II 433 (M).
- Johannes, Apostel 56, 380, II 185, 266; den Døber 101, II 136, 188, 408, 423, 426. — Gilder 101, II 422.
- Johannes, Biskop 610.
- Johansen, Bjørn (Bero) se Bjørn; Martin se Gyrstinge.
- Jone, Johannes 298, 414, 554; Nicolaus 459.
- Jonsen, Nils se Bild; Stenkil se Killæ.
- Jorck, Lukas 685.
- Jorden (Joren), Arent 677; Ilong 685.
- Jorer, Nisse 160.
- Jort, Claues 203; — se Hiort.
- Josephsen, Tylle, se Bjelke.
- Jost, St. 653, 654.
- Jucia, de 110 (M.), 111 (M.); — se Jyde.
- Jul (Juel, Jwl, Juwel, Ywl), Axel 701, 703; Broder 118, 120, 297, 324, 588, 604; Bundy 594; Iver 111, 119, 275, 276, 299, 343, 582, 607; Jens 189, II 431; Jep 274, 687; Jes 109, 112, 124, 327, 331, 473, 585, 594, 607, 660, 668, 669, 705, II 431; Kristine 473; Las 115; Lauris 682; Lyder 347; Mikkel 116, 322; Niels 190, 671; Nis 133, 675; Peter 108, 129, 299, 584, 608, 706; Severin 677; Sier 734; Thomas 114.
- Juncker, Mads 236.
- Junge, Henninck 529, 533.
- Jwnger, Claus 663.
- Juries, Claus 662.
- Jyde (Jwte), *Aalborg*: Anders 701; Clawes 665; Hans 629, 631, 632, 658, 704, II 167; Henrik Skipper 662; Niels 682; Per 675. — *Flensborg*: Anders 150; Claus 111; Mathis 112; Niels 113. — *Kallundborg*: Erik 222; Jes 181. — *Kbhvn*: Anders 725, II 9; Hans Kopp 726; Jes 728; Niels 714; Per II 10; Thomas 724; Ys Tømmermand II 369. — *Kjøge*: Laurencius 459. — *Kolding*: Erik 222. — *Malmø*: Thomas 34. — *Odense*: Johan 187. — *Roskilde*: Anders 387, 390, 402, 422, 425; Anders Skræder 425; Jes 390; Jens 393; Michel 393, 402, 428; Peter 386; Peter Jeipsen 392; Severin 395, 420, 427; Svend 391, 394, 403. — *Roskilde*: Niels Mikkelsen 370. — *Svendborg*: Jes 236; Søren 236; — se Jucia, Norjude.
- Jyndeavad, Burkal S., Slogs H. 604 (M.).
- Jæger, Herman 692; — se Skytte, Venator.
- Jørgen, St. 635, II 36.
- Kaall, Ewert 680; Hans 665; Peter II 157.
- Kaaltz, Lauris 377.
- Kaars, Petrus 114.
- Kaas, Niels 214.
- Kage, Niels II 9.
- Kake, Claues 590; Len 202.

- Kalduen, Peter 658, 705.
 Kalen, Juries van 659, 705.
 Kalf, Jes 657; Oluf 365.
 Kalko, Kort van 695.
 Kall, J. C., Kammerraad, Dr. jur.
 II 203; M. W., Læge II 203.
 Kallehave, Erikskilde 32, 56 flg.
 Kalluf, Baltzer 671.
 Kallundborg, Gertrudsgilde 129,
 180 flg.; Knudsgilde 220 flg., 259.
 — Vorfrue Kirke 221. — Søn-
 dergade 181. — Hovedsmænd:
 Claues Grubendal 221; Hans
 Navel 221; Herman Flemming
 220; Jep Lang 221; Jochim Flem-
 ming 221 — Borgemestere: Gøn-
 ter 181; Peter Jeipen 181.
 Kamp, Sven II 431.
 Kampen, von, Claus 734; Henrik
 699.
 Kampi 686.
 Kan, Hans 196.
 Kandestober, *Odense*: Anders II
 388. — *Roskilde*: Jep 371; Oluf
 371; — se Kannengheter.
 Kannengheter, *Aalborg*: Hermin
 663; Pytther 691; — *Flensborg*:
 Clawes 317; Dirik 321; Hans
 273, 326, 331, 599, 604; Hinrik
 140; — *Kbhvn*: Gert 727; Job
 728; — se Kandestøber.
 Kappel S., Kappel H. 299 (Pr.).
 Kappel, Johan 455.
 Kappelow (Coppelow, Coplow) 658;
 Hermen 661, 662, 705; Lydike
 705.
 Karbo, Claues 671; Martin 666
 Karedreyger, Poul 128.
 Karen, St. se Katrine.
 Kari, Claues 592.
 Karise S., Faxe H. 461 (Pr.).
 Karlén, Jon 727.
 Kastro, Jens Olsen 726.
 Kastrup, Lime S., Sønderhald H.
 675.
 Kastrup, Hans 637, 674, 677.
 Kat (Katte), Hermen 584; Jes 673;
 Jes Hansen 726; Josep Larsen
 729; Niels 679, 687; Nis 638,
 688; Per 464; Thomas Arstson,
 kaldet 153.
 Kater, Hermen 609.
 Katrine (Karen, Karine), St. 215
 456, 541, 551, II 31; Katrinegil-
 der, 215, 249, 251, 430, 472.
 Kawhussen, Engelbrecht 681.
 Kedyng, Claues 587.
 Kegeler, Anders 699.
 Keldsen, Hans 190.
 Kellebek 543, 553, 588; Lagy 553;
 Merte 143.
 Kellerknecht, *Flensborg*: Albert 587;
 Hans 316; — se Kellersvend.
 Kellerman, Erasmus Gøtke, alias
 452; Gøtke 451, 454; Hans 677.
 Kellersvend, *Aalborg*: Las 701; Sef-
 fryn 683. — *Roskilde*: Mathis 392,
 393, 406, 409, 412, 416, 417, 422,
 426, 428; Soweren 392; — se
 Kellerknecht.
 Kellyng, Johannes 156.
 Kelstorp S., Vemmenhøg H. II 434
 (M.).
 Keltring, Jøns 140.
 Keman, Johannes 112.
 Kempe, Nicolaus 379; Niels 423;
 Nis 387; Peter 319.
 Kenynggesbøl paa Nordstrand 115.
 Kerkendrup, Sabel 221; Zobel 221.
 Kerssebom, Claus 663.
 Kerurt (Keryrth), Oluf 235, 785.
 Ketell, Hans 662; Jørgen 16.
 Ketelbrecker (Kelebrecher), *Flens-
 borg*: Peter 31; — *Odense*: Peter
 517.
 Ketelbute, Vogel 140.
 Ketelbuter, Telse 144.
 Ketelbøter, Hars Vestling 728.
 Ketelhut, Gerhard 306.
 Ketelsmed (Kellesmed), *Flensborg*:
 Christoffer 605; Peter 196, 608;
 Peter Negelsen 118. — *Odense*:
 Anders 257; Anders Hansen II
 387, 388. — *Roskilde*: Niels 389,

- 407, 408, 412, 419, 422, 428. —
Svendborg: Jytghen II 407.
 Ketting, Sveder 697.
 Kierwl, Jens 689.
 Kiess 669 (M.).
 Kijl (Kyy), Hans 142; Herman 583,
 607; Soneke 15, 298.
 Kildebrønde se Geldebrend.
 Killæ, Stenkil Jonsen II 430.
 Kimer (Kymer), *Flensborg*: Broder
 138; Claus 134; Haquinus 133;
 Jeppe 142; Jes Iversen 125; Las
 Tymson, kaldet 109; Mathias 112,
 137, 546, 548, 549, 553, 607;
 Peter 108, 554; Peter Michilsson
 109; Peter Nigelson 112.
 Kinch, J., Overlærer 44.
 Kiner, Jeppe 151.
 Kirkeby S., Sunds H. 309 (Pr.); II
 189 (Pr.).
 Kirt, Henning 674.
 Kissenbrugge, Arnt 213, 283, 287,
 319; — se Kussenbrughe.
 Kistemaker, Hans 138.
 Kitzerow, Andreas 665.
 Kiørner, Nis 348.
 Kjelstrup, Dalby S., Faxe H. 520
 (A.).
 Kjerteminde, Borgemester: Laurids
 Poulsen 686; — 191 (Pr.).
 Kjetterup S., Vester Han H. 654
 (Pr.), 655 (Pr.).
 Kjærager, Vis H. 113 (M.).
 Kjærby, Rørby S., Arts H. 221 (A.).
 Kjøbenhavn, *Gilder og Lav*: Antonii
 II 453; Eriks 58, 241 flg.; Gudsle-
 gems 252; Hans 101; Kalent 307;
 Kathrine 215 flg., 249 flg., 251 flg.;
 Knuds 259, 7150, 7911; Nikolai
 193; Petri 217; Trefoldigheds 238,
 713 flg.; Vorfrue 216; Vikar 341,
 348 flg., 355 flg.; Danske Kom-
 pagni 238, 713 flg.; Tyske Kom-
 pagni 536 flg., 71510, 733 flg.,
 756 flg., 801 flg.; Bagersvende
 215, II 3 flg.; Buntmager og
 Skinder II 356 flg.; Guldsmid II
 65 flg., 251 flg., 391 flg., 395 flg.;
 Remsnider og Pungemager II
 156 flg., 325 flg., 394 flg.; Skin-
 der II 239 flg.; Skomager II 316
 flg.; Skræder II 30 flg., 238; Slag-
 ter II 141 flg., 260 flg., 297 flg.;
 Smede II 328 flg.; Tømrer II
 369 flg.; Vognmands 217, 790 flg.
Steder i Byen: Klemenskirke 242;
 Nikolaikirke 249, 251 (Nikolai-
 alter 250, 251; Sogn 249); Vor-
 fruekirke 242, 348, 353, 355, II 4
 (Eligiialter II 329); Petrikirke
 7901, 7911.4 (do. Alter); Hellig-
 aandshuset 242, 352; Graabrødre-
 kloster II 241; Raadhuset II 349;
 Fiskerstræde 801; Kattesundet
 242; Kjødmangergade II 261;
 Læderstræde 201; Saltboder 724,
 728; Teglladen 796; Ved Stran-
 den 728.
Hovedsmænd: Esge Brok II 65;
 Evert Moltke 714; Jochim Gris
 II 157.
Byfogeder: Jens Andersen Baden
 725; Jep Schrøder 724; Jes Niel-
 sen 725.
Byljiener(?): Morten 725.
Borgemestere: Albert van Goch
 695; Anders Lauridsen 729; Arild
 Kruse 714; Erik Jensen 723; Hans
 Bogbinder 721; Henrik van Ber-
 gen 729; Henrik von Laren 714,
 729; Jakob Clausen 723; Peter
 Evertsen 721.
Raadmænd: Anders Skult 714,
 723; Bertel Qvadtz 714, 728;
 Ditlev von der Börn 723; Ger-
 lag Flor 723; Hans Madsen 723;
 Hans Wat 714; Hendrik Vagen
 728; Hintze Hofmester 714, 728;
 Jens Attesen 723; Jep Brandt
 729; Jep Ottesen 729; Jep Niel-
 sen 729; Jep Pedersen 714, 729;
 Jep Svendsen 729; Jes Jyde 728;
 Niels Ebbesen 714; Niels Eskild-
 sen 728; Niels Jepsen 714; Niels

- Jyde 714; Ole Atzensen 721; Peder Buntmager 721; Peder Jensen 242; Peder Mikkelsen 729; Peder Mogensen 728; Pelle Skipper 728; Villum Brygger 728; Villum Skoning 714, 723.
- Kanniker*: Anders Lange 724; Bent 724; Hans Petersen 723; Jens Jensen 725; Jep Nielsen II 325; Knud Mikkelsen 724; Niels Olsen 724; Oluf Basse 724; Peder Hendriksen 724.
- Byen nævnes*: 466, 528, 686 (M.), 688 (M.), 689 (M.), 690 (M.), 695 (M.).
- Kjøbmand, *Aalborg*: Per 672; — *Roskilde*: Knud 396; — se *Insitör*, *Kopman*, *Kræmmer*, *Mercator*.
- Kjøbssvend, *Troels* 381.
- Kjødmander, *Roskilde*: Nicolai Olsen 370; Niels 365, 366, 370, 374; — se *Carnifex*, *Knokenhouer*, *Slagter*; jfr. *Kotmenger*.
- Kjøre, *Gilder og Lav*: Annæ 257, 757 flg.; Erasmii 756; Vorfrue 216, 729 flg., 786 flg., 789; Præste 455; Skomager II 184; Danske Kompagni se *Annægilde*; Tyske Kompagni se *Vorfruegilde*.
- Steder i Byen*: Kirken II 185 (Altere i den 786, 789, II 185); Raadhuset 735; Brusstræde 464; Nyportestræde 757; Torvet 464; Vestrestræde 464; Paa Bjerget 460, 462.
- Byfogeder*: Nis Jepsen 463; Nis Olsen 786.
- Borgemestere*: Albrecht Hansen 463; Laurentius Olsen 464, 786; Mads Boesen 734; Matis Beyndsen 463, 734; Per Jensen 464; Peder Mikkelsen 464, 786.
- Raadmænd*: Bertel Nielsen 786; Mester Henrik 734; Henrik Mogensen 786; Heurik Nykjøbing 730; Herman Brynzell 730; Ib Clausen 786; Jep Bugge 789; Laurids Jensen 789; Mikkel Boesen 463, 734; Mogens Bonde 786; Oluf Jepsen 734; Per Persen 787; Sier Jul 734; Sier Laurids 789.
- Kannik*: Laurentius Nicolai 460.
- Byen nævnes*: 374 (M.), 458 (Pr.), 459 (Pr.), 460 (Pr.), 461 (Pr.), 462 (M.), 463 (M.), II 422 (Pr.), 437 (Pr.).
- Kjøre, Jakob 346; Jørgen 417; Nicolaus 461; Niels Persen 367, 369, 372.
- Klammer, Hans Pedersen 659.
- Kleen, Harbert 696.
- Kleinsmed (*Klensmyt*), *Aalborg*: Hans 702. — *Flensborg*: Clawes 149; Hynrik 315; Jens 196; Michael, dominus 282, 287, 292; Nisse 159, 160, 161; Tord 126, 154, 316. — *Kbhvn*: Hans 729. — *Roskilde*: Lasse 388, 401, 406, 409, 419; Lauris 419, 425, 426, 428; Michel 387. — *Sestvig*: Johannes 448; Lütke 450. — *Ystad*: Albrit II 273.
- Klemming, G. E., svensk Bibliotekar II 265, 266.
- Klempe, Peter 600.
- Kletcamp, Johannes 319; Katerine 598; Nicolaus 279.
- Kleve(nfeldt), Terkel, *Genealog* 220, 362, 762.
- Klik, Anders Hansen 726.
- Klim S., Vester Han H. 654 (Pr.).
- Kliker, Claues 594; Margrete 300.
- Klinter S., Skam H. 188 (Pr.).
- Klintringe (Clinkring) 110.
- Klippenmaker, Luder 155.
- Klipper, Henrik 633.
- Klit, Georg 386.
- Klockemager, *Kbhvn*: Herman 727.
- Klockenglieter, *Flensborg*: Mester Dyderik 588; Peter 161, 295.
- Klogh, Tønnes 699.
- Klok, Nicolaus 271, 298.
- Klusener, Herman 607.
- Klussman, Claues 332.

- Kluwer, Hans 327; Klaues 127, 320, 327, 331.
 Klyne, Anders 701.
 Knagge, Hinrik 662.
 Knap, Hans 589; Peter 108, 138, 140.
 Kneck, Claues 696.
 Knep, Jens 654; Per 138.
 Knestorp, Bara H. 484.
 Knewel, Hans 678.
 Knivsmed (Knyfsmyt), *Flensborg*: 136; Mette 31; — *Odense*: Laurids Nielsen II 144; Mads II 151; — *Ystad*: Claus II 273; — se Mes(t)maker.
 Knoke, Hermen 665.
 Knokenhouwer, *Flensborg*: Berent 137; Brix 117; Clawes 323; Curt 145; Ebby 154; Ketel 556, 595; Wernike 142. — *Slesvig*: Jürgen 450; — se Carnifex, Kjødmanger, Slagter.
 Knop (Knoop), Hans 602; Otto von 299.
 Knud, St. 236, 763^{1,2}, 765⁴, II 187, 3814; — Knudsgilder 259, 772⁸, 791⁸, II 347⁸.
 Knud den Hellige 4, 7, 19, 20, 68, 704, 718; 82, 83, 84, 86, 904; 179, 192; — den Sjette 5, 68; — Lavard 3, 18, 33, 35, 45, 68, 71, 82, 83, 84, 904, 220, 379.
 Knudsen, Henrik se Gyldenstjerne.
 Knuppel, Hans 151.
 Knuschen, Hans 685.
 Knutgord, Mikel af 663.
 Knuth, Andreas 673.
 Knyff, Henrik 188.
 Knaben, Niels II 430.
 Kob, Hermen 671.
 Kober (Kobber), Hans 694, 727; Nis 671.
 Koel, Per 666.
 Kofod-Ancher, P., Retslærd 19, 58.
 Kogge, Andreas 460, 465; Berete 463; Jakob 461; Jep 465.
 Kok, *Aalborg*: Clawes 693; Dyrik 684; Frands 644, 655, 676, 683; Hans 636, 637, 667, 670, 675, 676, 677, 678; Henrik 677; Hermen 665; Jakob 694; Kort 661; Lambert 663; Las 686; Oluf 674; Per 660, 686; Piter 675; Pouel 678; Sewren 694; Tidik 662; Tøger 684. — *Flensborg*: Anders 296, 337; Andreas 324, 336; Claues 556, 585, 592, 610; Egert 139; Hans 151, 196, 203, 213, 283, 288, 289, 293, 322, 331, 556, 584, 591, 593, 608, II 274; Hans van dem Berghe 585; Henneke 606; Hennying 556, 585, 593, 610; Hinrik 230, 322, 333, 588; Johan 117; Jürgen 297; Kersten 601; Ludeman 591; Martin 132; Mathias 280, 282, 285, 287, 291, 598; Nis 296. — *Kbhvn*: Hans, vel Tysk II 11; Hans Jepsen 728; Hans Nielsen 726; Hendrik Stammer 727; Jep Hansen 728; Klaus 726; Radike 725. — *Lolland*: Bertold 306. — *Lund*: Jørgen 484. — *Odense*: Hans 187^m. — *Roskilde*: Hans 390, 402, 407, 424, 428; Oluf 396; Trwels 390, 407, 422. — *Slesvig*: Hans 447, 451.
 Kokemester, Hermen 150.
 Kokkedal, Torslev S., Øster-Hanherred 214, 657, 704 (A.).
 Kold (Koldh, Koldt), Dyrik 672; J. Gremningsen 725; Nis 675.
 Kolding, Kalent 307; Knudsgilde 83, 163 flg., 222 flg., 259. — Laasbygade 222; — *Byfoged*: Hans Row 222; — *Borgemester*: Anders Hansen 222. — *Raadmænd*: Jep Hwas 222; Jes Jørgensen 222; — *Byen nævnes*: 403.
 Kolding, Niss 661.
 Koler, Hinrik 144.
 Kolle, Evert 640.
 Kollu, Frantz 664.
 Kolstrup, Aabenraa Landsogn, Ris H. 113.

- Kolthoff, Hans 595.
 Komerfelt, Bartholomeus 642, 682, 686.
 Koningh (Konyng, Köninck), Henrik 685; Jurgen 651; Klawes 645, 690; Kort 677.
 Kop (Kopp, Koppe), Claues 685; Hans Jyde 726; Hermen 634.
 Kopman, *Aalborg*: Nys 666. — *Flensborg*: Nys 338. — *Kbhvn*: Hans 726; — se Institor, Kjøbmand, Kræmmer, Mercator.
 Koppnagel, Michel 317.
 Koppersleger, Grete 137.
 Korek, Thomas 603.
 Kordes, Hinrik 664; Marten 605; — se Cortes.
 Korf, Hinrik 589.
 Korn, Hinrik 543.
 Kornepagh 195; Anders 592; Henrik 107, 314, 584; Johannes 159, 277, 278, 279, 281, 284, 286, 556; Kathrine 607; Petrus 453.
 Kornhagen, Herman 318; Hinyr(k) 558; Ludvig 282, 287.
 Korsør II 181a.
 Korte, Hans 801.
 Korthals, Orban 694.
 Kory, Cally 135; Federus 276; Hacquinus 299; Johannes, alias Rutbecke 278, 280, 283; N. 276; Nicolaus 299.
 Kose (Kosse), Hans 686; Kerstine 142.
 Koster, Erik 146; Gerhard 131; Hans 689; — se Køster.
 Kostmester, Hans 685.
 Kote, Jesse 140.
 Kotelberch, Clawes 150.
 Kotmenger (Kjødmanager?), Per 548; Werneke 545.
 Kotte, Gunde 142.
 Kotti, Lauris 257; Thames 675.
 Kraas, Henrik 706.
 Krabbe, Bent 725; Cissel 586; Hynryk 685; Jerich 695; Margarete 684; Morten 682; Per 672, 702; Tyge 802.
 Krafse, Mogens 188, 354.
 Kraffth, Anders II 11.
 Krag (Kragh), Anders 472; Skamels 690.
 Kragø, Hans 790.
 Krake, Anders 606.
 Kramppow, Skipper 662.
 Kran (Krane), Hans 590; Juryen 685.
 Kransso, Claus 681.
 Krawynckel, Wilmarus 454.
 Kregome (Kræmæ) S., Strø H. 389 (Pr.).
 Kresmer, Mauris 701.
 Krette, Henrik 688.
 Kristian d. Første 214, 215, 219, 220, 728, 732, 733, 745, 756; II 141, 168, 183, 291; — d. Anden 40, 251, 512, II 299, 356, 395, 406; — d. Tredje 242, 453, II 409; — d. Fjerde II 339.
 Kristiern, Biskop 573.
 Kristiernsdotter, Elsebe, af Støvring se Vendelbo.
 Kristiensen, Niels 214.
 Kristine, Dronning 182, 187, II 299, 380, 382.
 Kristoffer af Bayern 616, 713, 728, 732, 733, II 113, 239, 298, 388, 389.
 Krog (Krogh, Kroog, Krok, Krock), Andreas 279, 284; Erik 659; Esbern 659; Hans 784; Hinrik 282; Jasper 197, 273, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, II 283; Jep 390, 393, 406, 411; Magnus 131; Mathias 131, 203, 204, 205, 206, 324, 326, 337; Mathis 603; Maigns 586; Niels Persen 665; Per Laurenson 663, 704; Peter 111; Sywer 108, 110, 111, 269, 275; Thomas 320, 324, 330, 601.
 Krone (Kroen, Kroon), Albert 699; Hans 190, 681; — se Krone.
 Krop, Henrik 145; — se Croppe.

- Kross (Krosse), Hans 599; Jakob 685.
 Kroxaw, Johannes Jasperi de 321.
 Krudux, Paul 322.
 Krughelund, Absalon 309.
 Krum (Krom), Nis 668; Peter 676, 681; Severin 670.
 Krummedige, Henrik 379, 514; Johan Wytkop 318; Tale 276, 300.
 Krumpen, af Ravnstrup 221; Jakob 608, 655; Jeppe 586.
 Kruse (Krus, Crus, Krusse), Arild 714; Bertel 658, 659, 705; Ditlev 271; Eggert 136; Hans 136, 660, 680, 685, 702, 705; Henrik 139, Hermen 686; Jens II 203; Johannes 276; Lasse 726; Peter 533, 558; Staffen 659, 705; Valborg 378.
 Krutsak, Reymer 661.
 Kryss, Frerick 676.
 Krysyng, Hans 671.
 Kræbill, Niels II 430.
 Kræmmer (Cremer), *Aalborg*: Albrecht 680; Anders 669; Bertel 662; Claus 675; Dirik 687; Gerik 659; Hans 681; Hermen 666; Tidik 660. — *Flensborg*: Anders 324, 322, 603; Andrewes 322, 332, 333; Baneke 196; Brand 133; Clawes 16, 139, 147, 152, 313, 584, 590; Ewerd 137; Fedder 109; Hans 140, 583, 590; Hans Tamsen 331; Hartvig 152, 609; Herman 590; Jakob 130, 586, 608; Jakob Fris, kaldet 108; Jens 325; Jesse 137; Johan 325; Johannes, dominus 279; Marten 593; Mathis 139; Mikkell 314, 332, 604; Nis 120, 121, 594; Peter 148, 149, 150, 605. — *Kbhvn.*: Adr. Svelle 727; Hans von Hess 727; Jes Nielsen Hudehol 726. — *Lund*: Berendt 484. — *Odense*: Clawes 187; Gerdh 187; Hinrik 187. — *Næstved*: Hans 371. — *Roskilde*: Hans Blyndsel 388. — *Svendborg*: Anders 236; — *Thisted*: Anders 670; — se *Institor*, *Kjøbmand*, *Kopman*, *Merccator*.
 Krølle, Las 668; Thames 672.
 Krøne, Hr. 403; — se *Krone*.
 Krønck, Hans 694.
 Krøpelyne, Hans 136.
 Krøwer (Krør, Krøer, Krøger), Christiern 681; Hans 669; Herman 696; Las 650; Marquard 667; Oluf 651, 701; Per Marquart 633, 641; Ridder 696; Tidik 671.
 Kuberauwe, Hans 665.
 Kuderman 551; Olaus 318.
 Kulbeen 668.
 Kulman, Evert 673; Peter 231; Wilkyn 678.
 Kuper, Gert 669.
 Kur (Kure), Anne 209; Dirik 684; Hans 209; Petrus 113.
 Kuskmand, Hans 725.
 Kussenbrughe (Kysenbrugge), Arnt 598, II 274; — se *Kissenbrugge*.
 Kvers, Lundtoft Herred 113 (M.).
 Kvang S., Vester Horne H. 347 (Pr.).
 Kyb, Nicolaus 654.
 Kybou, Simon 724.
 Kyebøl, i Sønderjylland 108 (M.).
 Kyk, Hinrik 667.
 Kyndhæ (Kyndy), Jens II 388; Las Oggyson, kaldet 113; Tyge 110.
 Kyndeløse, Hyllinge S., Voldborg H. 308.
 Kysbu (Sønderj.), 149 (M.).
 Kyse, Arild 714.
 Kyt, Poul 675.
 Kæløf II 430.
 Køler, Hans 144.
 Köln, von, Hans 587; Hermen 588; Johan 322; Tale 587; Tiile 586; — se *Colner*.
 Kølpe, Tidik 662.
 Königsberg, Pither Bussauw af 697.
 Køster (Koster), Hans 673, 685, 689.
 Laale, Jens 365; — se *Lalæ*, *Loly*.

- Laboen, Morten 698.
 Lade wysy, Henning 315.
 Lage, Bent 147.
 Lagerbring, Sven, svensk Historiker 67, 83, 797; II 58, 63, 79, 119, 285.
 Laholm, Knudsgilde 259.
 Lalæ, Nicolaus 459; — se Laale, Loly.
 Lambersth, Dyrík 679; Jese 135.
 Lamp (Lampen), Henrik 699; Her-
 man 696.
 Landbo, Per 664.
 Landskrone, Knudsgilde 259.
 Lang (Langh), Claus 677; Dytmer
 674; Hans 678; Henrik 670, 671,
 674; Jasper 679; Jep 221; Per
 545; — se Long.
 Lange, Aage Troelsen 758; An-
 ders 724; Claus 664; Dankert
 723; Hans 667, 705; Hans Skip-
 per 664; Henrik 630, 635, 662;
 Henrik Skipper 664; Jens Iversen
 218, 354, 569, 571, 572, 574;
 Jesse 150; Johannes 346; Mar-
 quar 662, 705; Thomas 346;
 Wilken 554.
 Langebæk, Kallehave S., Baarse H.
 57.
 Langebek, Jakob 3, 32, 57, 58, 181,
 213, 215, 216, 222, 231, 233, 249,
 251, 301, 307, 362, 473, 528, 533,
 535, 558, 610, 613, 615, 770, 797;
 II 15, 58, 62, 76, 79, 119, 167, 285,
 388, 391, 403. — Diplomatarium
 19, 86, 178, 181, 465, 535, 558,
 734, 801; II 44, 115, 135, 182,
 184, 203, 230, 316, 403. — Ex-
 cerpter 32. — Samlinger om Gil-
 der og Lav 56, 57, 58, 182, 536,
 762, 770, 780; II 35, 190, 285,
 388, 391.
 Langeberch, Henrik 322.
 Langholt, Skæve S., Dronninglund
 H. 690 (M.).
 Langtved, Ulsted S., Kjær H. 672
 (M.).
 Lant, Hinrik 605.
 Lappe, Claus 728.
 Laren, Henrik van 714, 729.
 Larsen, Sofus, Dr. phil. 176 Anm. 3.
 Lassen, Nis 657.
 Lauerens, Hans 678; Jørgen 642;
 Peyter 702; Skipper 660.
 Lauritsen, Anders 729.
 Laverentzen, Johannes, Bogtrykker,
 historisk Forfatter 55, 182, 301.
 Lavesen, Axel, se Brok.
 Lavsén, Magnus 289, 292, 324.
 Laugsboden, Jeppe Andersen 726.
 Laurentius, St. 119, 122, 343, 344,
 475, 517; — Gilder 106, 107, 343,
 517.
 Laurentius, Biskop 571.
 Laus, Jesse 593.
 Laxmand, Johan, Erkebiskop 571;
 Povl 760.
 Lebeke, Inge 146; Peter 142, 553.
 Lege, Henrik 236.
 Lejre (Læderæ), Allerslev S., Vold-
 borg H. 384 (M.).
 Leke, Peter van der 556.
 Lekelhut, Gerhard 306.
 Lellinge, Bjeverskov H. 459 (Pr.),
 460 (Pr.), 461 (Pr.), 463 (M.).
 Lembek (Lembeke, Limbek, Lime-
 bek), Berthe, Ivar Juls, 300, 607;
 Clawes 143; Otte 151; Per 687.
 Lemego, Hinrik Bodeker de 279.
 Lemme, Skipper 664.
 Lemvig, Helene de 348.
 Leo, St. II 205¹⁰, 209²⁰.
 Lerbæk, Hammer S., Kjær H. 677 (M.).
 Lercke, Hans II 407.
 Letskow, Hans 665.
 Leue, Eggert 295; Junge 111; Laff-
 rens 602; Lene 284; Marquart
 148; — se Levensen.
 Leuenow (Leuenoge), Hinrik 17,
 153, 592; Wilken 149.
 Levensen, Junge Laffrens 602; Lau-
 rens 283, 288; Len 316; — se
 Leue.
 Leuesow (Leuetzow), Hermen 316,
 596.

- Lewyng, Feder 115.
 Leydebure, Hans 662.
 Leydeck, Hans 684.
 Leyffheit, Nicolaus 451.
 Lidemark S., Bjeverskov H. 460 (Pr.).
 Liflænders, Boel II 10.
 Lilleheddinge S., Stevns H. 460 (Pr.).
 Liljenberch, Andreas 138.
 Lille, Peter 15.
 Lilli, Hans 693.
 Limbek, se Lembek.
 Lindeman (Lyndeman), Jochim 685;
 Peter 665.
 Linden, Wilhelm van der 607.
 Lindenow, Anders 724.
 Lindevit(?) 601.
 Linköping, Niels, Biskop i 571, 573.
 Lippe, van der, Gobel 596; Hans
 139, 584, 607; Peter 602.
 Litsauw, Hans 607.
 Liunde, Morten van 725.
 Liung, Peter 508.
 Lochids, Ridder 725; — se Loquis.
 Lochk (Lok, Look, Lokke, Lokky),
 Hr. 653; Peter 110, 142, 550,
 553, 554; Schaake 132; Svend
 661; — se Luck.
 Lodehat, Jens Andersen 352, 569,
 610; Peter Jensen 220, II 30;
 Peter Nielsen 345, 347, 354.
 Lodwig, Hinrik 672.
 Loff, Jens II 429.
 Loges (Loches), Kerstine 150; Merte
 137.
 Lolland, Fuglse H., Degnekalent
 340; — Nørre H., Nikolaigilde
 193, 301; — Sønder H., Guds-
 legemsgilde 252, 301 flg.; Vor-
 fruekalent 301, 361 flg., 470 flg.,
 471 flg., 512 flg., 518 flg.
 Loly, Jens 673; Jes 668; Per 674;
 — se Laale, Lalæ.
 Long, Johannes 112; Olf II 434;
 — se Lang.
 Lonoff 655 (Pr.).
 Loquis, Heicke 529; Radecke 529;
 — se Lochids.
 Lorck (Loreck), Claus 110; Mathias
 553; Nis 196, 318; Tammes 295;
 — se Lurgh.
 Lorent, Clement 726.
 Lorep, Jons 598.
 Loretto, Pilegrimsfart til 178.
 Lorup, Jens 197, 283, 286, 288.
 Lot, Petrus 113.
 Lowe, Lambert 673.
 Lovensted, Nigels 320.
 Lowsen se Lavsén.
 Loye (Eligius), St. II 65, 66^p, 67^r,
 68^{is}, 115, 242, 253¹, 258¹⁴, 265¹,
 266, 272, 274, 276^{9,12}, 277¹⁰, 329¹,
 376.
 Lubbe, Henneke 606.
 Luce, Hans 375, 398.
 Lucht, Mattiges uppe der 576, 606;
 Henning 671; Hinrik 662; Michel
 448, II 29.
 Luchte se Løjt.
 Luchtink (Luchtingh), Jyrghen 604;
 Nisse 159, 316.
 Lucius, St., Pave 364, 379, 403.
 Luck, Nis 330; — se Lochk.
 Lucoppidan, P. J., Præst II 190.
 Ludeke, Else 147; Drewes 151;
 Heyne 146.
 Ludsen (Ludeksen), Lutke 283, 286,
 288, 292, 594, 604; Mette Ludeks
 292.
 Lukas, Evangelist II 274; 276^{9,12},
 277¹⁰, 280³¹.
 Lumby S., Lunde H. 188 (Pr.).
 Lund, *Gilder og Lav*: Birgitte 508;
 Knuds 259; Præste, store, se Vor-
 frue; Præste, lille, se Birgitte;
 Vorfrue 216, 430, 474 flg., 513,
 514, 515, 520.
Steder i Byen: Domkirken 513;
 514, 515 (Nikolaialter 483; Vor-
 fruealter 513, 514; Krypten 484,
 521); Nikolaikirke 508; Hellig-
 aandshus 484.
Raadmand: Berendt Kræmmer
 484.
Erkebiskoper: Birger Gunnersen

- 474, 483, 508, 782; Georg Skodborg 484, 513; Johan Laxmand 571; Magnus Nielsen 535; Niels Jonsen Bild 474, 475, 533; Peder Lykke Bille 569, 610; Peter Kruse 533, 558; Torben Bille 484; Tuve Nielsen 353, 354, 573, 731.
Official: Hans Skovgaard 484.
Erkedegne: Holger Skalder 483; Niels Kortsen (Tortsen) van Nyland 517.
Provst: Claus Urne 484.
Dekan: Torben Bille 517.
Kanniker: Aage Ipsen Sparre 517; Claus von Haffn 725; Hans Ulf 513, 515, 520; Henning Alberti 484; Johan Bylzemann 782; Johannes Matthie 483; Niels Esgeesen 353; Petrus Yvari 484; Thiro Johannis 484; Torchillus Yvari 484.
Cantores: Dantzerus Petri 521; Petrus Seber 484.
Provisor hospitalis: Petrus Porse 484; Severinus 484.
Rector: Jonas Thuani 474, 475.
Notar: Michael Ingemari, dictus Dyekn 475.
Lund (Lundt, Lunt, Lunth), Bertel 714, 723; Erik 600; Georgius 290, 294; Hans 598; Hartich 448; Hinrich 448; Kersten 317, 598; Knud 344; Laurencius 590; Mathias 348; Niels 701; Nisse 601; Per 681; Sweyder 584.
Lundbæk, Bislev S., Hornum H. 675 (M.).
Lunde S., Lunde H. 188 (Pr.), 190 (Pr.).
Lunden, Kersten van 322.
Lundlev (Lundløff), Almind S., Lysgaard H.(?) 219.
Lunge, Oluf 214, 215; Ove Vincentsen 652, 694; Vincentius II 438.
Lunov, Lars 657.
Lunyngh, Evert II 65.
Lupi, Johannes 448.
Lurgh (Lurk), Johan 112; Karstin 274, 275; Nis 123; Tammes 336; — se Lorck.
Luseby s. Laasby under Kolding.
Lusow, Petrus 133.
Lutherman, Bertel 694.
Lutkenwold, Hans 659.
Luttekemeyer, Hans 154.
Lübeck, Claus Skræder to 674; Claus Størlinck van 689; Eifwerth van 697; Hinrik de 114, 542, 548, 607; Lambert Sywick von 702; — Kjøbmænd i Malmø, fra 525, 731; — Ghudy Hinrikes maget van 544; — Penge, gængs og gjæve i 549.
Lyckaa, Tønīs 687.
Lycki, Mathis 679.
Lycksen, Hans 696.
Lydeman, Abel 135.
Lyderslev S., Stevns H. 460 (Pr.).
Lydick, Pitter 677.
Lygtemaker (Luchtenmaker), *Flensborg*: 554; Michael 117.
Lykfod, Henneke 115.
Lykke, Peder (Bille), 569, 610.
Lyndouw, Ludeke 607.
Lyng, Jep II 355; Jep 660.
Lütken, Bernardus 453.
Lytzow, Hans 583.
Lyuig, Kok 111.
Lywnneborre, Hans 694.
Lywsesnoer 370, 371, 426; Hans Persen 366; Per 365, 370, 371, 426.
Læge, Bartholomæus 466.
Læk (Lecky), Kjar H. 133 (Pr.); 552 (Pr.).
Læstemager, Hans 701.
Lasø, Knudsgilde 259. — 658 (M.), 687 (M.).
Lobere, Lasse 407, 429; Lasse Andersen, alias 376.
Lødøse 572.
Løff, Clavis 697.

- Løg (Løge), Hans Henriksen 191; Jacob 191.
- Løjt S., Riis H. 116 (Pr.); 299 (Pr.).
- Løve (Løffue), Claus 650, 680; Henrik 459, 672.
- Løybusk, Per 685.
- Maarkjær, Bøl S., Gottorp A., Hellig Legemsgilde 252, 486 flg.; — 118 (M.).
- Maber (Maper, Mabber), Inge 143; Mert 134; Petrus 135.
- Maboe, Helle 726.
- Mache (Make), Hans 141, 723.
- Madsen, Anders, se Ribbing.
- Maes (Mas), Herman 665; Per 668; Theos 693.
- Magness, Ume 557.
- Magnus, St. 372, 376.
- Magnus, Biskop 569, 610.
- Magnusson, Arne, Professor 32, 55, 56, 57, 58, 86, 169, 179, 223, 243, 706.
- Maler (Maalere), *Aalborg*: Christoffer 683; Symyn 680. — *Flensborg*: Gerhard dominus 290, 292, 319; Hans 139, 153; Lukas 585; Willem 273, 279, 280, 281, 285. — *Kbhvn*: Broder II 376; Lukas II 376. — *Roskilde*: Elna 384; Henrik 374; — se Meler.
- Malkyn, Thydick 675.
- Malmø, *Gilder og Lav*: Anna 257, 307; Gertruds 178; Gudslegems 252, 798; Katrine 215; Knuds 18, 33 flg., 67 flg., 83, 88 flg., 164 flg., 259; Nikolai 193; Vorfrue 216; Herlag 34, 44; Kalent se Annagilde; Kompagni, danske 612, 803; Kjøbmænd fra Gl. Stettin 730 flg.; Bager II 70 flg., 76 flg., 384, 385 flg., 410; Bødker II 285 flg.; Bødkersvende II 292 flg.; Kjødmanger se Katrinegilde; Rebvinder II 23 flg.; Skinder II 58 flg., 62 flg., Skomager II 119 flg., 410; Skræder II 78 flg., 410; Smede II 79 flg., 410; Vantsnider 797 flg.
- Steder i Byen*: Petrikirke 168, 731 (Mauritialter 731; Hellig Legemsalter 800; Klædekammer 731); Raadhus 612; Axels Gaard 804; Kalentegaard 307; Kompagnihus, danske 612, 803; Rostockergaard 803; Adelgade 516; Hestemøllestræde II 386.
- Kongens Foged*: Hans Myndel 731; II 388.
- Borgemestere*: Andreas Martini II 409; Hans Jensen II 409; Henneke Agesen II 25; Jens Clausen II 409; Jens Dæne 612; Jep Nielsen II 409; Jørgen Kok 484.
- Raadmænd*: Andreas Horn II 25; Bonaventura Richter II 409; Claus Rivæbroth II 25; Didrik Mortensen II 409; Ditlev Henriksen II 409; Gynter Lybriksen II 25; Hans Mechelburg 34; Hans Wollenweber 34; Jacob Guldsmid II 409; Jens Beyer II 25; Jens Magni II 25; Jep Hansen II 409; Oluf Bager II 409; Palne Jensen II 409; Per Harcke II 409; Povl Fris II 409; Severin Severinsen II 409; Thomas Jyde 34; Tule Andersen II 25; Tyge Christiensen II 409.
- Notar*: Aage Jensen Degn II 23.
- Myntmestere*: Dines (af Malmø) 686; Hans Myndel II 388; Hans Zeber 392.
- Stadsbog*: II 23, 285, 388, 391.
- Byen nævnes*: 485, 668 (M.), 690 (M.), II 391.
- Maltesen, Nis 656.
- Mammyng, Fedder 110.
- Man (Mand, Mandt), Las 139, 585; Jens 257; Jep 369, 372; Mathis II 407.
- Manderow, Hermen 663; Jakob 589.
- Mandixen, Marcus 209, 210.
- Mandrup, Niels 657.

- Mangnus, Hans 678.
 Manstrup, Beistrup S., Øster Han H. 668 (M.).
 Marborch, Hans 585.
 Margrefue (Markgreve), Hennig II 199; Marquart 143.
 Margrete, St. 582.
 Margrete, Dronning 220, 270, 299, 307, II 24.
 Maria, Jomfru 101, 122, 1717, 178, 179, 183, 1844, 215, 217, 224, 2241, 2252, 22810, 29, 30, 54, 22900, 263, 465, 466, 488, 513, 514, 7380, 7638, 7644, 76710, 786, 7901; II 391, 400, 130, 186, 187, 190, 20930, 216, 2161, 2311, 241, 274, 282, 283, 376, 3838, 423, 426; — Gilder 182, 216, 224, 243, 301, 361, 362, 430, 435, 465, 470, 471, 474, 497, 512, 513, 514, 515, 518, 520, 541, 577, 729, 734, 786, 789; II 1354.
 Maria Magdalena 379, 415, II 50, 5584, 3408, 3417.
 Maricke, Hans 162.
 Mariested Kloster se Sæby.
 Mart, Johan 313.
 Martens, Hans 682; Henrik 700.
 Martin, St. 379.
 Masbul, Jes 591.
 Massow, Skipper, 659, 705.
 Mastrauen, Franciskus af 669.
 Mathisen, Jens, se Munk.
 Matteus, Hans 285, 593, 594, 596, 598; Heyne 598; Lutke 594.
 Mauritius, St. 731.
 Meby (Sønderj.) 114.
 Mechelbek, Arnt 628, 629, 652.
 Mechelburg (Meckelnborch) 607; Claus van 699; Hans 34.
 Medelby, Kjær H. 112 (M.), 113 (M.), 284.
 Meding (Medyng), Christiern 640, 641, 643, 644, 645, 678; Jens 646, 683; Mathis 683; Pitter 676.
 Medow, Hinrik 583, 609.
 Meidebom, Hinrik 18710.
 Meldorp, Hans 584, 676.
 Meler, *Flensborg*: Albert 117; Arnt 594; Clawes 603; Hermen 324; Lukas 609; Nell 317; Thydyk 109; Tille 594; Willum 594; Wolter 316, 596; — se Maler.
 Melholtgaard, Ulsted S., Kjær H. 686 (M.).
 Meollom (Mjolen), Lø H. 346 (Pr.).
 Melsinck, Hans 273.
 Menckel, Mynrick 452.
 Mengh, Marie 143; Peter 143.
 Mennen, David 698.
 Mercator, *Roskilde*: Micael 395; — se Institor, Kjøbmand, Kopmann.
 Merten, Lutke 153.
 Mesinge S., Bjerre H. 188 (Pr.).
 Mestmaker, *Flensborg*: Abel 152; Arnt 319; Godeke 115, 140; Gøtke 589; Jakob 145; Marquard 137, 140, 147; Martin 135; — se Knivsmed.
 Methen, Ludvig van 187.
 Meus, Hans 683.
 Mey, Claus 699.
 Meydeberch, Hennyng 679.
 Meydingh, Nis 676; Pitter 678.
 Meyenborch, Hinrik 592.
 Meyer, Anders 676; Claus 111, 114; Hans 679; Henrik 674.
 Meyger, Volkqm 585.
 Meyn, Mikæl 677.
 Meynstorp, Iver 588.
 Mikael, Erkeengel 382, 465, 466.
 Mikkelsen, Christiern, se Tornekranz; Knud, Biskop 214, 354, 574, 703, 724; Mogens, se Tornekranz.
 Miles, Jakob 729.
 Minds, Sønder-Felding S., Hammerum H. 694 (M.).
 Mode, Claues 584; — se Møde.
 Modher, Rasmus II 10.
 Mogensen, Erik, se Mormand; Mogens, se Due.
 Møkelman, Herman 587.
 Molbech, Chr., Bibliotekar, Historiker 215.

- Moldenhower, Vincentius 323.
 Mole, Peter 210, 605.
 Molen, van der, Claus 664; Henning 664; Hermen 149; Hinrik 587.
 Moller, Joh., Rektor 497; O. H., Rektor 486.
 Molt 112.
 Moltke, Evert 714.
 Monacus, Jens 134.
 Moncyck, Hinrik 588.
 Monte, Nicolaus de 451.
 Monyck, Skipper 685.
 Moreken, Hans 314.
 Mormand, Erik Mogensen 520.
 Mors 669 (M.).
 Mortensen, Jakob, Prior 190; Oluf Baden, Biskop 354, 355, 364, 366.
 Mose, Jesse 132; Las 136.
 Most, Hans 670.
 Motepage, Albert 660.
 Mov (Mo) S., Fleskum H. 684 (Pr.).
 Mu, Claus 150.
 Mule (Mullæ), Christiern 762; Gre-gers 685; Hans II 388; Niels 189, Nisse, kaldet 132; Per 191.
 Mulswen, Hans 134; Tyge 136.
 Mund, Titken 729.
 Munk, Hr. 214; Anders 146, 657, 684; Clement 683; Ebbe 660, 705; Hans 361, 362; Heyne 659; Iver 177; Jens Mathisen 656; Jørgen 519; Lasse 149; Malte 657.
 Munkeboel (Mønikbyl), Langhorn S., Bredsted A. 107 (M.), 111 (M.).
 Murer, *Kbhvn.*: Lasse 727; Pens(?) 725; Thus 725.
 Murmand, *Aalborg*: Berent 684.
 Murmester, *Aalborg*: Claus 658; Evert 658; Severin 637, 640, 641; Severin Persøn 669, 677; Tue 665. — *Flensborg*: Clawes 146; Grete 152; Hans 135, 152; Hen-neke 114; Johan 589; Peter 122; Tygi 109; Tyko 109.
 Mus (Mwss), Agnes 277; Heyne 705; Jakob 461; Jep 658, 705; Jesse 588; Mathis 677; Severin 640, 642, 644, 678, 687.
 Muzeke, Johan 606.
 Myer, Hendrik 727.
 Myndel, Hans, Foged og Mynt-mester 731, II 388; Hans, Kan-nik 365.
 Mynden, Hermen van 606; Hinrik 286, II 282.
 Mynderup (Møndrup), Hundstrup S., Salling H. 179.
 Mynnegerus, Claus 663.
 Mynrick, Hinrich 447, 450, 451; Ludolphus 595; Mynrick 452.
 Münster, von, Hermen 148; Henrik 391.
 Myntemester, *Aalborg*: Dines (af Malmø) 686; Hans 647; Jahan, Hr. 676.
 Mynter, *Aalborg*: Christoffer (Møn-der) 702; Johan 678. — *Flensborg*: Bertram 136. — *Kbhvn.*: Mathias (Myndt) 727.
 Myring, Christiern 629, 661.
 Myræ, Jon 464.
 Mysener, Hans 676.
 Mysleken, Reyneke 602.
 Mød (Mødih), Claus 608; Otto 299; — se Mode.
 Mølleke 221; Sofie, hans Hustru 221.
 Møller (Moller), *Aalborg*: Carsten 702; Henrik 672; Jakob 677; Martin 685. — *Flensborg*: Clawes Schroder, anders genomt 600; Hans 596, 597; Herman 281, 286; Hinrik 155, 591, 598; Jeppe 144; Jorden 583, 609; Ludich 591; Nisse 149; Per 543, 545; Steffen 321. — *Kbhvn.*: Hans 725. — *Roskilde*: Lauris 394; Oluf 394, 422, 428; Per 406, 410, 422, 424; Per Skomager 394, 408, 411; Per Sutor 386, 409, 428. — *Skarholt*: Olaf II 432, 434; Poel II 432. — *Stervig*: Henricus 453; Nico-laus 451.
 Møller, Joh., se Moller.
 Mølner, Petrus 135.

- Mønbo, Niels II 10.
 Mønyckhus, Herman 691.
 Mørck (Mørke), Hans 196, 281, 286;
 Las 690; Niels 686; Per 689.
 Naby, Kaye 136.
 Nagel, Henrik 140; — se Navel.
 Nak, Melle 729.
 Nakskov 585 (M.), 671 (M.).
 Namelyng, Atte 552.
 Nassche, Kerstine 140.
 Navel (Naffeld), Hans 221; Jørgen
 690; — se Nagel.
 Nauenyng, Atte 108.
 Navnesen, Jes 221.
 Neb, Eske 692; Jørgen 190; Seve-
 rin 672.
 Nefvishøg (Neffuissøe) S., Bara H.
 515.
 Neldh, Laurens 691.
 Nerynck, Hertych 588.
 Nes, Asser 156.
 Nettelblad, Hans 662.
 Nibe, St. Josts Kapel i 653, 654;
 — 667 (M).
 Niels, Erkebiskop i Upsala 571;
 Biskop i Linköping 571, 573; i
 Slesvig 571, 573.
 Nielsen, Anders se Banner; Erik
 se Gyldenstjerne; Erik se Rot-
 feld; Eskil se Banner; Magnus,
 Erkebiskop 355; Movrits se Gyl-
 denstjerne; Oluf, Biskop 570, 610;
 Otte se Rosenkrans; Peter Lode-
 hat, Biskop 345, 347, 354; Per se
 Banner; Strange se Bild; Tuve,
 Erkebiskop 353, 354, 573, 731.
 Nielstrup, Vaabensted S., Musse H.
 519 (A.)
 Nihwss, Fredrik 687.
 Niiist, Mogens 586.
 Nikolai, St. 19514, 197, 201, 207,
 208, 250, 251, 310, 429, 483, 599,
 II 323, 42511, 42810; — Gilder 83,
 193, 301, 353, 508, 577, 58217.
 Niman, Claus 723; — se Nyman.
 Niperstorp, Johan 606.
 Nivaa, Karlebo S., Lynge-Kronborg
 II. 241.
 Noa, St. 498.
 Nordborg paa Als 603 (M.).
 Nordstrand, Marielalent 497, 498.
 Nordu (Sønderj.) 189 (Pr.).
 Norge II 9 (M.).
 Norjude, Jeppe 125; Petrus 114;
 — se Jyde.
 Not se Not.
 Nyborg, Knudsgilde 82, 259.
 Nybye, Lasse 725.
 Nyenborg, Hannik 668; Hans 661.
 Nyendorp, Dreves 149; Hinrik 142.
 Nyerup, Rasmus, Professor 762.
 Nyhus (novum castrum), Bov S.,
 Vis H. 133, 136.
 Nykale, Hans 586.
 Nykirke, Mikel 136.
 Nykjøbing p. F. 668 (M.); — p. M
 Kalent 307; 664 (M.), 690 (M.).
 Nykjøbing, Henrik 730.
 Nyland, Niels Kortsen (Tortsen),
 van 517.
 Nymman, Hermind 693; Matyes 596;
 Staffen 647; — se Niman.
 Nypperlynck, Hans 685.
 Nürnberg, Peter 728.
 Nythorp 308 (A.).
 Næs, Karby S., Sønder H. paa Mors
 690 (M.).
 Næsborg S., Slet H. 672 (M.), 675
 (M.), 687 (M.).
 Næsbyhoved, Odense H. 510 (A.),
 II 380 (A.).
 Næstved, *Gilder*: Barbara 232; Eriks
 58; Gudslegems 252; Olufs 55.
 — *Steder i Byen*: Peterskloster 213;
 Peblingeegildhus 310. — 371 (M.).
 Nødhoved (Nethhoweth), N. 132;
 Marine Jesses, kaldet 151.
 Nør, Anders Pedersen 725.
 Nørholm S., Hornum H. 670 (M.).
 Not (Not), Godick 637, 638, 673,
 678.
 Oberch 324 (M.).
 Odarsløf S., Torna H. II 433 (M.).
 Odbo, Jes 726; Per 386, 390, 406,
 413, 429.
 Odde, Skagens 668.

Ode, Jochim II 380.

Odense, *Gilder og Lav*: Annæ 257; Gertruds 129; Knuds 18 flg., 82 flg., 182, 259, 763, 769, 772a; Laurentii 107, 517 flg.; Trefoldigheds 238, 736 flg., 761 flg., 770 flg., 780 flg.; Vorfrue 181, 216, 465 flg., II 375; Elende 182 flg., 216; Guldsmid II 402 Anm. 1; Skinder II 230 flg.; Skomager 216, II 299 flg., 374, 380; Skomagersvende II 2, 14 flg.; Skræder II 140 flg., 186 flg., 222 flg., 383; Smede II 190, 191, 243 flg., 382, 387; Smedesvende II 144 flg.

Steder i Byen: Albanikirke 68, 83, 84, 183, 465, 466, 7371, 7384, 7411a, 7631, 764a, 7671a, II 190 (Erasmi og Trefoldighedsalter kaldet Kjøbmandsalteret 7371, 4, 7390, 7401a, 7631, 7691a; Vorfruealter 184, II 190, 383a; Sogn 762); Knudskirke II 186, 187 (Knuds og Vorfruealter II 186, 187, 314a; Skrædernesalter II 223a, 383); Vorfruekirke 517, II 186, 231 (Annæalter II 231; Laurentialter 517; Sogn 736); Hans Sogn 257; Benediktinerkloster 466; Graabrødre-kloster II 2, 375; Hanskloster 188; Knudskloster 188, 189, 191, II 383; Helligaandshus 77810; Bispegaard II 191; Skomagerhus II 15; Adelgade II 191; Albanistræde II 191; Flakhaven 77810; Graabrødrestræde II 190; Grønnegadestræde 517; Nedergade 257, II 144.

Byfogeder: Esge Hvid 762; Hans Berntsen 257.

Borgemester: Mikkelsen Akeleje 518.

Raadmand: Gregers Hansen 257; Hans Fris 257, 518, II 387; Hendrik Thamisen 188; Jens Eggensen 190; Mathis Thygesen

189; Peder Lauritsen 518, II 387; Per Skriver 257, 518.

Kæmnere: Hans Laurensen 257; Hans Martensen 257.

Biskoper: Henrik Ulfeldt 188, 573, 574; Jens Andersen Belde-nak II 296, 407; Johannes Ove-sen Jernskjæg 178; Karl Rønnow 180, 190, 465, 466; Mogens Krafse 188, 354; Navne Jensen Gyr-slinge 340, 569, 610; Niels Jes-persen 510.

Official: Mathias Brun 466.

Domprovst: Hans Urne 190, 466; II 186.

Provster: Claus von Hafn 188; Jacobus Magni 459.

Priorer i Knuds Kloster: Hans Farsen 191, II 383; Mester Ibbe 191; Jakob Geed 189; Mathis Hendriksen 189, 191.

Gardianer i Graabrødrekl.: Lau-rids Hansen II 375; Nicolaus Toph II 2.

Kanniker: Mester Claus Ander-sen Ulfeldt 190; Claus Skinkel 189; Dr. Iver Lauridsen 189; Jep Pabe II 192.

Kantor: Laurens Andersen Ul-feldt II 186.

Degn: Claus Andersen Ulfeldt II 186.

Byen nævnes: 653 (M.), 688 (M.), II 403, 404.

Odentze, Sunneke 552.

Odersløf se Odarsløf.

Odsherred, Kalent 307; 377 (M.).

Oland s. Alandia.

Oldelant, Hans 593.

Oldenburg, Hermin 664; Luder 680.

Oldendorp, Hermen 658, 704.

Olderup S., Sunds H. II 189 (Pr.).

Olderup, Mads 236.

Olekarl, Peter 555.

Olrik, Hans, Professor, Dr. phil. 57.

Olsen, Erik se Blaa; Bjørn se

Bjørn; Per, til Ovenskov 511.

- Oluf, St. 44, 54, 171^r, 392, 461, II 425¹¹, 428²⁰; — Olufsgilder 55.
 Oluf, Konge 220; Nielsen, Biskop 570, 610.
 Olufsen, Longh 657.
 Om, Jakob 590.
 Oretorp, Esarp S., Bara H., II 435 (M.).
 Orning, Svend 660, 704.
 Ort, Hermen 662.
 Ose, Peter 588; Poul 145.
 Osenbrugghe, Hinrik 139.
 Oslo, Jens, Biskop i 570, 571, 610.
 Osten (Osth), Hinrik van der 591 698; Lippoldus de 306.
 Osterman, Bernt 685.
 Osthoff, Henrik 696.
 Osøwæ(!) 463.
 Otherslev se Uterslev.
 Ottesen, Erik, se Rosenkrans.
 Otto, Valdemar d. Stores Kapellan 5.
 Ove, Minister over Graabrødreordenen i Danm. 575.
 Ouen, van, Hermen 577, 606; Rutger 577, 606.
 Ovenskov, Lovns S., Gislum H. 511 (A).
 Ovenstorp II 435 (M.).
 Ouerkerke, Hermen 583, 608.
 Overlade, Bjørnsholm S., Slet H. 672 (M.).
 Overskjærer (Ouerscher), *Aalborg*: Nis Olufsen 665; Per 627. — *Flensborg*: Anders 389, 420; Bernt 584, 608; Bertel 331; Boye 116, 117, 123, 124, 125, 126, 127, 128; Eller 151; Gert 607; Grete 607; Iver 319; Marquard 326. — *Kbhvn*: Jep 725; Karsten 726; Peder 724. — *Kjøge*: Per 464. — *Odense*: Anders, Kirkeværge II 191.
 Ovesen, Johannes se Jernskjæg; Per 520.
 Owbeke (Sønderj.) 116.
 Oxe (Ox), Boecius 298; Johan, til Nielstrup 519, 596; Johan, til Torsø 735; Johannes 118, 279, 290, 291, 292, 293, 294, 323; Laurens 210, 211, 337, 338; Per 672; Peter 325.
 Paasche (Poske, Poiske, Pöske), Folmer 365, 371, 374; Jes 660; Marquart 370, 376.
 Pabe (Pave), Claus 189; Hierig II 191; Ibbe 190; Jeib II 192; — se Pape.
 Pagen, Kersten van 596.
 Paghagh, Mikel 665.
 Palm, Hans 602, II 376.
 Palmisøn, Nis 214.
 Panckloff (Pangklow), Hans 634, 670.
 Pandemaker, Hans 320.
 Pank, Nicolaus 132.
 Pannecock, Hans II 400.
 Pans, Hinrik 584.
 Pant, Olaus 309.
 Panter, Johanne Andersdatter, Niels Eriksen Banners 656; Anders Pedersen 309, 657.
 Pantop, Oluf 724.
 Pape, Hans 548, 607; — se Pabe.
 Pappenheim, Max, Professor, Dr. jur. 5, 7, 15, 18, 19, 23, 32, 45, 56, 57, 58, 67, 84.
 Parchom, Jachim 674.
 Pardanus, Biskop 569, 610.
 Parow, Heyn 306; Jochim 685.
 Parsberg, Verner 221.
 Partye, Claues 599.
 Paschedach, Nicolaus 585.
 Pasman, Hermen 664.
 Passen, Henrik 678.
 Patinmager, Matis Olsen 383.
 Paulus, Apostel 250, 304¹⁸, 340, 354, 392, 487, 494¹⁴, 569, 571, 572, 574, 575, 611.
 Pawel, Valentin 211.
 Paynck, Yngwer 451.
 Payne, Hans von 587.
 Paysen (Paasen), Boye 590, 598, 601, 605; Hans 17, 315, 590; Hayeng 16, 315; Hune 551, 583, 610; Johannes 269; Lucie 296; Magnus 282, 287, 289; Nis 213, 316, 596; Paulus 282, 287, 318, 599; Sivert 590.

- Pedersen (Persen), Anders se Panter; Bild se Bild; Erik, 214, 215; Jens se Jernskjæg; Kjeld 657; Mikkelse Akeleje; Oluf se Godow.
- Pellæ, Claus 659, 663.
- Peltser, *Flensborg*: Bernt 151; Claues 148; Elsebe 317; Gyseke 137; Hans 328; Hinrik 148; Lemmeke 145. — *Kbhvn*: Dands 724; Lesye Spemage(?) 725.
- Pelworm, Noa og Salvator Gilde 498; Kalentehus 498, 556.
- Pen, Hans 669.
- Pens, Peter 595.
- Pepling, Jens 723.
- Peper, Claues 152; Hinrik 659.
- Pepermølsersk, Katerina 138.
- Perckman, Henning 682; Jochim 684.
- Pesthey, Nicolaus de 345; Johannes de 346.
- Peter, Apostel 1711, 250, 30418, 340, 354, 487, 569, 571, 572, 574, 575, 611, 7901, 7912, 4. II 352; Gilder 216, 217, 237, 790.
- Peter, Biskop 570, 610.
- Petersen, Henry, Museumsdirektør 4, 82, 83; N. M., Professor 615, II 114.
- Petersshaghen, Hinrik 659.
- Peyng, Frode 114.
- Piber (Pyber), Hans 386, 388; Tide-rik 135, 136; — se Piper.
- Piil (Pyll), Johannes 316; Lasse 366, 378; Pitter 678.
- Piper (Pyper) 134, 135; Claues 121; Didrik 140, 152; Jachym 702; Peter 323; — se Piber.
- Piping (Pypywnggh), Henrik 635, 673, 674.
- Pirop (Pyrup), Severin 639, 677, 680.
- Piscator, Petrus 138; Staffen 138; Stra[n]ge 114; — se Fisker.
- Pistor, *Flensborg*: Hagen 132; Jakob 555; Jes Fris 111; Petrus 553. — *Odense*: Hans 188. — *Roskilde*: Jakob 403; Magnus 376, 399; — se Bager, Becker.
- Plaath, Arent 682.
- Plass, Jasper 675.
- Plaster, Thomes 701.
- Plate (Platen), Hans 111; Henning 591, 592; Hinrik 659; Iver 592; Jwrin 594; Kathrine 272, 277; Oluf 595; Nisse 596; Peter 597; Tytke 589; Wedege 315, 588.
- Plaute, Hans 585.
- Plawe, Hans 318.
- Plene, Hans 680.
- Plesk, Joder, 727; — se Pleskow.
- Pleskow (Plesk, Plisch), Jordan 723.
- Plesner, U., Registratør II 135, 167, 182, 230.
- Plesse, Fikke 148.
- Plisch, se Pleskow.
- Plocstar, Jesse 108.
- Plump, Hinrik 597.
- Pløniss, Hans 679, 700.
- Podebusk, Jørgen 392; Prebjørn 686.
- Pogensee, Claues 685.
- Pogwisch, Ditlev 290; Hartig 342; Otte 342.
- Poikh, Per 694.
- Polle, Hans 672; Henrik 108, 112, 140, 275, 298; Knut 144.
- Polman, Radik 609.
- Pomerening, Hans 454; Peter 6, 212.
- Pontoppidan, Erik, Biskop, historisk Forfatter 45, 86, 301.
- Popendrup, Tønne 221.
- Popholt, Kerstine 326.
- Pors, Claus 662, 705; Hans 152, 588; Jachim 628, 652, 661; Jakob 628; Jesse 147; Sty II 437; — se Portze.
- Portator, Boecius 138; Jes Qwast 112; Jyries 138; Martinus 133; — se Drager.
- Portmand, Cæcilie, Markvard Tegenhus' 369.
- Portner, Jørgen 374.
- Portze, Petrus 484; Trugillus 484; — se Pors.

- Posmoge, Borckert 702.
 Post, Bertel (Berthold) 288, 315, 318, 329, 600; Illeirik 117, 122, 125, 154, 201, 202, 314, 318, 326, 327, 331, 332, 334, 335, 597, 599, 602; Mette 116; Peter 211, 338, 605.
 Pothoff, Kort 634, 671.
 Potmager, Mourits 700.
 Poulsen, Oluf, Prior 653; Otte, se Hvide.
 Praghe, Gorchliss 671.
 Pramsvend, Jens 639, 679, 680.
 Pranger, Werneke 586.
 Pren (Preen, Prene), Antonius 590; Gerhard 278, 279, 315, 590; Gerke 589; Ludeke 148, 158, 315, 583; Pawel 151; Peter 149.
 Prenger, Hans 698.
 Prenovy, Johannes 108.
 Present, Anna, Eiler Hacks 381; Christoffer 364, 376, 380, 381, 397, 398, 420, 427.
 Presæltlii, Piter 695.
 Preuss, Elena 370.
 Prik, Peter 141.
 Prikkil, Hans 150.
 Primsincke, Morten Nielsen, alias 384.
 Proranch, Simen 666.
 Prowest, Jakob 659, 705; Niels 629; Nis 706, II 167; Per 705.
 Proykhana 135.
 Pruse (Prws, Prusse), Hans 592, Hinrik 588; Melcher 682.
 Prutz (Prutze), Bodil 116; Hinrik 155, 158, 159; Marquard 592.
 Præsteborg 687 (M.).
 Præstø, Skomagerlav II 323 flg.; Nikolaialter i Kirken II 323.
 Puc (Puk, Puke), Lasse 152; Peter 147, 583.
 Pudessøch, Tyre 135.
 Pugdal 189 (Pr.).
 Pugh, Johannes 300; Niels 189; Peter Johannes 276.
 Pump, Jakob 675.
 Pyl, Theodor, Professor i Greitswald 533, 535, 558.
 Pyll se Pül.
 Pynnenberch 587.
 Pynno (Pynnow, Pinow), Hermen 187^{ae}, 635, 673, 675; Rasmus 694.
 Pottow, Hans 667.
 Qvadtz, Bertel 714.
 Quant, Gerit 663; Mykel 596; Peter 629, 662.
 Qwast, Jes 112, 143, 553; Nicolaus 546; Nysse 547, 548.
 Qvibas, Thive 724.
 Qvitzow, Henneke Jensen 362; Lyder Jensen 365.
 Raa, Jep 385, 388.
 Raaders, Illeirik 697.
 Rabell, Tord 658.
 Radhelanth, Claus 681.
 Raefelt, Antonius II 242.
 Raffn (Rauen), Ingvar 790; Jørgen 416, 427; Mathis 147; Mychel 222; Rasmus Attersøn 426.
 Ragby, Per 663.
 Rakkeby S., Borglum H. 675.
 Ram, Nis Persøn 663.
 Ramsø Herred, Præstegilde 455; Katrinegilde(?) 456.
 Ramyn, Mikel 676.
 Rancken, Ambrosius Elerus 691; — se Range.
 Randers, *Gilder og Lav*. Barbara 231 flg., 233 flg.; Gudslegems 252, 560 flg.; Helligkors 213 flg.; Katrine 215, 430, 472 flg.; Knuds 259; Vorfrue 430 flg.; Kjøbsvende 560 flg.; Præste, lille, se Vorfrue. *Steder i Byen*: Petrikirke 430, 434 (Pr.); Mortens Sogn 570; Helligaandshus 213, 214, 233, 560, 568, 570, 572, 573; Brødrekloster 214; Klemens Kirke 434 (Pr.); Hærstræde 473.
Byfoged: Mathis Reersen 473.
Borgemestere: Jes Persen 434; Nis Palmisen 214; Nis Persen

- 473; Rasmus Persen 434; Staffen Nielsen 214.
Raadmand: Oluf Guldsmid 434.
Byen nævnes: 662 (M.), 677 (M.).
 Range (Ranghe), Mathis 699; Peter 596; — se Rancken.
 Rannebergh, Kort 665.
 Ranni, Per 660.
 Rantzow, Anna 280, 285; Borkart 657; Clawes 588; Hans 680; Hinrik 584; Inger, Erik Jepsen Ravensbergs 378; Otte 296, 588, 590; Wulff 596.
 Rapstede (? Ravsted, Slogs H.) 279 (Pr.), 285 (Pr.).
 Rask, Andreas 181; Hinrik 589; Johannes 288; Ludert 593; Mathis 606; Pap 601.
 Ratchære, Johannes 724.
 Ratelbanth, Steffen 666.
 Ratkow, Jachim 666.
 Ratzeburg, Pardanus, Biskop i 569, 610.
 Ravensberg, Albert Jepsen 802; Erik Jepsen 378; Jakob Jepsen 383; Jens Jepsen 377; Johan Jepsen 368.
 Ravenstorp, Hans 187.
 Ravning, Bredsten S., Torrild H. 510 (Pr.).
 Ravnstrup, Herlufmagle S., Tybjerg II, 221 (A.).
 Raymundus, Prior 576; II 49.
 Rebegh, Per 367.
 Rebergh, Henrik 218.
 Rebslager, *Flensborg*: An 336; Beghe 133; Hans 114, 583, 607; Hlenyng 607; Henrik 134, 196.
 Recken, Hennike van 683.
 Redentym, Claues 577, 606.
 Redhen, Jørgen van 696.
 Redher, Ditlev 667.
 Ref (Ræff, Reffe), Christina 135; Hans 256, 785; Marine 152; Morten 635, 636, 655, 670, 674, 705; Nicolaus 299; Reynike 663; Per 663; Tuke 152.
 Refse, Grete van 150.
 Regensten, Andreas II 65.
 Reiersen, A., Præst II 167, 182, 308.
 Reimers (Remers, Reymers), Beke 142; Mikel 650, 651, 697.
 Rembolt 700.
 Remer, Povl II 12; — se Remsnider.
 Rimmelze (Remmetze), Matis van 587, 609.
 Remp, Mads 325.
 Remsnider, *Aalborg*: Jacob (af Flensborg) 686. — *Flensborg*: Bern 135; Bertel 152; Botelt 153; Bundi 136; Elga 608; Gerard, kaldet 132; Hans 135; Jakob 130, 132; Peter 600; Petrus 553; Simon 137. — *Kbhvn*: Dynes II 400; Jakob 724, II 400. — *Kjøge*: Per 463. — *Nakskov*: Peter 585. — *Odense*: Hans Marquorsen II 144. — *Roskilde*: Anders 381, 383, 390; Clawes 396, 420; Jep 394, 395, 396, 403, 423; Lars 381; Lasse 375, 406, 410, 413; Lauris 381, 415; Staaften 375, 378, 398; — se Remer.
 Rendsborg 553 (Pr.).
 Rentemester, Didrik 665, 705.
 Resen, Peter, Borgemester, Præsident i *Kbhvn* 18, 32, 44, 45, 55, 57, 215, 220, 241, 790; II 30, 130, 141, 157, 162, 168, 176, 238, 261, 297, 325, 326, 328, 349, 369.
 Rethagen, Grete 147; Hinrik 585; — se Reythagen.
 Reventlow, Jesse 587; Jøren II 198.
 Rex, Thomas 134.
 Reynike (Reyneke), Claues 352; Thomas 588.
 Reyningk, Bernt 322.
 Reyss, Piter 697.
 Reythagen, Hans 450, 454; — se Rethagen.
 Rhin (Ryn), van, Claus 658; Hans II 399.
 Ribbing, Anders Madsen 517.
 Ribe, *Gilder og Lav*: Gertruds 177 flg.; Hans 101; Helligkors 214

- Knuds 82, 259; Laurentius 107; Nikolai 193, 310, 353 flg., 508 flg.; Peters 217, 237 flg.; Sørensen 751 flg.; Vorfrue 216; Brødre 343; Kalent 307; Peblinge (se Nikolai); Præste 307, 343 flg.; Skipper (se Sørensen); Vikar 341; Guldsmid II 391 flg., 401 flg.; Skomager II 393 flg.; Skræder II 1 flg., 183 flg., 291; Smede II 44 flg., 114 flg., 295.
- Steder i Byen*: Domkirken 353, 354 (Gudslegemsalter 353, 354); Vorfruekloster 755a; Graabrødre Port 343; Skolegade 117; Mærked II 115a.
- Byfoged*: Knud Mikkelsen 237.
- Herskabsfoged*: Svend Nielsen 237.
- Borgemestere*: Lave Persen 237; Nicolaus Nicolai 348.
- Raadmand*: Hans Iversen 177; Lave Jensen 237; Rellef Staffensen 237; Svend Torstensen 510; Søren Torstensen 177; Thomas Olsen 237.
- Byskriver*: Jep Persen 237.
- Biskoper*: Eskil 269; Iver Munk 177; Kristiern 573; Peter Nielsen Lodehat 345, 347, 354.
- Erkedegne*: Johan van Hagen 346; Claus (Nicolaus) Christiansen Frille 345.
- Dekaner*: Andreas Skell 344; Thomas Lange 346.
- Protst*: Thomas Petri 299.
- Cantor*: Jakob Vind 346.
- Succentor*: Esgerus Jacobi 343; Henricus Johannis 347.
- Kanniker*: Arnold 346; Hans Stranning 299; Henning 348; Jakob Stage 348; Johannes Andree 346; Johannes Severini 386; Knud Lund 344; Lambertus Conrad 348; Peter Fris 344, 345, 346, 347; Sven Vestenskov 352; Tucco Therkelli 345; Wilhad Fris 348.
- Prior i Johanniterklosteret*: Andreas 345, 346.
- Custodien van Ripen*: II 201.
- Skolemester*: Backen 509.
- Byen nævnes*: 653 (Pr.); II 401, 403.
- Riber, Henrik 658.
- Richquarst, Karsten 605.
- Rick, Jakob 325.
- Rickam, Henning 680.
- Rickardes, Hans 664, 696.
- Rickman (Ryckman), Helmi 639, 680; Mathis 640.
- Rickstorp, Detleff 155; Henrik 609.
- Ridder, Johannes 448.
- Ridss (Ryss), Henning 670; Ilmeren 671.
- Riistedh, Hans 666.
- Rimer, Gabriel 699.
- Ringel, Henrik van 643.
- Ringelom, Tidik van 664.
- Ringlbech, Dyrik 670.
- Ringkjøbing 346 (Pr.).
- Ringsted, Knudsgilde(?) 18, 259; Knuds Helligdom 3; Knudskirke (Klosterkirke, Vorfruekirke) 3.
- Risenbarch (Risenborch, Risenbergh) 278; Marten 213, 281, 282, 286, 287, 319, II 274; Mykel 602, 680.
- Rishower, Johannes 279.
- Risum, Bøking A. 107 (M.), 114 (M.).
- Riwæbrøth, Claus II 25.
- Rochus, St. 658.
- Rockman, Helmick 678.
- Rod (Roth, Rooth), Malte 679.
- Nis 671; Peter 314.
- Rode (Roode), Arnt 583, 592, 610; Claues 280; Jachim 601; Jakob 273; Jep 369; Johannes 112; Lauris II 185; Mikel 685; Nicolaus (A.) 273; Peter 195, 283, 288, 292.
- Rodebekæ, Hans 667.
- Rodenborch, Drewes 146.
- Rodolphi, Eberhard 497, 498.

- Roesse, Bertel 191.
 Rosflanth, Melchyr 695.
 Roge, Hinrik 685.
 Rogert, Povl, Præst 301, 361, 470, 472, 512, 518.
 Rold S., Hindsted H. 687 (M.).
 Rolsted S., Aasum H. 188 (Pr.) 191 (Pr.).
 Rolso, Peter Nielsen 192.
 Rom, Pilegrimsfart til 1711, 24411, 30418, 56528.
 Romer, Hinrik 156.
 Roo, Johan 701.
 Rorbech, Arnold 306.
 Rosck, Hinrik 685.
 Rose, Martin 666; Skipper 662.
 Roseel (= Roslev S., Harre H.) 347 (Pr.).
 Rosenberch 663; Lipholt 592.
 Rosenggaard, Claus 420, 426; Jens Tetz 390, 391, 402, 420; Jørgen 426.
 Rosenkrans, Erik, Dr. 655; Erik 510; Erik Ottesen 214; Gotskalk Eriksen 420, 427; Jens 706; Nicolaus Eriki 465; Nils (Nisse) Iversen 298, 606; Otto Holgersen 681; Otto Nielsen 214; Otto Nigelson 280, 285, 448.
 Rosensparre, Erik Evertsen 404, 407, 414, 420; Je(n)s Jepsen II 429; Jep Jensen II 429; unge Jep Jensen II 429; Nils Torbjørnsen 517; Torbern Jensen II 429; Truid Jensen II 429.
 Rosenvelt, Pael 583, 608.
 Rosenvinge, Johan 734.
 Roskilde, *Gilder og Lav*: Knuds 192, 259; Lucius 307, 363 flg.; Trefoldigheds 288, 307, 485 flg.; Kalent 306 flg.; Præste 307; Vikar 341, 356; Skomagersvende II 122 flg.; Smede II 203 flg., 221 flg.
Steder i Byen: Budolfikirke 378, 385, 424 (Sogn 368); Dionysii-kirke 367; Johanneskirke 415 (Pr.); Laurentius Sogn 376; Lucii-kirke, d. e. Domkirken (Altere: Anna 379; Erasmus 376; Georgs 373; Gregorius 376; Johannes 380; Knud Hertugs 379; Lucius 379, 403; Magnus 372, 376; Marie Magdalene 379, 415; Martinus 379; Michaels 382; Nicolaus 429; Oluf Konges 392; Pauls 392; Primus 392; Thomas 372; Trefoldigheds 379, 381; Tre Kongers 384; Kirkegaard II 20710; Martinskirke 426 (Pr.), (Sogn 366); Michaelskirke 379, 389; Olaukirke 366, 367, 382, 384 (Sogn 411; Kirkegaard 374); Vorfruekirke 415 (Pr.), (Sogn 377); Agnetekloster 395; Graabrødrekloster 371, II 12710; Sortebrødrekloster 393, 406; Vorfruekloster 373, 409, 411; Kalenthus 307, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403; Borg (Gaard) 383, 390, 392, 396, 420; Spitalsburgæ 379; Spydelsberg 376; Hirsegade 387, 388, 396, 405, 407, 409, 410, 411, 429; Kjødmangerstræde 485 Anm. 2; Rødeport 372; Bjerget (in monte) 417; paa Smecken 404, 409, 429.
Borgemestere: Hans Frost 387, 394, 430, II 128; Henning 373; Jens Bager 403, 419, 420; Jens Bosøn 380, 391, 405, 407, 411, 416; Jens Kruse II 803; Niels Fynbo 419, II 128; Nis Skriver 386; Oluf Jepsen II 203.
Raadmand: Hans Frost 385; Hans Poulsen 384; Henning Jensen 366; Jacob Martini 373; Jens Olsen 423; Jep Andersen Baden 373; Las Due 384, 429; Magnus Lang 309; Martin Lauridsen 378; Oluf Persen 391, 403, 423; Peter Jepsen 388, 405, 406, 408, 409, 410; Peter Magnussen 309; Svende 384.
Byfoged: Henning Jensen II 203.
Byskriver: Niels Beyntssen 367.
Pavelig Legat: Gynter 369.
Biskoper: Jens Andersen Lode-

hat 352, 569, 610; Jens Jepsen Ravensberg 377; Jens Pedersen Jernskjæg 352, 573; Lage Urne 192, 249, 307, 390, 485, II 400; Niels Jacobsen (Ipsen) Ulfeldt 220; Niels Skave 355, 371, 372, 373, 374, 375; Oluf Mortensen Baden 354, 355, 364, 366; Peder Jensen Lodehat 220, II 30.

Officialer: Andreas 373; Bo 375; Hans Bremle 369; Jens Nicolai 365; Krisniern Pedersen II 184; Lage Urne 374, 375; Lauris Andersen 393; Simon 377.

Cancellarii: Claus Henrici 367; Johannes Olai 386; Laurs 420.

Camerarius: Laurentius Petri 385.

Ærkedegne: Birger 368; Jens Laurisen 378; Jens Pedersen 367; Johannes 390, 393.

Provster: Cristoffer Present 364, 376, 380, 381, 397, 398, 420, 427; Erik Valkendorf 380; Hans 370; Krøne 403; Kønike 393; Odde Hansen 364.

Sacrista: Lavris Jensen 372.

Cantores: Hemming 426, 427; Oddo 367.

Succentores: Hans 380; Jens 384, 408; Jens Madsen 380; Jens Mortensen 372; Jørgen Madsen 392, 393.

Kanniker: Albert 385, 387, 395, 396, 417, 420, 427; Andreas Bradeberg 376; Bo Aagesen (Achonis) 382, 400, 410, 414; Christoffer Nielsen Present 364, 376, 380, 381, 397, 398, 420, 427; Claus Daa 191; Clemeth Olafsen 365, II 185; Erik Olavi Blaa 398; Esbern 371; Folmer Poskæ 365, 371, 374; Georg Johansen Skodborg 386; Gotskalk Eriksen Rosenkrans 420, 427; Hans Andersen 393, 420, 427; Hans Berthelsen 365, 378; Hans Clausen 369, II

185; Hans Myndel 365; Hans Persen 394, 404, 420, 427; Henning Gris 372, 376, 378, 381, 390, 404, 408, 411, 412, 414; Jacob 417, 419, 420; Jacob Ipsen Ravensberg 383; Jacobus Martini 366; Jasper Henriksen 372, 374, 375, 376, 377, 378; Jens Nielsen (Nicolai) 365, II 185; Jens Persen 365, II 185; Jens Tets Rosengaard 390, 391, 402, 420; Jep Persen 724; Jesper Hansen 372; Johan Ipsen Ravensberg 368; Johannes Severini 386; Jørgen Grubbe 380, 387, 388, 404, 407, 414, 420, 427; Knud Rud 381; Knud Valkendorf 378, 379; Lage Urne 374, 375, 376, 378, 383; Laurids Berthelsen 371, 375; Laurids Falster 372, 375, 378, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 400, 404; Laurids Jensen 375; Lauris Andersen 403, 420; Lauris Persen 365; Lyder Jensen Quitzow 365; Martinus Henrici 395; Marquard Poskæ 370, 376; Mathis 381, 415; Morten Dresselberg 392, 421, 427; Niels Andersen 372, 417, 429; Niels Karlsen 380, 386, 414; Niels Persen Kjøge 367, 369, 372; Oluf Andersen 378; Otte Hansen 365, 375, 420, 427; Otte Skriver 387, 404, 414; Per Andersen Jernskjæg 365, 367, 368, 372; Per Jensen 365; Per Rebegeh 367; Per Tiderici 371, 375, 378; Simon 381, 414, 415, 421, 427; Ulrik 376; Wolter dictus Grøn 393, 420, 427.

Kapeldegne: Aghernæ 378; Andreas Hemmingsen 374.

Organist: Jens 392, 417; Jens Magni 376, 377; Johannes 385.

Orgemestere: Jens 421, 425, 426; Severin 421.

Priorer i Vorfruekloster: Bent Krabbe 725; — for Vikarene.

- Jørgen Nielsen 403; Per Hemmingsen 379, 394, 404.
Klosterforstander: Hans Keldsen 190.
Vinarius: Lauris Jensen 385.
Byen nævnes: 248 (Pr), 727 (M).
 Rossen, Peter 593.
 Rossov, Kort 137.
 Rossz, Jeppe 596.
 Rostgaard, Frederik, Gehejmearkivar 56, 57, 58, 169.
 Rostock, Jacob Bremer van 696; Markart af 647; Skipper Niels 691; Thonis van 691; — Kjøbmænd i Malmö fra 731, 803.
 Rote, Detlev 589.
 Rotfeld, Erik Nielsen 656, 704; Ingvar Eriksen 656, 704.
 Rothermunth, Nicolaus 448, 450, 453.
 Rothved 674 (M).
 Rouer, Rolf 597.
 Row, Hans 222; Tomes 597.
 Rowedder, Claus 116, 321; Reymer 117.
 Rub (Rubbe), Elina 137; Jesse 141.
 Rubenow, Didrik 188.
 Rud, Ane, Henrik Krummediges 515, 516; Knud, Kannik 381.
 Rudebeke (Rutbeke, Rwdbech) 278; 551; Claus 683; Jakob 156, 206, 207, 230; Jesse Pederson 584; Johannes 280, 284, 285, 286, 294, 323; Katrine 279; Margrete 609; Ose 120; Peter 123, 197, 200, 202, 213, 281, 285, 286, 287, 288, 289, 291, 292, 294, 588, 595, 609, II 274.
 Rudeman, Olaus 280, 281.
 Rwfrost, Kort 671.
 Rwghe, Lauris 682.
 Ruianer (Ruyan, Ryaner, Ruaner), Claus 666; Hinrik 661; Thomas 295, 603.
 Ruwmsell, Lukas 694.
 Run, Sven 111.
 Runghe (Runge), Hans 605; Hinrik 585; Welem II 399.
 Runstoll, Gert 696.
 Runthou, Hans 603.
 Runthoued, Anders 317; Claues 314, 593; Hans 230; Peter 273, 279, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 314, 593; Tammes 592.
 Ruprap, Herman 269; Peter 146.
 Ruse, Claus 112.
 Ruskemølle ved Ystad II 273.
 Rust, Kort 137, Tidik 659.
 Rusup 134.
 Ruter, Claues 204, 230; Hermen 155; Peter 320; Tymme 595.
 Ryber, Niels 698.
 Rybwk, Jakob 688.
 Ryckbreckt, Henrik 673.
 Ryckelingh, Dyrk 677.
 Ryde S., Lollands Sønder H. 306 (Pr.), 361, 519 (Pr.).
 Ryke, Hans 330; Johannes 320.
 Rykeland, Henrik 132.
 Rymmer, Hans 694.
 Rynke, Hennike 664.
 Ryszenbarghe (Rysenberch), Claues 591; Marten 127.
 Rysooldh, Hans 673.
 Rytter, Henrik 702.
 Ryxstorp, Wulff 599.
 Røbeke, Hermen 658.
 Rød (Rodh, Roder), Claues 291; Hans 235, 665; Jens 655; Lage 588; Olaf II 433; Peter 594, 671; Tyge 110.
 Røddinge, Eriksgilde 56, 57.
 Rødhord, lp 427.
 Rødhoved (Rohowitt), Jes Persøn 676.
 Rødink, Hans 590.
 Rogter, Hermen 687.
 Rølich, Anders 668.
 Rølling, Hermen 802; II 399.
 Rømescotel, Henneke 135.
 Rømø, Skodborg H. 347 (Pr.).
 Rønhollem, Petrus 113.

- Rønne, tysk Kompagni 535, 535, 558, 610, 782.
 Rønnow, Berthold 588, 609; Claus 189; Karl 180, 190, 465, 466; Nicolaus 751.
 Rørwold, Bertel 109.
 Røtker, Bernt 802; Hans 699.
 Røen, Michel 109.
 Sabel, Henning 661; Skipper 727.
 Sabooth, Morten 681.
 Sach, A., Professor, Dr. 82, 435; II 25, 444.
 Sack (Sak), Hennik 660; Hinrik 322
 Sadelmager, *Flensborg*: Hans 274;
 — *Kbhvn*: Anders 726; — *Odense*:
 Claus II 144; — *Randers*: Anders
 474; — *Roskilde*: Mathis 369, 388,
 406, 409, 412; Mathis Mortensen
 387; Per 369; Per Olai 366; —
 se Sedeler,
 Saess (Sass, Sacss), Hans 642, 673,
 677, 686; — se Sasse.
 Saffie, Hinrik 582, 606.
 Sagher, Sven 150, 553.
 Sallemand 368, 370, 382.
 Sallerup S., Oxie H. 758.
 Salling 668.
 Sallingbo 675.
 Salt (Saltum?) S., Hvetbo H. 706 (M).
 Salvator, St. 498.
 Sameby (Sønderj.) 109 (M).
 Sams, Samsing 665; Hans 671; Jes
 670; Jon 163; Per 672, 726.
 Sandager, Skovby H. 362 (A).
 Sandberg Gertrud, Evert Grubbes 463.
 Sander (Sandar), Gert 665; Hans
 728; Henrik 647, 684.
 Santen, Gert van 702.
 Sarow, Nicolaus 278.
 Sartor, *Flensborg*: Clawes 135; Fre-
 derik 112; Lydikinus 132; Petrus
 113; — *Roskilde*: Laurids Beynt-
 søn 372; Magnus 371, 376; Per
 Magensøn 398; Petrus Magni 377;
 — se Skræder.
 Sasse, Arnold 137; Hans 724; Lo-
 rentz 727; — se Saess.
 Satrup S., Gottorp Amt 342.
 Satzlow, Eggert 187.
 Saxe, Hennikinus 346; Peter 339.
 Saxen, Lauris 464.
 Saxtrup, Søren Trudssøn 484.
 Scachten, Werner van 187m.
 Scasth, Kort 159.
 Scathægarth se Svendborg.
 Schacht (Skagt), Detlev 306; Hans
 146, 628, 661, 664; Kort 664.
 Schade, Hinrik 584; — se Skadhe.
 Schaffer, Peter 140.
 Scharrow (Scharschou), Karen 221;
 Nikil 221.
 Schedemaker, Abele 147.
 Scheffot (Skefvod), Hans 592; Hin-
 rik 588; Kerstianus 296; Tydike 592.
 Scheneueld 152, 194, 299, 584.
 Schepelitz, Klavs 221.
 Scheping (Schepynck, Skepingh),
 Henrik 642, 645, 684, 690; Jenst
 695; Jost 646, 690; Wolter 141.
 Schikkepyl, Hans 583.
 Schilde, Dirk van dem 599.
 Schol (Scol), Kerstine 143; Pawel
 II 339; Peter 143.
 Scholt, Kristine 146.
 Schonewedder, Willom 663.
 Schonewint, Peter 152; — se Schöne-
 wynd.
 Schow, Mette 147.
 Schudbergch, Peter 145.
 Schult (Skult), Anders 714, 723;
 Bertel 662; Claus 664; Dirik 647,
 648; Eggert 663; Gert 586; Hen-
 rik 133, 596, 681; Hermen 316,
 674; Jachim 699; Jacob 697; Jør-
 gen 274; Lynert 699; Marten 338;
 Mathis 696; Oleikus 281.
 Schultes, Pouel 589.
 Schunnelsz, Hans 596.
 Schurman, Bernt 211.
 Schusselborg, Herman 724.
 Schönewynd, Gunne 555; se —
 Schonewint.
 Schöyer, Mette 143.
 Scotus, Robert Boen 386; — se Skotte.

- Scriptor, *Aalborg*: Jep Skriver, scriptor convivii 660; Petrus Laurencii Notarius, scriptor convivii 661. — *Flensborg*: Johannes Boecii 587; Ludolphus, scriptor castri 604; Petrus Swaruer, scriptor civitatis 323. — *Kjøge*: Dionisius 374; Nicolaus Martini, scriptor Valloffue 464. — *Roskilde*: Nicolaus Matsen 386; Olaus, dominus 415; Oluf Persen, Hr. 381; Otto, dominus 414; — se Skriver.
- Scvter, Tyman 596.
- Swaet, Jes 111.
- Sebastian, St. 576.
- Seber, Petrus 484.
- Secher, V. A., Dr. jur., Herredsfoged II 44.
- Sedeler, *Flensborg*: Andreas 584, 608; — se Sadelmager.
- Seden S., Aasum H. 188 (Pr.).
- See, van, Bertel 221; Hans 221.
- Seelings, Job 726.
- Seem, Hvidding H. 354.
- Segart 229 (M), 585 (M).
- Segenbode, Hans 663.
- Seger, Hans 696.
- Segher, Hermen 673.
- Segud 628.
- Sehuss, Henrik 674.
- Sejdelin, H. C. P. 7, 15, 106, 193, 224, 310, 541, 577.
- Selandh (Selant), Claus 671; Gert 596; — se Sjælland.
- Selemyn, Eggert 606.
- Selsyng, Johannes 589.
- Selsø 674 (M).
- Selyn (Celyn, Zelin), Claues 110, 584, 606; Marquor 660.
- Senator, Frederik 188.
- Senden, Albrit van 662.
- Sene, Jakob 662.
- Senece (Seneke, Senech), Hennek 108; Minor 113, 114; Payke 110.
- Sengebergh, Jakob 666.
- Senkeler, Frederik 210.
- Seran, Hans 671.
- Serlyng, Claus 676.
- Sernechow, Claus 682.
- Sesk, Hans 695.
- Sested (Zeestede, Zested), Flore, Magnus Botes 276, 341; Jasper 210, 211; Marquart 587; Reymer 587; Peter Wulff 601.
- Seue, Hans 698.
- Severin, Biskop paa Færøerne 570, 610; i Skara 571.
- Seyhn, Villiom van 391, 407, 415, 418, 423, 429.
- Sibber Kloster, Jasper, Prior i 653.
- Siggo, Biskop i Skara 610.
- Sighen, Hans van 699.
- Silunt, Ivar Scroder 159.
- Silvester 239, 673; Jens 391.
- Simonsen, Vedel, Historiker 182, 188, 191; II 14, 15, 186.
- Sinne, Hinrik 587.
- Sinninge, Henneke 15.
- Sipontum, Nikolai, Biskop af 547.
- Sito, David 686.
- Siuerds, Claus 696.
- Sjælland, Kristiern 215; — se Selandh.
- Sjöborg, N. H., svensk historisk Forfatter II 265.
- Skaabo, Lauris 367.
- Skader, Jens 112.
- Skadhe, Mathis 675; — se Schade.
- Skafft, Hans 670.
- Skaftetelev, Nordrup Sogn, Slagelse H. 221 (A).
- Skaftelyng, Johannes 131.
- Skagen se Odde.
- Skagen, Albert wtt 660.
- Skald, Las 663.
- Skalder, Anna, Søren Trudssøn Saxtrups 484; Holger 483.
- Skalholt, Godsvin, Biskop i 574.
- Skalk, Heghen 696.
- Skånør 33, 43^{41, 42}, 54⁴², 57, 66^{40, 41}, 72⁸, 80⁴⁰, 259, 475.
- Skara, Biskoper: Siggo 610; Severin (Svend) 571; Sty 570.

- Skardebøl (Scattebyl), Enge S., Kjær H. 107 (M).
 Skarff, Severin 682.
 Skarholt (Skarolt) S., Froste H., Skaane; Hansgilde 170, 223, II 422 flg.; Kirke 337, 438; — 517 (A), 434 (M), 435 (M), 436 (M).
 Skarholt, Jep Jensen (Rosensparre) II 429.
 Skaringh, Hans 678.
 Skarpenberg, Inger 221; Johan 606.
 Skarth, Jens 394.
 Skave, Jens 679; Niels 355, 371, 372, 373, 374, 375.
 Skeby S., Lunde H. 188 (Pr.).
 Skeefmake 138; — se Skibsbygger.
 Skejll, Jacom 698.
 Skel (Skiell, Skeel), Andreas 344; Hans 658, 667, 689, 705; Henrik 636, 671, 676, 706; Mogens 660.
 Skelliax, Ostrid II 429.
 Skelwis, Niels 369.
 Skenck, Henrik 673.
 Skerwen, Hans 680.
 Skeyer, Morten II 190.
 Skibbygger (Schipbuer), *Aalborg*: Anders 662; Bertel 663; Jens 691; Karine II 10; Oluf 670. — *Flensborg*: Hans 116; Kleyes 601; Nisse 116, 197; — se Skeefmake.
 Skibsmænd, Ve Olsen 726.
 Skiere, Evert 727.
 Skilling, Niels 190.
 Skinder (Schynner), *Flensborg*: Arnold 132; Hennechinus 138. — *Odense*: Simon 257. — *Roskilde*: Jens Bjørnsen 368; Jes 413; Jes Hansen 368; Michel 389, 402, 422, 428; Niels 387, 388, 389, 406, 429. — *Svendborg*: Girke 236.
 Skinkel (Schinkel, Schynkel), Botelt 146; Claus 586, 588; Claus, Kanik 189; Hartich 593; Hinrik 278; Povl Jensen 517; Vermchinus 179.
 Skipper, *Aalborg*: Brask 664; Bu-man 662; Claus Eler 663; Claus Swart 675; Danske 693; Egert Egertsen 662; Frank 674; Hans Berendes 663; Hans Berense 664; Hans Lange 664; Henrik Foss 705; Henrik Jute 662; Henrik Lange 664; Jens 683; Jes Lauridsen, Foged 668; Knud af Trantum 674; Kort Eler 663; Kramphow 662; Laurens Ghollense 663; Lauris 675; Lemme 664; Massow 705; Micheel 664; Niels Knudsen 700; Niels to Rostock 691; Oluf Smidh 663; Rose 662; Skun 663; Theotz Brut 663; Uth 664; Wernike 664; Willom 682; — *Flensborg*: Bunde 605; Hinyk 315; Jesse 589; Lasse 120, 121; Nhamen 322; Pouel 273, 322, 334, 335; Reynik 113; Wolter 145; — *Kbhvn*: Henningsen 726; Peder 721; Pelle 728; — *Kjøge*: Jens Pedersen 463.
 Skippingh, Henrik 680.
 Skjellerup S., Vinding H., Katrinegilde 215.
 Skjelskor II 181ss; — Bo Jensen de 369.
 Skjelskor, Jens 365.
 Skjærup (Skerup), Holmans H. 222 (M).
 Skjörn, Hans ther 676.
 Skodborg, Georg Johansen 386, 484, 513.
 Skodsbøl (Scholdisbyl) i Sundeved 112 (M).
 Skomager (Schumacher), *Aalborg*: Claues 696; Detlef 685; — *Flensborg*: Anders 274; Bundi 324, Claues 123, 127, 273, 330, 332; Claues Hansen, ofte 321; Gerhard 290; Gerhardus Johannis, vel, dominus 320; Ghercke 159; Hans Brune 160; Hans Jensen 332, 334; Heyne 590; Hinric Berendes 327; Jeppe 609; Laurens 154; Magnus 332; Mathis 197; Olef 124, 125;

- Peter 125, 155, 332; Peter Nigelsen 273, 333, 334, 335, 336; Poul 120; Symen 230; Wernike 583; — *Kbhvn*: Albert 728; Hans Beyer 725; Palne Astersen 726; Peder Nielsen 726; — *Kjøge*: Jens Laurensen 757; — *Malmö*: Henning II 122; — *Odense*: Knud Andersen 257; Steffen 257; — *Roskilde*: Anders Persen 393; Anders Skoning 383, 408, 411, 415; Atzer 385, 387; Erik 391, 392, 393, 394, 395, 401, 417, 423; Hans Matzen 388, 389, 413, 416, 429; Jens Hansen 393; Jens Olsen 392, 416; Jep Nielsen 395, 422; Jep Raas 385; Jes Fynbo 405; Jes Mowensen 393, 406, 415; Jes Persen 402, 411; Jon 380, 385, 389, 407, 410, 411, 412, 413, 429; Lasse Erichsen 411; Lauris Persen 419, 420; Michil 405, 412; Michel Jyde 419, 429; Michel Laurisen 410; Niels Fynbo 380, 391, 416; Niels Hansen 417; Niels Mogensen 429; Niels Persen 422; Per Andersen 384; Per Møller 394, 408, 411; — *Skarholt*: Lave II 435; Mathis II 433; Olaf II 433; — *Svendborg*: Anders 236; Jens Madsen 784; — se Suder, Sutor.
- Skondelev, Johannes 156, 547.
- Skoning, *Aalborg*: Niels 674; paa *Læsø* 658. — *Flensborg*: Hans 143, 589; Jeppe 131. — *Kbhvn*: Jens II 10; Villum 714, 723. — *Kjøge*: Anders 464; Per 463. — *Roskilde*: Anders 386, 388, 389, 401, 405, 408, 410, 411, 428; Anders Skomager 383, 408, 411, 415; Anders Sutor 406; Jakob, Vikar 301, 402, 408, 415, 420, 427. — *Skarholt*: Per II 432. — *Svendborg*: Per II 407. — *Ystad*: Jens Smed II 273.
- Skory, Christiern 674.
- Skotte, Mathis 422, 426, 428; Sowerin 391; Thomes 392, 409; Veliom 383; Villum 395, 464; — se Scotus.
- Skovgaard, s. Han 484.
- Skövlänge Sogn, Lollands Sønder H. 306 (Pr.), 361 (Pr.), 519 (Pr.).
- Skovstrup, Gunderup S., Fleskum H. 669 (M).
- Skrab, Nis Jepsen 668.
- Skræm, Taleke 133.
- Skriver (Schriuer), *Aalborg*: Anders Jensen 690; Asmus paa Aagaard 691; Christiern, 647, 686; Christiern Borgemester 614, 615, 616; Hans 650, 651, 678; Hans Hansen 690; Henrik 696; Jep 660; Las 674; Mathis paa Aagaard 689; Oluf 673; Per 645, 648, 650, 672; Per Jacobsen 663; Rasmus 695; Staffen 669. — *Flensborg*: Claus, Præst 607; Jacob 138, 149, 554; Johannes Stoppelman, kaldet 115; Jürgen 314, 594; Jwrin 593; — *Kbhvn*: Gerhard 727; Peder Friis 726; — *Kjøge*: Dionysius 464. — *Nordborg*: Detleus 603; — *Nykjøbing p. M.*: Knut 664; — *Odense*: Niels 188; Per 257, 518; Selvester, 31; — *Randers*: Jens Madsen 568; — *Roskilde*: Henning 386, 426; Laurens 390; Magnus 367; Mogens af Helsingør 387; Nis 386; Oluf, Hr. 383, 404, 405, 407, 416; Otto, Kannik 387, 404, 414; Per 423; — *Svendborg*: Claus 235; Hans 255, II 407; — *Endansk Havn*: Johan, tysk Kjøbmand 529; — se Scriptor.
- Skræder (Scroder, Schröder), *Aabenraa*: Hinrik 597. — *Aalborg*: Abraham 672; Beynt 661; Claus 684, 685; Dyrick 678; Gert 666; Gert af Stralsund 686; Godik 630; Hans 678, 679, 696; II 182; Hans Nielsen 674; Henrik 684, 693; Jes 665; Jøren 648, 663; Kord 665, 666; Mathis 660; Niels 683; Per 683; Thomis 702; Vil-

- lom 676, — *Flensborg*: Albert Skulenberigh, Bertel 670.
 585; Arnt 155, 158, 609; Bertold Skun, Skipper 663.
 140; Boy 155, 334; Clawes 331, Skursak, Claus 661.
 605; Clawes, anders genomet Moller 600; Drewes 589; Euerd 145, Skutzelow, Jachim 662.
 158; Felldø 126; Follart 231; Fre- Skyрман, Hans 672.
 derik 210, 388; Fretleff 127; Skytte (Skyt, Skot, Schytte, Schutte,
 Gert 117; Hans 147, 332; Hen- Schot), *Aalborg*: Frærik 666;
 ninch 151; Henrik (Hinric) 137, Hans 674; Hennyng 674; Hen-
 314, 548, 589, 591; Hermen 121, rich 674; Jocum 699; Mathis 664;
 122, 195, 199, 200, 315, 316, 327, Peter 667, 672, 673, 675, 706;
 328, 329, 330, 592; Hildebrant Robert 661; Thames 663, 688.
 584; Iver 159, 224, 278, 591; — *Flensborg*: 136; Eler 278, 593;
 Jacob 117, 317, 323, 324, 596; Gerke 17, 589; Gorges 599;
 Jacob fra Itzeho 315; Jens 117, Hans 118, 323; Henneke 136;
 125, 127; Kersten 605; Laurens Henning 135; Hermen 140, 142,
 117; Marquart 116, 153, 154, 585, 607, 608; Jacobus 114; Jeppe
 Peter 316, 321, 556, 595, 601; 150; Jesse 586; Johan 16; Jost
 Severin 161; Scuerin Negelson 330; Marquart 150; Owe 336;
 318; Sven 148; Sylvester 31; Peter 133, 137, 144, 542, 552,
 Symen 121, 123; Tames 154, 586, 587, 600; Teucs 596. —
 Tord 142, 158, 583, 607; Vrellow *Roskilde*: Jørgen 384, 422. — *Sles-*
 116. — *Kjøbenhavn*: Anders 727; vig: Peter, Borgemester 451;
 Hans 726; Hendrik Pedersen Peter, dominus 451; — se Jæger,
 725; Jens 728; Jens Vest 726; Venator.
 Jep Jensen 727; Jep Byfoged 724; Skyttingh, Albret 680.
 Jes af Roskilde 727; Lasse 726; Skotewad (Skodsvad?), Oddum S.,
 Mathis 725; Oluf Pedersen 725; Nørre Horne H. 509.
 Rasmus II 400. — *Kjøge*: Peder Sladot, Jørgen 650, 651, 698, 701.
 Knudsen 463. — *Lund*: Jens 484. Slagelse, *Gilder og Lav*: Erasmus
 — *Lybeck*: Claus 674. — *Odense*: 756; Knuds 82, 259; Bager II
 Anders Fris II 191; Simon 187; 176 flg.; Skomager II 168 flg.,
Roskilde: Anders 406; Anders 326 flg.; Skomagersvende II 130
 Jude 390, 425; Hans 428; Jens flg.; Smede II 162 flg. — *Steder*
 390; Lasse 408; Laurens 389, *i Byen*: Mikkelskirke 756 (Erasmus
 389, 390, 405, 413; Mogens 382, Alter 756); Raadhus II 166, 175,
 383, 389, 406, 407, 410, 411, 412; 181; Stenstuegade 756. — *Borge-*
 Mogens Brygger 429; Oluf 394, mestere: Clemen Gris II 166, 175,
 403, 418; Per Matsen 382, 387, 181; Gerike Hansen II 166, 175,
 405, 409, 416; Severin 419; Søw- 181. — *Byen nævnes*: 735 (M).
 ren 391, 402. — *Skarholt*: Arald Slagelse, Jep 371, 377.
 II 431; Mathis (af Beltinge) II Slagstorp (Slostrup), Hammerlunda
 435; Sven II 436. — *Worsaae*: S., Frosta H. II 434.
 Las 680. — *Øxendrup*: Michel Slagter, *Aalborg*: Gerd Hansen 666.
 511; — se Sartor. — *Flensborg*: Hans 274; Jürgen
 Skw, Christern 671. 274. — *Roskilde*: Clemis 389, 390,
 Skudderløse, Testrup S., Ringsted 406; — se Carnifex, Kjødmanger,
 H., Petersgilde 217. Knokenhouer.
 Slanghe, Kersten 594.

Slate, van dem, Bernt 596; Jacob Schroder 596.

Slawich, Peiter 698.

Sledorn, Mathias 283, 286, 287.

Sleper, Juries 587.

Slesvig, *Gilder og Lav*: Anna 257; Gertruds 129; Guds Legems 252 flg.; Hans 101; Helligkors 214; Jakobs 258; Knuds 4, 82, 83, 259; Marie Rosenkrans 216, 435 flg., 446 flg.; Trefoldighed 341 flg., 455; Vorfrue 216; Marianer 435; Vikar, se Trefoldighed; Bager II 34 flg.; Skræder II 25 flg.; Slagter (Knokenhouer) II 38 flg., 444 flg.

Seder i Byen: Domkirken 341, 449, 450, 451, 453, 454 (Trefoldigheds Alter 341; Rosenkrans Alter 453, 454), Michaelskirke 449 (Pr.); Trefoldighedskirke 449 (Pr.); Raadhus 450, 454; Myntmachen Hus 445re.

Borgemestere: Drewes Bülow 448; Hans Koch 447, 451; Hans Pomerening 454; Hans Reythagen 450, 454; Hinrich Mynrich 447, 450, 451; Martin Brügge-mann 450, 454; Michel Lucht 448, Peter Scütte 451.

Raadmand: Drewes Swertfeger 450; Gothe Kellermann 454; Hans Bremer 448; Johan Becker 447; Peter Becker 450.

Raadets Skriver: Bernt Enichlo 448, 453.

Biskoper: Ditlev Pogwisch 290; Enwald Søvenbroder 448, 452; Gotskalk Ahlefeldt 291, 450, 451, 452, 453, 486, 487, 488, II 378; Helrik von der Wisch 280, 285, 435, 436, 447, 449, 452; Johannes Skondelev 156, 547; Nicolaus Wulff 447; Niels 571, 573.

Erkedegn: Joachim Ahlefeldt 290, 294.

Domprovst: Theodor Engel 435, 448, 449, 450, 452.

Cantores: Boecius 298; Theodoricius Tetens 448, 452.

Kanniker: Boetius Hünnesen 452; Hans Stranning 299; Henning Brunsberch 448; Hinrick Mynden 286; Marquard 452; Mauritius Hertenbreker 448; Mynrick Menckel 452; Mynricus Mynrick 452; Otto Nigelsen 280, 285, 448; Regner Seneksen 270; Rudolf Smet 448; Wilmarus Krawinkel 454.

Domherrer: Henrik Mynden II 282; Rudolf Smidt 239.

Notarer: Nicolaus Davis 453; Nicolaus Johannis clericus II 378.

Rector scholarum: Volckmar 447.

Lectores: Johannes Tetens 452. Johannes Wegener 453.

Sletherred 690.

Stor, Goseke 149.

Storff, Hinrik 327.

Storsturp se Slagstorp.

Sluter, Hans 153.

Smadder 585; Anders 17, 122, 158, 162, 196, 200, 213, 280, 282, 283, 284, 285, 287, 314, 327, 551; II 274; Gunder 283, 287; Jense 556; Johannes 280; Nisse 315, 325, 609; Peter 283, 287, 292.

Smed (Smidt, Smyt, Smyter), *Aabens-
raa*: Peter 593. — *Aalborg*: Andreas 699; Claus 659; Hans 662, 668, 679, 683; Hermen 643, 658; Hinrik 661; Jacob 661, 662; Joakim 694; Johan 658; Martinus 654; Mathis, Thinghøer II 167; Michil 659, 679; Oluf, Skipper 662, 663; Per Mogensen 677; Peter 660; Thyle 680; Tonnis 687. — *Flensborg*: Bendix 207; Burre 109; Clawes 16, 588, 592, 609; Clawes, Gardian II 200; Erik 591; Esbern 133; Godske 584; Haken 157; Hans 158, 332, 588, 603; Hans Engele 323; Hermen

- 283, 287; Hermen, Præst 600; Smylow, Henneke 595.
 Hinrik 118, 196, 197, 589 592; Snell, Gotzik 590.
 Inge 609; Jacob 295; Jacob, Snellynk, Jahan 586, 607.
 Magister 297; Jahan 586; Jeppe Snesere, Baarse H., Hansgilde
 162; Jes 279, 284; Johan 117, 101.
 332; Johannes 151; Knut 319; Sneum S., Skads H. 347 (Pr.).
 Lasse 316; Laurens 153, 316, 596; Snider, *Aalborg*: Hans 629, 663,
 Marquard 319; Marquard, ein 670; Tidik 661.
 schipper 325; Marten 204, 205; Snitker (Snydker), *Aalborg*: Claus
 Michael 289; Namen 145, 551; 662; Mathis 679; Sti 662. —
 Nampne 299; Nis 283, 288, 292, *Flensborg*: Hinrik 316, 318, 599;
 295, 318, 322, 324, 333, 603; Nis Merten 279, 314, 596; Oueke 316;
 127, 330, 333; Peter 584, 607; Poppe 195, 316, 600. — *Slesvig*:
 Stephen 149; Stubbe 135; Tideke Tile 454.
 315, 584, 594; Tord 161. — *Got-* Snoe, Per Nielsen 727.
torp: Rudolf, Borgskriver, Dom- Snogebak i Sundevad 114 (M).
 herre 239. — *Kjøbenhavn*: Iver 726; Snwr, Per 655.
 Lass II 400; Michel Peydse 728; Sock, Iver Asserson, kaldet 113.
 Niels II 400; Peder 725; Peder Las- Soderup S., Merløse H. 376 (Pr.).
 sen 726. — *Kolding*: Povl 222; Seue- Soest, Heyden van 698.
 rin 222. — *Odense*: Ebbe II 144; Sofie, Hertuginde 726.
 Foluer II 144; Hans II 144, 388; Sol, Asser, kaldet 308.
 Lass II 190; Morten 257, II 388; Solemmyn, Egert 107, 111.
 Oluf 190. — *Randers*: Las 473. Solte, Bernt to 591.
 — *Roskilde*: Anders 396, 422, 425, Sommer, Broder 627, 654; Jørgen
 428; Bencke 391, 402, 417; Bo 698; Per 669.
 373, 386, 388, 405, 408, 422, 428; Sonnberg, Peter, Præst 475.
 Hans 385, 416; Jens Mogensen Sorebek, Gert 137.
 388, 406, 408, 409, 423; Mechild Sorenhaghen, Bernt 159; Hermen
 370; Niels 390; Oluf 388, 402, 599.
 408, 409, 410, 411, 412, 418; Per Soro, Abbeder 428; Henrik Torne-
 Mogensen 429. — *Skarholt*: An- kranz 390.
 ders II 433; Jens II 431; Mathis Sotelth, Kort 666.
 II 433, 434; Per II 432; Truil II Sottrup S., Nybøl H. 298 (Pr.).
 432. — *Sunderborg*: Hans 605. — Souenmarch, Hans 659.
 Ystad: Anders, Bo, Gregorius, Spagh, Jep 645, 683, 690.
 Hans, Hoghen, Jep, Jeppe, Jesse, Sparg, Morten 653.
 Jon, Lasse, Mathis, Mikkel, Mor- Sparke, Didrik 584.
 ten, Olaf, Peter, Simon, Svend, Sparre, Aage Ipsen 517.
 Tyge II 272—73. Spekhyder, Grete 555.
 Smedyng, Wylleken 600. Spemage Lesve 725.
 Smellyngh, Hans 131. Spend, Erik 685.
 Smerup, Hvidbjerg S., Refs H. 670. Sperling, Otto, d. ældre, Læge 3.
 Smok, Joh. 44314, 44522, 447, 449, Sperlyng, Hans 593.
 449, 450, 452. Spernewold, Didrik 663.
 Smute, Marquor 662. Spet (Speeth), Jakob 674, 681.
 Smyling, Jeronimus 702. Spjeldrup (Spyeldroff), Jens Nielsen,

- Bager 377. Lauris Jensen 368. Stedhe (Stedhen), Hans van 638, 370, 375. 676 679.
- Splid, Clawes 387. 608; Hans 728. Stedow, Mathias 282.
- Splith, Herman 727. Steenstrup, Johs., Professor, Dr. II 30.
- Splithoff, Hans 590.
- Sporesmed, *Flensborg*: Ebbe 132; Steer, Jep 191.
- Esbern 140; Truels 157, 158, Steffens, Jurgen 213.
- 544, 548; Trugillus 133, 134, 136, Stege, Knudsgilde 82, 259; Sko-
137; Tyge 119. — *Ystad*: Ebbe magere II 324.
- II 272; Jacob II 273. Steger (Steygere), Per 392.
- Sprangh, Arend 671. Stelter, Hinrik 151, 583.
- Sprynch, Hans 137. Stemann, Chr. L. E., Apellations-
rets-Præsident, Dr. jur. 341.
- Spurgh, Anders 463. Sten, Hans 191; Peter II 339.
- Spoleborg, Hemme 109. Stenbek (Stenbeke, Stenebeke), Hans
113, 543, 583, 607; Johannes
268.
- Spottrup, Rødding S. og H. 653 Stenberghe, Johan to 582, 607.
- (Pr.), 703 (Pr.). Stendorp, Hans 663; Hinrik 664.
- Staagerup, Stenstrup S., Sunds H. Steneforh, Hans 135.
- 510, 511. Stenfals, Benedikte 348.
- Staal, Claues 588. Stenfelt, Henrik 676.
- Stabel (Stapel), Hans 676; Iver 148. Stenhowe, Jochim 209, 210.
- Stade, Serridslev S., Børglum H. Stenkam, Jørgen 696.
- 676 (M). Stenkel, Niels 189.
- Stadfeldt, S. A., Byfoged, Dr. jur. Sterck, Jens 679.
- 213, 430, 560. Sternberg (Sterneberg), Claues 665;
Werner 299, 553.
- Stadhe, Henrick fan 676. Sternehagen, Marten 696.
- Staf, Jon 145. Sternoldt, Klaves 691.
- Staffuelt, Jakob 591. Stere (Stere), Johannes 459; Tidik
660.
- Stagbrand, Evert 635, 636. Steth, Markus 695.
- Stage (Staghe), Claus 673; Hans Stettin 536, 537, 733; Olden 731.
- 662; Jakob 348; Nicolaus 348. Stettin, Hans Warsnw af 662.
- Stake, Clawes 587; Gotzik 590; Hin- Stewen, Hans fan 676.
- rik 587; Johan 587. Stey, Jep 785.
- Stakensnyder, Henrich 448, 451. Stib, Niels II 200.
- Stalknecht, Hans 597. Stich, Peter 588, 609.
- Stalmester, Harttych 599. Stielz, Goshk 592.
- Stammer, Hendrik Kok 727. Stig (Sty), Biskop i Skara 570.
- Stampe, Follert 656. Stigsen, Markwart se Hvide; Poul
se Hvide.
- Stanstorp, Nefvitshøgs S., Bara H. Stinger, Niels 382.
- 515, 516, 521. Stining, Pyder 113.
- Stanyck, Hinrik 685. Stochorn, Gisik 136.
- Star, Anders 188. Stockvliit, Jakob 665.
- Stasius 677.
- Staunstrup se Stanstorp.
- Stavanger, Audoenus, Biskop i, 570, 571, 572, 610.
- Stavning S., Bølling H. 348 (Pr.).
- Stecheburg se Stege.

- Stokebrant, Evert 673.
 Stokebusk, Thomas 136.
 Stoker, Henneke 143.
 Stokkum, Peter 669.
 Stolder, Troels 115.
 Stoldhe, Hermen 667.
 Stolemaker, Jesse 154.
 Stoll, Bertel 694.
 Stolt (Stolte), Claues 587; Hans 600; Hinrik 591; Mathias 298.
 Stoph (Stob), Christopher 371, 373, 374, 376, 387, 397.
 Stoppelman, Johannes 115.
 Stor, Jes Laurissøn 673.
 Storeheddinge, Knudsgilde 32, 34, 44 flg., 259; Olufsgilde 44, 54 flg.
 Storm (Storme), Georg 289, 293; Las 280, 285, 291, 593; Luterd 602; Peter 16, 591.
 Storordh, Rasmus 694.
 Stoub, Hans 667.
 Stralsund (Sunde) 536, 537, 733; Gert Schroder af 686; Henrik Werkmand van 698; Jacom Skejll to 698; Tønne Klogh van 699; Walter Steffen to 698.
 Strand, Han H. 686 (M); (Nordstrand), Vorfruekalent 498; 283 (M), 288 (M).
 Strandsti 659, 660, 672, 688.
 Strannyng, Johannes 276, 299.
 Strassburg, Hans 677.
 Stratemann, Johar. 451, 454.
 Strengnæs, Thomas, Biskop i 570, 610.
 Strick, Martin 701.
 Strijd, Albert 279, 281, 282, 284, 286, 291; Johannes 279.
 Strottemandt, Bern 702.
 Struck, Johannes 282, 287.
 Struæbyærgh, ved Svendborg 86, 87.
 Stryge, Arent 675.
 Stry, Didrik 590.
 Strø S., Frosta H. II 433 (M), 435 (M), 436 (M).
 Strøby S., Stevns H. II 185.
 Strömelingh, Hinrik 666.
 Stub, Jens 430; Ole 729.
 Stubbe, Hans 667.
 Stubbekjøbing, *Gilder og Lav*: Gertruds 129; Knuds 83, 259; Peters 216 flg.; Vorfrue 216 flg. — Kirke, Vorfrues og St. Peters Alter 217.
 Raadhus 217. — Borgemester: Michael 218. — 217 (Pr.).
 Stubendrup s. Staagerup.
 Stuby, Kastrup S., Hammer H. 218.
 Stud (Studh), Niels 188; Peter 593.
 Stuer, Anders 729.
 Stuntebøl, Marie Kalent 497, 498.
 Sture, Hinrik 150; Peter 606.
 Stut (Stuth), Jesse 138; Petrus 271.
 Stute, Johan II 198.
 Stuueneryngh, Hinrik 582.
 Stygge, Christiern 348; Enevold 682; Niels 682; Ulrik 571, 573, 586; Vernik 674.
 Styorn, Jakob 188.
 Styorme, Per 682.
 Stæthaff, Peter 188.
 Støre, Henrik 672; Villum 672.
 Størlink, Claus 689.
 Størningh, Jøren 691.
 Støvring S., Støvring H. 214.
 Sude, Jes 659.
 Suder (Sutær, Sutter), *Aalborg*: Troels 630. — *Kjøbenhavn*: Anders Jepsen 724; Jørgen Jensen 724. — *Kolding*: Nis Persen 222. — *Roskilde*: Bo 382; Jens Olsen 422; Jon 382, 383, 384, 405. — *Skarholt*: Balter II 432; — se Skomager, Sutor.
 Suenlink, Johan 148.
 Sugethap, Bolde 554.
 Suhm, P. F., Historiker 4, 528, 533, 751; II 186.
 Sulsted S., Kjer H. 654 (Pr.).
 Sunch, Fedder 113; Junge 330, 335.
 Sundby ved Aalborg 670 (M).
 Sunde se Stralsund.
 Sundeved 17, 114.
 Sundsherred 510.
 Swndzbork, Hans 702.
 Sunt, Mathis 605.

- Super, Jakob 664.
 Sur, Anders 700; Hans 671; Jes 672, 673.
 Sutor, *Flensborg*: Albert 113; Bernardus 298; Eskil 112; Jeppe 585; Jes Huit 112; Nisse 147; Peter 147; Therkild 111; Wernik 115. — *Kbhvn*: Jes Helgesen 727; Jes Mikkelsen 726. — *Roskilde*: Anders Mortensen 378; Anders Skoning 406; Bo 371; Gregorius 373; Hans Buck 377; Hans Ipsen 373; Jakob Raab 400; Jens Falster 369, 374, 377, 378, 397; Jens Hansen 402, 403; Jens Mortensen 377; Jens Olsen 377, 379; Jens Persen 369; Johan Hansen 402; Johannes Martini 399; Johannes Olai 397, 398; Johannes Petri 395; Jon 381; Jonas 399; Lasse Eriksen 382; Niels Fynbo 374, 377, 378, 379, 382, 383; Niels Ipsen 370; Oluf Nielsen 371, 377, 397; Oluf Tygesen 367, 373, 374, 397; Per Marcussen 382; Per Møllere 386, 409; Per Tygesen 368. — *Slesvig*: Johannes 453; — se Suder, Skomager.
 Swan, Hans 633, 660, II 167; Tidik 653.
 Svanholm, Krogstrup S., Horns H. 309 (A).
 Swarger, Niels 689; — jfr. Svarver, Sweruer.
 Swarholt, Herman 593.
 Swarte (Swart), Claus, Skipper 675; Dionysius 677; Hinrik 664; Peter 665; Thonis 676.
 Swartencop, Markvart 137.
 Swartenholt, Hermen 599.
 Svarver, *Aalborg*: Jens 681. — *Flensborg*: Gude 321; Petrus, Vikar 295, 297, 603, 604; Petrus 117, 323; — jfr. Swarger, Sweruer.
 Swas, Mattes 150.
 Svedefar, Hermen 134.
 Sweder (Swerder), Claues, Skipper 583, 607; Hans 680.
 Svegr, Per 724.
 Swelundt, Merten 322; Peter 605; Thomas 212, 332, 338.
 Svend, Biskop i Skara 571.
 Svendborg, *Gilder og Lav*: Anna 257, 706 flg., 745 flg., 784 flg.; Gertruds 178, 255 flg.; Hans 101, II 135, 187, 407; Hjælpers 219; Jakobs 258; Knuds 86, 178 flg., 235 flg., 259; Colloqvii 510 flg.; Kalent 307, 309; Kjøbmands II, 407 (se Anna); Guldsmede, Sværdfeger og Remsnider II 135 flg.; 187 flg., 407; Skomager 258, II 407; Skræder II 407; Smede II 407.
Steder i Byen: Nikolaikirken 256 (Gertruds Alter 256); Vorfruekirke 87, 179, 236, 309, II 87, 407 (Anna Alter 785, Hans Alter II 188, 408, Knuds Alter 236); Raadhuset 235; Møllegade 785 Scathægarth 86, 87.
Byfogeder: Hans Krogh 784; Lauris Nielsen 255.
Borgemestere: Hans Andersen 235, II 189; Hans Skriver 255, II 407.
Raadmænd: Bild Persen Væbner 235; Claus Eriksen II 407; Claus Skriver 235; Eggert Fris 235; Hans Andersen II 407; Hans Nielsen II 407; Hans Persen 784; Jesper Hansen 255; Jep Engel 235, 784; Jep Kortsen 235; Knud Jensen 235; Mads Persen 255; Mads Remp 235; Mathis Mandt II 407; Mathias Person 784; Morten Hanne II 407; Nis Esbensen 785; Nis Hay II 187; Nis Magnussen II 189; Oluf Kerurth 235, 785; Per Bang 255, II 407; Per Guldsmid II 407; Per Skoning II 407; Strange Maugsen 255, II 407.
Kemner: Albert Tagesen II 407.
Byskriver: Michel Diegen 235.

- Bystend*: Knud 784.
Official og Provst: Anders Ingvorsen II 407.
Byen nævnes: 115 (M), 598 (M), 668 (M).
 Swerin (Suerin), Claues 661; Hans 660; Tym 667.
 Sweruer, Petrus 603, 604; — jfr. Swarger, Svarver.
 Sweyme, Gotskalk 553.
 Swich, Tønis 700.
 Swiin, Hinrik 662.
 Swinghe, Claues 152.
 Swor, Bertram II 10.
 Sværdfege (Swertfege), *Flensborg*: Clawes 315; Egbert 118; Hans 138, 315. — *Odense*: Hans II 388; Staffen II 388. — *Slesvig*: Drewes 450; Marquant, Præst 450, 453, 455, II 29.
 Sydell, Paul 694.
 Sydermann, Hans 726.
 Syenborg, Jens 724.
 Sygghem, Johan van 587.
 Syligh, Eskil 108.
 Symmyng, Hune 110.
 Syndhe, Lasse 369.
 Synger, Ebbo 138.
 Syningh, Hans 666.
 Syrenbeeg, Hans 724; Thidike 724.
 Syv, Peder, Præst, Antikvar 169, 177, 178, 223, 301, II 423.
 Sywick, Lambret 702.
 Sæby, Mariested Kloster 654, 655 (Pr.); Oluf Jensen, Borgemester 667.
 Sælroff 686.
 Særslev S., Skovby H. 191 (Pr.).
 Søborg, Holbo H., Gertrudsgilde 129; Knudsgilde 82, 259.
 Søderup (Sederup), Hjærtikær S., Ris H. 134 (Pr.), 156 (Pr.).
 Søholm, Stevns H. 463 (A), 734 (A).
 Søllested S., Lollands Sønder H. 306 (Pr.), 519 (Pr.).
 Søllinge S., Vinding H. 189 (Pr.).
 Søndag (Sendagh, Sundach), Røtger 642, 680, 687.
 Sønderborg, Skomagerlav II 192 fig.; Amtmand: Joren Reventlow II 198; Notar: Canutus Knutzen II 193; Hans Lasse, Rathswerwander 193; — 583 (M), 598 (M), 605 (M); II 198 (Official).
 Sønderholm S., Hornum H. 661 (M).
 Sønderjernløse II 422.
 Sønderup (Sundernp) ved Flensborg 126 (M).
 Søraa S., Dronninglund H. 667 (M).
 Søren (Severin), St. 567^{ms}, 722, 751.
 Sørup, Buderup S., Hornum H. 671 (M).
 Søvenbroder, Enwald 448, 452.
 Taap (Tap), Hans 693; Peter 109.
 Taarnby S., Bjeverskov H. 464 (M).
 Tamme (Taem) Jakob 289, 291, 293, 295, II 282, 376, 377, 378.
 Tange, Jakob 452.
 Tascheman, Nicolaus 133.
 Tasschenmaker, *Flensborg*: Detmer 585; Kort 144, 583, 608.
 Tegelgarde, *Flensborg*: Botild 116, 281, 286, 291; Jeppe 316; Nisse 599.
 Tegelmester, *Flensborg*: Asser Jensen 598.
 Tegelslager (Teilslager), *Aalborg*: Oluf 663. — *Flensborg*: Comodus 132; Hemme 136; Jeppe 142; 550; Lydike 133; Martin 138; Otto 149. — *Kjøbenhavn*: Hans 725; Jakob 826.
 Tegheler (Teckeler), Clawes 666; Hans 686; Henrik 694.
 Teltow, Hermen 670.
 Tensnyders, Marine 543, 545, 548, 555.
 Teptrow, Hans 658.
 Terpager, Peter, Præst, historisk Forfatter 3, 101, 177, 178, 215, 223, 231, 237, 301, 343.
 Tesk, Henrik 678.

- Tetens, Theodorik 448, 452; Johannes 452.
- Teyenhus, Markvard 369; — jfr. Tinhus.
- Theme, Hans van 659.
- Thestrup, Frants, Assessor i Hofretten, 222, 613.
- Theus, Hans 676.
- Thienen (Tynen), Abel 586; Johan van 270; Otte van 588.
- Thisted 667, 670, 685, 687, 688, 689 (M).
- Thomas, St. 372.
- Thomas, Biskop, i Strengnæs 570, 610; paa Ørkenøerne 610.
- Thome, Andreas 460; Henrik 348; Jacob 272, 277; Johannes 317; Nicolaus 271, 272, 277, 318; Peter 667; Severinus 484.
- Thomesen, Anders, af Vormholt 704.
- Thoreby, Ryde S., Lollands Sønder H. 361, 519.
- Thorleif, Biskop 571, 573, 574, 652, 703.
- Thorsen, P. G., Bibliotekar 7, 8, 9.
- Thott, Aage Axelsen 728; Birgitte, Niels Eriksen Rosenkrans' 465; Cecilie Bjørns 221; Ole Axelsen 726.
- Thuani, Jonas, Forstander for det store Præstegilde i Lund 474, 475.
- Thwng, Bolt 725; Las 670.
- Thurekyns, Hans 664.
- Thy 685.
- Thybo, Christen Skriver 614.
- Tickler, Jens 689.
- Tidemand, Anders Tymansøn 657.
- Tielleff, Niels Clauesen 237.
- Tikesen, Jes 723.
- Tilingk, Andreas 210; Jachim 602.
- Tillebak 723.
- Tillidse S., Lollands Sønder H. 306 (Pr.), 361 (Pr.), 519 (Pr.).
- Tilløse (Tølløse?) 422 (D.).
- Tim S., Hind H. 347 (Pr.), 655 (A), 703 (A).
- Timme, Johannes 458.
- Tinhus, Anna Skinkelsdatter 517; Laurids Skinkel 517, 518; — jfr. Teyenhus.
- Tirich, Hans 699.
- Tisk, Anders 191.
- Todde, Lassæ II 157.
- Todi, Hinrik 663.
- Tofta (Toste), Gudmundtorp S., Frosta H. II 429 (M).
- Toftgaard, Ulstrup S., Aars H. 670 (M).
- Tolder (Tolner), Mikkel Juel 727.
- Tollen, Johan van II 376.
- Tomarp S., Järestad H. se Tommerup.
- Tomdaal, Jesper 682.
- Tommerup, Odense H. 190 (Pr.); i Skaane (se Tomarp), Knudsgilde 259; Kloster 758, 759; Niels Thordsen, Abbed i 758.
- Tomschleger, Claus 592; Detlev 155; Hans 555; Hermen 120, 121, 122, 123, 125, 314, 315; Hinrik 120, 317; Jakob 17, 277, 591; Konrad 290, 293, 296; Kort 162, 318; Thomis 273.
- Top (Toph), Jakob 196; Karsten 208, 274; Nicolaus II 2.
- Torbjørnsen, Niels se Rosensparre.
- Tordis (Tordes), Ghune 609; Hinrik 598; Johannes 281, 282, 283, II 284.
- Torlov, Jep 598.
- Tornby s. Taarnby og Thoreby.
- Tornekrans, Henrik 390; Henrik Christensen 653; Christiern Mikkelsen 656; Mogens Mikkelsen 656.
- Torp, Gjel S., Hvetbo H. 665 (M), 668 (M).
- Torslev S., Øster Han H. 665 (M).
- Torstede, Ludick 589.
- Toste se Tofta.
- Tosterup, Johannes 110.
- Tostrup 379 (Pr.); (Tostorp) ved Flensborg 126.
- Tralow, Claues 587; Dorethea 609.
- Tranum, Øster Han H. 674 (M).

- Tramme, Hinrick 449.
 Trelleborg, Hansgilde 101; Jakobs-
 gilde 258.
 Trilleby, Mette 138.
 Trimyng, Steffen 583 (jfr. Tryning).
 Troelsen, Aage se Lange.
 Trolbergh, Oleff 665.
 Trold, Vilhelm 347.
 Trommeslager, Hans 687.
 Trondhjem, Aslak Bolt, Erkebiskop
 i 569, 571, 610; Dyderik (van
 Druntheem) 664; Pilegrimsfart til
 1711, 178, 244.
 Trost, Hinrik 187.
 Truelbul (M.) 592.
 Trugels, Tule 557.
 Trumper, Peter 141.
 Tryning (Truning), Claues 110;
 Steffen 144, 151, 158, 314, 583.
 Tumby, Gottorp A. 108.
 Tune S., Tune H. 380 (Pr.).
 Tureby, Erik 404, 409, 410.
 Tym, Hans 694.
 Tymansen, Anders se Tidemand.
 Tynen se Thienen.
 Tyrholm 348 (Pr.).
 Tysk (Düsch), Hans 603, 679, II
 13; Hans Kock vel II 11; Hen-
 drik, Hr. 189; Hinrik 665; Kaye
 152; Kristen 346.
 Tyskow, Hans 596.
 Tytmand, Bertel 725.
 Tytmer, Niels 640; Nis 674.
 Tzerrentin, Jakob 141.
 Tækker (Teckere), Hans 422, 423,
 428.
 Tølløse S., Merløse H. 422 (D).
 Tømmermand (Timmerman), *Aal-
 borg*: Anders 661, 673; Bendist
 674; Dyderik 681; Haas 682; Jes
 Matsen 669; Jes Nielsen 670; Las
 659; Nis 687; Nis Jensen 658;
 Oluf 672; Tord 660. — *Flensborg*:
 Bundi 197, 330, 331; Esbern 121;
 Hinrik 598; Jakob 117, 317; Jeppe
 141; Jeppe Jensen kaldet 112; Ka-
 nutus 139; Nisse 143; Peter 117;
 Torkel 147; Truels 158; Tucco
 136. — *Kjøbenhavn*: Bo II 369;
 Christiern II 369; Hans Gryner
 726; Henning II 369; Jep Niel-
 sen II 10; Niels Olsen II 369;
 Paulus II 10; Per Nielsen II 369;
 Ys Jyde II 369. — *Roskilde*: An-
 ders Kjeldsen 370. — *Skarhult*:
 Oluf (af Strø) II 435; Swan 223,
 II 426, 431.
 Tønder, Skomagere II 216 flg.;
 — 595 (M).
 Tønning, Kalent og Kalenterhus
 307, 498.
 Tønsberg, Broder Peder, Abbed af
 653.
 Tørck (Torch, Turck, Tyrcke),
 Hans 727; Herman 694; Jasper
 696; Melchior 651.
 Tørring S., Skodborg H. 347 (Pr.).
 Tørslev S., Nørhald H. 434 (Pr.).
 Udnøring, Per 668.
 Udrider, Clawes 608.
 Uffenbach, Z. K., Borgemester i
 Frankfurt a. M. 32, 83.
 Ugenkarl, Mathis 114; Peder Taap,
 kaldet 109.
 Ugerup, Peter II 298.
 Uggeløse, Lyng-Frederiksborg H.,
 Hansgilde 101.
 Ugle, Jep II 190.
 Uken, Asmus 339; Christoffer 339;
 Nis 205, 209, 337.
 Ulf (Wlff), Anders 682; Frants
 473; Henrik 132; Johannes 513,
 515, 520; — se Wulff.
 Ulfeld, Claus Andersen 190, II 186;
 Hennike 188, 573, 574; Laurens
 Andersen II 186.
 Ulk, Nicolaus 347.
 Ull (Wille), Hermen 138; Poul 189.
 Ullerup (Woldrup, Wldrup) i
 Sundved 107 (M), 113 (M).
 Wluesbrok, Alverik 298.
 Umdreghe, Nisse Tygson 115.
 Ummeren, Hermen van 577, 606.
 Undsmyt, Tuke 147.

- Unger, Otte 683; Peter 728.
 Uplegger 137, Hermen 145, 542, 583, 607; Kathrina 609.
 Upperluth, Wylken Scroder 115.
 Upsala, Niels, Biskop i 571.
 Wre, Peter 594.
 Urias, Prior 188.
 Urne, Claus 191, 484; Hans 190, 466, II 186; Johan 802; Lage 192, 249, 307, 374, 375, 376, 378, 383, 390, 485, II 400; Per 189.
 Urup, Østbirk S., Vor H. 657 (A).
 Ws, Hans 590.
 Wseriin, Henrik 698.
 Ustorp (Sønderj.) 149 (M).
 Uten, Hans 315.
 Uth, Skipper 664.
 Wtsslack, Hermen 683.
 Utterslev S., Nørre H., Lolland 301 (Pr.); 519.
 Vaanepok, Henrik 727.
 Vaarst, Gunderup S., Fleskum H. 670 (M).
 Valby, Slagelse H.(?) 464 (A).
 Valdemar Atterdag 3, 220, 732; den Store 3, 4, 68, 83, 89.
 Valden 515 (A).
 Valkendorf, Erik 380; Johan 381; Henning 510; Knud 375, 378, 379, 398.
 Valløby, Bjeverskov H. 459 (Pr.), 460 (Pr.) 462 (D), 464.
 Valradh, Gert 666.
 Valsynn, Henrik 697.
 Vamdrup (Wampdorp) 113 (M).
 Vandborg S., Vandfuld H. 348 (Pr.).
 Vanmester, Bern 694.
 Vantsnider, Aalborg: Gert 670; Hans 693.
 Vardberig 689 (M).
 Varde II 403, 404 Anm. 2.
 Vardhsyssel 344.
 Varsted 670 (M).
 Vatherdrunk, Hans 668.
 Vedel, Petrus 119.
 Vedelsted 277 (Pr.), 278 (Pr.), 284 (Pr.).
 Vegel 681 (M).
 Velhauer, Hans 280, 281, 316, 556; Jacob 583.
 Velkenner, Mattes 147.
 Velluff, Peter 693.
 Venator, Kareke Jheger 110; — se Jæger, Skytte.
 Vendelbo, Elsebe Kristiernsdatte 214.
 Vender, Anders 725.
 Vendsherred, Fyn, Kalent 307.
 Verden, Johannes, Biskop i 610.
 Veringe S., Odense H. 189 (Pr).
 Versen, Jost 724.
 Verst se Feerst.
 Veseby, Hyrup S., Husby H. 134 (M).
 Vest, Jens Skroder 726.
 Vestenii, Markvar 221; Sty 656.
 Vestenskov, Lollands Sønder H. 305 (Pr.), 519 (Pr.).
 Vestenskov, Svend 352.
 Vester, Abel Jensen 728.
 Vesterskov, Gerlu(?) H. 214.
 Vesteruigh, Hans 702.
 Vet, Like 144, 545.
 Vetzell 666.
 Vexio, Laurentius, Biskop i 571.
 Veydeman, Lambert 665.
 Veyner, Fik 667.
 Viborg, *Gilder og Lav*: Anna 257; Knuds 83, 259; Skomager II 355. — *Biskoper*: Herman 187, 570, 610; Knud Mikkelsen 214, 354, 574, 703, 724; Niels Glob 652, 703; Thorleif 571, 573, 574, 652, 703. — *Erkedegn*: Jakob Krumgren 655. — *Provster*: Mester Bjørn 189; Morten Sparg 653. — *Kanniker*: Jens Christensen 653; Tuko Therkelli 345. — *Sortebrødre*: 653, 703.
 Viemose, Kallehave S., Baarse H. 57.
 Vigerslev (Wüsløf), Skovby H. 191 (Pr.).
 Vilthen, Tonis van 688.
 Vincentsen, Ove se Lunge.
 Vincke (Vynche) se Finke.

- Vind, Jacob 346; Johan 654; Knud 346.
 Vindsen, Tyge, Ridder 86, 87.
 Vinkel 684 (M).
 Vinsen, Joachim 694.
 Vintapper, *Aalborg*: Pitter 676. —
Roskilde: Anders 422; Laurens 405, 424, 427, 428.
 Vinter (Wynter) 133; Anders 687, 706; Christiørn 628, 629, 660, 704; Jakob 459; Ludeke 149; Niels Smed II 273; Per 654, 705; Poel 647; Symen 675, 705; Tuke 597.
 Visby, Knudsgilde 3, 259; Tysk Gilde 4.
 Vischer se Fisker.
 Visendorp, Mathis Andersen kaldet 786.
 Visk, Andreas 686.
 Vissenbjerg S., Odense H. 190 (Pr.).
 Vistsse, Hans 589.
 Vistman, Hans 689.
 Vitricus, Petrus 109.
 Vitskøl Kloster, Abbeder: Anders 653; Henrik Christensen 683.
 Viændh II 436 (M).
 Vlamynck, Gotskalk 282.
 Vleghe, Markvart 141.
 Vløgghel, Hans 142.
 Voet, Henning 583.
 Vokedinck, Jørgen 696.
 Vogel, Henrik 727; Johan 139; Peter 551.
 Vogeler, Morten 662.
 Vognmand, Clemmidt II 400.
 Vokslev S., Hornum H. 668 (M).
 Volck, Henning 696.
 Vold 675 (M).
 Volderslev S., Bjeverskov H. 458 (Pr.), 459 (Pr.), 460 (Pr.), 462.
 Volsted S., Fleskum H. 674 (M).
 Vong 692 (M).
 Vonssen, Otto 306.
 Vordingborg, Gertrudsgilde 178; Knudsgilde 259.
 Vormholt 704 (A).
 Vorpel, Jep 726.
 Vorrath, Jochim II 376.
 Vorre, Skjødstrup S., Øster Lisbjerg H. 706 (M).
 Vorsaa, Albæk S., Dronninglund H. 680 (M).
 Vos, Hans 589; Hinrik 149; — se Foss.
 Vranum, Almind S., Lysgaard H., Gildehus 218.
 Vrejlev Kloster, Povl Andersen, Prior 684.
 Vrensted, Børglum H. 66 (A); 673 (M), 674 (M).
 Vresse se Frese.
 Vyndencken, Claus 694.
 Værkmand, Henrik van (Stral)sunde 698.
 Værkmester (Werkmeister), *Aalborg*: Per 663, II 167. — *Flensborg*: Euert 315, 590; Hans 136, 588; Hennic 136; Heyse 142; Hinnic 145; Jesse 141; Kersten 151, 585; Marquart 320, 592, 602; Mathias, Hr. 281, 286, 315; Peter 118, 146, 271; Terkel 137. — *Kjøbenhavn*: Gertrud 724; Niels 726. — *Roskilde*: Jesper 387, 405, 428. — *Svendborg*: Claus 784.
 Væver, *Roskilde*: Erik 380, 404, 411, 412; Erik Andersen, som kaldes 485; Per Magnussen 367.
 Væversk, Mette 152.
 Væverød (Wefuerydh) II 200.
 Wacholt 221.
 Wachter, Hans 153.
 Wagen, Bernt 713, 714, 723; Hendrik 728.
 Waghensfær (Woghenfær), Christiørn 667; Hans 661; Jens 647, 652, 681; Tidik 659.
 Waken, Jesse 140.
 Wal, Henrik der 682.
 Waldstet 664 (M).
 Wale, Hans 685.
 Wallin, Jöran 4.
 Walstorp, Detlev 306; Gert 588.
 Walæ, Hans 466.
 Wamehaghens s. Hafn van.
 Wamel, Oldert van 702.

- Wanderbeeke, Johan 114.
 Wanholm, Henrik Jacobi, kaldet 114.
 Warne, Elsebe 148.
 Warssow, Hans, af Stettin 662.
 Was, Hans 196.
 Wat, Hans 714, 729; Jon 729; Mathias 460, 727.
 Wedekint, Henning, 448, 453.
 Wedel, F., Præst, historisk Forfatter 6, 224, 435, 541.
 Wedheman (Hwedheman), Hans 676; Henrik 677.
 Wedingh, Kort 659.
 Weghaghe, Hans 675.
 Wegner, Johannes 453.
 Weland, Claues 666.
 Welates, Hr. 368.
 Welter, Hermen 680.
 Wemmenæbergh II 434 (M.).
 Wendt (Went, Wenth), Claues 273; Hans 598; Henneke 585; Petter 681; — jfr. Wint.
 Weneholt, Hans 588.
 Wentflet, Hans 159.
 Werner, Hans 696.
 Wernow, Claues 146, 147.
 Wert, Lydik 677.
 Wessel, Peter 596.
 Wesselhouer, Tilke 593.
 Wessen, Bern van 702.
 Westfal, Claus 659; Henrik 698; Jes 113; Morten 691; Tydich 672.
 Westfeling, Hinrik 663.
 Westphalen, E. J. 3, 17, 55, 82, 498.
 Westock, Tomis 117.
 Weszlinck, Herman 451.
 Weueren, Hans van 588.
 Weuerst, Inge 134.
 Weygere, Hans 391, 403.
 Wichman (Wikmand) 724; Claues 609; Hermen 729; Nicolaus 582.
 Widder, Jakob 599.
 Widewe, Jachim 686.
 Wiffert, Axel II 438.
 Wiffertsen, Lars 657.
 Wighe (Pr.) 291.
 Wilda, W. E. 4, 45, 57.
 Wilde, Mauritius 447, 452; Oluf 663.
 Wilfong, Katrine 146.
 Wilkens, Kay 149.
 Wilten, Thonis fan 680.
 Wiltfange, Lave 586.
 Wincen, Hinrik van 660.
 Wincke, Hans 684.
 Winkelman, Hans 681.
 Winman, Hans 152; Henrik 132, 587; Herman 187²⁶; Kort 662, 663.
 Wint, Peter 659; — jfr. Wendt.
 Wintuelt, Hans 161.
 Wiringh, Olaus 374.
 Wirum, Hans 693.
 Wisch, van der, Helrik 280, 285, 435, 436, 447, 449, 452; Lyder 150.
 Wischur, Kersten 589; Merten 589.
 Wis (Wise, Wiise, Wyze), Jachim 696; Jeppe 140, 144, 158, 550, 584, 608; Jesse 147; Johannes 273; Peter 325.
 Wisel, Nisse 146.
 Wiseman, Hinrik 583.
 Wiskind, Gerit 660.
 Wismar, Anders Poulsen af 671; Blasius Barch to 698; Bo Pedersen 727; Frands Bøytyn to 698; Henrick Westfalen to 698; Henrick Wseriin to 698; Hinrik Swarte af 664; Peter Schomaker van der 155; tyske Kjøbmænd fra 536, 537, 540, 733.
 Wit (Wijt, With, Witte, Wytte), Claues 150; Hans 145; Henrik 553; Jesse 141, 549, 550; Johan II 198; Nisse 110, 207; Tuke 585; — se Albi, Hvid.
 Withers, Henrik 188.
 Withoued 280; Johannes 281, 282, 286, 287; — se Hwithoffdh, Witkop.

- Witkop, Johan se Krummedige.
 Wittenberch (Wittenborch), Arent 193, 198, 213, 599; Wilhelm 290, 294, 295, 297; Wyllem 206, 601.
 Witwater, Hans 213, 280, 285, 314, 328, II 274; Laurens 601.
 Woes, Martin 699.
 Woker, Niels 191.
 Wolbrecht (Valborg) II 281^{aa}.
 Wold, Hans van 638, 650, 678.
 Wolder (Woldher, Woldar), Joachim 696; Marcus 338; Wyt 679.
 Wolderzee, Bernt 153.
 Wolers, Bernt 148.
 Wolhasse Albertus 452.
 Wollenweber, Hans 34.
 Wolthenstorp, Claus 698.
 Wolthersdorp, Herman 681.
 Worm, Chr., Biskop 56, 57; Ole 101; Oluf 725.
 Worsaae, Las Skræder i 680.
 Wossel, Ditlev 558.
 Wosuynekell, Dirick 694.
 Wrage, Claus 112.
 Wranghe, Jep 604.
 Wrede, Claus 117, 122, 126, 154, 314, 330; Hinrik 664; Laurens 122, 123, 154, 317.
 Wredt, Jasper 696.
 Wriwer, Per Jensen II 168.
 Wul, Christiern 665.
 Wulff (Wulleff, Wulluff, Wloff), Anders 684; Claues 160, 161; Didrik 659; Hans 281, 286, 591, 605; Henning 187^{aa}; Henrik 684, 694; Jakob 727; Nikolaus 447; Petrus 295, 317, 601; — se Ulf.
 Wulffbyter, Erik 145.
 Wuner, Hartvig 154.
 Wyde 131; Christin 133.
 Wydding, Nis 120, 123, 329.
 Wykbolt 142.
 Wylleken, Lutteke 543.
 Wylre, Anders 158.
 Wynbeke, Hermen 663.
 Wynberch, Hans 696; Hermen 117, 193, 198, 213, 599; Wilhelm 290, 294, 295, 297; Wyllem 206, 601.
 Wynckelman, Jachim 599.
 Wynholt, Ludvig 682.
 Wynterberch, Hans 273, 336.
 Yellingh, Jens 109.
 Yllick, Herman 694.
 Ymbek, Johan van 138.
 Yssermenger, Hans 681.
 Ystad, *Gilder og Lav*: Gertruds 129; Jakobs 258; Knuds 67, 258 flg.; Tyske Kompagni 758 flg., 759 flg.; Skomager 258, II 199 flg.; Smede II 265 flg., 296 flg.
Steder i Byen: Frue Kirke 760, II 199 (Jakobs Alter II 199); Nørregade II 200.
Byfoged: Palne Jensen 758, II 199.
Borgemestere: Niels Jensen II 199; Per Hvid 758, 761, II 199; Skelm 761.
Raadmænd: Henning Margreve II 199; Skipper Oluf II 199.
 Ysten, Hans van 659.
 Ywer, Henrik 685.
 Zeebeke, Volret 145.
 Zideler, Hans 152.
 Zoltwedel, Hinrik 142.
 Zornhagen, Herman 282.
 Ængeliken, Hans 661.
 Ærlinger, Marten 593.
 Æselsfod, Claues 627, 660, 705.
 Ø-kloster, Prior Gerlof Martensøn 653.
 Ød, Las Ytson af 664; Per Persøn at 664; Ysik Jensen af 668.
 Ølse S., Ramsø H. 458 (Pr.).
 Ølselille 462 (D).
 Ølsemagle, Ramsø H. 461 (Pr.), II 423 (Pr.).
 Ølzen, Hans van 135.
 Ørik, Øries 221.
 Ørkel, ved Svendborg, Foged paa, Hans Brittsen 784.

- Ørkenøerne, Thomas, Biskop over Østerby 548.
610. Østholm i Thy 655 (Pr.).
Ørsted S., Ramsø H. 727 (Pr.). Østrup S., Lunde H. 190 (Pr.);
Ørt, Anders 670. Saltum S., Hvetbo H. 667 (M.).
Ørving, Viliem 464. Øwæ, Petrus 459.
Østebye, Bjørn Olsen 724. Øxendrup S., Gudme H. 511.
-

Sagoversigt.

Indhold: I. Kilder; II. Udstyrelse og Besegling; III. Sprog; IV. Maal og Navne; V. Gildehuset; VI. Medlemmer; VII. Gildernes Embedsmænd; VIII. Hvem gav Skraaerne; Skraaernes Navne; IX. Byen; X. Konge, store Mænd, Riget; XI. Biskop; XII. Den øvrige Gejstlighed; XIII. Gejstlige Gilder; XIV. Gejstligt i de verdslige Gilder; XV. Kjøbmandsgilder; XVI. Handel, Skibsfart, Mønt, Maal; XVII. Haandværkergilder (Fællesindkjøb, Mester, Svend, Lærling); XVIII. Bønder, Landbrug; XIX. Gildernes indbyrdes Forhold; XX. Søstre (Ægteskab, Enker); XXI. Gjæster, Fremmede, Børn, Tyende; XXII. Møder (Vaaben, Klæder, sømmelig Optræden); XXIII. Forlystelser; XXIV. Kost; XXV. Hjælp; XXVI. Lovligt Forfald; XXVII. Forseelser; XXVIII. Bøder, Straffe, Udstødelse; XXIX. Retslige Forhold; XXX. Gjæld, Pant, Regnskabsvæsen; XXXI. Forskjelligt. — Som Tillæg meddeles en bogstavordnet Liste over de i Sagoversigten forekommende Betegnelser. — Et Tal alene henviser til første Del; II med et Tal efter til anden Del..

I. Kilder.

Pergamenter. 1. Ruller. Skraaer: 65; 101; 251; — 2. Bøger. Skraaer: 6; 18; 56; 106; 128; 169; 193; 224; 263; 310; 455; 474; 541; 560; 577; 613; 761; 770; II 3; 14; 49; 122; 156; 203; 265; 273; 296; 325; 339; 413 (i en Del af disse Bøger er der indsat Papirblade: 56, 106, 169, 193, 474, 560; II 49); — 3. Enkelt Blad. Skraaer: 182; 301; 355; 465; 706; 736; 745; II 44, 76, 113, 114, 135, 222, 230, 239, 243, 251, 292; 316; 328; 356; 380. Breve: 86, 180; 257; 307, 309, 340; 508, 517, 729; 756, 757, 758, 759, 784, 786, 789, 801, 803; II 1, 113, 167, 182, 183, 184, 187, 201, 221, 291, 295, 297, 394, 399, 407, 409.

Papirhaandskrifter. Skraaer: 252, 349, 363; II 299. — Breve: 485; II 385, 387, 393, 401.

Afskrifter.

1. Enkelte Afskrifter. Skraaer: 243, 301, 497, 528, 536, 713, 751, 780; II 144, 192, 216, 299, 422, 438, 444, 446, 449. — Breve: 3, 192, 218, 219, 220, 238, 240, 258, 470, 471, 512, 533, 535, 537, 558, 576.

788; II 2, 48, 83, 199, 323, 324, 355, 374. (Nogle af de under Pergamenter opførte Bøger ere Afskrifter se f. Ex. 761, 770).

2. Afskriftsamlinger.

a. Stadsbøger. Malmø: Skraaer. 797; II 23, 58, 79, 285. Breve. 612; II 62, 76, 78, 119, 384, 388, 391. — Slesvig: Skraaer. II 34, 38. — Efter nogle Skraaer fra Flensborg (II 100, 113 jfr. 347^{ne}, 368) kunde det antages, at Texterne i en Stadsbog maatte betragtes som Originaler, men Malmø-Stadsbogens hele Karakter taler herimod; den paa-gjældende Flensborg Stadsbog synes tabt.

b. Gildebøger. Malmø St. Knudsg. Lavsbog: 33, 67, 88, 164. — Sodalitii majoris handlingar, Lund: 474, 508, 513, 514. 520. — Flensborgs Nikolaig. indrettede en Bog (193) og Odense Smedesvende, II 144; — jfr. ndfr. S. 527 Medlemsbog.

c. Sunds Herreds liber copiarum: 235, 255, 510.

d. Th. Bartholins Afskrifter: 243, 353.

e. P. Resen: Kbhvns Laugers Privilegier 2den Tome: 790; II 30, 141, 238, 260, 349, 369; — Atlas Danicus: II 130, 162, 168, 176; II 326; — Traktat om de rette Fattige: 241.

f. Poul Rogerts Samlinger: 301, 361, 518.

g. Langebeks Diplomatarium: 178, 213, 216, 222, 231, 233, 249, 251, 362, 472, 610, 734; II 403. — Flere end disse Breve ere ikke trykte efter Langebekske Afskrifter, men selvfølgelig have flere saadanne været benyttede, se Navneregisteret under Langebek og sammesteds med Hensyn til herhen hørende Afskriftvirksomhed under Th. Bartholin, Jac. Bircherod, Th. Bircherod, G. H. Beyer, Hans Gram, T. Klevenfeldt, Arne Magnusson, N. M. Petersen, U. Plesner, P. Resen, P. Rogert, P. Sonnberg, P. Syv.

Trykte Bøger. Skraaer: 17, 32, 54, 82, 106, 128, 163, 177, 193, 215, 223, 224, 263, 310, 343, 430, 435, 486, 525, 541, 577, 730; II 25, 84, 101, 140, 151, 309, 359, 382. — Breve: 237, 341, 756, 782; II 186, 190, 191, 201, 241, 282, 375, 378, 383.

Tabte Haandskrifter. Malmø St. Knudsg.'s »gamle Pergamentz Bog«: 34, 67; — Flensb. Nikolaig.'s »oldenbok«: 193, 213; — Ribe Præsteg.'s »liber convivii«: 343; — Kbhvns dske Komp.'s »pergament buch«: 713; — Slesvigs opr. Stadsbog »des rades olden stadtbok«: II 25, 34, 38; — Flensb.'s Stadsbog: II 84, 101, 151, 274, 359; — 1ste Bd. af Th. Bartholins Afskriftsaml.: 32, 55; — 1ste Bd. af Resens Kbhvns Laugers Privilegier: II 30.

II. Udstyrelse og Besejling.

Røde Begyndelsesbogstaver hist og her: 456; II 203, 272; — oran hver Paragraf: 6, 560, 613, 761; — II 3, 14, 65, 122, 144, 156, 266; — røde, blaa og grønne Bogstaver vexe: 101, 761; — aaben Plads til malede Bogstaver: 19.

Røde Overskrifter foran hver Paragraf: 560.

Indholdsfortegnelser: 19, 82 flg.; II 613.

Indsnit i Pergamentbøger til Seglsnor: II 203, 215^{aa}, 266 jfr. 272, 339; — Segl under en Pergamentbog: II 128; — jfr. »en ubeseget Bog»: 790.

Gilde- eller Lavsegl sat under Skraaer: 187, 737ⁱ, 744, 762, 769; — Breve: 218, 243, 260; II 64, 78, 122, 295, 399, 401, 407, 409. — Segl føres af et Lav: II 366^{aa}; af samtlige Brødre 267^m. — Segl føres ikke af et Lav: II 379; ikke af samtlige Brødre: II 388.

Oldermænds og andre private Segl sat under Skraaer: 187, 267^m, 306, 434; — Breve: 181, 256, 309, 361, 363, 486, 514, 789; II 122, 284.

Bysegl sat under Skraaer: 713, 733, 745, 755, 762, 769, 797, 801; II 24, 29, 38, 44, 48, 62, 75, 83, 119, 140, 141, 167, 175, 182, 198, 215, 230, 237, 251, 272, 290, 355; — Breve: 87, 557, 788; II 2, 409.

Biskopsegl sat under Skraaer: 360, 470, 483, 534; — Breve: 508, 535, 559, 569, 784; II 409.

Kongese gl sat under Skraaer: 751; 780; II 114, 144, 241, 260, 307, 315, 323, 324, 339, 358; — Breve: 471, 472, 513, 734, 757, 803; II 184, 222, 239, 291, 296, 298.

Dronningese gl sat under Breve: II 381, 383.

Hertugese gl sat under en Skraa: II 221.

Segl kjendes fra Knudsg. i Aalb., Alandia, Laholm, Landskr., Læso, Malmø, Nyborg, Odense, Ribe, Ringsted, Slagelse, Slesv., Stege, Søborg, Tommerup, Visby, Ystad: 4, 18, 82, 259 [Falsterbo falder bort], 762; — Eriksg. i Kalleh., Røddinge: 56, 57; Kbhvn: 242; — Olufsg. i Næstv.: 55; — Annag. i Svendb.: 706; — Gertrudsg. i Stubbekj.: 129; — Hansg. i Holbæk, Snese, Svendb.: 56, 57, 101; — Noas- og Frelserg. paa Nordstrand: 498; — Petersg. i Færelde, Horsens: 217; — Trefoldg. Odense: 736, 762; — Vorfrueg. i Kjøge: 730; — Ystad Smedeg.: II 199, 266.

Besegling, en højtidlig Akt: 318^a, 818ⁱ, 868^a, 1004^r.

Signetet bevares omhyggeligt: 818ⁱ, 868^a, 1004^r.

Sølvsignet: 498.

Særlig Brug af et Signet: 304^{ia}.

III. Sprog.

Dansk. Skraaer: 6, 18, 88, 164, 243, 430, 465, 560, 613, 706, 713, 736, 745, 751, 761, 790, 797; II 3, 14, 23, 30, 58, 70, 79, 113, 114, 122, 130, 135, 140, 141, 144, 156, 162, 168, 176, 203, 222, 230, 239, 243, 251, 260, 265, 285, 292, 299, 309, 316, 323, 328, 349, 356, 369, 422; — Breve: 5, 180, 192, 213, 215, 216, 218, 219, 222, 235, 237, 240, 241, 251, 255, 257, 258, 309, 361, 362, 470, 471, 472, 485, 508, 510, 512, 514, 517, 518, 612, 729, 733, 734, 756, 757, 758, 759, 770, 780, 784, 786, 787, 789, 801, 803; II 62, 76, 78, 119, 167, 182, 183, 184, 186, 187, 190, 191, 199, 221, 238, 291, 295, 296, 297, 324, 325, 326, 355, 374, 380, 382, 383, 385, 388, 391, 394, 399, 403, 407, 409.

Latin. Skraaer: 17, 32, 35, 44, 54, 56, 67, 82, 101, 106, 128, 163, 169, 177, 223, 263, 301, 343, 348, 355, 363, 455, 474, 486, 497, 525, 533, 541; II 426. — Breve: 3, 86, 178, 231, 233, 249, 306, 340, 353, 508, 513, 514, 535, 558, 576, 610, 782; II 1, 2, 48, 83, 241, 376. — Nogle af de latinske Skraaer følges af Optegnelser i andre Sprog, tyske: 106, 128, 263, 541; danske: 363.

Tysk. Skraaer: 182, 193, 224, 252, 310, 435, 528, 536, 577, 730; II 25, 34, 38, 44, 49, 65, 84, 101, 151, 192, 216, 273, 339, 359, 413, 438. — Breve: 238, 341, 537; II 201, 282.

Oversættelser, fra Latin: 88, 169, 170, 248; II 422; — til en dansk Skraa føjes en latinsk Indholdsfortegnelse: 19 jfr. 88 flg.; — først synge Præsterne og Mændene Latin »thom latesten de vrouwen vppe dūdesk«: 439.

Danske Ord i latinske Texter: aaldinger: 434, 804; aldermanni, aldermæn: 18, 33, 544, 664, 674; II 376; baarclede: 130; forkiøp: 434, 804; gesteskut 174; gærd 176; giærthæmen: 624; hunagscut: 71; laudawæ: 175; markæskel: 172; minnæ: 664, 172; moot, moth: 39, 50; niding, nothing: 35, 36, 37, 38, 42, 46, 47, 49, 53, 54, 59, 60, 62, 17, 66, 72, 74, 10, 18, 75, 79, 79, 84, 80, 84, 88; peblingegilde: 354; skra: 18, 35, 40, 51, 64, 66, 68, 81; stoolsbrother: 172, 173, 175; stud, skuth: 40, 42, 51, 53, 61, 64, 73, 73, 74, 78; stæfne: 63, 105, 175; tak: 35, 36, 45, 47, 59, 60, 72, 73, 85, 92, 94; tynna: 177; wæriæmal: 60; økænøt: 104; — i tyske Texter: barbenet: 228, 531; bue (by): 531; gard (gaard): 531; samfund 185, 186, 20.

IV. Maal og Navne.

Maal. Gjensidig Hjælp: 55, 170, 252-53; jfr. ndfr. »Gejstlighedens Gilder« og »Gejstligt i de verdslige Gilder«.

Navne for almindelige Gilder:

Gilde: 6, 7 flg., 20 flg., 89 flg., 121, 124, 165 flg., 181, 184, 186, 192, 215 flg., 219, 220, 222 flg., 236, 237, 238 flg., 241, 242 flg., 243 flg., 251, 252 flg., 255, 256, 257 flg., 259 flg.; II 423, 425, 24, 426, 20, 20, 428.

Broderskab: 22, 89, 99, 115, 124, 126, 185, 186, 224, 226, 17, 227, 228, 20-24, 229, 231, 241; II 426.

Lav (lag, lack, ghelaghe): 89, 9, 91, 92, 93, 95, 121, 126, 130, 156 flg., 168, 169, 183 flg., 193 flg., 214 flg., 224 flg., 230, 231, 241, 245.

Samfund: 185, 186, 20.

Hvirring (høring): 83, 216.

Convivium: 5, 18, 33, 35 flg., 45 flg., 55, 58 flg., 68 flg., 87, 101 flg., 107, 118, 119, 129, 130, 131, 163 flg., 170 flg., 179 flg., 187, 232, 233 flg., 243, 249 flg.; II 426, 427, 428, 20.

Fraternitas: 4, 381b, 402a, 422a, 47b, 491b, 542b, 20, 602, 6, 652b, 681, 741b, 804a, 123, 155; II 42821.
 Confratria: 37b, 741b.
 Communio: 402a, 512a, 642a, 662a, 72b, 731b, 794a.
 Consortium: 462, 59b, 642b, 691, 721b, 812b, 1752b.
 Sodalitium: 223; II 426.

Navne for Gejstlighedens Gilder.

Gilde: 309, 354, 362, 400, 404, 431 flg., 4421a, 449, 450, 454, 473 flg., 485, 509, 511, 515 flg., 517.
 Broderskab: 311, 334, 341 flg., 436 flg., 466 flg., 516.
 Brødregilde: 343.
 Lav (Ghelaghe): 230, 231, 311 flg.
 Kompagni: 334.
 Convivium: 264 flg., 302 flg., 308, 314, 343 flg., 354, 364, 397 flg., 425, 457a, 458a, 4952b, 20.
 Fraternitas: 2682b, 269, 272, 277, 290, 291, 299, 3052b, 20, 20, 323, 453, 454, 476a, 4771b, 4802b-20, 4822b, 486 flg., 498 flg., 508.
 Confratria: 357a, 3592b, 451.
 Congregatio: 233 flg., 489a.
 Consortium: 301, 3041a, 459.
 Sodalitium: 476 flg., 508, 513, 514, 520.
 Kalent: 307, 334, 340, 342, 361 flg., 455, 456 flg., 471, 472, 512.
 Collegium: 3501a, 3561.
 Capitulum: 349, 3511a, 3581b, 11, 12, 3592b, 4561, 4572, 4762, 508.

Navne for Kjøbmandsgilder.

Gilde: 5642a, 5672b, 41, 568, 627, 636, 643, 650, 651, 681, 686, 695, 7081b, 7091a, 7122a, 730, 736, 737a, 738a, 7411a, 745, 7461, 2, 7502b, 7471b, 7632, 7642, 2, 7651, 10, 7661b, 11, 14, 7671a, 7681b-10, 770 flg.; II 38, 4432b.
 Broderskab: 5322b, 5362, 5371b, 5381b, 10, 551, 577 flg., 7151, 736 flg., 756, 762 flg.
 Lav: 549, 550, 551, 552, 560 flg., 576, 582, 616 flg., 707 flg., 7141 flg., 746 flg., 752 flg., 756, 7761b, 785, 787, 788, 789, 790 flg., 798 flg.
 Kompagni: 529 flg., 537 flg., 612, 707, 713, 7151b, 7222a, 732a, 734, 735, 745, 757, 758, 759, 785, 787, 789, 802; II 439 flg.
 Selskab: 536 flg., 5782, 5791b, 791b; II 438 flg.
 Samfund: 617, 734, 7421b, 10, 757.
 Embede(?): 7814, 7952a.
 Convivium: 533, 541, 542, 546 flg., 611, 616, 633.
 Fraternitas: 542, 548, 552.
 Confratria: 541.
 Societas: 525 flg., 713.
 Sodalitium: 533.

Navne for Haandværkerlav.

Gilde: II 3, 66a, 122, 123b, 1251b, 136, 136b, 1371b, 1381b, 1392b, 1451, 1652b, 166, 175, 181, 182, 185, 188, 204, 2041, 223, 2231, 2, 2241b,

226no, 233^{io}, 15, 16, 234no, 240^r, 244^a, 245^r, 246^{is}, 15, 247^{ia}, 16, 249er, 28, 251^{ao}, 267ⁱ, 269^{io}, 300ⁱ, 301^{a-r}, 302°, 303^{is}, 15, 308^{ai}, 40-47, 309^{ao}, 20, 22, 310 fig., 316 fig., 331^{ia}, 342^{io}, 356^r, 360^r, 362^{ir}, 370^{i-s}, 371^{a-o}, 374^{ri}, 382ⁱ, 383^a, 404.

Broderskab: II 31, 4 fig., 30, 31^r, 51°, 57^{ao}, 95er, 104^{is}, 15, 111^{ao}, 47, 130ⁱ, 186, 201, 216ⁱ, 217^s, 257^{io}, 269^{io}, 275^r, 2, 277^{io}, 279, 294^{ao}, 21, 28, 341^r.

Lav: II 31, 57, 15, 31^r, 32^{is}, 10, 33^{ao}, 371ⁱ, 85, 85^r, 86°, 7, 87^{io}, 91^{ao}, 93er, 95^{ao}, 100, 130ⁱ, 136ⁱ, 137°, 12, 15, 18, 138^{ir}, 20, 139er, 24, 27, 28, 30, 147^{ri}, 148^{ao}, 149er, 150er, 153^{io}, 154^{ir}, 162ⁱ, 164^{is}, 17, 165^{io}, 24, 166er, 169^{ri}, 170^r, 11, 171^{is}, 15-17, 10, 173^{ao}, 174^{ao}, 40, 175^{ao}, 176 fig., 185, 186, 194ⁱ, 2, 196^{is}, 20, 227er, 233^{is}, 15, 234er, 236^{ao}, 27, 40, 237er, 248er, 249er, 29, 250er, 28, 251^{ao}, 258^{ao}, 259er, 29, 265^{ao}, 267ⁱ, 2, 4, 268^{is}, 12, 269^{is}, 15, 270^{is}, 22-24, 27, 271er, 30, 32, 24, 289^{ri}, 292°, 6, 300, 303^{is}, 307^{ao}, 40, 314^{ao}, 320^{ao}, 324, 330^r, 8, 332^{io}, 21, 333^{ao}, 334er, 30, 335^{ri}, 342^{io}, 347^{ao}, 350ⁱ, 351^r, 353^{ia}, 354^{ao}, 357ⁱ, 361^a, 374er, 375, 380, 381ⁱ, 382, 386, 387, 399, 400, 404, 407.

Kompagni: II 15, 16^a, 4, 17^a, 8, 20^{ao}, 27, 21^{ao}, 50, 50ⁱ, 51 fig., 66 fig., 122 fig., 135^{ao}, 375.

Kompanskab: II 267ⁱ.

Selskab: II 31, 9^{ao}, 15 fig., 131^a, 10, 12, 132^{is}, 133^{is}, 24, 134^{ao}, 27, 135^{ao}, 149^{ao}, 28, 240^{io}, 357^{ia}.

Samfund: II 163°.

Convivium: II 1.

Confraternitas: II 1.

Societas: II 49, 83.

Amp, Æmmet, Embed: se under Haandværkergilder.

V. Medlemmer.

Medlemmernes Navne indføres i (og udslettes af) en Bog, et Register: 213, 227er, 437ⁱ, 526^a, 527^s, 10, 581er, 615, 652, 723; — Medlemmet skal selv indføre det: 499^a; — særlig Bog (Register) for afdøde Medlemmer: 167^a, 615, 652.

Medlemsfortegnelser: 107 fig., 131 fig., 213, 220 fig., 275 fig., 313 fig., 345 fig., 353, 364 fig., 451 fig., 483 fig., 552 fig., 582 fig., 652 fig., 723 fig.; II 9 fig.; — særlig over afdøde Medlemmer: 167^a, 187 fig., 298 fig., 447 fig., 458 fig., 703 fig.; II 272 fig.

Begjæring om at blive Medlem: 691, 891, 305er, 579^{io}, 707^s, 746^a; — se Æskning under Haandværkergilder.

Et undersøgende Udvalg: 184^{io}, 707^s, 739^{is}, 746^a; — Gildet undersøger ved tre »drincken»: 530°.

Optagelsen maa ske enstemmigt: 691, 891, 305er, 491°, 739^{is}, 766^{io}; — ved et Flertal: 480er, 498ⁱ; — ved Udvalget: 184^{io}, 707^s, 746^a.

Medlemmet maa være:

ægtefødt: 530°; — se videre om denne og de øvrige Betingelser under Haandværkergilder.

idonea persona, discretus: 691, 102^s.

- bekvem, kvem og nyttig, nyttig, værdig, ærlig, fredesom og god: 891, 18410, 5309, 57910, 7211, 73911, 76510, 7981.
- uberygtet, sine infamia, ærendfast o. s. v.: 691, 891, 4981, 52710.
- 6189, 7071, 7211, 7461, 7712, 7981; II 4399.
- ikke uddreven af andre Gilder: 56729, 6182.
- forligt med Gildets Brødre: 3579, 50019, 5264, 5614.
- stille Borgen: 2431, 30529, 48029, 4907, 4918, 4999, 2, 7079, 73911, 7469, 76610.
- aflægge Ed eller Løfte: 691, 891, 3561, 4907, 4999, 6184, 684, 7711, 7929, 7982; II 4391; — sværge over Lys eller med Lys i Haanden: 6649; II 1522; — sorne Brødre (conjurati): 2944, 47, 3049, 4229, 99, 4340, 42, 5329, 5429-41, 6629, 20, 7942, 44.
- yde lgang (introitus): frivillig: 4671; — Penge: 5, 1449, 2949, 699, 1029, 1831, 2431, 2541, 26729, 343, 35114, 3561, 407 flg., 418, 420, 424, 429, 4382, 465, 47711, 48029, 24, 4907, 4999, 2, 5264, 5362, 6184, 6252, 650, 7074, 7149, 7372, 7464, 7649, 76619, 7711, 7729, 7981; II 4391, 44219; — Vox: 1440, 17640, 1831, 2431, 30419, 3111, 4311, 4574, 47711, 48029, 24, 5612, 6184, 7074, 7372, 7464, 7642, 76619, 7711, 7722; — Skaale: 1651, 2431, 7074, 7464; — Korn: 7372, 7649; — Øl: 1029, 4311, 5612; — Kost (Maaltid): 35114, 3561, 48029, 24, 7642, 7929, 7981.
- indlyses: 1484; II 3001, 30319, 3101, 31211, 3161, 31914.
- Bestemt Medlemsantal: 1831, 18411, 18519; — se videre under Gejstlighedens Gilder, Købmandsgilder, Haandværkergilder.
- Knyttede til et bestemt Sted. Bispedømme: 4229, 27, 5321, 27, 618, 10, 7849, 7949, 9829, 9941; — Provincia: 1712; — Sogn: 1712, 249, 257; II 2712; — Øen Nordstrand: 4982; — dog nævnes: fremmed Broder 2840; — Landboer, rurenses, i Bygilder: 4029, 5129, 6429, 692, 892; — Medlrm i og udfr. Odense: 4684; — se videre under »Gjæster, Fremmede«.
- Knyttede til en bestemt Kreds. Hoftjenere: 215; — se videre under Gejstlighedens, Købmændenes og Haandværkernes Gilder.
- Udelukkede. Bagere: 4341, 6640, 8640, 88; — jfr. Lægfolk under »Gejstlighedens Gilder«; se Kvinder under »Søstre«; se Tyende under »Gjæster, Fremmede; Børn; Tyende«.

VI. Gildehuset.

- Gilder eje Hus: 15, 177, 182, 192, 222, 270, 272, 5349, 555, 557, 612, 628, 7324, 760, 783, 787, 788, 804.
- Gilder bygge: 5, 127, 212, 557, 634, 635, 636, 639, 641, 642, 650, 804; II 386.
- Gildehus (domus convivii): 1129, 1220, 227, 2724, 2829, 33, 3812, 10, 2920, 4029, 4912, 5016, 20, 5122, 55, 6212, 6319, 29, 6429, 692, 717, 7524, 7629, 29, 7720-22, 909, 912, 9527, 9629, 24, 9727, 20-22, 10520, 1640, 7, 1664, 167, 170, 17210, 17420, 20, 17520, 24, 20, 17740, 40, 218, 24519, 24627, 21, 22, 4409, 44419, 4589, 485, 5623, 56524, 62012, 62629, 641, 646, 647, 70912, 71029, 20, 74812.

749²⁵, 25, 7524, 775¹⁸, 778²⁰, 800¹¹; II 137¹⁰, 146⁰, 1634, 8, 1641¹, 10, 14, 171²¹, 2041, 2061⁵, 208²⁵, 209²⁷, 20, 212⁴⁰, 213⁴⁰, 20, 215⁸¹, 224¹⁵, 228²⁰, 40, 234¹⁰, 235⁸¹, 20, 23744, 40, 24717, 271³⁰, 24, 272²⁰, 303¹⁵, 10, 31211, 10, 31914, 10, 42410, 10, 14, 426²⁰, 42710.

Gildegaard, i Betydn. af Gildehus: 7741¹⁴, 7751⁰.

Lavshus: 22614, 2444, 631, 551, 7161⁰, 10, 717²⁰, 71841, 71940, 720⁰, 7521, 7531⁰, 10, 14, 7541⁰, 755²⁴, 7811, 787, 7921⁰, 7931⁰-10, 21; II 321⁰, 3324, 127²⁰, 21, 159⁰, 236²⁰, 258²³, 24, 2631⁰, 20, 265²⁰, 3031⁵, 31317, 320²⁰, 330⁰, 10, 338⁴⁰, 47, 40, 37314, 10, 17, 387.

Broderskabshus: 7671⁰.

Selskabshus: II 133²⁴, 135²⁰.

Kompagnihus, se under Kjøbmandsgilder.

Kalenteus, domus calendarum, domus capituli, se under Gejstlighedens Gilder (S. 545).

Huset er ikke altid Gildets. Nævnes kun som Hus: 177, 1941, 8, 2441, 3121⁰, 425; II 54²⁰, 92²⁰, 93²⁰, 117²⁰, 4271⁰; — udpeges af Oldermænd: 4331⁰, 4394 jfr. II 135⁴⁰; — er Oldermændens eller en Broders: 161, 230, 325, 482²⁰, 551, 736, 7401⁰, 7411⁰, 752, 75311, 762; II 29, 129, 19617, 236⁴⁰, 326, 351⁰, 377⁰, 377; 443²⁰; — Raadhuset: 217, 450, 454; — domus calendarum: 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403.

Tag 536; Tækning: 635; — Loft: 648, 649.

Salen: 169, 7161⁰, 20, 718²⁰.

Stue (stupa): 1647, 1721⁰, 272, 736, 762; II 294²⁰; — stoffue oc bure: 218; — camera: 272.

Forstue: II 3301⁰.

Fremhus: 626²⁰.

Framgulv: 7531⁰.

Kjælder: 247²¹, 5371⁰, 626²⁰, 647, 649.

Vindue: 631.

Bord (tafel, mensa): 270, 271, 4791⁰, 494²⁰, 5011⁰, 531²⁰, 565²⁷, 7681⁰; II 127²⁰, 20, 17117, 223⁰, 22517, 229²¹, 232⁰, 294²¹; — staa for høje Bord: 1674; — (?) tabula: 40²⁰, 41²⁰, 52²⁰, 65²¹, 77²⁰.

Dug (tafellaken): 247²⁰, 275.

Bænk: 1220, 1347, 55, 1651, 58011, 6211⁰, 626²⁴, 627²⁴, 631, 7091⁰, 71127, 20, 715⁰, 7471⁰, 749²⁷, 750²⁰, 753⁰, 755²⁷; II 19²¹, 139²⁷, 17811, 1961⁰, 33117.

Gavlbenk: II 2061⁰.

Forsæde: 627²⁴; II 2061⁰, 33117.

Søsterbenk: II 1961⁰.

Stol: 1220, 547, 567²⁰ (skal formentlig være »skol« d. e. Skaal: 1651); — (Stol d. e. Gildets Myndighed: 707⁰, 712²⁰, 27, 746²; II 205⁰). — Stol, hvorpaa Oltønden ligger: II 126²⁰, 135⁴⁰, 220²⁰).

Skammel: 105²⁰.

Hynde: II 2061⁰.

Gaard (curia, area, hof, haue): 1220, 227, 67, 717, 76²⁰, 916, 96²⁴, 1647, 1721⁰, 194²⁰, 22614, 246²⁰, 3121⁰, 444²⁰, 458⁰, 5311⁰, 562⁰, 5801⁰, 646, 7091⁰, 710²⁰, 20, 711²⁰, 71617, 10, 20, 717²⁷, 20, 20, 71841, 7194⁰, 720²⁰, 7481⁰,

749²⁰, 20, 20, 792¹², 793¹², 14, 12, 19, 21, 800¹¹; II 127²¹, 135⁴⁸, 137¹⁰, 146⁸, 159⁸, 17, 209²⁸, 213⁴⁸, 215⁶¹, 224¹², 228²⁰, 40, 234¹², 235²¹, 28, 303¹², 312¹², 319¹⁶, 338⁴⁰, 50, 373¹⁴, 12, 17, 424¹⁰, 12, 426²⁸, 427¹⁰, 12.

Plankeværk: 634; — hakelwerk: 160, 550.

Gildehuset kaldes taberna convivalis: 534⁸; — dér holdes Møder og Drikkelag: 270, 732⁴; — lejes ud til Bryllup og Værtskab: 631, 719⁴⁰, 722², 4.

Prydes og redes: 69⁸, 90⁸, 166⁴, 244², 708⁷, 747⁷; II 206¹²; — en Pappegøje eller Due af Sølv hænger i Salen: 169; — et Helgenbillede staar i den: 722².

Oplyses: 170, 177⁴⁰, 621²⁰, 21, 708⁷, 741¹², 747⁷, 767¹²; II 206¹²; — Lysene indbringes med en vis Højtidelighed: 1631, 170, 174²², 175²²; — Lysens Antændelse har Betydning: 38 Anm. 1; — Lysekrone: 566²¹; — Tralysstager: 546; — se forøvrigt om Lys under Medlemmer (sværge over Lys, indlyses) ovfr. S. 528; Gildernes Embedsmænd (Skaffer, Lysepasserske) ndfr. S. 533, Gejstlighedens Gilder (Lys ved Begravelser, Procession) ndfr. S. 546, 549.

Opvarmes (ildes): 170, 177⁴⁰, 621²⁰, 741¹², 767¹²; — Ild: 620¹²; II 191², 146⁷; Kjedel hænges over: 381², 491², 621²; — Brændsel. Ved: II 206¹²; Holt: 198; furinge: 206, 207; — Kul: 198, 621²¹, 638, 708⁷, 747⁷; II 206¹²; — Ildpande (sartago ignis): 230, 270, 271; — Ildrist (branthrode): 207 jfr. II 344²².

VII. Gildernes Embedsmænd.

Embed (Bestilling i Gildet): 248²⁰; II 207¹⁷.

Embedsmænd i Gildet: 245¹², 246²², 247²², 248⁴⁸, 21; — magistrati convivii: 177¹⁴.

Almindelige Gilder.

Senes: 18, 33, 35, 45, 58.

Seniores: 33, 42²⁶, 43⁴¹, 48, 53²⁶, 54⁴², 61², 66⁴⁰, 41, 78⁴¹, 80⁴²; — Senior: 37⁷, 11, 38¹², 41²², 48⁷, 49¹², 52²², 55, 61⁷, 62¹², 75²⁰, 102², 103¹²; II 427¹⁴, 16, 428¹⁷.

Senatores: 232; — Senator: 41²⁰, 44⁴², 63²⁰, 64²², 65²², 20, 69², 71⁷, 8, 73¹², 77²⁰, 80⁴², 81²¹, 87, 101, 103¹², 20, 129, 171², 2, 172¹², 173¹², 20, 22, 174²², 21, 175²², 177⁴⁷, 180, 192, 223, 233; II 426.

Aaldinger: 43⁴¹, 42, 80⁴².

Oldermænd (aldermæn, aldermanni, oldermannen): 12²², 18, 33, 54⁴², 66⁴¹, 98⁴⁰, 131¹¹, 156, 222, 237, 242, 259.

Olderlude (olderleuthe): 126, 127, 157, 158, 184⁴, 8, 12, 185¹², 186¹², 22-24, 187²⁰, 194², 195¹², 224, 224¹, 225², 2, 7, 226², 12, 227²¹, 228²², 22, 229²², 238, 254⁷, 255¹⁰.

2 Oldermænd: 126, 127, 177, 178, 222, 224, 228²²; — 3 Oldermænd: 237.

Oldermænd: 8², 9², 14, 127²², 20, 241², 25²², 26²⁷, 28⁴¹, 42, 31²², 67⁴², 67, 90², 91², 92², 95¹², 100⁴⁷, 127, 165⁴, 167⁴, 168, 195¹², 14, 225², 4, 2, 226¹², 245², 245¹², 17, 20, 246²⁴, 247⁴⁴, 42, 248⁴², 255, 257; II 424¹⁴, 12, 17.

Forstandere 253, 260; — 2 Forstandere: 158, 181, 201; — 4 Forstandere: 185¹²; — Forstander: 201, 202, 223

Bisidder: 122, 224.

Stolsbrødre: 267⁷, 31²², 156, 224 Anm. 2, 242, 248¹⁰, 259; — 2 Stolsbrødre: 29⁴², 34, 158; — 3 Stolsbrødre: 130; — Stolsbroder: 138⁷, 42, 159, 166²⁻⁴, 167², 168, 172¹², 173²⁰, 175²², 244⁴, 6, 245¹², 247⁴⁴.

Lensmænd: 236, 255, 258.

Curator: 223 (jfr. II 426).

Provisores: 232, 233.

Skørsmænd: 222, 223.

Skriver: 39²¹, 44⁴², 80⁴², 103¹², 167⁴, 2, 169, 170, 171², 2, 225² (39²¹ jfr. 51²¹ og 64²² viser, at Skrивerens oprindelig var en gejstlig Mand; jfr. 169).

Præpositus, Skraaherre, Skraaprovst, Skraaprest, se Gejstligt i de verdslige Gilder, ndfr. S. 549.

Skjænker: 226¹²; — jfr. 167², 247²².

Gerdemænd: 27²⁴, 62¹⁴; — Gerdebrødre: 165², 166²⁻², 167², 170, 244⁴, 247⁴², 44; II 424¹⁴; — fire og fire tjene: 14²², 107; jfr. 118, 167².

Tøndesøster: 170; II 444; — Tøndebrøder: II 444.

Procuratores: 27²⁴; — Præparatorer: 69², 1024, 105²²; — Fratres ministrantes: 170.

Dén: 248²¹.

Den sidst i Gildet indtraadte: 185¹².

Tjener. Famulus: 71²; — Minister: 105²²; — Servitores: 130⁰; — Bud: 131¹⁰, 144 (jfr. 129), 225², 226².

Gejstlighedens Gilder.

Senator: 264², 2, 4, 265², 2, 9, 266¹², 267¹², 22, 22, 268²⁰, 269, 304¹², 305²⁰, 305, 345, 365(?), 489², 490²⁻⁷, 491¹⁰, 12, 492¹⁴, 493²¹, 494²², 22, 495²⁰, 496²¹⁻²², 22, 22; — Senatores: 497²⁰.

Oldermænd: 309, 327, 329, 361, 362, 432⁰, 433¹², 12, 21, 434²¹, 434, 471, 511, 517; — Oldermænd: 512; — Olderlude: 312², 12, 313¹⁷; — 2 Oldermænd: 343.

Forstander: 310, 326, 337, 353, 509; — Forstandere: 329, 441², 443¹², 12, 444¹²⁻²¹, 445²², 450, 454, 485; — 2 Forstandere: 485; — 3 Forstandere: 444²¹, 454—55.

Formyndere: 454.

Præpositus: 476⁴⁻⁶, 477⁷⁻¹¹, 478¹²⁻¹⁴, 479¹², 480²⁷, 22, 481²⁰, 482²², 22, 484, 513, 520; — Probst: 515.

Prior: 307, 308, 351¹², 356, 357²⁻², 350²¹, 361²⁰, 379, 403, 421, 457², 458², 485, 508.

Decanus: 486, 498, 499⁴, 2-2, 500¹⁰, 12, 501¹⁷, 502²⁴, 503²¹⁻²², 504²², 505²², 506⁴⁴, 42, 42, 50, 507²², 22.

Assessores: 264², 4, 265², 2-2, 266¹², 267¹², 22-22, 489², 490²⁻², 494²⁴, 496²² (»senatoribus« fejlagtigt for »assessoribus«).

Procuratores: 474, 477¹¹, 12, 478¹², 12, 12, 482²⁰, 485, 521.

Diffinitores: 499², 2, 500¹⁰, 501¹⁷, 502²⁷, 503²¹⁻²², 506²⁰, 507²².

Præceptor: 491¹², 493²¹, 494²⁴, 495²⁰, 20.

Curatus convivarum: 364, 379.

Stolsbrødre: 263, 326, 327, 362, 402, 485.

Lectores: 504³⁶, 505⁴⁴.

Hostiarius et pincerna: 350¹⁰, 358¹³.

Gerdebrødre: 401, 402, 403.

Dapifer: 501²¹.

Yngste Broder: 350¹⁰, 358¹³, 477¹³, 491¹¹, 495²⁶, 501¹²; — 4 yngste: 481²⁸; — Penultimi: 491¹¹.

Regentes: 491¹¹, 502²⁴, 504³⁶, 506⁴⁴, 47.

Ministrantes: 502²⁴.

Tjener. Minister: 266¹⁷, 302¹, 478¹⁴, 479²⁰, 480²⁸, 481²¹, 482²⁶, 30, 506⁴⁷; — Nuncius: 500¹³; — Kok: 268, 297, 495²⁷; — Kjælderknegt: 313¹⁴; — Portner: 371, 374.

Kjøbmandsgilder.

Senator: 541; — Senatores: 546.

Provisores: 526⁴, 527⁷, 8, 528, 547.

Olderlude: 529⁸, 8, 530¹⁰, 13, 531¹⁷, 23, 536⁸, 537⁷, 13, 13, 538¹⁷, 13, 24, 539²⁶, 27, 28, 546, 550, 578², 4, 2, 7, 579¹¹, 13, 580²², 20, 581²⁵, 26, 23, 20, 582²⁷; II 441¹⁴, 443²¹.

Oldermænd: 545, 549, 616, 628, 717²⁴, 721²¹, 760, 771¹, 789; II 439¹; — 2 Oldermænd: 533, 733, 786, 801; — 3 Oldermænd: 537⁷, 733.

Oldermænd: 532²⁰, 560, 562⁷, 12, 563¹³, 18, 565²⁶, 566²¹, 581²⁶, 714¹, 2, 715⁹, 2, 13, 716²¹, 23, 717²⁶, 20, 22, 718²³, 22, 27, 44, 719⁴⁶, 47, 50, 737², 738⁴, 7, 739¹¹, 741¹², 17, 742¹⁸, 21, 743²¹, 24, 758, 759, 763², 764³, 4, 765⁷, 8, 10, 768¹⁷, 17, 769, 773¹⁰, 774¹³, 775¹⁰, 13, 776²¹, 778²⁶, 779²¹, 22, 781⁴, 782⁴, 784, 785, 787, 790², 791⁷, 8, 792⁸, 793²⁰, 794²², 795²¹, 22, 796²⁸, 28, 798², 799², 800; II 443²¹.

Forstandere (2): 617¹, 730, 756.

Lensmænd: 708⁸, 741¹⁷, 742¹⁸, 13, 21, 743²¹, 22, 765⁷, 8, 768¹⁷, 771¹, 774¹³, 775¹⁵, 779²¹, 785.

Stolsbrødre: 545, 546, 549, 550, 552, 652, 742²¹, 757, 758, 791¹, 7, 792⁸, 793²⁰, 795²¹.

Assessores: 541, 546.

Bisidder: 791⁸, 7.

Skraaherre: 800; — se «Gejstligt i de verdslige Gilder», ndfr. S. 549.

Skriver: 565²⁶, 579⁹, 616, 624²⁸, 660, 661, 753⁸, 768¹³; — Lavs-
skrifer: 720²⁷.

Skaffer: 563¹³, 565²⁶, 566²¹, 567⁴¹, 568⁴⁸, 616, 617¹, 618⁴, 621¹⁷, 13, 21, 622²⁴, 623²⁵, 26, 624²⁷, 28, 626²⁸, 22, 628, 631, 632, 633, 635, 636, 640, 645, 646, 649, 650, 651, 652, 663, 667, 684, 687, 688, 690, 692, 695, 701, 707², 709¹², 14, 711²⁸, 746², 748¹², 14, 750²⁹, 752¹, 753⁸, 10.

Skjænker: 538²², 539²⁶, 567⁴¹, 579¹², 580²⁰, 624²⁸, 717²⁸; jfr. 532²², 716²⁰, 794²⁷; — 2 Skjænkere: 538²².

Pincernæ: 527⁸.

Yngst Medlem: 740¹⁴, 766¹⁴; II 443²¹.

Tjener. Den (diegen): 710¹⁰, 748¹²; — Knecht: 538¹³; — Lavs-
foged: 722⁴.

Haandværkerlav.

Senator: II 48; — Senatores: II 1.

Olderlode: II 451, 462, 6, 479, 10, 19, 19, 4814, 12, 6924, 851, 862, 8, 878, 8814, 9024, 9329, 40, 9445, 46, 9555, 9651, 28, 9902, 69, 100, 101, 10519, 10727, 28, 10820, 10928, 27, 11247, 112, 15629, 21914, 22024, 27718, 27929, 29, 28024, 27, 282, 283, 34318-18, 34629-31, 22, 34823, 378, 379, 4142, 4, 41512, 12, 14, 417, 20-25, 41828, 41931, 35, 42029, 42140, 48, 48.

Oldermænd: II 31, 721, 14, 6117, 18, 21, 22, 6225, 631, 2, 642, 679, 727, 7310, 12, 14, 7419, 20, 22, 7522, 20, 76, 771-3, 8212, 14, 17-18, 1151, 4, 1162, 2, 19, 11721, 11822, 23, 25, 27, 28, 11921, 22, 119, 1218, 1232, 1247, 12728, 15311, 188, 189, 200, 201, 2879, 11, 28819, 28926, 26, 29029-29, 2932, 296, 2972, 32240, 324, 33220, 33429, 33521, 20, 33627, 40, 33746, 400; — 2 Oldermænd: 662, 122, 27718, 282, 292, 2932, 3418, 9, 376, 386, 399, 400, 4142.

Oldermænd: II 312, 4, 9, 3219, 19, 3322, 27, 27, 4229, 608, 662, 6710, 818, 862, 9341, 10622, 10928, 11044, 1204, 12627, 12720, 12828, 128, 129, 1317, 1372, 13926, 14727, 14827, 15144, 1581, 1592, 7, 16015, 16, 19, 16129, 25, 24, 1622, 16410, 13, 18, 1692, 17012, 17114, 20, 17222, 24, 20, 17322, 27, 28, 17521, 28, 1761, 17810, 12, 17922, 18024, 27, 18240, 183, 191, 19514, 19727, 27, 19828, 2041, 2, 2052, 20612, 18, 20717, 20824, 25, 20927, 31, 22, 21022, 21140-42, 21225, 47, 21346, 23, 21424-26, 21544, 2231, 22414, 22518, 21, 22720, 22, 22, 22844, 22940, 48, 2326, 23311, 23422, 24, 23526, 27, 24, 23626, 40, 41, 2402, 4, 2, 10, 24112, 12, 24824, 24921, 25028, 28, 25129, 2532, 9, 25511, 25720, 2622, 7, 12, 26312, 19, 21, 22, 26422, 26522, 26, 26810, 11, 26914, 27020, 25, 27120, 21, 27227, 272, 28028, 3012, 30311, 30417-19, 30524, 28, 30740, 30842-42, 30920, 3119, 3124, 31324, 31422, 22, 31526, 3174, 31912, 17, 19, 32021, 27, 32122, 24, 32227, 326, 327, 3302, 33112, 33328, 33429, 33629, 33742, 42, 33842, 3501, 2, 3512, 35212, 35317-19, 35419, 21, 22, 3562, 35712, 35812-19, 3592, 36329, 22, 22, 36422, 20, 36522, 22, 36842, 20, 3702, 2, 3722, 8, 11, 37317, 19, 37422, 22, 376, 377, 387, 3902, 407, 4142, 41612, 41724, 42027, 42412, 17.

Forstandere: II 612, 16, 722, 15, 164, 174, 9927, 100, 112, 200, 2961; — 2 Forstandere: II 612; — Forstander: 183.

Lensmand: II 13819, 13929, 20, 191, 2231, 22414, 22515, 21, 22720, 22, 22, 22948, 23424, 23526, 27, 25129, 30927, 20, 31422, 22, 32122, 32227, 387, 406.

Schürmann: II 19514, 19727.

Stolsbrødre: II 11, 15, 1372, 1581, 1592, 16012, 16, 19, 17224, 20, 17322, 17521, 22, 17812, 17922, 18240, 204, 20612, 20717, 21022, 21227, 21312, 21424, 22, 24921, 27021, 272, 2961, 2972, 3501, 3512, 35317, 18, 35421, 3702, 2, 3722, 11, 37317, 37422, 22, 400; — 2 Stolsbrødre: 20612.

Bisidder: II 3711, 12, 4421, 14827, 2741, 299, 325, 34629, 3592, 3602, 36429, 36641, 36820, 3722; jfr. 279, 2812, 4020, 4220, 9340, 9621, 2051, 3522, 35812, 4142; — den af Raadet sendte Bisidder kaldes Oldermænd: II 4229, 851, 862, 9520.

Værkmester (warkmester): II 251, 262, 272, 9, 2812, 14, 341, 352, 362, 7, 391-2, 402, 10, 4112, 12, 4212, 100, 112.

Synemænd: II 2961.

Skraapæst, se ndfr. S. 549.

Skriver: II 12, 129, 281(?).

Skaffer II: 721, 822, 26, 27, 941, 186, 12, 1921, 2027, 2122, 21-23, 25, 2228,

46, 41, 46, 3, 4710, 12, 4814, 50a, 514, 6, 5211, 16, 5317, 18, 20, 31, 5425, 27, 28, 5521, 5623, 5741, 11823, 23, 27, 28, 30, 11931, 32, 1236, 1247, 12512, 17, 19, 12623, 21, 12723, 12826, 128, 1314-6, 8, 10, 12, 13214, 13421, 24, 26, 27, 13523, 1454, 3, 1464, 9, 14719, 20, 22, 14920, 15020, 41, 15144, 27719, 20-22, 27822, 27920, 20, 28141, 2922-7, 2932, 10, 12, 29423, 25, 27; — 2 Skaffere: II 2220, 5627, 27712; — Overskaffer: II 512, 5627, 28, 5722; — Underskaffer: II 5628.

Skjænker: II 720, 5212; jfr. 406, 1372, 20612, 22022, 22844, 2311, 24821, 27822, 3018, 3114, 3174, 37312.

Yngst Medlem: II 722, 2814, 369, 3710, 11, 392, 402, 602, 7312, 13922, 1532, 16017, 18021, 1942, 19727, 20612, 22022, 22841, 2311, 24821, 25920, 26217, 27822, 27920, 3012, 3114, 3174, 35421, 3702; — 2 Næstyingste: II 22022 jfr. 34621; — 4 Yngste: II 20712.

Tjener. Den (dieghen, degen, degn, den): II 1372, 16522, 17222, 18022, 20612; — Bud (bade): II 5622, 28, 602, 33722, 41512.

VIII. Hvem gav Skraaerne; Skraaernes Navne.

Sædvane. Traditio: 4321, 5422, 6640, 8042; — Antiqua consuetudo: 692, 702, 87, 1302, 784; — ex antiquis statutis: 248; — gammel Sædvane: 902, 62223, 22, 62422, 62621, 24, 649, 733, 734, 755, 77720, 79522; II 115, 11712, 238, 28812, 17, 3012, 3174, 384; — na older wysze: 253; II 45, 36727, 44212; — af Arild: 757; II 1401, 14312, 238, 325; — af Alder: 734; II 113; — van oldens her: II 7022, 24, 34822; — som før gjort: 76922; II 720, 467, 1362, 3821, 394; — olde rechticheit: II 864; — amptes sede unde woenheit: II 4712, 4812.

Senes olim invenerunt: 18, 33, 35, 45, 58; — Forfædre have optaget: 20; — Seniores, qui dicuntur aaldinger, statuerunt: 4321, 42, 5422, 6641, 8042; — Gode Mænd forudm digtet: 736, 762.

Oldermænd: 18, 4226, 5322, 612, 7841, 9840, 533.

Oldermænd og alle Brødre: 6742, 101, 498; II 15144, 21524; — Embedsmænd og alle Brødre: 616; II 15.

Oldermænd og en Del Brødre: 18512, 22822, 77512; — Embedsmænd og en Del Brødre: 24842, 26722.

Alle Brødre: 165, 166, 167, 168, 18722, 19512, 22927, 264, 267, 333, 343, 36022, 456, 4761, 4, 48222, 48341, 488, 50222, 54022, 27, 40, 552, 56741, 56842, 577, 58222, 27, 736, 752, 75422, 762, 76611, 790; II 50, 128, 129, 145, 14822; — Alle Brødre og et Udvalg: 17722.

Et Udvalg: 1302, 19410, 46911, 5782, 62327, 635-36, 642-43, 644; II 14021.

Consensu communi: 8121, 10047, 36022, 456.

Byfoged, Borgemester og Raad, se ndfr. S. 537, 538.

Konge, se ndfr. S. 539.

Biskop, se ndfr. S. 541.

Skraa (Skra, schra, schrage): 7, 2721, 35, 4022, 5122, 6422, 6642, 68, 812, 84, 88, 89, 10047, 16512, 193, 6184, 62044, 62117, 62322, 22, 62522, 21, 641, 644, 646, 647, 648, 649, 650, 714, 736, 74427, 744, 745, 751, 755,

762, 763, 766¹⁰, 769, 790, 792⁸, 797⁴⁰, 801; II 614, 7¹⁰, 8¹⁰, 14, 31, 33, 62²⁰, 64⁴, 75²⁷, 78⁸, 83²⁰, 123², 126²⁰, 128, 129, 130, 136, 139²⁰, 140¹¹, 140, 144, 148²⁰, 152, 156²⁰, 22, 157, 166, 167, 175, 181, 182, 193, 198²⁰, 203, 204, 215²⁰, 22, 221, 222, 223, 227²⁰, 230, 234²⁴, 237⁴⁰, 237, 238, 243, 261, 266, 279, 281, 290, 292, 292¹, 297¹, 299, 300, 310, 315, 316, 323, 323—24, 324, 326, 327¹, 327, 329, 338, 339, 340, 349, 354²⁰, 355²⁰, 355, 358, 363²⁰, 364²⁷, 28, 30, 369, 370¹, 374²², 22, 394, 397²⁰, 423.

Skrift: II 144, 157.

Statuta (Statutum): 18, 20, 33, 43⁴⁰, 53²⁰, 61⁸, 66⁴¹, 68, 81¹¹, 84, 88, 89, 89¹, 100⁴⁷, 101, 163, 223, 243, 263, 302, 305²⁰, 356, 360, 437, 456, 476, 483⁴¹, 487, 488, 616, 618⁴, 623²⁷, 713, 736, 762, 801; II 62²⁰, 62, 65, 75²⁷, 75, 78⁸, 83²⁰, 290, 297, 368¹⁰, 423, 426²⁰, 426.

Artikler: 165, 187²⁰, 224, 228²², 253, 349, 434, 443, 466, 469¹¹, 498, 712, 731, 732, 734, 744²⁰, 751, 755, 757, 763, 769, 771¹, 780, 797⁴⁰, 798, 801, 802; II 31, 481⁴, 48, 59, 62²⁰, 63, 64⁴, 71, 75²⁷, 76, 78⁸, 78, 79, 83²⁰, 112, 113, 120, 143¹⁸, 168, 175, 176, 182, 216, 221, 285, 290, 297¹, 300, 310, 315, 323, 324, 327¹, 338, 339, 347, 349, 355²⁰, 358, 368, 439¹.

Lov: 13⁴⁰, 20, 27²¹, 92⁷, 96²⁰, 97²⁰, 99⁴⁰; II 123, 138¹⁰, 323.

Lex: 33, 43⁴¹, 45, 54⁴², 55, 58, 63²⁰, 72⁸, 76²⁷, 77²⁰, 163, 223; II 426.

Gesette: 194¹⁰; II 439¹.

Ret: II 20²⁰, 123, 426²⁰; — Jura: 101.

Constitutiones: 264, 467²⁰, 488.

Ordinationes: 356, 360.

Underskeningæ: 466.

Vedertagæ: 469²⁰.

Forord: II 168, 176 jfr. 188.

Ord: 751; II 300, 315, 323, 324, 327¹, 338, 339.

Punkter: 163, 755, 780; II 216, 300, 310, 315, 323, 324, 327, 338, 339, 349, 355²⁰, 358.

Stykker (stucke): 9²⁰, 187²⁰, 224, 228²², 443; II 24, 481⁴, 48, 216, 221, 439¹.

Vilkaar: 130⁸, 9, 131¹¹, 227²⁰, 228²⁷, 28, 28, 28, 312⁸, 431, 466, 469²⁰, 11, 552, 560, 577, 578²⁰, 579⁷, 2, 581²⁷, 20—28, 617, 623²⁰, 624²⁰, 731, 733, 736, 739¹¹, 744²⁰, 745, 751, 766¹⁰, 769, 798; II 14, 174, 24, 25, 34, 56²⁰, 59, 62²⁰, 63, 64⁴, 71, 75²⁷, 76, 78⁸, 78, 79, 83²⁰, 85, 85¹, 99—100, 101, 101¹, 112, 113, 120, 130, 145, 145⁸, 152, 152⁴, 155²⁰, 156²⁰, 224¹⁰, 233¹⁰, 266, 279, 285, 290, 297¹, 368²², 368, 414⁸, 415¹⁰.

Vide: 431, 469²⁰, 11, 617, 623²⁰, 624²⁰, 745.

Brøde: 752.

Skikkelse: II 175, 182, 399; — Schickinge: II 415¹⁴.

Forskjel: II 24.

Beleuinge: II 193, 361¹⁴, 362²⁷, 363²⁰, 414⁸, 415¹⁴, 16.

Privilegier: 81²¹, 100⁴⁷, 734, 757, 770, 771¹, 772⁴, 780, 783, 803;

II 121⁴, 7, 142, 143, 184, 252, 295, 298, 324, 349, 355, 359, 380, 382, 397²⁰, 398, 399.

Friheder: 770, 772^a, 780, 783; II 85, 101, 112, 142, 177^a, 184, 229^{aa}, 252, 298, 316, 368^{aa}, 380, 382, 894, 398.

Retligheder (recliticheit): 193; II 25, 34, 65, 85, 85¹, 101, 101¹, 340, 359, 368^{aa}.

Naader: II 295, 380.

Herlighed: II 359.

IX. Byen.

Byens Vaaben (Mærke, Tegn): II 254^a, 392, 395, 396^a, 398^a, 402^a, 4; — Segl, se ovfr. S. 524.

Byens Mark: 796^{aa}, 30 (Tørveskjaer, Ler- og Sandgravning dér); — Lund: 643; — Tegllade: 796^{ai}; — Mølle: 796^{ai}, jfr. 152^a; — Stad og Stadgebiet: II 359¹; — Læbælte: II 303^{1a}, 312^{1a}, 319^{1a}, 327¹.

Byens Port: 124, 126, 196, 330, 331, 332, 343, 372, 614, 634, 668; II 944, 265^{aa}, 440^a; — Grave (Render): 730, 788; II 265^{aa}; — Toldbod: 794^{aa}; II 297^a; — Myntergaard 445^{aa}, 788; — Raadhus: 16, 201, 207, 217, 235, 236, 336, 450, 454, 562^{1a}, 612, 644, 735, 776^{aa}, 81, 790; II 694, 157, 166, 175, 181, 267^a, 297^a, 349, 369, 370^a, 400, 408; — Kag: II 289^{aa}; — Torv (Ting, forum, platea): 413^a, 533^a, 663^a, 784^a, 983^a; 111, 197, 268, 272, 464, 778^{aa}; II 86^a, 120^a, 163^a, 267^a, 268^a, 297^a, 2, 298; — Tingstode (stokke): 222, 785; — Tingbænke: 787; II 297^a; — Tingskammel: II 269^{aa}; — Gade: 181, 194, 246^{aa}, 644, 792^a, 796^{aa}; II 203^a, 722, 1273^a, 1321^a, 215^{aa}, 260, 262^{1a}, 264^{aa}, 268^a, 337^{aa}, 358; — Stræde: 242, 644; — Omløb: 309; — Hegn (thun) langs Gade af Pæle: 550; — Spiltov: 730; — Byklokke: 777^{aa}; — Marked, se ndfr. S. 554; — Strand: 796^{ai}; II 152^a, 262^{1a}.

Grund (Jord, erde, eertryke) inde i Byen: 156, 181, 195, 256, 257; indhegnet: 242; — Jord og Grund, i Længden og i Breden: II 182; — Jord, hvorpaa Huset er faldet ned: II 168; — Byggested: 236; — Gaard (curia) og Grund: 785; II 191; og Egendom: II 200; — Gaard med Huse og Jord (el. Grund): 222, 785; II 191; med Tilliggende i Breden og i Længden: 515, 785, 788; henholdsvis 18¹/₂ og 49 Alen: II 191; med Tilliggende oppe og nede: II 191; — Eng (wisch): 15, 16; — Toft (tocht?): 15, 120, 121, 127, 158, 160-62, 196, 198, 203, 329, 547; — Have: 242; — Humle-Have (hoppen hoff): 15, 16; — Kaalhave el. -gaard 242, 473; — Port: 486; — Gitter til: II 344^{aa}; — Brofjæl: 90^a, II 270^{aa}; — Gaard (= Gaardsplads): II 93^{aa}, 1321^a; — Kirkejord neder i Gaarden: 785; — Herskabsjord: 612; — Kronens øde Jord: 804.

Stenhus: 15, 177, 181, 182, 192, 272, 760, 787, 788; — Hjørnehus: 236 jfr. 758; — Vaaning: 632, 637, 788; 12 Alen bred: II 386; — 2 Loftet højt: 760; II 386; — Adelhus: II 192; — Stald: 777^{aa}; — Lade og Lo: 473; — horreum: 40^{aa}, 51^{aa}, 64^{aa}; — anterior pars domus id est coquina: 40^{aa}, 51^{aa}, 64^{aa}; — Hus og »quist«: 331; — stupa: 40^{aa}, 51^{aa}, 64^{aa}; — Muranker: II 344^{aa}; — Dør: 787; II 191^a; — Vin- due: II 191^a; Vinduesramme: II 345^{aa}; finsteriseren: II 345^{aa}; — Pannel:

II 280_{aa}; — Hus med god Kjøbstadbygning: II 386; — hugge Hus sammen: 631; — Binding: 631; — Spænderum: 760; — muret mellem Stolper: II 386; — tækket med Tegl: 760; — Kalk (cementum): 546, 650, 796_{ai}; — Mursand: 796_{ai}; — Mursten: 546, 548, 627; — Tagsten: 629; — Tagdryp: 787; — Jordkjælder: 760; — Gadebod: II 191; — Tværbod: 159; — Krambod: II 260, 397_a; — Bagerbod (Brødhushus): II 72_b, 152_a, 154_{io}, 21, 155_{at}, 156_{ao}, 21; — Guldmedbod: II 398_a; — Kjødmangerbod: II 1141, 2, 1431_o; — Saltbod: 724, 728; — Skomagerbod: 260; II 174_{aa}, 3021_o, 311_o; — Ølkonebod: II 131_o; — Badstue (Stenstue): 139, 756; — Herberg (hospitium): 41_{aa}, 53_{aa}, 66_{at}, 78_{ao}, 98_{ao}, 4331_a, 778_{at}; II 1241_o; — Taberna: 65_{ai}, 192, 534_a; II 6711; — Kro: 772_a, 7811; II 181, 173_{aa}, 289_{aa}; — Birbenk: II 6711; — Vinkjælder: 720_{ao}; — Horekro: II 191_a; — Boveplads: II 72_a, 1241_o; — »ubekvemmelige Steder»: II 289_{aa}.

Bebyggelsesret: 534_a, 557, 612, 732_a, 804; — Grundafgift (Jordskyld): 535, 557, 783, 786; — Byens Skat og Tynge: 256, 730, 786, 792_a; II 1, 405; — Skattefrihed: 534_a.

In civitate: 41_{aa}, 52_{aa}, 66_{at}, 78_{ao}, 130_a.

Consuetudo civitatis: 272.

Byens Ret (jus civitatis): 30_{aa}, 43_{aa}, 80_{aa}, 100_{aa}, 773_a, 9, 7751_a, 777_{aa}; II 4711, 115_a, 118_{aa}, 159_a, 333_{aa}, 351_a, 4421_a.

Byens Privilegier: 7921_a, 7931_a, 797_{aa}, 797, 80011.

Stadsbog: 328, 612, 797; II 23, 34, 38, 58, 62, 76, 78, 79, 100, 113, 119, 285, 347_{aa}, 368, 384, 388, 391.

Byens Bøger: 235-36; — jfr. Raadets Bog, ndfr. S. 538.

Byting: 222, 237, 257, 473, 756, 776_{ao}, 785, 786; II 133_{ai}, 167, 200, 309_{at}; jfr. II 22411, 2331_a, 3041_o, 3131_o, 320_{ai}; — Ting (placitum): 112_a, 271_a, 371, 41_{ao}, 481, 52_{ao}, 611, 65_{aa}, 74_{ao}, 78_{at}, 85_{ao}, 27, 98_{aa}, 1031_a, 104_{aa}, 557, 5621_a, 776_{ai}, 778_{aa}; eller Stævne: 2311; eller Samtale: 308_a, eller moot: 951_o; eller Synode: 481, 611, 74_{ao}; — Tinghører: II 167; — Tingmand: 787; — Tingsvidne af otte Dannemænd: 222, 473.

Byfoged sidder i Bytinget: 222, 237, 257, 473, 734, 784, 786; II 199; — Vedtager Skraaer: 722_a, 762, 763; II 203, 325, 369; — Har Myndighed paa Næringsomraadet: 781_a, 786; II 2061_a, 297_a, 325, 44111; — Klage for: II 211_{aa}; — Afgift til: II 1691, 209_{aa}; — Særlig Ret: 308_{ai}; — Bydes til Gilder: 166_{ai}, 174_{aa}, 177_a, 205_a; — Medlem af Gilder: 255, 463, 722_a, 724, 725; — jfr. »Vor Byfoged» og »Foged», ndfr. S. 540.

Borgemester: 181, 214, 219, 241, 251, 273, 319, 327-30, 333, 336, 380, 386, 387, 391, 394, 405, 416, 419, 430, 434, 447, 450, 454, 463, 464, 473, 484, 518, 606, 612, 615, 624_{aa}, 657, 658, 667, 704, 723, 729, 756, 758, 761, 762, 786, 789; II 166, 167, 175, 179_{aa}, 181, 189, 198, 201, 291, 325, 405. — Proconsul: 129, 218, 269, 275, 281, 283, 287, 288, 299, 348, 373, 381, 447, 448, 451, 464, 657, 704; II 1, 25. — Indbydes i Gildet: II 166_{ai}, 174_{aa}, 177_a, 205_a; — i Strid med Broder: 640; — Embedsmand i Gildet: 623_{aa}, 631-33, 635-38, 641, 642, 646, 647, 651, 652, 684; — se ovfr. i Navneregisteret »Borgemester» under de forskjellige Byer.

Borgemester og Raad: 802; II 166, 198-200, 211as, 234as, 274, 324, 325, 333as, 349, 369, 382, 383, 389, 392, 398-99, 400, 401, 404, 405, 408, 415as; — B. og Raadmænd: 222, 235, 237, 255, 309, 557, 734, 751.

Raad: 123, 254^a, 328, 452, 612, 624as, 730, 731; II 346as, 359^a, 364as, 389, 422as; — menigt: II 166, 175, 181; jfr. II 198; — siddende: 735; — Raadets Stol: II 85, 99, 101, 112; — siddende Stol: II 40as, 346as.

Raadet, skyde sig for: 776as; II 271^a, 371^a, 411^a, 96as, 148as, 154as, 224as, 233as, 250as, 279as, 306as; — klage for: II 60as, 61as, 18, 72^a, 73as, 74as, 82as, 14, 95as, 160as, 174as, 175as, 211as, 224as, 233as, 258as, 265as, 272as, 353as, 372^a, 11, 420as; — staa til Rette for: 777as; — Penge staaende hos: 124, 126, 196, 642; — et Gildes Horn beroende hos: 275.

Raadmænd: 100as, 177, 224, 242, 251, 259, 273, 327, 329, 333, 334, 336, 366, 373, 378, 384, 385, 388, 391, 403, 405, 406, 408-10, 423, 429, 434, 450, 463, 484, 510, 511, 614, 640, 641, 646, 655, 658, 704, 723, 735, 784, 787, 789; II 167, 182, 187, 189, 205^t, 291, 325, 352^a, 358as, 387, 405; — Consules: 87, 129, 283, 294, 295, 309, 326, 447, 448, 542, 552, 657, 704, 730; II 1; — i Lübeck: 525, 527; — undtages ikke fra Gildets Bestemmelser 644; — se ovfr. i Navneregisteret »Raadmænd« under de forskjellige Bver.

Borgemester og Raad eller Raadmænd, give Skraaer: II 340, 349, 359, 413; jfr. II 382; — er med at give: 129-30, 252, 626as, 84, 714, 721^a, 722^a; II 34, 38, 162, 168-69, 176, 243; — sammen med Byfogden: 722^a, 763; II 203, 369; (Raadmænd alene: II 25); samtykke i: 561, 616; II 31, 44-45, 65, 76, 119-20, 122-23, 157, 203, 221, 222, 230, 261, 369, 374; jfr. II 387; — stadfæste: 527-28, 712, 722^a, 731, 745, 755, 790, 797-98; II 30, 84, 85, 99, 101, 112, 115, 128, 136, 140, 152, 156as, 274, 279as; — kunne gjøre Forandring i: 732^a, 800as; II 62as, 64^a, 75as, 77^a, 81as, 83as, 290as; — Ed til: 798^a; II 61as, 63^a, 75as, 77^a, 82as, 290as, 346as (Borgemester alene: 618^a, 782^a); — Borgemester og Raad er højeste Myndighed i Gildet: 625as, 630, 643, 644, 647-49, 650, 773as, 788, 792as, 793as; jfr. 750as, 770; II 227as, 415as; — med at bestemme, hvem der skal optages i Gildet: II 242, 391, 120^a; — vælge Embedsmænd: II 61as, 631, 74as, 771, 821^a, 253^a, 290as; — vælge mellem to Indstillede: 791^a; — sammen med Brødrene: 325, 327, 330, 617^a; jfr. 714^a, 782^a; — Repræsentant ved Gildets Møder: 219; II 851, 86^a, 1011, 159^t, 205^t, 241as, 251as, 352^a, 358as; jfr. II 142^a; — Bisidder, se under Guldernes Emhedsmænd ovfr. S. 531, 532, 533; — Plads i Gildehuset: 722^a; — ved Regnskabsaflæggelse se ndfr. under »Gjæld, Pant, Regnskabsvæsen«; — være i Lav med B. og Rd.: 803.

Borgemester og Raad har Fuldmagt af Kongen til at ordne Embede og Lav: 797-98; II 58-59, 70-71, 79, 285; jfr. II 23-24, 168-69, 176; — Gjenbrev til: II 62-63, 76-78, 78-79, 119 fl.; — giver Eneret paa et Haandværk: II 1, 184; jfr. II 120^a; — ordner Haandværkerforhold: II 36^a, 72^a, 10, 121^a, 155as, 182as, 206as, 226as, 227as, 234as, 245^t, 264as, 267^a, 296-971, 2, 3421^a, 3431^a, 347as, 361^a, 3621^a, 371^a, 385, 390^a, 405; jfr. II 441as (Borgemester alene: II 1431^a, 178as, 393, 394);

— faar Sagefald: II 327; — faar forbrudte Varer: II 211^m, 396^e, 397^e; — har Forkjæbsret el. lign. Fordele: II 248^{ss}, 249^{ss}, 250^{ss}, 303^{ss}, 306^{ss}, 308^{ss}.

Borgemester og Raad, Afgift til: 798ⁱ; II 24^s, 26^s, 4, 39ⁱ, 71^s, 85^s, 101^s, 102^s, 121^s, 156^{ss}, 170^s, 178^{ss}, 267ⁱ, 274ⁱ, 275^s, 297ⁱ; jfr. II 169ⁱ, 209-10^{ss}, 233^{ss}, 244^s, 275^{e-r}; — i Øl: II 35^s, 59^s, 71^s, 80^s, 120ⁱ, 286^s; — Raads Rente: II 85^s, 102^s; — »jar gelt«: II 368^{ss}; — Bøder til: II 36^s, 7, 42^{ss}, 44^{ss}, 60^{ss}, 72^{ss}, 74^{ss}, 90^{ss}, 171^{ss}, 227^{ss}, 235^{ss}, 249^{ss}, 250^{ss}, 280^{ss}, 304^{ss}, 305^{ss}, 306^{ss}, 308^{ss}, 343^{ss}, 345^{ss}, 347^{ss}, 361^s, 370^s, 371^s, 396ⁱ, 397^s, 402^s, 419^{ss}; — i Øl: II 27^{ss}, 11, 36^s, 112^{ss}, 173^{ss}, 178^{ss}, 12, 224^{ss}, 225^{ss}, 233^{ss}, 334^{ss}; — Bøder til Raadet og Lavet: 773^{ss}; II 36^s, 37^{ss}, 39^s, 40^r, 2, 41^{ss}, 42^{ss}, 43^{ss}, 59^s, 60^{ss}, 61^{ss}, 17, 19, 66^s, 72^s, 73^{ss}, 74^{ss}, 17, 18, 80^s, 8, 81^{ss}, 10, 82^{ss}, 14, 104^{ss}, 105^{ss}, 120^s, 121^{ss}, 148^{ss}, 173^{ss}, 174^{ss}, 43, 45, 175^{ss}, 80, 178^{ss}, 12, 13, 180^{ss}, 20, 218^{ss}, 219^{ss}, 224^{ss}, 225^{ss}, 233^{ss}, 246^{ss}, 247^{ss}, 249^{ss}, 250^{ss}, 253^s, 276^{ss}, 277^{ss}, 16, 279^{ss}, 280^{ss}, 287^s, 12, 288^{ss}, 17, 18, 289^{ss}, 21, 303^{ss}, 309^{ss}; — og den Skadelidte: II 40^s.

Raadsskriver: 448, 453; — Raadstjener (rades knecht): 602; — Raadets Bog: 196, 329; — Raadstuebog: 430.

Kæmner, sidder i Bytinget: 257; — Repræsentant for Byen: II 407; — Udfører Borgemester og Raad's Bud: II 227^{ss}, 234^{ss}; — Har Myndighed paa Næringsområdet: II 86^s, 155^{ss}, 309^{ss}, 343^{ss}, 422^{ss}; — Sager om Saar høre under ham: 278^{ss}, 367^{ss}, 368^{ss}; — Bøder til: II 414^s, 415^{ss}, 14; — Bydes til Gilder: II 174^{ss}, 177^s.

Rodemester: II 409.

Byskriver, sidder i Bytinget: 235, 237; — er Skriver i Lavet: 615, 616; II 422^{ss}(?); — er Medlem i et Gilde: 323, 367, 702, 704; jfr. II 183.

Notar: 660, 661 (tillige Lavsskriver); II 23; jfr. 127, 273, 475; II 378.

Brofoged: 658.

Byens Bud: II 227^{ss}, 234^{ss}, 719^s, 777-78^{ss}.

Bysvend (Bytjener, Stadtknecht): 127, 144, 156, 722^s, 725^(?), 784.

X. Konge, store Mænd, Riget.

Segl, se ovfr. S. 524.

Tager i Beskyttelse: 3, 5, 216, 470, 512.

Stadtfæster Skraaer: 20, 68, 84, 88, 164, 215, 251, 471, 648, 733, 745, 756; II 183, 189, 221, 238, 239, 291, 297, 323, 328, 356; — Dronning: II 380, 382; — Hertug: II 216.

Giver Skraaer: 770, 780; II 65, 113, 141, 252, 261, 295, 299, 309, 316, 324, 326, 355; — Dronning: II 65; — Borgem. og Raad med Myndighed fra Kongen: 732^s, 797; II 58, 62^{ss}, 71, 79, 168, 176, 285, 299; — fra Dronning: II 23-24; — B. og Rd. forandrer Skraaer af Hensyn til Herskab: II 62^{ss}, 64^s, 77^s, 83^{ss}, 290^{ss}.

Hæver Lav: II 326, 393, 403 (jfr. I 648).

Bestemmer over Penge fundne paa Lig: 241; — om Guldsmede-
arbejders Stempling m. m.: II 388, 391, 394, 401.

Hylding af: II 409; — Ed at være Herskabet lydige: II 628, 632,
646, 752, 772, 786, 821, 2908; — os og Riget: II 390, 9, 393; —
Brud herpaa: II 646, 772; — Messe for: 704; II 382; — for Hertug: 5042;
— Smiger for (Potens, Præpotens, Voldsmand, stor Herre): 366, 472,
606, 741, 941; — Herskab i Byen, da særlig Bagning: II 7210.

Stævne for: 372, 412, 482, 522, 612, 652, 742, 782, 952, 982;
II 1711, 1792; — Herskab: 236, 529; — Herrer: 1121; — Vældig Mand:
1121; — Potens: 364, 474, 604, 1031, 18; — Præpotens 741; — Volds-
mand: 941, 432; II 1641, 1701, 1792, 2892; — Mægtig Mand: 2462;
— Høvding: 4232; II 133 Anm. 2.

Dom af: 351, 461, 591, 720, 927, 781; — Bøn fra: 7921; — Herrers
Dom: 2292.

Konfiskation til: 422, 532, 610, 7941, 982, 772, 773, 7, 7762;
II 1141, 2, 1431, 2561, 2864, 3121, 358, 3964, 6, 3977; — alter princeps:
422, 532, 610, 7941; — anden Høvding: 982; — Herskab: II 1982,
2181.

Kongens Ret uforsømmet: 755, 7931; II 157, 159, 9, 10, 1601,
1701, 1772, 9, 1957, 2372, 2652, 3131, 3152, 3201, 3222, 324, 327, 3517,
3537, 3581, 3722, 3741, 17, 3812, 3822; — Kronens Ret: II 2154, 299;
— Herskabssag: 2282, 7421, 7442, 26, 7762; — Hals- og Haandssager:
II 371, 4010.

Bøder til: 7912, 7, 7921, 7942, 7951, 22, 24, 26, 796 22, 22-40, 79741,
7992, 8001; II 1141, 2, 1431, 1592, 2534, 2546, 2872, 12, 2881, 2892, 21,
3021, 3031, 3051, 24, 3062, 26, 3082, 3112, 9, 3121, 3131, 20, 22, 24, 3181,
3191, 12, 3202, 22, 26, 27, 3382, 3702, 3714, 2, 3811, 2, 3821, 3961, 3972,
3982, 4024, 406; — til Kronen: II 2092; — til Herskab: 8 Anm. 2;
II 1957, 1982, 2181, 2191.

Kongens Tynge og Skat: 7922; II 3152, 3222, 405; — andre Af-
gifter til: 7942, 7952 (Ægt); II 1801, 22 (Brød), 2881; — jfr. 3342, 26;
— pante for: II 1812.

Ombudsmand, Bøde til: 3012. — Exactor: Bøde til: 432, 802. —
Hovedsmand, giver Artikler: 714; II 65; — (?) II 1981. — Lensmand:
652, 655, 656, 657, 681, 682, 688, 695, 703; II 3072, 392, 406. —
Embedsmand paa Slot, Afgift til: II 325; — Amtmand: 597, 602; II 198;
— Borgskriver: 239, 604.

Embedsmænd og Fogeder: 734, 751, 757, 780, 782, 804; II 143,
238, 241, 259, 296, 298, 3152, 315, 3222, 323, 324, 327, 339, 358, 383,
398; — Amtlode u. vogede: II 220; — Embedsmænd: I 758, 773,
7762; II 390, 392.

Advocatus: 132, 283, 656. — Foged: 392, 395, 661, 668, 669, 680,
682, 687, 784; II 114; — Herskabsfoged: 237; — Slotsfoged: II 325;
— Husfoged: 114, 142, 157; — Kongens og Byens Foged: II 2461,
2482; — Vor Byfoged: 7772; II 238, 291, 3271, 381, 383, 392, 401,
406; — Fogedsvende: 135, 7222.

• Foged har Myndighed paa Næringsomraadet: 7502, 7772 786,

7917; II 864, 1569, 1669, 17814, 238 24610, 24804, 2547, 2559, 2670, 3069, 30740, 31430, 32237, 42200; — Bestemmer Bøder: 79314; II 17814, 27831(?); — Passer Arvingernes Ret: II 174; — Klage for: 24630, 5290, 71730, 79404; II 701, 864, 16010, 16410, 18034, 24010, 25831, 26330, 27237, 33330, 35317, 35714, 3720, 11; — Fogeds Ret uforkrænket: II 33110; — Sager om Saar m. m. høre under ham: 22930; II 27837, 36700, 36800; — Bøder til: II 661, 30410, 30501, 04, 3271, 406, 4140, 41510, 14; — Underrettes om Bøderne: II 31530, 32240, 324, 327, 3810, 3820; — Afgift til: II 864, 1691, 18134, 20934; — Yder en Afgift: 7220.

Myntmester: II 2530, 2547, 3900, 392; — M. og Foged: II 388.

Tolder: 681, 706; II 114, 391.

Rigens Raad: II 58, 71, 79, 214, 261, 389, 3900, 392, 393, 401, 404, 406, 410; — Marsk: 656, 751, 761, 802; — Hofmester: 214, 728, 760, 802; — Senator regni 190; — Dronningens Kansler: 368; — de curia reginæ: 370; — »de domina»: 405, 428; — Hofstjenernes Gilde: 215.

Kongelige Medlemmer i Gilder: 187, 220, 299, 453, 606, 726, 728. — Lovlig skilt fra Herskab for at blive Medlem i et Gilde: II 1690, 1761; — Brødre i eller uden Riget: 4230, 5330, 610, 7941, 9940.

Landslov: 7944, 518, 6190; II 24610. — Rigsraadsdom: 213. — Indførsel efter Kongens Ridebrev: 758. — Landsting: 218, 472; II 17110; — Landsdommer: 520, 761; II 432; — Herredsfoged: 222, 430; Herred (harde): 4390.

Fejdetid: II 36810. — Ufred: 1330; II 7210. — Stærk Fejde: 2630.

XI. Biskop.

Stadfæster Artikler: 355, 435, 465, 474, 486, 508; stadsfæster Af-
ladsbreve: 569, 571, 572; giver Rettigheder: 533, 535, 558, 782; Artikler
gives med Tilladelse af: 731; II 30; — bruger Segl s. ovfr. S. 524.

Grundafgift til: 535, 783; Bøder til i Drabs- og lign. store Sager:
783; Afgift til for at Bagere maa arbejde paa Helligdage: II 18031;
18130; — Messe for 50434.

Forny et Vikarie: 178; stadsfæster en Messe: 249; indvier et
Alter: 465.

Giver Gaver: 291, 449, 547; testamenterer: 307, 485; giver Aflad:
250, 436, 465, 469, 487; — Afladsbreve: 310, 340, 354, 466, 560, 568 flg.,
610, 756; Afladsdag: II 12830.

Mægler i Strid: 44; tilskrives om en Strid: 238.

Straffer Præster: II 406; dømmer: II 184, 378.

Stævnes for: 377, 4130, 487, 5230, 617, 6530, 7430, 7830, 9510, 9830,
4320; II 17110.

Official: 365, 373, 374, 375, 377, 417, 484; II 18130, 184, 407, 426,
427; Cancellarius: 367, 386, 420, 508; Camerarius: 385; Kapellan: 371,
372; Kapeldegn: 374, 378; Skriver: 368, 372, 375, 392, 407, 414, 415,
416, 487, 508; Notar: 475, 487; Herold: 390; Baftsker: 385, 386, 389,
695; Dørsvend: 384; Kok: 368; »in cellario»: 377; Steger: 392;

Kjældersvend: 392, 393, 406, 409, 412, 416, 422, 426, 428; Fadebursvend: 429; Brygger: 390; Smed: 390.

Foged (advocatus): 534^a, 559, 783; paa Bistrup: 392; Ridefoged: 383.

Medlem af Gilder: 187, 188, 220, 345, 364, 652, 703; have Forrettigheder som saadanne: 268^{aa}.

Gildebrødre i samme Bispedømme: 423^a, 37; 533^a, 37, 618, 10, 784^a, 794^a, 98^{aa}, 99^{aa}; — en Præst rejst udfr. Bispedømmet: 496^{aa}.

XII. Den øvrige Gæjstlighed, Kirke, Gudsstjeneste, Skole.

(Rubrikerne i dette Afsnit maa stadig sammenlignes med de tilsvarende Rubriker i næste Afsnit).

Pavelig Legat (Sendebud): 369, 483^{aa}, 508, 533, 535, 558, 569, 573, 610, 782.

Kardinal: 568, 569.

Erkedeegn: 290, 294, 298, 345, 346, 367, 368, 378, 385, 389, 390, 393, 404, 407, 408, 413, 420, 424, 427, 483, 517, 655.

Præpositus: 156, 188, 189, 190, 299, 309, 344, 364, 366, 370, 371, 380, 393, 413, 420, 424, 427, 448, 452, 453, 459, 484; — Provst: 191, 403, 466, 629, 653; II 407; — Domprovst: II 169^a.

Altarista: 461, 498^{aa}, 5, 504^{aa}. — Choralis: 454. — Lector: 450, 452, 453, 654. — Locatus: 365, 366, 368, 369, 371, 372, 375, 377. — Provistes: 159. — Sacrista: 367, 372, 451.

Cantor: 298, 346, 367, 404, 407, 420, 426, 427, 448, 452, 484, 521; II 186.

Succentor: 343, 347, 372, 380, 384, 392, 393, 403, 404, 408, 415, 421, 452, 484.

Organist: 376, 377, 385, 392, 404, 414, 417, 448, 495^m, 726; Orge mester: 421, 425, 426, 427, 466.

Kannik se ovfr. i Navneregistret under de forskjellige Byer.

Præst. Korspræst (Korpræst?) 422; — Minister ecclesiæ eller Christi: 349^a, 457^a, 553, 673 (miseri for ministri 171^a); — Curator ecclesiæ: 223, 378; — Vicecurator: 384; — Curatus ecclesiæ: 218, 294, 379, 385, 513; — Vicecuratus: 248, 322; — Rector ecclesiæ: 156, 309, 498^{aa}, 5, 501^{aa}, 504^{aa}, 505^{aa}, 535, 553; — Rector divinarum: 488, 498; — Vicerektor: 498^{aa}, 5, 504^{aa}; — Plebanus: 87, 180, 291, 296, 366, 367, 452, 461, 535, 602, 654, 703; — plebanus up hilligen lande: 448; — Sacerdos: 171^a, 264, 267^m, 268, 270, 302^a, 4, 303^a, 304^{aa}, 10, 306, 349, 421, 427, 456, 457, 475, 488, 489^a, 493^m, 501^{aa}, 513, 652, 703; — Kerckher: 209, 210, 211, 212, 213, 440^a, 5, 441^a, 449, 450, 584, 586, 600, 732^a; II 29, 198, 283; — Pernier: 731; — Præstebord: 217.

Forstander i et Kapel: 654; — for Messen: II 99^{aa}.

Official: 381, 393, 590, 654, 682; II 198; — almindelig (ghemen): 466 jfr. 369; — s. ovfr. S. 541.

Kapellan, jfr. ndfr. S. 545; — maa kun have et Vikarie eller Sognekirke: 738^a, 764^a.

Vikar, jfr. ndfr. S. 545; vicarius generalis: II 84, 242; — Vikarie oprettes: 179, 183; II 187, 282, 376; besættes 739^a, 764^a; II 376.

Decanus: 309, 344.

Degn: 398, 424, 425, 765^a; II 186, 298, 299, 393, 462, 517, 654; — Custos ecclesiæ: 321, 340, 495^a, 50; custos der custodien: II 201; custos: 136, 553, 582, 608; — Koster: 317; — Minister: 461.

Prior: 189, 190, 191, 233, 306, 345, 346, 361, 390, 394, 404, 427, 459, 460, 461, 466, 576, 653, 654, 682, 684, 788; II 49, 383.

Abbed: 118, 390, 428, 653, 758, 759; — Minister: 575, 582, 608; minister provincie: 232.

Gardian: 131, 156, 582, 587, 608, 653, 654, 703; II 2, 201, 242, 375.

Klostre: 371, 395, 466, 606, 627, 629, 653, 654, 703, 759, 760; II 2, 201, 241, 278^a, 375, 383; — Foged i: 395; — Kok i: 367; — Graabrødre (Minoriter): 171^a, 231, 371, 547, 575, 627, 629, 653, 654, 703; II 2, 201, 241, 241-42, 374; — Sortebrødre (Prædikebrødre): 171^a, 367, 406, 408, 409, 576, 653, 703; II 48, 83; — Munk: 539^a, 540.

Konvent: II 383; — Konventsbrødre: 654, 703, 788.

Helligaandshus: 110, 111, 112, 148, 214, 233, 242, 272, 352, 484, 560, 567^a, 568, 570, 572, 573, 574, 655, 657, 788; St. Jørgen: II 36^a; — Helligaandsbrødre: 233; — Provisor hospitalis: 484.

Capitulum major: 349^a, 476^a; Capitulum: 351^a, 358^a, 11, 17, 359^a, 450^a, 457^a, 508; II 186, 383; (Capitulum habere: 495^a).

Stævnes for judex ecclesiasticus: 432^a, 457^a, 476^a, 477^a, 562^a, 794^a; II 406; Kirkens Dom: 625^a; — for judex secularis: 304^a, 457^a; — for alius judex: 357^a; — særlig Ret for Prælater: II 303^a, 312^a, 319^a, 327^a; — Præster og Provster forbydes Landkjøb: II 406; — Prælaters Tjenere bøde til Kongen: II 406.

Kirke, sikkert Gjemmested: 227^a, 247^a, 441^a, 490^a, 547; II 383; Stævne tillyses i: 467^a; — Gerwekamer (Klædekammer): 731; — Gitter (trallien): II 345^a; — Kirkegaard: 125, 245^a, 351^a, 359^a, 374, 430, 570, 572, 573, 574; II 207^a, 375; — Gitter til (roste): II 344^a.

Kirkeværge: II 181; tutor ecclesiæ: 272.

Klokkeringning: 169, 569, 571, 572, 573, 574.

Fromesse: 224, 225^a; II 54^a; — Højmesse: II 17^a, 54^a, 55^a, 54; — Vesper: 224, 225, 491^a; — Messer paa de forskjellige Ugedage: 738^a; II 282, 283; — læst ktr. sunge Messe: 738^a, 763^a; — Sunge Messe: de profundis: 266^a; deus misereatur nostri: 265^a; humiliavit: 225^a, 738^a, 764^a; salva regina: 225^a; — læse Gratiæ: 167^a; Collecten: 225^a, 738^a, 763^a; II 188, 384; — Messe og andet gudeligt Embede: 570; — Præken: 574, 575.

Tabula rogatoria: 547.

Sakrament: 571, 572; II 202, 227^a, 235^a, 1.

Røgelse. Thus: 478^a; — wiirckwater (Virakfæde?): II 56^a; wiruckhenge: II 345^a.

Igang til Messer og Gudstjeneste: 183; II 310_a, 317_a; — andet Offer: 531_a, 563_{is}, 567_{st}, 644, 709_{is}, 716_{is}, 740_{is}, 767_{is}, 769_{is}; II 41.

Klæder. Benedictio vestimentorum: 546; Almucium: 351_{is}, 356_i; Casula (Kasel): 274, 278, 345; Dalmatica: 288, 478_{is}; Hagel: 636; II 231_i; Handlin: 636; Mantella: 270; Stola: 547(?) , 636; II 56_{is}(?); Superpellicium: 303_s, 351_{is}, 356_i, 478_{is}; — Messeklæder: II 231_i; Skrud: 547; Særk: 636, 638.

Rector scolarium: 318, 321, 322, 323, 372, 378, 447, 654: r. scolasticorum ecclesiæ: 323; Skolemester: 206, 211, 224, 225_s, 231, 310, 311_s, 468_a, 509.

Scolasticus: 269, 385, 424, 425; scholaris: 111, 115; Skoledrenge: 224_i, 225_s, 253, 310, 311_s, 312_a, 439_a, 4, 468_a.

Alle katolske Bestemmelser stryges: II 328, 449.

XIII. Gøjstlighedens Gilder.

Maal: at dyrke Gud og nyde Maaltider sammen: 264_s; at kæmpe mod Tidens Forværelse: 456_i, 475—76; at staa som Exempel til Efterfølgelse: 476_i, 2.

Præstegilde: 301, 307, 343, 430, 435, 455, 485, 513, 514, 515, 520; det gamle: 430; det lille: 430, 473, 508; det store: 343, 473, 474, 513, 514, 515, 520; — Vikargilde: 348, 355, 362; — Peblingegilde: 310, 353, 508; — Colloquigilde: 510.

Kalent: 263, 272, 301, 307, 309, 334, 361, 455, 470, 471, 486, 497, 512, 518; — lille: 301; — store: 301; — Vikarkalent: 307, 341; — Degnekalent: 307, 340.

Skolelav: 310, 353.

Viet til Trefoldigheden: 263, 341, 485; Kristi Legeme: 301, 310, 486; Alle Helgene: 340; Vorfrue: 361, 430, 435, 465, 474, 497, 513, 514, 515, 520; Anna: 307; Birgitte: 508; Katrine: 472; Laurentius: 343, 344, 517; Lucius: 363; Nikolai: 353, 508.

Navne for det samlede Gilde: se. ovfr. S. 526.

Bestemt Antal Medlemmer: 264_i, 476_s; se ndfr. S. 548 under Lægfolk.

Betingelser for at blive Medlem, se ovfr. S. 527-28.

Igang: 267_{is}, 304_{is}, 343, 351_{is}, 356_i, 431_i, 438_a, 457_a, 465, 477_{is}, 480_{is}, 499_{is}; særlig Vox: 304_{is}, 311_i, 365 flg., 431_i, 457_a, 477_{is}, 480_{is}, 24; Bægere: 243_i, 365 flg. (vas, vasa restant); Øl 431_i; s. ndfr. S. 548 under Lægfolk; — Fritagelse for: 312_a, 438_a.

Embedsmænd: se ovfr. S. 531.

Fortegnelse over Præster: 345, 353, 364, 413, 420, 427; — af forskjellig Rang: 476_s, 477_{is}, 494_a.

Vikarie oprettes, besættes osv.: 263, 350_{is}, 505_{is}, 507_{is}, 24; Patronats- eller Præsentationsret: 263, 508, 513.

Løn til Vikar: 333, 337; til Kerckherre: 337, 338, 339, 441_a; til

Kapellan: 397, 398, 403, 424, 425, 440ⁿ, 467ⁿ, 468ⁿ; — Præbenda: 351ⁿ, 358ⁿ.

Vikar, nævnt: 296, 348 flg., 355 flg., 365, 368, 369, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 379, 380, 381, 382, 384, 385, 388, 389, 392, 393, 397, 398, 399, 400, 402, 403, 408, 414 flg., 417, 421, 423, 424, 429, 443ⁿ, 448, 452, 453, 455, 483, 485, 487, 494^m, 504^m, 507^m, 54, 521.

Kapellan, nævnt: 318, 365, 366, 371, 372, 376, 378, 379, 381, 382, 385, 391, 396, 422, 424, 426, 429, 519.

Domus capituli: 357ⁿ; domus capitularis: 357ⁿ, 360^m, 508.

Domus calendarum: 272, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 495^m; Kalentegaard: 307.

Camera: 272; c. superior: 270; stuba: 272; 3 Borde: 270, 271; Tafellaken: 275.

Sartago ignis: 270, 271; Carbona: 478ⁿ; Carbanan(?): 350ⁿ, 352, 353.

4 Kjedler: 275; Haandkjedel: 275; 7 Gryder (grapen): 275; 25 Potter: 275; 1 Tinpotte: 403; 4 store Bækkener: 275; 1 Bækken (pelvis): 273; 45 Tinfade: 275; 1 Haandfad: 275; 7 Træfade: 275; 34 Skaale: 403; 1 Messingkande: 275; 1 Kobberkande: 399, 403; 3 Stovekens Kander: 275; 2 halve Stovekens Kander: 275; 33 Salsere: 275; 4 Træstobe: 403; 1 Stännicke: 399; 30 Tinbægere (vasa stannea): 271; 3 do.: 273; 2 amphre stannee: 271; 1 do.: 399, 400; 2 amphoræ cupreæ: 399, 400; 1 Ampel: 424; 3 ollæ: 271; 1 olla: 273; 2 sølvbeslaaede Horn: 269, 270, 275; 1 cyphus argenteus: 271; 1 cocleare argenteum: 291, 397, 398, 399, 400; 1 Sølvstob: 398, 400, 403; 1 Sølvbæger: 397, 398, 399, 400, 403; 9 Sølvskaale: 520—21; 2 Sølvklenodier: 345; 12 Sølvskeer (lepel): 275; 1 do.: 398, 399, 403.

2 Lysestager: 397, 398, 400; 2 Messingstager: 403.

1 Lavacrum: 273, 463; 1 »løvæ baardh.: 397.

2 Duge: 397; 3 Haandklæder: 397, 398; 2 »hantdwelen.: 275; 1 Alterklæde: 365, 397, 398.

2 Jomfru Maries Guld kroner: 270.

Sølv til en Kalk: 449; 1 forgyldt Kalk med Paten: 270, 274; 1 Kalk uden Paten: 274; 1 Kalk: 397, 398, 399, 400; 1 Disk: 397, 398; 1 patz (Krucifix): 398; 1 »halydom« til en »paadz«: 397; 1 pacifical: 274; 1 osculabium: 400; 1 agnus dei: 398.

Messerede: 397, 398.

Kostbarhederne (clenodia) gjemmes i Kirken og maa vanskelig afhændes: 490s jfr. 482^m, 490ⁿ; jfr. 357ⁿ.

Bøger. Expositio summæ Raimundi: 269, 270, 271; Liber decretalium: 269, 270, 271; Viaticum: 269, 270, 271, 272; Missale: 270, 344; Liber horarum: 270, 271; Passionale: 271; Liber quæstionum: 271; Compendium Sti Thomæ: 344; Liber de statu clericali et de missarum celebratione: 345; Revelatio Stæ Birgittæ: 479ⁿ. — Avtentica littera episcopi Sipontinensis: 547.

Alter: 330, 339, 341, 353, 354, 372, 373, 376, 379, 380, 381, 384, 392, 403, 415, 429, 453, 454, 465, 466, 483, 513, 514, 582. — Alterskab: 444ⁿ.

Alter indvies: 465; forbedres ved Offer: 467^a, jfr. 468^a, 469^a.

Alterværge: 309, 467^a, 468^a, 2; Alterforstander: 518.

Altervin: 333 jfr. 482^{ss}; (Vinarius: 375); Alterlys: 425, 439^a, 442^{io}.

Voxpenge: 495st; Vox i Igang, se ovfr. S. 544; Vox i Bøder:

311^a, 432^a, 2, 9, 10, 433^{io-20}, 434^{ss}, 23, 467^a, 468^a.

Lichtschatt: 439^a; Tytgelt: 439^a, 440^a, 444st; — Subsidiu: 343, 344, 345, 346, 348.

Lys ved Begravelser: 441^{io}, 443^{is}, 12, 445^{ss}, 24, 479^{ss}, 500^{is}; — Boldek: 443^{is}, 16, 444^{is}, 18, 445^{ss}, 24.

Følge Lig: 265^{is}, 311^a, 2, 312^a, 351^{ss}, 359^{ss}, 431^a, 458st, 480^{ss}, 481^{ss}, 492st, 500^{is}.

Messe for en Afdød: 265^{is}, 266^{is}, 12, 303^{io}, 11, 304^{is}, 351^{ss}, 358^{is}, 432^a, 6, 440st, 441^{io}, 481^{ss-20}, 24, 26, 492st, 18, 503^{ss}.

Beghenkenisse: 442^{is}, 12, 443^{is}, 449; Begængelse: 432^{is}; begahn: 441°, 443st.

Anniversarium (Aartid): 308, 352, 355, 359^{ss}, 475, 477^{io}, 479^{ss}.

Memoria: 265^{is}, 304^{is}, 335, 479st, 18, 492^{is}, 12.

Oplæsning af de Dødes Navne: 438^{is}, 439^a, 458, 492^{is}.

Viglier: 264^a, 265^{is}, 303^{io}, 11, 308, 351^{ss}, 359^{ss}, 26, 431st, 4, 433^{is}, 438^a, 439^a, 440^a, 441°, 442^{is}, 443^{is}, 17, 457^{is}, 467^a, 479^{ss}, 481^{ss}, 21, 24, 491^{io}, 12, 492st, 12, 501^{ss}, 502^{ss}, 20, 504^{ss}, 505^{st-40}; — in via: 457^{is}.

Offer ved Messen for en Afdød: 266^{is}, 431^a, 432^{is}, 481^{ss}, 492st; — i Almhd ved Messer: 303^a, 433^{is}, 439^a, 442^{is}, 449, 457^{is}, 467^a, 468^a, 502^{ss}, 506^{ss}.

Oblatio: 349^a, 481^{ss}, 21, 492^{is}.

Offertorium: 303^a, 349^a, 350^{is}, 478^{is}, 12, 479^{ss}, 491^{ss}, 492st.

Messe for en Syg: 351^{ss}, 358^{is}, 431^a, 432^{is}, 440^a, 500^{is}; — Besøg hos en Syg: 496^{ss}, 497st, 500^{is}.

Messer for Velgjørere (woldeders, benefactores): 302^a, 359^{ss}, 432^{is}, 438^{is}, 2, 439^a, 441°, 2, 442^{is}, 443^{is}, 17, 448, 502^{ss}, 503^{ss}, 505st, 22, 507^{ss}; — deres Navne opskrives og oplæses: 269, 438^{is}, 439^a.

Messer i Almhd: 264^a, 265^{is}, 302^a, 4, 308, 359^{ss}, 431^{is}, 438^{is}, 439^a, 440^a, 441°, 442^{is}, 12, 443^{is}, 17, 457^{is}, 467^a, 468st, 478^{is}, 12, 479^{ss}, 482^{ss}, 491^{is}, 492^{is}, 502^{ss}, 20, 504^{ss}, 505^{st-44}, 506^{ss}, 47-49, 507^{ss}, 516; Søndag: 264st, 468st, 2, 505st, 22; Mandag: 264^a, 359^{ss}, 431^{is}, 442^{is}, 443^{is}, 456^{is}, 467^a, 468st, 491^{ss}, 505^{ss}, 506^{ss}, 507^{ss}; Tirsdag: 264^a, 491^{ss}, 12, 502^{ss}, 22; Onsdag: 443st; Torsdag: 468st, 507^{ss}; Iøverdag: 468st, 445^{ss}, 507^{ss}; — de forskellige Maaneder: 478^{is}, 479^{ss}, 12.

Sermo: 440^a; — Oratio dominica: 263^{is}, 503^{ss}.

Evangelium: 349st, 439^a, 478^{is}; — Epistola: 349st, 350^{is}, 359^{ss}, 478^{is}, 12; — Collecta: 265^{is}, 266^{is}, 438^{is}, 439^a, 442^{is}, 455, 492^{is}, 503^{ss}, 505st, 44.

Psalm: 265^{is}, 266^{is}, 492^{is}, 503^{ss}; — Psalter: 436, 437, 440^a, 7, 465, 469^{ss}, 470; — 1 Psalter = 3 Rosenkranse: 436, 437, 469^{ss}; — 1 Rosenkrans = 5 Fadervor eller 50 Ave Maria: 436, 437.

Fadervor (Pater noster): 265^{is}, 266^{is}, 12, 436, 437, 493^{ss}, 502^{is}, 503^{ss}, 506^{ss}; — Ave Maria: 265^{is}, 266^{is}, 354, 436, 437, 493^{ss}, 502^{is}, 503^{ss}, 506^{ss}, 569, 571.

Commendationes: 457¹, 479¹⁰, 514; — Bönner: 445 flg.; — hele Menigheden beder: 439^a, 440^a, 507¹⁴.

Antiphone: 444²², 503²⁰.

Religio: 491¹⁰, 505⁴¹.

Requiem: 479¹⁰, 481²², 502²⁶.

Lectiones: 350¹¹, 467^a, 492¹⁷, 18, 501²¹, 504²⁴, 505²⁷.

Laudes: 467², 504²⁶.

Responsorium: 446, 481²⁰.

Messesang: 264^a, 302^a, 303¹⁰, 349^a, 359²², 360²⁴, 434²¹, 438^a, 444²², 467², 468⁷, 8, 478¹⁴, 479¹⁰, 20, 480²², 481²⁰, 20, 491¹⁰, 501²¹, 502²⁴, 22, 504²⁶, 505²⁷, 26, 42⁴⁴, 507¹⁴; med brændende Lys: 439^a; med Orgelspil: 502²⁴, 505⁴²; — Noder: 455, 458; — Ottesang: 468⁷.

De domina nostra: 302^a, 505⁴², 507¹⁴; Salve regina: 438^a; Mundi domina: 439^a; Gaude Maria: 350¹¹, 445²², 468^a; De beata virgine: 479¹⁸; Gloria patri: 350¹¹; Kyrie eleison: 445; Clementissime domine: 481²⁰; Deus misereatur nobis: 492¹⁶, 503²⁰; Deus veniæ largitor: 447, 492¹⁸; De quinque vulneribus: 478¹⁵, 479¹⁸; De corpore Christi: 302^a, 491¹⁰, 505⁴⁴, 507¹⁴, 568; De sancta trinitate: 264^a, 570; Horate coeli: 468⁷; De sancta cruce: 479¹⁸; De sancto spiritu: 479¹⁸; Agnus dei: 349^a, 350¹¹; De profundis: 447, 492¹⁸, 503²⁰.

Mariedyrkelse: 435 flg., 465 flg., 578¹, 4, 581²²; — se ovfr. S. 492 Maria og de til hende viede Gilder; S. 546 og 550 Ave Maria; — Marianere: 323, 329, 435; — Mariekløkke: 569, 571, 572, 573, 574.

Celebratio sacramenti: 478¹⁸; Sacramentum: 491¹⁰.

Procession: 311^a, 2, 312^a, 349^a, 2, 351²⁰, 358¹², 359¹⁰, 457¹, 458⁷, 491¹⁰; Gaa omkring Gaarden: 444²²; Stati[on]en: 444²².

Pilegrimsrejse: 304¹², 436.

Faste: 266¹⁴, 436, 493¹⁸; — »før man spiser Kjød»: 304¹², 351¹⁵, 358¹².

Pligt at testamentere: 267²⁸, 305²⁴, 441^a, 443¹², 449^(?), 467¹, 493¹⁰, 504²⁶.

Samle Almisse: 449; — give Almisse: 479¹⁷.

Hjælpe Syge: 432^a, 496²⁶, 497²⁷⁻²⁸, 500¹⁴.

Nærboende bistaa hinanden: 496²⁸⁻²⁷, 500¹⁴.

Stævne jillyses i Kirker: 467².

Prandium: 264^a, 303^a, 305²⁷, 359²², 479²⁰, 480²²⁻²⁴, 482²², 491¹², 493²¹, 495²⁰, 500¹⁶, 501¹⁸, 19, 21, 502²², 22, 27; Pictancia: 351¹⁴, 356¹, 359²¹, 457⁴; — Refectio: 500¹⁵, 501²¹, 504²⁶; Coena: 502²², 505⁴⁰; Collatio(?): 350¹⁸, 440⁵; (c. mensalis: 495²⁸; c. vicariæ: 507²²); Calenda(?): 457⁴, 499⁶; Facere gerd: 365 flg., 458^a, 486; — være gerd: 416, 429; — Adelgerdebrødre: 415, 429; — Gerdebrødre: 401, 402, 403.

Lectio mensalis: 476¹, 479²¹, 501¹²; Statuter oplæses: 265⁴, 476¹, 480²⁴, 495²⁸; Brodrenes Navne oplæses: 437¹.

Pladsen ved Bordet er som i Koret og i Processioner: 305²¹; efter Alder: 349^a, 350¹², 12, 358¹²; først efter Rang, derpaa efter Alder: 494²¹, 501¹⁰; — se ndfr. under Lægfolk.

Magi, histriones, lutores, ej tilladte: 266¹², 495²¹.

Gjæster. Skal være gode og hæderlige: 313¹², 458⁸; bundet Tal: 264⁴, 304²⁰, 457²; kun første Dag: 264⁴; alle tre Dage: 412, 413, 426; Oldermands Tilladelse nødvendig: 305²⁰, 312¹², 361²⁰; beskyttes mod Overfald: 458⁸; Biskopper, Adelige og Lægfolk forskellige Rettigheder som Gjæster: 268²⁰, 493²⁰; Oldermænd og Bisiddere Ret til særlige Gjæster: 264⁴; Indbyder betaler for Gjæsterne: 305²⁰, 501²⁰; Gjæstepenge: 403, 408, 423, 429; Indbyder bøder for Gjæsten: 265⁴, 303⁸, 305²⁰, 312¹², 458⁸; Fortegnelse over Gjæster: 412, 413, 417, 426.

Lægfolk. Kunne være Medlemmer: 264⁴, 483, 489⁴, 498, 498¹; jfr. 348, 365, 405, 422, 428, 462; i begrænset Antal: 264⁴, 489⁴, 498¹; skulle optages med alle Stemmer: 491²; skulle stille Borgen: 499⁸; Gejstlig maa ej være Borgen: 491²; særlig stor Igang: 431¹, 480²⁴, 499⁸; Hustru maa medtages: 268²⁰, 480²⁴; ej tage Gæst med uden Tilladelse: 268²⁰, 361²⁰; paahøre Statuternes Oplæsning: 480²⁴; sidde ved særligt Bord: 494²⁴, 501²⁰; deltage ej i det særligt Gejstlige: 350⁸, 495²⁸, 507²⁸, 55; ej være Oldermænd: 264⁴; kunne være Alterværg: 468²; kunne deltage i Ottemandes Udvalg: 468², 469¹¹; skulle deltage i Messerne: 264⁴, 302⁴, 304¹², 457¹, 478¹⁴, 481²⁰, 21, 491¹⁰, 12, 492¹⁴, 501²¹, 502²⁴, 505⁴⁴, 506⁴⁵, 48; skulle bede Fadervor og Ave Maria: 265¹⁰, 266¹², 12, 493¹⁸, 502²¹, 503²⁰, 506⁴⁶; skulle bære Baldakinen over Sakramentet: 491¹⁰; skulle bære de læge Brødres Lig: 481²⁰; skulle faste: 266¹⁴, 493¹⁸; — skulle give Almisser: 266¹⁴; give Sjaaleskud: 407, 418, 423, 425, 428, 429; do. Sjaelegave: 432¹¹; skulle testamentere: 504²⁰; skulle yde særlig stor Afgift: 495²⁷; skulle svare for Brødre ved verdslig Domstol: 304¹⁷; — ere de syge, tilses de: 432²; efter deres Død, Messer for dem: 432²; delagtige i gode Gjæringer: 269, 437, 490⁷, 507²¹, 509, 516; Læg og Gejstlig sørge for Messer for hinanden: 481²⁴; for hinandens Tyende: 481²⁸.

Adelige Medlemmer: 268²⁰, 494²⁴, 501²¹.

Søstre. Særlig Tilladelse: 268²⁰; skulle være gode og hæderlige: 498¹; bundet Tal: 498¹; Igang som Lægfolk: 311¹, 431¹, 480²⁴; deres Navne indskrives: 437¹; fri for »tytgelt«: 440⁶; nyde og yde Kost: 267²⁸, 302¹, 2, 305²⁰, 433²⁰, 434²¹, 23; gaa med i Kirke: 501²¹; synge ej Latin: 439⁴; skulle ofre: 439⁸, 443¹², 467²; skulle samle Almisser: 449; skulle følge til Graven: 311²; skulle testamentere til Gildet: 305²⁴; tilses i Sygdom: 432²; 440⁶; følges til Graven med Boldek: 312⁴, 443¹², 12, 445²⁸; Messer for: 303¹⁰-12, 304¹², 311², 438⁸, 440⁷, 441⁸, 442¹¹, 12, 468⁷, 505²⁷, 28, 507²⁴; nævnes forøvrigt: 303², 304¹², 305²¹, 27, 312², 341, 444¹²; — Fortegnelser over: 276, 277, 299, 348, 364 flg.

XIV. Gejstligt i de verdslige Gilder.

Gudstjeneste er Gildets Maal: 184⁴, 2, 185¹², 250, 251, 253, 256, 740¹², 742²¹, 744²⁰, 751, 757, 769, 785; ll 3, 217⁶, 241, 258²⁴, 275², 286⁸, 301⁴, 310⁴, 315²⁰, 317⁴, 322²⁰, 323, 325, 327, 338, 358, 363²², 24, 369, 381⁴, 382², 408.

For Sjæls Salighed: 1831, 193, 228³⁴, 581³¹, 625³⁰, 737⁸, 744⁷,
764⁵, 769; II 15, 187, 188.

Sjæletørf: 89³, 106⁴³; — Sjæleskud: 247⁴⁰, 794^{23, 36}; II 165³⁰; —
Sjælegave: 737⁵, 765¹, 779²²; II 315³⁶, 322⁴⁰.

Delagtighed i gode Gjæringer: 185₁₁, 193, 231, 234, 575, 576, 740₁₁, 766₁₁; II 2, 48, 83, 242.

Gudspenge: II 58, 8110, 34320, 34420, 36321; Penge til Guds Ære: II 15522, 22, 20, 20; Hjælp, der ej erstattes, er gjort til Guds Hæder: II 58, 727; »den Almægtige betaler«: II 36641; Hellige Penge i Bøsserne: II 36320, 36640, 41; Helligblodspenge: 75526.

Alnisser: 70%, 253; — jfr. ndfr. i Afsnittet »Hjælp« S. 587.

Gudelig Indledning paa Skraaer: 706, 736, 762; II 31, 15, 135-36, 222-23; Henviſning til Menneskenes tiltagende Daarlighed: 68; til de Unges tiltagende Daarlighed: 88; — Citat af det nye Testamente: II 226, jfr. 169, 249; af det gamle Testamente: 5, 233; II 135; — En Bön: 68, 82; for Danmarks Fred: 574, 575; mens man gaar om Kirkegaarden: 570, 572, 573, 574; — Bede paa ſine Kna: Fadervor og Ave Maria: 288^{90, 30,} 582^{89.}

Minnesyngning: 66a, 1721(?) ; II 209³⁰; anden gudelig Sang i
Gildet: 255.

Et Kors, Jfru Marias Mærke paa Handelsgods: 578.

Pilegrimsrejser: 28m, 130n, 171r, 178, 244n, 565m, 572-74; II 31r, 311m, 332 m.

Fastedage (Fyrmedag): 708_a, 746_a; — *fôr han æder Kjød*: 170_a; II 149₃₅(?), 165₁₀, 170₂₂; — comedere illud, quod mortem patitur: 171_a.

Helligdage. Ikke arbejde paa: II 17^a, 68^{aa}, 136^{aa}; Undtagelser herfra: II 169^a, 181^{aa}; særlig paaklædt paa: II 127^{aa}; Lys tændes paa: 765^a; II 21^{aa}, 543^a, 231^a, 354^{aa}.

Bære Lys i Procession: 247⁴², 250, 718⁴⁸; II 321¹, 19, 207¹⁹, 227³⁸, 235²⁷, 294²², 354²², 365³⁷ (som Regel paa Kristi Legemsdag); Lavsstage til Proces: II 354²²; Bære Tappet (pell) over Sakramentet: 718⁴⁸.

Præpositus: 41me, 51me, 52me, 65te, 69te, 70te, 71te, 731te, 75te, 77te, 81te; Sacerdos: 64te, 159; Skraaprovst: 90te; Skraaherre: 91te, 95te, 97te, 100te, 167te, 800te; Skraaprester: 170, 236, 391; II 172te, 205te, 207te, 18; »Unse prester«: 158, 583, 600; Prædikant: 651; Kapellan: 217, 651, 654, 703, 737te, 738te, 739te, 741te, 7631te, 764te, 765te, 767te, 769te; II 187, 189; Vikar: 183te, 207, 2241, 225te, 229te, 230, 239, 248; II 187, 282, 283, 376; Fortegnelser over Præster: 118, 156, 552, 652, 653.

Præsten lønnes: 128, 183_a, 184_a, 186_a, 195₁₄, 12, 203, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 217, 224₁, 229₃₆, 651, 737₂, 738₀, 7, 739₉, 763₂, 764₉, 765₂; II 205₉, 283; Kapellanrente: 639; Afdrag for ikke holdte Messer: 764₂; — Kan afsættes: 180, 186₂₃, 738₁, 764₄; II 188, 284; — Skal bo ved Kirken: 184₂, 738₀, 764₂; — Flere i een Kirke: 739₀, 741₁₀, 765₉, 767₁₈; — Maa ej hindres i sin Tale: 41₂₀, 52₂₀, 65₂₈, 77₃₀, 97₂₂; II 172₂₂; Skal ikke opvarte: 118, 624₃₈; II 207₁₈; Bydes frit til Gilde: 69₉, 90₉, 627; II 205₈, 207₁₇; Skal give lgang og Kost: 538₁₄; II 207₁₉.

Alter: 119, 122, 195¹⁴, 197, 201, 207, 217, 224, 225², 227²⁸, 229²⁶, 236, 250, 251, 256, 582, 629, 631, 635, 637, 638, 731, 732, 734, 737¹, 4, 739⁹, 740¹³, 756, 757, 760, 763¹, 765⁸, 769²¹, 785, 786, 789, 790, 791⁸, 4, 800⁹; II 185, 186, 187, 188, 190, 223², 231¹, 283, 323, 329¹, 376, 383, 408.

Alterværge: II 185, 408; Patronatsret: 180; II 186^{*}, 188; Præsentationsret: 180; II 376; Lehenwart: 239, 240; II 283.

Alter bygges og indvies: 546; II 282; Afgift (lgang) til: II 120¹, Vox i Bode til: II 158², 173²⁷, 353¹⁸.

Alterlys: 128, 184⁷, 546, 635, 737⁴, 765⁶, 7; II 54²⁷, 231¹; Blyss (Blus): 631; Tortiszen (Fakler): 225²; — Igang (Vox) til: II 173²⁸; — Lys foran Helgenbilder: 578¹, 754²⁶, 755²⁸; II 35², 365²⁶.

Alterklæde: 639; Alteromhæng (vlogel): 547; Alterkors: 547, 611; Alterbillede: 547, 578¹, 611, 638, 722²; II 202; Alterkiste: 765⁷; cista sedis apostolice: 547.

Alterets Ornamente og Clenodia: 570, 572, 573, 574, 734, 757; (Messe-rede:) II 231¹, 383; Messebog: 547, 551, 573; II 231¹, 384; Monstrans: 628; II 390⁴; Kalk: 541, 546, 573, 629, 650; II 231¹, 252¹, 383, 390; Disk: 573, 650; Paten: 629; Messinglysestager: 635; Luchtervote: 163, 546, 547; Lysekrone: 184⁷, 737⁴; II 127²⁸, 231¹, 240⁸, 354²¹, 357¹⁹; Sølvkroner: 230.

Penge til Oblater: 225, 646; til Vin: 195¹⁴, 225¹, 645, 646; II 89¹⁸, 91²⁷, 96⁶², 97⁵⁶.

Paternoster-Baand: 546, 549.

Orgelspil: 250.

Vaage over en Død: 39²¹, 50²¹, 64²⁴, 69², 90², 104²⁸, 27, 171⁸, 172¹⁴, 529¹, 538¹⁷, 794²⁸; II 4², 16², 29¹⁸, 314⁶, 553⁹, 125¹⁸, 129, 130², 172²⁷, 28, 179²⁵, 207²¹, 233¹², 240², 329², 356⁸, 417²⁴, 424¹⁸, 428¹⁸; — ved et Bud: 69², 90², 171⁸, 173¹⁴, 709¹², 748¹⁹; II 291⁸, 179¹⁹, 367⁴⁸.

Følge, bare Liget: 13⁴⁸, 28²⁸, 30²¹, 39²¹, 51²¹, 64²⁴, 70², 90², 104²⁸, 27, 130², 171⁸, 173¹⁴, 184², 194², 245¹², 255², 529², 538²⁰, 563¹⁴, 631, 710²⁰, 715¹², 739², 748²⁰, 765², 794²⁰; II 4², 16², 29¹⁸, 314⁶, 381⁴, 422², 553⁹, 601¹, 731², 96²⁷, 109²², 117¹⁸, 125¹⁸, 130², 138¹⁵, 149²⁴, 150²⁸, 160¹⁴, 163², 179²⁰, 21, 195², 197²¹, 208²¹, 218¹⁰, 224⁶, 231¹, 233¹², 240², 247¹⁴, 259²⁸, 264²⁰, 270²⁴, 292², 4, 305²⁶, 314²⁰, 321²², 329², 346²², 353¹², 356², 367⁴⁸, 374²¹; — ilanddrevne Lig: 241.

Klokkeringning ved Begravelser: 169.

Lys ved Begravelser og Begængelser: 130², 131¹⁰, 166⁶, 171⁸, 6, 184⁷, 247⁴, 48, 526², 5, 534¹, 536, 536¹, 737⁴, 765⁷; II 43²¹, 172²⁷, 231¹, 270²⁴; Baarelys (börlicht, barenlicht): 128, 163; II 55²¹; Broderlys: II 50, 61².

Liglin (liklyne): 547; Ligkiste (sarke): 254²; Ligbaare: 104²⁸, 547, 550, 752; II 55²¹; Baareklæde: 130², 561²; II 55²¹, 56²⁸; Bolk, Boldek: 131¹⁰, 254², 536, 536¹, 546; Byssus: 526², 2; Pell: 247⁴; II 172²⁸, 270²⁴, 292²; Syndo: 534¹.

Psalter læses over den Døde: 70², 104²⁸, 105²⁰, 40; Pater noster og Ave Maria: 173¹⁴, 228²⁰, 582²²; jfr. 569, 571, 574.

Ligskud (denarius funerum): 30ⁿⁱ, 130ⁿ, 146, 548, 563¹⁴, 710ⁿⁱ, 749ⁿⁱ;
 II 16ⁿ, 130ⁿ, 138¹⁸, 224^r, 233¹⁸, 247¹⁸, 305²⁷, 314²⁰, 321²²; jfr. 183²;
 II 153⁸.

Offer til Sjælemesse over den Afdøde: 134⁶, 288⁶, 392¹, 512¹, 642⁴,
 70ⁿ, 89ⁿ, 90ⁿ, 914, 105²⁰, 130ⁿ, 170ⁿ, 184⁸, 245¹⁴, 247⁴¹, 529⁶, 536¹, 537⁶,
 563¹⁴, 567²⁷, 581²⁰, 631, 709¹⁸, 715¹⁸, 716¹⁴⁻¹⁸, 740¹⁸, 748¹⁸, 767¹⁸, 769²⁰,
 21; II 4ⁿ, 381⁴, 422², 552⁰, 601¹, 731⁵, 965², 1104⁰, 130ⁿ, 195⁸, 202, 231¹,
 240², 259²¹, 264²⁰, 353¹⁶, 356².

Offer til Sjælemesser over Døde og Levende: 147, 4ⁿ, 288⁶, 704,
 904, 105²⁰, 40, 1304, 167, 1714, 180, 185¹⁷, 186¹⁸, 214, 224¹, 227²¹, 228²⁴,
 241, 539²⁰, 561¹, 567²⁰, 581²¹, 582²⁴, 627, 644, 645, 646, 709¹⁸, 716¹⁴, 10,
 732¹, 2, 737¹, 738⁶, 7, 740¹⁸, 763¹, 2, 3, 765⁵, 767¹⁸, 785, 791², 4; II 41,
 281⁸, 552⁴, 692¹, 1502², 28, 1536², 2, 1652⁰, 172²⁰, 1944, 200, 202, 205⁰, 10,
 223², 2324, 259²⁰, 270²², 278²², 315²⁰, 3224⁰, 3291², 3, 363²², 384.

Messepenge: 646, 791², 4; II 190, 228²⁴; Afgift (lgang) til Mes-
 sen: 183¹, II 173²⁰, 177², 217⁶, 2444, 275², 3104, 3174; Afgift i Vox:
 II 159ⁿ, 3501²; Bøder i Vox til Messen: 716¹⁷, 717²¹, 24, 718²⁰, 719²⁰;
 II 1584, 159ⁿ, 9, 10, 160¹⁸, 14, 10, 180²⁷, 287⁶, 351², 0, 3531¹⁸, 3541⁰, 22; Be-
 tales med en Skindkjortel: II 23641.

Vigilier: 50ⁿⁱ, 642⁴, 69ⁿ, 104²⁷, 184⁸, 185¹¹, 17, 186¹⁸, 241, 739⁰,
 740¹⁴, 12, 763¹, 765⁸, 767¹⁸; II 42, 291⁸, 3814, 43²², 5531², 22, 1251⁸, 153⁶,
 16014, 202, 259²⁰, 29, 278²², 3531⁰, 363²⁰, 384; Villigen: 184 Anm. 2;
 Villien: II 153⁶, 278²².

Anniversarium: 86, 539²¹, 611; Dechnisse: 186¹⁸; Memorie: 1951⁸;
 II 284; Memoriepenge: 203.

Afdødes Navne oplases: 1674, 741¹⁸, 767¹⁸.

Begængelse (Beghenkenisse): 227²¹, 574; II 46⁰, 153⁰, 165²⁰,
 172²⁰, 202, 231¹; Begaa (begange, began): 184⁷, 0, 241, 536, 537⁶, 539²¹,
 22, 580²⁵, 71614, 12, 7374, 739⁰, 10, 765⁷, 0, 779²²; II 42, 464, 552², 24, 1161²,
 1251⁸, 153⁶, 16014, 1944, 202, 259²⁰, 29, 270²², 278²², 3531⁰.

XV. Kjøbmandsgilder.

Gildenavne, almindelige, se ovfr. S. 526.

Betingelser for at blive Medlem, almindelige, se ovfr. S. 527 flg.;
 — bestemt Alder: 771¹; II 4381, 4421⁸; — bestemt Formue: II 439², 2,
 4421⁸; forskjellig for den, der har lært i Byen, og Andre: 771¹, 772²;
 Undersøgelse heraf 771¹, 772²; II 439²; — Læreaar: 771¹, 2; II 439².

Bestemt Antal: 737², 7401², 12, 76611¹⁸; — Haabebrødre: 7401², 12,
 7661², 7681⁰, 17.

Embedsmænd: se ovfr. S. 532.

Kjøbmænd (jfr. Kjøbmand, Kopman, Kræmmer, Institor, Mercator
 i Navneregisteret): 167(?), 108, 395, 396, 745, 755; II 28814, 17, 298,
 405; — Menige Kjøbmænd: 770, 780; II 4411²; — diversa mundi cli-
 mata transnavigant: 4; — kun Kjøbmænd Medlemmer: 617²; — skulle
 være Medlemmer: 711²⁰, 750²⁰, 754²², 772², 773²; — maa ene brygge

til Salg: 7724. se dog 7811; — maa købe fremmede Kjøbmænds Heste: 77618; — maa ej lade Slagtere købe Kreaturer for sig: II 1424, 1; — maa ej paa visse Tider købe »vorske leer«: II 30630; — maa ej sælge tysk Brød udenfor sin Bod: II 725; — ikke gjort Sølv: II 260; — pleje at sælge »fortenæt og skapt værk«: II 805; — maa ikke bruge fremmede eller Gjæstepenge: 7734, 4, jfr. II 1158, 24611; — søge til Sildefiskeri i Malmø: 804; II 28817; — ret Kjøbmandsgods: II 1584, 27618, 3516; — Kjøbmandsstævne: 71184, 75035; — Kjøbmands Alter: 7631; — Kjøbmands Toft: 329.

Gildehus, se ovfr S. 528 flg.; — Kompagnihus: 533, 612, 71617, 88, 84, 71787, 88, 33, 71945, 47, 48, 88, 72055, 7324, 803.

Ejer Grunde: 630, 632-33, 637, 730, 787, 789; St. Annagaard: 757; Pappegøjegaard: 788; — Gods mærket med Vor Frues Mærke: 5784; — Kiste: 58288; — Bosse: 547, 62684, 62784, 628, 629, 634, 635-37, 639, 640-49, 690, 7918, 4, 79488, 80; — Laas: 547; — Nøgle: 58288; — Breve: 74281.

Gilde i Aalborg: 613 flg.; Guds Legemslav: 616, 788; Pappegøjelav: 616, 627, 628; — i Flensborg, Vor Frues Gilde: 577; — i Haderslev: II 438; — i Kjøbenhavn, her er baade et Kjøbmands- og et Kræmmerlav: II 399; se ndfr. Danske Kompagni, Tyske Kompagni; — i Odense, Trefoldighedsgilde: 238, 736 flg., 761 flg., 770 flg., 780 flg.; — i Slagelse, St. Erasmi Broderskab: 756; — i Svendborg, St. Anna Lav: 706, 745, 785.

Danske Kompagni, i Kjøbenhavn, Trefoldigheds Gilde: 238, 713 flg., 802; II 374; — i Kjøge, St. Anna Lav: 757; — i Malmø: 612, 803.

Tyske Kompagni, i Cimbrishavn: 557; — i Kjøbenhavn: 536, 71516, 733, 756, 801; — i Kjøge, Vor Frue Kompagni, Jfru Marie Lav: 730, 735, 786, 787; — i Ystad: 758, 759; — i Malmø (Ellenbogen): 525, 731, 7324.

Udenlandske Kjøbmænd, kun ligge et Aar i Byen: 77988; føre gjort Sølv: II 3964, 8, 1; — Fremmede Kjøbmænd, skulle tilsige Borge-mester, hvad Gods de have: 7818; skulle søge Herberge hos Brødrene: 77887; maa ej fordeles af disse: II 4404; maa kun opholde sig en bestemt Tid i Byen: 77784; II 44110; jfr. II 4386, 594; maa kun staa ude tre Dage: 77780, 88, 88; II 44110, 18; jfr. II 1598, 3517; maa ej købslaa mod Artiklerne: 77881; II 44114, jfr. 7818; maa ej gaa rundt med deres Gods: 77780; II 44118; kun handle paa frit Marked: 77788, 88; II 44110; jfr. 44217; først naar Byklokken gaar: 77788; kun i større Partier: 77788, 7994; II 21088, 28818, 34588, 44218; med geistlige Ting paa Kirkegaard: II 441; — kaldes Gjæst: 526, 77880, 81, 7818, 7994, 1; II 440 (Gjæstepenge: 7738); exulis: 5341, 553; — »standende« Kræmmere: II 1588.

Tyske Kjøbmænd, se ovfr. Tyske Kompagni; — de (ge)meyne koepmann: 536, 54086, 87, 557, 757; — sejle til Ellenbogen: 525; — besøge Rønne: 533, 535, 558; 610, 782; i Sildetiden: 558; have Lyst at blive dér: 783; — Societas mellem dem, der besøge Skaane: 525; — fra Lybæk: 525; Rostock: 731, 803; Stettin: 536, 537, 731, 733;

Stralsund: 536, 537, 733; Wismar: 536, 537, 540st, 733; — maa ej tage dansk Hustru: 527; ugifte: 803; tyske Brødre i Guds Legemslav i Aalborg: 617^a, 649, 650, 702; have de halve Skafferpladser m. m.: 617^a, 622ⁿ.

Kjøbsvende: 381, 561^a, ^a, 568, 706 (Costrolsuend: 695); — Lav i Aarhus: 576; i Randers: 560 (kaldes ogsaa »Kremerlagh« 575).

Kjøbsvendene ere Medlemmer af Guds Legemslav, Aalborg: 618^a; — danne Gilde sammen med Kjøbmændene i Odense: 736, 762; kun Dreng under 15 Aar ere udelukkede: 770ⁱ; have eget Lavshus: 781ⁱ.

Skipper (jfr. Navneregisteret): 121, 325, 578ⁱ, 583, 596, 605, 607, 659, 662, 663, 664; 668, 675, 691, 693, 700, 721ⁱ, 760; — Kongens Skipper: 593; — Skibsmænd: 726, 752, 754^{is}; — Hovedsmand til Skibs: 614; — Styremand: 754^{is}; — Reder (nauclerus): 543; — Skibsbygger (jfr. Navneregisteret): 107(?); — Særøver: 112°, 231°, 362, 472, 602, 741°, 941°.

Gilde i Flensborg for Kjøbmænd og Skippere, Vor Frues Gilde: 577-781; — i Ribe, »Skibmandtz Ret«, St. Sørensgilde: 752; — ingen Kjøbmand til Skade: 755; — omfatter Mænd og Svende: 754^{is}, 755^{is}.

Et Nikolajgilde er ikke udenvidere et Skippergilde: 193.

Skibsfart, se ndfr. S. 555.

Drager (jfr. Drager, Dreger, Portator i Navneregisteret; lator, fettor: 546, 548): 107(?), 108, 112, 129(?), 140, 142, 144; — Gilde i Flensborg: 129, 144, 541; i Kjøbenhavn: II 400.

Vantsniderlav, »eth kjøpmands lag«, i Malmø: 798; sælger Klæde i Alenmaal: 799^a; — »leysk« d. e. Klæde fra Leyden: II 228^{is}.

Vugnmands Lav, St. Petersgilde, i Kjøbenhavn: 790; II 400.

XVI. Handel, Skibsfart, Mynt, Maal.

Borgemester og Raad har Myndighed: 773^{is}; II 441^{is}; Byfoged: 781^a; Kæmner: 778^{is}.

Ud- og Indførselsforbud: II 315^{is}, 322^{is}.

Der maa ej kjøbes Byen til Skade: 711^{is}, 750^{is}; II 442^{is}; — ej den gemene Mand til Skade: II 441^{is}, 443^{is}, ^{is}; — ej uden »the tegen, som forwiisde ære«: 773^{is}; — ej sælges for godt, hvad ondt er: 778^{is}; jfr. II 236^{is}; se ret Kjøbmandsgods ovfr. S. 552; — ej gives Noget andet Navn, end det har: 799^a; — ej handles med ubekjendte Stene og »ewentyre«: II 397^a; — ej maales falskt: 799^{is}.

Forkjøb (supplantatio): 304^{is}, 434^{is}, 804^{is}, 864^{is}, 1004^{is}, 1054^{is}, 532^{is}, 540^{is}, 773^{is}; II 438^{is}, 692^{is}, 934^{is}, 942^{is}, 1062^{is}, 1072^{is}, 1302^{is}, 1342^{is}, 1637^{is}, 1702^{is}, 1772^{is}, 1951^{is}, 2621^{is}, 3094^{is}, 3132^{is}, 3202^{is}, 4394^{is}, 4402^{is}, 7, 4411^{is}, 15, 4421^{is}, 4431^{is}; — Forprang: 773^{is}; II 295, 307^{is}, 406; jfr. II 442-43; — købe for Porten: II 942^{is}, 44, 440^{is}; — Landkjøb: 776^{is}; II 142^{is}, 406; — holde »uthloper«: II 442-43; — en bestilt Mand hos Bønderne: II 443^{is}; — gjøre »innpas«: II 440^{is}.

Lidkjøb (»dricke leye kjøp«): 778^{is}; — bryde sit Ord (mala wersla): 304^{is}, 434^{is}, 804^{is}, 864^{is}, 1004^{is}.

Kjøbmandsskab: 578^a, 617^a, 763, 773^a, 804; II 405; forspilde: 778^m; gaa om med »taffelitte« eller Kjøbmandsskab: II 441^{is}; handle med »taffelithe« eller »kram«: II 443^{is}; Handel med Kram: II 397^a: — gjøre Skade i Andens Kjøbmandsskab: II 411^a jfr. 446.

Bønder sælge Kreaturer: II 142^a; — bringe Huder og Skind paa Torvet: II 120^a; — maa ej ved Forprang handle Byen til Skade: II 406; — maa kun bringe Kjød til Markedet en vis Tid: II 43^m; maa ej sælge Sko i Byen: II 314^m, 322st; maa kun sælge Simer og »hankkæ« i Knipper: II 24^a; maa ej handle med hinanden paa Gaden: II 442^{is}; — Ingen maa give dem Husum: II 442^{is}.

Torv: II 120^a, 267^a, 268^a, 297^a, 298; Axelstorv: II 408; — Torvedag: II 166^{so}, 322st.

Marked: 329, 777^m, 77^m, 803; II 43^m, 69^m, 94^{is}, 115^a, 152^a, 154^{is}, 163^a, 254^a, 257^m, 260, 296, 302^{is}, 306^m, 322st, 337^{is}, 40397^a, 398^a, 408; — frit Marked: 777^m, 77^m; II 367, 72^a; — Markedsdag: II 166^{so}, 442st; — Aarsmarked: II 367, 198^m, 218^{is}; — hver Vare har sit Salgssted: 778^m; — Markedsvej: II 440^a; — (Sudemarked, vistnok Sønderstorv: II 86^a, jfr. I 197); — Klokke paa Markedet: 777^m.

Boder: 123, 125, 128, 159, 236, 256, 674; II 69^m, 72^a; paa Skanor: 475; — Gadebod, Krambod, Bagerbod, Guldsmædbod, Kjødmangerbod, Saltbod, Skomagerbod, Ølkonebod se ovfr. S. 537; — Salg fra, i Modsætning til Gade og Vindu: II 72^a; — ej vinde Anden ud af: 540^m; — ej tage Andens Bodested: 540st, 40; II 69^m, 257^m.

Kjøb og Salg fra Tingskammel: II 270^{is}; — paa Gade: II 72^a, 215^{so}, 260, 264^{so}, 268^a, 337^{is}, 358; forbudt Bønder: II 442^{is}; — fra Vogn: II 43st, 262^{is}; — fra Hus: 799st; II 272^m; — fra Vindu: 776^m, 799st; II 72^a, 1214, 142st, 261^a, 262^{is}, 302^{is}, 311^a, 318^{is}, 358; jfr. »Vinstergelt«: II 279^m, 281^{so}, 415^{is}; Vindue tilnagles: II 124^a, 218^{is}, 227^{so}, 234^{is}, 264^{is}, 422^{so}.

Haandværkeres Handel.

Maa ej drive Handel: 772^a, 5, 781^a; II 439^a; uden at udtræde af Lav: 773^a, 799^a, jfr. 616, 617^a, 651, 700; — ej for en Kjøbmands Penge: 773st; II 142st; — Kjøbmand maa ej handle for Haandværker paa Tyskland: 773^a.

Eneberettigede til at sælge, hvad de tilvirke: II 244, 367, 594, 714, 72^a, 6, 80^a, 115^a, 120^a, 4, 174^{so}, 177st, 181^{so}, 198^m, 210^{so}, 37, 246^{is}, 272st, 295, 298, 314^{is}, 322st, 345st, 346^m, 351st; — Undtagelse herfra paa Markeder: II 367, 72^a, 115^a, 166^{so}, 174^{is}, 40, 181^{so}, 198^m, 210^{so}, 218^{is}, 237^{is}, 246^{so}, 296, 302^{is}, 306^m, 337^{is}, 45; — paa andre bestemte Tider: II 367, 43^{so}, 594, 80^a, 120^a, 288^{is}, jfr. II 142^{is}, 3, 306^{so}; — ved Salg i større Partier: II 244, 72^a, 80^a, 142^{is}, 4, 158^a, 307^{so}, 337^{is}, 345st; — ved særlige Lejligheder, Indlager, Fejdetid o. s. v.: II 36^a, 714, 721°; — paa Grund af Enerettens Misbrug: II 306^{so}.

Den ene maa ej sælge billigere end den anden: II 154^{is}; — ej tilegne sig den andens Kunder (kalde fra Led, raabe fra Vindu): II 611, 7st, 43^{so}, 154^{so}, 262^{is}, 270^{is}; jfr. II 291°; — Fællesindkjøb: II 94^{so}, 45, 181^{so}, 195^{is}, 220^{so}, 249^{so}, 271^{so}, 288^{is}, 304^{is}, 312^{is}, 319^{is}.

Gilders Handel.

Brødrene sætte Vilkaar for Kjøb og Salg: 711^{aa}, 750^{aa}, 773^{aa}; — handle med Gildets Penge: 578^{aa}, 645.

Der maa købslaas i Gildehuset: 778^{aa}; — forbudt at købslaa i Gildet: 226^{aa}, 580^{aa}; II 93^{aa}, 109^{aa}, 421^{aa}.

Gildet har og faar Grunde og Huse: 156, 255, 257, 272, 534^{aa}, 557, 630, 632-33, 637, 737^{aa}, 738^{aa}, 756, 764^{aa}, 785; — Tilskjøder: 222, 473, 557, 756, 789, 804; II 185, 190, 191-92, 200; — Mageskifter: 510, 535, 517, 519, 788; — køber en Kalk: 541-42; sælger en Kalk og Disk 650.

Har Pengetransaktioner; se ndfr. i Afsnittet »Gjæld, Pant, Regnskabsvæsen«.

Skibsfart.

Skib: 8^{aa}, 2310, 351, 36^{aa}, 5, 379, 461, 47^{aa}, 48^{aa}, 591, 60^{aa}, 621^{aa}, 72^{aa}, 731^{aa}, 741^{aa}, 75^{aa}, 921, 931^{aa}, 941^{aa}; — Kogge: 634; — Baad: 101^{aa}, 21^{aa}, 46^{aa}, 59^{aa}; — Aarer og Øsekar: 101^{aa}, 21^{aa}, 36^{aa}, 46^{aa}, 59^{aa}, 731^{aa}, 931^{aa}, jfr. 1031^{aa}.

Sættes i Vandet: 7541^{aa}, 21; — skal bemandes i Kompagniet: 532^{aa}; — fragtes: 532^{aa}, 804; — kommer med Korn til Skjelskør eller Korsør: II 181^{aa}; — skibe Tøndetømmer fra Malmø: II 2881^{aa}; — sejle til Tyskland: 711^{aa}, 750^{aa}, jfr. 773^{aa}; — nære sig ved Skibmandskab: 754^{aa}; — Regler vedtages for Sejlads: 711^{aa}, 750^{aa}; — Skipper, se ovfr. S. 553.

Skibbrud (Hafsnød, Watersnød): 101^{aa}, 25^{aa}, 379, 42^{aa}, 48^{aa}, 53^{aa}, 611^{aa}, 1^{aa}, 75^{aa}, 79^{aa}, 85^{aa}, 4^{aa}, 95^{aa}, 99^{aa}, 1731^{aa}, 194^{aa}, 779^{aa}; jfr. 241.

Bjerger, hjælpe at: 530^{aa}, 536^{aa}; — Ret til uhindret at bjerger: 534^{aa}, 559.

Havn: 530^{aa}, 534^{aa}, 559; — Toldbod: 794^{aa}; II 297^{aa}; — Tolder: 614, 706, 727.

Fiskeri: 754^{aa}, 755^{aa}; — Sildefiskeri: 558, 782, 783; — Fiskevand: 509; — Fiskebænke: 778^{aa}.

Mynt:

Gjæv og geng i Nørrejylland: 645; II 182; gild, gjæv og geng i Skaane: II 386; i Hamborg: 342; i Lybæk: 342, 549; — mala moneta: 402.

Daler: 211; II 30, 321^{aa}, 1^{aa}, 19, 33^{aa}, 21, 20.

Danske Penge: 207, 208, 256, 362, 402, 509, 646; II 386.

Denarius: 391^{aa}, 21, 40^{aa}, 42^{aa}, 27, 501^{aa}, 51^{aa}, 52^{aa}, 53^{aa}, 26, 55, 61^{aa}, 10, 63^{aa}, 64^{aa}, 27, 28, 70^{aa}, 5, 71^{aa}, 731^{aa}, 77^{aa}, 78^{aa}, 79^{aa}, 41, 42, 1031^{aa}, 11, 19, 104^{aa}, 29, 105^{aa}, 119, 130^{aa}, 6^{aa}, 171^{aa}, 174^{aa}, 3511^{aa}, 357^{aa}, 4571, 4931^{aa}, 495^{aa}, 506^{aa}, 548; II 4271^{aa}, 14, 15, 4281^{aa}, 22; — albus: 535; = 4 lubicensis: 170^{aa}; — albus denariorum: 550; — solidus denariorum s. ndfr. S. 558.

Dukat: 449.

Engelsk: 88, 89^{aa}, 168, 2261^{aa}, 5301^{aa}, 5311^{aa}, 24, 539^{aa}, 540^{aa}, 545, 5631^{aa}, 565^{aa}, 579^{aa}, 580^{aa}, 6211^{aa}, 7201^{aa}; II 59, 61^{aa}, 72^{aa}, 26, 32, 151^{aa}, 182, 115^{aa}, 124^{aa}, 13, 126^{aa}, 127^{aa}, 23, 130^{aa}, 133^{aa}, 135^{aa}, 172^{aa}, 267^{aa}, 268^{aa}, 13, 271^{aa}, 328, 3301^{aa}, 3321^{aa}; — Pund: 157, 546, 549, 550; II 26^{aa}; — Skilling: 144^{aa}, 28, 549, 550; II 85^{aa}, 156^{aa}; — solidus: 157, 158; — Straalepenge: 549.

Florenus: 397, 398, 400, 402, 403; — reynoldensis: 35114; — rinensis: 3561, 369, 397, 4997, 50322, 50422; — jfr. Gylden.

Grot (grossus): 31, 1308, 181, 214, 3024, 3032, 3492, 4, 7, 3508, 10, 3572, 35922, 36024, 365-97, 407-408, 419, 420, 424, 425, 428, 430, 4312, 43312, 4572, 465, 4762, 47812, 12, 48027, 48122, 20, 49522, 519, 53011, 53112, 10, 21, 22, 53222, 5612, 56212, 10, 56420, 56524-22, 56621, 24, 26, 56727, 58017, 7074, 70912, 71012, 21, 71121, 71222, 71512, 72120, 7392, 74012, 74112, 7462, 74812, 10, 74920, 21, 7652, 0, 7912, 79210, 79312-10, 79424, 22, 79522, 22, 20, 79620, 79721; II 41, 2, 510, 617, 724, 822, 162, 2, 2022, 311, 4-6, 2, 3212, 14, 12, 3322, 5211, 12, 14, 12, 5321, 5424, 22, 27, 5520, 20, 752, 862, 9722, 12517, 21, 1302, 13217, 13322, 13522, 1374, 13812, 12, 21, 1452, 4, 14720, 15122, 1632, 2, 16417, 1691, 2, 17322, 2052, 2242, 22720, 23312, 2402, 24612, 24712, 10, 24821, 24922, 25021, 27022, 24, 29312, 30210, 30522, 27, 3112, 31422, 20, 32122, 22, 328, 3302, 11, 33210, 42620, 42824; = 2 lybske: II 3902; — Penning(?): II 42520; — solidus grossorum, se ndfr. S. 558.

Gylden: 199, 202-04, 208, 209, 229, 230, 2431, 2442, 10, 12, 24512, 22, 24622, 20, 27, 24, 24724; II 2452, 2752, 4, 7, 27712, 3402, 36112, 36220, 36724; — let: 7142; — rinsk: 124, 126, 327, 398-400, 403, 417, 516, 520, 629, 638, 7142, 72022; II 2172, 2, 2, 2741, 2752, 4, 27612, 27712, 27922, 325, 36112, 12, 36212, 3682, 405; jfr. 399; — ungarsk: 192; — jfr. Florenus.

Hvid (albus, wytte): 127, 163, 1652, 200, 206-08, 2472, 3492, 3572, 35812, 398-402, 407, 418, 419, 422, 423, 425, 426, 428, 429, 4332, 44412, 4571, 4682, 53712, 544, 546, 547, 550, 634, 650, 79621; II 522, 611, 14, 720, 27, 821, 20, 922, 161, 4422, 452, 5622, 572, 11611, 1232, 1242, 12, 13112, 13212, 12, 13812, 16122, 20821, 22, 20920, 21122, 21427, 2247, 23312, 29311, 12, 29422, 22, 36727, 3701, 3712, 385, 41620, 437, 438; = 4 boni antiqui concavi Lubicenses: 308; — danske: 202, 203, 205, 206, 208, 646; — denarius: 1702, 535, 550.

Klipning: 401, 646.

Lybsk: 1631, 1642, 4, 2, 2, 170, 1702, 1712, 7, 1722, 11, 12, 17312, 17, 10, 21, 17422, 24, 20, 27, 20, 20, 17520, 24721, 2547, 5292, 53120; II 162, 2, 9622, 11020, 41, 1232, 13111, 3902; — concavus: 308; — Hvide: 4392, 549, 783; — Mark: 15, 122, 123, 125-27, 157-59, 179, 1831, 1842, 195-99, 204, 212, 2252, 22922, 229, 230, 269-72, 326-34, 336, 343, 371, 397, 450-52, 454, 455, 48227, 487, 521, 5362, 541, 546, 548, 551, 627-31, 634-39, 7372, 7382; II 174, 342, 392, 9122, 1012, 13212, 17012, 17112, 17420, 183, 2442, 282, 3422, 36620, 4142, 41612, 12, 4391-2, 44212 (i danske Penge: 516; II 182); — Penning: 341, 342, 4392, 44210, 636; II 822, 3812, 4222, 9622, 11020, 1582, 21810, 22022, 36522; — Skilling: 196, 198, 199, 2552, 4382, 454, 4992, 5022, 24, 50520, 22, 50627, 22, 542-50, 6182, 72027; II 42, 52, 262, 852, 8912, 9021, 9127, 10411, 12, 17, 10722, 27, 1621, 4142, 2; — solidus: 2657, 26617, 26722, 268, 49020, 7, 49212, 12, 49422, 49527, 49722, 541, 543, 546, 548; — og sundiske: 535; — 4 lybske = 1. albus denarius: 1702.

Mark, i 12. Aarh.: 71, 82, 4, 2, 92, 10, 12, 1012, 17, 1112, 21, 22, 1222, 1341; — i 13. Aarh.: 201, 212, 4, 222, 7, 232, 2, 11, 12, 2412, 12, 12, 12, 12, 2521-22, 2622, 2720, 31, 351, 2, 362, 4, 372, 2, 3812, 4342, 451, 462, 472, 4

487, 6, 11, 4914, 5229, 55, 591, 2, 604, 617, 10, 6213, 14, 17, 6317, 10, 6427, 692, 706, 717, 8, 7312, 7412, 12, 7521, 22, 7622, 20; — i 14. Aarh.: 912, 922, 9414, 12, 9517-20, 9622, 24, 9727, 10045, 1024, 6, 8, 10310, 12, 12, 16, 10422, 10522, 119-28, 543; — i 15. Aarh.: 15-17, 156-63, 17527, 19514, 269, 271-73, 325-30, 344, 345, 4416, 44522, 449, 450, 550-52, 568, 5782, 627-29, 631-37, 7632, 7657, 7711, 2, 7722; II 244, 3322, 8212, 13212, 13312, 21, 1432, 15522, 1702-10, 17114, 22, 21, 17222, 17322, 22, 17522, 22, 188, 2452, 2531, 2552, 25614, 25712, 25821, 4231, 6, 42524, 22, 4261, 4272; — i 16. Aarh.: 198-213, 229, 230, 242, 331, 334-39, 455, 50422, 637-48, 650, 651, 690, 7222, 7912, 79521, 22, 24, 22, 79622-40, 79721, 79927; II 3714, 3822, 408, 437, 438; — dansk: 509, 646; II 386; — danske Penning: 256, 362; — Danica moneta: 402; — denariorum: II 422; — Koppmarch: II 34422; — Klipping: 646; — lødig: 760; II 661, 6812, 14, 1141, 1201, 1701, 17812, 2542, 2622, 325, 3702, 3712, 3972; — lødig Sølv: II 662, 4; — Penning: 1422, 17, 201, 2822, 4682, 4692, 517, 518, 634, 640-43, 645, 7642, 788; II 2531, 3014, 3027, 3174, 3182, 3501, 355, 3572, 384, 4242; — skaansk: 48022, 24, 5262; II 592, 6012, 14, 6112, 17, 18, 722, 10, 7312, 14, 7412, 17, 18, 22, 804, 2, 812, 10, 8212, 1202, 2872, 12, 28814-12, 28922-22, 22; — Sølv: 3812, 4122, 4912, 5222, 6010, 6312, 6521, 22, 7312, 7627, 7722, 7822, 7922, 9322, 9622, 9724, 9822, 9921; II 662-6, 672, 12, 2521, 2534, 2, 25717, 25822, 260; — marca argenti monete: 308; — Øre Penning: II 1722.

Obol: 1304.

Penning (Penge): 1342, 1442, 2721, 9311, 9722, 9940, 41, 10042, 1862, 5294, 2, 5307, 53222, 650, 71021, 74012, 74921; II 41, 2812, 14, 2912, 362, 3710, 11, 3814, 391, 2, 4, 402, 7, 2, 4114-12, 4210, 22, 4422, 452, 462, 512, 5522, 22, 24, 5622, 1154, 1162, 11, 11712, 11822, 11922, 1302, 13322, 1537, 2, 15421, 17117, 17222, 19612, 21, 22022, 25824, 27022, 27722, 36322, 41512, 41622, 41722, 24, 42414, 12, 42512, 21; — dansk: 646; — se under Lybsk, Mark og Øre.

Pund(?): II 28022; — Sterling: 119, 546, 547; — Penning: II 21812, 21912; — se ovfr. under Engelsk.

Skilling: 15, 16, 17, 2522, 2622, 2722, 24, 2822, 27, 2922, 31, 120-25, 127, 128, 1302, 159, 168, 1942, 199, 200-05, 207-12, 229, 230, 231, 4412, 44312, 44527, 449, 62112, 74322, 7642, 7657; II 822, 262, 4, 2814, 372, 402-7, 4112, 4324, 4422, 451, 501, 512, 1151, 2, 1162, 1361, 1372, 1451, 14922, 1522, 1532, 15522, 27, 1702, 17112, 1942, 2, 19722, 2054, 20712, 20821, 22-24, 20922, 21122-42, 21222, 47, 2232, 22622, 22, 23421, 2404, 2452, 24722, 25712, 25822, 28122, 28812, 28912, 29422, 21, 22, 3014, 30821, 45, 46, 31522, 3174, 33242, 328, 3292, 4, 3302, 6, 8, 11, 12, 33112, 33327, 33812, 3417, 34621, 22, 35712, 36112, 36422, 21, 36522, 24, 27, 36724, 47, 48, 36822, 21, 3701, 3712, 6, 384, 385, 4142, 42122, 42412, 12, 21, 437, 438, 44212; — gtot: 511, 519, 5292, 5302, 5322, 557, 632, 633, 730, 7372, 79212, 7981; II 242, 592, 712, 802, 1201, 12517, 1772, 4, 2, 17812, 17912, 2052, 23524, 2404, 24922, 25027, 22, 2671, 2862, 30312, 30412, 30521, 24, 22, 30622, 22, 30822, 30927, 3112, 311-1210, 31317, 22, 22, 31811, 31912, 12, 32022, 22, 22, 22, 3811, 4232; — Sølv: 2721, 22; — se ovfr. under Engelsk og Lybsk.

Solidus: 4027, 5122, 6322, 6424, 712, 1022, 10312, 22, 10424, 22, 17622, 344, 345, 3574, 35811, 35912, 36122, 4571, 2, 2, 4587, 2, 2, 4772, 47922, 48122,

30, 32, 49112, 49628, 50012, 50118, 50222-23, 50541, 50646-48; II 42712, 42817; — argenti: 4130, 5230, 6522, 7837; II 4262; — denarium: 4120, 5125, 7726, 1022; — grossorum: 26612, 26720, 28, 3032-10, 30418, 30524, 35116, 352, 48228; — sterlingorum: 2657, 3037, 30410, 18 10, 30520, 542, 546; — turonensis: 2650; — se ovfr. under Engelsk og Lybsk.

Sterling: 119, 1642, 7, 170, 1720, 10, 13, 17522, 34, 37, 24428, 10, 11, 24510, 24, 24628, 28, 26614, 17, 3030, 2, 344, 35922, 407, 543-47, 550, 630; — solidus sterlingorum, se ovfr. under solidus; — talenta sterlingorum: 269, 4990, 50227.

Turonensis: 2642, 2654, 11; — se ovfr. under Solidus.

Øre: 2412, 2720, 3031, 362, 370, 8, 11, 3812, 14, 3910, 10-21, 4022, 28, 4128, 32, 461, 472, 4, 487, 4912, 14, 5010, 10, 21, 5121-22, 5228, 21, 22, 55, 591, 602, 616, 11, 6212, 6322, 28, 6424, 28, 6520, 34, 692, 702, 4, 6, 712, 7412, 10, 7520, 24, 7628, 7720, 21, 20, 902, 914, 2, 9414, 9517, 18, 21, 9622, 24, 9720, 20, 22, 23, 9820, 1024, 10312, 18, 10428, 105, 176, 214; II 6812-19, 6921, 7020, 1302, 1312, 7, 8, 13220, 13322, 13528, 1700, 17120, 17222, 28, 27, 17322, 328, 33222, 4232, 4262, 4, 4272, 2, 9, 11, 42810, 18, 21-22; — denarium: 5018, 6522, 720, 7620, 32, 7726, 7828, 1022, 10311, 17, 10524; — Penning: 1327-40, 44, 2720, 22, 24, 2820, 40, 2942, 3021, 22, 922, 9721, 20, 9827, 17640, 24512; II 1632, 1700, 17112, 18, 21, 17222, 20, 20, 17320, 17910-23, 3292-4, 3302, 2, 33112, 35820, 4232-2, 7, 42410, 11, 10, 10-18, 42522-28, 42620; — skaansk: 5264; — Sølv: 267, 2822.

Ørtug: II 42520; — Penning: 1232, 34, 1342, 22, 1447; — artich denarium skaansk: 5260, 5272.

Maal og Vægt.

Alen: 473, 799; sjællandsk: 242, 787; falsk: 799.

Bismer: 5784, 58022; — Bismerspund: 58022, II 2620.

Deger: II 2320.

Fjerding: 24512, 24821; II 13, 2220-21, 2347, 12628, 129, 15040, 20612, 20822, 20922, 21222, 21320, 21428, 21522, 22022, 22, 2622, 29312, 10, 30312, 30824, 30920, 31221, 31914.

Heitscepel: 197, II 352, 4.

Hundrede, stort: II 28910.

Kandetal: 7811.

Lispund: 22611, 22718, 10, 53711, 53922; II 670, 692, 25712.

Lod: 275, 291; II 383, 385; — Sølv: 169, 230, 334, 335, 364, 520, 628, 641, 650; II 2532, 3951.

Læst: 28910, 54020, 77722; II 18122; — Kul: 638; — Øl: 168, 3122, 56827, 61911, 7142, 71720, 21, 71922, 72022, 74110, 76710, 17; II 22412.

Maal, Stadens: 77722.

Mark, Klæde: 632; — Pund: 1941-2, 2, 9, 2251; II 1530, 15414, 17, 10, 34420; — Vægt: 3111, 57911-12, 58024, 58122; II 1032, 10722, 10820, 1530, 19620, 19727, 19822, 21912, 14, 18, 22012-24, 4391, 2, 44214, 18, 44322.

Modius: 49624.

Molder (et Maal?): II 3711, 15522.

Pund: 1017, 227, 231, 2524, 3020, 370, 3814, 474, 480, 5124, 7522, 7620, 8028, 920, 1672, 18510, 18610, 44524, 449, 511, 546, 58022, 6197, 11, 62012, 7144, 71511, 71720, 20, 21, 71822, 72121, 74110, 74218, 10, 76810, 17, 77412, 12,

776⁸⁰; II 262, 3, 353, 391, 194⁸, 218¹², 219¹², 245⁸, 276⁹⁻¹², 277¹², 12, 278²²⁻²⁴, 280²¹, 28, 301⁵, 317⁶, 343¹⁸, 362²⁰, 364²⁷, 32, 367⁴⁷, 415¹⁰, 11, 416¹⁸, 12, 417³¹, 418²⁷, 26, 419²², 420²⁵, 26, 421²⁶, 41-44, 422⁴⁷.

Quintin Sølv: 230, 521, 641, 650; II 253⁸, 392, 395¹, 402.

Skippund: 62¹², 95²⁰, 194⁷, 777²⁶; II 170⁷, 194³.

Skjæppe (scheppel): 16, 166¹, 197, 362, 404-06, 420-22, 511, 519; II 341, 165²⁷, 384.

Stopa: 546; stoueke: 209.

Talent: 44¹⁸.

Tønde: (Øl) mange Steder; Halvtønde: (Kjedel) II 204⁴; (Øl) mange Sieder; jfr. ovfr. Fjerding.

Uncia: 304¹⁰, 345, 461.

Ørte, Byg: 511, 737⁸, 761⁵; II 244⁴, 247¹⁶, 301⁵, 302⁷, 317⁴, 318⁸; — Korn: 17, 518.

Værdiangivelser for

Alterbillede: 547; -klæde: 635, 639; -kors: 547; -tavle: 638; — Boldyke: 546; — ad consuetudinem: 546; — Bord: 547; — Bygning af et Alter: 546; — Crater: 550; — Disk: 650⁴; — Fragtkjørsel (Pris for): 796; — Grime: II 245⁸; — Guldmedearbejde: II 70²²; — Kalk: 541, 546, 650; — en Ko: 548; II 44²⁰, 31(?) ; — Tønde Ko-Kjød: 638; — Korn: II 385; — Lampe: 547; — Liber decretalium: 269; — Ligklæde: 547; — lignea lumina: 546; — Lys: 160, 425; — lichtlade: 550; — Messebog: 547, 551, 628; -tøj: 547, 551, 628, 636, 638; — Monstrans: 628; — Panser: II 245⁸; — Pung: II 245⁸; — Ridetøj: II 245⁸; — »schuffel»: 207; — Spænde bælte: II 245⁸; — Tækning af et Hus: 636; — Viaticus: 272; — Vindue af Glas: 547; — Stob Vin: 546; — Vox: 128; — Øl, en Tønde: 168, 205; 1 Tønde hamborgsk Øl: 207, 208, 209, 452; 1 Tde tysk Øl = 2 Tønder dansk Øl: 622²⁴, 624²⁸.

XVII. Haandværkerlav (Mester, Svend, Lærling).

Navne, almindelige, se ovfr. S. 526—27.

æmbit, æmbethe, æmbede, embet, embede o. lign.: II 241-4, 317, 59, 591⁸, 607¹², 14, 15, 611⁷, 22, 622²³, 23, 63, 631, 2, 642, 64, 71, 711-4, 727¹⁰, 7311¹⁵, 7416, 17, 19, 21-23, 7524, 25, 27, 76, 771-2, 5, 78, 79, 801-6, 817-11, 8212¹⁸, 8320, 119, 120, 1201, 3, 4, 1211-7, 122, 136, 1361, 13820, 140, 1401-2, 1432, 16, 1621, 2, 169, 1691, 17444, 176, 1761, 17816, 204, 2056, 20612, 20717, 20, 21141, 21243, 21322, 21426, 29, 221, 222, 22412, 22517, 22623, 27, 22827, 47, 230, 2311, 2324, 23310, 11, 18, 23423, 24, 23530, 23627, 238, 239, 2408, 24116, 243, 2441-4, 2452⁸, 2469, 11-13, 24717, 20, 24821, 24927, 29, 30, 25022, 27, 28, 252, 2532, 4, 2546, 2550¹², 25612¹⁵, 25712¹⁸, 25821, 22, 24, 25922²⁰, 261, 2618, 2622, 6, 14, 17, 26310²², 24, 26428, 26, 26540, 26810, 27027, 285, 2851, 2, 2862⁷, 2878¹², 28813, 14, 17, 28910²⁴, 29022²⁰, 290, 2971, 298, 299, 3001, 2, 3016, 3027⁹, 30312, 30727, 20, 3084, 310, 3102, 3118, 10, 31422, 31520, 316, 3161, 3172, 3188, 31913, 32120, 24, 32220, 40, 323-26, 329, 33116, 33328,

33400, 33520, 33600, 3386, 349, 350, 3514, 3520, 12, 14, 35314, 10 10, 35421, 20, 35524, 356, 3561, 2, 3574-7, 35820, 358, 3701, 2, 3710, 2, 3811, 2, 3821, 2, 389, 393, 3977-9, 398, 402.

æmmedæ, æmæde, æmætz, emmet o. lign.: II 13110, 12, 1451, 14720, 157, 1581, 2, 5, 1590 8, 11, 16012, 14, 17, 16120 22, 2671, 292, 2922, 29420.

ammit: II 115, 1151, 11612, 11714, 10, 18, 19, 11824, 28, 29, 11921.

ampt: II 25, 262 8, 278, 10, 2917, 29, 34, 341, 352, 360, 7, 3711-14, 38, 391, 2, 406, 8, 10, 4111, 12, 4212, 20-22, 4324, 45, 451, 2, 4, 466, 7, 4712-14, 4814, 15, 5520, 85, 851, 862, 7, 8710-12, 8812-15, 8910-18, 9021, 22, 24, 9127-30, 9442, 42, 45-47, 9547-50, 9661, 22, 9767-70, 9861, 24, 60, 9960, 69, 100, 101, 1011, 2, 1022-7, 1038-11, 10412, 14-17, 10518-20, 10621, 22, 10720, 20, 28, 29, 10820-22, 10920, 11042-44, 152, 1521, 2, 1532, 7, 2, 12, 15418, 15522, 20-22, 15621, 22, 193, 1941-2, 19512-18, 19624, 10, 19725, 20, 19821, 216, 2172-2, 2181-10, 21914-18, 22010-20, 274, 2741, 2, 2752-7, 2762-12, 27712-18, 27824, 22, 27, 28, 279, 27920, 28021, 20, 28120, 281, 282, 3401, 2, 3412-2, 7, 34211, 34310, 34420, 34524, 20, 27, 34620, 21, 22, 34724, 347, 34822, 42, 35912-4, 3600, 8, 36112-16, 36217, 36324, 36740, 368, 378, 413, 4131, 4142-2, 41510, 12, 14, 41610-10, 41722, 41820, 20, 41922-24, 42020, 20, 42141-40, 42247, 48, 4390.

Embede, som Fællesbetegnelse for en bestemt Slags Haandværkere: II 5520, 594, 13110, 12, 136, 13820, 14721, 1621, 2, 243, 2441, 2460, 27717, 34527, 35422, 393, 404, 405.

Embede = Haandværkerlav: II 24, 241, 2, 4, 25, 262, 272, 2, 10, 2927, 29, 34, 341, 360, 7, 3711, 12, 14, 38, 391, 2, 406, 8, 10, 4111, 12, 4210, 20-22, 4324, 45, 451, 2, 4, 466, 7, 4712-14, 4814, 10, 59, 591-2, 607-12, 14, 12, 6117, 22, 6222-22, 63, 631, 2, 642, 64, 71, 711-4, 727-10, 7311-10, 7410, 17, 10, 21-22, 7524, 20, 27, 76, 771-2, 2, 78, 79, 801-2, 817-11, 8212-18, 8320, 85, 851, 860, 8710-12, 8812-12, 8912-18, 9021, 22, 24, 9127-30, 9442, 42, 45-47, 9547-50, 9661, 22, 9767-70, 9861, 24, 60, 9960, 69, 100, 101, 1011, 2, 1020-7, 1032-11, 10414-17, 10518-20, 10621, 22, 10720, 20, 10820-22, 10920, 11042-44, 11140-47, 112, 115, 1151, 11612, 11714, 12, 10, 10, 11824, 11921, 119, 120, 1201, 2, 4, 1210-7, 122, 140, 1401-2, 1430, 152, 1521, 2, 1532, 7, 2, 12, 15410, 15522, 20-22, 15621, 22, 157(?), 1582, 1590, 7, 16012, 17, 16120-22, 169, 176, 17910, 193, 1941, 2, 19510, 12, 10, 19614, 10, 19720, 19821, 2172-2, 2180-12, 21914-18, 22010-20, 222, 22412, 22827, 42(?), 23310, 23520, 23627, 238, 239, 2402, 24112, 2450, 24710, 20, 24821, 22, 24, 20, 25027, 20, 252, 2532, 4, 2, 2546, 2552, 11, 25612-12, 25710-10, 25821, 22, 24, 25920-27, 261, 2618, 2620, 2, 14, 17, 26310, 21, 22, 24, 26420, 20, 26540, 274, 2741, 2, 2754-7, 2762-12, 27710, 27824, 22, 27, 2, 279, 27920, 28021, 20, 28120, 281, 282, 284, 285, 2851, 2, 2862-7, 2872-12, 28812, 14, 17, 28910-24, 29020-20, 290, 292, 2922, 2971, 298, 299, 3002, 3027, 2, 30841, 310, 3152, 316, 3172, 3182-10, 32220-40, 323, 324, 3262, 3271, 329, 33320, 338, 3414, 2, 7, 34211, 34310, 34420, 34524, 20, 27, 34621, 22, 34724, 34822, 42, 349, 3514, 35310, 10, 35421, 35524, 356, 3562, 3574, 35820, 358, 3600, 8, 36112-10, 36324, 36740, 368, 3702, 3712, 378, 3812, 3822, 3972, 398, 413, 4131, 4142, 2, 2, 8-9, 41510, 12, 14, 41617-10, 41722, 24, 4182, 20, 41922-24, 42020, 20, 42141-40, 42247, 48.

Embede, om Haandværkerens privilegerede Stilling: II 242, 272, 317, 2, 4221, 460, 590, 7311, 814, 8712, 8812, 9622, 24, 9727, 1020, 1030, 11820, 1212, 1361, 13822, 1401, 16012, 17447, 1761, 17810, 18127, 19511, 20612.

21248, 2178, 22517, 2267, 22729, 2328, 23310, 11, 23422, 24, 238, 2391, 24612, 25022, 25510, 25712, 25922, 26320, 26420, 26521, 2762, 27712, 17, 29421, 3001, 3012, 30312, 30727, 22, 3101, 3112, 7, 10, 3161, 3187, 10, 31912, 325, 33110, 33420, 33521, 22, 33620, 33821, 3401, 2, 3412, 3501, 35214, 3572, 2, 3591, 4, 36122, 36212-19, 3702, 3712, 3811, 3821, 395, 402, 4142, jfr. II 22622.

Ampt og Borgerskab: II 2624, 352; — des amptes bröderschup: 10722; — des amptes kumpenye: II 11122; — ampt og Broderskab: II 2161, 274 2752; — Embede og Lav: II 11822, 31522; — Embede og Gilde: II 22622, 230, 2442, 24612, 24922, 3112, 34210, 3602, 3612, 36217, jfr. II 3702; — Kost og Embede: II 33622.

Embede, Haandværk: II 272, 3712, 451, 4712, 712, 812, 942, 1151, 13110, 1432, 1581, 2, 1592, 2, 11, 1691, 1744, 1761, 1972, 2052, 21121, 21420, 221(?), 22622, 24922, 25821, 26810, 27027, 2862, 2, 3142, 3212, 22, 33322, 3462, 34922, 3522, 12, 35314, 3572, 7, 3701, 3712, 389, 41612, 4392; — Embede el. Haandværk: II 2972; — »Haandværks-Embede«: II 2862; — Haandværk = opifitium: II 376.

Embede (ammit), det Arbejde, Haandværkeren har udført: II 451, 1151; — Arbejde og Embede: II 2671; — tjene for emmet og lön: II 1451.

Embede, Bestilling i Lavet: II 20717.

Embedsmænd (d. e. Haandværkere): mange Steder; — Embedsmænd i Lavene, se ovfr. S. 533.

Bestemt Antal Medlemmer: II 241, 4112, 602(?), 1142, 3591, 413-141; — kun flere, hvis Staden voxer: II 4212.

Vedkommende Haandværker skal være Medlem: II 3212, 592, 13110, 13922, 1402, 1622, 17522, 19511, 19822, 2041, 2442, 245-462, 2762, 29422, 33522, 3381, 3561, 3701; — inden 8 Dage: II 1234, 1452; — inden 3 Møder efter Ankomst: II 512; — inden $\frac{1}{4}$ Aar: II 1042; — inden $\frac{1}{2}$ Aar efter udtjent Læreaar: II 512; — ellers vandre igjen: II 512, 7 (se derimod: II 8912, 1232, 14721); — hvis han er Lavet imod: II 9722, 22, 11022, jfr. II 26321.

Medlemmer udenfor Byen: II 10417, 10727, 19822, 3972; jfr. 1692; — Andre end Haandværkere: II 162.

Optagelse æskes 2 Gange: II 451, 88-8912, 1022, 1151, 25511, 28712, 3602, 2, 41427; — 3 Gange: II 251, 391, 8814, 10311, 1521, 3002, 2, 3014, 31024, 31724, 33322, 3417.

Betingelser for at blive Medlem, ægte født: II 261, 341, 391, 4112, 451, 801, 8812, 9022, 1151, 1201, 1361, 1931, 21222, 25512, 2611, 2752, 2851, 3001, 3101, 3161, 3834; jfr. II 662, 8812, 12, 1022, 255-5612; ogsaa Hustruen: II 261, 341, 4112, 1931, 25512, 2862, 3401; skriftligt Bevis herfor: II 711, 801, 8814, 1931, 2862; beseglet: II 10311, 1521, 2161, 41612; borthbreff: II 3602, 41612; Ægtebrev: II 9922, 1692, 1761, 22517, 22921, 3401, 3574, 3602, 7 (jfr. under Svende og Dreng); — vis Formue: II 262, 342, 392, 662, 9122, 2521, 3422, 4142; — vist Værktøj: II 662, 2521, 28712; visse Klæder: II 9122; ellers stille Borgen: II 342, 392; — visse Aars Tjeneste i Byen: II 6822, 712, 8814, 10312, 1521, 21322, 2172, 22627, 2442, 22511, 2742, 28712, 3001, 3101, 3161, 3412, 3501, 3592; jfr. II 25512; — god Op-

førsel i sidste Tjeneste: II 341, 801, 8814, 10311, 25512, 2611, 2851; — aflagt Prøve: II 729, 262, 592, 1432, 1581, 16622, 20, 20422, 21714, 22822, 2322, 2521, 33422, 3412, 3562, 3602; inden et Aar: II 2042; for Oldermannen: II 312, 451, 812, 1151, 1522, 1581, 1692, 1761, 2402, 25511, 2802, 41612; og Stolsbrødre: II 1581, 3501; og ældste Brødre: II 26811; 3 eller 4 valgte Brødre: II 2042, 2452; for Værkmesteren: II 262, 341; se ndfr. Mestergjerning; — Borgerskab: II 462, 8814, 11714, 3701.

Ed til Oldermændene: II 6222, 642, 7522, 772, 8212, 2041, 29022, 34210; jfr. 2612, 281, 3602, 3702.

Afgift til Lavet el. Gildet: II 52, 262, 311, 352, 391, 451, 662, 722, 802, 1151; — Søn af Medlem erlægger Intet: II 272, 3712, 4211, 416; — kun det Halve: II 19510, 22822, 23522, 25922, 3414, 3571, 36114; — faar Lempelser: II 1361, 17441, 2172, 27611, 31422, 32122, 35212; — ligesom fremmed Svend: II 15522; — naar man antages til halvt Arbejde: II 462, 11712, 22622, 2452; — naar man kommer ude fra: II 51, 151, 5722, 8812, 14, 12, 1022, 1152, 1232, 13010, 13822, 1451, 1621(?), 193-911, 22622, 24612, 3402, 36212; jfr. 404-05; — ved fornyet Ankomst: II 821, 161, 462, 9722, 11712, 1242, 1772, 20722, 21811, 22922, 25922, 26912, 29421, 3022, 3112, 31812, 3412, 36212, 4402; jfr. II 24922 (faa Gaard igjen i Embedet: II 26321).

Mesterkost, Mesterøl, Mestertønde, se næste Side.

Tidepenge, titgæld: (253, 2541, 4394, 4402, 44412); II 5522, 1232, 13822, 1452, 1942, 19621, 27022, 27712, 29, 29311, jfr. II 52; — Tideskind: II 23622; — Jahrgæld: 140-49; — Jahrpennyng: 548; — twischat: II 452; — (Treddingspenge): II 13111; — Fjerdingspenge: II 162, jfr. 2812, 452.

Borgen for ikke inden Aar og Dag at drage af By: II 262, 352.

Medlemmerne Eneret til Hlaandværk: II 1, 3212, 462, 802, 4, 9722, 11714, 1202, 14311, 15522, 1691, 17442, 20612, 22912, 23212, 2381, 28922, 30722, 325, 3501, 3712, 3811, 3821, 2; — beskyttes ved et Læbælte: 30312, 31212, 31912, 3272; — Undtagelser overfor gode Mand og Prælater: 30722, 31212, 31912; — de, der forse sig herimod, forbryde hvad de have tilvirket: II 2811, 15522, 21812, 31112, 31912; samt deres Værktøj: II 28022; deres Vindu tilnagles, se ovfr. S. 554; Eneretten hæves: II 394.

Lavet har faste Ejendomme: II 167-68, 191, 385-86; jfr. ovfr. S. 528 Gildehus, Lavshus, Hus m. m.; — Løsøre: II 5422; Bøsse: 42, 812, 372-10, 392, 502, 5622, 672, 861, 1162, 11822, 1361, 1372, 13812, 1941, 27712, 2862, 2932, 11, 3501, 41512, 41822, 42022; Nøgle til: II 5622, 27712, 29312; »egene sunderghe hock«: II 100, 113; jfr. ovfr. S. 550 under Alterets Ornamente, Ligbaare, Baareklæde o. s. v.

Mester (Bonde, Husbonde, Herre).

Mester (Meister): II 271, 4712, 5622, 58, 6812, 8712, 8912, 9022-24, 9112, 22-22, 10412, 14, 12, 10512-20, 10622, 11022, 15311, 12, 21912, 14, 2752, 2, 2762-12, 12, 27722, 28022, 2862, 2, 2872, 33322, 3402, 3412, 2, 2, 34212, 34312, 20, 34412, 34522, 34722, 3572, 35912, 2, 3602, 3602, 36112, 12, 36212-22, 36322, 36422, 36622, 41-42, 36722-42, 36822, 3702, 3702, 3714, 41612; — Mestermann: II 369, 3702, 3712, 2, 2, 3722; — Mand: II 22512; — Herre: II 512, 6712, 6812.

17, 69²⁰; »selues here«: II 67¹⁰, 13, 68¹¹⁻¹⁹, 69²⁰, 89²⁰; jfr. 90¹⁹, 23, 197²⁰, 276¹²; sulfmester; II 415¹¹, 417²⁰; — Husbond: II 60¹³, 74¹⁷, 116⁸, 117¹⁹, 118²⁸, 119²¹, 123⁵, 6, 126²⁰, 145⁴, 146⁵, 147¹⁸, 148²⁴, 158², 160¹², 16, 214²⁰, 223⁴, 225-26²², 24-26, 231¹, 232⁸, 234²¹, 29, 248²⁴, 256¹⁴⁻¹⁶, 257¹⁷, 16, 258²⁴, 268¹², 269¹⁹, 287¹², 288¹⁷, 293¹², 332²³, 336⁴⁰, 351⁶, 353¹⁰, 17, 372¹⁷; — Bonde: II 60¹³, 61¹⁶, 74¹⁷, 18, 81¹¹, 12, 175⁴⁰, 178¹², 351²; — Lærefader: II 164¹⁹.

Mestergjærning: II 161²⁰, 22, 204²⁻³, 207²⁰, 211⁴¹, 232², 244⁴, 245², 6, 268¹¹, 297⁵, 300¹⁻², 310¹⁻², 317¹⁻³, 334²⁰, 335²³, 26, 347²⁷, 350¹, 2, 351⁴; — Mesterstykke: II 348²⁰, 20, 41, 36²⁰; jfr. 26², 31², 34¹, 81⁸, 152², 166¹, 22, 23, 169², 176¹, 217⁴, 228²³, 240⁸, 252¹, 255¹¹, 280²²⁻²⁷, 335²⁴, 20, 336²⁷, 28, 348⁴⁰, 356⁴, 362¹⁷; — Mesterkost: II 166²¹, 173²⁰, 232⁶, 351⁴; — Mesterøl: II 333²⁰, 335²²; — Mestertønde: II 270²⁵, 26.

Værksted: II 46², 276², 286², 341⁹, 343¹⁶, 356².

Tilsyn med Arbejde: II 66¹, 70²⁴, 158⁴, 236²⁰, 253⁴, 302¹¹, 311⁹, 318¹², 343¹⁷⁻¹⁹, 351⁶, 381², 398⁹; — udføres af Oldermændene: II 33²², 72⁷, 98⁶¹, 112⁴⁸, 195¹², 224¹⁴, 225²¹, 286², 287⁹, 343¹⁶, 418¹¹; jfr. II 269¹⁴; og Stolsbrødrene: II 159², 351²; af to af Embedet: II 253⁶, 398⁹; af Myntmesteren: II 253⁶; jfr. 390², 392¹; — ogsaa indført Arbejde kontrolleres: II 159², 254⁷, 2; — ikke retfærdigt Arbejde: II 70²⁴, 159², 254⁹, 286⁷, 414²; utidigt Arbejde: II 106²², 240⁶; ungheue werk: II 98⁶¹.

Kontrol med Prisene: II 142², 315²⁰, 322⁴⁰, 324¹, 327¹, 381⁴, 390⁹, 394¹, 396², 405¹; Taxi: 384.

Indbyrdes Forhold. Fællesindkjøb, se ovfr. S. 554; overlade til Indkjøbspris: II 417²⁰; — arbejde sammen: II 286²; — maa ej undlokke en Anden hans Arbejde (undstinge): II 225¹⁸, 234²⁰, 371⁴; — ej gjøre en Anden Forfang i tilsagt Arbejde: II 277¹⁶; — ej leje en Anden ud: II 87², 107²⁰, 225¹⁰, 234²⁰; — ikke arbejde for den, der har draget en Broder: II 210²⁰, 337⁴¹; jfr. II 269¹⁸.

Kun Broder maa overtage Forretningen under Bortrejse: II 31⁷; — fortsættes af Søn: II 37¹², 42²¹, 362¹⁷; af Enke, se ndfr. S. 573.

Embedet tabt, hvis man bliver Aar og Dag borte: II 46², 97⁵², 117¹⁶, 124², 177², 259²², 269¹⁶, 281²⁰, 294²¹, 302², 311⁷, 318¹², 341², 362¹⁰; — to samfulde Aar: II 207²⁰.

Svend (Knecht, Gesell).

Svend: II 73⁴, 83¹, 22, 14¹, 213⁴, 222²⁰, 31⁷, 321⁶, 20, 33²⁰, 60¹², 14, 13, 61¹⁶, 73¹², 74¹⁷, 28, 81⁸⁻¹², 115⁴, 2, 116², 11, 117¹⁹, 118²⁷, 28, 119²¹, 123¹, 123¹, 2, 4¹⁷, 126¹², 127²³, 24, 128¹, 129¹, 130¹, 131¹⁰, 134²⁰, 135⁴⁴, 138²², 145¹, 145¹, 147²⁰, 148²², 26, 150⁴⁰, 151¹, 158², 2, 159⁹, 160¹², 16, 164¹², 18, 175⁴⁰, 178¹⁶, 206¹⁴, 211⁴¹, 213⁶¹⁻²², 214²⁴⁻²⁶, 223⁴, 2, 225¹⁰, 22, 226²²⁻²⁷, 229²⁰, 231¹, 232⁸, 234²¹, 22, 236²⁷, 240⁶, 248²⁴, 250²⁴, 255¹¹, 12, 256¹⁴⁻¹⁶, 257¹⁷, 258²², 24, 259²², 264²⁰⁻²², 268⁹, 12, 269¹², 271²⁰, 286², 6, 287², 10-12, 288¹⁴, 10, 289²², 292², 292², 293²⁰, 294²¹, 28, 29, 297⁴, 301⁶, 2, 308¹², 311², 6, 315²⁴, 318⁷, 322²⁰, 332²³, 333²⁰, 336⁴⁰, 337⁴⁴, 351⁶, 352²⁰, 353¹⁰, 17, 354²⁰, 357¹⁰, 370¹, 2, 371², 2, 6, 372⁷, 9; — Knecht: II 27⁷, 2, 11, 28¹⁶, 39⁷, 45¹, 2, 46², 47¹², 12, 50¹, 51⁴, 2, 55²², 56²⁷, 58¹, 66⁴, 2, 67²⁻¹⁰, 12, 68¹⁴, 16, 17, 20, 69²², 20,

8812, 14, 15, 8919, 20, 9021, 22, 24, 9120-20, 10412-17, 10518-19, 10621, 11022, 1532, 9, 1112, 15421, 15526, 27, 193, 19621, 19722-25, 19821, 2176, 21921, 14, 3417, 34320, 34421, 34524, 3592, 3602, 2, 36112, 36321, 41519, 11, 41620, 21, 41722, 23, 25, 41924, 25, 42027; — knape: II 572, 10310; — Gesell: II 2742, 27612, 12, 27717, 19, 20, 27824; — Ny Svend, som kaldes Kjendedreng: II 2232.

Mestersvend (Meisterknecht): II 2220, 712, 1162, 3412, 2, 34212, 3592, 3602, 36321, 36526, 27, 36620, 3712; — Staldsvend: II 1162; — Smaasvend(?): II 12520.

Fremmed Svend: II 2241, 15527, 1931, 28711; jfr. II 2222; — kommen af Land: II 2232, 2322, 25024; jfr. II 30821; — fra fremmede Lande: II 57; — er udenlands: II 820; — vandrer: II 42, 57, 821, 161, 516-7, 5522, 5741, 22, 1152, 1232, 13110, 13822, 2052, 23627, 2402, 29421; — Hjælp til den, der bliver syg paa Vejen: II 13112.

2 Svende hos en Mester: II 3220, 8920, 23627, 2862, 2; og een Dreng: II 3320, 8920, 23627; eller omvendt: II 23627; — 3, naar ingen ønsker den tredje: II 31524, 32222; — den fattige behøver Svende saa godt som den rige: II 8920.

Svend skal først tilbyde Oldermænd sin Tjeneste: II 4172.

Svend skal være agte født: II 451, 662, 8812, 1022, 25512; — underkastes en Prøve: II 812, 10310, 28711, 42027; — skal have tjent visse Aar: II 6820, 712, 8812, 10310, 1521, 21322, 3592; jfr. ovfr. S. 561; — have Lærebrev: II 25510, 35522, 3572; — maa ikke have arbejdet mod Lavet: II 3322; — ikke være forløben: II 58; — ikke have forladt sin Mester i Utide, se næste Side; — ikke tilsiige to sin Tjeneste: II 8110; — hvis lært paa Landet: II 25024.

Fæstes med »Gudspenge»: II 52, 8110, 34320; — skal fæstes i rette Tid: II 8910, 9122; jfr. II 9122; — to Mænd være Vidne: II 26422.

Skal gjøre Fyldest i Lavet, naar han antages: II 16412, 17812, 21420, 41510; — Mester yder: II 662, 15522, 2232, 2, 2322, 41511; — Mester Borgen for: II 11022; — Lærekost: se ndfr. S. 566.

Tjene for beskeden Løn: II 9122, 29, 29312; — første Aars Løn: II 29312, 3710; — ikke Dagløn eller Ugeløn: II 672, 9122; — Stykke-løn: II 41620, 21.

Maa ikke antages til halv Gjerning: II 2711, 3212, 22622, 2457, 27612, 33521; dog: II 467, 11712; — ikke faa Løfte om Fordel, skadelig for Embedet: II 10412; — ikke gjøre egen Gjerning: II 6012, 662, 25612, 35312; dog: 10412, 16012; — ikke gjøre »stuckewerk»: II 667, 2457; dog: 2457; — ikke gaa paa Landet og drive Haandværk: II 13524, 22922, 30822; — ej sælge Noget uden Tilladelse: II 69-7022; — ej udlevere Mesters Værktøj: II 25712.

Maa ej forsømme sin Mesters Arbejde: II 6710, 1162, 21422, 25612; — ej tage mere end 1 Frimandag aarligt: II 22622; 2 Frimandage: II 21422; 4 Frimandage: II 28922, 29420; — de forsømte Dage gives igjen efter Skiftedag: II 6112, 7412, 8111; afdrages i Lønnen: II 22622, 23421.

Kan overtage Mesterens Forretning under hans Bortrejse: II 317; — skal hjælpes af Mesteren i Sygdomstilfælde: II 36620, 22, 41722; — begraves som Mesterne: II 6817, 19721; — giver og bøder som

Mesterne: II 1154, 1598, 26488, 35210; — giver og bøder mindre: 458, 11611, 1538, 9; — stilles som Gjæst: II 26810.

Strid med Mester: II 277, 4718, 6018, 11828, 1236, 15311, 25828; — slaar Mester: II 6818, 24824; — drager Kniv mod Mester: II 6814; — Mester slaar Svend: II 6718, 24824.

Skal blive sin Tid ud hos sin Mester: II 2184, 21381, 21918, 26481, 36381; jfr. II 12628, 15318, 1589, 1692, 1761, 19728, 27128; — ellers maa Ingen tage ham i Tjeneste: II 278, 6018, 7417, 8118, 10518, 21381, 22628, 23428, 3518, 3727; — maa ej fare bort med sin Mesters Penge: II 678, 9028, 10518, 25614, 34481; — maa ikke lokkes bort: II 6014, 7318, 818, 9280, 10621, 16418, 174-7548, 21488, 22518, 23428, 24718, 25618, 27618, 33744, 3727; jfr. II 31328, 32086; — maa ej hentes hans Husbond til Forfang: II 2288; — maa ikke fæstes før rette Tid uden Mesterens Vilje: II 2184, 6928, 10414, 11718, 15318, 17818, 19724, 21918, 2408, 26428, 2688, 28718, 35710, 41924; først 8 Dage før: II 468; — heller ikke af Fremmede: II 9021, 10417.

Skal have sin Løn ved Bortrejse i rette Tid: II 678, 9024, 10518, 1167, 19728, 21484, 21914, 22518, 24824, 26918, 33281, 41928; — skal have den Løn, han har tjent, naar han maa gaa i Utide: II 9128, 10528.

Hans Gjæld skal afvikles, naar han vil vandre: II 4-51, 161, 174, 2917, 5180, 668, 678, 13431, 38, 14828; jfr. 12628, 19728.

Særlige Svendelav.

Artikler for: II 3, 14, 49, 122, 130, 144, 292; — Breve til: 2, 48.

Kaldes oftest »Compani«: II 15, 50, 1238, 12517; — oprettes med Tilladelse af Mesterens Gilde: II 31, 15, 122-23, 144-45; — faar Artikler af dette: II 15, 50, 292; af dette og Borgemester og Raad: 3, 122; — Svendenes Oldermænd ere Mestere: II 2938; indsættes af Mesterne: II 20614; — Bisidderne indsættes af Mesterne: II 14827; — Svendene vælge selv Skaffere: II 11827, 14718, 2928, 2938; — Mesterne kaldes »de Gamle«: II 145, 14781, 22, 14828, 27, 292, 2938.

Medlemmerne skulle tjene hos Medlemmer af Mesterens Gilde: II 1238, 14721; — Strid henskydes for Mesterens Gilde: II 721, 14728.

Lærlinge (Dreng, Junge).

Læredreng: II 3218, 2328, 2407, 25618, 25718, 18, 35588, 35711; — Dreng: II 3328, 1598, 16418, 2327, 23627, 28, 25717-18, 26818, 29318, 326, 3528; — Lerjunge: II 467, 9028, 15427, 21918, 17, 34218, 36220; — Junge: II 268, 2818, 6812, 18, 8928, 9028, 2760-12; — Læresvend: II 3718; — Svende, som lære: II 25024; — Knecht to lerende: II 517, 664, 8; — Kjendedreng: II 1378, 2234, 24728, 30588, 32184; »Dreng at kjende«: II 22824; — Kjendepilt: II 6018; — Tjenestedreng: II 31421, 32128.

Skal være ægte født: II 1038, 22828, 25618, 2768, 36228; jfr. II 3528; — paa Prøve en Tid: II 6818, 1378, 326, 34218; — Læreaar: II 517, 25518, 25718, 36228, 41618; — Dannemand Borgen for, at han ikke løber af Lære: II 25718; jfr. II 27618, 29317; — 2 Brødre Vidner(?): II 15488.

Afgift til Embedet ved Antagelsen: II 103, 159, 164, 174, 197, 214, 219, 240, 257, 268, 276, 314, 321, 352, 357, 416; — Lærekost: II 197, 232, 250, 333, 421; — Læreøl: II 214; — Læretønde: II 215, 268; — Kjendekost: II 305, 314, 321, 334; — Kjendetønde: II 137.

Mesteren yder Afgift: II 26, 32, 60, 66, 68, 117, 137, 154, 219, 232, 236, 247, 305, 321, 371; — indestaar for Drengens Øl: II 46; — Afgift til Mesteren: II 416.

Meddelelse skal ske til Oldermændene: II 32, 305; — Indskrivning inden 12 Uger i Kompagniets Rulle: II 68, 257.

Giver kun en halv Kost: II 89, 90; — giver og boder mindre end en Svend: II 28, 68; jfr. II 293.

Sædvanligt 1, højst 2 Drenge: II 33, 89, 236; — Drengen maa ej lokkes fra sin Mester: 276; — maa ej lokkes til at bortgive eller sælge Noget af hvad Mesterens er: II 69, 257; — skal blive hos sin Mesters Enke og dennes anden Mand: II 257.

Kan gifte sig: II 89, 11, 103; — kan blive selvstændig: II 90. Lærebrev: II 255, 357; jfr. 355.

Enkelte Haandværkere.

Baandsnider: II 294, 419; jfr. Bødker.

Bagere (jfr. Bager, Becker, Pistor i Navneregisteret): 111, 151, 153, 242, 319, 330, 365, 372-74, 376, 377, 380, 383, 384, 388, 389, 390, 392-94, 396, 399, 401, 403, 405, 409-13, 416-20, 422-26, 428, 462, 597, 687, 729; II 286; — ikke Medlemmer af St. Knuds Gilderne: 434, 544, 801, jfr. 57-58, 664-41, 864, 88; — Artikler i Malmø: II 70, 410; Gjenbrev til Raadet: II 63, 76; — i Slagelse: II 130, 176; — i Flensborg: II 151; — i København: II 31, 71, 14, 400; — i Slesvig: II 34; — skulle altid have (godt) Brød tilfals: II 36, 714, 721; — skulle bage »nha der tyd«, eftersom Tiden tilsiger: II 36, 72, 182; efter deres Vilje: II 72; ikke Lørdag eller Mandag: II 178; under særlige Forhold: II 36, 714, 721; — købe Korn: II 154; lade male: II 354; — Svende: 722; Svendebroderskab i København: 215; II 31; — Bagerbrød: 708, 747; II 136; — Brødhus: II 152, 154, 155, 156, 157; — slaa med Hvedebrød: II 181.

Barber (jfr. Bartsker i Navneregisteret): 273, 382, 384-386, 388, 391-95, 403, 406-13, 416-19, 423, 430; — barbitonsor: 389; — Embede i København: II 400; II Fortale S. XIII; — Skraa i Flensborg: II 359; — Prøvearbejde: II 360.

Bolsmed (jfr. Bolsmit i Navneregisteret): II 166, 204; se ndfr. under Smed.

Brygger (jfr. Bruver, Brygger i Navneregisteret): 242, 366, 371, 372, 387, 388, 390-96, 405, 406, 408, 409, 411, 412, 416, 418, 419, 423, 429; II 391; — braxator: 402; — Gilde i Odense: 769; — Lav i København: II 399; — Svend: II 10; — Kjøbmænd og Andre brygge Øl: 772, 781; — Gilderne brygge selv: 166, 244, 567, 568, 621, 741, 767; jfr. caldarium igni suspensum: 38, 48, 62; — Brygger-

kjedel: 355, 463; II 335⁸⁰; — Bryggerpande: II 335⁸⁰; — braxatorium: 459; — 1 Td. Korn til 3 Tdr. Øl: 167⁸; — Priser, se ovfr. S. 559.

Buntmager (jfr. Buntmager, Peltzer i Navneregisteret): 129, 378, 385, 394, 395, 408, 422, 690; II 239¹; jfr. II 349; — Artikler i Flensborg: II 101; — og Skindernes Skraa i København: II 356-58, 400; — Buntmagerarbejde gjøres af Skindere: II 239¹; — Peltserknecht: 151, 153; — Prøvearbejde: II 356⁸ (Bugfoer, Rygfoer m. m.).

Bærgmager: 129, 145.

Bødker (jfr. Bodeker, Bødeker, Kimer i Navneregisteret): 125, 683; — Artikler i Malmø: II 285, 292; — Tøndemagere og kymers i Flensborg: II 413; — Baandsnider, se ovfr.; — Tilslager: II 288¹⁷; — Svendeskraa i Malmø: II 292-95; — Kimersvende maa arbejde hos Bødkere og omvendt: II 417²¹; — Prøvearbejde: II 416¹⁸; — Klap-holt: II 287¹⁰, 288¹⁹; — Benholt: II 288¹⁷; — Skibholt: II 289¹⁰; — Sættenagle: II 288¹⁵, 414⁸; — bline: Tønder: II 288¹⁴; — ej lade det hvide af Træet sidde paa danske »banne»: II 288¹⁶.

Bøssmager: II 328, 336 Anm. 4, 339, 340, 341¹⁸, 348⁴⁰, 47; — Prøvearbejde: II 346²⁰, 348⁴⁰; — jfr. Bøssmester: 607.

Drejer (jfr. Dreyer, Svarver i Navneregisteret): 129, 142.

Glarimester (jfr. Glarmester, Glasemester i Navneregisteret): 274; — i Lav med Malere, Guldsmede og Snedkere i Flensborg: II 273; — Prøvearbejde: II 280⁸⁴.

Grovsmed, se under Smed.

Grydestøber (jfr. Navneregisteret): 367, 389, 393, 402, 419, 463; — i Smedelav: II 162¹, 244¹; — Svende: II 145¹; — Prøvearbejde: II 245⁵.

Guldsmed (jfr. Aurifaber, Guldsmed i Navneregisteret): 108, 153, 273, 294, 382, 385-89, 393-96, 405-12, 416-19, 423, 426, 428, 429, 434, 462, 483, 599; — fra Tyskland: II 254⁷; — Almindelige Bestemmelser for: II 391-93, 394 ff., 401-03; — for de skaanske: II 388; — i Smedegildet i Ystad: II 296-97; — i Gilde i Svendborg med Remsnidere og Sværdfegere: II 135 flg.; — Statut i København: II 65, 400, 449-50; Privilegier af Kong Hans: II 251 flg.; omfatte hele Sjælland: II 397⁹; — i Flensborg i Lav med Glarmestere, Malere og Snedkere: II 201, 241, 282-84, 375-80; deres Artikler: II 273; — brændt Sølv: II 253⁸, 396²; — støbt Sølv: 395¹; — remedium oc fare (faare): II 395¹, 402¹; — garnalie oc bahun: II 396²; — Skejdeguld: II 396⁸; — arbejde i Kobber og Messing: II 254⁸; — Regler for Sølvets Lødighed: II 253⁸, 390⁸, 392, 395¹, 402¹, 406-07; — Arbejdet skal mærkes: II 253⁸, 254⁷, 276¹⁸, 389¹, 392, 395¹, 398⁸, 402⁸, 41; — Prøvearbejde: II 252¹, 280⁸⁸; — Svend: 700; — Bod: II 398⁸.

Kandestøber (jfr. Kandestøber, Kannengheter i Navneregisteret): 273, 371; — i Smedelav: II 244¹; — Prøvearbejde: 245⁵.

Kjedelsmed, se under Smed.

Kjødmanager, se under Slagter.

Klejnsmed, se under Smed.

Knivsmed, se under Smed.

Kymer (Kimer), se under Bødker.

Maler (jfr. Maler, Meler i Navneregisteret): i Flensborg i Lav med Guldsmede, Glarmestere og Snedkere: II 273; — Snedkersvend maa ej tjene hos: II 277¹⁷; — Prøvearbejde: II 280⁸⁴; — Knecht: 599.

Murmester (jfr. i Navneregisteret): 585.

Overskjærer (epitonsor, jfr. Overskjærer i Navneregisteret): 389; II 1, 264, 311, 8, 1401, 184, 291; — maa ej som saadan øve Skræderværk: II 264, 311; — jfr. ndfr. under Skræder.

Pladeslaaer, i Smedegilde: II 2441; — Prøvearbejde: 245⁸.

Pungemager, i Smedegildet i Ystad: II 2961, 2974, 8; — Skraa i Kjøbenhavn med Remsnidere: II 156 flg., 325, 400; og Taskemagere: II 349; — Prøvearbejde: II 161¹¹, 297⁸, 350⁸.

Pungesuder: II 151¹⁴.

Rebslager, se i Navneregisteret.

Rebvinder: II 2864; — Artikler i Malmø: II 23-24.

Remsnider (jfr. Remer, Remsnider i Navneregisteret): 375, 378, 381, 383, 390, 394-96, 398, 403, 406, 410, 413, 415, 420, 423, 687; II 2441, 686; — Forhold til Skomagerhaandværk: II 307⁸⁰; — i Smedegildet i Odense: II 1451, 244, 245⁸; — i Smedegildet i Ystad: II 2961, 2974, 8; — Skraa i Kjøbenhavn med Pungemagerne: II 156 flg., 325-26, 400; og Taskemagerne: II 349; — Prøvearbejde: II 161¹¹, 245⁸, 297⁸, 350⁸ (at »fæde« et Hovedlag osv.: II 161¹¹, 350⁸).

Sadelmager (jfr. Sadelmager, Sedeler i Navneregisteret): 129, 146, 274, 366, 369, 387, 388, 406, 409, 412; — i Smedelav i Odense: II 1451, 2441; — Prøvearbejde: II 245⁸.

Sadelvirker: 2441.

Skibsbygger (se Skibbygger i Navneregisteret): 631.

Skinder (jfr. i Navneregisteret): 368, 387-89, 402, 406, 412, 422, 428, 429; II 2864; — Artikler i Malmø: II 58; Gjenbrev til Raadet II 62; — Artikler i Kjøbenhavn stadfæstes: II 239-41; — Gilde i Odense: II 230; — og Buntmageres Skraa i Kjøbenhavn: II 356-58, 400; — arbejder Buntmager-Gjærning: II 2391; — maa gjøre Semstlæder, indtil særligt Haandværk herfor dannes: II 61⁸⁰; — Prøvearbejde: II 232⁸ (bl. A. en »tresasket« Skindkjortel), 240⁸, 356⁸; — Hvidlæder: II 59⁸; — barket, allunet og sømsk Læder: II 349, 3501; — Bedekar: II 61¹⁸.

Skomager (jfr. Skomager, Suder, Sutor i Navneregisteret): 111-12, 160, 273, 274, 280, 334, 367-71, 373, 374, 377-89, 391-95, 397, 403, 405-13, 415-17, 419, 420, 422, 423, 429, 549, 550; — Artikler i Slagelse: II 130, 168, 326 flg., Forhold til Skomagere i Antvorskov: II 169⁸; — i Tønder: II 216 flg.; — i Stege: II 324-25; — i Præsto: II 323-24; — Gilde i Roskilde: II 122, 123⁸, 12517; — i Sønderborg: II 192; omfatter hele Lenet: II 198⁸⁰; — Lav i Kjøge: II 184-86; — i Ystad: 258, 259; II 199-201; — i Svendborg: II 407; — i Odense: 216; II 15, 374-75, Artikler af Kong Hans: II 299; stadfæstes: II 380-81; — i Aalborg: II 167, 182; Artikler af Kong Hans: II 309; — i Malmø: II 410; Gjenbrev til Raadet:

II 119; — Privilegier i Viborg: II 355; — Rettighed i Flensborg: 258; II 84; — Skraa i Kjøbenhavn: II 316 flg., 400; — societas i Haderslev: II 48-49, 83; — Lav i Helsingør: II Fortale S. VI; — Kjøb af Huder, Skind og Læder: II 98^{aa}, 120^a, 306^{aa}; — maa ej tage Børster af Ievende Svin: II 135^{aa}; — maa ej forarbejde Kundernes eget Læder: II 306^{aa}, 38; — have Ret til at garve (barke) Læder: II 97^{aa}, 174^{aa}, 197^{aa}, 198^{aa}, 307^{aa}, 325; — maa ikke garve for Nogen udenfor Embedet: II 308^{aa}; — Barkar eller Stenkar: II 169^a, 3; — købe Bark: II 94^{aa}, 44; — slaa med Læster og Blokke: II 86^a; — Svende i Odense: II 2, 14-15; deres Skraa: 14 flg.; — Svendenes Artikler i Roskilde: II 122 flg.; i Slagelse: II 130 flg.; — Sudersvend: II 130, 311^a, 3, 317^a, 318^a; — alle Lav hæves: II 326, 393-94; — Prøvearbejde: II 169^a, 217^a, 300¹, 310¹, 316¹; — Beg (Pick): II 170^r, 196¹⁴, 220¹⁴, 30, 304¹⁸, 307³⁸, 308⁴⁴, 312¹⁸, 319¹⁸; — Flod (flydende Fedt): II 170^r; — zeelsmer: II 94^a; vøllesmer II 94^a; — Talg: II 196¹⁴; — Honning: II 196¹⁴; — Hamp: II 170^r, 304¹⁸, 308⁴⁴, 312¹⁸, 319¹⁸; — Hus: II 15; — Skobod: 260; II 21³⁰, 174⁴⁶, 302¹⁰, 311^a, 318¹¹.

Skræder (jfr. Sartor, Skræder i Navneregisteret): 31, 112, 270, 371, 372, 376, 377, 382, 383, 387, 389, 390, 391, 394, 398, 402, 403, 405-13, 416, 419, 425, 428, 429, 462, 484, 674; — Lav, Broderskab i Kjøbenhavn: II 30, 400; Skraa stadfæstes: II 238; — Artikler i Odense: II 140-41, 222, 384; gamle Lav: II 186; — Lav i Svendborg: II 407-8; — i Malmø: II 410; Gjenbrev til Raadet: II 63, 78; — Rettighed i Slesvig: II 25; — Confraternitas i Ribe: II 1, 183-84, 291; — Prøvearbejde: II 31^a, 228⁴⁴; — og Overskjærer: II 264, 311-3, 140¹.

Slagter (jfr. Carnifex, Kjødmanger, Knochenhauer, Slagter i Navneregisteret): 274, 366, 370, 374, 389, 390, 406; II 286^a; — Lav i Malmø: 215; — Privilegier og Frihed i Kjøbenhavn: II 141 flg.; Skraa: II 261; jfr. II 400; om Høsten paa Dragør: II 113; jfr. II 298; — Vilkaar i Slesvig: II 38, 444 flg.; — slette (Slagtning): II 262^r, 31; — Kotmangerknecht: 544; — Kotmenger i Navneregisteret.

Smed (jfr. Faber, Smed i Navneregisteret): 140, 144, 373, 375, 385, 386, 388, 390, 391, 396, 402, 405, 406, 408-12, 417, 418, 422, 425, 428, 429, 677, 728; — Prøvearbejde: II 268¹¹; — Grovsmed (Bolsmed, se ovfr.): II 166²⁸, 20, 31, 204, 204¹, 244¹, 251²⁸, 295, 340, 341^a, 346²⁸; ikke have Klejnsmed-Svend: II 166²⁸; særligt Arbejde for: II 344²⁸, 345²⁸, 348²⁸; jfr. II 166²⁸; Egtøj, som skal slibes (stenes): II 166²⁸, 344²⁸; Ejgjern: II 269¹⁸; Prøvearbejde: II 166²⁸, 204²⁸, 245²⁸, 335²⁸, 347²⁸; — Kjedelsmed (jfr. Ketelsmed i Navneregisteret): 389-407, 408, 419, 422, 428; II 145¹, 162¹, 204, 204¹, 244¹; Prøvearbejde: II 204⁴, 245²⁸, 335²⁸; — Klejnsmed (jfr. i Navneregisteret): 387, 388, 401, 406, 409, 412, 419, 425, 426, 428; II 166²⁸, 21, 38, 204, 204¹, 244¹, 273, 295, 340, 341^a, 346²⁸; særligt Arbejde for: II 344²⁸, 345²⁸, 348²⁸; jfr. II 166²⁸; for tinnet Arbejde: II 166²⁸, 345²⁸; fortenaet oc skapt werk: II 80⁶; Prøvearbejde: II 166²⁸, 204²⁸, 245²⁸, 336²⁸, 348²⁸; — Knivsmed (jfr. i Navneregisteret): II 151⁴⁴, 273, 340, 341^a, 346²⁸; Prøvearbejde: II 245²⁸, 336²⁸, 348²⁸; — Sporesmed (jfr. i Navneregisteret): II 272, 273;

— Artikler i Slagelse: II 130, 162 (Grydestøbere og Kjeldsmede ere med: II 162); i Malmø: II 79 flg., 410; Gjenbrev til Raadet: II 63; — Embede i Husum: 238; — i Ribe: II 45 flg., 115 flg., 295—96; — Gilde i Horsens: 217; — i Roskilde: II 203 flg.; Skraa stadfæstet af Kong Hans: II 221; — i Odense: II 145, 190—92, 387; Skraa for: II 243 flg. (9 Embeder i det: II 244, jfr. II 328); stadfæstes af Dronning Christine: II 382—83; — Lav i Svendborg: II 407; — i Flensborg: II 339 flg.; — i Kjøbenhavn: II 328 flg., 400; — i Ystad: II 265 flg. (Guldsmede, Remsnidere, Pungemagere og Sværdfege optages: II 296—97); — Svende: 7224; Kompani i Flensborg: II 50 flg.; Skraa i Odense: II 144 flg. (omfatter Kjeldsmede, Grydestøbere, Remsnidere, Sværdfege og Sadelmagere: II 145; Værkmester og Kandestøbersvende kunne vinde det: II 148); Staldsvend: II 116; — »negle» (vornageln) en Hest: II 471, 116, 1184, 34319; — Penning-, Scherf- og Spønnagler: II 344, 345; — Jern: II 804, 1637, 2508, 26914, 27100, 295; eller anden Malm: II 1637; — Staal: II 804; Staalfad: II 16511; — Osmund: 203; II 204, 33536, 34730; — Kul: II 1637, 16522, 21560, 24821, 2688; Kultræ: II 26917, Kulbrænder: II 26917; — Smedelavets Nødvendighed: 2671, 27027; — Patron: II 266; jfr. II 27027; — Hus: II 5320.

Snedker (jfr. Snitker i Navneregisteret): i Flensborg i Lav med Malere, Guldsmede og Glarmestere: II 201, 241, 273, 282, 375, 378; i Forhold til Malere: II 27717; Prøvearbejde (bl. a. Pannel med en »trochwelt« d. e. et Slags Bueslag): II 2808; — Sculptor: II 376.

Sværdfege: II 1451; — i Smedegilde: 2441; 296—97, 33534, 34841; — sammen med Guldsmede og Remsnidere: II 135; — Prøvearbejde: II 2458, 33534, 34841 (at »feyge«, »upferde« et Sværd); — Forskjel ovfr. Knivsmede: II 34841; — »elen« (Angel?): II 34841.

Taskemagere (jfr. i Navneregisteret): i Lav med Remsnidere og Pungemagere: II 349.

Tækkemand: 422, 424, 428.

Tømmermand (jfr. i Navneregisteret): 129, 142, 370; II 10; — Lav i Kjøbenhavn: II 369 flg.

Værkmester (jfr. i Navneregisteret): Svende i Smedelav: II 14826.

Væver: se i Navneregisteret.

XVIII. Bønder, Landbrug.

Bonde, huszlude: II 4330; — landsboende: 892; — lanste (lantsete): 197, 198; — rurensis: 4026, 5126, 6429, 692.

Bønders Handel, se ovfr. S. 554; — Landbo som Medlem af Gilder, se i Navneregisteret under »Bonde«.

Jordegods: 17, 197—98, 509, 7388, 7648; — vaadt og tørt: 308, 342, 509, 511, 515; — Kjør og Mose: 509; — Fiskevand: 509; — Skov: 509, 511, 515; — bool unde ghud: 342.

Landsby (dorpe): II 4117, 1426, 21333, 21568, 26916, 30740, 3273.

Gaard: 192, 214; — Huse og Gaard: 509; — »bygder« Gaard: 515; — Odegaard: 515.

curia villicalis: 308: — med et »fønød« at holde: 511: — Afgift i Korn: 16, 17, 197-98, 214, 518: — i Smør: 511: — Landgilde: 170, 177^{40, 50}, 243, 362, 511, 519; jfr. 730, 760: — Gjæsteri: 471: — anden Bede (Afgift): 511.

horreum cum annona: 40²⁰, 51²⁰, 64²⁰: — Lade og Herberg: 219: — Bistade: 354.

Ager: 219: — Mark: 102⁹, 509, 511, 515: — Markeskjel: 172¹, 515: — Mark og Fang: II 400: — Forthe, Fægang: 509: — Fælded: 509: — Oredrift og Græsgang: II 400: — Eng: 102⁹, 509, 511, 515: jfr. 110: inddæmmet (deymethe wisk): 451.

Hest: 101⁹, 21⁹, 35-36⁹, 59-60⁹, 731⁴, 931⁹, 777²⁰, 791¹, 793²⁰: II 471¹, 116⁹, 118²⁴, 343¹⁰: — Ko: 126, 501¹⁰, 638: II 142⁴, 6: udødelig (=som ej skal dø eller drukne): 217: jfr. 548: — Oxe: II 142⁴, 6, 262¹⁰: — Stykke Kvæg: II 40⁹, 43²⁰, 44²⁰, 22: — Nød: II 262⁹: — »fønød«: 511: — jumentum, okanøt: 104²⁴: — Driftfæ: II 262¹⁰: — Faar: 501¹⁰: II 43²⁰, 44²⁰, 22, 142⁶: udødeligt: 217: — Lam: II 43²⁰, 142², 262¹⁴: jfr. II 43²⁰: — Svin: II 44²², 135⁴⁰: — Masksvin: II 142⁶: — Gris: II 142⁶: — søge efter Kvæg: 104²⁰.

Saatid (a medio aprili): 104²⁴: — Hjelpe at meje (fra St. Olavs til Mikkelsdag): 104²⁰: — Leer og Segle skulle være færdige til St. Olavsdag: 209-10²⁴: — Byg: 362, 511, 519, 737³, 764⁹: II 229²¹, 244⁴, 246¹⁰, 301⁹, 302¹, 317⁴, 5, 318⁹: — Havre: 198, 494²²: — Hvede: 496²⁴: II 154¹⁰, 177⁶, 384: — Malt: 621²⁰, 796⁴¹: — Rug: 16: II 341, 35⁹: — som Kornet gjælder mellem Mikkels- og Mortensdag: 568⁴¹: — Halmneg (garba straminum): 496²⁴: — Foder (pabulum): 303⁹, 494²²: — Humle: 244¹, 425, 708¹, 747¹, 405.

Vogn: 778²⁰, 741¹, 792⁹: II 43²¹, 944⁴, 262¹⁴: — med Gafle-Fjæl: 794²¹: »Wagenschene«, Jærnring om Hjulet(?): II 344²¹: — Ridetøj: II 245²: — Sadel: II 245²: — Bringestykke (forøl): II 161²¹, 350¹: — Bidsel: II 161²¹, 350¹: — Bondebidsel: II 297⁹: — Stang i et »beyers biidt«: II 336²¹: — Hovedlag: II 161²¹: — Grime: II 245²: — (Stig)-bøjler: II 166²², 245², 344²², 345²²: — med et Kors i Saalen: II 348²²: — Et Par Sporer: II 166²², 245², 336²¹, 344²², 345²², 348²²: — Bonde-Sporer: II 204²: — Hestesko: II 204², 268¹¹, 335²², 344²¹ (hofslag); jfr. II 347²¹: — (Plov)-Skære: II 166²²: — ploichwark (Plovdele): II 344²²: — Le: II 166²², 209²⁴, 268¹²: — Segl: II 166²², 209²⁴, 268¹²: — Fork: II 344²¹: — Greb: II 245², 268¹¹, 335²²: — Hakke: II 344²¹: — Spade: II 166²², 204², 245², 344²¹, 347²¹: — Skovl: II 344²¹: — Kjærne: II 416¹⁰, 21.

XIX. Gildernes indbyrdes Forhold.

I Almindelighed: 32, 129, 441-42¹⁰, 577, 582²¹ (jfr. 584), 624¹⁰.

Fællesbestemmelser for Knuds-Gilderne: 33, 34, 43⁴¹, 48, 45, 54⁴², 80⁴²; for Eriks-Gilderne: 57-58, 66⁴⁰, 41; og Olufs-Gilderne: 55: — Synodus generalis sidste Instans: 72⁹ (jfr. 69¹, 70⁶).

Ikke 2 Knuds-Gilder i een By: 83: — men 2 St. Hansgilder: 83, 101: — og to Nikolaigilder: 83: — Strid mellem et Knudsgilde og et

»herlagh«: 34, 44, jfr. II Fortale S. XI; — Forholdet mellem »Callend oc prestegilde«: 307.

Almindelige Gilder i Forhold til Kjøbmandsgilder: 541, 551, 715°, 10, 769, 772^a, 791^a; — Vor Frue Kjøbmandsgildes Skraa i Flensborg er Forbillede for et andet flensborgsk Vor Fruegildes Skraa: 577 o. flg., 224 o. flg. (smlgn. henholdsvis §§ 16, 17, 22, 23, 27, 30, 31, 32 og 33 i den førstnævnte med §§ 12, 13, 18, 19, 23, 33, 34, 27, 28-30 i den sidstnævnte; jfr. henholdsvis §§ 11, 19, 20, 28 med §§ 6, 7, 15, 16, 24); — Elendelavs Skraa i Odense er Forbillede for Trefoldigheds Skraa sammesteds: 182 o. flg., 736 o. flg. (smlgn. henholdsvis §§ 1, 2, 3, 7, 11, 12, 14, 15 og 26 i den førstnævnte med §§ 2 og Begyndelsen af 3, Beg. af 5, Slutn. af 3 og Slutn. af 5, 4, Beg. af 11, 12, 13 og 14, Slutn. af 16, 17 og 29 i den sidstnævnte); — alm. Gilders Forhold til Haandværkergilder: II 347^{aa}; — Kjøbmandsgilders Forhold til Haandværkergilder: 616, 617^a, 651, 769^{aa}; II 374; — Forholdet mellem danske og tyske Kompagni i Kjøbenhavn: 715¹⁰, 11, 756, 802.

Henvisning til Sædvane i andre Gilder: 130¹, 311; II 55^{aa}, 249^{aa}, 278^{aa}; — Straf for Forseelse begaaet i andet Gilde: 194¹, 313^{aa}; — Udstødte optages ikke i andre Gilder: 567^{aa}, 618^a, 623^{aa}; jfr. II 21^{aa}.

To Gilder bruge de samme Segl: 763¹; — eje Bod i Fællesskab: 259-60; — have Prioritet i samme Hus: 334; — aflægge Regnskab sammen: 551, 582^{aa}; — et Gildes Bud er Medlem i et andet: 129, 144.

Man skal søge sit eget Broderskab: 579^a, 754¹⁰, 791^a; II 174^{aa}; — ellers hentes man derhen: 754¹⁰.

Flere Slags Haandværkere i eet Lav: II 135-36, 157, 187-88, 201, 241-42, 244¹, 273-74, 282, 296¹, 340, 349, 356, 375, 379.

XX. Søstre (Ægteskab, Enker).

Søstre: 6, 12^{aa}, 13^{aa}, 14¹, 48, 20, 26¹⁰, 55, 62¹, 67, 106-07, 128, 130^a, 131 flg., 163^a, 165, 168, 170, 179, 183, 193, 194^a, 213, 221, 224¹, 232, 233, 244, 250, 253, 267^{aa} (i Geistlighedens Gilder, se ovfr. S. 548), 542, 578¹, 618^a, 707¹, 737^a, 745¹, 752^a, 765¹⁰, 774¹⁰, 798¹; II 8^{aa}, 28¹, 314, 55^{aa}, 59¹, 86¹, 131¹, 136^a, 153¹, 158^a, 162¹, 170¹⁰, 176¹, 187, 194¹, 201, 205^a, 218¹⁰, 231^a, 247¹⁰, 275^a, 300^a, 313¹⁰, 324, 329¹, 340¹, 351^a, 370¹, 428¹⁰.

Dannekvinde: 167, 168, 721¹, 735, 800¹; II 143^a, 159¹, 261^a, 352¹; — Dannekone: 637, 735; II 247¹⁰.

Hustru kan fremtidig optages: 267^{aa}; — dog ikke naar Tallet er fuldt: 184¹.

Søster skal være ægte født: II 229^{aa}, 416¹ (Hustru ligeledes, se under Haandværkergilder ovfr. S. 561).

Give til Igang Vox: 14¹⁰, 561^a, 618^a; II 205^a, 229^{aa}, 317^a; Penge til Vox: II 97^{aa}; Korn: 1661, 2; II 229^{aa}, 317^a; en Skaal: II 229^{aa}; en Tønde Øl: 102^a; — betale det halve mod Brødre: 166¹; jfr. 621¹⁰, 714^a; —

gjøre ikke Gerd: 102^a; — Datter nyder Halvamt: II 29, 195¹⁰, 228¹⁷, 235²⁰, 259²⁷.

Ere med til Adeldrik: 167; — blive ude, medens Sager forhandles: 175²⁰; — ere med at beslutte: 552; — kunne optræde som Vidne: 800¹¹; — kunne bede Gjæst: 167¹, 565²⁰, 626²⁴.

Særlig Plads i Gildehuset: 626²⁴; II 196¹⁵; — sidde efter Alder i Gildet: II 229²¹; de gamle paa Bænke, de unge paa Forsædet: 626²⁴.

Maa ej drikke Nogen til med fulde Kander: II 92²³; — ej tvinge Nogen til at drikke mere end Vedk. vil: II 92²⁴; — ej trænge Nogen fra sit Sæde: 776¹⁹; II 209²², 332²²; — ej slaa Nogen: II 195⁷; — ej drage Sværd eller Kniv: 562¹⁰; — ej kaste op i Gildehus eller Gaard: 562², 709¹², 748¹²; II 92²⁵, 93²⁶, 108²³, 24.

Soster i Barselseng eller Sygdom faar Mad hjem: 166¹; — lader sig lønlukke (=worder metleyen:?) 566²².

Voldtægt mod Broders kvindelige Paarørende: 294⁷, 434⁶, 549⁶, 669⁶, 804⁴, 1004²; — Ubekvemmelig Tale mod god Kvinde: 719⁴⁶.

Ægteskab.

Gift sig: 185¹¹, 561², 718⁴⁴; II 59⁷, 73¹¹, 81⁷, 87¹⁸, 275⁴, 302⁷, 418⁶; — forandre sig: 538¹⁸; II 45⁸, 87¹⁰, 194¹, 2; — anden Gang: 168; II 139²⁸, 194², 218⁶, 247¹⁰; — gifte sig i Embedet: II 87¹⁸, 89¹⁶, 102⁶, 195¹⁰, 217⁷, 8, 275⁴, 301⁷, 361¹⁸, 15; — udenfor Embedet: II 88¹², 18, 89¹⁷, 18, 103⁷, 275⁷, 361¹⁸, 418²⁰; — Tyske i Danmark: 527⁸, 803⁷.

Bruden skal være uberygtet: II 87¹⁰, 102⁶, 115², 218⁶, 302⁷, 318⁶; — ægte født, se under Haandværkergilder ovfr. S. 561.

Afgift til Gildet: 480²⁴; II 88¹²; — Penge: II 89¹⁸, 275⁴; — og Vox: II 164¹⁷, 270²²; — Vox alene: 561²; — Øl: 538¹⁸, 718⁴⁴; II 87¹², 89¹⁶, 102⁶, 275⁴; — Brudetonde: 718⁴⁴, 719⁴⁶; — Fæstensøl: 631; — Bryllup i Lavshuset: 719⁴⁶, 722²; — brudlacht: II 89¹⁸.

Hustruen »gjælder« Mandens Brøde: 712²⁶.

Hustruen kommer i daarligt Rygte: II 87¹¹, 102⁶, 111⁴⁶, 304²⁰, 313¹⁰, 320²²; bryder sit Ægteskab: II 87¹¹, 102⁶; — bedriver Hor med Gildebroder: 294⁴, 42²⁶, 53²⁸, 66²⁸, 67⁷, 794⁴, 994³; II 170¹²; jfr. 294⁶, 864⁴; — Hore, Horesøn, Skjældsord: 793¹⁴, se under Forseelser ndfr. S. 590.

Enke.

Fortsetter Mandens Haandværk: II 24², 31⁸, 37¹², 42²¹, 59⁶, 73¹¹, 80⁶, 96²⁴, 103⁸, 121⁸, 155²⁸, 159¹², 174⁴⁷, 181²⁷, 217⁸, 233¹¹, 257¹⁸, 265⁴¹, 336²⁰, 357⁶, 361¹⁸; jfr. 798²; II 29; — maa ikke lade Nogen bruge Embede med sig: II 301⁶, 311⁸, 318⁷; jfr. II 357⁶; — Lærling skal blive hos hende: II 257¹⁰.

Gifter sig: 798²; II 96²⁴, 103⁶, 257¹⁸, 275², 357⁶; — Adgang til Embedet nægtes ikke Manden, hun ægter: II 81⁷; — han kan fortsætte: II 24²; — han betaler fuldt: II 60⁷, 73¹¹, 121⁶, 138²⁰, 211⁴¹, 311², 317⁶, 352¹⁴; halvt: II 88¹⁸, 19, 102⁶; jfr. 168; efter Brødrenes Bestemmelse: II 181²⁷; jfr. II 217⁸.

XXI. Gjæster, Fremmede, Börn, Tyende.

Gjæst: 69^a, 89^a, 167¹, 195^{1a}, 303^a, 417, 565^{2a}; II 215^{6a}, 268^{1a}, 330⁹, 352¹⁰, 373¹⁰⁻¹¹; — Gjæster i Gejstlighedens Gilder, s. ovfr. S. 548; — Gjæst betyder fremmed Kjøbmand, se ovfr. S. 552; — Gjæstepenge: 244⁷, 403, 408, 423, 429, 773^a; — Gjæsteskid: 167^a, 174^{2a}, 768^{1a}; — [Gjæste]stut: 566^{2a}; — Gjæsteting: 755^{2a}.

Gjæst maa ikke indbydes: II 53^{1a}; — kun af Broder: 621¹⁷ (i sit Sted: 565^{2a}); — med Embedsmændenes Tilladelse: 91^a, 165^a, 225^a, 244^a, 312^{1a}, 529^a, 537^{1a}; II 31^a, 47^{1a}, 118^{2a}, 236^{3a}, 263^{2a}; — Meddelelse til disse: 579^a, 621¹⁷, 753^a; — maa ej dølge sin Gjæst: II 133^{2a}.

Gjæst maa ikke have krænkert Gildet eller Broder: 71⁷, 91^a; jfr. II 236^{2a}; — ikke være udmeldt af Gildet: 715^a; — skal være værdig og uberygtet: 165^a, 167¹, 244^a, 313^{1a}, 458^a, 579^a, 620^{1a}, 714^a, 721¹; II 133^{2a}, 30. 164^{1a}, 206^{1a}, 220^{1a}, 237^{4a}, 241^{1a}, 250^{2a}, 263^{2a}, 358^{1a}; — ulovlig: 562^a, 752^a; II 124^{1a}, 173^{2a}.

Kun een Gjæst maa indbydes: 457^a; — eller to: 621^{1a}; — to: 165^a, 531^{1a}; — fire: 708^{1a}, 747^{1a}; — to Par: 185^{1a}, 741^{1a}; — tre Par: 768^{1a}; — Gjæster til 2 Fade Mad: II 136^a; — flere med Embedsmændenes Tilladelse: 304^{2a}; — mod Betaling: 621^{1a}; jfr. 621^{1a}; II 8^{2a}; — Embedsmændene indbyde flere: 165^a, 264^a, 715^{1a}; II 241^{1a}, 358^{1a}; jfr. 294^{1a-4a}, 720^{2a}, 721^{2a}.

Gjæster indbydes kun første og anden Dag: 71⁷, 91^a; jfr. 412, 413, 426; — ikke tredje Dag: 265^a.

Fruer og Jomfruer som Gjæster: 313^{1a}, 537^{1a-14}, 621^{1a}; II 8^{2a}; — indlade ond Kvinde: II 135^{4a}.

Skrives for Gjæst: 165¹; jfr. 313^{1a}, 579^a.

Gjæster blive udenfor, medens Gildets Sager forhandles: 175^{2a}; — maa ej medtage Vaaben: 526^a; II 22⁴¹; — faa Plads paa Gavlbænken: 715^a; II 206^{1a}, 331¹⁷; — sidde paa Indbyderens Plads: 71⁷, 91^a; — sidde, hvor Rum er: 626^{3a}; — Pladsen anvises af Skafferen(?): 711^{2a}, 750^{2a}, 753^a; — maa ej fordrives herfra: 718^{2a}; — Gjæst maa ej fordrive Broder: 174^{2a}, 626^{3a}. — Gjæst maa tildrækkes af alle: II 8^{2a}.

Gjæst maa ej strides med Broder: 526^a; II 147^{1a-14}; jfr. 215^{6a}; — med anden Gjæst: 620^{1a}; — Gjæst skal have samme Ret som Broder: 620^{1a}.

Indbyderen svarer for sin Gjæst: 91^a, 176^{4a}, 225^a, 305^{2a}, 312^a, 526^a, 539^{2a}, 564^{2a}, 620^{1a}, 10, 709^{1a}, 712^{2a}, 717^{2a}, 793^{2a}; II 32^{1a}, 47^{1a}, 124^{1a}, 139^{2a}, 160^{1a}, 173^{2a}, 196^{1a}, 215^{6a}, 236^{3a}, 263^{2a}, 331^{1a}, 352^{1a}, 373^{1a}, 426^{2a}; jfr. 625^{1a}; — Gjæster selv ansvarlig: 623^{2a}, 753^{1a}; jfr. II 159^a; — Indbyderen betaler for Gjæst: 501^{2a}, 537^{1a}, 621¹⁷, 712^{2a}, 714^a; II 33^{2a}, 134^{2a}, 139^{2a}, 352^{1a}; — Embedsmand har Gjæst frit: II 33^{2a}, 131^a; — Gjæst betaler selv: 579^a; — bærer fuld Maltbyrd: II 425^{2a}.

Gjæst indbyder Gjæst: 753¹.

Gjæst bliver Broder: 621^{1a}, 625^{1a}, 718^{2a}.

Fremmede.

Fremmede: 171^a; Hjælp til, se ndfr. S. 586; — jfr. ovfr. S. 562: »naar man kommer udefra»; S. 564: »fremmed Svend».

Udenbys Medlemmer: 468₄; II 107₂₇, 169₈; — skal have Borgen (en Borger), der svarer for dem: 40₂₈, 51₂₆, 64₂₂, 69₂, 71₇, 89₂; — Fraværende ligeledes: 351₁₈, 358₁₇.

Börn.

Börn: 138, 165₁; II 16₂; — maa ikke medtages: 565₂₄; — kun eet Barn: 709₁₁, 747₁₁; jfr. dog: 263₂₀; — diende Börn: 709₁₁, 747₁₁; — bringes til Forældrene: II 173₂₈; — Bøde, hvis de volde Uro: 174₂₄; — bære fuld Maltbyrd: II 425₂₇; — Börn under 7 Aar medtages frit: 174₂₈; — for Börn under Lavalder betales ikke: 621₁₉.

Barn kan bringe Bud: 716₂₄.

Börns Begravelse: 169; II 172₂₇, 179₂₁, 231₂, 270₂₄.

Tyende:

ancilla: 133, 135, 136, 139, 151, 387, 481₂₀, 543, 553, 554.

Deje: 143.

domesticus(?): 387, 388.

Dreng: 658, 662, 664, 776₂₂.

famula: 135, 136.

famulus: 132, 136, 268₂₀, 304₁₈, 378, 526₂.

hion: 112₄, 23₂, 513, 562₂, 753₁₁, 754₂₀; II 231₂, 263₂₀, 305₂₂, 313₂₀, 320₂₈.

knecht: 141, 142, 144, 145, 150, 311₂, 313₁₂, 580₂₀, 586, 588-90, 594, 596, 602, 661.

Magd: 141, 146, 148, 150, 153, 155, 322, 544, 545, 548.

Pige: II 432.

servus: 108, 114, 134, 137, 369, 370, 374, 375, 376, 407, 481₂₀.

Steger: 215, 686.

Svend: 135, 384, 389, 408, 663, 664, 666, 668, 675, 688.

Tjenestekvinde: 637; II 429; — gifte sig med: 637.

Tjener: 246₂₀, 370, 374, 375, 513; II 332₂₁ (Kvinde: 686).

Werdinne(?): 116, 117, 315, 324, 325, 555, 556, 589, 591, 594, 595, 597, 600-03, 610.

Tyende maa ikke fæstes uden Husbonds Vidende: 796₂₇; — ikke lokkes bort før Stævnedag: II 225₁₀, 234₂₀, 247₁₈, 305₂₂, 313₂₀, 320₂₈, (jfr. under Svende, ovfr. S. 565); — fange Præstens hion: 754₂₀.

Tyende bliver udenfor med Vaabnene: 580₂₀; jfr. II 213₂₀; — maa kun komme ind, naar de bringe deres Husbond Bud: 537₁₀; jfr. 165₂; — maa ikke blive efter at deres Ærinde er forrettet: 530₁₂, 716₂₄; II 173₂₈, 332₂₁; — maa først komme efter Kl. 7: 755₂₈; mellem Kl. 7 og 8: 744₂₂, 769₂₂; — første lovlige Tid: II 212₄₀; — Standende Svend («stander») behandles som Gjæst: 565₂₈, 649.

Kun een Tjener maa medtages: 304₁₈, 539₂₀, 649, 708₁₁, 747₁₁; II 263₂₀; — een Tjenestepige: 649; II 263₂₀; — flere med Skafferens Minde: 649; — komme selv sjerde af sine egne hion: II 137₄.

Tyende faa Plads anvist af Skafferen: 709₁₂, 747₁₂; — maa ikke sidde paa Bænken: II 212₄₀; — ikke lige ved Broder: 755₂₇.

Herskabet svarer for: 246⁸⁰, 709¹², 19, 718⁸⁰, 748¹², 775¹⁷, 793¹⁷; II 212⁴⁶, 213⁵⁰, 229⁴⁹, 236⁵⁶, 332²⁸.

Repræsenteres ved Bud (nuntius): 171⁵, 172⁷, 14, 748¹⁹, 766¹⁴; II 133¹⁹, 179¹⁹; jfr. II 137⁸; — maa ej laane en Andens Bud: 708¹¹; II 137⁴.

Tyende som fidejussor: 376, 387.

Tyendes Begravelse: 526²; II 179²¹, 231⁸, 278¹⁴.

XXII. Møder (Vaaben, Klæder, sømmelig Optræden).

Adelstævne, Adelgerd, Adeldrik, se ndfr. under Stævne, Gerd (S. 582) og Drik (S. 582).

collacie, se ndfr. S. 582.

colloquium: 28⁸⁷, 63²¹, 105⁴⁰; — generale: 104²¹; — (Samtale, se ndfr.).

congregatio: 534⁸.

conventum: 39¹⁷, 19, 41²², 50¹⁸, 52²², 65²⁶.

convivium, se ndfr. S. 582.

Drik i forskellige Forbindelser, se ndfr. S. 582.

Gildestævne: 128²⁰, 22, 241¹⁸, 18, 18, 20; II 196¹⁷; — Gilde-Kumpani (som Betegnelse for Møde), se ndfr. S. 582.

Lag (lach): 131; — Lagdag (lachdage): 194⁸; II 423⁹; — Lavstævne, se ndfr. under Stævne.

mode, moot, moedth: 39¹⁸, 50¹⁹, 95¹⁸; II 36⁹, 37¹², 39², 40⁷, 8, 44²¹, 46⁸, 115¹, 4, 116¹⁵, 224⁹, 247¹⁹.

Morgensprake: 227²²; II 39², 45¹, 46⁸, 88¹⁴, 89¹⁸, 95²⁷, 97²⁶, 101¹, 109⁹, 359²; — stor: II 96²⁵, 110⁴¹.

Forsamling: II 219¹⁸, 220¹⁹, 21, 22, 364²⁷; — Samling: II 164¹².

Samtale: 28⁸⁷, 30²².

Sommerlag(?): 769²¹.

Stævne: 63²¹, 89², 91⁸, 97²⁰, 105⁴⁰, 106⁴², 165¹, 166¹, 168¹, 174²⁰, 175²⁰, 177²⁰, 244⁸, 433¹², 467², 531¹⁷, 18, 20, 532²⁷, 537⁹, 539²¹, 540²⁶, 711²⁴, 721²¹, 722⁴, 740¹⁴, 766¹⁴, 769¹, 791⁹, 800¹⁰; II 61¹⁷, 7²², 9, 21²⁰, 33²², 70²⁰, 73¹², 86², 124⁹, 127²⁰, 129¹, 131⁹, 139²⁰, 148²⁷, 159⁷, 163⁴, 171¹⁸, 173²², 28, 174⁴⁰, 178¹⁸, 179²⁰, 204², 205⁷, 207¹⁶, 208²², 224⁸, 228⁴¹, 233¹⁴, 17, 240⁶, 241¹⁴, 247¹⁷, 249²⁰, 258²², 24, 262⁷, 8, 263¹², 19, 267⁴, 289²⁰, 293¹⁹, 300², 305²⁵, 306²⁷, 310², 311⁹, 314²², 317², 319¹², 321²¹, 326¹, 330⁶, 355¹⁸, 354¹⁹-21, 357¹⁵, 358¹⁸, 368²⁰, 370², 372²; — Adelstævne: 167¹, 791⁴, 794²⁰; — All: II 373¹⁰; — almindeligt: II 178¹⁹; — Fastende: 185¹², 707², 708⁸, 741¹⁹, 17, 747⁸, 775¹⁹; II 61¹⁷, 74¹⁹, 145⁴, 150²², 151⁴², 151¹, 225¹⁷, 387¹; — ædru: 746²; — Gildes: II 138¹⁸, 425²⁰; — Kjøbmands: 711²⁴, 750²²; — Lavs: 217¹, 248²⁰, 433¹⁷, 563¹⁹, 617¹, 768¹⁷; II 161²⁰, 165²⁴, 173²⁷, 180²⁰, 251⁴⁰, 426²⁰, 428²⁴; — Loden (Stævne, hvori der kastes Lod): II 163⁹; — meyne (menigt): 538²⁴; — nathward, natworen: 711²², 750²²; II 138¹⁹; — samfælde: 712²².

Synodus: 71⁹, 84⁶, 91⁹; — generalis: 69¹, 70⁴, 72².

Møde i Gang i Ugen: 84^a, 88; die Mercurii: 71^a; — 1 Gang om Maanednen: 350^a, 431^a, 433^a, 30, 434^a; — 6 Gange om Aaret: 542; — fem: II 25140; — fire: 70^a, 83, 302^a, 467^a; II 116^a, 159^a, 351^a; — tre: 104^a, 536^a, 538^a, 707^a, 715^a, 10, 18, 718^a, 746^a, 791^a; II 172^a; — to: 504^a, 505^a, 561^a, 563^a; II 371^a, 1381^a, 1524, 15310, 165^a, 19617, 4214^a, 443^a.

Møde holdes ved følgende Højtider, Jul: 167^a, 536^a, 5631^a, 715^a, 10, 71614; II 11041, 25140, 2674; — Fastelavn: 536^a, 561^a, 566^a, 582^a, 621^a, 715^a, 10, 71614, 791^a; II 116^a, 133^a, 1471^a, 15310, 165^a, 172^a; jfr. II 165^a, 351^a; maa ej fejres udenfor Lavet: II 98^a, 1114^a, 139^a; Aske-Onsdag: II 25140; Midfaste Søndag: 177^a; II 2674; jfr. 167; — Paaske: 105^a; II 371^a, 116^a, 25140, 2674, 351^a; Hellig Torsdag, Chr. Himmelfartsdag: 56310; II 165^a, 172^a; jfr. II 165^a; — Pinse: 91^a, 1664, 8, 167, 4561, 5364, 542, 6171, 624^a, 651, 715^a, 10, 71614, 791^a; II 11041, 1114^a, 116^a, 15310, 25140, 443^a; Hellig Legemsdag: 561^a, 5664; II 294^a; jfr. 1851^a, 302^a, 4561; — Følgende Helligdage: Vor Frue Renselsesfest, Vor Frue Dag i Kyndelmisse ($\frac{1}{2}$): 302^a, 467^a, 542, 707^a, 746^a; Marie Bebudelse, V. i Fasten ($\frac{2}{3}$): 467^a, 542; II 165^a; Himmelfart ($\frac{10}{16}$): 542; jfr. 227^a; Fødselsdag ($\frac{1}{8}$): 467^a, 468^a, 542; Undfangelse ($\frac{1}{12}$): 467^a; — St. Knud in crast. epiphani. ($\frac{1}{1}$): 71^a; in crast. St. Joh. Bapt. ($\frac{10}{16}$): 70^a; jfr. 106^a; Fødselsdag ($\frac{10}{1}$): 70^a; II 2674, 351^a; — Hellig 3 Konger ($\frac{1}{1}$): 621^a; jfr. 71^a; — St. Severinus ($\frac{1}{1}$): 43317; — Valborg ($\frac{1}{15}$): 167, 644; II 97^a, 2231, 4214^a; jfr. II 1524; — St. Vitus ($\frac{10}{16}$): 13111; — Butulphi ($\frac{1}{16}$): 43317; — St. Hans ($\frac{10}{16}$): 105^a, 10612; II 281^a, 1381^a, 278^a (i Julen, se ndfr.); — Jakob ($\frac{10}{1}$): 302^a, 707^a, 746^a; II 97^a, 19617; — Anna ($\frac{10}{1}$): 707^a, 746^a; — St. Petrus, Midsommer ($\frac{1}{16}$): 791^a; — Mikkel ($\frac{10}{16}$): 4561; II 371^a, 97^a, 11041, 116^a, 1524, 351^a; jfr. II 25140; — Simon og Juda ($\frac{10}{16}$): II 165^a; — Alle Helgene ($\frac{1}{1}$): 542; — Villads ($\frac{1}{11}$): II 2674; — Morten ($\frac{11}{11}$): 105^a, 302^a; II 172^a, 19617, 4214^a; jfr. II 443^a; — Andreas ($\frac{10}{11}$): II 69^a, 3291; — St. Hans i Julen ($\frac{17}{12}$): II 1381^a.

Intet Møde, hvis Dagen er Fastedag: 708^a, 746^a.

Oldermænden bestemmer, hvor ofte der skal holdes Møde: II 262^a.

Antal Gildedage: Første Gildedag: 717, 91^a, 264^a, 410, 412, 426, 623^a, 624^a, 718^a; Aften: 408, 416, 624^a; jfr. 43310; — to: 2641, 410, 416, 542; Anden Gildedag: 1484, 58, 288^a, 717, 91^a, 253, 264^a, 426, 431^a, 4331^a, 623^a, 718^a; Aften: 409, 413; secundo die potationis: 704, 71^a; — tre: 91^a, 623^a; tredje Dag: 148^a, 717, 91^a, 264^a, 411, 623^a; Aften: 409, 413; tertia die potationis: 704; — fire: 542, 644; Gildets fjerde Dag: 91^a, 623^a.

Man talsiges til at møde: 128^a, 240^a, 28^a, 71^a, 186^a, 225^a, 229^a, 3021, 350^a, 357^a, 4331^a, 434^a, 47814, 490^a, 5001^a, 56317, 5781, 721^a, 74014, 743^a, 747^a, 750^a, 76614, 769; II 617, 1917, 213^a, 2814, 36^a, 39^a, 407, 731^a, 99^a, 107^a, 1154, 1161^a, 124^a, 1381^a, 1454, 153^a, 1597, 1634, 173^a, 1781^a, 180^a, 207^a, 208^a, 220^a, 228^a, 240^a, 258^a, 259^a, 262^a, 270^a, 278^a, 2814^a, 289^a, 2931^a, 330^a, 352^a, 3571^a, 3681^a, 370^a, 372^a, 4151^a, 443^a; jfr. II 54^a, 3531^a; — Aftenen før: II 224^a, 23314, 2471^a, 249^a, 303^a.

309st, 314st, 321st, 31; — Mødet tillyses i Kirken: 467^s; — man maa ikke udeblive fra Møder (Forlystelser): 12st, 25st, 26st, 28st, 39st, 50st, 63st, 70st, 91st, 105st, 167, 186st, 225^s, 227st, 229st, 254ⁱ, 265ⁱ, 302st, 433st, 17, 434st, 457^s, 500st, 505st, 531st, 33, 537^s, 561st, 565st, 566st, 33, 579^t, 623st, 643, 644, 649, 715^s, 721st, 743st, 770, 791st; II 617, 13, 187, 283st, 14, 360, 371ⁱ, 407, 460, 521^s, 542st, 703st, 731st, 96-97st, 98st, 99st, 107st, 110st, 111st, 115^s, 116st, 13, 124st, 138st, 145^s, 146st, 153st, 10, 159^t, 163^s, 173st, 178st, 196st, 206st, 208st, 209st, 220st, 224st, 247st, 262st, 267^s, 270st, 293st, 305st, 309st, 314st, 321st, 330st, 352st, 372st, 421st, 443st; jfr. 303^t, 646; II 69st, 196st; — uden Oldermændens Tilladelse: II 173st, 368st; — Udeblivelse fra Messe, fra Begravelse o. lign., jfr. ovfr. S. 550—51.

Mødet begynder Kl. 6: II 23st; — man maa ikke komme for sent: 12st, 24st, 174st, 244^s, 303^s, 350^s, 357^s, 479st, 716st, 717st; II 132st, 197st, 208st, 240st, 258st, 330st, 357st, 415st; jfr. II 372st; — maa ej komme i Ude: 538st; — hvis man ikke kommer, før Pant er taget: II 191^t; — man maa ikke løbe fra Stævne uden Oldermændens Tilladelse: 538st; II 196st, 290st; jfr. 579^s; II 69st; jfr. under »Udstødelse«, se ndfr. S. 597.

Vaaben.

Man maa ikke komme væbnet i Gildehuset: 25st, 174st, 245st, 526^s, 529^s, 720st, 755st; II 90st, 18st, 220st, 117st, 127st, 133st, 150st, 171st, 272st, 364st; jfr. 641; (dog med en Stegmetz: 620st; modsat: II 83st); hvis det sker med Beraad Hu: 620st; for at skade Broder: 381^s, 501^s, 651st, 76st, 85st, 774st; II 272st, 427st; — man maa ikke sætte sig til Bænks med sit Værge: 711st, 749st; II 19st, 213st; jfr. II 220st; sin Broder til Fortræd: II 164st; for at forarge Broder: II 424st; — man maa ikke »drikke med sin Kniv«: II 126st; — Svend eller Dreng maa ej komme ind med Vaabnene, før op er banket: II 213st; — Vaabnene skulle afleveres til Embedsmændene: 226st, 313st; II 18st, 221st, 521st, 147st; jfr. II 19st, 147st, 13, 237st; — de lægges i Kjælderen: 647, 649; — Vaaben udlyses: II 213st; — man maa ej sidde længere med sin Kniv, end Skafferne sige: II 294st; jfr. II 303st, 312st, 319st; — man maa ikke drage (skjulte) Vaaben: 195st, 226st, 313st, 580st, 717st, 792st; II 46st, 51st, 215st; jfr. 97st, 537st; — drage Kniv mod Broder, se under Forseelser ndfr. S. 589; — man maa ikke tage sit Vaaben igjen: II 19st; ikke Andens Værge: II 135st; ikke hente Vaaben hjemme: 227st, 580st.

Armburst: 720st; — Barde: II 344st; — Basspyd: II 184; — Bile: II 344st; — Bindøxe: II 166st, 204st, 245st, 268st, 335st; — Buløxe: II 245st; — Bøsse: 684; 7 Kvarter lang med Laas: II 348st; Bøssespibe til en »hage«, Hane til en Fyrlaas, »bleche« til en »førrer«: II 336 Note 4; — Degen: II 348st; — Hammer: 227; jfr. II 395st, 402st; — Hasta: 102st; II 427st; — Høyøxe: II 245st; — Jensen (Spyd): 580st; II 364st; — Klinge (»lemmel«): II 345st; — Kniv: mange Steder, Bred-Kniv: II 245st; Kvindekniv: II 336st; Langkniv: II 9st, 245st; — Kølle: 641;

— Kaarde: 195¹⁸, 755³⁴, 774¹⁷; II 127³⁴, 335³⁴, 364³²; — Panzer: 213⁴⁰; Krave hertil: II 245⁷; — Poke (Dolk): II 348²⁰; — Rapiér: II 348⁴¹; — Ryting (en Slags Dolk): 313¹⁴; II 245³, 335³⁴; — Sabel: II 348⁴¹; — Skjærbrædt: 641; — Snitzer, Switzer: 755³⁴, 774¹⁰; — Spyd (spet): 537⁹, 774¹⁷; II 191⁴, 10, 133²⁰, 344²²; — Stav: 641; — Stegmetz: 620¹⁸; II 82²⁸, 181¹, 245³, 336³⁸; — Stridshammer: 774¹⁷; — Suløxe (tveægget Ø.): II 344²²; — Sværd (gladium): 252²⁸, 381⁶, 501⁶, 631⁹, 762²⁸, 962²⁷, 245¹⁰, 532²⁰, 537⁹, 717²⁸, 774¹⁷, 792¹⁷; II 184¹¹, 191⁴, 10, 133²⁰, 135⁴¹, 146⁷, 170¹⁰, 215⁶¹, 245³, 268¹⁰, 338⁴⁰, 423⁹, 427⁸, 10; med Kryds og Knap: II 348⁴¹; passholteræ Sværd: II 335³⁴; — Tashacker (et Skydevaaben): II 364²²; — Telum: 501⁶, 631⁹; II 427¹⁰; — Trusalis: 526⁶; — Tylißze (Dolk): II 364²²; — wehre mit messewerde: 529⁶; — weymetz: II 336³⁸; — Woldøxe: II 347²⁷; — Øxe (exe, securis) 101⁶, 120⁶, 212², 227², 252²⁸, 362³, 381⁶, 462³, 501⁶, 592³, 631⁹, 731⁴, 762²⁸, 931², 962²⁷, 755³⁴, 774¹⁷, 792¹⁸; II 127³⁴, 166²⁰, 344²²; Bind-, Bul-, Høy-, Sul- og Woldøxe, se ovfr.

Klæder.

Man skal være sømmelig paaklædt: 501¹⁶; — ikke lade sig ubequemmelig se: 719⁴⁶; — ikke komme barbenet: 228²¹, 531³⁴; II 83⁴, 202²⁸, 332²⁰, 124⁶, 164¹¹; — ikke i Skjortesæk: II 83⁴; — ikke med Buxer eller andre ukvemme Klæder: II 127²²; — (ikke gaa med Skjodeskind paa Gaden: II 202⁴); — ikke bære Sølvsmykker: 644; — man skal af-tage Overtøjet i Gildet: 530⁷; II 209²⁰; jfr. II 330¹⁸.

12 Alen Vadmæl til Klæder: II 138¹⁷; — Kappe (heike): 159, 530⁷; af Klæde: 632; — Hættekappe (hoiken kogel): II 262; — Kaabe: II 228⁴²; — Almusien (Kaabe): II 356²; — Hat: 720²⁶; II 309²⁰; — caputium: 163¹, 170, 175³⁸; — almucium (Hætte): 351¹⁴, 356¹; — kågell, kogel (Hætte): 159, 530⁷, 547; II 262, 209²⁰, 330¹¹; — Handsker, dobbelte: II 297²; »upred« med Silke: II 161²²; med Guld og Silke: II 350²; allunede: II 349, 350¹; »barcke«: II 349, 350¹; skallid, barkid: II 356²; sømske: II 349, 350¹; — Sko: II 169¹, 300¹, 310¹, 316¹, 327¹; snørede indvendig: II 169²; spidse: II 217⁴; med Høvelse og underforede: II 169²; med Upsteg: II 169²; Bondesko: II 217⁴; Træsko: 778²⁰; — Støvler: II 169², 217⁴, 300¹, 302¹¹, 310¹, 316¹, 327¹; — Kvindekjortel: II 228⁴²; Skindkjortel: II 232², 236⁴¹, 240², 2, 356²; Kvinde-Skindkjortel: II 237²⁷, 240², 2, 356², 357⁹; — Suben: II 240², 356²; — Hoser: II 228⁴²; af Klæde: II 262; — Buxer: II 127²²; — Underrock: II 262; — »skortte seck«: II 83⁴; — Bælte: 644; II 252¹; — Spændebælte: II 161²², 245⁶, 350²; — Spændhage: II 166²⁰, 336²⁷; — Knap: II 390⁴; — Ringepung: II 161²², 297², 350²; — Kvindepung: II 161²², 245⁶, 350².

Sømmelig Optræden.

Mødet begynder og slutes med »laudes deo«: 501¹⁷; — man skal rejse sig op, naar man beder: II 330¹¹; tage Hætten af: II 330¹⁸.

Man oplæser Skraaen paa Møde: 142², 165, 495²⁸; II 363²⁰; før Øl

indbæres: 744st; — Overtrædelser paatales: 495st; — Handelsforhold ordnes: 711st; — man maa ikke røbe, hvad der drøftes paa Stævne: 433st; jfr. under Udstødelse ndfr. S. 597; — Lodkastning: 911, 1344, 2415, 2947, 48; II 1635, 2498, 3098; jfr. 26615, 6222; II 9540; man maa ikke udeblive fra Lodkastningen: 912; II 13714; Loden-Stævne, se ovfr. S. 576.

Man skal være høvisk: 1210; og tugtig: 13, 36; »semty« og medlidende: 2418; — maa ikke opføre sig uhøvisk med Ord eller Gjering: II 408; ikke føre usømmelig Tale: 482st; for Jomfruer og gode Kvinder: 719st; jfr. 4891, 50117; II 4151, 10851, 33848; — maa ikke kvæde paa Bænken: 565st; Bænkeviser: 565st; — maa ikke sværge ved eller misbruge Guds Navn: 17648, 2548, 35811; ikke sværge dyre Eder: 793st; — Gjøgler og Taskenspillere (histriones et lusoers) maa ikke optræde: 495st; — Spil, Dobbel og lign. se under Forseelser ndfr. S. 591.

Enhver have sit Sæde, som Sædvane er: 626st; — maa ikke have »skrevet Sæde«: 565st; — man skal sidde, som man kommer til: II 13; — eftersom man er optaget i Lavet: II 1362, 30315, 31211, 3194; — efter Rang: 494st, 50110; — de Unge skulle vige for de Gamle: 626st; — Plads anvises af Skafferen: II 1721; — sidde ude, naar der ikke er Plads i Huset: 718st; — man maa ikke skifte Plads: 19511, 246st; II 172st, 196; — maa ikke fortrænge Broder: 407, 527, 65st, 105st, 1649, 1747, 247st, 626st, 77619; II 172st, 209st, 332st; af Drukkenkab uden Grund: 246st; — maa ej fortrænge Oldermænd: 718st; — maa ej kaste Broders Dug bort: 247st; — maa ej tage hans Mad: 5294; — maa ikke gaa over til Søsterbænken: II 19618; — maa ikke sprede sig rundt i Huset: 49112.

Man maa ikke tildrikke hinanden: 539st; — ikke mere end skjelligt er: II 1919; — ikke med store Skaale: 22615, 58017; II 928; — ikke mod Gud og Naturen: 77514; — maa ikke tildrikke Broder mere, end han har Lyst til: 22615, 58017; II 5215, 94st; — ikke nøde ham til at drikke: 2548, 2658; II 15088; — ikke nøde Smaasvend: II 125st; — ikke tildrikke uden Skjenkerens Tilladelse: 5276; — ikke udenfor Rækkefølgen: 2548; jfr. II 888; — ikke tværs over Bordet: II 888; — ikke drikke omkap (ad potus æquales): 2658, 495st; — ikke selv skjænke: 539st, 5627, 717st; — ikke tappe af Tønden: 70914, 74814; II 172st; — ikke lægge Tønde op eller slaa Hul paa den, uden Embedsmændene ere med: 53012; II 227; — ikke opbryde Ølkjælderen: 247st; — ikke hemmelig hælde sin Drik i »Amphoraen«: 173st; — ikke skjænke Lavsøl udenfor Huset: II 294st; jfr. 278st; — Øl (eller Mad) sendt hjem, se under Forlystelser ndfr. S. 583.

Man maa ikke gjøre Larm eller Uro: 4151, 5231, 6584, 77st, 85st, 97st, 1307, 1644, 50116, 53711, 71847; II 618, 186, 12, 127st; »unsture edder snarringe«: 531st; jfr. 75315; »mutterie«: 2544; Opløb: II 278st; »inso-lencia sine licencia senioris«: 55; — maa ikke tale uden Embedsmændenes Tilladelse: 103st, 35117, 3577; II 16134, 35319, 37319; — ikke begynde at tale, før anden er færdig: 35117, 3577; jfr. 24; — ikke afbryde en Talende: 1280; II 1317, 179st, 309st, 37319; — man skal høre

paa Embedsmændenes Tale: 27²¹, 41²⁰, 52²⁰, 65²², 77²⁶, 97²⁰, 173²⁰, 245¹², 248²⁷, 433¹⁰, 476², 565²⁰, 623²⁰ 716²⁵; II 18¹², 147²⁰, 172²², 208²⁴, 209²¹, 229²⁶, 235²⁴, 263¹², 271²¹, 424¹⁰, 427¹⁰; — skal høre, naar der klap-
pes op: II 53²¹, 93²⁰, 109²⁰, 241¹², 249²¹, 330², 358¹⁷, 365²⁵.

Man maa ikke spille Øl: 13²⁷, 105²⁷, 245²⁴, 312¹¹, 709¹², 716¹², 748¹², 775¹⁰; II 18², 147¹⁷, 164¹⁴, 171¹⁴, 225²⁰, 264²⁷, 294²⁴, 373¹²; — ikke mere, end man kan dække med Foden: 55, 164², 172¹¹, 793¹²; II 52¹⁴, 128²⁷, 220²²; med Haanden: 532²², 539²⁴, 793¹²; II 8²⁶, 128²⁷, 220²²; — maa ikke spille paa (over) Broder(s Hoved): 172¹², 194¹, 226¹², 246²², 580¹⁷, 619¹², 717²⁰, 752²; II 7²², 69²⁷, 92²², 108²², 278²⁰, 365²²; uden af Van-
vare: 564²¹; — maa ej lade sit Kar falde: 13²², 26²⁷, 39¹², 50¹², 63²²; II 427¹²; jfr. II 133²²; — maa ej kaste Tønden om: II 264²⁷.

Man maa ikke bryde Skaale o. lign. i Stykker: 13²⁰, 27²⁰, 39¹², 50¹², 63²², 194¹, 245²⁴, 254², 531¹⁷, 564²², 709¹², 718⁴¹, 748¹², 753², 793¹²; II 57, 18², 54²², 126²², 373¹²; — ej Gildets Stob: 567²²; jfr. 649; — ikke bryde, vælte eller slukke Lys: 13²⁰, 26²⁰, 39¹², 50¹², 63²², 77²⁰, 85²⁰, 97²²; II 227²¹, 235²², 250²², 424¹², 427¹²; man skal da selv sno dem op
igjen: II 424¹².

Man maa ikke kaste »vnd Døn« i Ilden: II 19¹².

Man maa ikke spise eller drikke for meget: 501¹¹; — ikke tage mere Øl, end man kan raade: II 124¹¹, 224¹², 234¹²; — ikke kaste op i Gildehus eller Gaard: 134¹, 27²⁰, 55, 85²², 164²⁷, 172¹⁰, 226¹⁴, 312¹⁰, 562², 580¹², 709¹², 716¹², 748¹², 793¹²; II 7²⁴, 191², 10, 521², 92²², 93²⁰, 108²², 133²⁴, 146², 159¹⁰, 220²¹, 240¹¹, 248²², 293¹⁷, 357¹², 373¹²; — ikke herefter sætte sig og drikke igjen: 185¹²; II 93²⁷, 108²⁴, 365²⁴, 424¹²; — ikke kaste op, før man er kommen hjem: 39²⁰, 50²⁰, 63²², 77²², 97²¹; II 164¹⁴, 209²²; — ikke kaste op paa Broder: 246²⁷; II 171²²; — ikke kaste op eller andet urent gjøre: 27²⁰; II 159¹⁰, 338²⁰, 352¹¹; — maa ikke gjøre nogen Ubekvemmelighed: 13, 41, 105²⁰; — ikke falde af Drukkenskab: 85²²; i Gildehus: 793¹²; eller før man kommer hjem: 33, 40²², 51²², 64²², 77²², 97²²; — maa ikke gjøre Mand eller Kvinde imod af sin Drukkenskab: II 124¹²; jfr. 246²².

Maa ikke te sig ubekvemmelig med sin Ende: 719²⁴, 793¹²; II 159¹⁰, 352¹¹; — ikke lade sit Vand i Gildehuset: 626²², 793¹²; II 330²⁰; — paa Væggen: II 338²⁰; — i Forstuen: II 330¹⁰; — inden Døren til Salen: 716¹²; — paa sit Sæde: II 209²²; — paa Broder: 176²², 246²²; II 331¹²; med Vilje: II 209²²; — maa ikke gjøre slemt inden Gaar-
den: 716¹².

Maa ikke sove paa Gildebænk: 50²⁰, 55, 77²¹, 97²⁰, 164², 174²⁰; II 135²²; saa der kan skrives 3 Kors over eens Hoved: 134²; jfr. 27²²; saa man glemmer at gaa hjem: 28²², 39²⁰, 63²², 164²; jfr. 77²⁰, 97²⁰.

Mødet slutter Kl. otte: 494²²; — Kl. ni: 502²², 626²²; — Kl. ti: 775¹²; — Oldermændene afgjøre, naar der sluttes: 537¹², 579¹²; de klappe op: 626²²; II 212²⁷, 421²²; 3 Gange: 752¹; — efter deres Bortgang maa Ingen sidde: 194²; II 424¹⁴, 427¹⁴; — man maa ikke sidde længer, end Tid er til: 134²; end Lov er givet: 245²²; end skjænket er: 717²²; — dog med Embedsmændenes Tilladelse: 226²,

775¹⁶; II 212⁴⁷; jfr. 717³⁵; — naar man er særlig indbudt: II 332³⁴; — med Husbonds Vilje: II 264³⁸; — sidde til Efterdrik: II 173³⁰, 332³⁴; jfr. 27³⁴; — naar Kompaniet er drukket, skal man fredelig gaa til sit Herberg: II 124¹⁹; — ikke gjøre sig galen: II 19¹⁵; — ikke gjøre Raab og Anskrig i Gaden: II 127³⁴; — om Opkastning og Fald af Drukkenskab paa Hjemvejen, se ovfr.; — efter Drik maa man ikke gaa i Ølkuebod: II 131⁹; — Forbud mod at gaa i Horekro o. lign., se under Forseelser ndfr. S. 591.

XXIII. Forlystelser.

Adeldrik, Adelgerd, se ndfr.

collacie, collatio: 494³⁰; II 363²⁵, 364³⁰, 31; — auent callacie: II 342¹², 362³⁰.

convivium (celebrare, ministrare, parare, præparare): 26³⁷, 37¹¹, 48¹¹, 49¹⁹, 62¹⁴, 71⁷, 105³⁸, 130⁸, 302¹, 2, 303⁷, 374, 375, 377-80, 495³⁰, 496³¹, 500¹⁰; — ministrare: 267³⁰, 268²⁹, 278, 279, 282, 286, 288, 293, 295, 350¹⁰, 493³¹, 494³².

Drik (potatio): 534⁵; II 8³³, 30, 9³⁹, 18⁶, 7, 33²⁵, 51⁶, 56³⁰, 69³, 127¹², 131⁹, 133²⁵, 165²⁵, 38, 171¹⁹, 207¹⁷, 247¹⁷, 268¹², 303¹⁴, 311⁴, 312¹⁹, 317⁹, 319¹²; — Adeldrik: 89¹, 90⁴, 167, 425, 715⁹⁻¹¹, 718³⁷, 719⁴⁰, 720³⁷, 791³⁴; II 271¹², 329¹; — Aldrik: 400; II 373¹⁹; — Gildets: 69¹, 70⁴, 646, 710²⁵; almindelig: II 165²⁵; — Fuld Drik: 29⁴²; — Hel: 624³⁰; — Halv: 624³⁰; — Lagdrik: 561⁵, 566³⁴, 621³⁰, 623²⁵, 624³⁰, 625³⁰, 627, 628, 644; II 16², 33²⁵, 152⁴, 154¹⁷, 18, 165²⁷, 172³⁹, 173³⁹, 205¹⁰, 206¹¹, 267⁴, 2, 270³⁵, 294³⁵; jfr. II 420³⁰.

Gerd: 102³, 4, 168-70, 176, 365 o. flg., 458⁶, 707³, 708⁷, 9, 710²⁵, 746⁸, 746⁷, 9, 10, 749³⁵, 767¹⁸; II 136⁷, 2, 137⁹, 138²⁰, 194², 2, 196¹⁷, 206¹⁵, 207¹⁷; — opnævne Gerd: 167⁹; — stande for: 244², 4; — Adelgerd: 284², 294², 415, 764⁸, 766¹¹, 12, 767¹⁵, 769³⁰.

Gilde: 25²³, 26³⁷, 91⁵; — Gildet drikkes: 26³⁰; jfr. 105³⁸; — er rede: 12³⁴, 26³⁹; — er »vederreed«: 26³⁸; — er afdrucket: 245¹⁸, 247³⁰; — gjøre Gilde: 26³⁷, 48¹¹; — uphalde: 12³⁹, 140¹, 38, 91⁵.

Kompani: II 111⁴⁶; — er drukket: II 124¹⁷.

Maaltid: 433¹⁹; jfr. II 9³⁸.

Øl, gaa til Øls: II 127³⁴; — Lavsøl: II 352¹⁹; — Lageber: II 93³⁰, 109³⁰; — Mesterøl: II 333²⁸; — »stinge øl« og »rede øl«: 720³⁰; — gaa til Tønde: II 22³⁰, 23⁴²; — lægge Øl op: II 145⁵, 421⁴⁸; — slaa Hul paa Tønden: 530¹⁹, 12; jfr. II 22³⁷.

Forlystelser ikke paa Fastedage: 708⁶, 746⁶.

Prandium: 81³⁰, 349⁶, 358¹², 359²⁹, 479²⁰, 482³⁰, 495³⁰; — Middag: 798¹; — Aftensmad (coenum): 798¹; jfr. 579⁹; II 342¹⁹, 362³⁰; — Nadver: 711³⁹; her nydes hvad der levnes ved prandium: 502²⁹; — 2 Gange Maaltid: II 9³⁸.

Visse Medlemmer udnævnes til at berede Gildet (Gerdemænd o.

lign., se ovfr. S. 531): 1299, 1401, 92, 2627, 3711, 4811, 6214, 904, 912, 1679, 18511, 2447, 2644, 26820, 3022, 3037, 35922, 36120, 398, 43422, 4574, 4586, 49221, 49520, 50222, 20, 7087, 74112, 76712; II 20612, 20717, 24822, 4232, 4272; jfr. 17740, 49321, — af Oldermændene: 3711; — af de samlede Medlemmer: 50222; — Søstre fritages: 1022; — de udnævnte skulle ogsaa sørge for Foder: 3052, 49422; — de faa Bud, naar Gildet skal gjøres: 7087, 7477; II 28141; — det gaar paa Omgang mellem dem: 1024; — 1 Gang maanedlig: 43320; — 1 Gang aarlig: 18512; — Gildet holdes hos de udnævnte: 18612, 48220; — eller disse skaffe Plads: 2442, 43314, 74112; jfr. 3021; — hvis de dø forinden: 1401, 92; — Embedsmændene bestride Udgifterne: 49321 (se dog 49522), 62120; II 27822; jfr. 692; — Oldermænds collacie: II 36322.

Medlemmerne give Bidrag in natura til Gilderne: 3811, 4811, 6214, 16612, 1672; — Oldermændene udnævne dem, der skulle give saadant: 2627; — de give Korn, hvoraf der brygges Øl: 1662, 1672, 62120, 76712; jfr. 2442, 4, 74112; — Gildets Øl: 24722; — Kornbyrd: 17720, 413, 420, 425, 427; jfr. 404; II 22512; — Skud, fuldt: 2622; halvt: 2622; Maanedsskud: 62520; Humleskud: 2447; Maltskud (molthschoth): 1420, 2657, 268; II 15312; Ølskud (beer schot): 5364, 71512, 71822, 27, 71922, 7912, 79422; II 92, 27122.

Er Maden ikke god, dømmes derom paa Stævne: 18512, 7082, 74112, 17, 7472.

Man kjøber Øl: 62120; II 5317; — Øl hentes udenbys: 24722; — Medlemmer udnævnes til at kjøbe Øl: 71724; II 827; og Bægere: II 37212; — til at gaa rundt og smage paa Øllet: 62121; II 5317; — Sammenkomst for at smage Øllet: 2252.

Man betaler for Drikken: 22720, 24622, 2652, 62520, 71511; II 20822, 42022; — anden Dagen: 58024; — inden fem Dage: 552; — inden sex: II 22720, 23522; — inden otte: II 12622, 42142; — inden fjorten: 27122, 37312, 12; jfr. 13520; — ingen maa sidde i Broderskabet, uden han vil betale: 58021; — fattige drikke frit: 10421; II 21142, 33742; — særlig Forhold ved Brude- eller Bødetønde: 71922; — Bergeld: 253, 2531; II 42142; — Ølgjæld: 26521, 71220, 75122; II 11822; — Ølpenge: II 2121, 22720, 23520, 30842; — Udregning af Betalingen: 50227; jfr. 1422; — de Udeblivende betale som de, der drikke (Udeblivelse i Almindelighed, se ovfr. S. 578): 1224, 22927, 2657, 56317, 58222; II 187, 2812, 3711, 5212, 5312, 5424, 9820, 11142, 11612, 12412, 1462, 14712, 28142, 42142; jfr. 17422; II 1532; fuldt Skud: 2622, 71822; jfr. II 15312; det halve: II 13927, 14712; — halvt Skud: 5364; II 922; og Penning til Stud: 2622; — ogsaa betale, hvis man gaar, inden Maaltidet begynder: 3812, 4912, 6212; jfr. 5792; — eller under Maaltidet: 24621.

Den, der ikke er med til Gildet, kan faa Øl eller Mad med: 2622, 17312; — faa Øl tilsendt: 408-10, 416, 425, 628; — hvis man har lovligt Forfald: 1652, 1661, 43422; II 20611; — Gerdebrødrene maa ikke sende Øl bort: 24722; jfr. 24722; — skulle opbevare den Mad, der tages af Bordene: 1652.

Særlige Forlystelser.

»Sommer og Vinter»: 640, 641, 622⁹⁹; — ride i Marken: 643; — vælges Flæske Søndag: 643.

Majfest: Gildehuset prydes med Maj og Græs: 708⁷, 720⁹⁸, 747¹; II 20⁹⁹, 54⁹⁸, 206¹⁹; — ride eller gaa efter Maj: 720⁹⁸; II 54⁹⁸; jfr. II 133⁹⁸; — om Fastelavn: II 20⁹⁸; — Majgreve: 624⁹⁸, 640, 701; — vælges St. Valborgsdag: 622⁹⁸; hos Lunden: 643; — han skal den Dag give Øl: 622⁹⁸; — ellers drikke frit: 721⁹⁸; jfr. 634⁹⁸; — ej være Skjænker: 624⁹⁸; — Majgreveløn: 634; — Majgrevestat: 635.

Skvde til Pappegøjen: 643, 649, 720⁹⁸; — med Bøsse: 684; med egen Armbrøst: 720⁹⁸; — man skal først lægge Penge i Hatten: 720⁹⁸; — skyde med anden Broders Skud: 720⁹⁸; — Pappegøjen: 635; — bygges op af ny: 637, 642; — rejses St. Valborgsdag: 643; — Fowel af Solv: 642; jfr. 169; — Pappegøjehus: 650; — Pappegøjekonge: 624⁹⁸, 641, 643, 664; — giver Øl een Dag, men nyder ellers Frihed: 624⁹⁸, 720⁹⁸; — skal have en Guldring: 720⁹⁸; — Pappegøjelav: 616, 627, 628; — Pappegøjegaard: 788.

Dans: 620¹⁹, 722⁴; II 20⁹⁸, 132¹⁸, 146¹; — danse for: II 134⁹⁴; — ikke adskilt, men med hinanden i Haanden omkring Byen: II 132¹⁹; — tilsiges til at danse ud om Fastelavn: 622⁹⁸; — Oldermænd beder Broder at danse: 718⁹⁸; — sige nej til at være sammen med Brødre, som danse: II 133⁹⁷; — Tyende maa ikke deltage i Dansen: 650; — Spillemand: 215, 530¹⁸; II 134⁹⁸.

XXIV. Kost.

Kost: 90⁸, 166⁸, 185¹², 18, 187¹⁰, 253, 254⁸, 708¹¹, 711¹¹, 740¹², 741¹⁸, 744¹⁷; II 118¹⁹, 120¹, 140⁸, 153⁸, 155⁹⁸, 205¹⁻⁸, 211⁴⁸, 223⁸, 246¹⁷, 275⁸, 7, 277¹⁰, 278⁹⁸, 281⁴, 302⁷, 8, 303¹⁴, 311⁴, 312¹², 317⁴, 318⁸, 319¹⁰, 357⁸, 416¹⁸; — fuld: 226²⁸, 245⁷; II 98⁹⁸; — hel: II 177⁴, 8; — halv: II 88¹², 12, 12, 89¹⁰⁻¹⁸, 90¹², 98⁹⁸, 102⁶, 103⁷, 159¹¹, 177⁸, 228¹⁷; — Maanedskost: 434²²; — Ampts (Embeds) Kost: II 194⁹, 217⁸, 342¹⁴, 352¹², 361¹¹, 418⁹⁰; jfr. II 26⁸, 4, 35⁸, 39¹, 103¹¹; — Broderskabs: 740¹⁸, 743¹⁹; — Gildes: 434¹⁹; — Lavs: II 174⁴⁸; — Mester: se ovfr. S. 563; — Oldermænds: II 217⁸; — Kjende: se ovfr. 566; — Lære: se ovfr. S. 566; — ummegandes: II 155²⁰, 217⁸.

Kost som lgang: II 194⁹, 232⁸, 240⁴, 267¹, 275⁸, 301⁴, 317⁴, 342¹², 357⁸; — en anden Kost: II 301⁸, 317⁴; — som Bøde: II 177⁸.

En Kost saa god som 4 þ grot: II 240⁴; — saa god som 4 Mark: II 253¹.

En Kost med 20 Fade og 3 ferske Retter: II 24⁸; jfr. Gjæster til 2 Fade Mad: II 136⁴.

Antal Retter (fercula, daps): to, ferske: 185¹²; II 136⁸, 158², 232⁸, 7, 267¹, 300⁸, 301⁴, 317⁴, 321¹⁴, 336⁹⁸, 342¹⁴, 361¹⁴; — tre: 351¹⁴, 479⁹⁰; II 24⁸, 98⁹⁸, 416¹⁸; ferske: II 177⁸, 205⁸, 244⁴; — fire: 457⁴, 798¹; II 103¹¹; fuldkomne: II 26⁸, 35⁸; ferske: II 140⁴, 162¹, 173⁹⁸, 223², 232⁸,

262er, 335er, 351⁴; — fem: 501er; og ej mere: 14er; ferske: II 177⁴; — sex, og ej mere: 264⁴; uden Smør og Ost: II 98er; — bestemt Antal og ikke flere: 708er, 741er, 747er, 767er.

Saltmad (salsata cibaria): 351⁴, 457⁴, 792er; II 311, 159er, 161er, 205⁴, 262er, 267¹, 336er, 351⁴; — Flesk (lardum): 457⁴, 778er; II 142er, 264er; — Speck: II 194er; — Bøster: 141⁴, 708er, 741er, 767er; II 158er, 162¹, 164er, 223er, 4, 232er, 7, 248er, 300er, 301⁴, 3, 305er, 317⁴, 7, 321er; jfr. 461; — Bøster Flesk: II 140er, 335er; — salte Bøster: 747er; II 136er, 169⁴, 173er, 174⁴, 177er, 4; — Skinke (schynkones): 185er, 493er; II 280er, 342er, 14, 15, 361er, 362er, 363er; — »scinken Vleskes« II 26er, 5.

Ferske Retter: 185er, 479er, 493er, 741er, 767er, 792er, 798er; II 24er, 136er, 140er, 158er, 162¹, 169⁴, 174⁴, 177er, 4, 194er, 3, 205er, 223er, 4, 232er, 7, 244⁴, 248er, 262er, 267¹, 300er, 301⁴, 305er, 317⁴, 321er, 335er, 336er, 342er, 14, 15, 351⁴, 361er, 362er; — carnes recentes cum sobicio(?): 351⁴; — Lammekjød: II 142er, 5; Lammeflesk: II 363er; — Kokjød: 778er; fersk: 708er, 747er; — ollatura(?): 493er; — præsutta(?) med store Stykker Oxe-kjød: 501er; — kogte Retter (fercula bullita): 505er; — bullitum(?) med smaa Stykker Oxe eller Faarekjød: 501er; — cuth(?) tillavet med Safran (croco): 501er.

Steg (recens assata caro, assatura): 351⁴, 493er, 501er, 767er; II 223er, 232er, 7, 244⁴, 248er, 300er, 301⁴, 305er, 317⁴, 321er; — braden: II 361er, 363er; — unde neyn Vlesch: 185er; — Grapenbraden: II 280er, 363er; — Vildbrad: 741er, 767er; af Faar: 708er, 747er.

Fisk og Sild: 778er.

Grød og Moes: II 223er.

Brød: 185er, 253, 792er; II 26er, 5, 311, 140er, 159er, 161er, 174⁴, 205⁴, 223er, 4, 232er, 7, 244⁴, 248er, 301⁴, 3, 317⁴, 321er, 342er; — gistrat eller melslagit: II 71⁴; — Bagerbrød: 708er, 747er; II 136er; jfr. II 36er; — Bygbrod: II 71⁴; — Hvedebrød: 708er, 747er; II 71⁴, 136er, 137er, 158er, 176¹, 177er, 4, 180er, 181er, 34, 182er, 205⁴, 335er, 351⁴; — Hvedelof: II 162¹, 164er, 169⁴, 180er; — Hvedekager: II 162¹; — (Hvede-)simle: II 385; — »wegge«: II 341, 35er; — Rugbrød: II 71⁴, 162¹, 164er, 169⁴, 173er, 176¹, 177er, 4, 181er, 182er, 385; — Skonroggen: II 341, 35er, 158er, 335er, 351⁴, 385; — garsten: II 194er; — tysk (tyst) Brød: II 72er, 4, 181er; — Kage: II 205⁴; jfr. II 162¹.

Smør (butirum): 253, 351⁴, 493er, 501er, 505er, 511, 708er, 741er, 747er, 767er, 792er; II 26er, 311, 35er, 98er, 136er, 140er, 169⁴, 173er, 177er, 4, 194er, 3, 205⁴, 223er, 4, 232er, 7, 244⁴, 248er, 267¹, 280er, 300er, 301⁴, 317⁴, 321er, 342er, 14, 361er, 362er, 363er; — Fade Smør: II 158er, 162¹, 164er, 174⁴, 335er, 336er, 351⁴; — Ost (caseum, Kese): 351⁴, 493er, 501er, 505er, 708er, 741er, 747er, 767er, 792er; II 26er, 311, 35er, 98er, 136er, 140er, 158er, 162¹, 164er, 169⁴, 173er, 174⁴, 177er, 4, 194er, 3, 205⁴, 223er, 4, 232er, 7, 244⁴, 248er, 280er, 300er, 301⁴, 3, 305er, 317⁴, 3, 321er, 335er, 336er, 342er, 14, 15, 351⁴, 361er, 362er, 363er; — Honning (mel, jfr. Bøder i Honning, ndfr. S. 594): 381er, 481er, 621er; II 196er.

Sennop: 741er, 767er; — Safran (croco): 501er.

Øl: mange Steder, jfr. Bøder i Øl (ndfr. S. 593); — Burol: 561er,

562₈, 0-11, 563₁₂, 564₁₈, 567₃₀; — Humleøl: 708₇, 747₇; — utspissing øll: 567₄₁; — dansk: 168, 458₀, 622₃₄, 624₂₈, 625₃₀, 647, 651, 798₁; II 26₈, 271₀, 11, 291₂, 311, 35₂, 8, 4, 36₈, 371₂, 391, 162₂, 164₁₂, 262₂, 267₁, 271₂₃, 04, 272₃₅, 26, 334₂₀, 335₂₂; — Flensborgsk: II 87₈, 0, 891₆, 15, 20, 90₂₃, 91₂₈, 28, 92₃₀₋₃₂, 93₃₆, 38, 39, 944₂₋₄₆, 954₇₋₂₀, 96₂₈, 52, 97₂₆, 20, 98₂₁, 64, 99₂₀, 102₂, 0, 103₃, 1041₇, 10-17, 1051₈, 106₂₀, 21, 22, 107₂₅, 27, 108₂₀₋₂₃, 109₂₂, 26, 28, 1104₂, 1114₀, 1124₈, 3421₂, 14, 15, 346₂₁, 360₆, 36111, 362₂₀, 363₂₂, 25; — Odense: II 140₂; — Tysk: 357₂, 3581₄, 5291₂, 5381₆, 561₂, 618₆, 619₇, 8, 11, 12, 6201₂, 10, 622₂₄, 623₂₂, 624₂₀, 29, 625₃₀, 626₂₂, 22, 634, 635, 637-40, 644, 647, 649, 651, 777₂₆; II 1201, 126₂₂, 170₀, 173₂₄, 1781₆, 18, 180₂₄, 28, 20, 253₂, 2581₄, 2654₂, 2671₂, 268₀, 12, 2691₄, 15, 18, 271₂₀, 20, 272₂₇, 286₂, 314₂; — Hamborgsk: 205-10, 452, 641; — Wismarsk: 265₂; II 271₀, 11, 35₂, 36₈, 44₂, 168₈, 262₂; — potus dacianus: 264₂; — merapotus(?): 542.

Vin: 634; jfr. 720₂₀; II 152₂, 0, 155₂₀, 27; — rinsk Drik: 134₀; — winstunne: II 152₂, 155₂₀, 27; — Vintapper: se i Navneregisteret.

XXV. Hjælp.

Stud: 404₂, 26, 423₂, 642₇, 731₀, 773₄, 784₀, 801₂, 9311, 98₂₀; — scuth: 514₂, 20, 532₂, 61.

Hjælp til Fremmede: 130₂; — til fremmede Brødre: 284₀.

Hjælp til Brødre: 87, 1301, 496₂₂; II 21244, 249₂₀; — inden Lands og uden Lands: 710₂₂, 743₂₄, 749₂₂; uden Bys: II 1791₂; — dette er Gildets Maal: 55, 170, 525; — Ydet Hjælp skal saa vidt muligt erstattes: 101₁₅, 17, 111₂, 21₂, 2, 2524₂₀, 36₀, 37₀, 2, 46₂, 48₀, 9, 60₂, 6111, 621₂, 7314, 7521, 22, 931₂, 951₀, 20, 194₀; jfr. ndfr. Hjælp af Bøssen.

Hjælp til Broder, der er i Fare: 854₀, 41; — i Fare, der gjælder Livet: 352, 36₂; — Gildets Klokke skal røres: 423₆, 72₂, 79₂₇, 994₂; jfr. 414₀, 804₀, 854₂, 864₀; — Hjælp, naar Broder har begaaet Drab: 21₂, 46₂, 59₂, 721₀, 8514, 92₂; jfr. 352; — med Baad eller Hest: 101₁₅, 21₂, 35₂, 59₂, 7314, 931₂; jfr. 1031₂; — Brødre skulle vare »tak« (taxt: 92₇, 941₂) for ham: 21₂, 351, 36₂, 451, 47₂, 591, 60₂, 72₂, 731₂; jfr. 214; — Brødre skulle følge til Beskyttelse, naar Broder har hævnat sig: 4144, 524₂, 662₇, 784₀; jfr. 98₂₀, 102₀; II 4241₀, 4281₂; — Pligt at hævne: 33, 351, 591; hævne med Arving: 71 (jfr. Hævn ndfr. S. 596).

Hjælp til at skaffe Broder Ret og Åresoprejsning: 1014, 491₂, 631₀, 762₇, 96₂₀, 5001₂; — i retslige Forhold (in legibus adsistere): 37₂, 47₀, 61₀, 741₀, 10311, 1731₀, 4321₀, 496₂₀, 50011, 7191₀; II 4234, 4264; — maa ikke undlades for »wiild« eller Venskab: II 333₂₀; — være Broder hjælpeilig i »louc oc tou«: 7921₀; — give Lov med: 241₂, 564₂₀; II 2124₂; jfr. II 267₂; — »tilstaa« sin Broder i »loutynde«: 941₂; jfr. II 267₂; — stande med ham: 241₂; — med Ed: 2661₂; — med en Tylvt: II 163₀; jfr. ndfr. under Ed S. 600; — ikke i Sager fra Tiden, før man blev Broder: 90; — følge Broder til Ting: 272₇, 41₂₀, 52₂₀, 65₂₇, 78₂₇, 83₂₇, 98₂₈, 104₂₇; — Oldermænds sammenkalder et Møde, hvor de, der skulle følge, vælges: 412₂, 523₂, 65₂₀; jfr. 78₂₀, 98₂₀; II 1711₀; den Ind-

stævne de tilsiger selv Brødre: II 424¹⁸, 428¹⁸; — Udtagning af Brødre ved Lodkastning: 24¹⁸, 249¹⁸, 333¹⁸; jfr. 163¹⁸, 309¹⁸; — er der ikke saa mange »ens til logh burdes«, kan man vente eller »se logh« af Ikke-Brødre: 9¹¹; — stævne anden Mand paa Broders Vegne: 30¹⁸; — man skal holde med sit Lav: 718⁴⁰.

Hjælp ved Betaling af Drabsbøden: 36¹⁸, 47¹⁸, 60¹⁸, 73¹⁸, 12¹⁸, 76¹⁷, 93¹¹, 94¹⁸, 96¹⁸, 102¹⁸, 103¹⁸, 173¹⁸; II 423¹⁸, 426¹⁸; — af andre Bøder: 50¹⁸, 63¹⁸, 76¹⁷; — ved Konfiskation: 42¹⁸, 53¹⁸, 61¹⁸, 78⁴¹.

Hjælp til Broder, der er bleven fattig: 11¹⁸, 26¹⁸, 81¹⁸, 86⁴², 88, 100⁴⁶, 104¹¹, 130¹⁸, 171¹⁸, 173¹⁸, 244¹⁸, 475, 497¹⁸, 500¹⁸, 538¹⁸, 779¹⁸; II 138¹⁷, 178¹⁷, 418¹⁸; — Mad eller Drikke frit: 81¹⁸, 100⁴⁶, 104¹¹, 253; II 211¹⁸, 229¹⁸, 347¹⁸; — Begravelse m. m.: 45¹⁸, 104¹¹, 116¹⁸, 130¹⁸, 254¹⁸, 266¹⁸, 492¹⁸, 526¹⁸, 779¹⁸; II 305¹⁷; — Fattigdom fritager for Pligter: 26¹⁷, 81¹⁸, 247⁴⁰, 438¹⁸, 504¹⁸, 623¹⁸, 646; II 45¹⁸, 116¹¹; — den Fattige skal stilles som den Rige: 130¹⁸, 739¹¹, 740¹⁸, 766¹⁸, 14, 768¹⁷; II 89¹⁸, 98⁴⁶, 60, 99¹⁸, 111⁴⁶, 315¹⁸, 322¹⁸.

Hjælp til en Syg: 194¹⁸, 244¹⁸, 9, 497¹⁸; II 44, 164, 281¹⁷, 501¹⁸, 125¹⁷, 149¹⁸, 194¹⁸, 244¹⁸, 253, 293¹⁸, 366¹⁸, 417¹⁸, 738¹⁷, 764¹⁸; jfr. II 366⁴⁸, 48; — i Sommertiden paa Landet: 104¹⁸; — paa Vejen: II 131¹⁷; — besøge en Syg: 496¹⁸, 500¹⁸; — vaage over: 134¹⁸, 27¹⁸, 39¹¹, 50¹⁸, 64¹⁸, 69¹⁸, 90¹⁸, 500¹⁸; II 16¹⁸, 50¹⁸, 125¹⁸, 132¹⁸, 13, 149¹⁸, 150¹⁸, 41, 294¹⁷; — sende en skjellig Kvinde til Hjælp: II 131¹⁷; — Hjælp til lemlæstet Broder: 284¹⁸.

Hjælp til Broder, der er i Fangenskab: 37¹⁸, 10, 42¹⁸, 48¹⁸, 35¹⁸, 61¹⁸, 11, 62¹⁸, 75¹¹, 78⁴⁰, 85¹⁸, 95¹⁸, 11; hos Hedninger: 101¹⁸, 25¹⁸ (Hedning: 294¹⁸, 48); ranzounere (løskjøbe) Broder: 93¹⁸, 95¹⁸, 11; — ved Skibbrud: 101¹⁷, 25¹⁸, 37¹⁸, 42¹⁷, 48¹⁸, 53¹⁷, 61¹⁸, 12, 62¹⁸, 75¹⁸, 794¹⁸, 95¹⁸, 994¹⁸, 173¹⁷, 194¹⁷; jfr. 28¹⁸, 779¹⁸; hjælpe at bjerge: 530¹⁸, 536¹⁸; — ved Brand: 28¹⁸, 40¹⁸, 51¹⁸, 64¹⁸, 77¹⁸, 103¹⁸, 173¹⁷, 244¹⁸, 304¹⁸, 496¹⁸, 500¹⁸, 565¹⁸; II 195¹⁸, 211¹⁸, 332¹⁸; Brændestud: 97¹⁸; Gildets Klokke skal røres: 44⁴⁸, 80⁴⁸; — Hjælp ved spolium: 173¹⁷; — ved Indløsning af stjaalet Gods: II 424¹⁷.

Hjælp »ad partes propinquas«: 41¹⁷, 52¹⁷, 65¹⁸, 78¹⁸, 85¹⁸, 98¹⁷.

Hjælp ved Pilgrimsfærd: 28¹⁸, 171¹⁷, 244¹¹, 304¹⁸, 565¹⁸; II 211¹⁸; 331¹¹, 425¹¹.

Hjælpe at sætte Skibe i Vandet: 754¹⁷, 11; — med Trækdyr i Sædetiden: 104¹⁸; — Hjælp i forskellige faglige Forhold: II 354, 163¹⁸, 165¹⁷, 12, 215¹⁸, 248¹⁸, 268¹⁸, 417¹⁷; med Breve: II 574¹⁸.

Hjælp af Bøssen: II 44, 501¹⁸, 293¹⁸, 366¹⁸, 418¹⁸; jfr. II 174, 149¹⁸, 11, 179¹⁷; — skal senere betales tilbage: II 44, 174, 291¹⁷, 514, 125¹⁷, 132¹⁸, 149¹⁸, 12, 293¹⁸, 12, 366¹⁸, 41.

Hjælp skal ikke ydes: 22¹⁸, 26¹⁸, 81¹⁸; — ikke, hvis man gaar til andet Drikkelag end Gildets: 175¹⁸.

Udlade at hjælpe, Niddingsnavn herfor: 8¹⁸; — straffes med Ud-stødelse, se ndfr. S. 596; — straffes med Bøder: 41¹⁸, 52¹⁸, 65¹⁸, 78¹⁸, 98¹⁷, 103¹¹, 12, 173¹⁸, 711¹⁸, 754¹¹, 792¹⁸; II 179¹⁸, 212⁴⁴, 248¹⁸, 349¹⁸, 423¹⁸, 426¹⁸.

XXVI. Lovligt Forfald.

Forfald: 911, 1652, 18622, 22722, 3112, 5797, 74010, 76710; II 9800, 11140, 1454, 1460, 14710; — lovligt: 2520, 2627, 3031, 914, 1662, 1, 24412, 3500, 43422, 4571, 4672, 49210, 5612, 56310, 17, 56620, 62222, 71012, 7152, 71827, 72000, 72121, 79422; II 41, 2, 2020, 314, 3711, 6011, 7312, 11612, 1372, 14, 13812, 13922, 1597, 1632, 4, 1732, 17910, 18020, 20611, 24714, 24920, 25824, 25922, 2622, 30921, 31422, 20, 32120, 21, 3291, 3522, 35421, 22, 3722, 37312, 37421, 42812; — mærkeligt: II 2311, 2672; — redeligt: II 41512; — ret: II 162, 20821, 22, 20920, 2402, 3562; — redelig Nødtørft: II 2812; — grov werff: II 5212.

Forfald skal meldes, eventuelt ved Bud: 62322, 74322; — lovligt Forfald skal kunne bevises: 50640; II 312, 9902, 20822.

Som lovligt Forfald betragtes Sygdom: 1320, 2627, 20, 4122, 5222, 6520, 7820, 9822, 10422, 1661, 22927, 3570, 43422, 4572, 47814, 50620, 62320, 646; II 182, 9822, 11142, 17327, 18020, 28122, 41512; — Hustru i Sygeseng: 1320; — Barselseng: 1661; — Besøg hos Syge: 4572; — Ufred i Landet: 1320; — stærk Fejde: 2622; — Pest i Sognet: 50620; — Bortrejse: 2627, 22927, 3570, 4571, 50620, 644; jfr. 53112; II 182; — Vind og Vejr: 53014; — Søgen efter Kvæg: 10420; — efter Tyv: II 17327, 18020; — Bryllup: 4122, 5222, 6520, 7820, 9822, 4572; II 17327, 18020; — Barnedaab: 4572; — Begravelse: 4572, 50620; II 17327, 18020; — solemnis peractio: 50620; — Stævning: 10420, 4572, 50620; — Herskabsdag: 3570; — Bys Forfald paa Herskabs Vegne: II 17327, 18020.

XXVII. Forseelser.

Sammenlign med dette Afsnit sømmelig Optædten ovfr. S. 579 og Udstodelse ndfr. S. 596.

Drab. Broder dræber Broder: 84, 201, 352, 462, 592, 6427, 7210, 922, 1020, 24522, 79211; II 17011, 20820, 27124, 33114; som man finder ene med sin Hustru: 2920, 4320, 5022, 7944, 9922; — Broder dræber Ikke-Broder: 1010, 212, 352, 462, 592, 7314, 9312, 1022; — I Almindelighed: 4024, 5124 (jfr. 6427), 10422; — Ikke-Broder dræber et Gildemedlem: 71, 214, 33, 351, 451, 591, 720, 912; — Vaadedrab (casu): 7312, 9311, 56522, 77412; — Drab i Nødværge (nødt, coactus): 212, 352, 362, 4024, 462, 472, 5124, 592, 602, 6427, 7210, 7312, 10, 922, 9311, 9412, 17312; II 33114.

Saar. Broder saarer Broder: 9624, 1022, 1642, 1722, 22712, 22820, 24520, 2546, 3122, 4582, 53922, 5622, 6192, 71022, 24, 74922, 24, 79212; II 12624, 13710, 1462, 1772, 20820, 26812, 27124, 27827, 30624, 33012, 4232, 4272; — Ikke-Broder saarer et Gildemedlem: 720, 912; — i Nødværge: 71024, 74924.

Overfalde Broder i eget Hus med væbnet Haand: 1124, 22-232; — gjøre Broder Fortræd: II 1632; — »ufyrme« Broder med Ord eller Gjerning: 6192; jfr. 77512.

Slaa Broder: 1124, 222, 18620, 22610, 24520, 3122, 4582, 53922, 71027,

24, 742¹⁹, 749²⁰; II 47⁹, 159⁹, 195⁷, 352¹⁰; — i Hovedet: II 330⁹; — paa Tænderne: 562⁹; II 61⁹; — paa Munden: 619¹¹; — ved Øjet 749¹⁴; — slaa Broder Pust: 717²¹, 775¹⁷; II 67¹³, 271³⁴, 423⁸; — Kindhest: 717²¹; II 208²⁶, 271³⁴; jfr. II 61⁹, 330⁹; alapa (Ørefigen): 102⁷; »kindheste« ham: II 126²⁵; — tage ilde om Næsen, give Næsestyver (colaphisare): 164⁵, 172⁹, 717²¹; — slaa Broder, saa han fanger Skade: II 191⁴; — saa han bliver blaa eller blodig: 123⁶, 22⁷, 381⁴, 491⁴, 631⁷, 762⁶, 852⁶, 194³, 227¹⁸, 228²², 580²³; II 51-52⁹, 228⁴⁰, 235³², 278¹⁷, 419³²; jfr. 96³⁴; — slaa Broder med Vaaben: 432⁸; II 133³⁰, 170¹⁰, 177⁹; — med væbnet Haand: 579¹⁴; — med Jern: 96³⁴; — med Sten: 176⁴⁴; II 191⁴, 213⁰; Stenshug: 619¹²; — (med Ben) Benshug: 619¹²; — med Stob: 619¹², 64⁹; — med Kjæp, Stok eller Knippel (wraكية kylie): 22⁷, 381⁴, 491⁴, 631⁷, 762⁶, 96³⁴, 164⁵, 172⁹; II 423⁸, 427⁹; Stavshug: 619¹²; — med Bænk eller Stol: 123⁶; — med en »wuen«: 550¹¹; — med gamle Sko: II 213⁰; — med Læster og Blokke: II 86⁴; — med Hvedebrød: II 181³⁸; — med Næve: 241², 381⁴, 491⁴, 621⁷, 762⁶, 96³⁴, 117³¹, 133¹⁰, 170¹⁰, 177⁹, 427⁹; Nævehug: 619¹²; med flad Haand: 102⁷, 164⁵, 172⁹; »thor hug«: II 117²¹; — i Nødvarge: II 710¹⁴, 749¹⁴; — under Spil og Dobbelt s. ndfr. S. 591.

Slaa eller støde til Broder: 226¹⁰, 245³⁰, 312⁹, 579¹⁴; — støde til Broder under Dansen: 620¹²; jfr. II 146⁷; — støde ham omkuld: 716²³; — Jordskuf: 619¹²; — spænde Ben for ham: 620¹²; — skyde eller drage ham i Ilden: 620¹²; II 146⁷.

Drage Broder i Haar: 241², 381⁴, 491⁴, 621⁷, 762⁶, 96³⁴, 102⁷, 164⁵, 172⁹; II 146⁷, 212⁴⁸, 258²², 338⁴⁷, 373¹⁴, 423⁸, 427⁹; af Alvor: II 61⁹; — haardrage: II 126²⁵; — Haargreb: 619¹²; — Haardrag: 775¹⁷; — crinium tractio: 172 Note 6.

Dobbelt Bøde, naar Overlasten (Nævehug, Haargreb, Stavshug) sker i Gildehus eller Gaard: 762⁶, 96³⁴; — stigende Bøde, naar det sker i Gaarden: 194³; paa Gaden: 194³; jfr. II 208²⁶, 213⁴⁸.

At slaa igjen: 123⁶; II 133³⁰; — hvis Gjenslaget er farligt: 22⁷; — drages Brødre paa Gulvet, maa kun den, Skafferen tilsiger, skille dem ad: II 224⁰, 128.

Føre Broder Skade i Hænde med »forath«: 8⁶; — sende den, der ikke er Broder, til hans Hus paa hans Skade: 241²; — ringe med Gildets Klokke til hans Skade: 305⁰, 445⁰, 804⁸.

Forbinde sig mod Broder for at skade ham: 774¹²; II 21³⁰; — med Røvere: 113⁰, 231⁰, 47⁶, 60¹³, 741⁹, 941⁹; (Røvere i Skov, schug: 113⁰; Stubærøvere: 231⁰); — laane Vaaben bort til hans Skade: II 146⁷.

Ligge paa Mordsti Nat og Dag for Broder: 245¹; II 146⁷; jfr. 313¹²; — undsige Broder: 718⁴⁶; — drage Kniv mod Broder (jfr. komme væbnet til Møde, se ovfr. S. 578): 193¹, 245¹², 312⁷, 562¹⁰, 619⁸, 644¹; II 62⁰, 181¹, 46⁹, 681⁴, 117²¹, 126¹⁴, 229¹⁷, 236²³, 258²², 268¹², 303¹⁵, 312¹³, 319¹⁶, 338¹²; — næve paa sit Værge med vred Hu: II 146⁷; — true Broder: II 364¹⁰.

Schandalizare fratrem vel manifeste injuriam facere: 303⁹; jfr. 413⁴,

5284, 6687, 7840 (scandalum: 364, 4128, 474, 5228, 604, 6581, 7417, 7780): — forurette Broder: 98; — apud potentem adulando pecuniam defraudando: 364, 478, 608, 7418, 9418.

Skjule Broders Værktøj: II 6928.

Ikke yde Hjælp, se ovfr. S. 587.

Begynde Kiv: II 12731, 29318; — trætte med Broder: 2318, 3818, 4928, 6216, 7584, 8584, 9528, 22618, 50117, 53128, 58018, 71727; II 13488, 1598, 35210, 37314, 42820; — spotte Broder: II 2028, 2180, 20927, 33118; — ophøje sig over ham af Overdaadighed: 77618; jfr. II 21918; — rose sig af nogen Kunst og opfordre Broder til at gjøre det bedre: II 13422; — udfordre Broder: II 41928.

•Løgte• (udskjælde) Broder: 6184, 79321; II 1928, 14616, 29318; — give ham onde og fornædelige Ord (i Gildehuset): 1128, 1638, 1728, 1931, 2544, 35810, 4588, 48227, 49720, 53128, 71026, 71726, 27, 7520, 77518, 80011; II 612, 2022, 408, 5210, 6118, 6922, 7420, 8214, 9221; 10821, 11721, 12627, 13711, 1630, 1708, 1778, 17810, 11, 1958, 20927, 22820, 23521, 24010, 24612, 25822, 26323, 26812, 27128, 30528, 31321, 32024, 33223, 35714, 36420; jfr. 4891; II 33828; i Gaarden eller paa Gaden: 24622; andensteds: 3814, 4914, 6217, 7520, 8528, 9623; — saa alle høre det: 1128; — uden at kunne bevise det: 24518; — kalde Broder Nidding: 3814, 4914, 6217, 7520, 9623; II 4237, 4277; Træl (servus): II 4277; Røver: II 4237, 4277; nequam: 1638, 1728; racha: 1728; Tyv: 2318, 3814, 4914, 6217, 7520, 9623, 6187, 77518, 79314; II 13216, 15920, 1708, 35211, 37317, 4237, 4277; Skalk: 4322, 5308, 6187, 77518, 79314, 80011; II 1928, 12627, 1467, 15920, 25822, 27128, 35211, 37317; troløs: 2318; Forraeder: 6187, 77518; II 15910, 35211, 37317; Hore: 79314; Horesøn: 1638, 79314; II 6718, 1467; Heriensøn, Hergensøn: 2318, 1728, 80011; II 2028, 15920; Skjogesøn: 5308; II 25822; — sige »du lyver«: 1220, 2418; — svare igjen: 3818, 4918, 6218, 7524, 9622; II 13316, 17028; jfr. II 26818.

Bande Broder: 6184, 71727; II 14610, 26322; Oldermænd: II 26522; — Tale ilde om Broder: 10318, 18821, 22611, 24517, 3128, 36028, 50117, 54028, 56211, 57918, 74220, 74926, 7528, 77414; II 878, 10820, 15414; jfr. 74928; — saa det rører hans Ære: 7524; II 30521, 31320, 32023, 36420, 42227; jfr. II 26324; Klage over dette: 636-37; jfr. 735; — lyve Broder paa: II 23725; — lægge ham uærlig Sag til: 71928.

Spise og drikke med Broders Morder: 84, 351, 45-461, 591, 728, 927; — være i Skib med ham: 351, 461, 591, 728, 927; — Omgang med den som Nidding Udstedte: 1018, 228.

Forbinde sig mod Embedet: II 26427; — ikke adlyde Embedsmændene: 17727; II 146, 17810, 30524, 31324, 32027, 33420; — gjøre dem umyndige: 56818; — overløbe dem: 77518; — fortørne dem i deres Øl: II 921; — ikke tro, for man hører Skraaen oplæse: II 614.

Forseelser mod Broder i retslige Forhold, se ndfr. S. 599.

Sige Nej til at være Embedsmand: 168, 22524, 24826, 26, 20, 21, 2652, 31317, 329-30, 47710, 4902, 53220, 53920, 5782, 62428, 7142, 71620, 71720, 76817, 18, 7916, 79427; II 618, 4718, 662, 11144, 11828, 12826, 13214, 18, 13920, 14710, 17528, 18027, 20618, 2231, 2532, 27020, 2926, 33420; — til

forskjellige andre Bestillinger i Gildet: 2257, 57911; II 727, 28, 827, 13218, 22844, 33729, 33818, 37318.

Udeblive fra Møder o. lign. se ovfr. S. 578.

Møde væbnet ved Møder o. lign. eller i usømmelig Paaklædning, se ovfr. henholdsvis S. 578 og S. 579.

Undlade at betale: 75523; II 2121, 12628, 20828, 25820, 42084; — ikke gjøre, hvad man har lovet: II 42524.

Vædde, spille eller doble (i Gildehus eller Gaard): 22612, 31312, 53110, 5374, 58017, 646, 71627, 77518, 79318; II 3324, 5322, 23, 9328, 10823, 15417, 18026, 28922, 29318, 36421; — om mere end en Grot: II 12521; — i Broders Hus: II 3321; — andensteds: II 5424, 19620; jfr. 1310, 15422; — cartas lusorias in domum convivii inserere: 17740; — lege sammen med Terninger: II 50, 29318; jfr. 5228, 6521, 8528; — til Pungs med Kortspil eller anden Dobbel: II 29318; — Vartavl: 77512; — Spil om Penge, medens man sælger sin Herres Brød: II 510; dette skal meldes: II 50, 610; — doble sine Klæder bort: 9724; II 17324; i Ølkonebod: II 1312; — gaa nøgen fra tabula: 4128, 5228, 6521, 7720; — hvad man har væddet om (wedfæ), tilfalder Lavet: 648, 72026; II 3324; — den Overlast, man lider ved Spil (circa tabulam, vel aleas, vel tessenbus ludendo), betragtes som nedværdigende: 4028, 5228, 6521, 7722, 9724.

Drikke med Broder i Kro: 6711; jfr. II 1310, 19620; — søge Kro efter Lavsdrik: II 17324.

Komme paa »kotenplatze« unde werpen mede de koten: 53228; — paa Bovepladsen: II 728, 12412; medens Brødre drikke: II 12412; dette maa ikke forties: II 722; — gaa i aabenbar Horekro: II 1926.

Handlingen er gjort med Alvor: II 610; — i Avind (aff auendt huß): II 147; »for lang afvinde« (longævo rancore): 7210, 922; jfr. 49428; — med beraad Hu: 62012; — i Drukkenskab: 24524, 24628, 58128, 71618, 80011; II 9221, 10821, 12418, 36522; — med Foragt (foreagt): 24628, 56728, 62012, 70912, 7387, 74818, 7644, 77412; — med Forradh (forath): 80, 56422, 56728; — med Forsæt: 31312, 58022; II 9022, 9220-22, 9802, 9902, 10417, 10518, 10621, 10821, 22, 11128, 36522; — af Fortræd: II 9128, 10520, 12622, 30314, 30622, 30827, 31212; — i Fortrædenskab (fortrodenhed): II 13816, 14528, 14721, 14822, 1632 (jfr. fortroden, fortreden: II 1622, 17116, 22412, 23318, 24921, 25027, 37212); — i Hastighed (Hastmodighed): 58128, 7157, 80011; II 25822; — med Hoffart: 72026; — af Hovmod (homod): 62012, 12, 62624; II 180, 2, 2814, 360, 407, 9128, 9221, 22, 10520, 10821, 22, 1312, 36522; — i Nødværge (nødt, coactus), se ovfr. S. 587, 588; — af Ondskab: 80011; — af Overdaadighed: 7352, 6, 7644, 77512, 77612; II 17428, 22720, 23424, 33420; — af Vaade (casu), se ovfr. S. 587; — med Vidskab: 77412; — med Vilje: 31211, 56422, 61912, 62012, 74818, 7530, 77412, 77512; II 180, 11712, 20920, 22520, 27820, 37312; — i Vrede (af vred Hu): 6217, 7628, 9624, 1941, 24510, 21, 24720, 35810, 56210, 6180, 6190, 11, 12, 7157, 71622, 71728, 20, 71821, 7532; II 612, 20, 11721, 1467, 16016, 21521, 22927, 23622, 25822, 30318, 10, 31212, 31912, 3302, 35317, 387; — myt wreuel: II 407, 9128, 9902, 11022, 27822, 28021, 36522.

XXVIII. Bøder, Straffe, Udstødelse.

Bøder.

Bøder for Drab: 71, 83, 4, 201, 214, 352, 4014, 451, 461, 2, 5124, 591, 2, 6427, 720, 10, 7312, 927, 8, 9310, 11; II 17011, 20920, 27134; — Mandebød: 71, 84.

Andre Grunde til Idømmelse af Bøder, se Forseelser ovfr. S. 588 flg.

Bødens Art og Størrelse fastsættes i Almindelighed i Skraaen, dog Bøde efter Naade: 58120, 28; jfr. II 56-5720; — efter Dannemænds Vurdering: 79212; — efter Brøders Sigende: 1657, 3491, 3574, 5273; II 2027, 3327, 12410, 10, 12827, 14828, 1772, 21244, 2232, 23742, 40, 30311, 3302, 33118, 33521; fire Brøders: 4312, 4582, 5622-11, 62012; II 25022, 27134; sex 742; II 33112; otte: II 30311, 30417, 30842, 3112, 31214, 31912, 17; — efter Embedsmændenes Bestemmelse: 26610, 49720, 50322; II 182, 402, 6112, 7420, 8214; — og nogle eller alle Brøders: 18510, 24517, 74210, 20; II 10927, 11721, 20610, 20822, 20927, 21242, 40, 2322, 24822; — efter Raadets Bestemmelse: II 642, 7420, 782, 8214; jfr. 2542; — Bøde som efter Stadsretten: II 1152, 11824; det dobbelte: 3042, 4342, 8042, 10044; — som efter Byens Privilegier: 80011; jfr. II 3382; som efter Kongens Privilegier: II 6112; som hos Kongens Ombudsmand: 3042, 4342, 8042; — som efter Landsloven: 6192; II 20922, 4242.

Maximum for Bødens Størrelse: 26720; — højeste Bøde: 25510, 5782, 5792, 61911, 637, 71022, 74922; II 4111, 4327, 1462, 15027, 1944, 1952, 7, 12, 19614, 10, 17, 19722, 19821, 41512, 14; — ikke vide sin egen Bøde (Brøde): 61911, 637; II 9340, 10927, 22020, 26812, 27124, 29422, 3961, 4024; — Drukkenskab som forvildende Omstændighed: 28122.

Bøder i Penge. I 12 Aarhundrede: 71, 85, 4, 8, 92, 1014, 10, 1121, 1222, 22, 1327-42, 44, 46, 1447, 42, 52; — i 13 Aarh.: 201, 222, 7, 2311, 12, 2410-12, 252022, 2627, 2730-34, 2820-22, 33, 351, 2, 362, 372-2, 3812-10, 3910, 12-20, 4022-24, 27, 4122-22, 4344, 462, 472, 2, 482, 8, 11, 4912, 10, 5012, 12-21, 5121-22, 5227-22, 21, 55, 591, 602, 612, 7, 11, 6214, 10, 17, 6312, 10, 31-22, 6424, 22, 27, 6520-20, 692, 702, 2, 712, 722, 10, 7412, 12, 7520, 24, 7622, 27, 7720-22, 22, 26, 7827-20; — i 14 Aarh.: 902, 914, 2, 927, 9414, 9517, 12, 22, 9622-22, 9727, 22-22, 22, 9822-22, 1024, 2-2, 10311-12, 10-22, 10422-24, 26-20, 10521-40, 1642-4, 6-2, 2642, 2654, 2, 2, 11, 3032-10, 30417-12, 30527, 5262, 5272, 5292-7, 5302, 8, 11, 12, 53110, 12-22, 24, 5322, 22, 53922, 54024; — i 15 Aarh.: 1712, 1727-12, 17314-12, 12-21, 17422, 22-22, 17522, 24, 17642, 41, 3492, 4, 2, 7, 3502, 10, 3512, 3574, 2, 2, 35811, 14, 35922, 36024, 4312, 43312, 43421, 4392, 4571, 2, 2, 4582, 2, 2, 56314, 10, 56420, 56522-22, 56621, 24, 22, 56727, 58017, 70912, 71012-21, 71121, 71522, 72122, 7392, 74014, 74812, 74922, 21, 7652, 2; II 41, 2, 52, 10, 611, 14, 10, 17, 722-20, 822, 22, 22, 162, 2, 187, 2022, 2814, 10, 2912, 3142, 2, 3211, 14, 12, 10, 3320-22, 22, 362, 7, 2, 3712-12, 3814, 3924, 402-2, 4112-14, 10, 17, 4210, 22, 4324, 22, 22, 462, 5211, 12, 14, 5321, 5424, 22, 27, 55, 22-21, 24, 592, 6012-14, 6112, 6614, 2, 672, 11-10, 6812, 14, 17-10, 6921, 22, 27, 7022, 722, 10, 7312, 7412-17, 10, 22, 804, 2, 812, 10, 8212, 10, 9622, 9722, 10417, 11022-41, 1141, 1154, 1162, 11712, 11822, 11922, 1242, 10, 12722, 22, 1302, 2, 1312, 7, 2, 13210, 12, 13312-22, 22-27, 13522, 40, 47, 1374, 13812, 12, 12, 21, 14312, 1454, 14722.

15143, 44, 1537, 9, 15401, 16124, 1638-8, 1700, 9-12, 17113-10, 17-21, 17228, 20, 25-27, 29, 17350; 32, 38, 39, 38, 17440, 17540, 50, 1778, 17812, 17910-28, 18080, 18128, 19727, 2050, 20710, 20821, 23, 24, 20930-23, 21141, 21242, 40, 47, 21810, 21913, 22020, 26, 2248, 22730, 23314, 2402, 4, 24613, 24718, 19, 24821, 24920, 25081, 27, 28, 2534, 5, 25614, 25713, 17, 25821, 22, 260, 2678, 2688, 8, 12, 27024, 27121, 27612, 27710, 27928, 2878, 13, 28814-18, 28920-22, 23, 4142, 41511, 41720, 24, 42318, 4240-10, 42510, 20, 42620, 1-4, 4270-10, 42810-24, 44211; — i 16 Aarhd.: 168, 244, 10, 24510, 14, 16, 25, 24, 24620, 29, 30, 22, 24741, 44, 2547, 4908, 49112, 49220, 49528, 49632, 4997, 50012, 50112, 50228, 25, 50322, 50541, 50640-49, 649, 7918, 7, 79210, 12, 79310-12, 79424, 27-29, 31, 32, 34, 35, 79627, 28-29, 79741, 7990-7, 80011; II 29424, 25, 30210, 30312, 30521, 24, 27, 3118-10, 31317, 20, 23, 24, 31420-20, 31811, 31912, 32020, 23, 26, 27, 32122, 25, 3292-4, 3308, 6, 8, 11, 33280, 34524, 34621, 22, 35718, 36322, 36420, 21, 36523, 24, 29, 36728, 36840, 21, 3702, 3714, 2, 3811, 3821, 3961, 3978; — »brøkegheld»: II 9548, 10729, 11147; — Sage-mark: II 1700-10, 17118, 14, 12, 20, 17322, 20, 17540, 50, 18020, 18122; — 40 Marks Bode: 71, 84, 6, 98, 12-20, 201, 218, 4, 351, 2, 362, 451, 468, 472, 591, 608, 7310, 9418, 1028; — 12 Marks: 83, 4, 1010, 1121, 1416, 227, 3814, 4914, 6310, 7628, 9624; — 9 Marks: 3814, 592, 7620, 9624; — 6 Marks: 918, 1014, 1122, 238, 2410, 364, 474, 4914, 604, 6217, 7417, 9410; — 3 Marks: 98, 1018, 1234, 1341, 201, 228, 233, 11, 2522, 2628, 2720, 351, 9, 368, 378, 3814, 4024, 462, 478, 6, 487, 8, 11, 4914, 608, 618, 7, 6214, 19, 17, 6310, 6521, 7210, 7312, 7412, 10, 7520, 7620, 20, 928, 9310, 9414, 9518, 10, 9620, 24; — 1 Marks: 1014, 227, 238, 11, 17, 2410, 2522, 4121, 6826, 9620, 9828; — $\frac{1}{2}$ Marks: 238, 11, 12, 2410, 19, 2522, 3040, 4128, 22, 4344, 5020, 5227, 28, 55, 6318, 6521, 20, 700, 717, 8, 7720, 8047, 9727, 10042, 1024, 2, 10312, 12, 10520, 17527.

Boder i Øl. I 14 Aarhd.: 10641, 1648, 5291, 2, 53010, 53223, 53927, 54028, 58, 29; — i 15 Aarhd.: 1720, 10, 17421, 17628, 44, 17746, 47, 19511, 2254, 7, 3120-11, 31312, 12, 3508, 3572, 35810, 12, 14, 35921, 36020, 4310, 4589, 5618, 5782, 57912-14, 58018, 6180, 6197, 8, 12, 62012, 62227, 62520, 7080-11, 70911-12, 71026, 71128-28, 20, 21, 22, 71227, 7142, 5, 7152, 9, 71610, 20, 71720, 22, 24, 71828, 40, 41, 71946, 46, 51, 52, 72028, 20, 72120, 74112, 7472-11, 74812-15, 74924, 20, 27, 75029-21, 22, 76710, 7730; II 920, 278, 11, 2918, 3212, 13, 352, 4, 368, 3712, 4421, 668, 677, 6812, 6922, 10, 20, 7022, 878, 2, 8918, 20, 9028, 9128, 20, 9220-20, 9320, 28, 29, 9442-46, 9547, 20, 9631, 9728, 20, 9821-24, 9928, 29, 1022, 10414-16, 10518, 10620-21, 22, 10724, 20, 27, 10821-24, 10920, 26, 28, 11022, 44, 11142, 11228, 1237, 12411, 12627, 12826, 1312, 13214, 15, 13420, 34, 20, 1362, 13710, 11, 14, 13810, 13920, 20, 14720, 14822, 15312, 19, 15622, 1582, 15910, 16010, 12, 1620, 1637, 16412, 12, 16518, 21, 22, 27, 16628, 29, 1707, 17224, 17324, 17420, 42, 43, 17528, 1772-8, 17810, 11, 14, 17918, 18024, 20, 27, 20, 20612, 15, 20820, 20927-29, 21, 2104-26, 21242, 21320-20, 21420, 21520-22, 2231, 22411-14, 22510, 10, 18, 21, 22, 22614, 20, 22720, 24, 22820-40, 22927, 23317, 18, 23412, 20, 22, 23520, 21, 23620, 40, 41, 23712, 47, 24020, 6, 10, 25612, 2622, 26427, 28, 26520, 2672, 26820, 26914, 10, 19, 27020, 27120, 27220-27, 27611; — i 16 Aarhd.: 24512, 24620, 24720, 28, 24820-40, 20, 21, 2542-6, 644, 649, 7914, 6, 79429, 79627; II 2220, 41, 2342, 128, 30210, 30312, 10, 30418, 10, 30521-24, 30844, 22, 47, 30920-20, 3118, 31210-19, 10, 12, 31317-24, 31420, 27, 31811, 31912-19, 32020-27, 32128, 29, 3302, 19, 33221, 33420, 33727, 33820-20, 34621, 3510, 3520-11, 35310-18, 35427, 3727; — Bødetunde: 71920.

Bøder i Vox. I 12 Aarhundrede: 912, 10, 1122, 1222, 27, 29; — i 14 Aarhd.: 53222, 5361, 2, 5372, 6, 8-12, 53817-20, 53922, 22, 29; — i 15 Aarhd.: 1842, 18514-16, 1942, 22611, 22712-21, 22821, 3112, 4324, 10, 43312, 43422, 4684, 552, 5627, 2, 56421, 56522, 5784, 57911, 12, 58022-24, 58122, 62012, 62117, 62222, 20, 62322, 62422, 71422, 7152, 11, 71614, 16, 12-21, 71822, 22, 29, 42, 49, 74112, 17, 74212-20, 7521, 2, 7537-9, 12, 12, 75417, 21, 75524, 7657, 76614, 76816, 17, 7732, 77512; II 57, 612, 12, 12-20, 721, 22, 29, 824, 27, 13, 122, 12, 1917, 2024, 2120-22, 4712, 602, 11, 677, 2, 6812, 6924, 22, 27, 7022, 727, 7312, 12, 10722, 1167, 11822, 11922, 12512, 12, 12622, 12722, 22, 24, 13422, 13922, 1532, 2, 15417, 12, 15524, 1584, 1632, 16412-14, 17327, 19822, 22022, 24, 2232, 2242, 22512, 20, 22721, 22, 22, 22822, 41, 44, 22922, 23022, 2311, 2324, 23312, 23422, 27, 22, 24, 23622, 23744, 2402, 24714, 12, 24822, 25712, 25822, 24, 25922, 22, 29, 27612, 12, 27822, 24, 2872, 28924, 29022, 44321, 22; — i 16 Aarhd.: 2442, 24627, 22, 24742, 643; II 2922, 29312, 29422, 3291, 33222-24, 34312, 3512, 2, 3522-12, 35312-12, 35412, 21, 22, 3562, 35711, 35812, 36322, 24, 36427, 22, 36522, 22, 27, 3712, 3727, 2, 37312, 37421.

Bøder i Honning: 3022, 4422, 5124, 7211, 7417, 7622, 22, 22, 8022, 8122 922; jfr. 88.

Bøder i Penge og Øl: II 17112, 30412, 30622, 22, 30841; — i Penge og Vox: 1122, 1222, 24722, 53221, 71512; II 13522, 3822; — i Penge og Honning: 227, 232, 2412, 364, 3814, 474, 604.

Bøder i Øl og Vox. I 14 Aarhundrede: 53922; — i 15 Aarhd.: 1941, 4, 2, 9, 19512, 2252, 2262, 10, 12, 14, 16, 22722, 4327, 2, 43317-20, 43422, 5622, 2, 10, 11, 56312, 56412, 56722, 6182, 6197, 2, 11, 12, 62012, 12, 62322, 62422, 62622-24, 7144, 71617, 22-27, 71722-22, 22, 21, 71942, 47, 72022, 72121, 1, 74322, 7522, 4, 7532, 2, 10, 14, 75412, 76811, 7737, 77412-14, 77512, 12, 77612-21, 77722, 77921; II 941, 13, 182, 2-11, 1912-12, 12-21, 2022, 22, 22, 27, 2122, 22, 22, 2222, 27, 22, 2814, 462, 2, 472, 12, 512, 2, 522, 10, 12, 5312, 22, 5422, 22, 5742, 58, 10822, 11712-21, 11822-22, 12622, 24, 22, 27, 12724, 12822, 1312, 13324, 13422, 13544, 1467-7, 14822, 15022, 40, 15124, 15414, 17812, 1952, 19622, 19727, 21912, 14, 12, 22012-20, 22722, 22922, 23422, 23522, 23622, 23722, 42, 24011, 24612, 24717, 24922, 25022, 2532, 25822, 2622, 10, 12, 14, 26312-22, 26422, 21, 26522, 42, 27712-12, 27822, 22, 28021, 41512, 41722, 41827, 22, 419 22-24, 42022, 22, 42122, 41-44, 42242; — i 16 Aarhd.: 2442, 24627, 22, 24742, 644, 646-47; II 14, 23, 129, 2922, 29312, 12, 12, 326, 33521, 3572-11, 14, 12, 36321, 36727, 3712, 3727, 10, 12, 37314 12, 3811, 3821.

En Kost som Bøde: II 1772.

Falsmaal: 759; II 1232, 24922, 37422.

Forøgede Bøder i Gjentakelsestilfælde: 712, 1024, 24624, 3032; 79622; II 661, 211-1222, 2534, 2542, 28922, 33112, 33222, 33521, 33822, 34312, 3712, 3961, 4024; jfr. II 9327, 10824, 36524; — naar en skyldig Bøde ej betales strax eller til fastsat Termin: 1224, 2622, 712, 35117, 12, 3574, 7, 35912, 79412; II 12722, 13322, 16124, 20922, 2682, 33112, 42522, 42821; jfr. 2447, 53117, 22, 71222, 71511; II 3217, 4112, 21024, 2712, 3307, 33222; — naar den Skyldige er Embedsmand i Gildet: 10312, 17522, 79322, 79622; II 16012, 17812, 26212, 35212, 57317; — af Hensyn til Stedet, hvor Forseelsen øves: 7622, 9624, 1942, 4, 24622, 31212; II 9222 (jfr. 9322), 20922, 21342; jfr. II 20822, 21342.

Forskjellige Terminer for Betaling af Bøder: 8s; jfr. ovfr.

Satte Borgen for Betaling af Bøder: II 681s.

Udpantning af Bøder, se S. 602; — Bøden skaffes ved Afdrag i Svendens Løn: II 148s; jfr. II 116s, 226s, 234s.

Bøden tilfalder Kongen og Staden, se ovfr. S. 540; — Raadet, se ovfr. S. 539; — Kongen, Raadet og Lavet: II 66s, 253s, 254s, 258s, 287s, 1s, 288s, 1s; — Byen og Embedet: II 24s, 40s, 166s, 2s, 174s, 233s; — Gildet eller Lavet: mange Steder; — Bøssen: 626s, 627s, 791s, 794s, 80; II 37s, 67s, 86s, 116s, 118s, 119s, 151s, 364s; — Anvendelsen af Bøden bestemt: II 86s, 107s; — tilfalder Messerne, se ovfr. S. 551; Alteret, se ovfr. S. 550; — Bøden tilfalder Oldermændene: 9s, 10s, 1s, 22s, 23s, 1s, 24s, 1s, 1s, 25s; II 93s; — den Skadelidte (Sagvolderen): 562s, 1s, 619s, 800s; II 181s; 8s, 9s, 12s, 22s, 23s, 1s, 24s, 1s, 30s, 37s, 7s, 38s, 47s, 49s, 60s, 61s, 7s, 62s, 63s, 74s, 1s, 76s, 2s, 94s, 95s, 1s, 96s, 172s, 174s, 175s, 2s, 245s, 562s, 1s, 618s, 619s, 2s, 1s, 1s, 620s, 710s, 742s, 8s, 749s, 792s; II 18s, 117s, 124s, 130s, 132s, 133s, 170s, 171s, 1s, 172s, 180s, 208s, 209s, 212-13s, 228s, 235s, 247s, 331s, 423s, 424s, 427s; jfr. give Skadeserstatning, se næste Side; Bøder i Øi til den Skadelidte: 164s, 172s, 174s, 176s, 177s, 618s, 619s, 8s, 1s; — Bøden tilfalder Arvingerne: 7s, 8s, 4s, 20s, 21s, 35s, 2s, 40s, 45s, 59s, 64s, 72s, 73s, 92s, 93s, 171s; — de Fattige: II 33s Note 2.

Være en Mand, som ikke bøder: II 66s, 67s, 70s.

Brøde = Bøde: 14s; II 31; jfr. ovfr. S. 592.

Straffe.

Liv bødes for Liv: 7s; jfr. 21s; — Forbryde Liv og Gods: 11s, 2s; — Gods: 23s, 77s; — Hovedlod: 79s; II 38s.

Faa Niddingsnavn (reprobis): 7s, 23s; jfr. 10s, 20s, 21s, 22s, 29s, 4s, 30s, 35s, 36s, 37s, 1s, 42s, 8s, 44s, 46s, 47s, 5s, 48s, 53s, 54s, 4s, 41s, 59s, 60s, 2s, 62s, 66s, 72s, 74s, 1s, 1s, 75s, 79s, 4s, 92s, 94s, 1s, 95s, 99s, 4s, 100s, 175s, 623s, 626s, 633; II 133s, 425s, 426s, 428s; jfr. II 33s; — være Brøders Nidding: 11s, 74s; — og ej andre Mænds: 8s, 9s.

Blive æreløs: 64s; II 38s; — blive selv saadan Mand, han vilde gjøre den Anden til: 263s; — ej være Mand desbedre: 8s; II 257s; — ikke være saa god Mand som før: 539s; — være en Mand, som ikke bøder, se ovfr.

Være uden Brøders Hjælp og Raad: 22s; jfr. 26s, 81s, 175s; — ikke mere betroes Stadens eller Gildets Ærinde: 774s; — guddommelig Hævn: 43s, 54s, 80s, 100s.

Forbydes at handle: 776s; — Vindue tilnagles, se ovfr. S. 554.

Drages i Lav: 754s.

Maatte gaa baglæns af Dør: II 38s; — vises bort af Skafferen: II 18s; — blive fort ud af fire hertil opgegede Brødre: 312s; II 13; — bindes og lægges udenfor: II 134s; jfr. II 146s; — rulles ud af Lavet paa en Tønde: 720s.

Slaas til Kagen og vises af By: II 289²³; — rømme Byen: II 66¹.

Vide (Straf): 227; II 224⁰, 31, 134²⁰, 136², 137¹⁰, 11, 14, 138¹⁵, 18, 19, 21, 139²⁰ o. fl. St.

Give Skadeserstatning: 98, 12, 112¹, 22, 236, 11, 241², 292⁰, 31, 391², 434⁴, 444⁵, 487, 632², 804⁷, 48, 96²⁰, 1004⁵, 245²⁴, 254⁶, 458², 531¹⁷, 564²², 567²⁰, 649, 718¹¹, 753⁶, 793¹⁶; II 18⁴, 126²², 227²¹, 235²⁵, 250²³, 424¹², 427¹²; jfr. 273⁰; II 116⁴; — dobbelt: II 55²⁰, 207¹⁶, 215²², 373¹⁵; — nødes til at betale: 625²⁰; — have Skaden for Hjemgjæld: 754¹¹.

Udstødelse.

Uthe deme boke scriven: 227²², 527², 581²⁷; jfr. 526⁴; — skrives af Lavet: 720⁴.

Afsættes og være ej desbedre Mand: 8⁶; — Ej være fuld Lavsbroder: 754¹⁰; jfr. II 82¹.

Være Aar og Dag af Lavet: 710²⁵, 749²⁵; II 40¹, 277¹⁶; — miste Lavet et Fjeringaar: II 41¹².

Udstødelse eller Bøde: 381⁵, 491⁵, 631⁸, 76²⁷, 804⁸, 186²⁰, 717²⁸, 7421²⁰; — Udstødelse og 40 Marks Bøde: 8⁶.

Udstødelse maa kun ske med lovlig Grund: 304¹⁴; — Brødrene afgjøre, hvorvidt Udstødelse skal finde Sted: 245²⁷, 457², 538²⁴; — ikke være Lavet nærmere, end Brødre tykkes: 715¹¹, 716¹⁷, 717²⁷, 27, 718¹¹, 719²¹, 774¹², 794²²; II 20²⁷, 139²⁴, 161¹⁵, 1744⁰, 224², 16, 2294⁰, 2331⁵, 16, 235²², 241¹⁶, 258²⁴, 263¹⁹, 304¹⁶, 306²², 24, 333²⁰, 354²⁰, 358²⁰, 371², 374²⁰.

Udstødelse med Niddingsnavn: 633; jfr. ndfr. flere Steder.

Udstødelse, naar man dræber Broder: 102⁵, 245²⁷, 792¹¹; II 208-09²⁶, 271-72²⁴; med Niddingsnavn: 201, 352, 469, 59², 721⁰, 92²; II 425²²; dog Nødværge tilladt: II 331¹⁴; — med Niddingsnavn, naar man afhugger Broders Fod eller Haand: 544⁵, 41; — naar man slaar Broder med Vaaben: 432²; jfr. II 306²⁴; med Næve: 482²⁷; — slaar eller saarer Broder i Gildehus eller paa Hjemvejen: 710²⁵, 742¹², 749²²; — drager Kniv mod ham: 532²⁰; II 387.

Udstødelse naar man ligger paa Mordsti for Broder: 532²⁰; — med Niddingsnavn, naar man forbinder sig med Røvere mod ham: 36-37², 47⁵, 60⁸, 741⁸, 941⁶; — yder Hjælp til Drab af Broder: 721¹; jfr. 841¹; med »Inderste« og Raad: 92⁶.

Udstødelse, naar man ikke hjælper Broder: 194¹⁷; jfr. II 333²⁰; med Niddingsnavn: 101⁸, 21-22⁵, 36², 371⁶, 422², 47⁵, 481⁰, 621², 751²⁵, 794⁸, 95²¹, 994²; — med Niddingsnavn, naar man lader Brødre, der ere »Tak«, i »Anger« efter sig: 212, 47², 60², 741⁵; jfr. 36², 941².

Udstødelse, naar man taler paa Broders Ære: II 263²⁴; jfr. 710²⁵, 749²².

Udstødelse, naar man ikke med Brødres Hjælp vil havne lidt Uret: 25²², 381⁵, 491⁵, 631⁸, 76²⁷, 96²¹.

Udstødelse for gjentagen Dobbelt: II 289²²; — for Falsk, Tyveri o. lign.: 814²⁰, 20, 102²; jfr. 864⁴; II 224¹⁰, 233¹⁰ (enormitates: 814²⁰, 864⁴).

88); — naar det drejer sig om mere end 2 Engelske: 226¹², 580¹⁰; — med Niddingsnavn: II 426¹⁰, 428¹⁰; — Fattiges Forhold her: 81¹⁰.

Udstødelse, naar man begaar Mened: 457⁹; jfr. II 342¹⁰, 361¹⁰; (mensværg: II 425¹⁰, 426¹⁰); — naar man bliver æreløs: II 241¹⁰, 358¹⁰; jfr. 527¹⁰; — kommer i ondt Rygte: II 124¹⁰, 304¹⁰, 313¹⁰, 320¹⁰; — ligeledes Søster: 566¹⁰; II 111¹⁰; — og man ikke efter given Advarsel forandrer sit forargelige Levned: 499⁹; — naar man gifter sig med berygtet Kvinde: II 102¹⁰; — naar gift Mand kommer i Kro eller andet ubekvemmeligt Sted og bedriver ukristeligt Levned: II 289¹⁰; — naar man begaar Hor eller Voldtægt: 294¹⁰, 43¹⁰, 54¹⁰, 66¹⁰, 80¹⁰, 100¹⁰; jfr. II 87¹⁰, 102¹⁰; — med Niddingsnavn: 294¹⁰, 45¹⁰, 42¹⁰, 53¹⁰, 66¹⁰, 79¹⁰, 99¹⁰.

Udstødelse, naar man gaar imod Raadet: II 121¹⁰; jfr. II 342¹⁰, 361¹⁰; — imod sit Embede: II 121¹⁰; — naar man negter at følge Oldermænds Stævning: 563¹⁰; — værger sig med Urette og forsmædelige Ord: II 268¹⁰; — naar man ikke adlyder fældet Dom: 80¹⁰, 39¹⁰, 50¹⁰, 62¹⁰, 77¹⁰, 186¹⁰, 245¹⁰, 248¹⁰, 503¹⁰, 563¹⁰, 742¹⁰; II 161¹⁰, 263¹⁰; jfr. 226¹⁰, 580¹⁰; II 207¹⁰, 67¹⁰, 354¹⁰, 374¹⁰; General-Synoden i Skanør: 72¹⁰, med Niddingsnavn: 175¹⁰; — naar man klager for højere Instans: II 9; — naar man ikke adlyder Skraaen: 270¹⁰, 40¹⁰, 51¹⁰, 64¹⁰, 97¹⁰, 102¹⁰, 267¹⁰, 567¹⁰; jfr. 64¹⁰, 77¹⁰; med Niddingsnavn: 623¹⁰; og hedde Mensværg: II 426¹⁰, 427¹⁰; jfr. 425¹⁰; — naar man ikke adlyder Oldermænd: 580¹⁰; jfr. II 118¹⁰, 227¹⁰, 234¹⁰, 25¹⁰, 250¹⁰, 263¹⁰.

Udstødelse, naar man ikke vil være Oldernand: 223¹⁰, 532¹⁰; — ikke vil skjenke: 624¹⁰; jfr. 720¹⁰.

Naar man aabenbarer Gildets Hemmeligheder: 357¹⁰; hvad der forhandles paa Stævne: 532¹⁰; jfr. 433¹⁰.

Udstødelse, naar man ikke betaler sin Bøde: 80¹⁰, 227¹⁰, 716¹⁰, 794¹⁰; II 57¹⁰, 139¹⁰, 212¹⁰, 229¹⁰, 235¹⁰, 334¹⁰; jfr. II 331¹⁰, 420¹⁰; aldrig siden blive Dannesvend: II 17¹⁰; med Niddingsnavn: 300¹⁰, 44¹⁰, 60¹⁰, 74¹⁰, 94¹⁰, 626¹⁰; II 133¹⁰; — naar man ikke betaler for sin Drik eller lign.: 715¹⁰; II 281¹⁰; jfr. II 286¹⁰; — undvære Embedet, til man har gjort fuldt: II 481¹⁰; — sidde Aar og Dag og ikke gjøre Embedets Ret: II 74¹⁰, 821¹⁰, 341¹⁰; — naar man ikke betaler sin Gjæld: 359¹⁰, 493¹⁰, 564¹⁰, 567¹⁰, 712¹⁰, 776¹⁰; II 96¹⁰, 109¹⁰, 246¹⁰, 421¹⁰; jfr. 566¹⁰; — blive en selvvoxen hægenssøn, naar man rejser bort uden at have tilbagebetalt den Hjælp, man har modtaget: II 17¹⁰.

Udstødelse, naar man gjør Indgreb i Broders Arbejde: II 277¹⁰; — ikke bliver sin Tid ud hos sin Mester: II 21¹⁰.

Udstødelse, naar en tysk Kjøbmand gifter sig i Danmark: 527¹⁰.

Udstødelse, naar man med Uminde gaar af Stævne: II 174¹⁰; jfr. II 258¹⁰, 304¹⁰; — naar man opsiges Gildet af Drukkenskab eller Vrede: 247¹⁰, 715¹⁰; — naar man med Vilje udbliver fra tre Møder: II 51¹⁰, 306¹⁰; fra fire: II 224¹⁰, 233¹⁰; jfr. II 40¹⁰.

Udstødelse, naar man inden Aar og Dag efter Optagelsen drager fra Byen: II 26¹⁰; — naar man i Aar og Dag har været borte: II 97¹⁰,

117¹², 249²⁷, 259²⁶, 294²¹, 302², 311⁷, 318¹⁰, 341², 440⁰; jfr. II 124²; i to samfulde Aar: II 207²⁰.

Skalkebrev skrives efter den Udstødte: II 9.

Benaadning kan finde Sted: 226¹², 245²², 538²⁴, 580¹²; II 96²²; jfr. 126²², 246¹².

Gildet kan vindes igjen: 27²¹, 40²², 51²², 57²⁰, 84¹², 432², 742¹², 10; af Borgemester, Raad og Brødre: II 64², 289²²; kun med Brødres Samtvkke: 72¹¹, 79²², 81²⁰, 92², 96²², 99²², 226¹², 540²⁰, 567²⁰; II 209²², 227²⁰, 234²⁴; de fleste Brødres: 619¹⁰, 626²¹; — Embedsmændenes: 503²²; II 286⁷; — Oldermænd og Brødre skal være den Udstødte naadige: 227²⁴; — Gjenoptagelse kan kun ske med Samtykke af den Dræbte Slægt: 40²⁴, 51²⁴, 64²⁴, 73¹², 93¹⁰; efter forudgaaende Forlig med den Skadelidte: 482²⁷.

Den, der vinder Gildet igjen, skal betale ny lgang: 64²², 247²⁰, 359²¹, 567²⁰, 715⁷; — en Bøde: 51²², 357²; II 138¹²; — stille Borgen for, at man ej oftere vil forbryde sig: II 263²².

Gildet kan ikke vindes igjen: 532²²; II 268⁷, 272²⁴, 289²², 331¹⁴; — den, der er uddelt af Gildet, maa ej trænge ind i det: II 308¹⁷, 313¹⁷, 320²⁰.

XXIX. Nogle Retsudtryk og Retsforhold.

En Skraas Indledning bærer Spor af jyske Lovs Fortale: II 222-23, 230-31.

Lov (lex): 33, 351, 40²², 45, 46¹, 50¹², 58, 59¹, 63¹², 64²², 66²², 72², 76²⁷, 92⁷, 96²², 99²², 103¹¹, 12, 44⁵, 73⁵; jfr. 134²; II 249²²; — canona lex: 55; — Kirkens Lov: 625²⁰; — leges patriæ: 79²⁴; — Gildets Lov: II 138¹⁶; — lex judiciaria: 42²²; — leges mensales: 163; — justicia et lex: 66²²; — lex et iudicium: 39¹⁷, 50¹², 63²², 77²²; — Lov og bedring: 96²²; — Lov og Ret: II 122, 163²; — Lov og statuta: 20, 22²; — Skraa og Lov: 7, 8², 14²², 27²¹; — traditio et lex: 43²¹, 54²², 66²⁰, 80²²; — wide oc wetherlog: II 223, 231, 245²; widhæ oc vederlagh: II 136; — (i lagha lægge, skal være: laghæ lægge, laghe = Baghold: II 191²; — Lov i Betydning af Tilladelse: 90², 91²; Borgen: 746², 766¹⁰; sætte Vissen eller Lov: II 302², 318²; Vissen: 243¹, 739¹¹).

Lov (lex) i Betydning af Meded: 91¹, 112², 241², 372², 381², 476², 491², 606², 631², 741², 767⁷, 941⁷, 96²², 99²², 103¹¹, 173¹², 174²²; II 163², 212²², 249²², 309²⁰, 333²²; — saa mange tens tillogh burdes: 91¹; s. ndr. S. 600; — ad leges condemnare: 103¹¹; — staa i »loug og toug: 792¹²; II 245, 261¹; — fæste Lov: 566²², 709¹⁷, 748¹⁷; II 309²⁰, 313²², 321²², 333²²; jfr. 174²²; — føre Lov: 911, 112²; — give Lov: 241², 564²²; II 212²², 309²²; — »se logh: 911; — sigtes for Lov: 432¹²; — sigtes paa Lov: 564²²; — svare Lov: II 425²²; — laghsøken: II 96²², 420²²; — trænges paa Lov: 772²; II 249²²; — trænges til Lov: II 267²; — quærere leges aut satisfactionem: 381², 491², 767⁷; jfr. 631²; — loutynde: 94-95¹⁷; — lovfast: II 225¹⁷.

Kjære (klage): 122⁷, 91², 92², 94¹², 246²², 22, 472²; II 601², 611⁷, 12,

72^a, 73¹², 74¹², 116⁶, 7, 124¹², 133²¹, 158⁴, 160¹², 161²², 164¹⁶, 170¹², 174⁴⁸, 211⁴⁸, 224¹¹, 14, 233¹⁷, 240¹⁰, 257²⁰, 263²⁰, 264²², 265⁴², 269¹⁴, 18, 289²⁴, 295, 304¹², 313¹², 314²⁷, 320²¹, 321²⁰, 331¹², 332²¹, 357⁴⁰, 372², 10, 393, 423²; — »iled eller keert«: 472; — »kjære igjenkjære«: II 425²²; — Kjæremaal: 241², 142²; II 351², 371²; — vides for (beskyldes for): 222; — sage (sagsøge): II 354²⁰ 373²⁰; — Sagsøger: 222; — lagsøge: II 96²², 420²²; — dele: 562¹², 711²⁴, 712²², 720²², 750²², 755²²; II 138¹², 147²¹, 227²⁰, 234²⁴, 246¹², 291, 298, 315, 323, 381, 383; — »dele modt« (stævne?): II 151⁴², 308⁴²; — orsaghe sig (retfærdiggjøre sig): 232, 262², 26, 467²; II 124¹⁴; jfr. 8², 294²; — skiære sig (rense sig): 294², 92², 94¹⁴, 95¹², 96²², 99⁴²; — forvinde (overbevise): 72, 101², 112², 24, 618²; II 237⁴²; — overvinde (overbevise): 22², 23², 10; — fordele: 618²; II 243; — uddele: 567⁴⁰, 633; II 304¹², 308⁴², 309⁴², 312¹², 313¹⁷, 319¹²; — mæle ud: 201, 212, 222; — rette (dømme): 248⁴², 775¹²(?); — skjelne (dømme?) Skade til: 231²; — felt: 231², 241², 272², 294², 304², 42; — dom oc band: 636.

Broder maa ikke fortie overgaaet Uret (Slag, Skjældsord): 914, 252², 762², 852², 962²; jfr. Udstødelse, naar man ikke hævner overgaaet Uret, ovfr. S. 596; — Strid maa ikke forties: 712²⁷; jfr. 753¹⁰; skal strax meddeles: 527²; — partem suam celare: 173¹².

Like klage för første Stævne: II 72²; jfr. II 9, 268²⁰; — værge sig mod Anklage (tucht): II 196¹².

Der skal (først) klages for Gildets eller Lavets Embedsmænd: 246²², 457², 496²², 539²⁷, 717²⁰, 719²¹, 775²², 776²¹, 794²²; II 72², 212², 242², 321², 821², 123-24², 160¹², 164¹², 170¹², 180²⁴, 240¹², 258²¹, 265⁴², 272²⁷, 289²⁴, 304¹², 313¹², 320²¹, 353¹⁷, 357¹⁴, 372²; — og Brødrene: 174²¹, 357², 432², 477², 562¹², 744²²; II 174⁴², 211⁴²; — Oldermænd og Embede: II 95²⁰; jfr. II 60¹²; — for Brødrene: II 224¹¹, 233¹⁷; — Embedet: II 196¹², 420²²; — ikke klage for Andre i første Instans: 357², 432², 457², 477², 496²², 539²⁷, 562¹², 717²⁰, 776²¹; II 212², 321², 123-24², 160¹², 164¹², 180²⁴, 211⁴², 224¹¹, 240¹², 265⁴², 353¹⁷, 357¹⁴; — ikke kalde Broder for Toldbod eller anden Ret, för man har klaget for Oldermænd: 794²²; — heller ikke kalde med Stadssvend: 719²².

Stævnes for Oldermænd: 246²⁴, 248⁴², 563¹²; II 171²⁰.

Forlig: 391², 501², 632², 772², 972², 175²², 226¹², 248⁴², 503²¹, 22, 534⁴, 640, 742¹²; II 72², 272, 472¹², 731⁴, 131⁴, 171¹², 258²², 269¹⁴, 18, 346²⁰, 368²¹, 424¹¹, 427¹¹; — ved Oldermænd: II 82¹², 118²²; — Værkmester: II 272; — Skaffieren med Brødres Hjælp: II 131⁴; — potiores convivii, valgte af Oldermænd: 175²²; II 731⁴; — efter Brødres Raad: 248⁴²; — Sætningsøl: II 180²²; — »sætæ«: 564¹²; — med Minna eller Ret: 186¹², 618²; 624²⁷; II 140²¹, 211⁴²; jfr. 776²¹; II 116¹², 10 (med eller uden Minde d. e. Samtykke, Tilladelse: 777²⁴, 792²; II 171¹⁴, 173²⁷ o. m. a. St.).

Voldgift (arbitrium): 267¹²; jfr. 477².

Klage for anden Domstol end Gildets (vældig Mand, Herskab o. s. v.) ikke tilladt: 112, 232, 941², 103¹²; II 202², 133²¹, 423², 426²; jfr. 794²²; — derved voldes Broder Tab et scandalum: 364, 474, 604, 741², 951².

For anden Domstol med Embedsmændenes og Brødrenes Samtykke: 377, 487, 617, 74-75⁹⁰, 951⁸, 1031⁸, 529⁸; II 69²¹, 1711⁴.

Gildet dömmet i alle Sager, som Skraaen omhandler: 503²²; — der er Sager, Gildet ikke kan afgjøre: 1861⁸, 534⁴, 5641⁸, 783; II 1011⁸, 1541⁸, 2581⁸; jfr. 504²²; — det maa ikke dömmet i Sager fra Tiden, før Vedkommende blev Broder: 9⁸, 22⁶; — maa ikke »jurisdictionem ordinariam usurpare«: 507²⁰; — Kongens Ret uforsømmet, se ovfr. S. 540; — Byens Ret uforsømmet: II 1591⁸, 1601⁸, 258²², 265²⁰, 3531⁷, 3721⁷; — Sagesald til Byen: II 140²², 3271⁷; jfr. ovfr. S. 537 »Byens Ret«; — Herskabssager, Hals- og Haandssager, se ovfr. S. 540; — naar det angaar Mandhelg: II 1371⁸; — Drab, Slag o. lign.: 783; II 1957; — Blodsaar: 229²⁰; II 278²⁷, 346²⁰, 367²⁰, 368²⁰, 372⁸, 3731^{4,17}, 419²²; — 3 Marks Sager: II 258²²; — en Raadmand skal være til Stede, naar Sagen falder under Kongen og Byen: 219.

Broder kaldes for Konge eller Bisp: 41²², 52²², 65²⁰, 78²⁰, 98²⁰, 783; — eller Landsting: II 1711⁸; — stævnes for Høvding: II 4241⁸; — læge Brødre skulle svare for gejstlige ved verdslig Ret: 3041⁷.

Kun Broder maa være Vidne: 2414; jfr. II 1371⁸; — to Vidner: 72, 8⁸, 22⁶, 23⁸, 241⁸, 30²⁷, 4⁸, 381⁸, 42²⁰, 491⁸, 53²⁰, 54²⁰, 621⁸, 66²⁰, 752⁴, 794⁴, 804⁷, 952⁸, 99-100²⁰, 1⁸, 105²⁰, 3581⁸, 458⁸, 7091⁸, 711²², 7481⁸, 749²⁰, 7524, 753⁶; II 8²⁰, 237²⁰, 264²², 425²², 428²¹; jfr. II 87⁸; — dette er mindste Antal: 12²⁰, 2414; — fire: 312⁶; lovligt Vidne: 22⁸; — fuldt: 1121, 12²⁰; — falsk Vidnesbyrd: II 172²⁰.

Ed: II 333²⁰; — fæste med Ed: 2311; — med oprakte Fingre: 743²¹; — af enkelt Mand: 27²², 41²⁰, 52²⁰, 65²², 71⁸, 78²⁷; — værge sig med 2 Brødre: 5301⁴, 5641²²; selv tredje: 91⁶; II 207⁷, 321⁸, 1371⁸, 309²⁰, 314²⁷, 320²⁰, 321²⁰; — med 3 Mands Ed: 423⁸; med tredje Haand: 25²¹, 717; II 426⁸; med tre Brødre: 91⁶, 7091⁸, 715⁸, 7481⁶; selv fjerde: II 313²²; — selv femte: II 954²⁷; — selv sjette: 9⁸, 1121, 22⁶, 47⁸; II 338²⁰; — med sjette Haand: 23⁸, 2521, 41²⁰, 52²⁰, 65²¹, 77²⁰; med 6 Brødre: 82, 36⁸, 4, 37⁶, 1⁸, 381⁸, 474, 48⁸, 1⁸, 491⁴, 60⁸, 4, 6111, 621⁸, 17, 7311, 741⁸, 17, 75²¹, 2⁸, 76²⁰, 941⁴, 1⁸, 951⁸, 21, 96²¹, 97²⁴, 6201⁸, 772⁸, 779²¹; udnævnte af Oldermændene: 7311, 92⁸; — med en halv Tylt(?): II 163⁸; selv syvende: 8²; — selv tolvte: II 3431⁸, 344²⁰, 21, 347²⁴; — med 12 Mands Ed: 294⁸, 42²⁰, 53²⁰, 54²¹, 66²⁰, 794⁴, 99²⁰; jfr. II 337⁴; — tre Gange tolv(?): 5411. — Jfr. ovfr. S. 586.

Jærtegn: 231⁸.

Kjendelsen skal være efter Lov og Statuter: 22⁶; — efter Lov og Skraa: 8⁶; — efter mos popularis et majorum instituta: 445; — Dom som efter Stadsretten: 7751⁶; — staa til Rette som Byens Privilegier indeholde: 7931⁴; — de Dømmende aflægge Ed paa at ville dömmet uden Personsanseelse: II 98²⁰, 1114; — sine ira odio vel favore: 476⁸; — Dommen skal falde hurtigt: 477⁸; — een Gang ugentlig Møde for at dömmet: 71⁸; — to af Oldermændene valgte Mestere dömmet: II 671⁸; — fire opnævnte af Mester og Svend: II 2561⁸; — sex ældste Brødre i Gaarden: 552; sex og Oldermændene: 2451⁷; jfr. 7391⁸; og Lensmanden: 7421⁸; — otte Brødre dömmet: 623²⁷, 63⁶, 637, 644; II 30311, 311⁸, 3191⁸; jfr. 625²⁰; og Oldermændene: 1851⁸, 7751⁶; otte Mænd

for Dören: 649; i Gaarden: 708^a, 747^s; II 140^{ai}; jfr. 552, 707^s, 746^a, 768ⁱⁱ; — *societas communis* dømmer: 527ⁱ; — alle Brødre dømme: 391ⁱ, 501ⁱ, 762°, 972°, 2462^a, 527ⁱ, 5402°; II 1711^a, 42411; jfr. 852°; og Oldermændene: 8^e, 9^e; jfr. 122°; med Fogedens Hjælp: 713; med »Stædernes»: 527^a; jfr. 528; — Embedsmændene dømme: 1861°, 2661^a, 476^a, 5032ⁱ, 32; II 679, 902^a, 952°, 1081°, 1167, 1182°, 123^e, 15311, 1972°, 2061^a, 2142^a, 2191^a, 2484; — Embedsmændene og de ældste Brødre: 248°; og amlude: II 471°; — Oldermænd og Gilde: 7762°; — Embedsmændene med Brødres Hjælp: II 131°; jfr. 4764, 2; — Raadets Repræsentant deltager i Domsafsigelserne: 219; II 851, 934°, 952°, 1011, 2057, 3462°, 359^a; — Dommer og Retter: 618^a; II 202ⁱ.

Klage for Raadet, skyde sig for; Raadet, se ovfr. S. 538; — for Foged: II 9, 1601°, 2632°, 37211; — Appel til *capitulum maior*: 3491; jfr. 5043°; — til *synodus generalis*: 718; — Kirkens Dom: 3491, 6252°.

Fældet Dom skal adlydes: 228; II 4252°; jfr. II 1711°; — ellers udstødes man, se S. 597.

Afgjort Sag maa ikke optages igjen: 122°, 2417, 10317, 2544, 7524, 753°, 7541°; II 3712, 401°, 4111, 934°, 10927, 15144, 22724, 2352°, 3682°.

Man maa ikke anklage Broder paa anden Mands Vegne, der ikke er Broder: II 423°, 427^s; — ikke stævne ham til Ting med Mand, der ikke er Broder: 1122, 2311; — ikke vidne mod ham: 1122, 37^e, 47^e, 61^a, 741°, 9517; II 4234, 4264; — ikke sige ham Stævnevidne paa: II 1711°; — ikke *variæmal* (*prolocucionem*) *super ipsum recipere*: 604; — ikke sætte uret Dom mod ham: 1122, 17310; jfr. 10314.

XXX. Gjæld, Pant, Regnskabsvæsen.

Gjæld: 10314, 16310, 174-7522, 22612, 16, 546, 635, 76812, 79422; II 13421, 22, 16310, 20822, 27920; — *moneta de antiqua restantia*: 402; — kjendes for Stolen: 71222.

Gjæld betales til bestemt Tid: II 4112, 6922, 9547, 30417, 31214, 31917, 33222; ellers betales dobbelt: 17422; II 20822; — inden Mortensdag: II 22822; Mikkelssdag(?): 43310; — inden 4 Gildemøder: II 2242, 23312; — inden næste Stol: 71222; inden en Maaned: 43312; — tre Tider med stedse kortere Varsel sættes for Betalingen: 82; — skal kræves 4 Gange: II 9547, 10922, 211-1242.

Tag Lavdag: 17527; II 16122, 33322, 35312, 37210; jfr. 71920; II 17122, 33422, 33822, 42022; — »taghe fire samfelde mod, fire samfelde syndaghe»: II 2122.

Gjæld mellem Gildebrødre: 910; II 20-2122, 10922, 13812, 13922, 19612, 31312, 32022, 42022; — paadømmes af Embedsmændene: 56410, 77621; II 6117, 7412, 8212, 24612, 25722, 26324; jfr. II 4112; — og Brødrene: 74122; — ordnes paa Kjøbmandstævne 71124, 71222, 75022; — Hjælp til at inddrive: II 9542.

Gjæld negtes: II 17122; — er Gjælden under en Mark, værge sig selv tredje, over en Mark selv sjette: 910, 2522.

Gjæld som Grund til Udstødelse, se ovfr. S. 595.

Gjæld til Gildet: 433¹⁸, 719⁶⁰; II 95⁴⁸, 111-127, 181⁵⁸, 304¹⁷, 308⁴⁸, 421⁴⁸; — maa ikke skjules: II 133³⁸; — opkræves af Skaffieren: 636.

Pengelaan af Gildet: 119-20, 157, 197, 273-74, 336, 344, 345, 548, 550, 568; — til Brug paa Ribe Marked: 329; — med Rente: 197, 198, 200, 231, 333, 547, 549, 550, 568, 643, 645; — med Forlovere: 198, 326, 332, 546, 550; ved Bortrejse: II 4-5⁸, — baade for Rente og Kapital: 549, 550; — med Pant: 120, 333, 547, 548; II 134³⁷ (et pater-noster Baand: 546); — Brev herom: 198-99, 237.

Gildet sætter sin Formue i Grunde: 183⁸; jfr. 119-21, 123-28, 157-62, 196, 197, 203, 204, 229, 325-27, 329; — Dat erste geld: 17, 125, 195, 197, 331-34; — dat ander geld: 333-34.

Tilbagebetaling: 237, 530⁴⁸, 547.

Gildet skylder Penge: 627, 629, 643, 650; — til et Medlem: 25⁸¹.

Rente: 199, 202-04, 273, 334, 468⁷, 469⁸; II 188, 189, 284, 408; opkræves af Oldermændene: 229⁸⁸; — Rentegelt: II 279⁸⁸; — Bysrente: II 408; — Kapellansrente: 639; jfr. 737⁸, 764⁸, 765; — Aarsrente: 231, 344, 445⁸⁸, 449; — evig aarlig: 162; — 5 Aars Rente: 120; bedaget: 195¹⁸; — udstaaende: 127; — »vorseten»: 126, 206, 333; — Rente og Hovedstol: 229⁸⁸; — Renten afbetaler Hovedsummen: 645; — Rente af Bygninger eller Grunde: 15-17, 123, 127, 128, 160-62, 195, 199-203, 204, 211, 231, 236, 326, 331, 342, 550, 632, 764⁸; — ydes i Korn: 16, 17, 193, 197-98, 214, 511, 518; — Landgilde: 170, 177⁴⁸, 50, 243, 362, 511, 519, 750, 760; II 386; — Jordskyld: 31, 517, 518, 628, 632, 638, 650, 786.

Husleje: 236, 785; (Flyttegods: 797⁴¹); — Huspenge: II 301⁴, 317⁴; — Leje af Jord eller Grund: 181, 361-62, 485, 548, 730, 760; II 386 — af en St. Annagaard: 788.

Pant: 17, 618⁴, 625⁸⁸, 51, 630; II 208⁸⁸, 279⁸⁸; — Pantebrev: 342, 560, 630; — Sølvpant: 520, 768; II 134³⁷; jfr. 274, 629; — Pant skal indløses inden 14 Dage: 91⁸.

Pant i Bygninger eller Jord: 179, 188, 223, 231, 308, 328, 342, 343, 509, 547, 550.

Udpantning: II 7³⁷, 281⁴, 411⁸, 96⁸⁸, 110⁸⁸, 112⁴⁷, 115⁴, 116¹⁰, 118⁸⁸, 119⁸¹, 22, 139⁸⁸, 140⁸, 145⁸, 4, 153⁶, 7, 9, 12, 154¹⁰⁻²¹, 156²¹, 169¹, 247¹⁰, 271²⁸, 331¹⁶, 334⁸⁸, 364³⁷.

Kavtion: 107, 113, 119, 140, 159, 271, 277 flg., 707⁸, 712⁸⁸, 750⁸⁴; — af Brødre ved Drabsbøden («tak»): 36⁸, 47⁸, 60⁸, 73¹⁸, 85¹⁸, 93¹².

Regnskab: 121, 124, 126, 127, 161, 162, 198 o. flg., 229, 254⁸, 274, 326, 327, 330, 338, 339, 364, 397 o. flg., 449, 454, 468⁸, 4, 551, 552, 582³⁷, 629, 640; II 420⁸⁸; — fjerde Dag, da Et slaar efter Mid-dag: 91⁸; — skal staa 8 Dage: II 57⁴⁸; — Stolen er regnet: 91⁸.

Aarsregnskab: II 99³⁷; — Regnskab for 2 Aar: 399.

Entbedsmændene aflægge Regnskab: 187⁸⁸, 195¹², 454, 490⁴, 627-28, 630 o. flg., 689, 743⁸⁸, 768¹⁹, 800¹⁰; II 48¹⁸, 56⁸⁸, 99³⁷, 118⁸⁸, 131⁸, 363⁸⁸; med 8 Brødres Raad: 625⁸⁸.

Regnskab i Nærværelse af 8 Brødre: 121; — nogle Brødre: 335, 336; — alle: 229, 230, 327, 551; — en Raadmand: 127; — og en

Broder: 336; — 2 Raadmænd og en Broder: 450; — og alle Brødre: 121, 122; — Borgemester og Raad: 647; — og Brødre: 3271, 330, 333, 450, 459; — paa Raadhuset: 336, 337, 450, 454.

Revisorer (rechnenslûde): 44410.

Kirkeregnskab: II 437-38.

XXXI. Forskjelligt (Bohave og Husgeraad; Smykker; Sundhedsforhold; Adel, Ridder, Væbner m. m.; Tidsregning; Aarhundrede; Nogle Ord; Tilføjelser).

Bohave og Husgeraad.

Boscap: 3048; — Bord, Bænk, Stol, Skammel, se S. 529; — Skjænkeskive: II 2808; — Dug: 2478, 275, 397, 464; — Hynde: 217; II 20618; — Skab (scappe): II 34528; — Kiste (cista): 8181, 10047, 58288; II 34528; — Lade: II 34528; — Laaseblad: II 2048, 33687; — Laasearbejde (schloth werk): II 34428; — Nøgle (clavis): 8181, 10047; — Opgjort Seng (med Dyne, Læderlagen, Sengeklæde, 2 gode Lagen, Hoveddyne, Hovedpude: 217); II 13118; — Træseng: 217; — Ildbuk (brant-roden): II 34428; — Ildskovl, Ildtang: II 34428; — Ildjern: 1018, 368, 468, 598, 7314; jfr. 9318; — »eldfyrtæ»: 218; — Lystestager: 397, 398, 400; af Messing: 403; lignea lumina: 546; med Fod: 546, 547; jfr. 163; »stakygh lyvs»: 1348; lichtlade: 550 (om den ovfr. S. 530 nævnte Lysepasserske henvises til: 44210, 44418); — Lampe (lucerna): 547; — Lygte: II 21240; — løwæbaard: 397; løwkar: 217; mullw (Vaskebækken): 217; — Haandklæde: 217, 275, 397, 308; — Bogperse: II 2458; — Krihage: II 2458, 34888; — Slethage: II 16181, 2048, 3508; — winkeliseren: II 34528; — kruttscharuer: II 34888; — Slibesten: II 24988; — Gadderwerk: II 34428.

Amphora: 17322; af Kobber: 399, 400; af Tin: 271, 399, 400; — ampulla: 550; — brottschottelnn: 5294; — Bæger (bicaria): 6648, 10537, 1678, 1941, 2268, 12, 57912, 58017, 71789, 71841, 79310; II 311, 5489, 5688, 668, 6927, 33518, 37212, 37318; af Sølv: 364, 397, 398, 399, 400, 403, 417; II 3904; af Tin: 271, 273; verschen bekere(?): 53988; — Bækken (pelvis): 273, 275; — crater: 5278, 546, 550; — Fad: 5298, 76718, 7928; II 248, 310, 1364, 1588, 1598, 16128, 16418, 17444, 2058, 2671, 33528, 3514; af Sølv: II 3904; af Tin: 275; af Træ: 275; Haandfad: 275; — Glas: 2546, 53117, 71841; II 51; — Gryde (grapen): 217, 275; II 2458, 28082; — Horn (cornu): 10587; beslaaet med Sølv: 269, 270, 271, 275; — Kande: 2688, 2948, 48, 217, 24744, 628, 7538; II 5688, 9288, 17288, 2458, 3904; af Kobber: 399, 403; af Messing: 275; halue stouekens: 275; Skjænkekan: 71788; — Kar (Vas): 1388, 2788, 88, 366 o. flg.; II 12688; af Ler: 77888; af Tin: 271, 273; Drikkekar: 24584; II 12688; Ølkar: 77888; — Kjedel: 275, 465; II 21087; Bryggekjedel se ovfr. S. 566; Bostekkjedel: 461; hethekathil: 217; Sodekjedel: II 33588; Haandkjedel: 275; Halvtøndekjedel: II 2044; 2 Tøndekjedel: II 2458; — Kime: II 41618; — »Knappe» (et Kar): II 3904; — Krus: II 3904; — Kurv: 77888; — minnæ (Minde-

bager?): 17212; jfr. 6642; — Olle, olla (Potte): 271, 273; — Pande (sartago ignis): 270, 271; Pandefod: II 344m; Bryggepande: II 335m; Haandpande: II 245s; — Potte (puth, poth): 254s, 275; af Tin: 403; — salszeret(?): 275; II 390s; — Skaal (ciphus, scyphus): 17, 27m, 391s, 63m, 194, 2261s, 2431, 244s, 376, 383, 387, 390, 395, 396, 403, 564m, 58017, 7074, 7091s, 7161s, 717m, 7184s, 7464, 7481s, 7751s, 7931s; II 18s, 133m, 1361, 138m, 139m, 17117, 205s, 2061s, 223s, 225m, 229s, 232s, s. 301s, 317s, 3731s, 390s, 4271s; udhamret: 520, 521; — Ske (lepel, sked): 275; II 390s; af Sølv: 327, 398, 399, 403, 417, 461, 463, 644; — Spand: 27s; II 4161s, 417s; — Stob: 254s, 275, 345, 546, 564m, 649, 753s, 7751s, 7931s; II 18s, 115s, 3731s; af Sølv: 398, 400, 403, 417, 461; af Træ: 403; Drikkestob: II 51; — trichter(?): II 4161s; — Trug: 778m.

Smykker.

Bordæ, borvæ (Brystsmykke): II 2521; — Bratze: II 390s; — Brese, »ammeliert edder blackmalet« (emaljeret eller nielleret): 546, 549; II 280s; — byworpe (Beslagring): II 280s; — (Sølv)bælte: 644; II 2521; — Forblad (Beslag): II 2521; — Guldring med indfattet Sten: 720s; II 2521, 280s; — »wimmelsnow«: 644; — Ædelstene, ægte (Orientstene, Perler, bømske Stene), uægte (Atriner eller Citriner, Dupleter): II 397s.

Sundhedsforhold.

Læge: 227; — Doctores: II 359s; — Øjenlæge: II 359s; — Tandbrækker: II 359s; — Rupturlæge: II 359s; — Bartsker, fire i Flensborg: II 359s; — deres Forhold til Patienter: II 366s, s. 3674s, s. 4s; — skulle melde Saar til Foged og Kæmner: II 3674s; — skulle kunne lave forskellige Lægemidler og Salver (Apostolicum, Tractive, Egipsiacum o. s. v.): II 360s; — Aareladning, Pris for II 3674s; — »blothstoppinge«: II 360s; — Salve: II 360s; — Smørelse: 12m, 96s; — Plaster: 96s; — Forbinding (alligatura): 12m, 491s, 6317, 76s; II 3674s; — Lægedom: 227; II 429s; — Badstue, se ovfr. S. 537; — »bastouer«: 143; Badstuemand, se i Navneregisteret; — balneator: 108; — Vaage over Syge, se ovfr. S. 547, 548, 587; — Pest: 182; II 15, 506s; — Forbud mod at sælge selvdødt Kød: II 2621; gistrat (gistnat?) eller melslaget Brød: II 714.

Adel, Ridder, Væbner m. m.

Af Adel: 192; — adelige Medlemmer i Gilder, se ovfr. S. 548; — Gode Mænd have Forrettigheder: II 3031s, 312s, 3191s, 327s; — Herremænd: II 3074s; — Ridderskab: II 406; — Ridder (miles): 87, 141, 179, 180, 214, 268, 270, 298, 299, 300, 305, 308, 368, 464, 465, 484, 519, 606, 609, 624m, 631, 655, 656, 694, 703, 725, 726, 727, 728 (de tre øverst tilvenstre paa denne Side nævnte Ridderes Existens som saadanne betvivles), 734, 735, 758, 760, 761, 802; II 65, 157, 401; — Væbner (armiger): 214, 235, 309, 586, 656, 660, 704; »af Vaaben«: 371, 714, 723; — »Knap«: 586; — Capitaneus: 655; — Castellanus:

656; — Herold, se i Navneregisteret; — Løber, se i Navneregisteret; — Basuner: 135, 588; — »eyn gudher krichsman«: 323; — Ufred, Fejde, se ovfr. S. 541.

Tidsregning.

Aar og Dag: 710as, 749as, 774as; II 26^a, 31^a, 35^a o. mange flere Steder; — Afladsdag, hvilken Dag er det? II 128as; — Gyldenaar: 540as, 37; — Hanegal (ad gallicantum): 172as; — »inden Sol bjerges«: II 74as; — Jamflingsdag (Aarsdagen efter): 707^a, 746^a; — Nat (der regnes efter Nætter): II 94as, 112as; — Klokeslet (Klokken »slaa«): 91^a, 167^a, 227as, 755as, 769as, 775as; II 23as, 150as.

Aarhundrede.

Skraaer eller Dele af Skraaer og Breve fra 12 Aarhd.: 2-14; — fra 13 Aarhd.: 17-67, 67-86; — fra 14 Aarhd.: 86-105 (-115, 118-19, bemærk 106), 128-30, (131-39), 163-65, 263-67, (273-76, 298-300), 301-9, 525-43; II 1-2; — fra 15 Aarhd.: 15-17, 67, 115-16, 119-24, 130-31, 139-55, 156-63, 165-68, 169-87 (187-92), 192-98, 213-29, 231-38, 267-73, 277-89, 292-93, 309-21, 325-30, 339-76, 430-50, 451-52, 455-72, 543-602, 610-26, 627-37, 652-79, 703-21, 723-84; II 2-13, 14-22, 23-128, 130-291, 388-93, 413-36, 438-43; — fra 16 Aarhd.: 105-06, 116-18, 124-28, 155-56, 168-69, 177, (187-92), 198-213, 229, 238-60, 273-75, 289-292, 293-97, 321-25, 330-39, 376-430, 450, 452-55, 472-521, 602-06, (606-10), 626-27, 637-51, 679-703, 706, 721-22, 784-804; II 13-14, 22-23, 128-29, 151, 291-388, 393-410, 437-38; — fra 17 Aarhd.: II 281-82.

Nogle Ord.

Aastingh (tilskyndende Nøden): II 18as; — Aasyn (Paasyn): II 336as; — Aatall (Paatale): II 334as; — affbiuthe (ofbioda, tilskynde stærkt): II 18as; — Anger (Fare): 21^a, 22^a (angustia et periculum: 36^a, 47^a, 60^a, 74as: nød och wade: 94as); — berie, borth (slaa, slaaet): 11as, 91^a; — bang (Støj): 248as; — begiffinghe (Begavels(er), Privilegier): II 111as; — beskedelig (ærlig): II 200, 386; — beskeden (passende bestemt): II 36^a, 67^a, 112as, 330^a, se ovfr. S. 564 under Lön; (ærlig): 468^a, 612, 616, 714^a, 735, 787; II 34, 35, 101 o. fl. St.; — beswagre (besvare?): 772^a; — beuoræ segh meth (beskjæftige sig med): 22^a; — borth se berie; — brudlacht (Bryllup): II 89as; — bønæs (begynde): II 266; — delen (Brædder): 547; — drafl (Snavs, Skarn): II 269as; — dön (Lugtende): II 19as; — faa, fange (give): 14as, 166^a, 773^a; II 4^a, 8as, 18^a; — forarve, forarge (gjøre ringere): 247as, 362, 622as; — fordagtinge (slutte Overenskomst med): II 160as, 353as; jfr. 512; — forfærde sig (skal være forhærde sig; jfr. herdes ved): 754as; jfr. 246as; II 394; — forme (vermiethen, fæste sig; jfr. ndfr. mede): II 56, 287as; — forsnødet (fejg; jfr. ndfr. snød, Snødhed): 94as; — fortale, vorspreken (bagtale): 742as, 752^a, 774as; II 87^a, 108as, 117as; — forvide (tale krænkende om): II 14; — fregneth, freindh, frægdh, freyth (godt Rygte, Ære):

707², 746²; II 24², 59¹, 71¹, 120¹; — genisten, gensthen (snarest): 618⁴, 621¹⁸; II 74²², 78⁶, 127³⁰; — genwerdug (gjenstridig): II 121²; — gørlæ (nøje): 20; — gjemme, gōma (overholde): 20, 27⁸¹, 89¹, 90⁸; II 62³⁵, 64⁶, 75²⁷, 77, 78⁶, 120; — hanncling (Omgang): 10¹²; — hantdadig (Gjeringnsmand): II 86⁴, 195¹²; — herde (Skulder): 27³⁰; — herdes ved (jfr. forhærde): II 227⁸⁰, 234²⁴; — hette (sværge: jfr. hezlag, II Fortale S. XI): 772²; — hielperede (Udflugt): 88, 744²⁰, 769; — hwinner (naar): 12²⁶, 123⁴; — horsomme (være lydig): 89, 617; II 60⁸ (uhørsom: II 126²²); — høwe (tilstedes): 100⁴⁷; — jette, jætte (love): 89; II 8²², 74²², 123², 213²¹; — kiönschap (Underfundighed): 88, 89; — latte (Tagsten): II 195²; — lenthe lyud (Tavshed, som er givet, forlent den, der skal tale): II 309¹⁰; — leyersted (Sengested, Grav): 99⁴³; II 125¹⁸; — [have sig] madelegæ: 20; — mal, mool (Sag): 707², 746²; — malleghæ (hver Gang): II 270²²; — manderönne (Manddomsprøve): 67; — mede (miethen, fæste; jfr. fornede): II 89¹⁸, 91²⁰, 287¹²; — munhoff (Udsagn, Vidnesbyrd): II 326; — muteri (Klammeri): 25⁴⁴; — pale (Pæle): 550; — prang (Larm): II 146⁸; — ro (Glæde): 737¹, 763¹; — rōne, rōnt (vise sig, findes): 97²⁷; — schouen (Bundt Straa): II 195²; — skarve (afkorte): II 214²⁷; — skibe, schebe (skaffe, gjøre): 10¹², 21²; II 269¹⁷; — skiende (lide Overlast): 98²⁰; — skøfte (erklære forbrudt): 98⁴⁰; — smæde (ringe): II 132¹²; — smælighed (Haan): 98²⁰; — snøde (ringe, slet): 1130, 96²²; II 17⁴; — snødhed (Ondskab; jfr. forsnødet): 94¹⁴, 567²⁰; — specht (Fredsommelighed): II 222, 230; — stene (slibe): II 166²⁰; — stige (Antal af 20): II 195²; — søne (negte): II 250²², 268²; — tidig (passende, god, jfr. utidig): II 106²², 236²⁰, 240²; — til wuaræ (tilfældigt): 564²¹; — töffue (taale, staa sig ved): II 322⁴⁰, 381⁴; — ulidelse (Ulydighed): 246²⁴; — underlanges (indbyrdes): II 278-79²²; — wanfredh (Vanære): 89¹; — wanfræghd, wanfreydet (vanæret): 96²², 99⁴³; — wansches (mangler): 90²; — wanæslæ (insufficiencia): 93¹²; — wederhettes, wederhettingiss, wetherhectes (vederheftig): 468⁶, 707², 746², 771², 779²⁰; — vederlag: II 136; — vedherlegge: II 125¹⁷; — wedermod (Modgang, Uvilje): 620²², 12; — weder-saker (Modpart): II 40²; — wederthörva (behøve): 21², 22⁷, 27-28²⁰, 28²⁰, 93¹², 98²², 708⁷, 747⁷; II 59², 424¹⁷; — wetherhold (Vederlag, Straffebøde): 566²⁴, 35; — wetherlog (Straffelov): II 223, 231⁷, 245²; — wethersee (undgaa): II 337⁴¹; — verdelagh (Gave): 57⁴¹; — wolde (bestemme): II 300², 310², 317²; — wertskyld, wertschyllighed (Betydning): 466, 617; — wibeldæ (Weichbild, By med Omegn): 87; — wideligh (aabenbart): 112²; — worthnynghe (Røgt, Omsorg): 617; — ælthe (støde): II 209²²; — ærvith (Arbejde): 10¹²; — æryenne (Gjering): 248¹⁰.

bleche: 336 Anm. 4; — borrelaug: 57; — duldskab: 719⁴¹; — elen: II 348⁴¹; — foret: II 80²; — förre: II 336 Anm. 4; — huram: 548; — liusz af gon: 125; — hyælsun: 6; — kamen: II 344²²; — (med)inderste og raad: 92²; — landavite: 170; — lyue: 550; — met-leyen: 566²²; — miliare: 103¹²; — möllehergh: II 12; — naven: 14⁴⁰; — nicker: 393; — plagge: 565²⁴; — popper: 550; — prönsling: II 80²; — röt: 27²² (jfr. 13⁴²); — skynmees: 631; — tonnbathe: II

344^{ss}; — tremmet: 777^{ss}; — wene: II [151](#) Anm. [3](#); — witstud: [566](#)^{ss}.

Tilføjelser.

Broderskabsbrev: [30-31](#); — collaborator scholæ: [322](#); — conthorialis (Hustru): [278](#), 465; — Erkebispens Ting: II 424^{ss}; — Flertallet gjør Udslaget (plures et saniores): [265](#)^{ss}, 267^{ss}, 480^{ss}, 489^{ss}, 496^{ss}, 497^{ss}, 498^{ss}, 507^{ss}, 619^{ss}, 626^{ss}; II 99^{ss}; — Fuldbroder: [133](#), 753^{ss}, 754^{ss}; II 8^{ss}, 88^{ss}, [89](#)^{ss}, 17, 103^{ss}, 356^{ss}, 361^{ss}; Fuldsøskende: 766^{ss}; — Haandslag (ved Løfte): 499^{ss}, 618^{ss}, 684, 763^{ss}, 769; II 8^{ss}; — Herlag: [144](#); — Herredssegl: II 99^{ss}; — Herrehof: II 33^{ss}; — Hjemle: [474](#); II 396^{ss}, 397^{ss}; — Hjemmelsted: II 396^{ss}; — Kirkeklokke: [168](#); — Kæmner: 229^{ss}; — Kongens Retterting: [472](#); Stenhus: [181](#); Ting: II 424^{ss}; Tynger: II [386](#); — i Lav med Borgemester og Raad: II [404](#); — Lyd: 245^{ss}; II 131^{ss}, 179^{ss}, 208^{ss}, 209^{ss}, 309^{ss}, 373^{ss}; — Mandskab: 707^{ss}, 708^{ss}, 709^{ss}, 710^{ss}, 746^{ss}, 747^{ss}, 748^{ss}, 749^{ss}; II 138^{ss}; — Par Brødre og Søstre: 183^{ss}, 737^{ss}; — Par Folk: [130](#)^{ss}, [185](#)^{ss}, 312^{ss}, 489^{ss}, 741^{ss}, 18, 766^{ss}, 767^{ss}, 768^{ss}; II 153^{ss}, 194^{ss}, 224^{ss}, 233^{ss}; — præfectus civitatis: [395](#); præfectus Lundensis: [44](#); II Fortale S. XII; — Rentemester: 664; — (Rigs)raad: [214](#), 802; — tribulere: 99^{ss}; — Tværhus: [16](#).

Ordliste til Sagoversigten.

Aaldinger 525 , 530 , 534 .	Afgift 537 , 538 , 539 , 540 ,	Almucium 544 , 579 .
Aar og Dag 597 , 605 .	541 , 548 , 550 , 551 ,	Almusin 579 .
Aare 555 .	562 , 564 , 566 , 571 , 573 .	Altarista 542 .
Aareladning 604 .	Aflad 541 .	Alter 541 , 545 , 546 , 550 ,
Aarhundreder 556-57 ,	Afladsbrev 541 .	552 , 559.
592-94 , 605 .	Afladsdag 541 , 605 .	Alterbillede 550 , 559 .
Aarsmarked 554 .	Afskrifter 522 , 523 .	Alterforstander 546 .
Aarsrente 602 .	Afsættelse 549 .	Alterkiste 550 .
Aartid 546 .	Aftensmad 582 .	Alterklæde 545 , 550 , 559.
Aastingh 605 .	Ager 571 .	Alterkors 550 , 559 .
Aasyn 605 .	Agnus dei 545 , 547 .	Alterlys 546 , 550 .
Aatale 605 .	Alapa 589 .	Alteromhæng 550 .
Abbed 543 .	Albus 555 , 556 .	Altterskab 535 .
Adel 548 , 604 .	Alder, af 534 ; — be-	Alttertavle 559 .
Adeldrik (Aldrik) 573 ,	stemt 551 , 553 ; —	Altervin 546 .
582 .	sidde efter 573 .	Alterværge 546 , 548 , 550 .
Adelgerd 582 .	Aldermann 525 , 530 .	Alvor, med 591 .
Adelgerdebrødre 547 .	Aldermænd 525 , 530 .	Ammeliert 604 .
Adelhus 536 .	Alen 558 .	Ampel 545 .
Adelsstævne 576 .	Alenmaal 553 .	Amphora 545 , 580 , 603 .
Adulare 540 , 590 .	Alligatura 604 .	Ampulla 603 .
Advocatus 540 , 542 .	Allunet Læred 568 , 579 .	Amt (ammit, amt) 560 ,
Afbiuthe 605 .	Almisse 547 , 548 , 549 .	561 .

- Amtlude 540.
 Amtmand 540.
 Amtskost 584.
 Ancilla 575.
 Anger 596, 605.
 Anniversarium 546, 551.
 Annona 571.
 Antal, se bestemt.
 Antiphone 547.
 Arbitrium 599.
 Area, se Gaard.
 Arild, af 534.
 Armburst 578, 584.
 Armiger 604.
 Artikler 535, 541.
 Arving 541, 586, 595.
 Assatura 585.
 Assessor 531, 532.
 Atriner 604.
 Ave Maria 546, 548,
 549, 550.
 Avind 591.
 Axelstov 554.

 Baad 555.
 Baandsnider 566.
 Baareklæde 525, 550.
 Baarelys 550.
 Badstue 537.
 Bager 528, 541, 566.
 Bagerbod 537.
 Bagerbrød 566, 585.
 Baghold 598.
 Bagning, særlig 540.
 Baliun 567.
 Balneator 604.
 Band 599.
 Bande, at 580, 590.
 Bang 605.
 Banke op, at 578.
 Banne 567.
 Barbenet 525, 579.
 Barber 566.
 Barbitonsor 566.
 Barde 578.
 Bark 569.
 Barkar 569.

 Barke, at 569.
 Barket Læder 568, 579.
 Barnedaab 588.
 Barselseng 573, 588.
 Bartsker 541, 604.
 Basspyd 578.
 Bastouer 604.
 Basuner 605.
 Bebyggelsesret 537.
 Bede (Afgift) 571.
 Bedekar 568.
 Beergeld 583.
 Beerschot 583.
 Beg 569.
 Begahn 546, 551.
 Beghenkenisse 546, 551.
 Begiffinghe 605.
 Begravelse 546, 550, 564,
 575, 576, 587, 588.
 Begængelse 546, 550, 551.
 Bekvem 528.
 Beleuinge 535.
 Benaadning 598.
 Benedictio vestimento-
 rum 544.
 Benholt 567.
 Benschug 589.
 Beraad Hu 578, 591.
 Berie, at 605.
 Besegling 524, 561.
 Beskedelig 605.
 Beskeden (passende) 564,
 605; — (ærlig) 605.
 Beskyttelse 539, 586.
 Bestemt Alder 551; —
 Formue 551, 561; —
 Medlemsantal 528,
 544, 548, 551, 561,
 572; — Antal Svende
 og Dreng 564, 566.
 Beswagre, at 605.
 Betaling for Gildets Drik
 581; undlade at betale
 591.
 Betingelser for Optagelseⁿ
 527, 544, 551, 561.
 Beuora sig med 605.

 Beyers biidt 571.
 Bidsel 571.
 Bile 578.
 Bindes 595.
 Binding 537.
 Bindøxe 578.
 Birbenk 537.
 Bisidder 531, 532, 533,
 538, 548, 565.
 Biskop 541, 548, 600.
 Biskopsegl 524.
 Bismar 558.
 Bismerpund 558.
 Bispedømme 528, 542.
 Bistade 571.
 Bjerger, at 555, 587.
 Blaa og blodig 589.
 Blackmalet 604.
 Bleche 606.
 Bline, at 567.
 Blok (til Skomagerbrug)
 569, 589.
 Blotstoppinge 604.
 Blus 550.
 Bod 554.
 Bodested 554.
 Boel 570.
 Bogperse 603.
 Boldek 546, 548, 550,
 559.
 Bolsmed 566.
 Bonde 570.
 Bonde (Husbonde) 563.
 Bondebidsel 571.
 Bondehandel 554, 570.
 Bondesko 579.
 Bord 529, 545, 559, 580,
 583.
 Bordæ 604.
 Borgemester 537, 538,
 539, 552, 553, 565,
 598, 603, 607.
 Borgen 528, 548, 561,
 562, 564, 565, 575.
 595, 598, 602.
 Borger 575.
 Borgerskab 561, 562.

- Borgskriver 540.
 Borrelaug 606.
 Bortbreff 561.
 Bortebliven fra Byen 563.
 Bortrejse 563, 564, 565,
 588, 602.
 Borwæ 604.
 Boskab 603.
 Boveplads 537, 591.
 Braden 585.
 Brand 587.
 Branthrode 530.
 Bratze 604.
 Braxator 566.
 Braxatorium 567.
 Brese 604.
 Breve 522, 552, 561, 565,
 587.
 Bringestykke 571.
 Broderlys 550.
 Broderskab 525, 526,
 527, 552, 561, 572.
 Broderskabsbrev 607.
 Broderskabshus 529.
 Broderskabskost 584.
 Brofjæl 536.
 Brofoged 539.
 Brotschottelen 603.
 Brud 573.
 Brudetønde 573, 583.
 Brudlacht 573.
 Bryde sit Ord 553.
 Bryde sønder Bæger,
 Glas o. lign. 581.
 Brygge, at 551.
 Brygger 542, 566.
 Bryggerkjedel 566, 567,
 603.
 Bryggerpande 567, 604.
 Bryllup 530, 573, 588.
 Brændestud 587.
 Brød 540, 552, 566, 585.
 Brødhus 537, 566.
 Brøde (Bøde) 535, 592,
 595.
 Brødre, alle 524, 534,
 583, 592, 601, 602.
 Brødregilde 526.
 Brøkegheld 593.
 Bud 531, 534, 550, 572,
 575, 576, 588.
 Bugfoer 567.
 Bullitum 585.
 Buløse 578.
 Buntmager 567.
 Bure 529.
 Buræl 585.
 Buxer 579.
 By 525, 536, 540, 551,
 553, 554.
 Byens Bøger 537; Bud
 539; Privilegier 537;
 Ret 537; Byens Ret
 uforsømmet 600; Ren-
 te 602; Skat og Tynge
 537.
 Byfoged 537, 538, 540,
 553.
 Byg 559, 571.
 Bygbrød 585.
 Bygder Gaard 570.
 Bygge Alter 559; Hus
 528, 537.
 Byggested 536.
 Bykløkke 536, 552.
 Bysegl 524.
 Byskriver 539.
 Byssus 550.
 Bysvend 539.
 Byting 537, 539.
 Bytjener 539.
 Byworpe 604.
 Bager 544, 545, 583,
 603.
 Bægermager 567.
 Bækken 545, 603.
 Bælte 579, 604.
 Benk 529, 573, 575,
 580, 589.
 Bænkeviser 580.
 Bøde 539, 540, 541, 543,
 546, 548, 550, 551,
 564-65, 566, 575, 587,
 589, 592 flg., 597, 598;
 forøgede (dobbelte,
 stigende) 589, 594.
 Bødetønde 583, 593.
 Bødker 567.
 Bøger 522, 523, 545, 559,
 562.
 Bømiske Stene 604.
 Bøn 540, 547, 549, 579.
 Børiæ, at 605.
 Börn 575.
 Bøsse (til Penge) 549,
 552, 562, 587, 595.
 Bøsse (Skydevaaben)
 578, 584.
 Bøsssemager 567.
 Bøsssemester 567.
 Bøste 585.
 Bøstekjedel 603.
 Caldarium 566.
 Calenda 547.
 Callacie 582.
 Camera 529, 545.
 Camerarius 541.
 Cancellarius 541.
 Canona lex 598.
 Cantor 542.
 Capitaneus 604.
 Capitulum 526, 543, 601.
 Caputium 579.
 Carbanan 545.
 Carbona 545.
 Castellanus 604.
 Casula 544.
 Celebratio sacramenti
 547.
 Cellario, in 541.
 Cementum 537.
 Choralis 542.
 Ciphus 604.
 Citriner 604.
 Civis se Borger.
 Civitas se By, Stad; *in
 civitate* 537.
 Cocleare 545.
 Coena 547, 582.
 Colaphisare 589.

- Collaborator scholæ 607.
 Collatio 547. 576. 582.
 Collect 543. 546.
 Collegium 526.
 Colloquigilde 544.
 Colloquium 576.
 Commendatio 547.
 Communio 326.
 Concavus 556.
 Confraternitas 527.
 Confratna 526.
 Congregatio 526. 576.
 Conjuratus 528.
 Consensu communi 534.
 Consortium 526.
 Constitutiones 535.
 Consuetudo antiqua 534.
 civitatis 537.
 Consul 538.
 Conthoralis 607.
 Conventum 576.
 Convivium 525. 526.
 527. 576. 582.
 Coquina 536.
 Costrolsuend 553.
 Crater 559. 603.
 Crocus 585.
 Curator 531.; ecclesiæ 542.
 Curatus convivarum 532.
 ecclesiæ 542.
 Curia 541. 571. se Gaard.
 Custos 543.; der custo-
 dien 543.; ecclesiæ 543.
 Cuth 585.
 Cyphus 545.

 Dagløn 564.
 Daler 555.
 Dalmatica 544.
 Dannekone 572.
 Dannekvinde 572.
 Dannemand 537. 565.
 592.
 Dannesvend 597.
 Dans 584. 589.
 Dansk Hustrn 552.
 Kompagni 552.; Mynt 557.; Penge 555. 556.
 Skafter 552.; Sprog 524. 525. Ø1 559. 586.
 Dapifer 532.
 Datter, mindre Afgifter 591. 592. 597.
 572.
 Decanus 531. 543.
 Dechnisse 551.
 Degen 578.
 Deger 558.
 Degn 543.
 Degnekalent 544.
 Deje 575.
 Dele (sagsøge), at 599.
 Delen (Brædder) 605.
 Dén 531. 532. 534.
 Denarius 550. 555. 556.
 558.
 Diegen 532. 534.
 Diffinitor 531.
 Digte, at 534.
 Discretus 527.
 Disk 545. 550. 555. 559.
 Dobbel 596.
 Doctores 604.
 Dom 540. 541. 543. 599.
 600. 601.
 Domesticus 575.
 Domina 541.
 Dommer 601.
 Domprovst 542.
 Domstol 548.
 Domus 528.; calenda-
 rum 529. 545.; capi-
 tuli 545.
 Drab 541. 588. 592. 596.
 Drafl 605.
 Drager 553.
 Drejer 567.
 Dreng 564. 565. 575.
 578.
 Driftesfæ 571.
 Drik 576. 582.
 Drikke i Rækkefølge 580.; for meget 581.
 Drikkekar 603.
 Drikkestob 604.
 Drinck 527.
 Dronning 539. 541.
 Dronningesegl 524.
 Drukkenskab 580. 581.
 Dug 529. 545. 580.
 603.
 Dukat 555.
 Duldskab 606.
 Dupleter 604.
 Døn 581. 605.
 Dør 536. 581. 601.
 Dörsvend 541.

 Ed (Løfte) 528. 538.
 540. 562. 580. 600.
 (Vidne) 600.
 Ecrryke 536.
 Efterdhik 581. 582.
 Egen Gjerning 564.
 Egjern 569.
 Egtøj 569.
 Ejendom se Faste Ejen-
 domme.
 Eldfyra 603.
 Elen 570. 606.
 Embede (Bestilling i et
 Gilde eller Lav) 530.
 561.; (Gilde, Lav) 526.
 538. 560. 597. 599.
 (andre Betydninger) 543. 560. 561.
 Embedsmænd (Haand-
 værkere) 561.; (i Gil-
 der) 530. 534. 537. 538.
 574. 578. 580. 581.
 583. 590. 592. 594.
 598. 599. 600.; andre
 540.
 Eneret 538. 554. 562.
 Eng 536. 571.
 Engelsk 555. 596.
 Enke 566. 573.
 Enormitates 596.
 Epistola 546.

- Epitonsor 568.
 Eriksgilde 571.
 Erkebiskop 607.
 Erkedegn 542.
 Erstatning skal ydes for
 Hjælp 586, 587.
 Evangelium 546.
 Exactor 540.
 Exulis 552.

 Faar 571.
 Faarekjød 585.
 Fad 545, 584, 603.
 Fade, at 568.
 Fadebursvend 542.
 Fadervor 546, 548, 549.
 Falde af Drukkenskab
 581.
 Falde, lade et Kar 581.
 Falsk 596.
 Falsk Alen 558; Maal
 553; Vidnesbyrd 600.
 Falsmaal 594.
 Famula 575.
 Famulus 531, 575.
 Fang 571.
 Fangenskab 587.
 Fare (faare) 567.
 Faste, at 547, 548.
 Fastedage 549, 577.
 Faste Ejendomme 528,
 536, 552, 555, 562,
 570, 602.
 Fastelavn 577, 584.
 Fastende Stævne 576.
 Fattige 564, 583, 587,
 595, 596.
 Fejde 541, 554, 588.
 Felde, at 599.
 Fenstergelt 554; -iseren
 536.
 Ferske Retter 585.
 Fertor 553.
 Feyge, at 570.
 Fidejussor 576.
 Fisk 585.
 Fiskebænk 555.

 Fiskeri 555.
 Fiskevand 570.
 Fjerding 558.
 Fjerdingspenge 562.
 Flertal 527, 607.
 Flesk 585.
 Flod 569.
 Florenus 556.
 Flyttegods 602.
 Foder 571, 583.
 Foged 540, 541, 542,
 543, 600, 601, 604.
 Fogedsvend 540.
 Foragt 591.
 Forandre sig 573.
 Forarge (forarve) 605.
 Forath 589, 591.
 Forbinding 604.
 Forblad 604.
 Forbudte Varer 539, 562.
 Fordagtinge 605.
 Fordele, at 599.
 Foret 606.
 Forfang 563, 565.
 Forfald, lovligt 583, 588.
 Forfædre 534.
 Forhærde sig 605.
 Fork 571.
 Forkjøb 525, 553.
 Forkjørsret 539.
 Forlig 599.
 Forligt 528.
 Forlover 602.
 Forløben 564.
 Formede, at 605.
 Formue, bestemt 551,
 561.
 Formynder 531.
 Forord 535.
 Forprang 553, 554.
 Forradh 591.
 Forrettigheder 542.
 Forræder 590.
 Forsamling 576.
 Forskiel 535.
 Forsnødet 605.
 Forstander (i Gilder)
 531, 532, 533; (kirke-
 lig) 542.
 Forstue 529, 581.
 Forsæde 529, 573.
 Forsæt 591.
 Fortale, at 605.
 Fortenæt værk 552, 569.
 Forthe 571.
 Forties, maa ej 591, 599,
 601.
 Fortroden 591.
 Fortræd 591.
 Fortrædenskab 591.
 Forum 536.
 Forvide 605.
 Forvinde (overbevis),
 at 599.
 Fragt 555.
 Fragtkjørsel 559.
 Framgulv 529.
 Fraternitas 526.
 Fraværende 575.
 Fremhus 529.
 Fremmed 564, 574, 586;
 Broder 528, 586;
 Kjøbmand 552; Land
 564; Penge 552;
 Svend 562, 564.
 Freydh 605.
 Friheder 536.
 Frimandag 564.
 Fromesse 543.
 Frægdh 605.
 Fuldbroder 607.
 Fuldsøskende 607.
 Furinge 530.
 Fyrilas 578.
 Fyrmedag 549.
 Fægang 571.
 Fælle 571.
 Fællesindkjøb 554, 563.
 Fæste sig, at 564,
 565.
 Fæstensøl 573.
 Fødenød 571.
 Føres ud, at 595.
 Førre 578, 606.

- Gaard [525](#), [529](#), [536](#), [570](#), [589](#), [601](#).
 Gadderwerk [603](#).
 Gade [536](#), [554](#), [589](#).
 Gadebod [537](#).
 Galen, gjøre sig [582](#).
 Gamle, de [565](#).
 Gardian [543](#).
 Garnalie [567](#).
 Garsten [585](#).
 Garve, at [569](#).
 Gaver [541](#).
 Gavlbænk [529](#), [574](#).
 Genisten [606](#).
 Genwerdug [606](#).
 Gerd [525](#), [547](#), [572](#), [582](#).
 Gerdebrødre [531](#), [532](#), [547](#), [583](#).
 Gerdemænd [525](#), [531](#).
 Gerwekammer [543](#).
 Gesell [564](#).
 Gesette [535](#).
 Ghelagh [525](#), [526](#).
 Gifte sig [566](#), [573](#), [597](#).
 Gilde (Forening) [525](#), [526](#), [528](#), [537](#), [538](#), [542](#), [548](#), [552](#), [553](#), [555](#), [561](#); (selskabelig Sammenkomst) [537](#), [539](#), [549](#), [582](#), [583](#).
 Gildebog [523](#).
 Gildedage [548](#), [574](#), [577](#).
 Gildegaard [529](#).
 Gildehus [528](#), [530](#), [555](#).
 Gildekompagni [576](#).
 Gildekøst [584](#).
 Gildestævne [576](#).
 Glstrat [585](#), [604](#).
 Gitter [536](#), [543](#).
 Gjenbrev [538](#), [566](#), [568](#), [569](#).
 Gjenoptagelse [598](#).
 Gjenslag [589](#).
 Gjentagelsestilfælde [594](#).
 Gjæld [565](#), [597](#), [601](#), [602](#).
 Gjælde, at [573](#).
 Gjælds-brev [602](#).
 Gjest [548](#), [552](#), [565](#), [573](#), [574](#), [575](#); Fortegnelse over [548](#).
 Gjestepenge [548](#), [552](#), [574](#).
 Gjæsteri [571](#).
 Gjesteskud [525](#), [574](#).
 Gjesteting [574](#).
 Gjæv og geng [555](#).
 Glarmester [567](#), [570](#).
 Glas [603](#).
 Glasvindue [559](#).
 Gode Gjerminger [548](#), [549](#).
 Gode Mænd [534](#), [562](#), [604](#).
 Graabrødre [543](#).
 Grapenbrad [585](#).
 Grave, om en By [536](#).
 Greb [571](#).
 Grime [559](#), [571](#).
 Gris [571](#).
 Grossus [556](#), [558](#).
 Grot [556](#), [557](#).
 Grovsmed [569](#).
 Grund (Jord) [536](#), [552](#), [555](#), [602](#).
 Grundafgift [537](#), [541](#).
 Gryde [545](#), [603](#).
 Grydestøber [567](#), [570](#).
 Græs til »Maj« [584](#).
 Græsgang [571](#).
 Grød [585](#).
 Gudspenge [549](#), [564](#).
 Gudstjeneste [544](#), [548](#).
 Guldkrone [545](#).
 Guldring [584](#), [604](#).
 Guldsmed [567](#), [570](#).
 Guldsmedarbejder [540](#).
 Priser paa [559](#).
 Guldsmedebød [537](#), [567](#).
 Gylden [556](#).
 Gyldenaar [605](#).
 Göma, at [606](#).
 Görlæ [605](#).
 Haabebrødre [551](#).
 Haandfad [545](#), [603](#).
 Haandkjedel [545](#), [603](#).
 Haandklæde [545](#), [603](#).
 Haandpande [604](#).
 Haandslag [607](#).
 Haandværk [561](#).
 Haandværkere [561](#) flg., [572](#); skulle være Medlemmer [561](#).
 Haandværkeres Eneret [538](#), [554](#), [562](#).
 Haandværkeres Handel [554](#).
 Haandværkerforhold [538](#).
 Haandværkergilde [572](#).
 Haardrag [589](#).
 Haardrage, at [589](#).
 Haargreb [589](#).
 Hage [578](#).
 Hagel [544](#).
 Hakelwerk [530](#).
 Hakke [571](#).
 Halmneg [571](#).
 Hals- og Haandssager [540](#).
 Halvamt [572](#), [573](#).
 Halvdrik [582](#).
 Halvgjerning [564](#).
 Halvkøst [584](#).
 Halvt Arbejde [562](#).
 Halvtønde [559](#).
 Halydom [545](#).
 Hammer [578](#).
 Hamp [569](#).
 Handel [551](#), [552](#), [553](#), [580](#).
 Handelsgods [549](#).
 Handlin [544](#).
 Handske [579](#).
 Hanegal [605](#).
 Hankkæ [554](#).
 Hanneling [606](#).
 Hansdag, St. [577](#).
 Hansgilde, St. [571](#).
 Hantdadig [606](#).

- Handwelen 545.
 Hasta 578.
 Hastighed, i 591.
 Hastmodighed 591.
 Hat 579, 584.
 Haue, se Gaard.
 Have 536.
 Havn 555.
 Havre 571.
 Hedning 587.
 Hegn 536.
 Heitscheppel 558.
 Helgenbillede 530, 550.
 Helligaandsbrødre 543.
 Helligaandshus 543.
 Helligblodspenge 549.
 Helligdage 543, 549.
 Hemmelighed 580, 597.
 Herberg 537, 571, 582.
 Herde 606.
 Herdes ved 606.
 Herlag 607.
 Herlighed 536.
 Herold 541, 604.
 Herre 540, 562.
 Herred 541.
 Herredsfoged 541.
 Herredssegel 607.
 Herrehof 607.
 Herremænd 604.
 Herskab 539, 540, 541,
 576, 589, 599.
 Herskabsfoged 540.
 Herskabsjord 536.
 Herskabssegel 540, 588.
 Hertug 539, 540.
 Hertugsegel 524.
 Hest 551, 570, 571.
 Hestesko 571.
 Hethe (sværge), at 606.
 Hethekæthul 603.
 Hezlag 606.
 Hion 575.
 Histrio 546, 580.
 Hjemgang, Hjemvej 581,
 596.
 Hjemgjæld 596.
 Hjemle, at 607.
 Hjemmelsted 607.
 Hjælp 525, 547, 564,
 586 flg., 596.
 Hjælp, være uden 595.
 Hjælperede 606.
 Hjörnehus 536.
 Hof, se Gaard.
 Hoffart 591.
 Hofmester 541.
 Hofjenere 528, 541.
 Holt 530.
 Homod 591.
 Honning 569, 585, 594.
 Honningskud 525.
 Hor 573, 597.
 Hore 573, 590.
 Horekro 537, 591.
 Horesøn 573, 590.
 Horn 538, 545, 603.
 Horreum 536, 571.
 Hose 579.
 Hospitium 537.
 Hostarius 532.
 Hovedlag 571.
 Hovedlod 595.
 Hovedstol 602.
 Hovmod 591.
 Huder 554, 569.
 Humle 571.
 Humlehave 536.
 Humleskud 583.
 Humleøl 586.
 Hundrede, stort 558, 562.
 Huram 606.
 Hus 528, 529, 536, 537,
 554, 555, 570.
 Hus og »quist« 536.
 Husbonde 563, 565, 575,
 582.
 Husfoged 540.
 Husleje 602.
 Huspenge 602.
 Husslude 570.
 Husz af gon 606.
 Hustru 548, 553, 561,
 572, 573, 588.
 Hvede 571.
 Hvedebrød 566, 585, 589.
 Hvedekage 585.
 Hvedelof 585.
 Hvedesimle 585.
 Hvid 556.
 Hvidlæder 568.
 Hwinner 606.
 Hvirring 525.
 Hylding 540.
 Hynde 529, 603.
 Hælsum 606.
 Hærgensøn, selvvoxen
 597.
 Hætte 579.
 Hættekappe 579.
 Hæve (ophæve) Lav
 539.
 Hævn, guddommelig
 595.
 Hævne, at 586, 596.
 Højmesse 543.
 Højoxe 578.
 Hørsom 606.
 Høvding 540, 600.
 Høvedsmand 540, 553.
 Høvelse 579.
 Høvisk 580.
 Høwæ, at 606.
 Idonea persona 527.
 Igang 528, 544, 546,
 548, 549, 551, 572,
 584, 598.
 Igjenkjære 599.
 Ile og kjære 599.
 Ild 530, 581, 589.
 Ildebrand 587.
 Ildbuk 603.
 Ildjern 603.
 Ildpande 530.
 Ildrist 530.
 Ildtang 603.
 Inderste og Raad, med
 606.
 Indførsel 541.
 Indførselsforbud 553.

- Indholdsfortegnelser 524.
 Indlager 554.
 Indledning, gudelig 549.
 efter jyske Lov 598.
 Indlyse, at 528.
 Indpas 553.
 Indskrivning 566.
 Infamia 528.
 Insolencia 580.
 Introitus, se Igang.

 Jahrgelt 539., 562.
 Jahrpenning 562.
 Jamlingsdag 605.
 Jensen 578.
 Jern 570., 589.
 Jette, at 606.
 Jomfru 574., 580.
 Jord se Grund.
 Jordegods 570.
 Jordkælder 537.
 Jordskuf 589.
 Jordskyld 537., 602.
 Judex 543.; ecclesiasticus 543.; secularis 543.
 Jul 577.
 Jumentum 571.
 Junge 565.
 Jurisdictio ordinaria 599.
 Jyske Lov 598.
 Jærtegn 600.

 Kaabe 579.
 Kaalhave 536.
 Kaarde 579.
 Kag 536., 596.
 Kage 585.
 Kalent 526., 544., 571.
 Kalentegaard 545.
 Kalk (til at mure med) 537.; (Kirkekar) 545., 550., 555., 559.
 Kamen 606.
 Kande 545., 603.
 Kandestøber 567., 570.
 Kandetal 558.

 Kannik 542.
 Kansler 541.
 Kapdrikke 580.
 Kapel 542.
 Kapeldegne 541.
 Kapellan 541., 543., 545., 549.
 Kapellanrente 549., 602.
 Kappe 579.
 Kar 581., 603.
 Kardinal 542.
 Kaste op 573., 581.
 Kavtion 602.
 Kerckherr 542., 544.
 Kime 603.
 Kimer 567.
 Kindhest 589.
 Kindheste, at 589.
 Kirke 543., 545., 547., 548., 549., 578., 598., 601.
 Kirkegaard 543., 549., 552.
 Kirkegaardsgitter 543.
 Kirkejord 536.
 Kirkeklokke 607.
 Kirkens Dom 601.; Lov 598.
 Kirkeregnskab 603.
 Kirkeværge 543.
 Kiste 550., 552., 603.
 Kiv 590.
 Kjedel 530., 545., 559., 603.
 Kjedelmed 569., 570.
 Kjendedreng 564., 565.
 Kjendekost 566.
 Kjendepilt 565.
 Kjendetønde 566.
 Kjælder 529., 578., 580.
 Kjælderknegt 532.
 Kjældersvend 542.
 Kjæp 589.
 Kjær og Mose 570.
 Kjære, at 598.
 Kjæremaal 599.
 Kjærne 571.
 Kjøbe-Ol 583.
 Kjøbmand 551., 574.

 Kjøbmandsgilde 551., 572.
 Kjøbmandsgods, ret 552.
 Kjøbmandsskab 554.
 Kjøbmandsstævne 552., 576., 601.
 Kjøbsvend 553.
 Kjøbstadbygning 537.
 Kjød 549., 554., 559.
 Kjødmanger 567.
 Kjødmangerbod 537.
 Kjønsskap 606.
 Klage 537., 533., 541.
 Klapholt 567.
 Klejnsmed 569.
 Klenodier 545., 550.
 Klinge 578.
 Klipping 556., 557.
 Klokke 536., 547., 554., 586., 587., 589.
 Klokkingning 543., 550.
 Klokkeslet 605.
 Kloster 543.
 Klæde 553., 579.
 Klædekammer 543.
 Klæders 544., 549., 561., 579.
 Knap 579.
 Knappe 564., 604.
 Knappe (et Kar) 603.
 Knecht 532., 563., 565., 568.
 Knippel 589.
 Kniv 570.; drage 565., 573., 578., 589., 596.
 Knivsmed 569.
 Knudsgilde, St. 566., 571.
 Ko 559., 571.
 Kokjød 585.
 Kobber 567.
 Kobbergiensstande 545., 603.
 Kogel 579.
 Kogge 555.
 Kok 532., 541., 543.
 Komnie for sent 578.
 Kompagni (Forening) 526., 527., 552., 561.

- §65; (selskabelig Sammenkomst) §82.
 Kompagnihus §52.
 Kompanskab §27.
 Konfiskation §30, §40, §62, §87.
 Konge §38, §39, §40, §41, §43, §53, §60, §67.
 Kongelige Personer §41.
 Kongens Ret uforsømmet §40.
 Kongesegl §24.
 Konvent §43.
 Konventbroder §43.
 Koppmarch §57.
 Korn §28, §55, §59, §66, §67, §71, §72, §83, §62.
 Kornbyrd §83.
 Kors §49.
 Korspræst (Korpræst?) §42.
 Kortspil §91.
 Kost §28, §48, §49, §61, §66, §84, §94.
 Koster §43.
 Kottenplatz §91.
 Kotmangerknecht §69.
 Kottmenger §69.
 Kram §54.
 Krambod §37.
 Kreatur §52, §54.
 Krichsman, eyn gudher §65.
 Krihage §63.
 Kro §37, §91, §97.
 Krone til at bære paa Hovedet §45: til Lys §30, §50.
 Kronen, Bøder til §40.
 Kronens Ret §40; øde Jord §36.
 Krucifix §45.
 Krus §63.
 Krutcharuer §63.
 Kræmmer §51, §52.
 Kræmmerlav §52, §53.
 Kul §30, §58, §70.
 Kulbrænder §70.
 Kultræ §70.
 Kurv §63.
 Kvem §28.
 Kvinde §75, §81, §87; berygtet §97; god §80; ond §74.
 Kvindekjortel §79.
 Kvindekniiv §78.
 Kvindepung §79.
 Kvintin §59.
 Kvæde, at §80.
 Kvæg §71, §88.
 Kägel §79.
 Kæmner §39, §53, §64, §67.
 Kølle §78, §89.
 Laan §62.
 Laas §52.
 Laasearbejde §63.
 Laaseblad §63.
 Lade og Lo §36, §71.
 Lade (Skrin) §63.
 Lageber §82.
 Laghe (Baghold) §98.
 Lagsøke, at §98.
 Lam §71.
 Lammeflesk §85.
 Lammekjød §85.
 Lampe §59, §63.
 Land §64.
 Landavite §66.
 Landbo §28, §70.
 Landbrug §70.
 Landgilde §71, §62.
 Landkjøb §43, §53.
 Landsby §70.
 Landsdommer §41.
 Landslov §41, §92.
 Landsting §41, §60.
 Langkniiv §78.
 Lanste §70.
 Larm §80.
 Latin §25, §48.
 Lator §53.
 Latte §66.
 Laudes §47.
 Lav §25, §26, §27, §38, §39, §52, §53, §61, §76; i Lav med Borgemester og Raad §38, §67.
 Lavacrum §45.
 Lavalder §75.
 Lavdag §25, §76.
 Lavdrik §82.
 Lavsbog §62.
 Lavsfoged §32.
 Lavshus §29, §53.
 Lavskost §84.
 Lavsskriver §32, §39.
 Lavsstage §49.
 Lavsstævne §76.
 Lavsol §80, §82.
 Le §71.
 Lectio mensalis §47.
 Lectiones §47.
 Lector §32, §42.
 Led, kalde fra §54.
 Legat, pavelig §42.
 Lehenwart §50.
 Lehrjunge §65.
 Leje §62.
 Lejersted §66.
 Lemlæste §87, §96.
 Lemmel §78.
 Lempelse i Afgifter §62, §72, §73.
 Lensmand (i Gilder) §31, §32, §33, §60; kgl. Embedsmand §40.
 Lent Lyd §66.
 Lepel §45, §64.
 Lergjenstande §63.
 Lergravning §36.
 Levnet ukristeligt §97.
 Lex §55, §86.
 Leysk (Klæde) §53.
 Lichtlade §59, §63.
 Lichtschatt §46.
 Lidkjøb §53.
 Lig §40, §46, §50.
 Ligbaare §50.
 Ligfølge §46, §48, §50.

- Ligkiste 550.
 Ligklæde 559.
 Liglin 550.
 Ligsud 551.
 Lispund 558.
 Liv for Liv 595.
 Liv og Gods 595.
 Locatus 542.
 Lod 558.
 Loden Stævne 576.
 Lodkastning 580, 587.
 Loft 529, 536.
 Lov 535, 598; (Meded) 586, 598; (Borgen) 598.
 Lovfast 598.
 Lov og Tov 586, 598.
 Lovtynde 586, 598.
 Luchtervot 550.
 Lund 536, 584.
 Lusor 547, 580.
 Lybske Penge 555, 556.
 Lyd 607.
 Lygte 603.
 Lys 528, 530, 546, 547, 549, 550, 559, 581.
 Lysekroner 530, 550.
 Lysepasserske 603.
 Lysestage 530, 545, 550, 603.
 Lyve, at 590.
 Læbælte 536, 562.
 Læder (leer) 552, 568, 569.
 Læge 604.
 Lægedom 604.
 Lægfolk 548, 600.
 Lægges udenfor 595.
 Læreaar 551, 561, 565.
 Lærebrev 564, 566.
 Læredreng 565, 573.
 Lærefader 563.
 Lærekost 564, 566.
 Læresvend 565.
 Læretønde 566.
 Læréal 566.
 Læst (Maal) 588; (til Skomagerbrug) 569, 589.
 Løbe af Lære 565; af Stævne 578.
 Løber 604.
 Lødighed, Sølvets 567.
 Løgte, at 590.
 Løn 544, 549, 561, 564, 565, 595.
 Lønlokke 573.
 Løsøre 562.
 Løwkar 603.
 Løwæ baardh 545, 603.
 Maal, Gildernes 525, 544, 548, 586.
 Maal, Stadens 558.
 Maaltid 528, 582, 583.
 Maanedskost 584.
 Maanedsskud 583.
 Mad 580, 583, 584; at faa hjem 573, 580, 583.
 Madelegæ, have sig 606.
 Mageskifte 555.
 Magd 575.
 Magistrati convivii 530.
 Magus 547.
 Majgreve 584.
 Majgreveløn 584.
 Majgrevestat 584.
 Maj og Græs 584.
 Mal 606.
 Mala moneta 555.
 Mala wersla 553.
 Maler 568, 570.
 Malleghie 606.
 Malm 570.
 Malt 571.
 Maltbyrd 574, 575.
 Maltskud 583.
 Mand 562; som ikke bøder 595; ej desbedre 595; se Danne, God, Mægtig, Vældig.
 Mandag se Frimandag.
 Mandebød 592.
 Manderønne 606.
 Mandhælg 600.
 Mandskab 607.
 Mantella 544.
 Marianere 547.
 Mariedyrkelse 547; Vorfruedage 577.
 Marieklokke 547.
 Mark (Penge) 556; (Vægt) 558.
 Mark (Jord) 536, 571.
 Marked 552, 554.
 Markedsdag 554.
 Markedsvej 554.
 Markeskjel 525, 571.
 Markpund 558.
 Marsk 541.
 Masksvin 571.
 Mede, at 606.
 Meded 586, 587, 600.
 Medlemmer 527, 537, 539, 541, 542, 548, 551, 553, 561; afdøde 527, 546, 550, 551; fraværende 575; kongelige 541; udenfor Byen 561, 575.
 Medlemsantal, bestemt 528, 544, 561.
 Medlemsfortegnelse 527.
 Medlemsoptagelse 527, 538, 561.
 Medlidende 580.
 Melslaget 585, 604.
 Memoria 546, 551.
 Memoriepenge 551.
 Mened 597.
 Menigt Stævne 576.
 Mensværges 597.
 Merapotus 586.
 Messe 540, 541, 542, 543, 544, 546, 548, 549, 551.
 Messebog 550, 559.
 Messeklæder 544.
 Messespenge 551.
 Messerede 545, 550.
 Messesang 547.

- Messeskrud [§44.](#)
 Messesærk [§44.](#)
 Messing [§67.](#)
 Messinggjenstande [§45.](#)
 [§50.](#) [§63.](#)
 Mester, [§62.](#) [§65.](#)
 Mestergjerning [§63.](#)
 Mesterkost [§63.](#)
 Mestermænd [§62.](#)
 Mesterstykke [§63.](#)
 Mestersvend [§64.](#)
 Mestertønde [§63.](#)
 Mesterøl [§63.](#) [§82.](#)
 Metleyen [§73.](#) [§606.](#)
 Middag [§82.](#)
 Mikkelsdag [§71.](#) [§77.](#) [§601.](#)
 Miles [§604.](#)
 Miliære [§606.](#)
 Minister [§31.](#) [§32.](#) [§43.](#)
 Christi [§42.](#); ecclesiae [§42.](#); provinciae [§43.](#)
 Ministrantes fratres [§31.](#)
 [§32.](#)
 Ministrare [§82.](#)
 Minne (d. e. Mindedrikning) [§25.](#); (Mindebager) [§603.](#)
 Minnesyngning [§49.](#)
 Minnæ (Forlig) [§99.](#);
 (Samtykke) [§99.](#)
 Minoriter [§43.](#)
 Mode [§76.](#)
 Modius [§58.](#)
 Moes [§85.](#)
 Molder [§59.](#)
 Moltschoth se Maltskud.
 Monstrans [§50.](#) [§59.](#)
 Mool [§606.](#)
 Moot [§25.](#) [§37.](#) [§76.](#)
 Mordsti [§89.](#) [§96.](#)
 Morgensprache [§76.](#)
 Mortensdag [§71.](#) [§77.](#) [§601.](#)
 Mos popularis [§600.](#)
 Mose [§70.](#)
 Mullw [§603.](#)
 Munhoff [§606.](#)
 Munke [§43.](#)
 Mur mellem Stolper [§37.](#)
 Muranker [§36.](#)
 Murmester [§68.](#)
 Mursand [§37.](#)
 Mursten [§37.](#)
 Mutenie [§80.](#) [§606.](#)
 Mynt [§55.](#)
 Myntergaard [§36.](#)
 Myntmester [§41.](#) [§63.](#)
 Mægling [§41.](#)
 Mægtrig Mand [§40.](#)
 Møde [§30.](#) [§77.](#)
 Mølle [§36.](#)
 Mølle hergh [§606.](#)
 Naade, efter [§92.](#)
 Naader [§36.](#)
 Nadver [§82.](#)
 Nagler [§70.](#)
 Nat (der regnes efter Nætter) [§603.](#)
 Nathward Stævne [§76.](#)
 Naclerus [§53.](#)
 Naven [§606.](#)
 Negle, at [§70.](#)
 Nequam [§90.](#)
 Nicker [§606.](#)
 Nidding [§25.](#) [§87.](#) [§90.](#)
 [§95.](#) [§96.](#) [§97.](#)
 Nej, sige, til at være Embedsmand [§90.](#)
 Nikolajgilde, St. [§71.](#)
 Noder [§47.](#)
 Notar [§39.](#) [§41.](#)
 Nuncius [§32.](#) [§76.](#)
 Nærboende [§47.](#)
 Næve, at [§89.](#)
 Nævehug [§89.](#) [§96.](#)
 Nød (Kvæg) [§71.](#)
 Nøde til at drikke [§73.](#)
 [§80.](#)
 Nødtørft [§88.](#)
 Nødværge [§88.](#) [§89.](#) [§91.](#)
 Nøgen [§91.](#)
 Nøgle [§52.](#) [§62.](#) [§603.](#)
 Oblat [§50.](#)
 Oblatio [§46.](#)
 Obol [§57.](#)
 Offer [§44.](#) [§46.](#) [§48.](#) [§51.](#)
 Offertorium [§46.](#)
 Official [§41.](#) [§42.](#)
 Olavsdag [§71.](#)
 Olderlude [§30.](#) [§31.](#) [§32.](#)
 [§33.](#)
 Oldermand(mænd) [§24.](#)
 [§29.](#) [§30.](#) [§31.](#) [§32.](#)
 [§33.](#) [§34.](#) [§48.](#) [§62.](#)
 [§63.](#) [§64.](#) [§65.](#) [§66.](#)
 [§77.](#) [§78.](#) [§80.](#) [§83.](#)
 [§84.](#) [§90.](#) [§95.](#) [§97.](#)
 [§98.](#) [§99.](#) [§600.](#) [§601.](#)
 Oldermandskost [§84.](#)
 Olla [§45.](#) [§604.](#)
 Ollatura [§85.](#)
 Olufsgilde, St. [§71.](#)
 Ombudsmand [§40.](#) [§92.](#)
 Omløb [§36.](#)
 Ondskab [§91.](#)
 Opførsel, god [§61-62.](#)
 Opifitium [§61.](#)
 Opklappe, at [§81.](#)
 Oplæsning af Navne [§46.](#)
 [§47.](#) [§51.](#) [§79.](#) Statu-
 ter [§47.](#) [§48.](#) [§90.](#)
 Opløb [§80.](#)
 Opnævne, at [§92.](#)
 Opvarmning [§30.](#)
 Opvarming [§49.](#)
 Oratio dominica [§46.](#)
 Ord [§35.](#)
 Ordinationes [§35.](#)
 Oredrift [§71.](#)
 Organist [§42.](#)
 Orgelspil [§47.](#) [§50.](#)
 Orgemester [§42.](#)
 Orientstene [§604.](#)
 Orsage sig, at [§99.](#)
 Osculabium [§45.](#)
 Osmund [§70.](#)
 Ost [§85.](#)
 Ottesang [§47.](#)
 Overdaadighed [§90.](#) [§91.](#)
 Overfald [§88.](#)

- Overløbe, at 590.
 Overskaffer 534.
 Overskjærer 568, 569.
 Oversættelser 525.
 Oxe 571.
 Oxeekjød 585.
 Paaske 577.
 Pacifical 545.
 Pale 606.
 Pande 604.
 Pandefod 604.
 Pannel 536, 570.
 Panser 559, 579.
 Panserkraue 579.
 Pant 578, 602.
 Pantebrev 602.
 Pantning 540.
 Papirhaandskrifter 522.
 Pappegøje 530, 584.
 Pappegøjegaard 552, 584.
 Pappegøjehus 584.
 Pappegøjekonge 584.
 Pappegøjelav 552, 584.
 Pappegøjeskydning 584.
 Par Folk 607.
 Parties propinquas, ad 587.
 Pasholtere Sværd 579.
 Paten 545, 550.
 Paternoster, se Fadervor.
 Paternosterbaand 550.
 Patronatsret 544, 550.
 Patz 545.
 Pell 549, 550.
 Peblingegilde 525, 544.
 Peltzerknecht 567.
 Penge 528, 538, 540,
549, 550, 555, 572,
573, 592, 594.
 Penning 556, 557, 558.
 Penningnagle 570.
 Penultimi (Næstynst) 532, 534.
 Peractio solemnus 588.
 Pergamethaandskrifter 522.
 Perle 604.
 Perner 542.
 Pest 588, 604.
 Pictancia 547.
 Pige 575.
 Pilgrimsrejse 547, 549,
587.
 Pincerna 532.
 Pinse 577.
 Placitum 537.
 Pladeslaaer 568.
 Plads ved Bord osv.
538, 547, 573, 574,
575, 580.
 Plagge 606.
 Plankeværk 530.
 Plaster 604.
 Platea 536.
 Plebanus 542; up hilli-
 gen lande 542.
 Plovværk 571.
 Poke 579.
 Popper 606.
 Port, en Bys 536, 553;
 paa et Hus 536.
 Portgitter 536.
 Portner 532.
 Potatio 577, 582.
 Potens 540.
 Potiores convivii 599.
 Potte 545, 604.
 Potus dacianus 586;
 aqualis 580.
 Prandium 547, 582.
 Prang 606.
 Princeps 540.
 Prior 531, 543.
 Priser 559; Kontrol med
563.
 Privilegier 535, 537, 592,
600.
 Probst 531, 543.
 Procession 547, 549.
 Proconsul 537.
 Procurator 531.
 Prolocutio 601.
 Provincia 528, 543.
 Provisor 531, 532; hospi-
 talis 543.
 Provistes 542.
 Provst 542, 543.
 Pryde og rede Gilde-
 huset 530.
 Præbenda 545.
 Præceptor 531.
 Prædikant 549.
 Prædikebrødre 543.
 Prædiken 543.
 Præfectus 607.
 Prælater 543, 562.
 Præparator 531.
 Præpositus 531, 542, 549.
 Præpotens 540.
 Præsentationsret 544,
550.
 Præst 541, 542, 543, 549,
575; Fortegnelse over
544, 549.
 Præstebord 542.
 Præstegilde 544, 571.
 Præsutta 585.
 Prönsling 606.
 Prøve, for at blive Med-
 lem 562, 564, 566,
567, 568, 569.
 Prøvetid 565.
 Psalme 546.
 Psalter 546, 550.
 Pund 555, 557, 558.
 Pung 559.
 Pungemager 568, 570.
 Pungesuder 568.
 Punkter 535.
 Pust 589.
 Puth 604.
 Pæl 536, 606.
 Raab 582.
 Raad, en Bys 538, 539,
551, 565, 592, 598,
601, 602, 606.
 Raadhus 529, 536, 603.
 Raadmand 538, 600, 602,
603.

- Raadsbog 539.
 Raadsrente 539.
 Raadsskriver 539.
 Raadstjener 539.
 Raadstuebog 539.
 Racha 590.
 Rang 544, 547, 580.
 Ranzounere 587.
 Rapier 579.
 Rebslager 568.
 Rebvinder 568.
 Rechenslûde 603.
 Rechticheit 534, 536.
 Rector divinarum 542;
 ecclesiae 542; scola-
 rium 544; scolastico-
 rum ecclesiae 544.
 Rede-Øl 582.
 Reder 553.
 Refectio 547.
 Regentes 532.
 Regnskab 602.
 Rejse bort 597.
 Religio 547.
 Remedium 567.
 Remsnider 568, 570.
 Rente 601, 602.
 Rentemester 607.
 Reprobis 593.
 Requiem 547.
 Responsorium 547.
 Restantia, de antiqua 601.
 Ret 531.
 Retfærdigt Arbejde 563.
 Ret Mad 584, 585.
 Rette (dømme), at 599.
 Retter 601.
 Retterting 607.
 Rettigheder 536, 541.
 Revisor 603.
 Reynoldensis 556.
 Ribe Marked 601.
 Ridebrev 541.
 Ridder 604.
 Ridderskab 604.
 Ridefoged 542.
 Ridetøj 559.
 Rigens Raad 541, 607.
 Riget 540, 541.
 Rigsraadsdom 541.
 Ringeping 579.
 Rinsk 556, 586.
 Ro 606.
 Rodemester 539.
 Rosenkrands 546.
 Roste 543.
 Rug 571.
 Rugbrød 585.
 Rulles ud paa en Tønde
 595.
 Rurensis 528, 570.
 Rygfoer 567.
 Rygte, ondt 573, 597.
 Ryting 579.
 Rød Bogstavdekoration
 523.
 Røgelse 543.
 Rømme, at 596.
 Røne, at 606.
 Røt 606.
 Røver 589, 590, 596.
 Saar 588, 600; Sager om
 539, 541, 600.
 Saatid 571, 587.
 Sabel 579.
 Sacerdos 542, 549.
 Sacrista 542.
 Sadel 571.
 Sadelmager 568, 570.
 Sadelvirker 568.
 Safran 585.
 Sag, afgjort, maa ej op-
 tages paany 601.
 Sage, at 599.
 Sagfald 539, 600.
 Sagemark 593.
 Sagsøger 599.
 Sagvolder 595.
 Sakrament 543, 547, 548,
 549.
 Sal 529, 530, 581.
 Salg i større Partier 552,
 554.
 Saltbod 537.
 Saltmad 585.
 Salser 545, 604.
 Salve 604.
 Samfund 525, 526, 527.
 Samfælde Stævne 576.
 Samling 576.
 Samtale 537, 576.
 Sandgravning 536.
 Sang 543, 549, 579.
 Saniores 606.
 Sartago ignis 545.
 Satisfactio 598.
 Scandalisare 589.
 Scandalum 590, 599.
 Scheppel 559.
 Scherfnagle 570.
 Schickinge 535.
 Schouen 606.
 Schuffel 559.
 Schürmann 533.
 Sclaris 544.
 Scolasticus 544.
 Sculptor 570.
 Scyphus 604.
 Segl (Kniv) 571.
 Segl 524.
 Seglsnor 524.
 Selskab 526, 527.
 Selskabshus 529.
 Selues herre 563.
 Semstlæder 568.
 Semty 580.
 Senator 530, 531, 532,
 533; regni 541.
 Senes 530, 534.
 Seng 603.
 Seniores 530, 534.
 Sennop 585.
 Sermo 546.
 Servitor 531.
 Servus 575, 590.
 Signet 524.
 Sild 585.
 Sildefiskeri 552, 555.
 Sildetid 552.
 Sime 554.

- Simle [§85](#).
 Sjelégave [§48](#), [§49](#).
 Sjælemesse [§51](#).
 Sjæleskud [§48](#), [§49](#).
 Sjaletørft [§49](#).
 Sjøllandsk Alen [§58](#).
 Sjæls Salighed [§49](#).
 Skaal [§28](#), [§29](#), [§44](#), [§45](#),
 [§72](#), [§80](#), [§81](#), [§604](#).
 Skaansk [§57](#), [§58](#), [§67](#).
 Skab [§63](#).
 Skadelidte, den [§39](#), [§95](#),
 [§98](#).
 Skadeserstatning [§96](#).
 Skaffer [§32](#), [§33](#), [§53](#), [§65](#),
 [§74](#), [§75](#), [§78](#), [§80](#),
 [§89](#), [§95](#), [§99](#), [§601](#).
 Skalk [§90](#).
 Skalkebrev [§98](#).
 Skammel [§29](#).
 Skapt werk [§52](#), [§69](#).
 Skarve, at [§66](#).
 Skat og Tynge [§37](#), [§40](#),
 [§607](#).
 Skattefrihed [§37](#).
 Sle [§45](#), [§63](#).
 Skib [§55](#), [§87](#), [§90](#).
 Skibe, at [§66](#).
 Slæbbrud [§55](#), [§87](#).
 Skibholt [§67](#).
 Skibmandskab [§55](#).
 Slæbsbygger [§53](#), [§68](#).
 Slæbsfart [§53](#), [§55](#).
 Skibsmænd [§53](#).
 Slækkelse [§55](#).
 Skilling [§55](#), [§56](#), [§57](#).
 Skind [§54](#), [§69](#).
 Skinder [§67](#), [§68](#).
 Skindkjortel [§51](#), [§79](#).
 Skinke [§85](#).
 Skipper [§53](#).
 Skippund [§59](#).
 Skjelne (dømme), at [§99](#).
 Skjortesæk [§79](#).
 Skjældsord [§90](#).
 Skjænde [§606](#).
 Skjænkekande [§603](#).
 Skjænker [§31](#), [§32](#), [§34](#),
 [§80](#), [§84](#).
 Skjænkeskive [§603](#).
 Skjæppe [§59](#).
 Skjære sig, at [§99](#).
 Skjærbrædt [§79](#).
 Skjødskind [§79](#).
 Skjøgesøn [§90](#).
 Sko [§54](#), [§79](#), [§89](#).
 Skoledreng [§44](#).
 Skolelav [§44](#).
 Skolemester [§44](#).
 Skomager [§68](#).
 Skomagerbod [§37](#), [§69](#).
 Skomagerhus [§69](#).
 Skonrog [§85](#).
 Skov [§70](#), [§89](#).
 Skovl [§71](#).
 Skraa [§22](#), [§25](#), [§34](#),
 [§37](#), [§38](#), [§39](#), [§49](#),
 [§65](#).
 Skraaherre [§32](#), [§49](#).
 Skraaprovst [§49](#).
 Skraaprest [§49](#).
 Skrift [§35](#).
 Skrifer [§31](#), [§32](#), [§33](#),
 [§39](#), [§41](#).
 Skrædder [§69](#).
 Skud [§25](#), [§83](#), [§86](#).
 Skyde sig for [§38](#).
 Skynmees [§66](#).
 Skære (Schäre) [§71](#).
 Skøfle, at [§66](#).
 Skørsmænd [§31](#).
 Slaa, at [§65](#), [§73](#), [§88](#),
 [§89](#).
 Slaa igjen [§89](#).
 Slagter [§32](#), [§69](#).
 Slem, gjøre [§81](#).
 Slæthage [§63](#).
 Slette (Slagting) [§69](#).
 Slæbesten [§63](#).
 Slotsfoged [§40](#).
 Smaasvend [§64](#), [§80](#).
 Smed [§42](#), [§69](#).
 Smedehus [§70](#).
 Smiger [§40](#).
 Smæde [§606](#).
 Smælighed [§606](#).
 Smør [§71](#), [§85](#).
 Smørelse [§604](#).
 Snarring [§80](#).
 Snedker [§70](#).
 Snedkersvend [§68](#).
 Snitzer [§79](#).
 Snød [§606](#).
 Snødhed [§606](#).
 Sobicism [§85](#).
 Societas [§26](#), [§27](#), [§52](#),
 [§601](#).
 Sodalityum [§26](#).
 Sodekjedel [§603](#).
 Sogn [§28](#), [§88](#).
 Sognekirke [§43](#).
 Sol, inden S. bjerges [§65](#).
 Solidus [§55](#), [§56](#), [§57](#).
 Sommerlag [§76](#).
 Sommer og Vinter [§84](#).
 Søren Broder [§28](#).
 Sortebrødre [§43](#).
 Sove i Gildet [§81](#).
 Spade [§71](#).
 Spand [§63](#).
 Speck [§85](#).
 Spect [§606](#).
 Spil [§91](#).
 Spilde [§21](#), at [§81](#).
 Spillemand [§84](#).
 Spiltov [§36](#).
 Spolium [§87](#).
 Spønnagle [§70](#).
 Sporer [§71](#).
 Sporesmed [§69](#).
 Spotte, at [§59](#).
 Sprog [§24](#).
 Spyd [§79](#).
 Spænde Ben, at [§89](#).
 Spændebælte [§59](#), [§79](#).
 Spænderum [§37](#).
 Spændhage [§79](#).
 Staal [§70](#).
 Staalafd [§70](#).
 Stad [§36](#), [§61](#), [§95](#); uden-
 for Staden [§61](#), [§62](#).

- Stadgebet 536.
 Stadsbog 523, 537.
 Stadsret 592, 600.
 Stadssvend 599.
 Stadtknecht 539.
 Stadtfæstelse 538, 539, 541.
 Stald 536.
 Staldsvend 564, 570.
 Standende Kræmmer 552; Svend 575.
 Station 547.
 Statuta 535; statutus, ex antiquis 534.
 Stav 579.
 Stavshug 589.
 Steg 585.
 Steger 541, 575.
 Stegmetz 578, 579.
 Stempling af Guldsmedarbejde 540.
 Stene, at 569, 606.
 Stenhus 536, 607.
 Stenshug 580.
 Stenstue 537.
 Sterling 558.
 Stigbøile 571.
 Stige 606.
 Stinge-Øl 582.
 Stob 545, 559, 581, 589, 604.
 Stok 589.
 Stol 529, 538, 589; Myn-
 dighed 529, 601; (Ho-
 ved)stol 602.
 Stola 544.
 Stolpe 537.
 Stolsbroder 525, 531, 532,
533, 562, 563.
 Stopa 559.
 Stoveken 545, 559.
 Straalepenge 555.
 Straf 541, 572, 595 flg.
 Strand 536.
 Stridshammer 579.
 Stræde 536.
 Stuba (stupa) 536, 545.
 Stubærover 589.
 Stud 525, 583, 586.
 Stue 529.
 Stykkeløn 564.
 Stykker 535.
 Stykværk (stuckwerk) 567; gjort 552; lødigt 557; støbt 567.
 Styremand 553.
 Stännicke 545.
 Stævne 525, 537, 576, 601.
 Stævnedag 575.
 Stævnevidne 601.
 Stævning 540, 541, 543,
547, 588.
 Støvle 579.
 Suben 579.
 Subsidium 546.
 Succentor 542.
 Sudersvend 569.
 Sulfmester 563.
 Suløxe 579.
 Sundiske Penge 556.
 Superpellicium 544.
 Supplantatio 533.
 Svare igjen 590.
 Svend 553, 563 flg.,
566, 567, 568, 569,
570, 575.
 Svendelav 565, 566, 569,
570.
 Svin 569, 571.
 Svinebørste 569.
 Switzer 579.
 Sværd 573, 579.
 Sværdfejer 570.
 Sværge 528, 580.
 Sygdom 546, 547, 548,
564, 573, 587, 588.
 Syløn 559.
 Syndo 550.
 Synemænd 533.
 Synode 537, 576.
 Synodus generalis 571,
576, 597.
 Sæde, 580; trænge af
573, 574, 580.
 Sædvane, gammel 534,
572, 580.
 Sætningsøl 599.
 Sættenagle 567.
 Sætæ, at 599.
 Sølv 557, 559; brændt
567; gjort 552; lødigt
557; støbt 567.
 Sølvgenstande 545, 550,
602, 603.
 Sølvmærker 567.
 Sølvpant 602.
 Sølvsmykke 579.
 Sømmelig Optræden
579 flg.
 Sömsk Lader 568, 579.
 Söne, at 606.
 Sønner mindre Afgifter
562; fortsætte Forrel-
 ningen 563.
 Sørøver 553.
 Søstre 558, 572, 583;
 Fortegnelse over 548.
 Søsterbænk 529, 580.
 Taberna 537; convivalis
530.
 Tabte Haandskrifter 523.
 Tabula 529, 591; roga-
 toria 543.
 Tafellaken 529, 545.
 Taffelit 554.
 Tag 529.
 Tagdryp 537.
 Tagsten 537.
 Tak 525, 586, 596.
 Tale, ej afbryde 549,
580, 581.
 Talent 558, 559.
 Talg 569.
 Tandbrækker 604.
 Tappe, at 580.
 Tashacker 579.
 Taskemager 568, 570.
 Taskenspiller 580.
 Taxt 563.
 Taxt (Tak) 586.
 Tegl 537.
 Tegllade 536.

- Tegn, der give Ret til
 Salg 553.
 Telum 579.
 Testamente, det gamle,
 Citater af 549; det
 nye, Citater af 549.
 Testamenter 541, 547,
 548.
 Thun 536.
 Thus 543.
 Ticht (Anklage) 599.
 Tidepenge 562.
 Tideskind 562.
 Tidigt Arbejde 563, 606.
 Tilbagebetaling 597, 602.
 Tildrikke, at 573, 574,
 580.
 Tillyse, at 578.
 Tilnagle, at 554, 562.
 Tilsigelse 577.
 Tilskjøde, at 555.
 Tilslager 567.
 Tilsyn med Arbejde 563.
 Tilwuaræ 606.
 Ting 536, 537, 586, 607.
 Tingbænke 536.
 Tinghører 537.
 Tingmænd 537.
 Tingskammel 536, 554.
 Tingsstok 536.
 Tingsvidne 537.
 Tingjenstande 545, 603.
 Tjene sin Tid ud 565.
 Tjener 543, 575.
 Tjenestedreng 565.
 Tjenestekvinde 575.
 Tjenestepige 575.
 Tjenestetid 565.
 Toft 536, 552.
 Toldbod 536, 555, 559.
 Tolder 541, 555.
 Tonnbathe 606.
 Tortiszen 550.
 Torv 536, 554.
 Torvedag 554.
 Traditio 534, 598.
 Trallien 543.
 Tredingspenge 562.
 Tremmet 607.
 Tresasket 568.
 Tribulere 607.
 Trichter 604.
 Trochwelst 570.
 Trolos 590.
 True, at 589.
 Trug 604.
 Trusalis 579.
 Trægjenstande 545, 559,
 602, 603.
 Træl 590.
 Træseng 603.
 Trætte 590.
 Turonensis 558.
 Tutor ecclesiæ 543.
 Twischat 562.
 Tværbod 537.
 Tværhus 607.
 Tyende 548, 575, 576,
 584.
 Tyllise 579.
 Tylvt 586, 600.
 Tynger, Skat og 537,
 540, 607.
 Tysk Brød 552, 585;
 Brødre 553; Guld-
 smedearbejde 567;
 Handel 554; Kom-
 pagni 552, 572; Sej-
 lads 555; Sprog 525;
 Øl 559, 586.
 Tyske gifte sig 573, 597.
 Tytgelt 546, 548.
 Tyv 588, 590.
 Tyveri 587, 596.
 Tækkemand 570.
 Tækning 529, 537, 559.
 Tærningspil 591.
 Tømmermand 570.
 Tøffue, at 606.
 Tønde 525, 559, 567,
 580, 581, 595.
 Tøndebroder 531.
 Tøndekjedel 603.
 Tøndemager 567.
 Tøndesøster 531.
 Tøndetømmer 555.
 Tørre Hug 589.
 Tørveskjar 536.
 Ubekvæmmelig 579, 581;
 Tale 573; Steder 537,
 597.
 Ubekvæmmelighed 581.
 Ubergtyet 528, 573, 574.
 Uddele, at 598, 599.
 Uddreven af andre Gil-
 der 528.
 Udeblive, at 578, 581,
 597.
 Udenbys 561, 575, 586.
 Udenlands 564, 586.
 Udenlandsk 552.
 Udfordre, at 590.
 Udførselsforbud 553.
 Udløber (uthløper) 553.
 Udpantning 595, 602.
 Udregning af Betaling
 for Gildets Drik 583.
 Udskjælde, at 590.
 Udstyrelse, Haandskrif-
 ters 523.
 Udstødelse 528, 572, 596.
 Udtræde af Lav 554.
 Udvalg 527, 534, 548.
 Ufred 541, 588.
 Ufyrme, at 588.
 Ugelön 564.
 Ugift 553.
 Ukvem 579.
 Ulidelse 606.
 Uminde, med 597.
 Ummegandes Kost 584.
 Umyndig, gjøre 590.
 Uncia 559.
 Underlanges 606.
 Underrock 579.
 Underskaffer 534.
 Underskeningæ 535.
 Undleje, at 563.
 Undlokke, at 563, 565,
 566, 575.

- Undsige, at [§89](#).
 Undstinge, at [§63](#).
 Ungarsk [§56](#).
 Ungheue werk [§63](#).
 Unsture [§80](#).
 Uperde, at [§70](#).
 Uphalde, at (et Gilde),
 [§82](#).
 Upsteg [§79](#).
 Urent, gjøre, [§81](#).
 Utide, gaa i [§65](#).
 Utdigt Arbejde [§63](#).
 Utpisnings [Øl](#) [§86](#).
 Uærlig Sag [§90](#).

 Vaaben, Byernes [§36](#).
 Vaaben [§78](#), [§89](#).
 Vaaben, af [§64](#).
 Vaade, af [§91](#).
 Vaadedrab [§88](#).
 Vaage, at [§50](#), [§87](#).
 Vaaning [§36](#).
 Vadmel [§79](#).
 Valborgsdag [§77](#), [§84](#).
 Vand, lade sit [§81](#).
 Vandre, at [§61](#), [§64](#), [§65](#).
 Vantsnider [§53](#).
 Vartavl [§91](#).
 Vas [§44](#), [§45](#), 603.
 Ved (Brænde) [§30](#).
 Vederhettes [§606](#).
 Vederholt [§606](#).
 Vederlag [§98](#).
 Vederlog [§98](#), 606.
 Vederlægge, at [§606](#).
 Vedermod [§606](#).
 Vederrede [§82](#).
 Vedersager 660.
 Vederse, at [§606](#).
 Vedertagø [§35](#).
 Vedfæ [§91](#).
 Velgjørere [§46](#).
 Verdelagh [§607](#).
 Vesper [§43](#).
 Viaticum [§45](#), [§59](#).
 Vicecurator [§42](#).
 Vicecuratus [§42](#).

 Vicerector [§42](#).
 Vide [§35](#), [§96](#), [§98](#).
 Videlig [§606](#).
 Vidne [§64](#), [§65](#), [§73](#), 600.
 Vidskab, med [§91](#).
 Vigilie [§46](#), [§51](#).
 Vikar [§43](#), [§44](#), [§45](#), 549.
 Vikargilde [§44](#).
 Vikarie [§41](#), [§43](#), [§44](#).
 Vikarkalent [§44](#).
 Vild og Venskab [§86](#).
 Vildbrad [§85](#).
 Vilje, med [§81](#), [§91](#), [§97](#).
 Vilkaar [§35](#).
 Vin [§46](#), [§59](#), [§86](#).
 Vinarius [§46](#).
 Vind og Vej [§88](#).
 Vinde Gildet igjen [§98](#).
 Vindue [§29](#), [§36](#), [§54](#),
 [§59](#), [§62](#).
 Vinduesramme [§36](#).
 Vinkjælder [§37](#).
 Vintapper [§86](#).
 Vintønde [§86](#).
 Vises af By [§96](#).
 Vises ud [§95](#).
 Vissen [§606](#).
 Vlogel [§50](#).
 Vogn [§54](#), 571.
 Vognmand [§53](#).
 Volde, at [§606](#).
 Voldgift [§99](#).
 Voldsmand [§40](#).
 Voldtaegt [§73](#), [§97](#).
 Vornageln [§70](#).
 Vox [§28](#), [§44](#), [§46](#), [§50](#),
 [§54](#), [§59](#), [§72](#), [§73](#),
 594.
 Voxpenge [§40](#).
 Vrede, i [§89](#), [§91](#), [§97](#).
 Væbner [§64](#).
 Vædde, at [§91](#).
 Væg [§81](#).
 Vældig Mand [§40](#), [§99](#).
 Værdiangivelser [§59](#).
 Værdig [§28](#).
 Værgemaal [§25](#), 601.

 Værkmester (Haandværker)
 [§70](#); (Embedsmand i et Lav) [§33](#),
 [§62](#), [§99](#).
 Værksted [§63](#).
 Værktøj [§61](#), [§62](#), [§64](#),
 [§90](#).
 Væver [§70](#).
 Vøllesmer [§69](#).
 Wagenschene [§71](#).
 Wanfredh [§606](#).
 Wanfræghd [§606](#).
 Wanches [§606](#).
 Wanaelæ [§606](#).
 Wegge [§85](#).
 Wehre [§79](#).
 Wene [§607](#).
 Werdinne [§75](#).
 Werff [§88](#).
 Wertskyld [§606](#).
 Weymetz [§79](#).
 Wibeldæ [§606](#).
 Wiirckwater [§43](#).
 Wimmelsnow [§64](#).
 Wiruckhenge [§43](#).
 Wisch [§36](#), [§71](#).
 Witstud [§607](#).
 Woenheit, amptes sede
 unde [§34](#).
 Woldøxe [§79](#).
 Worthnyng [§606](#).
 Wrakie kylie [§89](#).
 Wreuel, myt [§91](#).
 Wuen [§89](#).
 Wysze, na older [§34](#).

 Yngste (Sidste), den, i
 Gildet [§31](#), [§32](#), [§34](#).

 Zeelsmer [§69](#).
 Ædelstene [§64](#).
 Ædru Stavne [§76](#).
 Ægt (Kjørsel) [§40](#).
 Ægtebrev [§61](#).
 Ægtefødte [§27](#), [§61](#), [§64](#),
 [§65](#), [§72](#), [§73](#).
 Ægteskab [§73](#).

- Ældste Brødre [§62](#), [600](#). Ærynne [606](#). Ølkar [603](#).
 Ælte, at [606](#). Æske Lavet [§61](#). Ølkjælder [§80](#).
 Æmbit (æmætte, em- Æventyr [§53](#). Ølkonebod [§37](#), [§82](#), [§91](#).
 met) [§59](#), [§60](#). Ødegaar [§70](#). Ølpenge [§83](#).
 Ære, tale paa Ens [§96](#). Øjenlage [604](#). Ølskud [§83](#).
 Æreløs [§95](#), [§97](#). Økænøt [§25](#), [§71](#). Ølsmager [§83](#).
 Ærendfast [§28](#) Øl [§28](#), [§39](#), [§44](#), [§58](#), Øltønde [§29](#).
 Ærerørig Tale [§90](#). [§59](#), [§72](#), [§73](#), [§79](#), Øre [§58](#).
 Ærinde, Statens eller [§80](#), [§81](#), [§82](#), [§83](#), Ørte [§59](#).
 Gildets [§95](#). [§86](#), [§93](#), [§94](#), [§95](#). Ørtug [§58](#).
 Ærlig [§28](#). Ølgjæld [§93](#). Øsekar [§55](#).
 Ærvith [606](#).

A FINE IS INCURRED IF THIS BOOK IS
NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON
OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED
BELOW.

FEB 28 1977

5500500

CANCELLED

